A szent család

Ata Kandó fotóművész '56-ról, a kép üzenetéről és a gyermeki ártatlanságról

Ata *Kandó* született *Görög* Etelka fotóművész regényes életútja nyolcvanhat évvel ezelőtt kezdődött Magyarországon. Még alig múlt tizennyolc, amikor férjével, *Kandó* Gyulával szerencsét próbálni indult Párizsba. Mindketten festők, amiből megélni egyiküknek is kevés lett volna, pedig időközben három gyerekük született. Az 1938-as barcelonai plakátverseny fődíja – egy fényképezőgép – adta a kezdő lökést a mára világhírű fotóművésznek. A történelem és a magánélet viharai Franciaországból Hollandiába sodorták, éveken át élt Kaliforniában, két hónapja angliai lányához költözött. Kifogyhatatlan életerővel járja mind az „öt hazát", ahol otthon van, ahol várnak rá... És itthon sem tétlenkedik. A napokban első férje, Kandó Gyula festőművész emlékére tervezett kiállítás ügyében volt Szentendrén, s közben a „név nélküli" fotóalbum magyar kiadásának útját egyengeti.

– Milyen cím az, hogy „név nélküli" könyv?

– Ez a megjelölés még 1956-ból maradt rá. November 5-e után a magyar–osztrák határnál fényképeztem a menekülteket. A hontalanokat, az árvákat mutató fotóalbum karácsonyra elkészült; piros címlapján Magyarország térképe, benne egy kép látható, de címe nincs. A sajtó „név nélküli" könyvnek keresztelte el az albumot, amelynek bevételét a Hollandiába menekült magyar gyerekek számára ajánlottuk fel.

– Hogyan jutott eszébe háromgyerekes családanyaként ilyen veszélyes vállalkozásba kezdeni?

– Amszterdamban ért a forradalom híre, s miközben a legnagyobb divatcégeknél dolgoztam fotóriporterként, mindig csak az járt a fejemben, hogy mit tehetnék az otthoniakért. Hogyan segíthetnék? – kérdeztem magamtól. A fényképezőgépemmel! – született meg az ötlet. De merre? – faggattam tovább a lelkiismeretem. Hát ahol meg lehet mutatni, hogy szükség van a segítségre. Hiszen magyarok ezrei váltak földönfutóvá azokban a napokban, és az a sok gyerek, akinek semmi köze nem volt a politikához, mégis elvesztette az otthon biztonságát, arra indított, hogy felhívjam a világ figyelmét a forradalomra. Körülkürtöltem a kollégákat, hogy ki jönne velem – gondoltam, nem félek, de csak nem megyek a háborúba egyedül. Az utolsó pillanatban csatlakozott hozzám egy holland fotográfusnő, akivel két hétig megállás nélkül, esőben és sárban fényképeztük a határközeli falvakban és városokban meghúzódó menekülteket.

– Nem voltak bizalmatlanok a bajbajutottak?

– Vöröskeresztes autóval jártuk a határt, és a segítségnyújtás éppúgy a kötelességeink közé tartozott, mint a fotografálás. Egy *Andrássy* gróf, akit hasonló motivációk vezérelhettek, kis furgonjával hurcolt bennünket táborról táborra, és azt mesélték, hogy egy *Esterházy* hercegnő, aki napjában többször is megtömte ruhával, takaróval, élelmiszerrel a kocsiját, végül mindig kabát vagy cipő nélkül, vacogva került haza, mert azt is odaadta a szegényeknek, amit magán viselt. Két héten át reszkettünk a hidegtől, nemegyszer a masina kezelése is emberfeletti mutatványnak tűnt.

Az '56 novemberében készült képnek A szent család címet adta a művész

– A képein ebből mit sem látni. A szent család című fotót egy festőművész sem komponálhatta volna meg szebben, mint maga az élet...

– Hiszen én festőnek készültem eredetileg! Mégsem a pillanat, a beállítás érdekelt elsősorban, hanem az, hogy milyen üzenetet hordoz a kép. A menekültlét, ez a manapság is annyira időszerű társadalmi probléma közvetlenül megérintett, s mivel fontos volt számomra, azt akartam, hogy minél többen lássák, mi történt itt '56-ban. Az osztrák–magyar határ közelében furcsa mód egyetlen fotóssal sem találkoztunk. Még az osztrák kollégák sem dokumentálták azt a rövid periódust, amíg a menekültek megindultak az ismeretlen új haza felé. Ránk maradt hát a hírvivő szerep, s ezt vállalom ma is, ezért öröm számomra, hogy az Interart Studio gondozásában október 23-ra megjelenik a „név nélküli" könyv első magyarországi kiadása. Persze kíváncsian várom a visszajelzéseket is, hogy magára ismer-e valaki a gyerekportrék között.

– A névtelen könyv címéhez hasonló „titkot" rejt a művésznő nevének története is?

– Csacsiság az Ata név. Az én anyám, korának rendkívül modern és avantgárd szellemű pedagógusa, nem engedte, hogy gyermeki próbálkozásaimat kijavítsák, bármilyen furcsán ejtettem is a szavakat. Etelkának kereszteltek, de én Atát mondtam helyette. Rám ragadt a név – külföldre kerülve még örültem is neki, hisz az Etelkát ki se tudták volna mondani. A különlegeshez, az egzotikumhoz az élet más területein is vonzódtam. Húsz-harminc évvel ezelőtt előadásokat tartottam az indiánok védelmében, és felszóltam a bálnavadászat ellen. Persze ez a kalandos élet sokféle áldozattal járt. Egy alkalommal például a világ minden tájára elektromos berendezéseket telepítő holland cégnél vállaltam megbízást, csak hogy eljussak az őserdőbe. Borzasztó munkás és rettenetesen unalmas feladat volt a villanycölöpök és villanyvezetékek fotografálása, szabadidőmben azonban ellátogattam az indiánlakta településekre. Az őslakosok írni-olvasni nem tudtak, rajzolni viszont fantasztikusan. Egész kötetre valót gyűjtöttem az állatábrázolásokból, homokba firkált jeleiket lefotografáltam. Gyermeki lelkületük teljesen magával ragadott. Ha azt mondtam egy asszonynak, hogy szép a nyaklánca, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lett volna, a nyakamba akasztotta az éket. Már jó néhány füzér lógott rajtam, amikor egy idősebb nő rám nézett: „Neked három gyereked van, és három láncod. Ez nem stimmel" – és még egyet kanyarított a nyakamba. Ezzel a természetes ártatlansággal rendezik be a körülöttük lévő világot. Nomád, örökösen vándorló életük is ebből a szemléletből adódik, hiszen a kihasznált területet hitük szerint kötelességük a természetnek visszaadni. A civilizált emberiségből pontosan ez a látásmód hiányzik. Beilleszkednünk már csak ezért is lehetetlen közéjük: élvezhetjük Brazília és Venezuela egzotikumát, de indiánokká nem válhatunk.

– Közel harminc évet élt Hollandiában, aztán egyetemi tanár fia közelébe, Kaliforniába költözött. A nyugati országokban könnyen megtalálta a helyét?

– Az ember megtanul asszimilálódni, ha muszáj. Hiányzott Magyarország, bár, amint lehetett, 1964-től évenként hazalátogattam. Édesanyám 98 esztendőt élt, amíg ő köztünk volt, különösen sokat jártam haza. A minap egy barátom arra figyelmeztetett, hogy nincs miért panaszkodnom, mert van, akinek egy hazája sincs, a legtöbben egy hazát mondanak magukénak, nekem meg öt adatott. És valóban. Jól érzem magam itthon, és szeretek visszatérni a gyerekeimhez. Én nem vagyok turista sem ott, sem itt.

N. Tóth Ida

Tour 18.00 Az afrikai vadvilág jövője 18.50 Teljes napfogyatkozás Magyarországon 19.00 A hét. Híradó 20.00 Most próbáljuk meg ezt! 21.45 Hangszál(l) 22.15 TS 22.45 Gypsy Stars a Thália Színházban 23.35 Törzsasztal

MTV 7.25 Tudóra felsőfokon 9.25 Kánon 10.00 Cimbora-óra 11.05 Amőba 11.25 Zöld béka 11.35 Magyarország ma 12.10 Dixie-mix 12.40 „Mi van a levegőben?" 13.05 Aranyfüst 15.00 Bíró uram, bíró uram... 15.30 Delta 2000 16.00 Válogatás a televízió archívumából. Óriás 17.20 A múzsa csókja 17.45 Nekem ne lenne hazám? 18.00 Petőfi 18.55 Szívtipró gimi 19.40 A földönkívüli 20.00 A hét. Híradó 21.00 A harmadik testőr 22.15 Századfordító magyarok 23.10 MM 23.15 Úton

DUNA TV 5.30 Hírek 5.35 Váltó 6.05 Protestáns világ 6.20 Héthatár 6.50 Postabontás 7.05 Reggeli muzsika 7.15 A varázsvödör 7.25 Áskál kutya kalandjai 7.40 Zümi, a méhecske 7.45 Tudni akarom 7.50 Mikes kandúr 8.00 Asterix, a gall 9.10 Miénk a tér 10.15 Chaplin, a görkorcsolyázó 10.30 Fáraók és királyok 11.20 Forrásvidék 11.55 Vers 12.00 Déli harangszó 12.10 Helikon – Könyvjelző 12.25 Meseautó 14.00 Élő forrás 14.30 Emlékképek – régi híradók 14.50 Sportképek 17.00 Dunatáj

TV3 6.50 Nap-kelte 10.05 Nap-kelte extra 10.55 Utazás Gasztronómiában 11.25 Jövőnéző 11.50 A rejtelmes sziget 12.40 Superman legújabb kalandjai 13.30 Flipper, a delfin 14.20 Életmentő járőr 15.05 Az Angyal 15.55 Sherlock Holmes 16.50 Melrose Place 18.30 Hír3 19.00 Roseanne 19.30 MASH 20.00 A kulcsember 2.55 Vadnyugati fejvadász 21.50 Végtelen határok 22.45 Alkonyzóna 23.15 Jövőnéző 23.45 Eleven 0.25 VH1

RTL KLUB 6.30 Ez nem boszorkányság! 7.00 Kölyökklub 11.00 Csőrre töltve 11.25 Mágusok, utána: Mire gondolok? 12.00 A növények magánélete, utána: Mire gondolok? 13.00 Hírek 13.10 Linda 14.10 Knight Rider 15.05 Nyári vakáció 16.55 Felszült: A taxi 14.20 A hegyi doktor 15.10 A bűvész 16.10 MacGyver 17.05 Szupercsapat 18.05 Az akciócsoport 19.00 Napló 20.00 Közkívánatra!, kb. 21.50 Knight Rider Team kb. 22.50 Gól! Gól!! Gól!!! kb. 24.00 Hulla-hopp, kb. 2.00 Premier, kb. 2.30 Vers éjfél után
A hétfői Jó reggelt, Magyarország! tervezett témái: Kapkodás a Pharepénzért – Nyári veszély a szalmonella. Hogyan védekezzünk? – Kötelező autótörzskönyv és eredetigazolás – Átköltöztethető-e a prostitúció? – Késik a 4-es metró beruházása – Kezdődik az öttusa vb

SZÍV TV 13.30 Benny Hill csodái 18.00 Élet és design 18.30 Ringen belül 19.00 Hívd Andreát! 20.00 Buck és a mágikus karperec 21.30 Egy páholyban

MSAT 7.00 Nickelodeon 19.00, 23.55 Bulivonal 19.30, 23.25 Hír-M, a műsor vendége: Balsai István, az MDF frakcióvezetője 20.00 Mágikus srác 21.50 Belső erő 0.55 Music Box

BUDAPEST BP TELEVÍZIÓ 16.00 City-krónika 17.00 Blues-café 18.00 Nótafa 18.50, 23.30 Szemforgató 19.00 Karosszék 22.00 Kamera varieté 22.30 Mi, muzsikus lelkek...

EUROSPORT 8.30, 24.00 Superbike vb 9.30 Női labdarúgó vb 11.00 Tenisz ATP-torna 13.30 Evezős Vk 15.00, 22.00 Országúti kerékpárverseny 18.15 Motokrossz vb 19.00 Autóverseny 20.00 FedEx cartbajnoki versenysorozat 23.00 Sporthírek 23.15 Szupersport vb

Hétfő reggel 5.50 és 9.00 óra között Nap-kelte a Tv 3 csatornán – Új tévés elnök, leváltott felügyelőbizottsági tagok – Kupa Mihály túlköltekezett – Kereszttűzben: Magyar Bálint a kormány egy évéről – A Demecser FC elnöke lemondásra szólította fel Kovács Attilát.

Sophia Loren színésznő marad

Jött, látott, majd gyorsan távozott, és úgy döntött, inkább marad a színészetnél. Ő Sophia *Loren* a világhírű olasz filmszínésznő, aki a nem kevésbé világhírű londoni áruház, a Harrods nyári árleszállítását nyitotta meg. Mohamed *Fajed*, a Harrods multimilliomos tulajdonosa nyilván nem bízik a közmondás igazában, mely szerint jó bornak nem kell cégér, mivel évek óta világsztárokkal együtt nyitja meg a nagy múltú áruház nagy hírveréssel beharangozott, idény végi kiárusítását – írja az MTI.

Sophia Loren, néhány váratlan „extrával" gazdagította vendégszereplését. A megnyitó előtti áruházi sétán kezdetben még minden rendben ment, egészen addig, amíg be nem mutatták a krémszínű kiskosztümben tündöklő olasz sztárnak Peachest, az áruház hófehér, jól nevelt óriáspapagáját. Hiába azonban a jó nevelés, a Loren nyomába tóduló óriási tömeg ugyanis annyira megriasztotta a madarat, hogy az előbb belekóstolt a színésznő kézfejébe, majd hatalmas szárnyverdestés közepette majd feldöntötte. A nagyobb baj azonban az ünnepi megnyitó pódiumán következett be, amikor a híres vendég lába a dobogóról lelépve megbicsaklott, és bizony elterült a szőnyegen. „Ez roszabb, mint a filmkészítés" – pihegte a segítségére siető alkalmazottaknak a filmcsillag, aki szerencsre sérülések nélkül úszta meg londoni reklámútját.

is forgalomban van.

A Borsod-Abaúj-Zemplén megye 355 településének részletes belterületi térképét tartalmazó kiadvány egyelőre négyezer példányban készült el, a megyei területfejlesztési tanács, a regionális vállalkozói központ, a megye közgyűlése és a települési önkormányzatok egyaránt támogatták.

A térképek digitális formában is rendelkezésre állnak, sőt térinformatikai felhasználásra is alkalmassá tehetők. Ennek köszönhetően leginkább a tűzoltók, a mentők, a rendőrök hasznosíthatják őket, de a szállítással, közlekedéssel foglalkozó cégek számára is hasznosak lehetnek.

A Hisz-map Kft. azt tervezi hogy két-három évenként, a változások beiktatásával, aktualizált formában, újra kiadja a teljes sorozatot.

vezze a forgalmat, és igyekezzen kedvét lelni az odalátogatónak.

Nagykörü elsődleges vonzereje a Tisza. Kevesebben tudják, hogy Nagykörü a cseresznye hazája. Itt található Magyarország legnagyobb összefüggő cseresznyéskertje. A termés minősége, a felvásárlási ár mértéke meghatározza a település nyár eleji hangulatát. Az idén jól kezdődött a szüret, de a rengeteg eső hamar szétpukkasztotta a szemeket, lelohasztotta a hangulatot. Másfelé aratóbálokat rendeznek, Nagykörüben pedig – immár második alversenyről – sem. A Tourinform iroda garantált programja kedd délután: hintón a cseresznyéskertben. A kulturális események közül a Titanic című musical pénteki ősbemutatója emelkedik ki, jövő szombatra pedig a színészválogatottat várják a labdarúgópályára. Július 18. a nagykörüi búcsú napja körmenettel, istentisztelettel kezdődik. A fesztivál ideje alatt kézművesbemutatók és táncház várják az érdeklődőket a Nagykörüi Tájházban, esténként hajnalig tartó koncertek a szabadtéri színpadon. **(egri)**

BARÁTI TALÁLKOZÓ. A Tolnay Lajos Vasútbarát Klub és Mátranovák Önkormányzata július 9. és 11. között rendezi meg az első országos vasútbarát-találkozót a községben. A program változatos, látható például a felszámolt vasútvonalak emlékkiállítása, vasúti témájú levelezőlapok, szakmai folyóiratok tárlata is. A részvétel lehetőségéről bővebb információ a klub telefonján: 418-5603.

PÁLYÁZAT

A Dél-Pest Megyei Mezőgazdasági Rt. (Cegléd, Bede 575.)
pályázatot hirdet

FŐKÖNYVELŐI

munkakör betöltésére

Pályázati feltétel:
- szakirányú egyetemi v. főiskolai végzettség,
- min. 3 éves számviteli, pénzügyi területen eltöltött gyakorlat,
- erkölcsi bizonyítvány.

Pályázathoz csatolni kell:
- iskolai végzettséget tanúsító oklevél másolatát,
- részletes önéletrajzot.

Pályázat beadásának határideje: 1999. július 15.
Cím: DPMG Rt. 2700 Cegléd, 575 • Telefon: 53/311-277

ATA KANDO

Schelken Pálma: És hová lett a Luther sobor? – Mérdeste
Ata Kando. [interjú] = Evangélikus Élet, 56. évf. 43. sz. 1991.
okt. 27. 2. p. ill

ATANACKOVIĆ Anna (1949. jún. 26.-)
jelmez.

Szl 1994 36

IRODALOMTUDOMÁNY
ÁJA 1988.

II, 673 p. Ára 1700 Ft.

tudomány bibliográfiája című
kötetekben jelenik meg az
dásában.
szerkezetben az alábbi

nyelven, önálló kötetben
t alkotásai és a róluk szóló
i helyükre és nyelvükre való

y és -történet **teljes**, a
e tartozó **válogatott** bel- és
óluk szóló recenziókkal,
cikkek adatai megjelenési
ntet nélkül,
irodalmi élet, az irodalmi
ar vonatkozású külföldi

mdk.

Átányi asztalos mester

(egyi butorfestő stilus,)
készített egy zéket és ládikát, amelyek kiemelést érdemelnek. Az asztalos mester pingáló leánya díszítette a két darabot s a ládikára nevét és az év számot is ráfestette

A néprajzi Muzeum 1960 évi tárgygyűjtése
" " évkönyve 1961, 65. l.

Athanasievics Mihály

ötvös

1771. szept. 7. Ujvidék.

„ex Macedonia"

Kapmagyarom ötvösök 14. l.

Csokonai Kör, debrecenem. IX. 49

m.D.K.

ATHANAZ testvér

karmelita építész

Lásd: Witwer Márton

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 183, 187.

MDK

Athanáz karmelita rezetes, építén

XVIII. n (világi neve: Wittwer Márton)
+ 1732

A győri harmadik zárda tervrajzának kénitésével bizzák meg.
1726 ban Győr-Kent-Mártonban számos házat épitett. Ugyanebben az évben megbizzák a zirci monostor épitésével. A ő műve a bécsujhelyi karmelita templom.

P. Antal: A győri karmelita rendház 200 éves története. Győr 1897. 17-18.

Athanasius tesvér épitész M.~.K.
családi neve: Martin Witwer

Győr, karmelita templom. 1723-1725 között

Linz , karmelita templom.

Pümeg, ferences templom szentélye.

Sampis Antal: A képzőművészetek története 644.1.

A Kultura Világa p. 1963.

MDK.

Athanasius szerzetes, építén + 1732

(világi neve: Wittwer Márton)

A győri karmelita templom tervezője 1721 ben kezdik építeni. Elhérnult 1725 okt.

Tőle származik a főoltár terverajza

P. Antal: A győri karmelita rendház 200 éves története. Győr 1897. 80, 81, 82-83, 87, 93, 101,

MDK

Athanazius testvér

Vigilia, 1947, jan.XII. évf. 1. 53.l.- Jajczay János: A magyar barokk ésn Maulbertsch. 52-55.l.

Athanázius, épitész

Győri Szemle, III., 1932. 228.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Athanasius, kármelita épitész

Győri Szemle, III., 1932. 2o8-213.

Stengl Marianne: Győr müemlékei.

Athanazius Polon

tirkove Kassán

+ 1378.

Fröde Vilmos (Herint) a

mai dóm előtti

templom épitésében

vett részt.

(MMÉE közl. 1900

437. l. kippel)

Azt hiszem tévéd-

Lasd Wick Béla

minvét.

Vegyes

d. 45

1 köt. 8r

Haan

Lajos

Békésmegyei oklevéltár,

számos, hazánk beltörténetére vonatkozó adatokkal

(Monumenta Diplomatica Comitatus Békésiensis)

Összegyűjtötték és közrebocsájtották — és

Szilinszky Mihály.

M.D.K

Athanis Papa
szobrász

Szkander Vasszobra,

Magyar Nemzet, 1959. julius 29.
(fl): Az alban képzőművészeti kiállítás. 4l

ATLASZ Gábor festő

MHB IMMO ART GALÉRIA
és a
KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST
meghívja Önt

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA DÍJNYERES HALLGATÓINAK

kiállítására
(1993/94-es tanév)

MEGNYITÓ:

1994.július 18-án hétfőn 17.00-20.00 óráig

KIÁLLÍTANAK:

Atlasz Gábor festő
Ádám József intermedia
Bakos Gábor intermedia
Balázs Alfréd festő
Balogh István festő
Baranyai Levente festő
Berzsenyi Krisztina d0szlet-jelmez
Borbély Béla festő
Csiszér Zsuzsanna festő
Csomós Zoltán képgrafikus
Dobai Csaba szobrász
Gallusz Gyöngyi képgrafikus
Gyarmathy Éva festő
Kotormán Norbert szobrász
Lévai Ádám képgrafikus
Major Szilvia festő
Miksa Bálint festő
Pap Edina festő
Pintér József Zsolt tervező grafikus
Sellyei Tamás Ottó tervező grafikus
Turcsány Villő szobrász
Varga Zsolt tervező grafikus
Veres Kálmán szobrász

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:
1051 Budapest,V.ker., Deák F. u. 15.
Tel./fax:266-4857
1994.július 18-1994 július 31.
10-18 óra között

MHB IMMO ART GALÉRIA

és a

KÖRMENDI GALÉRIA BUDAPEST

meghívja Önt

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA DÍJNYERES HALLGATÓINAK

kiállítására

(1993/94-es tanév)

MEGNYITÓ:

1994.július 18-án hétfőn 17.00-20.00 óráig

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:

1051 Budapest,V.ker., Deák F. u. 15.

Tel./fax:266-4857

1994.július 18-1994 július 31.

10-18 óra között

ATLASZ Gábor

Meghívó a
Színházi Páholyok Társasága
Ketrec Galéria-kávézójába
(Budapest XVII. Rákoshegy
Baross u. 3. T: 258 3558) a

MAGYAR KULTÚRA NAPJA

tiszteletére a
Renée Művészeti Társaság
által rendezett
képzőművészeti kiállításra
1999 január 24-én vasárnap 17 órára
Megnyitja:
Dr. LOSONCI MIKLÓS
művészettörténész
közreműködik:
NAGY SÁNDOR ENDRE
klarinétművész

Kiállító művészek: Atlasz Gábor, Bánkúti István, Benedek József, B. Laborcz Flóra, Csáth Annamária, Drozsnyik István, Gádor Magda, Gulácsy-Horváth Zsolt, Illényi Tamara, Jeney Judit, Kéri Bálint Bence, Kováts Albert, Kótyuk István, Laborcz Monika, Magén István, Miklódy Kardos Judit, Nagy Sándor, Oláh Szilveszter, Parrag Emil, Szilárd Klára.

A galéria-kávézó nyitva hétfőn: 9-17; keddtől péntekig: 9-22; szombat, vasárnap: 17-22 óráig. Megközelíthető: Kőbánya - Kispesttől a 98-as, vagy az Örs vezér tértől a 168-as busszal, vagy a 61/E, majd a végállomástól a 98-as buszokkal a Rákoshegy vasútállomásig.

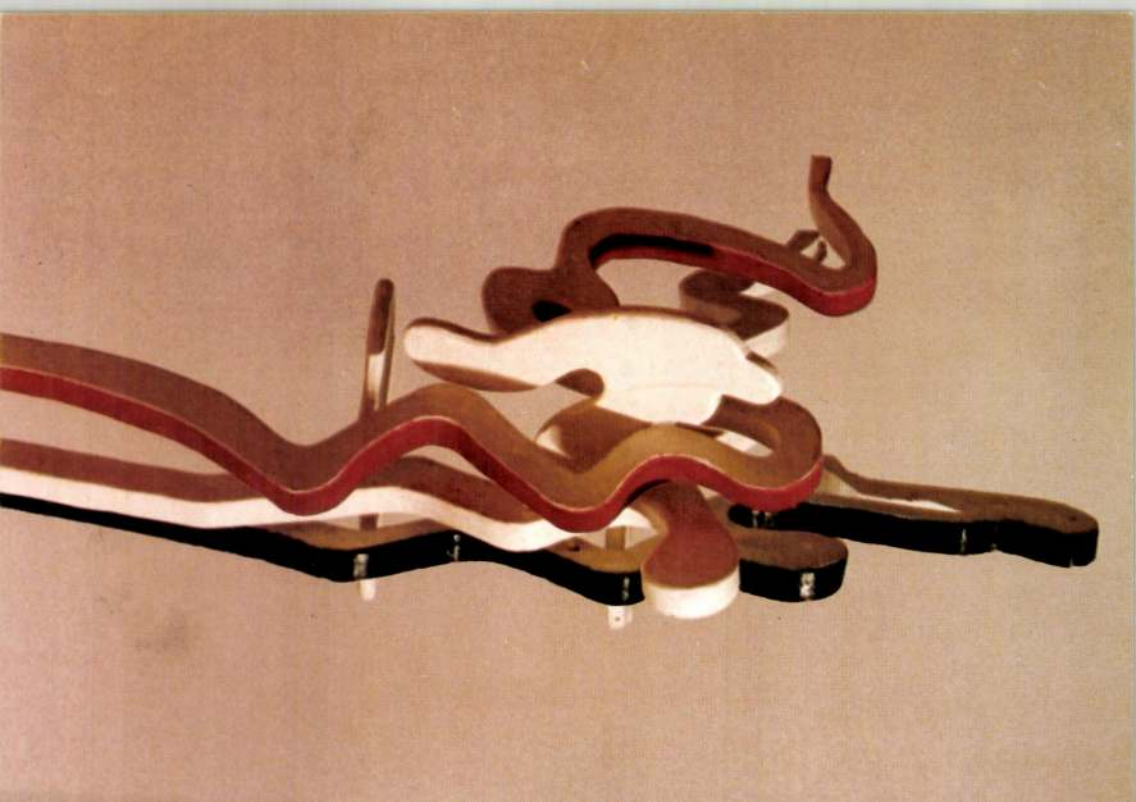

DUNA GALÉRIA

Tisztelettel meghívjuk Önt
a **Renée Művészeti Társaság**
FÉNY - TÉR II.
című kiállításának megnyitójára
a **DUNA GALÉRIÁBA**
(Budapest XIII. Pannónia u. 95. Dráva u. sarok)
1998 május 20-án szerdán 17 órára.
Megnyitja **Mezei Ottó**
művészettörténész

A kiállítás megtekinthető június 7-ig hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.
A kiállítás Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jött létre

Kiállító Művészek:
Atlasz Gábor, Benedek József,
Bicsár Vendel, Bodó Károly,
B.Laborcz Flóra, Budahelyi Tibor,
Csáth Annamária, Ganczaugh Miklós,
Göcsey József, Haász Ágnes, Illényi Tamara,
Kaziczy Gábor, Kukucska János, Márkus Péter,
Parrag Emil, Oláh Szilvrszter, Péter Ágnes,
'Sigmond Géza, Székely János Jenő,
Széll Balogh Mihály, Szilárd Klára,
Tilles Béla, Vizsolyi János.

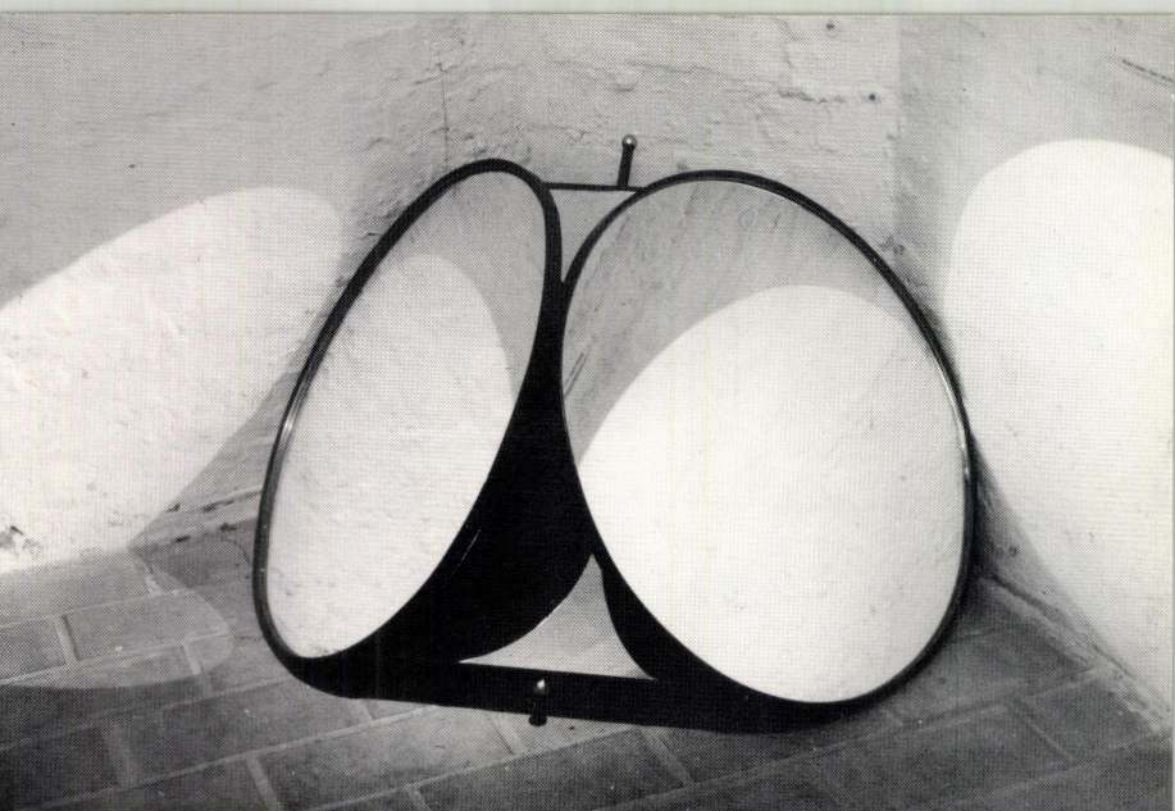

ATLASZ Gábor festő

Kiállítás-bontó

A vége is legyen jó – mondja Atlasz Gábor saját festményeinek és Lévai Adám grafikáinak kiállításbontóján.

A VSZM Közösségi Házban rendszeresen megünneplik a kiállítások végét is. Van köszöntőbeszéd, egy „tekintélyes elme" méltató szavaival, állófogadással a művészek és az egybegyűltek megilletődött hadának. A péntek késő esti buli egy fordított kiállításmegnyitó volt.

A búcsúbeszéd fricskákkal teli blöff; a mikrofon sípol, begerjed; a zene műanyag billentyűs izéről szól (ez egyben csokoládédobozka. A megkínáltak az ujjukkal kanalazzák ki a megolvadt édességet). Az egyik művész dadaista verset olvas föl, a másik kar nagyságú ollóval nyesi le a falról a képeket tartó damilszálakat. Az észbontó kiállításbontó vihancolására egyre többen szívárognak föl a galériára.

A vircsaft vonzóbb, mint a műmegilletődés csöndje.

Még egy pillantás Lévai Ádám filozofikus litográfiájára, Atlasz Gábor táncpillanatképére – és nyissz! – itt a jó vég.

„Mindez TSODA" – (részlet a panaszfal bejegyzéseiből).

R. J.

KURÍROCSKA TÉLAPÓ!

Az Ázsia Kft. és lapunk gyerekrejtvényjátéka 5.

Gyerekek!

E hasábokon csütörtöktől hétfőig reggeli és esti számainkban folyamatosan tréfás rejtvények megfejtésére buzdítunk benneteket. Nincs más dolgotok, mint a helyes választ megadni és a lapunkban valahol elrejtett játékfigurácska emblémát kivágni. A játék végén hétfőn délután az összegyűjtött válaszokat és emblémákat rakjátok egy borítékba, írjátok rá a jeligét: KURÍROCSKA TÉLAPÓ és küldjétek címünkre: 1398 Budapest 62. Pf.: 590. A sorsoláson csak azok a jeligés megfejtések vesznek részt, amelyek legkésőbb 21-én déli 12 óráig szerkesztőségünkbe érkeznek. A 12 győztes az Ázsia Kft. óbudai játékbirodalmában december 27-én személyesen választhatja ki nyereményeit!

A sorsolás két fordulóban történik. Először a hét helyes megfejtést beküldött megfejtők közül húzunk három nyertest. Az első három ajándékot választhat, a második s a harmadik két-két játékot vihet haza. Ezután következik a sorsolás második fordulója. Ebbe a szerencsekerékbe kerülnek az öt helyes megfejtést beküldők nevei, illetve azon hét megfejtést beküldőké, akik az előző sorsoláson nem nyertek. Ezúttal kilencen nyerhetnek, ők egyenként egy-egy ajándékot választhatnak.

REJTVÉNY

Ma szintén televíziós mesefilmmel kapcsolatos lesz egyik kérdésünk. Valaki egy kanálka csilingelésére egész picire összezsugorodik. Írjátok meg, hogy ki, továbbá a mesefilmsorozat címét és még legalább három szereplőjének nevét. Az ügyesebbek a címszereplőt le is rajzolhatják. A nagyobbaktól pedig arra várunk választ, hogy saccolják meg, mióta használunk elemlámpát. Természetesen itt is jobban örülnénk rajzos válaszoknak.

Ne felejtsétek kivágni az Ázsia Kft. játékfigura-emblémáját sem!

Te milyen miniszter leszel?...

A KORMÁNY SAJTÓKLUBJÁBAN

Pénteken délután megalakult a kormány sajtóklubja. Igazán nem protokolláris körülmények között. Bárha *Horváth Zoltán*, a Miniszterelnöki Sajtóiroda tanácsadója, aki a klubot megnyitotta, elegáns csokornyakkendőt viselt, ám kétségkívül nem volt ünnepélyes. Röviden elmondta, hogy a tervek szerint a klub miniszterek, államtitkárok és újságírók kötetlen beszélgetésére ad lehetőséget. Az első alkalommal *Bod Péter Ákos*, *Kádár Béla*, *Mádl Ferenc* képviselte a minisztereket, az államtitkárokat pedig *Sárossy László*. Hogy miről folyt a szó? Csakugyan szokatlanságokról. Bod Péter Ákos például elmondta, milyen rejtélyes módon kapta kézhez annak idején a miniszteri kinevezéséről szóló értesítést. Még az sem derült ki a levélből, hogy miniszterségről lesz szó; mindössze egy Bem téri megbeszélésre hívták, ahol a folyosón egymástól kérdezgették a meghívottak: te milyen miniszter leszel?...

A mezőgazdasági államtitkár panaszkodott: nem értik az emberek, hogy ezentúl nem kapnak olyasféle „elirányítást", mint a régi szép pártállami időkben. Ő mást nem tud mondani: azt kell termelni, amire van piaci igény. Aki ezt szem elől téveszti, azon bizony az isten sem segít.

Az eszmefuttatást egy váratlanul betoppanó vendég szakította meg. *Boross Péter* jött, a leendő belügyminiszter, aki köztudomásúlag minden titkok tudója: ő volt a Nemzetbiztonsági Hivatal eddigi vezetője. Nem csoda, hogy a sajtó azonnal körülvette: hátha valamely titokra derül fény (nem derült).

Aztán *Kupa Mihály* érkezett meg, s azonmód derültséget is keltett: a pénzügyminiszter-jelöltnek nincs még parlamenti belépője, az ideiglenest pedig alá kellett íratnia, különben a kormányőrök nem engednék ki az épületből (márpedig parlamenti fogolynak lenni, úgy látszik, még egy miniszterjelöltnek sem valami csábító...)

VESZPRÉMI MIKLÓS

tv Egy percben

Kevés új mondható a televíziós sorozatokról. Újszerűséget csak újszerű megközelítés hozhat: például a Nap TV formabontó kísérlete. Én ugyanis sorozatnak tekintem a *Kinn, padon* zajló tusákat. Lappangó, mégis világos összefüggések fedezhetők fel az egyes mérkőzések között. Szerdán például Juszt László igyekezett szóra bírni Romhányi Lászlót (túl jól sikerült; utóbbi kis híján beléfojtotta a szót az előbbibe). Ez alkalommal az új (?) szélsőjobboldal (egyelőre szóbeli) tombolásának lehettünk tanúi. A tegnap reggeli viadal szorosan kapcsolódott a szerdaihoz. Igaz ugyan, hogy Havas Henrik meróben másról kérdezte Molnár Sándort, a posta kézbesítési osztályának vezetőjét, de megállhatjuk-e, hogy összekapcsoljuk a hallottakat, amidőn a posta szakembere a minapi rablótámadásról szólva, így összegzi a mondottakat: – Hiába minden felkészítés, ha felszólítás nélkül nagy tűzerejű fegyverekkel lőnek, akkor egyszerűen nincs mint tenni! – Nagy igazság. És sokrétű. Molnár úr mély volt, legalább annyira konkrét, mint elvont, s legalább annyira a fegyveres rablótámadások, mint a Romhányi-féle téboly elhárításának esélyeiről beszélt. Meglehetősen borúlátónak mutatkozott.

Egy kis derűt, az istenért! A kép nem ilyen sötét. Például, ha előbb szólnak, hogy vicc az egész és csak vízipisztolyt használnak a Duna-parton, akkor esélyeink tetemesen növekednek.

BÉKÉS PÁL

KURÍR

Reggel és délután megjelenő országos napilap
I. évfolyam 143. szám

Főszerkesztő: Szűcs Gábor

Főszerkesztő-helyettes: Müller Tibor és Nógrádi Gábor

Művészeti igazgató: Máté Tóth Imre

Kiadja a KURÍR Lap- és Könyvkiadó Részvénytársaság
Felelős kiadó az rt. elnök-igazgatója

Igazgató: Pethes Sándor és Sárosi István
Technikai igazgató: Hajdú András

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1065 Budapest VI., Hajós u. 30-32.
Postacím: 1398 Budapest 62 Pf. 590

Telefon (PBX-központok): 111-2659; 131-0745; 131-8949

Telefax: 153-4077; 153-4818

Hirdetésfelvétel: 111-2254

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél, a hírlapüzletekben és a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELÍR) közvetlenül, utalványon vagy átutalással.
Előfizetési díj:
Reggeli KURÍR: egy évre 2700 Ft, fél évre 1350 Ft, negyedévre 675 Ft, egy hónapra 225 Ft.
Délutáni KURÍR: egy évre 2280 Ft, fél évre 1140 Ft, negyedévre 570 Ft, egy hónapra 190 Ft.

Szedés: KURÍR RT.
Technikai vezetők: Csutor György és Borbély Tibor

Nyomtatás: Szikra Lapnyomda.
Felelős vezető: Dr. Csöndes Zoltán vezérigazgató

HU ISSN 0865-9001
1 2 4 8 16

AZ EURÓPAI IRODABÚTOR...

Bemutatóterem:
XIII. Váci út 19
Tel/fax: 111-4273
Magyarországi képviselet:
HARIS Kereskedőház

Még az idei költségből kifizetheti!
SSI SCHÄFER SHOP

EGY REPREZENTATÍV UTAZÁSI IRODA, AMELY ÚGY DOLGOZIK, AHOGY ÖN SZERETNÉ!

EXTERTOURS

Minőségi szolgáltatásaink: • repülőjegyek értékesítése, helyfoglalás • nemzetközi vasúti menetjegyek • szállodai helyfoglalás • konferenciák, vásárok, kiállítások szervezése • egyéni és csoportos utaztatás • vízumügyintézés
Budapest 1086 Üllői út 14. Tel.: 133-1141, 133-0157 (4 vonal) Fax: 133-0325.

MINŐSÉG SZOLGÁLTATÁS MEGBÍZHATÓSAG

KATONA HORVÁTH JÁNOS JELENTI MÜNCHENBŐL

Rettegett Iván kellemes elfoglaltságra készül

Goran Ivanisevics volt talán a legszomorúbb búcsúzó a negyeddöntőktől elköszönők közül. Elkeseredése teljesen érthető. Titkos esélyesként érkezett a Grand Slam Kupára, és játékával igazolta is a várakozást. Ezúttal nem idegeskedett, nem reklamált, hanem teniszezett, méghozzá fantasztikusan jól. Samprast már legyőzte az idén és a közönség is neki szurkolt. Kellenek ennél jobb előjelek? Am ismét beigazolódott John McEnroe egy korábbi mondása, miszerint a világ legjobb tíz teniszezője között olyan kicsi a különbség a képességek, valamint a tenisztudást illetően, hogy ezek alapján bárki bárkit legyőzhet. De azt is hozzátette, a tapasztalat, a pillanatnyi idegállapot és a koncentrálóképesség dönt a legtöbbször. Így volt ez a torna eddig kimagaslóan legjobb meccsén is, ezért tudott nyerni Pete Sampras.

Taróczy Balázs, aki a játék előtt igen nyugodt volt, a vereség után sem veszítette el hidegvérét.

– Mit tehet ilyenkor egy edző? – kérdeztem.

– *Sokat nem* – válaszolta – *mindenesetre megpróbálok lelket önteni a fiúba, megértetni vele, hogy nem ezen a hajszál híján győzelemből lett veresége múlik a jövője , a karrierje. Nem lesz könnyű, mert Goran nagyon készült erre a versenyre, és kitűnően is játszott. Kis szerencsével vagy inkább egy picivel több figyelemmel nyerhetett volna, és akkor most őt ünnepelik. Am így sem kell elkeseredni, mert amit Samprassal produkáltak, az tényleg világszínvonal volt.*

Igaza van Taróczynak, ez a mérkőzés, de a másik negyeddöntő is csattanós választ adott a kétkedőknek. Chang és Leconte találkozója is felért egy teniszshow-val, nem volt véletlen tehát a hatezres publikum elragadtatása.

A tegnapi első negyeddöntő résztvevői közül Brad Gilbert izgult jobban, igaz neki volt több veszítenivalója is. Idén három tornát nyert (Rotterdam, Orlando, Brisbane), a GS-versenyen sem szerepelt nagyon rosszul, és a ranglistán a 10. helyen áll a 29 éves amerikai.

– *Igazán örülnék, ha ezt a felemás, nem is nagyon jó, de nem is nagyon rossz évet most egy szép sikerrel fejezhetném be* – mondta.

Am ehhez le kell győznie a Gomezt rendkívül magabiztosan verő Aaron Kricksteint, aki a Grand Slam versenyek után a maga 765 pontjával csak 15. ezen a listán, és így éppen, hogy jogot kapott az indulásra. Am a párizsi bajnok elleni játéka jogosan aggasztotta Gilbertet, ráadásul ő még kevesebb GS-pontot (190-et) szerzett, és Münchenbe csak 16.-nak jelölték.

Viszont önbizalmat adott neki az, hogy a köztük levő 10 ranglistahely (Krickstein 20.) azért mégiscsak tekintélyt parancsol. Közel háromórás csatát vívott egymással a két teniszező. Az első játszma a fiatal Kricksteinné volt, 7-6 bizonyult jobbnak ellenfelénél. A másodikban meglehetősen fáradtan mozgott mindkét játékos. De a rutin, a küzdeni tudás Gilbert győzelmét hozta, 6-4-re. A továbbjutást eldöntő összecsapást Gilbert bírta jobban idegekkel és erővel. Így ő lehet a finálé egyik résztvevője.

Megszólalt Rettegett Iván, azaz Ivan Lendl is. Am mindenki számára meglepetésként hatott, hogy nem a Wheaton elleni találkozóról beszélt.

– *Már alig várom hogy hazaérjek, olyan rég láttam a családomat. Vágyódom a kicsi és persze a feleségem, valamint a 16 kutyám után.*

– És Wheaton? – kérdeztük többen is.

– *Majd a pályán kiderül,* – hangzott a diplomatikus válasz, – *én soha nem nyilatkozom előre, bármi történhet, és a végén szavamon fognak.*

Ezek után nem lehetett kihagyni a kérdést: Ha ennyi privát gondja-baja van, miért nem mondta le a tornát, mint mások?

– *Nem hiszem el, hogy Becker, Agassi vagy John (McEnroe. A szerk.) azért maradt távol, mert nincs szükségük az itt nyerhető pénzre vagy az újabb babérokra. Egyszerűen arról lehet szó, hogy ők már korábban másképp alakították a programjukat.*

Annyit azért tudunk Ivanról: a most kezdődő három hónapos szünetet úgy szeretné kihasználni ifjú nejével, hogy a jövő nyár végére vagy az ősz elejére megszülessen az újabb Lendl csemete. Mint mondta, szeretnék elkerülni, hogy amikor ők 70 évesek, gyerekeik19-20 évesek legyenek. Mit lehetett ehhez hozzátenni? Sok sikert kívántunk az egyáltalán nem kellemetlen elfoglaltsághoz, amelynek „eredményét" ugyanúgy később tudja meg az olvasó, mint a tegnap esti meccséét, amelyre késő este, lapzárta után került sor.

FÁBIÁN NEM, SZABÓ IGEN

Tegnap a vívóbajnokság harmadik napján a férfi párbajtőrözők és a kardvívók mérkőztek a bajnoki érmekért, helyezésekért. A párbajtőrözőknél is és a kardvívóknál is akadt néhány meglepő eredmény. Ay öttusázó Fábián László, aki nyert már ebben a fegyvernemben világ- és országos bajnokságot is, nem jutott a legjobb tizenhat közé. A kardvívás idei világbajnokát, Nébald Györgyöt pedig csapattársa, Bujdosó Imre búcsúztatta a 32-es táblán.

A párbajtőrdöntőt az öttusázó Madaras Ádám (Ú. Dózsa) és a BVSC-s Szőke Attila vívta. Madaras győzött 2-1 arányban és így öttusabajnoki címe mellé a párbajtőrbajnoki aranyat is megszerezte. Kardvívásban az egyik esélyes, Szabó Bence (Ú. Dózsa) és klubtársa, Abay Péter jutott a fináléba. A tavalyi bajnok, Szabó 2-0-ra nyert és biztosan védte meg a bajnoki címét.

Percek... pontok... méterek

Jégkorong

Az észak-amerikai profi liga, az NHL legutóbbi fordulójának eredményei: Boston Bruins–Hartford Whalers 8:2, Detroit Red Wings–Quebec Nordiques 5:2, Philadelphia Flyers–New York Islanders 2:2, Pittsburgh Penguins–New Jersey Devils 9:5, Chicago Blackhawks–Winnipeg Jets 5:4, St. Louis Blues–Minnesota North Stars 4:2, Calgary Flames–Los Angeles Kings 4:1

Kosárlabda

A BEK középdöntőjében a férfiaknál: POP 84 Split–Scavolini Pesaro 86-66, Maccabi Tel-Aviv–Limoges 100-92, Arisz Szaloniki–Kingston 103-90. A nők mezőnyében: Arvika–Sporting Athen 88-78, Astarac Mirande– Salgar Zaragoza 98-81, Conad Cesena–Elektroszila Leningrad 111-85. Az amerikai profi bajnokságban: Atlanta Hawsk– New Jersey Nets 106-97, Phoenix Suns–Orlando Magic 125-114, Utah Jazz–Denver Nuggets 141-126, Sacramento Kings–Portland Trail Blazers 100-88.

Labdarúgás

A brazil bajnokság döntőjének első találkozóján a Corinthians, Wilson Mano 4. percben lőtt góljával 1-0-ra győzött a Sao Paulo ellen.

Tenisz

Szarajevóban bemutatómérkőzésen Szeles Mónika 7:5, 6:4 arányban győzött az amerikai Mary-Joe Fernandez ellen.

Totózzunk együtt!

Ha nyerünk, felezünk!

Kedves játékostársaink! A Totózzunk együtt! pályázatra ezen a héten 5748 db tippszelvény érkezett. Ezek közül pénteken délben kisorsoltuk azt a szerencsés nyertest, akivel a Kurír közösen totózik az 1-7-5 variációjú tippszelvényen. E heti játékostársunk *Varga István (8695 Buzsák, Május 1. út 34.)* nevű kedves olvasónk. Reméljük, hogy partnerünk tippje telitalálat lesz.

Ezek után nézzük a 50. heti játékunk további nyerteseit: *Fekete Zoltán (8360 Keszthely, Rákóczi tér 10.), Kristály Csaba (9600 Sárvár, Erdély u. 13.), Bálint Adorjánné (8600 Siófok, Újpiac-tér 3.), Mészáros Sándor (8292 Öcs, Béke u. 16.), Gerócs György (8800 Nagykanizsa, Bajza u. 7/a), Rátkai Ottó (2142 Nagytarcsa, Tompa M. u. 1/b),Tóth Ernő (1151 Bp., Harsányi K. út 47.), Abán Szabolcs (9028 Győr, Erfurti u. 44.), Berecz Gyula (1068 Bp., Felsőerdősor u. 9.).* Ők 50-50 db totószelvényt nyertek, amit postán küldünk el részükre.

IGAZOLÓ SZELVÉNY
(A fogadónál marad)

13+1

50. hét

D XX 57 962 046

Az űrlap ára: 20 fillér

Sorszám	1	X	2	1. csapat	2. csapat
1.	1		2	Kalsruhe	Hamburg
2.		X		Kaiserslautern	1. FC Köln
3.	1			Leverkusen	Hertha BSC
4.		X	2	St. Pauli	Dortmund
5.	1	X		Nürnberg	Wattenscheid
6.		X	2	Uerdingen	Bayern München
7.	1			Meppen	Freiburg
8.	1			Stuttgarter Kickers	Saarbrücken
9.		X	2	Bari	Sampdoria
10.	1	X	2	Pisa	Torino
11.		X		Roma	Milan
12.	1	X		Ascoli	Ancona
13.		X	2	Avellino	Verona

+1 mérkőzés

14.		X		Triestina	Foggia

1 7 5

1 7 5 Indexszám T020. 384 38h db

tipposzlop Egyezerkilenszázhusz f.

azaz egyezerkilencszázöt Ft

fillérnek az átvételét igazolom.

Általános

THERMAL HOTEL Helia

VALAMI ÚJ KARÁCSONYRA!

VÁSÁROLJON SZERETTEINEK AJÁNDÉKOT A

Thermal Hotel Heliából!

KEDVEZMÉNYES ÁRON AJÁNLUNK BÉRLETET SZÁLLODÁNK FITNESS- ÉS SZÉPSÉGÁPOLÓ-RÉSZLEGÉBE.

- FITNESSBÉRLET 5000 Ft-tól
- SZÉPSÉGÁPOLÓ-BÉRLET 1000 Ft-tól

További információ a Hotel Heliában
1133 Budapest, Kárpát u. 62–64.
Tel.: 129-8650, 149-5170
Tx.: 20-2539, fax: 120-1429

Milos FORMAN

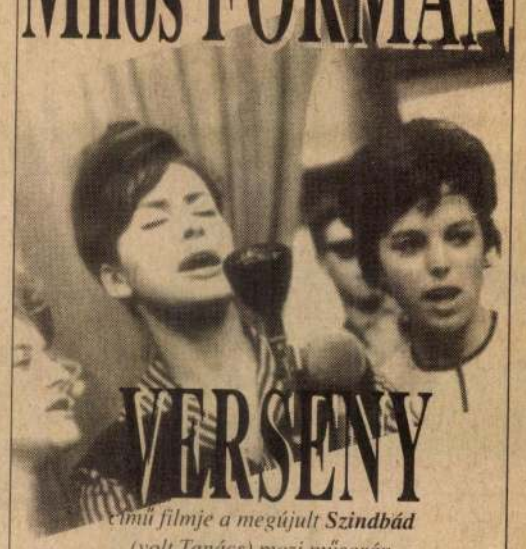

VERSENY

című filmje a megújult ***Szindbád*** *(volt Tanács) mozi műsorán*
Forman ***első*** *filmje igazi csemege a filmbarátok számára*

Egy jó film - egy jó moziban, MÁS MINŐSÉG

KURÍR SPORTÉTLAP

Hét végi sportműsorajánlatunk élére a vízilabda-válogatott Jugoszlávia elleni két mérkőzése kívánkozik. Szombaton délelőtt tizenegy, vasárnap este fél hatkor kezdődnek a találkozók a Komjádi uszodában. Mindkét napon vízbe száll a női válogatott Németország, illetve a férfi B-válogatott Japán ellen. Aki a vívásra kíváncsi, az országos bajnokság pengecsatája szombaton és vasárnap is egyaránt délelőtt kilenc órakor kezdődik. A műsoron: tőr egyéni, férfi párbajtőr csapat, valamint női tőr csapat és kard csapat. Szombaton legjobb női gurítóink az OKGT-BSE Schönherz úti tekepályáján az országos 12-ek bajnokságán mérik össze tudásukat. Kezdés 8.20-kor. A férfiak vetélkedésének színhelye és időpontja: BKV Előre-tekepálya, 9.40. Ugyanezen a napon a Dózsa György úton 16 órakor a Bp. Honvéd a Szolnoki Olajbányász kosárlabdázóival csap össze. Fél órával később Székesfehérvárott a Berényi úti VOK-csarnokban Videoton–ZTE-Heraklith. Délutáni rangadó lesz a nőknél a Megyeri úton. Négy órakor a Tungsram SC és az MTK-VM dönti el, hogy melyikük a jobb. A vasárnap slágermérkőzése 11-kor a Bogdánfy úton: BEAC-Gépszev Villért–Pécsi VSK. Kétnapos programot kínál a ritmikus sportgimnasztika és a sportakrobatika, hiszen az Inter-Európa Bank mesterfokú bajnokság 15 és 10, illetve 10 és 11 órakor kezdődik a Tornacsarnokban. Végül egy kis sícsemege: az alpesi felnőtt OB-t a kedvezőbb hóviszonyokra való tekintettel Murauban tartják a hét végén, mindkét napon tízkor startol a mezőny.

ATLASZ GÁBOR

METRO : 2000 . IV. 27.

Magyar Borok Háza Atlasz Gábor festőművész kiállítása

ATLASZ Mariann

Tiszatáj, 1983/2.
86.p.
A szegedi Tömörkény István Gimnázium tanulója.

ATLASZ MARIANNA MUNKÁJA

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-976

1976 OKT 9

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

A. Tóth Sándor

1021

A. Tóth Sándor rajza

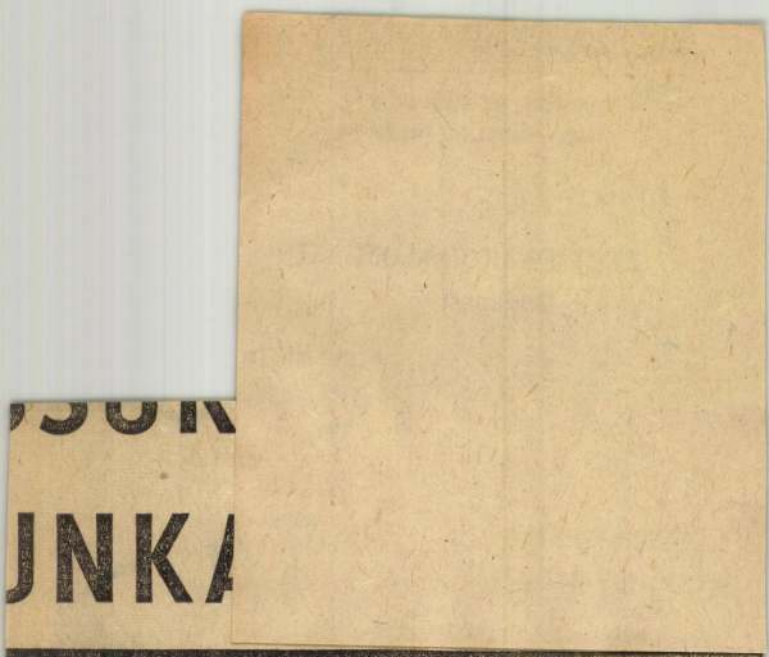

i. Most sem tudom, hogy tör-hogyan magyarázzam meg ma-ály Istvánnal, s e beszélgetést

alom és Társadalom című fon-; de most már inkább azt hi-évek óta megújuló, éles viták-élyes résztvevője. A legutóbbi lnak irodalmi-szellemi életünk lentétek oldódására, „a prog-történelmileg roppant hasznos :om hát ezzel, hogy miért is

nak, magatartásnak jegyei, spó-mindmáig élnek. Tovább él a terjesztett provincializmus, onalizmus, zenofóbia. S erre t téves válasz lényegében az erikus baloldaliság. Végleges zdése megkívánja az ok le-dését is.

rogresszió egységéért

– Lehet, hogy ez újabb egyszerűsítés: arra utalsz, hogy tehát még sem szabadultunk ki — vagy még ezután kell kiszabadulnunk — a urbánusság-népiesség hazug dilemmájából?

Egyszerűsítés? Ez félreértés

igaziakat — felmutathasson. Rombolta például Ady a Thaly-féle úri kuruc legendát, Rákóczi-mítoszt, de csak azért, hogy láttatni tudja a népi kurucságot s az igazi Rákóczit. Dezilluzionizmusról ott beszélhetünk, ahol hiányzik ez az értéképítés. Leleplezendőnek tartok minden legendát. De egy nép, éppúgy, mint az egész emberiség, nem élt hiába: vannak nemcsak hazug, de jogos, igaz „legendái" is. Vannak ösztönző, felvillanyozó tettei, hősei. Ezek őrzése és felmutatása viszont kötelesség. Így nevelhetünk demokratákat, akik minden csendre intő, hamis kisebbségi érzést eldobva, levetve maradéktalanul otthon érzik magukat a körülöttük levő világban.

— Közbevetőleg, az van rólad elterjedve, hogy — sokakkal ellentétben — nem sértődsz meg, ha bírálnak szóban és írásban, akár volt tanítványaid is. Önmagaddal szemben is következetes vagy a demokrácia értelmezésében.

— Nem tudom, mi van rólam elterjedve. De az igazság nem tanári privilégium. Az sosem a címhez s ranghoz tartozik.

Forradalmi türelmetlenség vagy alázatot önelégültség?

Atlasz Miklós M.D.K.

művészettörténész, orvos. Szlovenszkóban, Raszlavicán született. Orvostörténeti és művészettörténeti irásai jelentek meg Izraelben.

vö. Tizéves Izrael.

JOSEPH ATLER, textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der Königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 142.-~~1795. 12. July.~~ Joseph Atler
Felvétel ideje: 1795. 12. July.
Hová vették fel: 5 Kirchen,/Pécs/. 157.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Janus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

A. Tóth Sándor

Ülő férfit és nőt ábrázoló rajzát hozza a lap. Cim nélkül.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. okt. 9.
XX. évf. 41. sz. 6. lap.

A. Tóth Sándor festőművész

Salamon Nándor: Egy avantgarde-kismester

Művészet, 1982. április

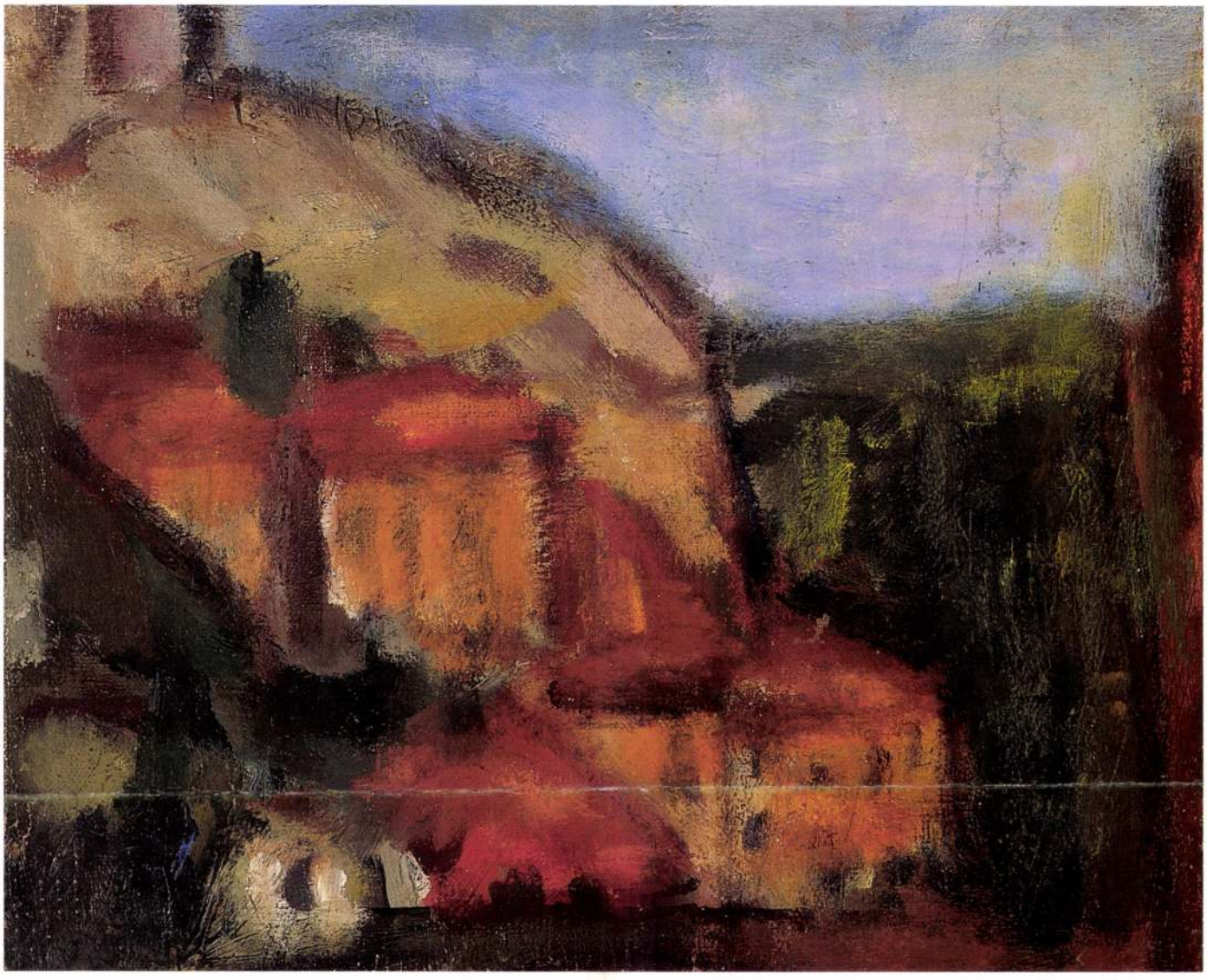

75

75 ▪ CZÓBEL BÉLA (1883–1976)

Domboldal házakkal

28,5 × 34 cm
Olaj, vászon
J. n.

Kikiáltási ár: 320 000 Ft

76 ▪ CZÓBEL BÉLA (1883–1976)

Kendős lány kerti székben

74 × 54 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra fent: Czobel

Kikiáltási ár: 1 600 000 Ft

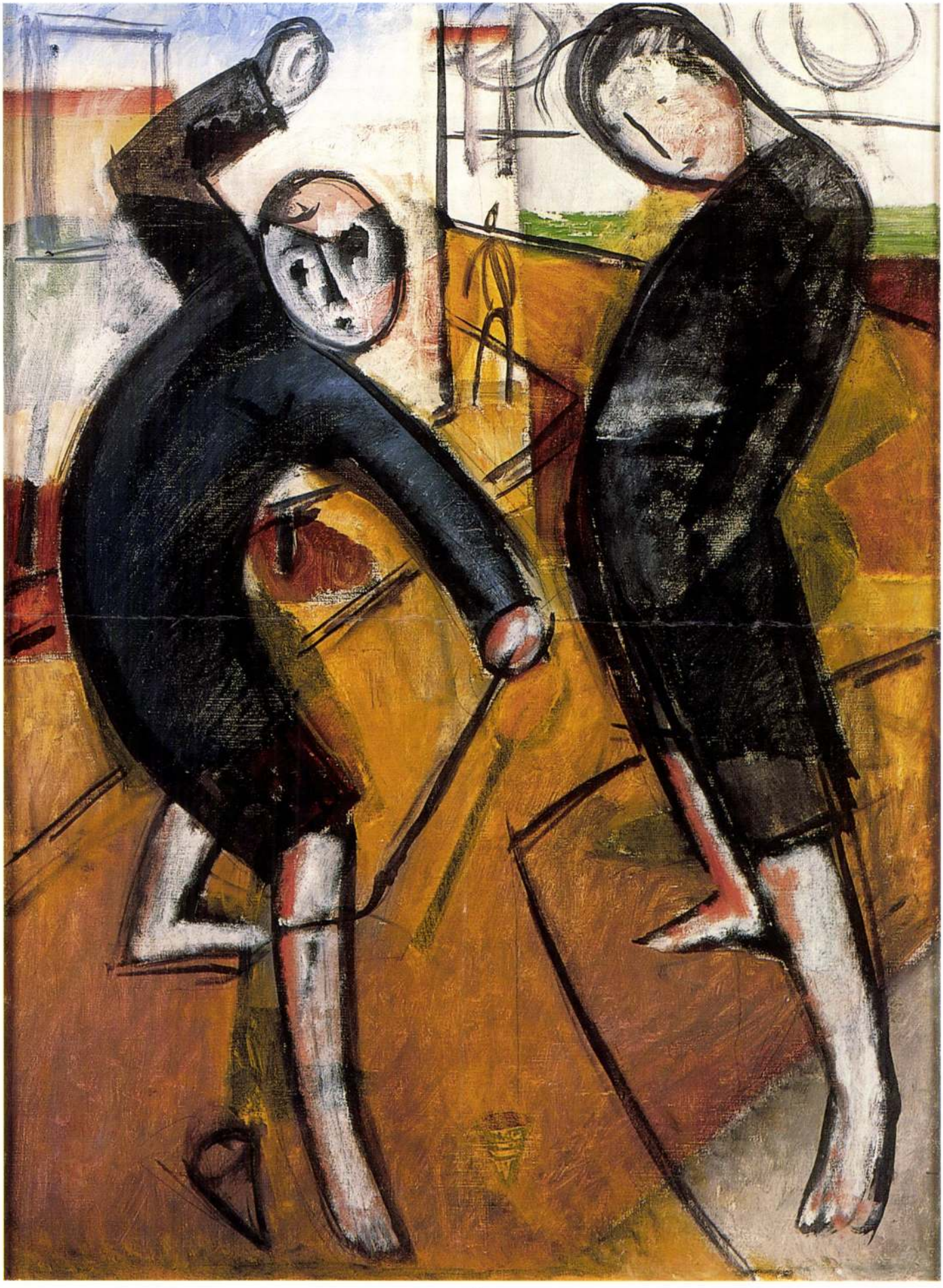

A. TÓTH SÁNDOR

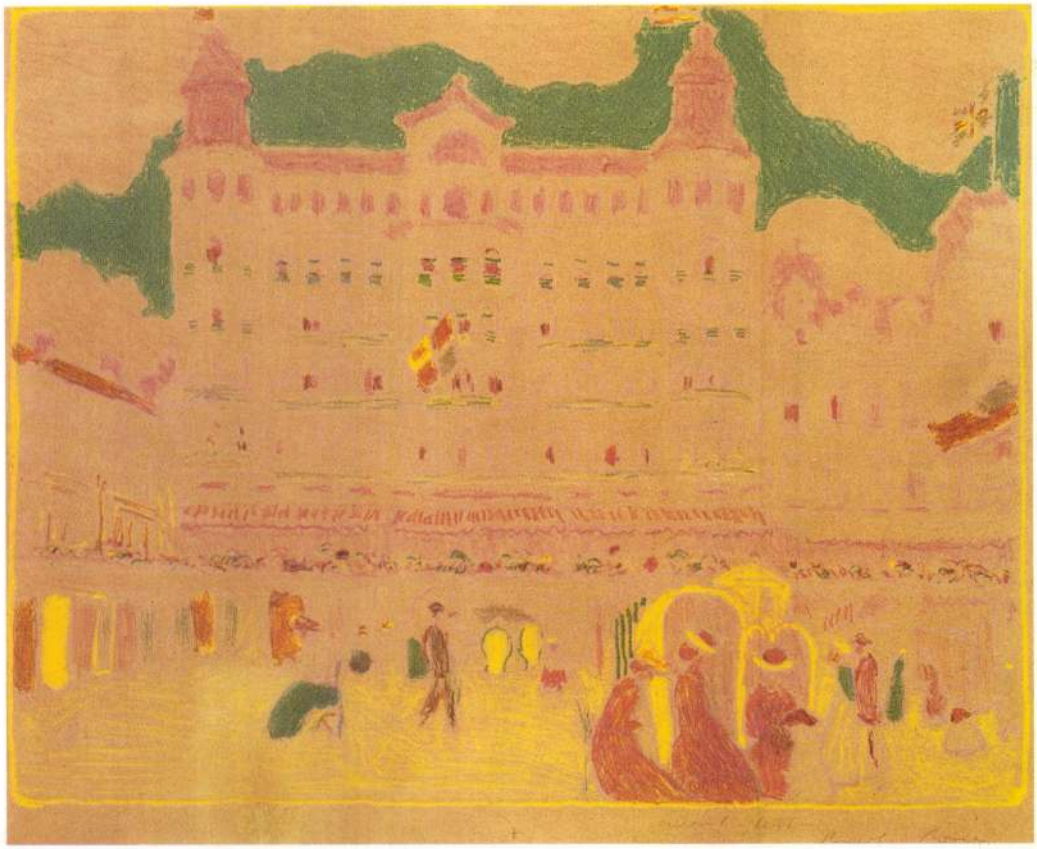

73

73 ▪ RIPPL- RÓNAI JÓZSEF (1861–1927)

Ostendei plage, 1902 körül

27 × 31 cm
Litográfia, papír
Jelezve jobbra lent: Rippl Rónai
Reprodukálva: Modern magyar litográfia 1890–1930. Kat. sz. 120.

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

74 ▪ A. TÓTH SÁNDOR (1904–1980)

Bigézők, 1930-31 körül

81 × 59 cm
Olaj, vászon
J. n.
Hátoldalon: Ernst Múzeum kiállítási címke

Kikiáltási ár: 1 800 000 Ft

KIÁLLÍTVA
Château de Tronjolie, Gourin (Bretagne), 2001
Institute Hongrois, Paris, 2001

REPRODUKÁLVA
Tóth Gábor Sándor: *A. Tóth Sándor. Bábművész, festőművész, grafikus és tanár a Montparnasse-ról.* 105. oldal, Budapest, 2000
Tóth Gábor Sándor: *Sándor A. Tóth. Peintre, marionnettiste à Montparnasse.* 87. oldal, 86. kép, Paris-Budapest. 2002

A fiatal A.Tóth Sándor Párizs utcáit rója 1931-ben és rajzol: készülnek a „zsebvázlatok". Maga mögött hagyta a szülővárost, Rimaszombatot, a Glatz és Rudnay vezette főiskolai osztályt és Londont, ahol két évet töltött. Párizsban a Blattner Géza alapította avantgard bábszínház, az Arc-en-Ciel (Szivárvány) tagja lett.
A munka mellett természetesen állandóan rajzol, hiszen ez lételeme. Az utcákat járva elsősorban a mozgásra, a lendületre figyel: itt a a rugbyzők rohanása, ott a biliárdjátékosok furcsán hajladozó figurája, amott az elmélyülten játszó gyerekek mozdulatai ragadják meg. Elsöprő dinamikával örvénylenek a vonalak a „zsebvázlatokon" és az elkészült festményeken is, ugyanakkor képesek szilárd, de nem feszített vázát alkotni az inkább gömbölyödő mint kubusos, szinte maguktól gördülő formáknak. A mozdulatok, a figurák kicsit mindig torzak: a bizarr, az abszurd humor nemcsak bábművészként jellemzi A. Tóth-ot.
A karikázóhoz hasonló, kedvelt gyerekjátékot ábrázoló kép, a Bigézők 1931-ben Galerie Bonaparte falára kerül az Art Hongrois Moderne című kiállításon, ahol olyan mesterek vesznek részt mint Czóbel Béla, Tihanyi Lajos, Farkas István, Étienne Beöthy. A korabeli kritika A. Tóth-ot is méltatja, mondanivalóját érdekesnek találja, piktúráját erőteljesnek mondja. Méltatói között van Maurice Raynal, Braque barátja, találkozik Fernand Léger-vel, aki ekkoriban bábokat is tervez.
Nemcsak egy életmű darabja, nemcsak a magyar festészet franciás irányultságának egy példája, nemcsak a kubizmus és az expresszionizmus keveredésének sajátos megnyilvánulása van tehát előttünk. Egy pillanatra ismét részeseivé válhatunk a pillanatnak, amikor az európai művészet vérkeringésébe kapcsolódik a magyar tehetség.

MDK

Atotz Ottó /szül.1805/

"Fehér arabs ló".Jelzés lent jobbra:Stotz.
Vászon. 34x42.

Ernst Muzeum aukciói.XV. 49.1.

Áts Istvan,szabó

A Miskolci Pataki-Gerga görög kereskedők közötti szerződésben szerepel 1778.marc.1.után.Azon adósságok, melyek nem terhelik a feleket."Áts István debreceni szabó 1771. 52 -".Rhft. kr. 295.old

Komáromy József: A Pataky-Gerga üzleti Társasszerződés 1778-ból 285.old

A Herman Ottó Múzeum Évkönyve.VIII.1969.Miskolc

M.D.K.

Ns Áts János, festőmester

1822-ben miskolci mester volt

Domonkos Ottó: Adatok a miskolci festő céh megalakulásához/1822/ 82.old.

A Herman Ottó Múz. Évkönyve. III. köt. Miskolc, 1963

JOHANN ÁTS, textilfestőmester

Az eperjesi céhhez 46 helység ből 88 mester tartozott. Többen Galiciából is,1701-1848.közt.Mesterjegyzék nem maradt.Levelezés és"Protokol fabriarskeho cechu 1801-1864"alapján ismerjük őket.
E mesterek egyike volt:

22.- Johann Áts, 1804. Miskolc. - 153.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

Ats József,csizmadiamester

Győrben polgárjogot nyert:1814.dec.14.Szentmiklósról jött.kath.Taksa 8 Ft./Album Neo-Civium 1743-1838 Győrv.lvt./.107.o

Lengyel Alfréd: Sopronmegyei családnevek Győr város polgárkönyveiben. 97.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XII.1958.Sopron

- Ezekután meglehet különösen hangzik, de mégis igaz, hogy a gyerekeknek készülő tárgyak közül a legmostohább helyzetben mégis a gyermek butor van. Felkerestük a Domus Áruházat és egy budapesti speciális gyermek butorokat árusitó üzletet. Ime a választék.

- Valaha a Domus Áruháznak a legfelső emelete felén csak gyerek butorok voltak, rendeltetésszerü kiállitásban, ötleteket, inspirációkat adva a vásárlónak arra, hogy kell ezeket elhelyezni. Ma szintę csak elvétve találunk a Domus Áruház legfelső emeletén gyerekbutort, s amelyek vannak, s amelyek bizony nem példamutatóak, összekeverve foglalnak helyet a felnőtt

1983. II. 9. Televízió 18.05 /Mé/
Izlések és pofonok

butorok között. A kiállitott butorok jó része felnőtt butorokra hasonlit, s az a gyerekbutor, ez az emeletes ágy is számtalan hibával rendelkezik. Alul-felül nincs palánkja, legurulnak róla a gyerekek. Sajnos a Lenin krt-i Gyerek Butorboltban sem fogad bennünket vigasztalóbb kép. Itt is külemre csupa felnőtt butornak a kicsinyitett változataival találkozunk. Sulyos, nehéz, vastag szövetekkel, bonyolult mintázatokkal és a butoroknak a vonalai a tömegei igazán nem árulják el, szinte csak a rajtuk lévő játékok, hogy gyerek butorokkal állunk szembe.

- Milyen tipikus felnőtt butor a kétszemélyes kinyitható heverő, és az a monstrum fotel, ami igazán nem ingerelhet egyetlen gyereket sem játékra, mozgásra, felszabadult pihenésre. A hozzá társitott kisbutorok, asztalok, állványok, felnőtt butorok, magasságuk rosszul megválasztott. Igazán nem lehet figyelmen kivül hagyni azt a tapintatlanságot, amelyek a müszaki megoldásban jutnak kifejezésre. Ebben a rengeteg élben, sarokban, kiálló csavarban, lemunkálatlan, legyalulatlan felületben, amely mind megannyi veszély forrás áll a gyanutlan szülők szándékai mögött, negativumként. A tanuló asztalok sem olyanok, amelyek tanulásra inspirálnak. Veszélyesek, nehezek, sulyosak, helyzetüket nehezen változtathatók, s én például erről az asztalról igazán azt gondolom, talán egy bank igazgatónak az irodájába való sokkal inkább, mint egy gyerekszobába, ahol a gyerek butoroknak a játék lehetőségeit is vállalni kellene. Sajnos igazán nem ritka a szekrény fal sem a gyerekszobába, a lehető legidegenebb butortipus, ami létezik. Ugyan igy a polituros szekrények, a lakkos, fényezett szekrények, amelyek persze frakkot kivánnának meg, zakót és frakk nadrágot egy kisgyerektől, egy 9 éves kisgyerektől is és igazán a vicc kedvéért adtuk föl ezt a ruhát erre a gyerekre, annak az illusztrálására, hogy ezek a butorok olyan levegőt, olyan atmoszférát sugároznak, amibe csak ilyen ruhába és csak igy lehetne viselkedni. Ugyan ilyenhumorosnak hat ez a fotelágy, ez a kétszemélyes kis fotelágy, egy ilyen zsugoritott hitvesi ágy, ami nappali használatra teljesen alkalmatlan, a szem számára rendkivül kellemetlen és igazán csak éjjel, az alvás pillanataiban használható. Ezt a luxust a gyerekbutorok nem engedhetik meg maguknak. S azt sem, hogy vállalják a zsugoritott, a skalpra zsugoritott kicsinyitett felnőtt fotelek szerepét. Én remélem, hogy az a gyerek, aki szerencsére, igazán szerencsére egy rágógumi cigarettát akar csak elszivni, ebben a Lakáskultura folyóiratban a közeli, vagy távoli jövőben fog találni olyan gyerekbutort, amelyben ő is és későbbi barátai élni szeretnének.

- A reményteli jövőkép megidézése után most térjünk vissza a rideg valósághoz. Tényleg, miért is tüntek el a butorüzletekből a kedves, játékos, ötletes igazán gyerekeknek való valódi gyerekbutorok. dr.Sipos Árpád az Ipari Minisztériumban a

butorgyártásért felelős. Máért tüntek el.

- Ugyanis 1980-as évtől kezdődően szociálpolitikai meggondolásokból megváltozott a gyermekbutorok dotációja. Ez azt jelentette, hogy két évvel ezelőtti időponttól kezdődően az általános használatu gyerekbutoroknál csökkent, ma mindössze a fogyasztói árnak 20 %-a, kap állami támogatást, mig a bébi butorok még mindig 100 %-os támogatásban részesülnek. Közismert volt a 70-es években, hogy a gyerekbutoroknak a nagy része, vagy legalább is mondjuk azt jelentős része nem azokba a lakásterekbe és nem azok számára került berendezési tárgyként, akiknek azt készitették, tehát a gyerekeknek, hanem Magyarországon kialakult egy olyan gyakorlat, hogy a gyerekbutorok nagyrésze a hét végi házak berendezési tárgyai lettek. Na most ez a változás nyilvánvalóan megváltoztatta a helyzetet ugy, hogy ma már nem gazdaságos gyerekbutort vásárolni hét végi lakóházakba. Ezt a gyártók és a kereskedelem ezt a változást érzékelve valószinüsitette, hogy igy kimondottan a gyerekbutorok iránti kereslet csökkenni fog. Ezért több gyártó vállalat olyan elhatározásra jutott, 2 évvel ezelőtt, hogy megszünteti a gyerekbutoroknak a gyártását.

- Na most akkor nem történt itt valami mulasztás. Hát tudjuk azt, hogy a mai helyzetben a butorgyárakat nem igen lehet kötelezni, hiszen önálló gazdálkodó egységek. De hogylétezik az, hogy nem éri meg. Hát vennék az emberek, már pedig hogyha valaki ugy okoskodik, hogy nem gyárt valamilyen oknál fogva pedig hát az kelendő lenne, eladható, még állami dotáció is van rajta, akkor az egy nagyon rossz üzletpolitika, én szerintem, én nem vagyok gazdaság politikus.

- Na erre a gyártók megitélésem szerint ugy fognak rájönni és ennek jelei már az elmult esztendőben is megjelentek és ebben az évben megitélésem szerint még erősebben jelentkezni fog, hogy azt, amit jobban szeretnének a gyártók és a kereskedők eladni, azokat nem veszik meg olyan mennyiségben, tehát a jelenleg gyártani szándlkozott termékek nem fogynak ugy, ezért fölmerül a kérdés, hogy kell választani más terméket és ennek lesz megitélésem szerint az a következménye, hogy ujra vissza fognak jönni a gyermekbutorok is egyes gyártók profiljába.

- Ön mit szólt hozzá mikor igy filmen meglátta ezt a butorválasztékot, amit isten bizony nem tendenciózusan mutattunk be, hanem tükröztük a valóságot, ha ugy tetszik.

- Ahogy az előbb emlitettem elszomoritott engemet is, mert én is ugy tudom, hogy kevesebb gyerek nem lett Magyarországon és legalább annyi gyerekbutor kellene, mint ahogy korábban kel-

lett már a gyerekek részére szolgáló gyerekbutor és hogy ilyen keveset állitunk be, bizony ez a megoldás egyáltalán nem helyeselhető.

- A következő percekben azt szeretnénk demonstrálni és bizonyitani, hogy a jó gyerekbutorok tervezéséhez a megfelelő szellemi kapacitás itthon meg van. Áztay Csaba iparmüvész gyermekbutorát itt látjuk a studióban. Ezek Vida Győző grafikus és Bősze Györgyné müszaki tervező közremüködésével készültek. 1980-ban bemutatták a Könnyüipari Minisztérium által meghirdetett játék pályázaton, de ott dijazásban nem részesült. 1982-ben a New York-i Modern Muzeum szervezésében megnyilt a kaliforniai Mayamiben egy kiállitás, amelyen az Arangó formatervezési alapitvány többcélu butorok cimü pályázatára beérkezett legjobb munkákat állitották ki. A pályázatra Áztay Csaba is benevezte butorait, és ezek a nemzetközi zsüri döntése alapján bejutottak a legjobbak közé. Résztvehettek a kiállitáson és ott elismerő oklevelet kaptak. A tervezővel beszélgetünk.

- Mire való, mire használhatók ezek a butorok, vagy játékok. Minek nevezzük.

- Hát ezek olyan játékok, amelyek butornak is használhatók, illetve hát olyan butorok, amelyekkel játszani lehet. Amikor elkezdtem tervezni abból indultam ki, hogy a butorok azok a gyermekeknek feleslegesek a szobában, ők játszani szeretnek ezekkel a butorokkal viszont nem lehet játszani. Tehát olyan butort akartam tervezni, amelyekkel játszani is lehet, ugyanakkor maradéktalanul használható butornak is. Készült egy asztal, egy szék és egy játék tároló, amelyiknek tehát ez az első alaphelyzete, amelyikben a szék és az asztal szituáció előállitható, de ezekkel játszani is lehet. Itt az oldalfalán megjelenő dekorok tulajdonképpen azt segitik elő, hogy a gyerek könnyebben elképzelje ezeket a szituációkat, tehát hogy ezek házak. Na most ezeken belül is terek vannak, ajtó is van benne, tehát itt külön-külön szobák képezhetők ki, igy ennél a kicsinél is és a nagynál is. Most ennél a nagy játéktárolónál több elem kivehető az egész egységből, igy ezek az alsó polcok kerekeken gurulnak, tehát végülis autózni is lehet vele. Található aztán benne nagyobb polc, ilyen ugynevezett dupla polc, amelyiket ha fölüre teszem, akkor tulajdonképpen kettő lesz belőle. Ugyan ez betehető ide, akkor egy autó rámpája lesz, ha ezeket a belső többi polcokat kiemelem, ezekből egy további kis ház is épithető.

- Kis játékház.

- Igen, amelyiket például garázsnak tud használni a gyermek. Azt hiszem, hogya gyerekek fantáziája sokkal gazdagabb, mint a felnőtté, tehát ők még további szituációkat is kitudnak ta-

lálni.

- Igen itt van az alja és akkor itt lesz a házikó. Igen kész a kis ház.

- Na most továbbiak, a polcelemekből még további variációk is elképzelhetők, tehát utak épithetők belőle, például ebből a hosszu polcból is rámpák képezhetők, ha több butort összekapcsolunk, akkor ezek itt betudnak csatlakozni, hiszen ezek a kivágások akkorák a butoron, hogy ezek igy csatlakozni tudjanak, egymáshoz.

- Nos ebből a butorból ebből az egy példányon kivül van-e még.

- Tudomásom szerint nincs.

- Miért nincs, nem érdeklődött iránta senki.

- Hát érdeklődni érdeklődtek. Az az igazság, hogy ez két éve kész van már ennek a teljes tervdokumentációja is, de sajnos valahogy eddig még megakadt ez a dolog. Több gyártóval beszéltem, de pillanatnyilag még nem állapodtunk meg semmiben.

- Meddig lehetett eljutni.

- Hát addig jutottunk el, hogy a fotókat megnézték, mondták, hogy nagyon tetszik és aztán mondjuk általában az volt, hogy többet nem jelentkeztek.

- Vigyük most mi is többlépcsős zsüri elé ezt a butor együttest. Először a szerintem legilletékesebbek nyilatkozzanak róla és majd meglátják, szavak nélkül is nagyon sokat mondanak.

- dr.Sipos Árpád vajon hogy tudja, miért nem lett ebből a butorból végülis butor.

- Nekünk is az Ipari Minisztériumban is, amikor tudomást szereztünk ennek a tervnek a sikeréről,

- Az amerikai sikeréről.

- Már az amerikai sikeréről, tetszett és igen értelmes dolognak láttuk, fölajánlottuk egy vállalatnak és két szövetkezetnek, ezek közül azegyik konkrétan tetszett, hozzá segitettük a tervezőt, hogy a kapcsolatot fölvegye ezzel a szövetkezettel, és a legutóbbi tudomásom szerint komolyan foglalkoznak jelenleg végzik a müszaki tervezését és szerződést kivánnak kötni.

- De ezt eléggé titokban tartják, tudniillik Ásztay Csaba

semmit nem tud erről, amikor legutóbb beszéltünk vele. Mi mondtuk, hogy szerintünk a Minisztérium menedzseli a butorát, hát ő nem tud róla. Azt mondja, hogy hát ő nem nagyon.

- Nagyon sajnálom, hogy igy van, minden esetre azt megigérhetem, ha mégis annak a szövetkezetnek, amelyiknek megtetszett és konkrét számitásai voltak vele, elállt volna a szándékától, akkor mi továbbra is segitségére leszünk a tervezőnek, hogy ebből a tervből konkrét termék legyen a magyar gyerekek számára.

- Önnek tetszik.

- Igen.

ATTALAI GABOR

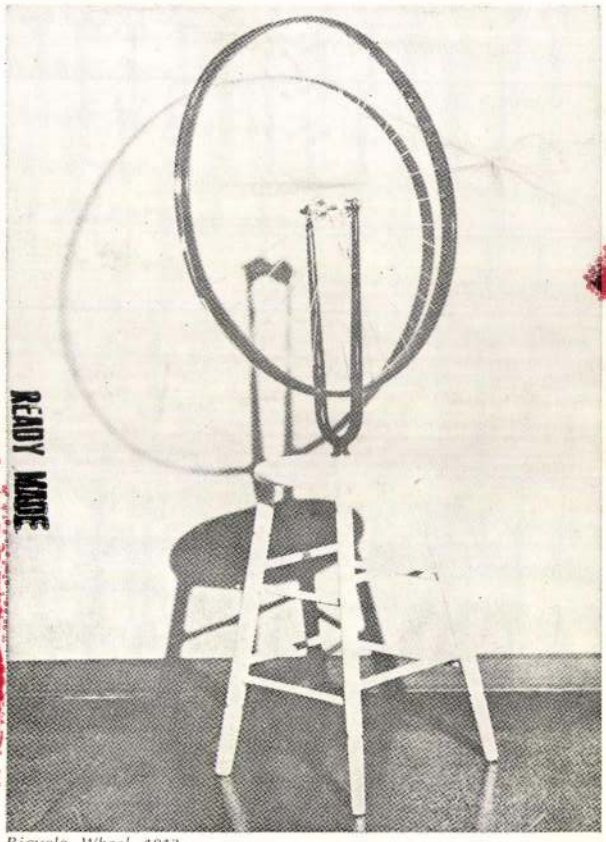

Bicycle Wheel, 1913.

RED-Y MADE-S (1974—78)
ATTALAI GÁBOR KIÁLLÍTÁSA
PÉCSI GALÉRIA, SZÍNHÁZ TÉR 1.
1978. MÁJUS 12. — JÚNIUS 4.

MINTHA EGY BESTIÁRIUM KÉPEI KÖZELEDNÉNEK

ATTALAI GÁBORRAL BESZÉLGET KELECSÉNYI LÁSZLÓ SÁMUEL

ATTALAI GÁBOR és KELECSÉNYI LÁSZLÓ SÁMUEL • fotó: Zátonyi Tibor

***W**illem De Kooning különös sorai jutnak eszembe: „S eljön az életben a perc, amikor sétálni mégy: És sétálsz saját tájadon." De egyáltalán lehetséges a mai világban ilyen állapot, vagy lehet erre törekedni?*

Úgy vélem, Kooning a fentiekben egyfajta klasszikus festő-álomképet interpretál, éspedig, hogy ecsetje nyomán új világ kerülhessen vásznaira, s azok révén tudatunkba. Új valóságot remél, melyből a korábbit már soha többé nem láthatjuk olyannak, mint őelőtte. A festő a Teremtő alteregójaként kíván megjelenni e realitásban.

Ez a festői látás nem túl jellemző rád.

Nem. Bár volt idő, amikor úgy gondoltam, ez a festészet lényege és természetének sajátja. Valamikor azt hittem: a művésznek diktálnia kell, gesztusainak le kell takarnia környezetét, tudnia kell, miként láttasson, de nem telt el sok idő, s hamarosan felocsúdtam ebből a nárcista elfogódottságból és illúzióból, s csak csodálkoztam azokon a festőkön, akik a fantazmához szisztematikus és tudatos oeuvre építéssel kívántak eljutni kitalált konzekvenciák jegyében. A művészet nem egy kalkulálható jelenség, de sokkal inkább a meglepetések sorozatainak szövevénye, váratlan események egymásutánja a lét illékony szövetében. Létkonzekvencia és nem csupán esztétikai következtetések láncolata. Még akkor sem, ha a kriticizmus már régóta erre a szemléletre igyekszik rávenni bennünket, porosz módra, hamis tudatunkat táplálva, miszerint a világ felvezetéséhez és tegyem hozzá félrevezetéséhez konzekvens magatartások nélkül sehova sem jutunk. Persze konzekvens magatartások nem feltétlenül azonosíthatóak magának a konzekvencia fogalmának lényegével. Jól példázták ezt a fasizmus, vagy közelmúltunkból a szovjet mintájú szocializmusok konzekvenciái, szemben például a nyugati civilizációk életszerű és ezért számtalan esetben inkonzekvens megnyilvánulásaival szemben. De ne érintsük mélyebben a politikát, mert az könnyen kimondatja magáról velünk, hogy íme, épp eljött az ő pillanata, amikortól is minden, de minden egy és önmagával azonosítható világ kell legyen, egyazon tájban sétálhatunk.

Csak az Isten óvhat meg ettől bennünket. Nekem Kooning mellett éppoly élmény Jasper Johnst, Cindy Shermant, Barbara Krugert, vagy éppen Allan McCollumot látni, akik már gyermekkorukban sem ringatták magukat totalizált esztétikai világképek illúziójában. Nekem „zagyván" igaz a világ, az egyedítettség terrorja nélkül normális, s csupán azért így, mert nem lehet másként. Egyaránt gyönyörűségemre lehet egy nyárdélutános, kooningos tóparti délibáb, utána meg alkonyi szürkületben festett Mark Rothko-i égalja. A művészet, Chartres Dómja, vagy Timur Lenk kupolái nem konzekvenciákban érintenek, ha kapcsolatom támad velük. Persze csalhatnék és azt mondhatnám egy filozofikus fantázia jegyében én is – majdhogynem – átfesthettem volna a világot *red-y made*-re, de vele kapcsolatban nem a megalománia jutott eszembe. A red-y made-ek más vonzatai érdekeltek, éspedig, hogy a duchamp-i észlelés ready made kalandját tovább lehet-e élni, ha már fél évszázadnyi művészgeneráció benne és általa élt, működött és lehetett azzá, ami: közismert és közbecsült.

A duchamp-i helyzet fontos volt neked?

Mondhatnám, hogy fontos, de még inkább izgalmas, izgató, mert Duchamp révén valami olyasmit ismertem meg, amiből számtalan ismeretlen következtetés vetkezhetett. Munkái különösképpen rejtélyesek. Design tárgyakat változtatott át választásai révén új jelenségekké. Duchamp az, aki a filozófiát elsőként jelenítette meg a plasztika médiumában. Először esik ez meg a történelemben, nem csoda hát, ha aktusával annyi irányban és személyt inspirált. Így engem is.

És hogy jött a ready made-re – red-y made?

Nem emlékszem már egészen pontosan. 1974 táján történt. Azon gondolkodtam, vajon mi lehet a ready made ellenpontja. Akkoriban divat volt ellenpontozással új állításokhoz jutni. Egyszer csak felötlött bennem a ready made-del teljesen rokon hangú kifejezés: red-y made. Azaz vörösre utaló, amitől aztán mindjárt meg is rémültem, hogy miért pont a vörös jött be a képbe, de el kellett fogadnom a dolog végzetszerűségét, magától való autentikumát, hisz egész létezésünk a vörös jegyével volt takarva.

ATTALAI GÁBOR: Rad-y Made sziklák, Reykjavik, 1978 • fotó: Attalai Gábor

Mégis, e politikai jellegű motiváció zavart, de mit tehettem. A lényeg az volt, hogy a red-y, színre utaló, tehát festészetként kerülhetett szembe a készen vett tárggyal, miközben maga is választott volt, amit alárendelhettem a festés eszközének, éspedig attól a kérdéstől indíttatva, hogy vajon a lefestés egyben meghozhatja-e a tárgy végzetét, a benne rejlő filozófia plasztikumának megszűntét, minthogy a vászon is megszűnik a képre felhordott pigment alatt. A hetvenes években a red-y made ideája néhány helyen, így Izlandon és Hollandiában érdeklődőkre talált. Különösen izlandi galériásokkal kerültem intenzív kapcsolatba. Sajátos kooperációban dolgoztunk együtt. Én, az általuk készített térképekről jelöltem ki tájakat, méretes sziklákat, gleccserek jégtábláit, város és ház részleteket, amiket aztán ők, utasításaim szerint lefestettek, majd lefotografálták, s egyéb munkáimmal együtt kiállították. Különös iróniája a kultúrában feltűnő folyamatos körforgalomnak, hogy a tájbeli red-y madek között volt olyan, ami az eredeti státusához került vissza, azaz újra design tárgy lett, mivel az ECM lemezcég igazgatója, Manfred Eicher lemezborítóként kérte felhasználni Steve Tibbetts muzsikájához.

S mi lett a red-y made-ek további sorsa?

Mint minden, ezek is tovább modulálódtak újabb viszonylatokba és újabb színekbe, hogy aztán folyamatosan lecsituljanak és elapadjanak, hasonlóképpen, miként elhalt érdeklődésem a negatív tájformák, vagy a nagy kiterjedésű kender installációk iránt a 70-es évek elején.

Tudom, és az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy téged különösképpen érdekelt a dematerializált műtárgy forma.

Valóban. A mai környezetterhelt világban a matéria-szegény műtárgy erkölcsi státussal bír. De akkor, a hetvenes években a legkézenfekvőbb lehetőségként is kínálkozott. A szabadságot és a függetlenséget jelentette az állami korlátozások és gáncsoskodások idején. A fotográfia iránti érdeklődésem is ide vezethető vissza. Egy 9 x 12 cm-es diapozitív emulzióját hordozóként – akár a vásznat – használhattam, festettem rá, majd tetszés szerint küldhettem oda, ahová akartam. A film Ciba Pearl fotópapíron bárhol és bármilyen méretben színre léphetett. Így nem kellett vívódnom a tiltásra kijelölt hivatalnokokkal, Ormosokkal, Vészicsekkel, Aradiakkal vagy Gádorokkal, hanem átnyúlhattam a fejük felett, felemelt mutatóujjaikon pedig derülhettem. Ez nekem akkor életszerűbb volt, mintha vásznakat halmoztam volna egy sarokban. Bár mindig vágytam rá, hogy hatalmas képeket raktározhassak arccal a fal felé, de akkora helyem, amilyent szerettem volna, sosem volt. Gyerekkorom jut eszembe. Mikor anyám egygombócos fagylaltra invitált – óva a torokgyulladástól –, mindig visszautasítottam. Gyönyörű dolog a hatalmas vászon, akárcsak a hatalmas fotópapír, miként a kicsiny képek is, varázslatos keretekkel. Annyi csoda van, hogy legjobb túlzottan nem figyelni rájuk, s inkább elnézni felettük. A háznyi installáció is elragadó, akár a jegyzettömb kitépett oldalai, vagy a puszta por egy fehér lapon.

A por? Elég meredek távlat.

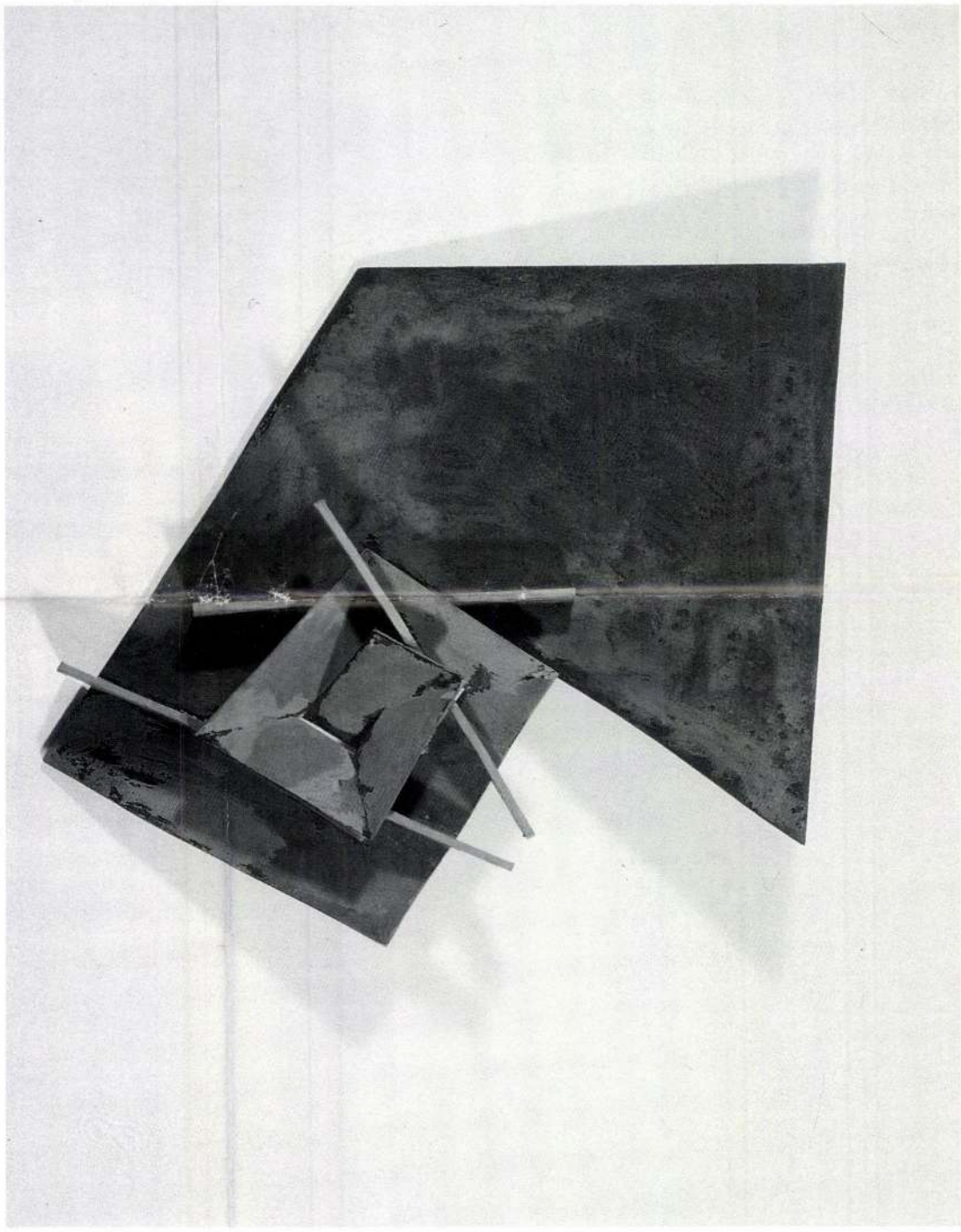

ATTALAI GÁBOR: Eol csiga, 1992 • olaj, tempera, finnkarton • fotó: Attalai Gábor

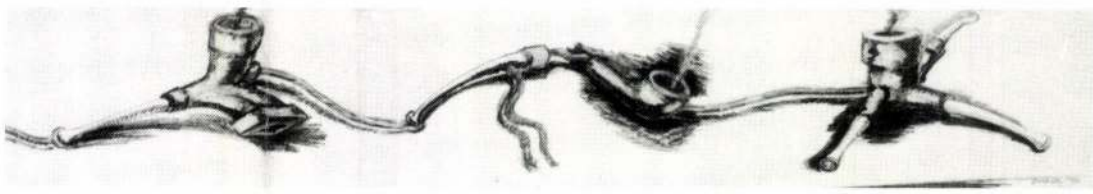

ATTALAI GÁBOR: Network pipákkal és füstcsatornákkal Nr; 6., 1993 • olaj, kréta, xerox, papír, 21x150 cm • fotó: Rosta József

Egy időben engem is, mint sokakat, mélyen érintettek a csíkok. Régi történet ez a csíkmánia. Már a népművészetben is számtalan változata tűnik elő. Én például a lépcsők csíkossága miatt mentem a Duna-partra, hóból negatív tereket ásni, vagy használtam a kender és a felvágott filc szalagjait. De sosem voltam elégedett a csíkjaimmal, mert mindig ott éreztem mögöttük a legnagyobbakat, akikről másokkal együtt nagyon jól tudtuk, hogy megkerülhetetlenek és felülmúlhatatlanok. Egy nap különös tapasztaláshoz jutottam. Észrevettem, hogy a felvágott filccsíkok közei, ezek az üres, anyaghíjas terek, hagynak maguk után valamit: a vágás vékony vonalának porát. Ezt a port akkor negatív csíkoknak észleltem. A por, mint a csík metamorfózisa jelent meg hirtelen. Kevéske tömegét összegyűjtöttem és stráfokra egyáltalán nem emlékeztető munkákat készítettem belőle. Porba modulált csíkok voltak ezek, mániáim utolsó állomásai, egyben példái az egy és ugyanaz teljesen más megnyilvánulásainak.

Felbukkan a kérdés, alig kerülhető meg, mi van az eladhatósággal, a művek értékesíthetőségével?

Ez az, ami nem túlzottan érdekel. Tudom mi a standard, de ez nem érint és nem fárasztom magam tépelődve, mi az éppen eladható médium. Nem csoda, ha olykor érnek meglepetések. Két képem például úgy került a Nemzeti Galéria tulajdonába, hogy egy barátomnál otthagytam őket bemutatásra, onnan meg tudtomon kívül valaki mindkettőt eladta. Most aztán pereljek?

Hallottam tőled egy különös fogalmat: design-kép.

Van egy speciális magyar festészeti – a szép, steril, iparias technikával, vonalzóval precizírozott – képjelenség, amit én úgy nézek, mint egy hangulatlámpát, mikrosütőt, vagy gyümölcscentrifugát. Ezek a fajta képek számomra a középeurópai álintelligenciához való igazodás szindrómái és mint ilyenektől mindig frászt kapok, miközben – megvallom – „tetszenek". Szoktam is magamtól kérdezni, miért ez az általános tetszés? Mi az oka? Gondolom pótszer, szurrogátum jellegük. Élettelenségük analóg álcázott közegükkel és intelligenciánk főáramával, ami rendre a félrefelismerések haladó hagyományait reprezentálja, butik minőséget követelve meg azoktól, akik általa létezni akarnának. Ami különös e tényben, hogy a design-kép rendszerről rendszerre hasonló. A császári dualizmust kommunista tanácsköztársaság, a tanácsköztársaságot horthyzmus és nyilas kurzus, majd azon nyomban a legembertelenebb pszeudó-szocializmus követi a Mához. Az éles történelmi váltások eme specifikus terepén pedig statikumként, mindig ugyanaz a fajta esztétizálás működik. Az következik ebből, hogy Hatalmaink a lényeget tekintve mindig ugyanazt akarják. A magyar Hatalom, a kurzusok rövidsége és ellentettsége miatt sohasem fejlődhetett, s rendre töretve adta át magát az enyészetnek, illetve ellenpontbelijeinek, akik természetesen ugyanúgy vakok maradtak, mint elődeik rövid országlásaik során. A macskakölyöknek legalább nyolc napra van szüksége, hogy szemei megnyíljanak és legalább hat hónapon át kell vízszinteseket és függőlegeseket látnia, mert ha ilyenekkel ez idő alatt nem találkozhat, később már soha meg nem tanulhatja azokat érzékelni. De volt itt már valaha is „hat hónapnyi" idő egyhuzamban? Soha. Innen van hát a sikkes design-kép karrierje mifelénk. Szemeket kinyitni nyolc nap is elegendő, a látás tanulásához több idő kell. A design-képeket a „nyolcnaposság" szüli ilyen mennyiségben és változatban.

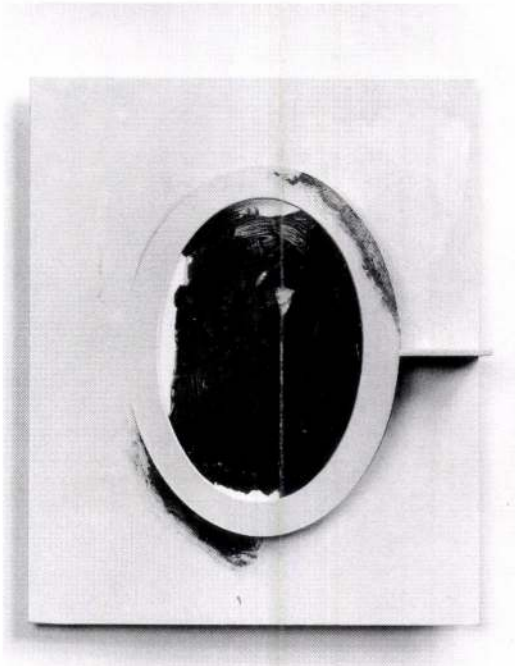

ATTALAI GÁBOR: Fontain (Duchamp portré), 1990
olaj, zománc, papír, 297x25 cm • fotó: Rosta József

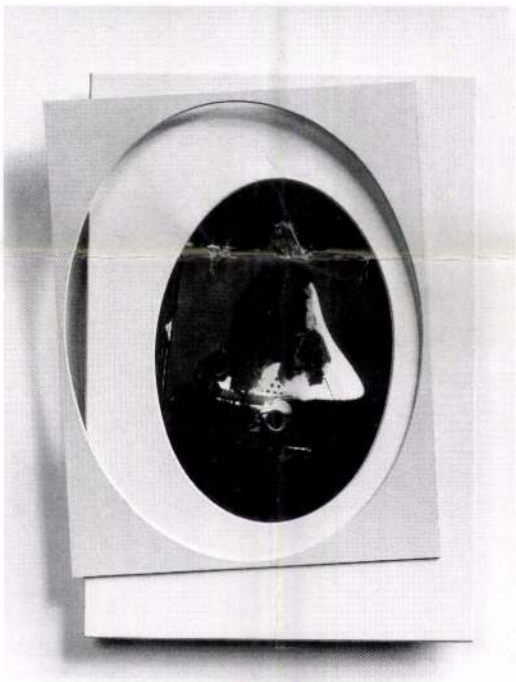

ATTALAI GÁBOR: Still life orbitális paszpartuval Nr; 3., 1991
olaj, zománc, papír, 36x25 cm • fotó: Rosta József

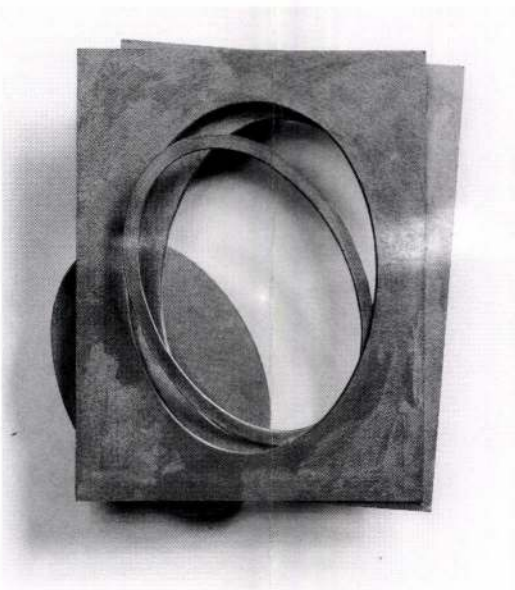

ATTALAI GÁBOR: Orbitális paszpartu, 1991
olaj, papír, 34x40 cm • fotó: Rosta József

Különös, hogy legújabb munkáidban éppen designszerű tárgyak tűnnek föl, pipák és csavarok.

Én ezt nem tartom különösnek, mert ezek csak annyira designok, mint amennyire mondjuk Chardin csendéletein a korsók vagy a kosarak. A pipák ürügyként funkcionálnak, hogy megjeleníthessek egyfajta networköt, például a füstöt mindenhová eljuttató hálózatot, melyből a megfelelő helyeken – azaz mindenhol feltörhet a bűz mérgeivel, akár a valóságban.

Ez valami zöldes program lenne?

Nem. Program semmi esetre sem, mivel korábban már említettem: arra figyelek, hogy a dolgok mit közvetítenek magukról teendőként. Nem ösztönzöm őket és ők sem hajszolnak engem feleslegesen. Némi rettegésben vagyunk a jelen művészet tárgyözönével szemben, a mázsaszámra termelt „ugyanazokat" illetően. A zöld sajnos teljességgel hiányzik. Pedig mennyi vonzalmat érzek iránta, s hogy irigylem kollégáimat a Panteonban, akiknek hektószámra frissek a zöld leveleik. Bár lehet, ez is csak híresztelés, hisz soha nem ihattam még egyetlen kortynyit sem kipréselt erdők nedveiből. Szóval itt nálam a zöld hiányzik. Minden barna és szürke, bár egyik sem kellőképp koszos.

A mérgezés természetrajzáról lenne szó?

Lehetséges. Igen valószínű, hogy a mérgek hálózatait láthatjuk. Elképzelhető persze az is, hogy valamiféle kubizmus utáni vágyódás mérgezettsége mutatkozik, vagy füstölgő reménykedések, a kacskaringózás szinonimái jelentkeznek, amiről még a szőlőindák sem tudhatnak többet a füstnél. De elképzelhető, hogy jót vagy rosszat sejtett áldozatok fel vagy éppen elszálló szürkésfehérei gomolyognak. Itt-ott bújtatott pipa designok a Bruyeréknek, vagy talán utalások kollektív pipázási hálózatokra béke ügyben? Nem tudom. De a maga idején majd mindennek ki (vagy nem) kell kiderülnie.

És a csavarok valóban csavarok?

Ezek egyrészt valóban csavarok, melyek teste mozdíthatatlanul tapad ágyukba. Olykor lefelé, pöffedt potrohként szélesednek. A beágyazottság emlékképei. A beleszakadás emblémái és logói. Netán beteg hörgők – miknek krákogásai nem hallatszanak ki, s a belső falaikra vastagon feltapadt nyál a legvadabb ingerre mozdul, szakad fel, bár a receptekre Paxirazolt, Mucopront, Taleumot, Aldecint és Pulmocort mind felírattak.

Pop ez?

Nem.

Hát akkor minek mondanád?

Ez is ki kell derüljön egyszer. Nem tudhatunk

ATTALAI GÁBOR: Network pipákkal és füstcsatornákkal Nr; 2., 1993 • olaj, kréta, xerox, papír, 18x170 cm • fotó: Rosta József

mindent pontosan a jelenben. Nézd, a nyelveket is mindig jóval később írták a már meglévő hangokhoz.

Pöttyös fejekkel és kis gallérokkal ezek a figurák akár erdei gombák is lehetnének valamelyik Grimm-mesében.

Igen, a mesékben minden lehetséges.

Mesélj még, mi van ezekkel a csavarokkal. Mintha némi erotika is köröznе felettük.

Lányszemmel nézve ez is előfordulhat.

És neked!?

Nekem egészen mást sugallnak. Például, hogy fejük vájatainak egyszer valami frigid aktusban találkozniuk kell a pozitívvel. (Negatív meets Positiv). De itt minden a szex híján történik. E találkozások hatalmas vásznakra várnak. A türkiz égi magasságait szeretném megtalálni hozzájuk a térben, mint Tiepolo tehette.

A felemelkedés jegyében?

Nem. Az eltávolodás, a megszűnés jegyeiben. Meg kellene kísérelni a legfelső legújabbkori megidézését. De hogy pont a keresztszemes Philips csavarok motívumain át, hát Ő attól bizonyára már a puszta gondolat hallatán is elszomorodhat, s könnyen lehet, hogy intése elmarad.

Az „Idő a Félelem Mértéke" olvastam egy régi munkádon. Mintha ennek visszhangját hallanám ki szavaidból.

Igen, az idő a félelem mértéke, s ez a mérték sokszor hangzik fel mélyebb énemben, annyira, hogy talán a kelleténél jobban kitűnik, akkor is, amikor nem gondolok rá. Az idő már a hetvenes évek előtt is foglalkoztatott. Sokkal szűkebb motívum, mint a tér, s ez ideig elég kevés munkát inspirált a szépművészetekben. Nehezen kínálkozik, a sötétben érzi jól magát, s onnan nyilatkozik rejtőzködve. Míg a tér nagy általánosságában nyitott és belátható, az idő szinte alig sejthető. Vagy van, vagy nincs, de soha semeddig van is, nincs is. Hogy micsoda, persze nem tudom, mégis szeretném megmagyarázni. Dehát miként? Amikor a jelenlét néma rettenet. Nem naptár és nem óra, nem dátum és a legkevésbé sem tegnap vagy holnap, tegnapelőtt és holnapután.

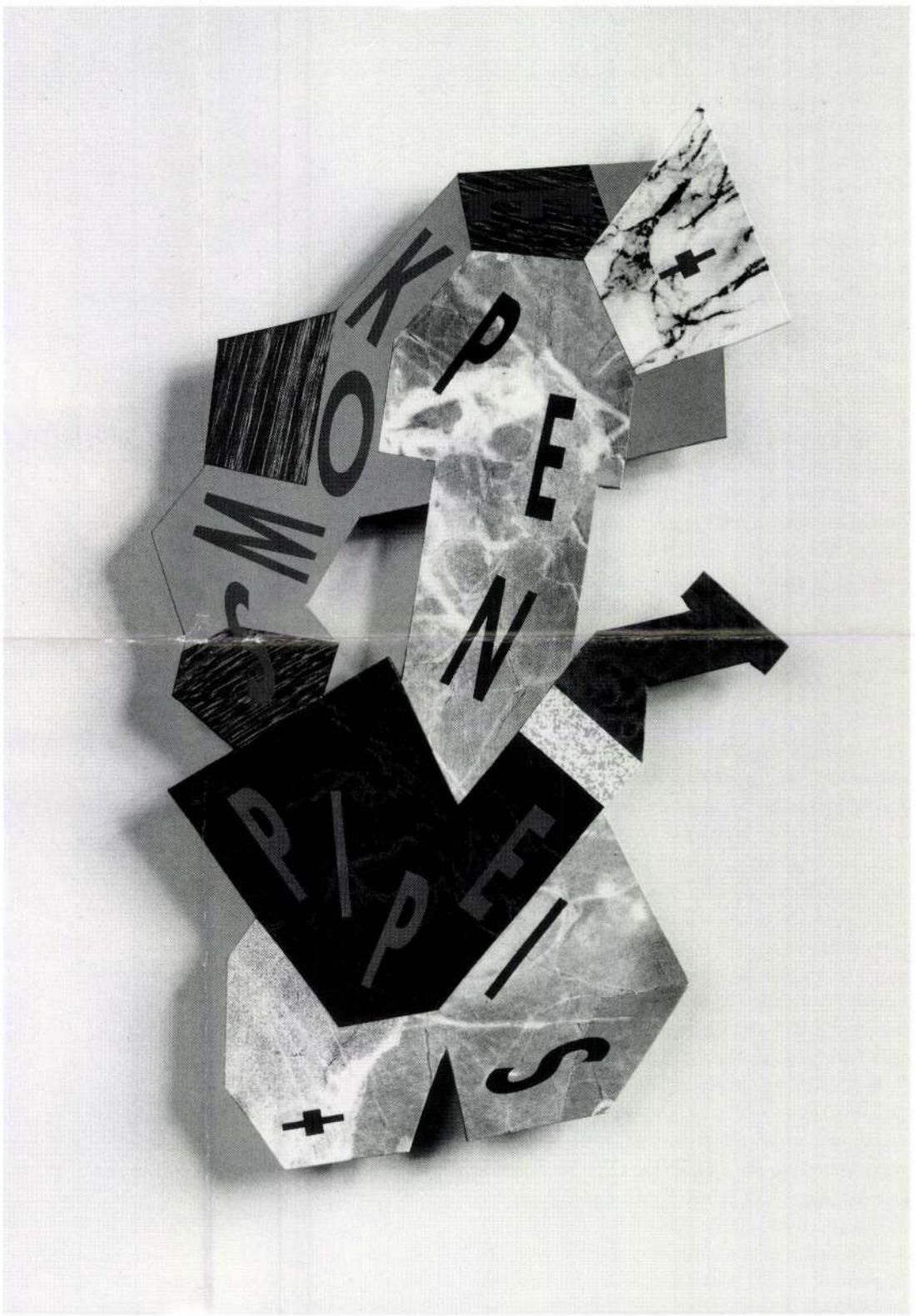

ATTALAI GÁBOR: Pipa pénisszel, 1989 • fólia, 19x12 cm • fotó: Rosta József

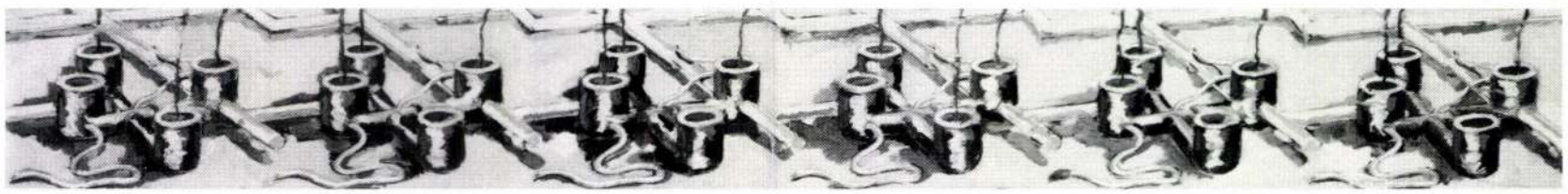

ATTALAI GÁBOR: Network pipákkal és füstcsatornákkal Nr; 10., 1993 • ceruza, kréta, papír, 12x120 cm • fotó: Rosta József

Más műfajú munkáidban is úgy érzem, hogy fontos számodra a művészet állapotainak feltérképezése és itt hadd mondjam el egy személyes élményemet esszéid olvasása kapcsán (Mozgó Világ, Kritika, Művészet), és említhetném még Tandori Dezső tanulmányait is olyan példaként, hogy ti belülről látva és értve próbáltok eligazodni a művészet jelenségeinek sokadalmában.

Ez érdeklődésem verbális része a művészetet illetően. Tudni vágyom, mi történik és vajon miért úgy, ahogy. Számomra a kritika a szó eszköze révén egyrészt az imágó ellenpólusa az Eredetnél, másrészt szavak, de nem irodalom, s így alkalmasint ha olyan, talán vizuális műtárgy.

Tapasztalom, hogy amit leírok, az másként van, mint amiről csak gondolkodom. Ezért ha írok, mindig meg vagyok ajándékozva valamivel, amit annak előtte nem tudhattam. Ez az önmagamnak kínálható meglepetés másik fajtája a művészetek mellett. Esszét írni, kíváncsiság a várható meglepetésekhez. De ezen túl van egy olyan igényem is, hogy bizonyos gondolataim megosszam azokkal, akik nem művészek, de a művészet iránt érdeklődnek. Az ő ismereteik visszahatnak ránk és ez fontos, mert nélkülük még magányosabbak lennénk, mint amilyenek vagyunk. Jelenleg foglalkoztat egy eddig nem gyakorolt kritikai médium, éspedig az esszé-novella, amelynek szereplői révén kirajzolódhatna napjaink kriticizmusának különös arcképe.

Szóval most ez rajzolódik?

Nem. Most épp a Csend közeledik, mialatt a távolban egy bestiárium képeit látom peregni.

ATTALAI GÁBOR

(Budapest, 1934. XI. 20.)

Tanulmányok:
Magyar Iparművészeti Főiskola, 1953-1958.
Egyéni kiállítások:
1966. Modern Nordisk Konst Gallery, Göteborg 1970. Galerie St. Johann, Saarbrücken · 1972. Kulturális Kapcsolatok Intézete, Budapest · 1973. International Artist Cooperation, Oldenburg · 1973. Sun Galery, Reykjavik · 1974. Galerie Remont, Varsó ·1974. New Reform Gallery, Antwerpen · 1975. New Reform Gallery, Aalst · 1976. Galerie Sztuki Najnovszej, Wroclaw · 1976. Banco Gallery, Brescia · 1976. Diagramma Gallery, Milánó · 1977. Galerie Loa, Haarlem · 1978. Pécsi Galéria, Pécs · 1978. Galérie Sudurgata, Reykjavik · 1979. Echnaton Gallery, Kairó · 1984. Helikon Galéria, Budapest

Díjak:
1974. IV. British International Print Biennále II. díj · 1974. IV. International Original Drawing Biennale Galerie d'Art Contemporain díja ·1977. Országos Művészeti Esszépályázat I. díja. · 1978. Országos Művészeti Esszépályázat I. díja 1988. Munkácsy-díj · 1992. Nyúl-díj

Néhány kritika:
Frank János: Attalai Gábor, Műgyűjtő 1972. · Klaus Groh: Osteuropa als Kunst, DuMont 1972. · Gyetvai Ágnes: Red-y Made az egész világ, Művészet Évkönyv 1978. Lóska Lajos: Interjú, Művészet 1987.
Kinar Gudmundsson: Nuti Manyndlist I Ungverjalanoi, Nonrunbledid Isugardagur 1991.
Körner Éva: Az abszurd mint koncepció, A magyar konceptualizmus jelensége, Velencei Biennále katalógus 1993. · Keserű Katalin: Variációk a Pop Artra 1993.

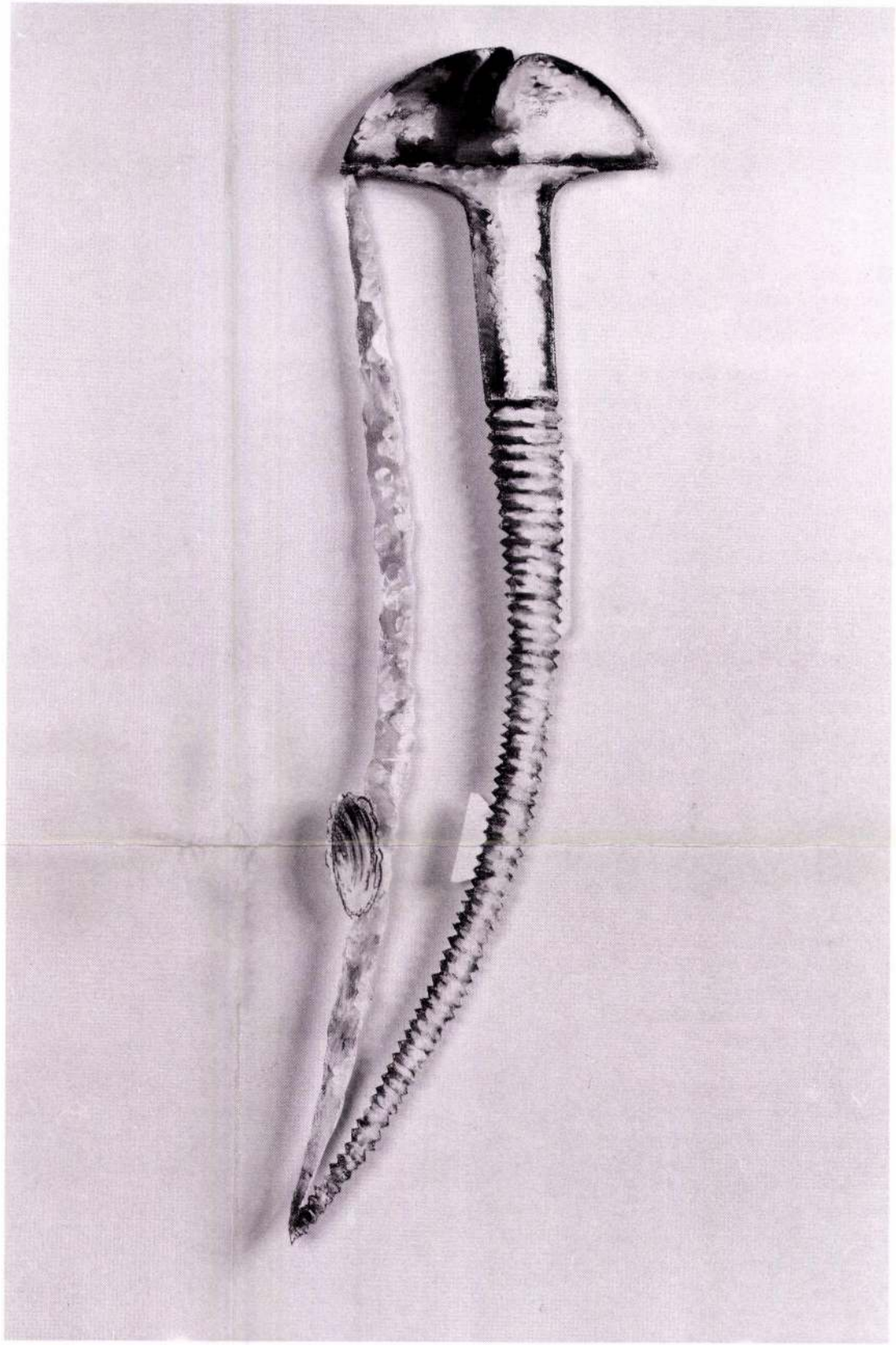

ATTALAI GÁBOR: Pirosas csavar, 1994 • olaj, kréta, xerox, papír, 75x25 cm • fotó: Rosta József

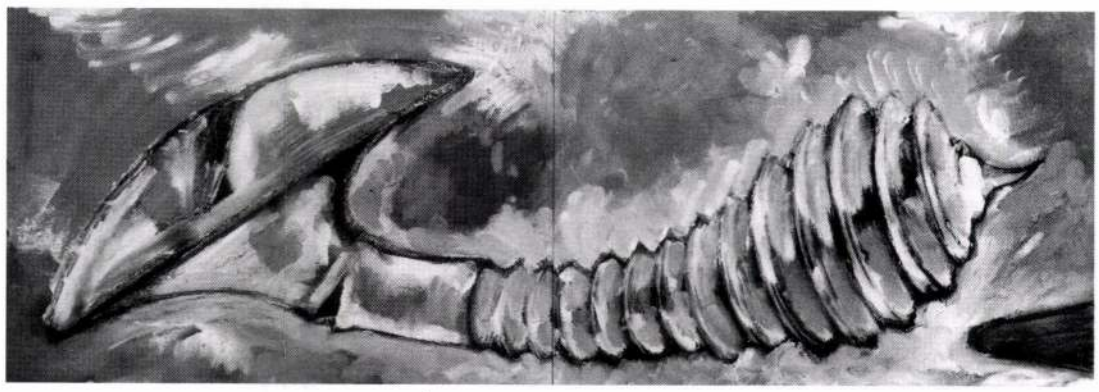

ATTALAI GÁBOR: Megtört csavar, 1993 • olaj, kréta, karton, 22x59 cm • fotó: Rosta József

A BEÉPÍTETT TÉR-TŐL A HARMADIK FOKOZAT-IG

Beszélgetés F. Kovács Attila építész-látvány-tervezővel

KERNÁCS GABRIELLA és F.KOVÁCS ATTILA • fotó: Megyesi Zsuzsa

Szabadkőműves beavatási szertartás helyszíne egy szemtanú korabeli leírása szerint:

„A terem egészen bevonva sötét drapériával, telehintve ezüstszínű cseppekkel és megvilágítva három tizenegy ágú gyertyatartóra tűzött harminchárom kis lánggal. Hátul három fekete oszlop áll, két méter magas mindegyik. A szónok testvér emelvénye előtt összetört oszlopok, téglák, elhagyott öreg szerszámok..."

K.G: Jól emlékszem a Műegyetem Bercsényi Klubjában 1982-ben rendezett kiállításodnak a szagára: száradó füvek édeskés illata keveredett a friss habarcs szúrós szagával. „Beépített tér" volt a címe...

F.K.A: Mindig szerettem az erős, anyagszerű hatásokat: a kicsit nyirkos alomszalma a klub padlóján, a rothadó, halott füvek szaga... Középen hét sor téglából falazott pillércsonk állt, rajta kőművesszerszámok: kalapács, pfandli, vakolókanál. Itt használtam először kőművesszerszámokat kiállítási tárgyként, mint a kreáció (alkotás-létrehozás) szimbólumait, amelyeket valójában varázseszközöknek tartok. Ezek az eszközök azóta is kísérik az életemet, hol mint hétköznapi szerszámok egy ház felépítésénél, hol mint installációk vagy táblaképek motívumai. Mindig megdöbbent, hogy egy idea, ami csak a fejemben létezik, majd később papíron, terv formájában, hogyan materializálódik. A dolog szellemi tartományáról keveset tudó mesteremberek elkezdik rakni egyik téglát a másikra ezekkel a különleges szerszámokkal s egyszercsak megjelenik a maga anyagi valóságában az Idea...

K.G: Ha szlogenszerűen meg akarnám fogalmazni a munkáid hangulatát, valami ilyesmit írnék: El a földtől szellemi terekbe... s talán még ezt: minden valóságos bennük és semmi sem az. A Szerencsés Dániel című Sándor Pál-film világvégi szállodája számomra a legsokkolóbb díszleted azért, mert valami nagyon nehezet tud: teljesen normális építészeti elemekből épül fel, látszólag normálisan, mégis, már azelőtt szorong az ember, mielőtt bármi történne benne... A félelem, mintha munkáid titka és része lenne.

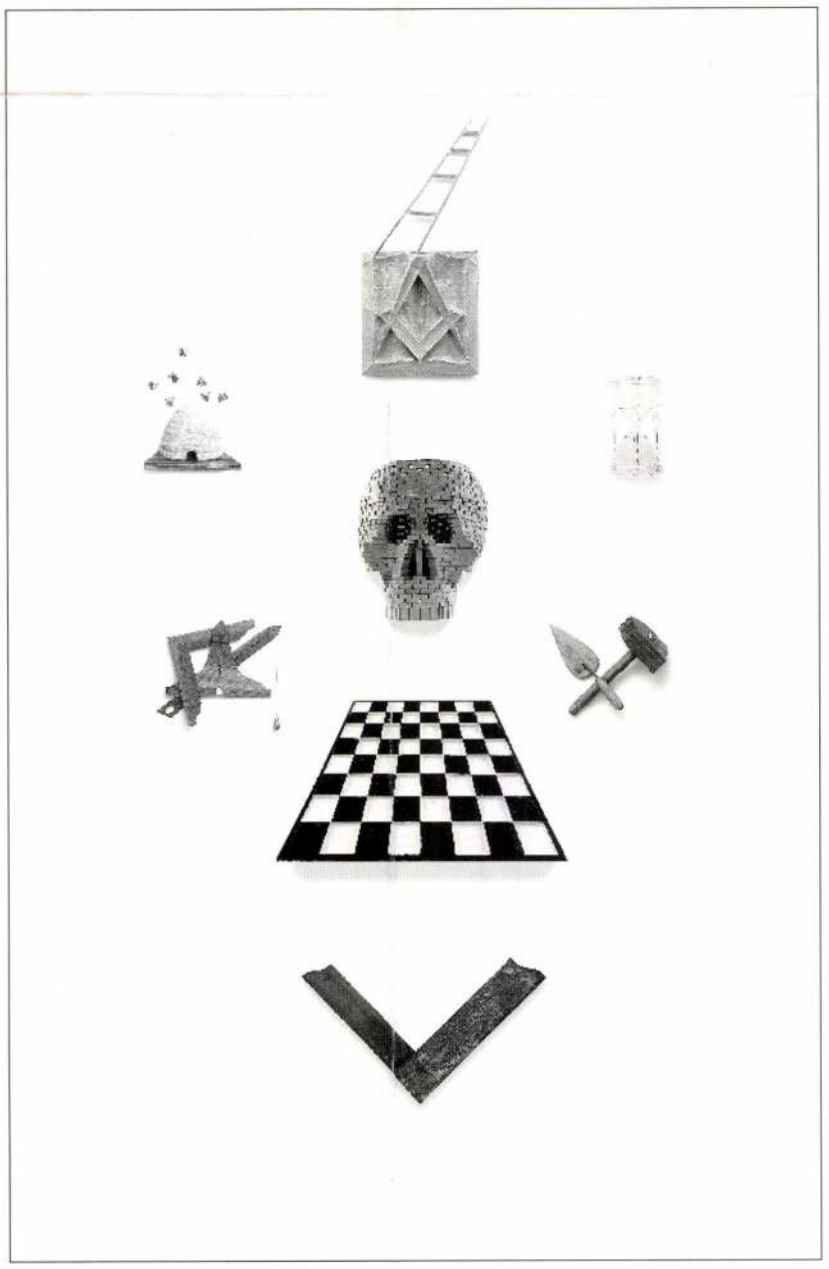

F.K.A: Talán ezért is érdekel az építészet, mert fantasztikus pszichológiai hatásokat, emóciókat lehet kiváltani vele, most mindegy, hogy pozitívak vagy negatívak ezek. Vagy húsz évvel ezelőtt láttam először Lipcsében a Népek csatája emlékművét. Egyedül mentem oda, és olyan gyomorforgató élmény addig még nem ért. Ősz volt, köd volt, szemerkélt az eső, sehol egy ember, kihalt volt minden. Közeledtem e felé a gigantikus méretű, már megfeketedett kőépítmény felé, föl a meredek lépcsősoron, a kapuhoz, s azzal kezdődött a dolog, hogy a kilincs fejmagasság fölött volt vagy húsz centivel és lehetett vagy harminc kiló. Nagy erőlködéssel bírtam kinyitni a hat-hét méter magas kaput, és kiderült, hogy ez az irtózatos méretű építmény belül üres... a négy sarkában tizennyolc-húsz méter magas, szakállas apókák ültek, hatalmas kardokkal a kezükben... a terem közepén volt egy opeion-szerű lyuk, ami az alsó térbe világított... az egész olyan félelmetes volt, hogy amikor elindultam a lyuk felé, elkezdtem szédülni, úgy éreztem, hogy mindjárt összeesem, nem mertem, nem bírtam odamenni, hányingerem lett és akkor fogtam magam, kimenekültem az épületből...

K.G: 1987-es, fantasztikus kiállításod, a Necropolis, a fekete sírváros kísérteties sír-gyár-panelház-csonkatorony-vasplasztikái között járva olyasmit érezhetett az ember, mint a Stalker hősei a Zónában. Legtöbb munkádon úgy leng a halálfélelem, mint egy láthatatlan zászló...

ATTALAI Gábor

ENSZ-vélemény Kelet-Európáról

Térségünk az idén túljut a mélyponton

Kelet-Közép-Európa és a Független Államok Közösségének országai *túl vannak a gazdasági mélyponton*, s jövőre várhatóan már gazdasági növekedést tudnak majd felmutatni – olvasható egy ENSZ-jelentésben, amelyet hétfőn ismertetett az *AP-DJ*. Az amerikai gazdasági hírügynökség idézi az 1995-re vonatkozó és az idei év áprilisa óta gyűjtött információk alapján készült világgazdasági és társadalmi kérdésekre is kitérő ENSZ-tanulmányt, amely szerint az „átmenet" országai az idén még mintegy hatszázalékos gazdasági visszaeséssel számolhatnak, ami jövőre már kétszázalékos növekedésbe csaphat át.

Ugyanakkor Jean-Claude *Milleron*, gazdasági és szociális kérdésekkel megbízott ENSZ-főtitkár-helyettes ugyancsak hétfőn azt mondta, hogy a kelet-európai térség államai idén *valószínűleg jobb* eredményt képesek produkálni, mint amit az ENSZ-jelentés feltételezett. A *The Wall Street Journal Europe*-nak nyilatkozva Milleron teljesen bizonyosnak mondta, hogy ezeknek az országoknak a gazdasága jövőre növekedésbe csap át, méghozzá első ízben azóta, hogy a tervgazdaságot elvetve áttértek a piaci alapú rendszer bevezetésére.

A főtitkár-helyettes szerint Kelet-Közép-Európa gazdaságaiban feltétlenül lesz *áttörés*, ami a FÁK-államok esetében még kérdéses. Ugyanakkor ennek a helyzetnek a bekövetkezte ez utóbbiak esetében is valószínűbb, mint, mondjuk, hat hónappal ezelőtt, méghozzá két ok miatt is: egyrészt az év elejéhez képest Oroszországban a legtöbb gazdasági mutató lényegesebben kedvezőbb képet tükröz a vártnál; másrészt Oroszországban jelenleg tart az árfolyamráta stabilizálásának végrehajtása, ami kedvező hatású középtávon.

Milleron a nyilatkozatban kitért a gazdasági növekedésben egyre nagyobb szerepet játszó *magáncégekre*. Lengyelország példáját felhozva kifejtette, hogy miközben a magánszektor adatait is tartalmazó ipari termelés tavaly 12 százalékkal növekedett, addig az ipar privát szektora 23 százalékos növekedést tudott elérni. Milleron szerint a beruházások is hozzájárulnak a gazdaság erősödéséhez a térség államaiban, különös tekintettel Csehországra, Magyarországra és részben Romániára.

Az ENSZ-főtitkár-helyettes arra a kérdésre válaszolva, hogy a világszervezet jelentését az átmeneti gazdaságú országok gazdasági növekedésével kapcsolatban most menynyire tartja helytállónak, Milleron azt felelte, hogy némileg bizakodóbb e tekintetben, és ez elsősorban a vártnál kedvezőbb orosz eredményeknek tudható be.

Szlovák–magyar kereskedelem

A hatodik partner

POZSONY – 1993-hoz képest 34 százalékkal emelkedett a szlovák–magyar kereskedelmi forgalom, s abszolút értékben elérte a félmilliárd dollárt, amivel Magyarország *hatodik* legfontosabb kereskedelmi partnere lett Szlovákiának. Mint *Csendes* János, a kereskedelmi kirendeltség igazgatója elmondta, az idei első negyedév mérlege arra enged következtetni, hogy ebben az évben *további 20–25 százalékos növekedésre* lehet számítani. Ezen belül szeretnék elérni a magyar export dinamikusabb fejlődését, mivel aránytalanul nagyobb a szlovák árubevitel Magyarországra. Szlovákia 212 millió dolláros nyereséget tudott kimutatni a Magyarországgal folytatott kereskedelmében a múlt évben.

A magyar mérleg javításának egyik előmozdítója lehet, hogy az idei Inchebe nevű nemzetközi vegyipari és kozmetikai kiállítás és vásár. Ezen 25 magyar cég is bemutatkozik, s abban bíznak, hogy nemcsak konkrét megrendeléseket szereznek, hanem gyártó partnereket is. Ennek nyomán tovább nőhet a szlovák–magyar vegyes vállalatok száma, amely az idén már meghaladja a 450-et.

(neszméri)

Pekingi és budapesti statisztikák

A kínai exportösztönzés kiskapui

Magyarország és Kína között – mint azt lapunknak adott interjújában *Mészáros* Klára pekingi nagykövet is hangoztatta – szinte teljes a gazdasági kapcsolatokat szabályozó egyezmények köre. Ehhez járult hozzá lényeg elemként a közelmúltbeli magyarországi *Csiang Cö-min*-látogatás során aláírt *vámegyezmény*, amely a remények szerint sok problémára orvosság lesz.

A két ország közötti kereskedelmi forgalom magyar és kínai statisztikai adatai között *feltűnően nagy a különbség*. Míg Budapest szerint az elmúlt esztendőben az ázsiai országba irányuló magyar export 11,7 millió dollár volt, s az onnan érkező import 99,2 millió, addig Peking 19,6 milliós értékű magyar és 389,6 milliós kínai szállításokról beszél. Azaz Magyarországon a teljes kereskedelmi forgalmat 110,9 millió dollárra becsülik, a kínai kimutatásokban viszont ugyanez a szám 409,2 millió dollár. Az országonként eltérő statisztikai számítási módszerek legfeljebb 30–35 százalékos különbséget eredményezhetnek szemben *a fenti, közel 300 százalékkal*. Sőt sem adja meg a végleges választ, hogy Peking számításainál figyelembe veszi-e Magyarországgal szemben fennálló tartozásaiból múlt évben törlesztett mintegy 66 millió dollárt.

A hatalmas különbség egyik eleme ugyanis ezen túlmenően az, hogy a hazánkba irányuló kínai szállítások *jelentős része reexportra kerül*, amit Peking a magyarországi kivitelnek tart nyilván. Ám a kínai gazdasági fejlődést támogató exportösztönző politika nyomán a kereskedőknek érdekük, hogy akár *a vámtételek meghamisításával is* nagyobb értékűnek tüntessék föl a szállítmányt akkor, amikor az Kínát elhagyja, mint amikor az a magyar határra ér. Elegendő lehet akár csak papíron más kategóriába sorolni a rakományt az út elején és a végén, de előfordulhat az is, hogy a kínai kihajózáskor a konténerben például még egyenként csomagolt, dobozolt férfiingek vannak, Magyarországra érve viszont már ömlesztett áru. A kínai elnök látogatásakor aláírt vámegyezmény nem utolsósorban az ilyen esetek kiszűréséhez nyújthat segítséget. Megteremti ugyanis a vámszervek közötti információcsere kereteit: egy-egy gyanúsabb szállítmánynál például tájékoztatást kérhetünk a kínai hatóságoktól.

A Kína jövőjét taglaló elemzések egyébként a gondok ellenére *egyre kevésbé tartanak attól*, hogy bármiféle a reformok ellen ható fordulat következik be Pekingben. A politikai és gazdasági stabilitás Kínában elválaszthatatlan egymástól. A reformok egyik alappillére a mezőgazdasági felelősségi termelésre való áttérés volt – a parasztok érdekeltté tétele a termelésben. Ez azonban extenzív jellegű fejlődéshez vezetett, amelynek a tartalékai kimerültek. A felelősségi rendszerhez azonban igen kockázatos hozzányúlni, az effajta intézkedések nyomán óhatatlanul hatalmas társadalmi feszültségek keletkeznének. Tőkebevitelre viszont a mezőgazdaságba ekkora méretekben nincs pénz. Így máris komoly problémák jelentkeztek: csak ebben az évben 29 nagyvárosban vezették be újra a gabonajegy-rendszert, s teljes mértékben leállították a kivitelt, miközben az importot folytatni kell. Hasonlóan súlyos gondot jelentenek a veszteséges nagyvállalatok, amelyek nyereségessé tétele már az első lépésben nagyarányú elbocsátásokkal járna. A munkanélküliség növekedése azonban szintén olyan méretű szociális robbanással fenyeget, hogy egyelőre ezt sem kockáztatja meg a központi vezetés.

Az infrastrukturális háttér is súlyos hiányosságokkal küzd. Nincs elég energia, szűkében van az ország a szállító- és a tárolókapacitásnak. Ez különösen a kínai gazdaság rohamos fejlődése miatt érezhető: évek óta 12 százalék fölötti a GDP-növekedés. Minden évben elhatározzák, hogy ezt visszafogják, de eddig még sosem sikerült. Mindazonáltal e túlfűtöttség, a gazdasági szerkezet torzulásai ellenére a kínai gazdaság szemmel láthatóan működőképes.

A politikai utódlás – Mészáros Klára úgy véli – zökkenőmentesen fog lezajlani. *Teng Hsziao-ping* immár két éve nem vesz részt az irányításban, vagyis a jelenlegi vezetésnek *volt ideje felkészülni*, a hivatalosan kijelölt utód, Csiang Cö-min tekintélye pedig megingathatatlan, annál is inkább, mert a hadsereg az elmúlt időszakban egyértelműen mellette tette le a voksot. A gazdasági reformot azonban semmiféle hatalmi harc nem érintheti, legfeljebb az ütemét fékezheti átmenetileg. A vezetők ugyanis tisztában vannak vele: Kína mára olyan mértékben részévé vált a világgazdasági folyamatoknak, hogy ilyesmi elképzelhetetlen. Arról nem is beszélve, hogy a reformok megfékezése valóban katasztrofális méretű társadalmi robbanást eredményezne.

(simon)

Olcsó munkaerő, nagy piac

Autós roham Romániában

A rendszerváltást követő évek Romániájában az egyik leglátványosabb változást az utakon megjelenő nyugati autók tíz-százezrei jelentették. Igaz, nagy részüket már használtan vásárolták új tulajdonosaik, így azután, míg a hatóságok észbe nem kaptak – s kiköttették, hogy legfeljebb nyolcesztendős gépkocsiknak adnak forgalmi engedélyt –, ön- és közveszélyes járgányok futkároztak az egész országban. Ebben persze közrejátszott az is, hogy a román gyártmányú autók – köszönhetően többek között a lej rohamos értékvesztésének – igencsak drágák lettek, miközben minőségben nem tudtak előrelépni.

Nyilvánvalóvá vált tehát, hogy a román gépocsigyártás nagy esélye az lehet, ha a vezető nyugati cégek befektetnek a pitesti Dacia- vagy a craiovai Oltcit-gyárakba, netán saját üzemeket hoznak létre. Erre azonban néhány esztendőt várni kellett, miután a gazdaság teljesítőképessége a Ceausescu bukását követő három esztendőben 40 százalékot csökkent. 1994 azonban 3,4 százalékos növekedés hozott, s ez mintegy jelzésértékű volt az addig vonakodó befektetőknek. Mint a *Wall Street Journal* megjegyezte, ekkor kezdték felfedezni a román piacot azok a világhírű autógyártó cégek, amelyek Magyarországon, Lengyelországban és Csehországban már korábban megvetették a lábukat. Mindez annál is inkább érthető, hogy Románia a maga 23 milió lakossával a térség második legnagyobb piaca lehet.

A két vezető román autógyár közül végül az újabbik, az Oltcit „kelt el előbb", a dél-koreai Daewoo hozott létre 51 százalékos részesedéssel vegyes vállalatot a craiovaiakkal. Jelenleg ez a legnagyobb külföldi befektetés Romániában, a Daewoo 156 millió dollárt fektetett be ez idáig, s azt tervezik, hogy a következő néhány esztendőben további 900 millió dollárt költenek a fejlesztésekre. Terveik szerint 150 ezer autót gyártanak majd évente, amelyet a régióban, valamint Közép-Ázsiában kívánnak értékesíteni. Nem kellett azonban sokat várnia a Daciának sem, a cég – amely egykor a Renault közreműködésével jött létre – újból francia partnert talált, ezúttal a Peugeot-t. Mint arról az *MTI* beszámolt, az elképzelések szerint a pitesti gyárban a közeljövőben tízezer „Oroszlánt" állítanak összse Franciaországból importált részegységekből.

Az egyik legnagyobb feltűnést mindazonáltal a Mercedes megjelenése volt a román piacon. Igaz, nem gépkocsikat gyártanak, hanem utastérbe beépítendő faburkolatot. A Brassó közelében található Codleában a tervek szerint 1,4 millió ajtóborító elemet és 100 ezer műszerfalat készítenek el, hozzávetőlegesen 50 millió márka értékben. Így Románia lesz az első ország Kelet-Közép-Európában, ahol a Mercedes üzemet épít, s mint a bukaresti *Capital* megjegyezte, ebben minden bizonnyal kiemelkedő szerepet játszik az ország egykori teniszcsillaga, majd Boris *Becker* menedzsere, a Németországban élő Ion *Tiriac*. Nem csoda, hiszen a volt sportoló *20 millió márkát* fektetett be Mercedes-márkakereskedésébe. A hírek szerint egyébként még egy román sportoló közreműködött a világhírű autógyár vezetőinek meggyőzésében, a válogatott labdarúgó Dan *Petrescu*. A németekben valójában nem kell sokáig győzködni, hiszen Romániában sokkal olcsóbban dolgoztathatnak, mint odahaza. Egyes felmérések kimutatták ugyanis, hogy míg Németországban 42,7 márka az átlagos órabér, Romániában 1,3 márkát kell kifizetni a dolgozóknak. Ez a codleai gyár esetében 50 millió márka megtakarítást jelent. Ráadásul nem kell megküzdeniük a szakszervezetekkel sem, hiszen ebben a szakágban ezek nem léteznek, s így bevezethetik az éjszakai, szombati és vasárnapi műszakokat is. Nem meglepő tehát, hogy a Mercedes az év elején tanácskozást szervezett Bukarestben, újabb együttműködésre kész partnereket keresve.

(nagy)

Erkölcsi mocsár az Opelnél?

Küzdelem a korrupció ellen

(A Frankfurter Allgemeine Zeitung rajza)

A rüsselsheimi Adam Opel autógyárban *válságülést* tartott a vezetőség: a német gazdaság minden eddigit fölülmúló korrupciós bonyodalmáról (egyelőre vádjáról) tárgyaltak. Az ügyészség kétszáz személy ellen indított nyomozást, azt feltételezik, hogy a gyárban egy csoport illegálisan igen nagy összeget vágott zsebre a más jelentős vállalatokkal folytatott kooperáció során. Az ügy olyan nagy port vert fel, hogy még Hessen tartomány miniszterelnöke is nyilatkozott, mondván: az Opel eltökélt igyekezete a *korrupciós vádak* hátterének föltárására „pozitív jel". Az esetnek személyi következményei is lettek. Az említett vezetőségi ülésen három magas rangú menedzser lemondott tisztéről. Visszautasították ugyan a korrupció vádját, és becsületszavukat adták, hogy ártatlanok. Azért mondtak le mégis – állították –, mert mentesíteni akarják a céget a vizsgálat idején a közvélemény előtt, el akarják választani személyes ügyüket az Opel hitelétől. Ettől független azonban az újságok szerint a német gazdasági életben erősen terjed a korrupció, a vállalati vagy az állami kasszából való „önkiszolgálás", a vesztegetés. Az Opelnél – írja a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* – a lemondások azért váltak elkerülhetetlenné, mert a gyártórészlegeknél valóságos erkölcsi „mocsár" alakul ki.

A terjedő korrupció megfékezéséért a kormány tagjai is fellépnek. A belügyminiszter szerint az állami életben különleges intézkedéseket kell hozni. Az igazságügy-miniszter aszszony azt szorgalmazza, hogy az ilyen esetekre az eddigieknél szigorúbb büntetéseket szabjanak ki; a pénzügyminiszter a korrupciót a társadalom rákfenéjének nevezte. A fiatal vállalkozók elnöke viszont óvott attól, hogy e jelenséget túlbecsüljék, mert az szerinte „csak igen-igen ritkán" fordul elő. A német sajtóból kiderül azonban, hogy az ilyen esetek *nem is olyan nagyon ritkák*. Az Opel jó néhány versenytársa sem ártatlan, az ügyészségek számos vállalat ellen indítottak hasonló eljárást.

Egy példa: bizonyos áruház vezetője minden, „bizonyos" márkájú televízió eladásáért tíz márkát kapott az illető gyártól, s ezzel az idők folyamán milliós összeget vágott zsebre. Az illetőt mindössze elbocsátották, s a tévégyárat meg se rótták.

Az igazi zsíros falatok azonban a közületi megrendeléseknél szerezhetők meg. E téren – írja az idézett lap – botrány botrányt követ, az apró esetektől (jogosítványhamisítás, kijavítgatott tartózkodási engedély) a nagy építkezési megbízatásokig. Nemrég a müncheni bíróság egy vállalatóriás öt vezető alkalmazottját ítélte el vesztegetés vádjával: hatvanmillió értékben „szereztek" megrendelést ilyen uton vállalatuknak. Statisztikai adatok szerint Bajorországban 1991 óta háromszáz esetben indult eljárás, de ezt is leköröző Frankfurt, illetve Hessen tartomány. A múlt esztendőkben ezerháromszáz esetben nyomoztak állami megrendelések ügyében. Illetékesek megállapítása szerint a közületi megbízatások kilencven százalékánál *már a pályázat meghirdetése előtt eldől* a dolog, s a kifizetett összegek úgy harminc százalékkal múlják felül a reális árat. Országos szinten sok milliárd folyik így el a közpénzekből, sajtóvélemények szerint az ítéletek korántsincsenek arányban ezzel a nagyságrenddel.

T. I.

A Pro 7 a tőzsdére megy

A tévémogul újabb üzletei

BONN – Ismét megélénkült a német kereskedelmi televíziók piaca. A főszereplő megint egyszer a müncheni Leo *Kirch*, akinek többségi tulajdona közvetlenül vagy közvetve a Sat 1, a Deutsches Sportfernehen (DSF), a Premiere nevű pay-tv (fizető-tv), valamint a Pro 7 és a Kabelkanal, nem is szólva tengernyi leányvállalatáról, amelyek a filmkereskedelemben, a moziszakmában és a nyomtatott sajtóban terjeszkednek *feltartóztathatatlanul*.

A legutóbbi nagy tranzakció július 20-án ért véget: a Kirch-csoport húszszázalékos részesedést szerzett Silvio *Berlusconi* három olasz tévéadójában, kiszorítva a versenyből olyan konkurenseket, mint például az ausztrál Rupert *Murdoch*. Kirch és vevőtársai, Walid Ibn *Talal Abdelasis* szaúdi herceg és a dél-afrikai Johann *Rupert* 1,8 billió olasz lírát, azaz 1,7 milliárd márkát, vagyis mintegy 150 milliárd forintot tesznek le a volt olasz miniszterelnök asztalára. Berlusconi egyébként cégeinek további tőkeemelését tervezi, és jövőre a tőzsdére is akarja vinni birodalmát, amelynek csupán 35–40 százalékát tartaná meg saját kezében.

Kirch mindazonáltal régi motorosnak számít Olaszországban: a frank vincellér fia annak idején elsőként *Fellini „Országúton"* című filmjének jogait vette meg, megalapozva impériumát. (Az ötvenes években aztán közvetítési jogok tömegét vásárolta föl, és a jogkereskedelemmel lebonyolított évi egymilliárd márkás forgalmával mára vezető e fontos piacon.) A 68 éves „mogul" a dél-afrikaival együtt tulajdonostárs Berlusconi Telepiu nevű cégében (39,9 százalékkal), amely három pay-tv-műsort sugároz. A Mediaset megnyitja Kirch előtt az utat az itáliai reklámpiacra is. A milánói jó barát viszont Németországban érdekelt: egy holdingon keresztül tartja kézben például a DSF 24,5 százalékát (Kirché ugyancsak 24,5 százalék, és Rupert is benne van az üzletben).

Mindezzel *még szövevényesebbé vált* a Kirch-birodalom, amelyet nemcsak a konkurencia vádol azzal, hogy monopolhelyzetre tör. Mivel a konszern – a kartelljogi megszorítások folytán – Németországban növekedésének határához közelít, Kirch mindinkább külföldön ruház be. Kirché a Sat 1 televízió 43 százaléka, ezért a német jogszabályok szerint a Szövetségi Köztársaságban nem volna szabad teljes körű programot sugárzó tévétársaságban nagyobb részesedést szereznie. Már a DSF miatt a feje fölött lebeg a versenykorlátozások *Damoklesz kardja*, ráadásul Kirch fiáé a játékfilmekre szakosodott Pro 7 tévétársaság 47,5 százaléka. Thomas Kirch folyton hangoztatja, hogy üzleti ügyei „a papától teljesen függetlenek", de ezt még a hivatalok se hiszik el neki. Ráadásul a Pro 7 lánya, a tévésorozatokkal jeleskedő Kabel 1 is hozzájuk kötődik. Mindezt a Springer lapkiadónál Kirch 35 százalékos tulajdoni hányada koronázza meg. Kirchék legújabb csínye az elmúlt héten keltett izgalmat: a Pro 7 másfél-két éven belül a tőzsdére megy – elsőként a német tévék közül! Ez akkor is gazdaságtörténeti esemény, ha a mogulékat a *versenyjogtól való félelem* (is) vezérelte. (A rossz nyelvek szerint az első vevő már jelentkezett is: Strómann-nak hívják.) A Pro 7 azonban nem akar megelégedni a hagyományos üzleti sikerrel. Gazdái még egy téren szánnak neki úttörő szerepet: a Quelle-Schickedanz nagykereskedelmi csoporttal együtt akarnak beszállni a teleshopping üzletébe, interaktív módon kínálva képernyős-telefonos vásárlási lehetőségeket. A multimédia pedig a szakértők szerint a jövő piaca.

(józsa)

Az oldalt összeállította: Kocsi Margit

Megállt-e az idő a művészetben?

Attalai Gábor és a posztmodern

Mind gyakrabban találkozom a művészeti szakirodalomban azzal a véleménnyel, hogy az utolsó stílus a posztmodern volt. Mára eltűnt a posztmodern is, új stílus nem került a helyére, nem is várható; az idő megállt.

– Nem tudom pontosan, ki használhatta először a szót: posztmodern – mondja *Attalai* Gábor képző- és iparművész. – Én Daniel *Bell* angol szerzőnél találkoztam vele, ő nem művészeti, hanem társadalmi vonatkozásokban alkalmazta. Olvasva írását, nem gondoltam esztétikai analógiákra, mindössze arra, hogy szembe kell néznünk a ténnyel, az eddigi gyakorlat átfordul, és egy teljesen új életviteli technikával találhatjuk szemben mgunkat – a gazdaságban, az oktatásban, a művészetben és egyáltalán mindenben. Olyasmit éreztem, hogy kifordult sarkaiból a világ, az információ korlátlan szabadságot kínál: egyetlen jó levegőjű nagy falu vagyunk (ez persze korán sincs így), mindenhova elérhetnek gondolataink anélkül, hogy fölállnánk a székből. Azt sejtette az írás, valami csoda előtt állunk. Egészen másképpen és jóval később találkoztam ezzel a gondolattal az esztétikában. Ami a kérdés művészeti oldalát jelenti: Magyarországon – ahová *érkeznek* az információk, tehát nem itt születnek – azt képzeljük, hogy amelyik információval először találkozunk, az a forrás. Ha először Harald *Seemann* közleményeit olvasom esztétikáról, akkor ő a forrás. Ő deklarál olyan súllyal, hogy be tud jelentkezni az információba. Még én is tudomást szerzek róla – itt, a periférián. Azt gondolom, hogy akik ezekről a dolgokról legelőbb elgondolkodnak, azok pontosan érzékelnek bizonyos jeleket, mint például a korlátlan fejlődés eszméjének tarthatatlanságát. Hogy ez többé nem perspektívája az embernek, és különösképpen világos ez az olajválság óta. Az információ alapján, nem pedig a valóság alapján gondolkodunk.

– Folyvást információról beszélünk, szinte már fetisizáljuk az információt.

– Az információrobbanás meghozta számunkra azt a helyzetet, hogy többé nincs titok. Ez az illúzió tulajdonképpen betakarta a gondolkodásunkat. Olyan mértékben takarta be, hogy az információ valóban fölébe kerekedett a termelésnek. Nem segédeszközként szerepel a mai világban, hanem prioritást élvez.

– Az információ azután perifériára szorította a művészt, rá kellett ébrednie, az ő termelése sem fontos többé.

– Az elmúlt dekádokban a művész a fölforgató funkciót vállalta magára. Azt, hogy tízévenként mindig újat ad. A „fölforgatás" azután olyan mértékben rétegesítette a kultúrát, szétszórta, hogy akik üzletet csinálnak belőle, nem találnak maguknak vevőt. Apró rétegekre esett szét a kultúra minden összetevője.

– Megszűnt tehát annak az esélye, hogy a művészet továbbgondolja azokat a gondolatokat, amelyek a társadalom szempontjából lényegesek?

– A tendencia szerint a múlt századhoz hasonlatosan a személyiség visszahúzódására számíthatunk. Mindenki irigykedve beszél – mondjuk – Cézanne-ról, aki a maga korában visszahúzódott, nem törődött senkivel. Semmivel nem vagyok több attól, ha két tévés riporttal többen léphetek föl. Az újságcikkek sem segítenek rajtam.

Fábián László

Ariadne útba igazít

Középkori irodalmi katalógus

A *Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának* sorozatában jelent meg a Csapodi házaspár – *Csapodi* Csaba és *Csapodiné Gárdonyi* Klára – *Ariadne* című munkája. A *Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt* című hatalmas munka szerzői újra kutatók és egyetemisták segítségére sietnek. Az *Ariadne* című munka a középkori magyarországi irodalom kéziratainak lelőhely-katalógusát adja. A történész és irodalomtörténész kutatóknak gyakran szükségük van az eredeti kéziratok tanulmányozására is. A kéziratok lelőhelyére a legtöbb esetben még a tudományos tanulmányokban sem történik utalás. A középkori magyar kéziratok lelőhely-katalógusának összeállítását az is szükségessé tette, hogy az idők folyamán a kéziratok őrzési helye és jelzete is megváltozott. Az *Országos Széchényi Könyvtárban* és a *MTA Könyvtárában* őrzött magyar kódexek jelzetei mind megváltoztak. A korábban összeállított jegyzékek – például *Zolnai* Gyula 1894-ben és 1905-ben publikált munkája – elavultak. *„Ezért gondoltunk arra, hogy hasznos lenne egy olyan kézikönyv elkészítése, amely gyakorlott kutatóknak éppen úgy segítségére lehet, munkáját takaríthatja meg, mint kezdő egyetemi hallgatóknak lehet segédkönyve"* – olvasható a könyv előszavában.

(r. t.)

Brummadzáék is fellépnek

Tubatábor Hajdúböszörményben

Szőke Imréné, a hajdúböszörményi *Bartók Béla Zeneiskola* igazgatónője a *Fontrade* rézfúvós hangszerkereskedő cég helyi kiállításainak sikerén felbuzdulva elhatározta, hogy idén Hajdúböszörményben hagyományteremtő *országos tubatalálkozót* rendez. Ötletéhez szponzorokat is talált, a hétfőn kezdődött és augusztus 6-áig tartó tubástábor többek között a városi önkormányzat, a *Nemzeti Kulturális Alap*, a művelődési minisztérium, az *Artisjus Alapítvány* és a *Magyar Fúvószenei Szövetség* támogatásával jöhetett létre.

A találkozón és a három korcsoportban zajló hangszeres kurzuson huszonkilenc fiatal tubás vesz részt, tanáraik az ország legrangosabb tubaművészei közül kerültek ki. Köztük van *Szabó* László, a *Zeneakadéma* professzora, *Bazsinka* József, a *Budapesti Fesztiválzenekar* és *Adamik* Gábor, az *Academia Rézfúvós Quintett* művésze, *Székely* Zsolt tanítja a kamarazenét, *Fejér* András tartja az eufóniumkurzust.

A találkozón több hangversenyt is rendeznek. A tanárok mellett pódiumra lép a budapesti *Brummadza Tuba Quartett*, a hajdúböszörményi *Rézfúvós Quintett* és a kecskeméti *The Famil Brass*. A kurzust a növendékek koncertje zárja.

(d. m.)

Új betanításban a Rózsalovag és a Traviata

Fesztiválok Ausztriában Bregenztől Salzburgig

A nyári hónapokban Ausztria a fesztiválok országa. Az idén azonban két jubileum a szokásosnál is ünnepélyesebb külsőt ad ezeknek a rangos kulturális rendezvényeknek.

Ötvenedik születésnapját ünnepli idén a *bregenzi fesztivál*. A második világháború után igencsak szerény keretek közt indult a fesztivál a Boden-tó egyik csónakkikötőjében, és a megnyitón *Mozart* fiatalkori operájának, a *Bastien és Bastienne-nek* a dallamai csendültek fel. Az idei, jubileumi évad mottója *A szabadság utópiája*, s a rendezvények kétségtelen fénypontja – immár másodízben a fesztivál történetében – *Beethoven Fidelio* című operájának bemutatása lesz az utóbbi években épült csodálatos tószínpadon. Augusztus 23-ig összesen huszonhárom zenei rendezvényt tartanak Bregenzben.

Bár nehéz összehasonlításokat tenni művészet és művészet közt, az idei ausztriai fesztiválok legrangosabbjának – már csak „életkoránál" fogva is – a hetvenötödik születésnapját ünneplő salzburgi ünnepi játékok ígérkeznek, elsőrendű művészeket és előkelőségeket csalogatva a Salzach folyó partján elterülő metropolisba.

Az ünnepi játékok gondolata ősrégi, és a XVI. századi misztériumjátékokra vagy a XVII. század királyi és hercegi udvarainak színházkultúrájára vezethető vissza.

Salzburgban 1842-ben – a zeneköltő fiainak jelenlétében – Mozart-emlékművet leplezték le, s már ekkor felmerült a *Mozart-ünnepi játékok* gondolata. 1870-ben létrehozták a nemzetközi *Mozarteum Alapítványt*, amely Mozart összes műveinek gyűjteményes kiadását előkészítette. Ebből nőtt ki azután a salzburgi ünnepi játékok és Mozarteum zenei főiskola.

Salzburgban az ünnepi játékok keretében az első előadást 1920. augusztus 22-én tartották – Hugo *von Hofmannstahl Jedermannja* került színre *Reinhardt* rendezésében a dóm előtti téren. Ettől a naptól kezdve a Jedermann úgyszólván a salzburgi ünnepi játékok jelképe lett. A rákövetkező évben már koncerteket is rendeznek a Mozarteum művészeinek és a bécsi opera zenekarának fellépésével. 1922-ben mutatják be az első Mozart-operákat Salzburgban – tudatja az *MTI*.

1933-ban Hitler németországi hatalomra jutásával megtorpanás következett be az ünnepi játékok történetében. A nácik ugyanis ezer márkát kértek az Ausztriába szóló vízumért. Az eredmény: az előző évi 15 681 német vendéggel szemben mindössze 874; művészek sorának lemondása; rá egy évre pedig bombamerénylet a Festspielhaus ellen. 1934-ben egyébként *Dollfuss* kancellárnak a nácik által történt meggyilkolása miatt egy nappal később kezdődött a fesztivál.

1937-be átépítették a Festspielhaust, de az Anschlusst követően *Toscanini* politikai okoból lemondja közreműködését az ünnepi játékokon. A nácik levétetik a fesztivál műsoráról a *Jedermannt*, meg a *Faustot* is. Miután Hitler két előadást megtekintett, 1941. augusztus 2-tól ismét rendszeresen folytak a fesztiválok Salzburgban, amelyeknek a művészeti vezetőjévé Clemens *Krausst* nevezték ki. 1943. február 23-án a nácik „átkeresztelték" a fesztivált. Az új neve: salzburgi színházi és zenei nyár lett.

1945 után a négy megszálló hatalom támogatásával első ízben sugározták Ausztria egész területére és az Egyesült Államokba Salzburgból Mozart *Szöktetés a szerájból* című operájának előadását. 1946. augusztus 4-től ismét műsorra tűzték a Jedermannt. Attól az évtől kezdve állandó közreműködő lett Salzburgban a *Bécsi Filharmonikusok* zenekara. 1950-ben megnyugtatóan rendeződtek a fesztiválla kapcsolatos anyagi kérdések is.

1956-ban Clemens *Holzmeister* tervei szerint elkezdődik a *Nagy Festspielhaus* építése, amely 1960. július 26-án nyílt meg Richard *Strauss Rózsalovagjának* előadásával. Három évre rá átadják az átépített Kis Festspielhaust is. Elsőként *Mozart Figaró házassága* című operájának dallamai csendülnek fel falai között. 1964-ben első ízben hangzott el ünnepi köszöntő a fesztivál megnyitásakor: Salvador *de Madariaga* mondott dicsérő szavakat Salzburgról.

Az idén Salzburgban július 21-én a Jedermann előadásával kezdődött a 75., jubileumi évad. Maga a hivatalos nyitás azonban csak július 23-án volt, ekkor mondta el beszédét Nikolaus *Harnoncourt*. Aznap este pedig ő vezényelte Mozart *Figaró házassága* című operáját. Új bemutatásban kerül színre az augusztus 31-ig tartó salzburgi ünnepi játékokon Richard *Strauss Rózsalovagja*, *Verdi Traviatája* és Alban *Berg Lulu* című operája is.

A Nemzeti Kulturális Alap múzeumi pályázatának eredménylistája

A Nemzeti Kulturális Alap múzeumi szakmai kollégiuma 1995. július 13-i ülésén elbírálta az 1995. május 31-i beküldési határnapra kiírt pályázatát.
A beérkezett 278 pályázatból a kollégium a meghirdetett témakörökben 110 pályázó számára szavazott meg összesen 49 000 000 Ft vissza nem térítendő támogatást az alábbiak szerint:

I. Műtárgyvédelem (állagvédelem, preparálás, konzerválás, restaurálás)

Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága (Pécs)
– a szőnyeggyűjtemény állagmegóvásához 280.000 Ft
Bihari Múzeum (Berettyóújfalu)
– az új állandó kiállítás tárgyainak felújításához 400.000 Ft
Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága (Békéscsaba)
– a történeti osztály térképeinek és plakátjainak restaurálásához 200.000 Ft
Dunamelléki Református Egyház Gyűjteménye (Budapest)
– Cranach-műhelyből származó táblakép restaurálásához 300.000 Ft
Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága (Székesfehérvár)
– római kori falfestmények állagmegóvásához 300.000 Ft
– XVIII. századi tárgyak és bútorok restaurálásához 250.000 Ft
Gothard Asztrofizikai Obszervatórium Alapítvány (Szombathely)
– a Gothard Jenő fotónegatív hagyaték állagmegóvásához 60.000 Ft
Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjtemény (Nyíregyháza)
– ikonok és liturgikus tárgyak restaurálásához 500.000 Ft
Görögkeleti egyház (Hódmezővásárhely)
– ikonok állagmegóvásához 250.000 Ft
Hansági Múzeum (Mosonmagyaróvár)
– XVIII. századi barokk bútorok restaurálásához 300.000 Ft
Haáz Rezső Kulturális Egyesület (Székelyudvarhely)
– Barabás Miklós öt képének restaurálásához 100.000 Ft
Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeum (Budapest)
– távolkeleti festmények és szobrok restaurálásához 500.000 Ft
– a Zichy Jenő-hagyaték állagmegóvásához 200.000 Ft
Intercisa Múzeum (Dunaújváros)
– régészeti leletek restaurálásának folytatásához 60.000 Ft
Iparművészeti Múzeum (Budapest)
– 347 db. eredeti építészeti tervrajz restaurálásához 2.000.000 Ft
– századfordulós textiltárgyak restaurálásához 1.000.000 Ft
Kazinczy Ferenc Társaság (Sátoraljaújhely)
– Kazinczy-relikviák megmentéséhez 200.000 Ft
Kuny Domokos Múzeum (Tata)
– a baji román kori templom freskójának restaurálásához 300.000 Ft
– római kori mennyezetfreskó restaurálásához 500.000 Ft
Közlekedési Múzeum (Budapest)
– 1937-es gyártmányú Steyr 55-ös személygépkocsi felújításához 300.000 Ft
– történeti fa légcsavarok restaurálásához 1.000.000 Ft
Kecskeméti Képtár
– a bútorgyűjtemény restaurálásának befejezéséhez 200.000 Ft
Magyar Mezőgazdasági Múzeum könyvtára (Budapest)
– a régi és ritka könyvek kötés-restaurálásához 100.000 Ft
Magyar Mezőgazdasági Múzeum adattára (Budapest)
– agrártörténeti iratok és fotók restaurálásához 300.000 Ft
Magyar Román Ortodox Egyház Vikariátusa (Gyula)
XVIII. századi szertartáskönyv restaurálásához 200.000 Ft
Magyar Természettudományi Múzeum könyvtára (Budapest)
– XVI–XIX. századi nyomtatványok restaurálásához 500.000 Ft
Magyar Fotográfiai Múzeum (Kecskemét)
– Balogh Rudolf negatívhagyatékának konzerválásához 100.000 Ft
Magyar Mezőgazdasági Múzeum (Budapest)
– Julius von Blaas ló témájú képeinek restaurálásához 200.000 Ft
– muzeális lószerszámok restaurálásához 300.000 Ft
Magyar Nemzeti Múzeum (Budapest)
– történeti értékű fotográfiák számítógépes archiválásához 300.000 Ft
Magyar Természettudományi Múzeum (Budapest)
– a Vácott talált újkori múmiák antropológiai vizsgálatához 400.000 Ft
Mátra Múzeum (Gyöngyös)
– a vadászható vadfajok preparálásához 1.000.000 Ft
Néprajzi Múzeum etnológiai adattára (Budapest)
– archív filmek állagmegóvásához és katalogizálásához 500.000 Ft
Néprajzi Múzeum (Budapest)
– Bartók-, Kodály- és Vikár-kéziratok konzerválásához 200.000 Ft
Országos Színháztörténeti Múzeum (Budapest)
– fotótári anyagok restaurálásához és kiállításához 150.000 Ft
– festmények és műtárgyak restaurálásához 100.000 Ft
Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága (Szentendre)
– történeti bútorok és tárgyak konzerválásához 200.000 Ft
Petőfi Irodalmi Múzeum (Budapest)
– műtárgyvédelmi és kiállítási tevékenységhez 800.000 Ft
Pásztói Múzeum
– a természettudományi gyűjtemény állagmegóvásához 39.000 Ft
Rába Helytörténeti Múzeum (Körmend)
– a néprajzi raktár rendezéséhez és restaurálási feladatokhoz 100.000 Ft
– a textilgyűjtemény rendezéséhez 60.000 Ft
– a Batthyány levéltári anyag restaurálásához 100.000 Ft
Rábaközi Múzeum (Kapuvár)
– festett faszobrok és faragott bútorok restaurálásához 180.000 Ft
Rippl-Rónai Múzeum (Kaposvár)
– a Gönczi Ferenc-féle könyvtár restaurálásához 500.000 Ft
Református kollégium múzeuma (Sárospatak)
– 64 db. kopjafa konzerválásához 80.000 Ft
– Lorántffy Zsuzsanna úrasztali terítőjének restaurálához 55.000 Ft
Savaria Múzeum – (Szombathely)
– a Piers Vilmos-féle növénygyűjtemény biztonságos elhelyezéséhez 200.000 Ft
Savaria Múzeum – restaurátorcsoport (Szombathely)
– római kori mozaik megmentéséhez 200.000 Ft
Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága (Kaposvár)
– a zamárdi avar temetőben feltárt fémtárgyak restaurálásához 1.000.000 Ft
Soproni evangélikus gyülekezet múzeuma
– a képtár lelkészpotréinak restaurálásához 300.000 Ft
Soproni Múzeum
– XVII–XVIII. századi funerális plasztika rekonstrukciójához 1.500.000 Ft
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága (Nyíregyháza)
– XIX. századi zászlók restaurálásához 100.000 Ft
Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Szentendre)
– a mándoki templom ikonosztázának restaurálásán 800.000 Ft
Szőnyi István Emlékmúzeum (Zebegény)
– Szőnyi-festmények restaurálásához 100.000 Ft
Székesegyházi kincstár (Vác)
– öt XVIII. századi festmény restaurálásához 500.000 Ft
Szépművészeti Múzeum (Budapest)
– a spanyol gyűjtemény restaurálásához 2.200.000 Ft
– az antik gyűjtemény két szobrának restaurálásához 700.000 Ft
Sóstói Múzeumfalu (Nyíregyháza)
– XV. századi csónak konzerválásához 100.000 Ft
– néprajzi tárgyak szú elleni védelméhez 100.000 Ft
Textilmúzeum Alapítvány (Budapest)
– eszközök és képek restaurálásához 300.000 Ft
Tiszántúli református egyház múzeuma (Debrecen)
– a kollégiumi rajziskola grafikai hagyatékának restaurálásához 300.000 Ft
Tragor Ignác Múzeum (Vác)
– XVIII. századi leletanyag restaurálásához 800.000 Ft
Vasvári Pál Múzeum (Tiszavasvári)
– honfoglalás- és Árpád-kori csontvázleletek restaurálásához 110.000 Ft
Wosinsky Mór Múzeum (Szekszárd)
– XIII–XIX. századi kerámialeletek restaurálásához 100.000 Ft
Xantus János Múzeum (Győr)
– a Cziráky-féle ősgaléria két képének restaurálásához 200.000 Ft

II. Gyűjteménygyarapítás (elsősorban a nemzeti kulturális örökség veszélyeztetett emlékeinek megmentésére)

Beregi Múzeum (Vásárosnamény)
– a vasöntvénygyűjtemény kiegészítéséhez 200.000 Ft
Déri Múzeum (Debrecen)
– üveggyűjtemény megvásárlásához 200.000 Ft
Érdi Székely Kör
– egy „vetett ágy" tartozékainak beszerzéséhez 50.000 Ft
Herman Ottó Múzeum ásványtára (Miskolc)
– ritka ásványpéldányok beszerzéséhez 476.000 Ft
Jósa András Múzeum (Nyíregyháza)
–a nyírmadai bronzkori ásatások költségeihez 100.000 Ft
Magyar Olajipari Múzeum Alapítvány (Zalaszeg)
– mélyfúrási eszközgyűjtemény megvásárlásá 200.000 Ft
Magyar Állami Földtani Intézet (Budapest)
– tudományos szempontból fontos ásványok maradványok megmentéséhez 200.000 Ft
Magyar Természettudományi Múzeum fölöslégtára (Budapest)
– egy ritka elefántmadár-tojás megvásárlásáh 300.000 Ft
Magyar Természettudományi Múzeum őslytani gyűjt. (Budapest)
– több millió éves ősnövénymaradványok gyűjtéséhez 200.000 Ft
Néprajzi Múzeum (Budapest)
– a Rudnyánszky-féle Afrika-gyűjtemény 118 db. tárgyának megvásárlásához 1.500.000 Ft
Palóc Múzeum (Balassagyarmat)
– a szabadtéri néprajzi múzeum bővítéséhez 200.000 Ft
Rába Helytörténeti Múzeum (Körmend)
– Komjáthy Kálmán néprajzi gyűjteményének megvásárlásához 300.000 Ft
Savaria Múzeum néprajzi osztálya (Szombathely)
– három népi építészeti emlék megmentéséhez 1.000.000 Ft
Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Szentendre)
– kékfestőműhely berendezésének megvásárlásához 400.000 Ft
Szatmári Múzeum (Mátészalka)
– lovaskocsi- és hintógyűjtemény megvásárlásához 1.500.000 Ft
Szórakaténusz Játékmúzeum (Kecskemét)
– század eleji vasútmodellek megvásárlásához 200.000 Ft
Tornyai János Múzeum (Hódmezővásárhely)
– a nagyszigeti temetőásatások költségeihez 100.000 Ft
Völgységi Múzeum (Bonyhád)
– a Dunántúlon letelepített bukovinai székelység iratainak és fotóinak archiválásához 50.000 Ft

III. Kiemelkedő jelentőségű kiállítások megvalósítása

Agrártudományi Egyetem Gépfejlődéstört. Szakmúzeuma (Gödöllő)
– technikatörténeti kiállítás szervezéséhez 400.000 Ft
Arany János Múzeum (Nagykőrös)
– a Hej, Nagykőrös híres város c. állandó kiállítás felújításához 300.000 Ft
Bakonyi Természettudományi Múzeum (Zirc)
– A Bakony természeti képe c. kiállítás felállításához 400.000 Ft
Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága (Békéscsaba)
– a Munkácsy Múzeum természettudományi kiállításának felállításához 1.000.000 Ft
Csornai Múzeum
– jubileumi kiállítás és konferencia szervezéséhez 100.000 Ft
Dobó István Múzeum (Eger)
– a képtár állandó kiállításának felújításához 600.000 Ft
Herman Ottó Múzeum (Miskolc)
– főúri bútoregyüttes restaurálásához 100.000 Ft
Intercisa Múzeum (Dunaújváros)
– római kori régészeti kiállítás szervezéséhez 100.000 Ft
Iparművészeti Múzeum (Budapest)
– szecessziós iparművészeti kiállítás szervezéséhez 3.000.000 Ft
Jász Múzeumért Alapítvány (Jászberény)
– a Lehel kürtje c. kiállítás felújításához 200.000 Ft
Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Igazgatósága (Tata)
– római kori freskókiállítás szervezéséhez 1.500.000 Ft
Kuny Domokos Múzeum (Tata)
– A tatai fazekasság története c. kiállítás felállításához 150.000 Ft
Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma (Sárospatak)
– gótikus és késő reneszánsz faragványok kiállításához 1.000.000 Ft
– A Perényiek kora c. kiállítás megszervezéséhez 300.000 Ft
Magyar Mezőgazdasági Múzeum (Budapest)
– a szarvasmarha-tenyésztést és -tartást bemutató kiállítás megrendezéséhez 500.000 Ft
Néprajzi Múzeum néprajzi filmstúdiója (Budapest)
– a néprajzi hang- és képrögzítést bemutató kiállítás szervezéséhez 600.000 Ft
Néprajzi Múzeum (Budapest)
– üvegképkatalógus, könyvterv és oktatási anyag elkészítéséhez 700.000 Ft
Nógrád Történeti Múzeum (Salgótarján)
– A szénbányászat Nógrád megyében c. kiállítás megvalósításához 1.000.000 Ft
Palóc Múzeum (Balassagyarmat)
– A ház ünnepi öltözete c. kiállítás megrendezéséhez 200.000 Ft
– A szent és a profán c. kiállítás katalógusához 400.000 Ft
Pesterzsébeti Múzeum (Budapest)
– a Pesterzsébet a századfordulón c. kiállítás megrendezéséhez 200.000 Ft
Reguly Antal Múzeum (Zirc)
– a Reguly Antal-emlékkiállítás megrendezéséhez 500.000 Ft
Székesegyházi kincstár (Vác)
– állandó kiállítás szervezéséhez 1.500.000 Ft
Szépművészeti Múzeum (Budapest)
– a Schickedanz Albert-emlékkiállítás katalógusához 1.000.000 Ft
Tari László Múzeum (Csongrád)
– a megye- és várostörténeti kiállítás rendezéséhez 500.000 Ft
Türr István Múzeum (Baja)
– állandó várostörténeti kiállítás szervezéséhez 200.000 Ft
Városi múzeum (Gödöllő)
– Undi Mariska gyűjteményes kiállításának megszervezéséhez 100.000 Ft

Nagy Ildikó

Hatvanas évek

Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában, március 14.- június 30.

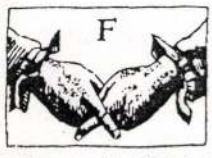

ennen ragyog a „hatvanas évek" csillaga. Nosztalgiakoncertek és nosztalgiakiállítások, maxi-kabát és hippi-ing, még mindig hódítanak az egykori sztárok és hervadhatatlan a rockzene. A videoklipek a hatvanas évek filmjeinek jellegzetes beállításait utánozzák, és számos képzőművész pályája mintha visszakanyarodnék a negyedszázados kezdetekhez.

De hát mi is történt a hatavanas években? A válasz zavaros és ellentmondó, a személyes történelem kevésbé csillogó, az emlékezés inkább szorongó, mint nosztalgikus. Nagyon más történt Nyugaton mint Keleten, és nagyon más történt a felszínen, mint a mélyben. A valóság elfedte az igazságot, jobban, mint bármikor. Ez volt az alapélménye mindenkinek, aki a korszakot gondolkodó fejjel élte át. Az ún. „kádári konszolidáció" felszíne alatt a szándék és tettek sokasága élt, amelyek egyáltalán nem akarták a rendszert „konszolidálni", azaz megerősíteni. Igaz, hogy megdönteni sem, hiszen erre semmi esélyük sem volt, egyszerűen csak szabadok, a rendszertől függetlenek akartak lenni. Esélyük erre sem volt sok, de az is igaz, hogy már nem lehetett teljesen a föld alá szorítani őket.

Ennek a szabaság-kísérletnek a művészet volt az egyik terepe. A Nemzeti Galéria kiállítása ezt a „szabad művészet"-et mutatja be (kénytelen vagyok idéző jelbe tenni a szavakat, hiszen Szabad Művészet éppen a Rákosi-korszak folyóirata volt!) vagyis az évtized művészetének azt a vonulatát, mely akkor főleg a peremkerületekben, kis klubokban, magánlakásokon kapott helyet, de amely - mint a kiállítás mutatja - ma a múzeumok büszkesége. A bemutatott anyag nyolcvan százaléka a Nemzeti Galéria tulajdona, bár hozzátartozik az igazsághoz, hogy az utóbbi években vásárolta meg. Jelen van az „idősebb" generáció - Kassák Lajostól (1887-1967) Vajda Júliáig (1913-1982) -, amely az ötvenes évekbeli teljes letagadtatás után a hatvanas években juthatott egyáltalán szóhoz és kiállításhoz, zömmel a fent jelzett helyeken. Művészetük a szürrealizmus és a lírai absztrakció hagyományát jelenti a késői Kassák poszt-konstruktivista képeivel kiegészítve. A „fiatalok" - vegyük most egy kalap alá mindazokat, akik 1932 (Deim Pál) és 1944 (Szentjóby Tamás) között születtek, és akik a kiállítás nagy részét adják - elsősorban etikai példát kaptak az elődöktől. Ők rendezték a hatvanas évek végének legendás kiállításait - IPARTERV, SZÜRENON, Balatonboglári Kápolnatárlat, Műegyetem R-kiállítás - ahol az évtized aktuális áramlatai: az absztrakt expresszionizmus, az op-art, a pop-art, a hard edge és colourfield festészet, a kezdődő koncept-art és szeriális művészet jelentkezett. A meglehetősen heterogén törekvéseket a közös fellépés fogta egybe, és ha ez a közösség a hetvenes évek elején felbomlott is, kiállításaik az új magyar művészet áttörését bizonyították.

És van egy közbülső nemzedék is, melyet megtizedelt a háború és az emigráció, elbizonytalanított és megnyomorított az ötvenes évek terrorja, amely sem közösen fellépni, sem művészeti irányzatot, bármilyen önálló arculatot létrehozni nem tudott. Mint nemzedék, elveszett, még akkor is, ha nagy és teljes éltművek vannak benne (pl. Ország Lili). Köztük vannak a korszak nagy botránykövei (Csernus Tibor, Kondor Béla), individuális lázadói (Frey Krisztián, Erdély Miklós), a tökéletesen viszahúzódók (pl. Maróti János) és a hivatalos követelések és belső szándékok között őrlődők (Megyeri Barna, Vigh Tamás). A nagy hatású Csernus az évtized közepén emigrált, Frey az IPARTERVesekhez csatlakozott, és 1970-ben ő is emigrált, Erdély Miklós viszont itthon maradt, és a következő évtizedek művészetének egyik legfőbb szellemi mozgatója lett.

Sok minden történt hát ebben az évtizedben, melyet a kiállítás épphogy jelezni tud. Vannak mindenki által ismert, sokszor reprodukált főművek (Vilt, Schaár, Jovánovics), vannak régen látott és boldogan üdvözölt egykori nagy élmények (Lakner, Molnár), vannak meglepetések (a korai Hencze, Attalai, Tót kiforrott expresszionizmusa) és vannak igazi felfedezések - elsősorban Hortobágyi Endre -, de a kiállítást látogató közönségnek nyilván még mások is.

Heterogén évtized volt a „hatvanas évek", melynek az elején Bernáth Aurél tanítványai, a végén pedig Frank Stella követői csináltak művészi forradalmat Magyarországon. A kiállítás katalógusa a képzőművészeten túli területekre is kitekint, megpróbálja felvázolni azt a szellemi körképet, amelybe a művészet illeszkedik. Teljességet ne várjunk, sem a kiállítástól, sem a katalógustól. Jó műveket, okos tanulmányokat, érdekes interjúkat viszont várhatunk, és kapunk is.

□ ***Számunk képanyagát a kiállításon szereplő művekből válogattuk.***

ATTALAI Gábor

ATTALAI Gábor SÁNDOR, grafikus

Attalai Sandor: Land-art kisérlet,
Fekete repr. 92.old

VALÓSAG, A TIT. folyóirata, 1974. 4.sz. Bp.

ATTALAI Gábor

ATTALAI Gábor: Transzavantgarde, avagy a nyolcvanas évek főiránya? = Művészet, XXV.évf. 11.sz. 1984 2 - 5.p. ill.

egyetemes

A Zuglói Kör elnevezés a hetvenes évek végén bukkant fel a modern magyar művészettel foglalkozó szakirodalomban. Egy többé-kevésbé állandó "mag" köré csoportosuló, szabad-nyitott módon szerveződő,és 1962-65 között leginkább aktiv képzömüvész-társaságot jelöl, melynek tagjai nem kevesebbre vállalkoztak, mint hogy megtörjék azt a nyomasztó információs és szellemi zárlatot,mely a hatvanas évek hazai közállapotát jellemezte. Megismerni az egyetemes modern művészet történetét,az avantgard klasszikusait és az aktuális törekvéseket; megvitatni egymás munkáit, ellátogatni a teljes elszigeteltségben dolgozó, tiltott magyar mesterek mütermébe, tájékozódni a szellemi hagyományok és a társmüvészetek terén; "visszazökkenni" az időbe,helyreállitani a hazai progresszív művészet megszakadt folytonosságát -ezek voltak azok a feladatok,melyeknek halaszthatatlansága (pontosabban a halaszthatatlanság közös felismerése) összetartotta az egyes konkrét kérdésekben gyakorta eltérő álláspontot képviselö müvészeket. Az egykori találkozások hangulata, a szellemi energiákat mozgósitó,inspirativ beszélgetések és a szenvedélyes viták légköre rendre visszatér a résztvevök emlékezéseiben. Voltak,akiknek csupán múló epizódot jelentettek a zuglói összejövetelek és voltak,akik életreszóló útravalót gyüjtöttek akkor; voltak,akiknek müveiben csak egészen áttételesen érhetök tetten a közös elemzések eredményei és voltak, akiknek életmüvében világosan elkülönülö, remekmüveket is termö periódussá terebélyesedtek a körben szerzett tapasztalatok. Nem hiszem,hogy ez a kiállitás a kedélyes-giccses "hatvanas-évek-nosztalgia" utóhullámaihoz illeszkednék. Az elszaladt évek során kinött tüskék miatt nosztalgiát talán csak az együttgondolkodás véglegesen szertefoszlott modusa iránt lehet érezni. Persze "höskor" volt ez,bizonyosan az; az illegalitás veszélyével és kitüntetettségével, Petri Gallával, betiltott kiállitásokkal, "csámpás-konok" világgal, küszködéssel "ál-urság" és "gaz birság" ellenében,de mégis, leginkább is fiatalsággal , Tüzzel,"határtalan Élet"-tel.

András Gábor

Nyitva:		Geöffnet:		Open:	
Kedd-péntek:	11-17-ig	Di-Fr:	11.00 - 17.00	Tue-Fri:	11am-5pm
Szombaton:	10-13 -ig	Sa:	10.00 - 13.00	Sat:	10am-1 pm

GALÉRIA
HOTEL
GALLERY

Budapest, V.,
Apáczai Csere János utca 5.
Telefon: (361) 117-05-41

A HOTEL INTERCONTINENTAL MÖGÖTT, AZ UDVARBAN BALRA
BEHIND HOTEL INTERCONTINENTAL, LEFT IN THE COURTYARD
HINTER DEM HOTEL INTERCONTINENTAL, IM HOF NACH LINKS

" ZUGLÓI KÖR "

/ 1958 - 1968 /

... egy sosemvolt kiállitás rekonstrukciója

ATTALAI GÁBOR
BAK IMRE
CSIKY TIBOR
CSUTOROS SÁNDOR
DEÁK KLÁRA
DEIM PÁL
HALMY MIKLÓS
HENCZE TAMÁS
HORTOBÁGYI ENDRE
MOLNÁR LÁSZLÓ
MOLNÁR SÁNDOR
NÁDLER ISTVÁN
PIKLER ISTVÁN

Megnyitó: 1993.március 12-én,pénteken 4 órakor
Megnyitja: Andrási Gábor müvészettörténész

ATTALAI Giba

Akadémikus művészek

Az egy évvel ezelőtt megalakult *Magyar Művészeti Akadémia* akadémiai tagságot, bizonyító oklevelét szerdán *Attalai* Gábor textiltervező iparművész, *Ágh* István költő, *Balassa* Sándor zeneszerző, *Bán* Ferenc építész, *Bencsik* István szobrászművész, *Bertha* Bulcsu író, *Bodonyi* Csaba építész, *Bozay* Attila zeneszerző, *Csaba* László építész, *Csete* György építész, *Csukás* István költő, *Deim* Pál festőművész, *Dobai* Péter író, *Durkó* Zsolt zeneszerző, *Eigel* István festőművész, *Farkas* Ferenc zeneszerző, *Finta* József építész, *Gerzson* Pál festőművész, *Gulyás* Zoltán építész, *Gyarmathy* Tihamér festőművész, *Gyurkovics* Tibor író, *Hernádi* Gyula író, *Jánossy* György építész, *Jurcsik* Károly építész, *Károlyi* Amy költő, *Kerényi* József építész, *Kocsár* Miklós zeneszerző, *Kókas* Ignác festőművész, *Makovecz* Imre építész, *Melocco* Miklós szobrászművész, *Mészöly* Dezső költő, műfordító, *Mezei* Gábor belsőépítész, *Páskándi* Géza író, *Pongrácz* Zoltán zeneszerző, *Sára* Sándor filmrendező, *Schéner* Mihály festőművész, *Schrammel* Imre keramikus iparművész, *Somogyi* József szobrászművész, *Szalay* Lajos grafikusművész, *Szentkirályi* Zoltán építész, *Szokolay* Sándor zeneszerző, *Szőnyi* Erzsébet zeneszerző, *Szőts* István filmrendező, *Tornai* József író, *Török* Ferenc építész, *Vígh* Tamás szobrászművész, valamint néhai *Kolozsvári Grandpierre* Emil író örököse vehette át. A *Kodály* Zoltán születésének századik évfordulóján megrendezett ünnepélyes közgyűlésen jelen volt *Andrásfalvy* Bertalan művelődési és közoktatási, valamint *Mádl* Ferenc tárca nélküli miniszter is. A *Magyar Művészeti Akadémia* közgyűlésének résztvevőit táviratban köszöntötte *Göncz* Árpád köztársasági elnök és *Antall* József miniszterelnök.

Gyurkovics Tibor ünnepi beszédében *Illyés* Gyula, *Tamási* Áron és *Márai* Sándor akadémiai tagságára emlékezett, és a *Magyar Művészeti Akadémia* létrejöttét úgy tekintette, mint a magyar művészet visszafoglalt bástyáit, amelyeket a sztálini években veszítettek el. Az akadémiai tagság elsősorban nem rang, nem jog, hanem felelősség a szétzilált erkölcsök helyreállítására – mondotta. Nem közvetlen, politikai vagy tanító hatású művekkel, hanem a független művészet *művészi eszközeivel* kell hatni az etikára.

(l. d.)

ATTALAI Géza
M. Nemzet 1992. dec. 18

ATTALAI Gábor

VADAS József: MI van a ruha alatt? Egy öltözködési kiállítás kapcsán a magyar iparművészetről. = Kritika, 1991.ã. február 24 - 25. p.

Attalai Gábor, textilmű vész

MAGY-ART

Az európai kulturális fórumon érvek sorakoztak a kis népek irodalmának elterjesztése mellett. De vajon nem vagyunk-e hátrányos helyzetben a művészet más területén is? Hogyan állunk azokkal a művekkel, amelyekhez nem kell tolmács?

Ne a zenét firtassuk, hiszen e területen a magyarság szerepe nem kétséges. Álljon itt néhány példa — a textilművészet köréből.

A szombathelyi textilbiennálék hajdanvolt agytrösztje — Attalai Gábor, Szenes Zsuzsa és a többi — meg akarta szüntetni a hetvenes évek elején a gigantomán textil egyeduralmát, hiszen akkortájt a textilkiállítások kiírásakor a két négyzetméter a „kis" kategóriába tartozott, nem volt ritka az öt négyzetméter a „kis" kategóriába tartozott, ret sem. Ők nevezték el „találmányukat" minitextilnek, meghatározva a 20×20 centiméteres mérethatárt, mint *legnagyobbat*. A javaslatot az illetékesek elvetették.

Angliában két évvel később kiírták a minitextil-pályázatot, megrendezték az első minitextil-biennálét, amelyen sikerrel szerepelt több magyar textilművész is. (Azóta persze már rendezünk mi is minitextil-biennálét, meg minikerámiait...) Tegyük fel, hogy ez eszébe jutott az angoloknak is. Volt már ilyen a felfedezések történetében.

Más. Ardai Ildikó friss szemmel, jó ötletekkel tervez a Drávamenti ÁFÉSZ szövödéje számára új és új sorozatokat, amelyeket az ARTEX azután egy NSZK-beli kereskedő közreműködésével külföldön értékesít. Szegény ember vízzel főz, pontosabban rongyot sző, ezek tehát — jó színű, harmonikus mintájú — *rongyszőnyegek*. Az ARTEX részt vesz a frankfurti lakástextilvásáron, ahová az idén Ardai Ildikót is magukkal vitték. Ardai felfedezi a fenti kereskedő standján *saját szőnyegeit, gyapjúból megszőve!* Némi vita, ügyvédi felszólítás után a kereskedő fizet a tervezőnek v a l a m i t, ami csak alamizsna ahhoz képest, amit akkor kellett volna fizetnie, ha százalékot ad a pillanatnyilag ismeretlen mennyiségben sokszorosított szőnyegek után, vagy pláne, ha Magyarországon rendeli meg az egészet.

A harmadik eset azért a legfájóbb számomra, mert részese vagyok. 1983-ban kért meg a Textile/Art című francia folyóirat, hogy tudósítsam őket az itthon zajló textiles eseményekről, kiállításokról stb. (Mielőtt még valaki devizabevételemre sandítana, elmondom, hogy eleve tudatták: fizetni ezért nem tudnak.) Első tudósításom Bakó Ilona műcsarnokbeli kiállításáról meg is jelent annak rendje és módja szerint, fényképpel illusztrálva. Aztán hírt adtam — többek között — Gecser Luiza, Tóth Sándor, Polgár Rózsa kiállításáról. A lapban azonban semmi nyoma. A munkatárs, akivel kapcsolatban álltam, Catherine Périn azt írta, hogy csak küldjem tovább franciára fordított (!) cikkeimet, fotóimat — mi az nekem, ugyebár, utánajárni, fotót, jó fordítót szerezni —, ugyan nem közlik, mert most „dossziékat" adnak közre, azaz különböző tematikus számokat készítenek, de jó lesz a dokumentációjuk számára. Miután az újságíró nem szeret fióknak írni vagy „dokumentációnak", még akkor sem, ha megfizetik, beszüntettem a francia kapcsolatot.

Az idén Párizsban a kiállítási évad a textilművészet jegyében kezdődött. Christo becsomagolta a Pont Neuf-öt, Székely Vera lebbenő vitorlái a Musée d'Art Modern oszlopsorát igyekeztek elröpíteni, a Malaquais rakparton pedig megnyílt egy nagy bemutató Az élő hagyomány címmel. Láthatók voltak itt Jean Lurcat-val kezdődően a huszadik század francia nagyjai, s a jelenkoriak. S nemcsak franciák voltak az utóbbiak között, meg sem lepődtem Polgár Rózsa egyik művének parafrázisán. (Legföljebb az futott át rajtam: miért csak egy változatot küldött ide, miért nem újat?) A már általam ismert mű az 1984-es genfi kiállításon volt látható — erről írtam is cikket, küldtem fotót a Textile/Art-nak —: egy barnás, elmosódott amatőr kép hatásosan felnagyítva, amelyen egy kalapos öregúr sétál előttünk, kézen fogva egy kisgyereket. És az előtérben a falhoz támasztva egy nagy, fekete esernyő. Még az árnyéka is ott van, de a figyelmes szemlélő, mielőtt megróná a kiállításlátogatót, hogy a műnek támasztja ernyőjét, észreveszi, hogy mindez bravúros szövés, gobelin. Párizsban a '85-ös kiállításon ugyanez az öregúr kissé bemozdulva látszik, a szövött háttér áttetsző és az előtérben nem esernyő, hanem két csomag. A *szerző pedig nem Polgár Rózsa*, hanem Catherine Périn.

Még egy utolsó eset: magyar textilművészeti bemutató járta be Franciaországot. Állandó plakátján Tóth Sándor egyik textilfonatának képe (rajzaival az ÉS hasábjain gyakran találkozik az olvasó). Ám a művet a kiállítássorozat közepén — *ellopták*.

Az angol minitextil példa valószínűleg véletlen. A német kereskedő ügyeskedése az üzleti életben nem ismeretlen fogás. Csak akkor baj, ha kiderül. A francia textiles pedig hivatkozhat áthallásra, utánérzésre; a művészeti életben ilyenért nem jár feddés. Csak a tolvaj ítélhető el egyértelműen.

Szellemi és tárgyi értékeink büntetlen (ki)használói azonban egyről megfeledkeznek: ma már vitathatatlanul jelen vagyunk Európa kulturális életében, nemcsak alkotóként, hanem sokszemű megfigyelőként. És nemcsak fohászkodunk innen Közép-Kelet-Európából, hogy: Isten, áldd meg a MAGY-ART!

Torday Aliz

Torday
Élet é
13.
XXIX/46

a kátyú csak alig hibás:

ne agyarkodj hát esztelen.
— Ennen hibáján jut oda
a hajtó! — S kiket meztelen-
re vetkőz' végtelen sora

átkaidnak: — az istenek
is annyit ártottak csupán:
amennyiben ők sincsenek
a kár örömének híján . . .

2.

Szívbéli húron takaros
nótákat húztál lány fülébe. —
Azokon mérted (mint magas
hangot), hogy immár mily magas-
ra nőttél győztesen fölébe.

Orgonán zendült ostoros
zsoltáraid fenkölt igéje:
zord igazad jelző pallos-
ként hullt hibákra hajlamos
népednek elgyengült fejére.

De hol a dal, mely rád-tapos
s csontodig hasít bicskás érve?!
Ó, hol a dal: a balzsamos,
sebet gyógyító hajlamos?
— Bár légyen citerára mérve . . .

1943

Derűs kesernyés ének

Aki boldog — az biztos nagyon boldog.
És a boldognál is van boldogabb.
— Ám akit derékba kaptak a gondok
csak nézi a rózsálló arcokat;

két sírra gondol s röhögni lenne kedve:
(mint rudas a nyergesre ráröhög)
majd ölnyi mélyen egymásba rohadnak
szikár bánat s gömbölyű örömök.

S ványadt vigasz reped cserepes száján:
(bár sorsa amaz örömének ára)
állán a szőr és ujján a köröm
vértelen nő annak is nemsokára.

1944

ATTALAI Gábor

Mozgás '70-'90 : Modern Magyar Képtár, Pécs, 1970 április, 1990 december. Bev. Németh Lajos, Romváry Ferenc, Hegyi Lóránd, Beke László, Attalai Gábor. Pécs, JPM, 1990 és ill.

/ÉRTOKÁDÓ TURUL" NR:9

A Turul madárszerű, ural-altáji eredetű, mítikus repülő-erkezet, melynek fő jellemzője, hogy nemzetspecifikus. A -ulok első repülései, mintegy kétezer évvel ezelőttre tehe-k, röptük lassú, iránya mindig a lenyugvó nap, tehát kifeje-tten keletről nyugati, s mint ilyen, célkövető. Repüléseiket bár műszereik révén kedvezőtlen látási viszonyok között is tájékozódhatnak — naturalista módszerekkel is kiegészí-téк. Így többszáz kilométer hosszúságú pászmákban a repült légtér alatti földekre tiszta, vagy olykor epével és rral kevert vért okádtak le, amelyet a környezetükben élő-dak véréből, saját zsigereik marcangolása révén és a tajga ocsarainak felszívott iszapjából, begyükben állítottak elő. A talmas kiterjedésű vérnyomok a lentiekben különös hitet resztettek: azt, hogy fővezérük iszonyatos méretű vadat ett el. Ennek felkutatására előbb kis csapatot, majd nagyobb ységeket küldtek, melyek eredménytelensége miatt végül egész nemzetet kirendelték. A keresés azonban így sem járt kerrel, s egyre több és több időt kellett felderítéssel tölteni. nyomozás olykor örjöngésbe csapott át, lévén még sohasem rdult elő, hogy az elejtett vadat ne találták volna meg. A madarak látva az állandó izgalmat és fokozódó zűrzavart, egy idő után kezdték passziójukat lelni a vérokádásban, s élvezetüket találták az odalentiek izgatásában, akik jóformán már csak az elejtett óriás vad fantazmagóriájában éltek. Ebbe a tébolyult több évszázada tartó kataklizmába, szinte villámként hasított a felreismerés, hogy a turulok csupán szórakoznak, s kanosszát járatnak a lentiekkel. Mikor azok közül egy felkiáltott hozzájuk, nem látják-e onnan fentről a keresett vadat — hallhatták, hogy a madarak visszafogott, vijjogó röhejükben azt pusmogják, látjuk de túl messze van a nap mögött. Emezek ezt hazugságnak vélvén feldühödtek, s az összes turult egyetlen rohammal lenyilazták.

Két utolsó pédányukat fészkeiken fogták el, s elevenen bronzba öntve őket — Szent Gellért hegyének lábánál a még élők elriasztására — oszlopokra állították, ahol ma is láthatók. A vér már réges-rég rászáradt csőreik szélére, s így aligha mutathatnak irányt — mert hiszen merre is lehetne tovább menni? Csábításuk azért még mindig éltető, s automatáik egyre csak suttogják: A Vad ott van, ott a Nap, a lenyugvó Nap mögött...

ATTALAI GÁBOR

Kultúra, nevelés, ízlés és egyebek – alulnézetből

Attalai Gábor írása. Művészet elméleti című 1985/8/8

Jól emlékszem arra a napra, amikor először olvastam József Attila akaratos sorait: „Én egész népemet fogom, / nem középiskolás fokon / taní- / tani." Valami különös érzés fogott el akkor. Csodáltam ezt az elszántságot, s úgy éreztem, így is tette volna, ha megéri. Na de akkor én még gyerek voltam, és hittem a költőknek. Hittem abban, hogy akaratuk szent és győzedelmeskedik. Később – bár nem kellett hozzá túl sok idő – megtapasztalhattam, hogy sosem vonhatnak szellemi bűvkörükbe mindannyiunkat: az áhított népet. Miért? Mert mi legalább annyira akaratosak vagyunk, mint ők. S ha látjuk, hogy nagyon erőszakolnak bennünket túllépni a kisiskolán – kivált az egyetemen! –, akkor még meg is makacsoljuk magunkat, és könnyen azt mondjuk: azért se! Az egyszeri jó ember már régen elhatározta, hogy csak azért se hódol be a svéd designnak, a Téka-bolt fapados vonatára se száll fel csak azért, mert „felülről" erre buzdították, és csak azért se fogja egyhónapi munkabérét holmi padlóvázára beváltani. Szóval az egyszeri jó emberek, akárcsak a költők, már régóta fenemód makacsok.

Mit lehet e megátalkodottság ellen tenni? A vizuális fórumok ügyvivői a magyar értelmiségi mindenkori egyenes, mondhatni: „striktly" útját választva, a legközvetlenebb megoldást érvényesítette – képletesen szólva: rendre felpofozta a közönséget. Miért? Azért, mert annak nemcsak ízlése nincs, de a jó szóra se hallgat, és a háztáji bikahizlaláson megkeresett „vagyonokat" holmi faltól falig (ebben is benne van a tól-ig) kombinált szekrényekbe öli. Ráadásul olyanokba, amelyeken a koloniál álom facsigái futnak a plafon felé, s melyeknek ajtótábláit vastagon borítja a porfir ragyogását is lepipáló pvc-lakk. El-elilló molekulái, mézsavankás műanyagillata e század magas technikai kultúráját árazthatják, megadva rangját az egykori „tisztaszobának". Hogy a kép varázsa teljes legyen, a parázsvörös bukléval bevont testes fotelokat gondosan védik az átlátszó fóliasátrak leeső darabjaiból varrt huzatok, amelyek viaszos fényén át úgy sejlik a szövet rubinja, mint valami ékkő. Milyen határozott és elkötelezett kép! Gondos és tiszta környezet. S mily szívéllyel nyílik fel a szekrény lakkozott falából az otthon főzött pálinkát rejtő szentély! Iszunk pár korty rézelejét, aztán felhallik a szó, az immár ismert és annyiszor hallott, a szinte esdeklő kérdés: ugye, szép? A háziasszonyon tarka kötény, lábán mint kis mackó (vagy inkább mókus?) úgy hat a barna mamusz. A férj fólia borította széken ül hallgatagon, s én várom, milyen hangsúllyal böffen majd elő, belőlem a szó: igen, csudaszép! S lehet, első igenem még botladozik, a második taktus – (igen, „csudaszép") – már határozott és ragyog is, örömömre. Annyiszor csodálkoztam magamon, vajon miért mondok igent. De már az első pillanatban mindig megjött a válasz. Pont itt? Most ennél a háznál kezdjük, ahol véletlen és éppeni vendég vagyok? Mily ócska módszer lenne, ha csak úgy odaállnék pofozógépnek! Mert mi történik, ha így teszek? Mi az, ha így teszünk? Az pusztítás. Ócska katonatempó, olyané, aki rekvirálni akar. Persze tudom, azt mondhatják erre, hogy viccel a szerző. De hát nem! A kép realista. Illendő tiltakozás, mit engedhet meg magának, s kikkel szemben és mikor az: egyik.

Így áll hát előttünk a többszörösen felképelt, letudott és egyben elhanyagolt közönség. Az a közönség, mely hajnalban kel és e tájt fekszik, ha jutni akar valamire, s e kemény és hosszú „napját" melengeti át olykor azzal a képpel, amit fentebb leírtunk. Neki lehet-e menni ennek a képnek támadó szándékkal? Akár még csak oldalvásról is oda-odaütve? Nem. Már csak azért sem, mert amiről itt szó van, az a puszta letámadásra még csak amolyanabb lesz.

De hogy a teendőkre utaljak, ugorjunk egy kicsit vissza időben. Emlékszem, hogy annak az elemi iskolai osztálynak, ahová jártam, egy napon minden egyes tanulója megtetvesedett. Senki sem tudta, mi baja, csak egész nap vakarództunk. Jól emlékszem anyám megrökönyödésére is, aki leginkább azt nem tudta elképzelni, hogy tehettem én is szert ezekre az állatokra. Láttam arcán a döbbenetet, micsoda szégyen érte. Sebtiben mentünk petróleumot és sűrűfésűt venni, és megkezdődött a hosszú, kemény fésülködések időszaka. Az iskolában szóba se hozták az esetet. Nagy szégyen lett volna, ha kiderül, ilyesmi is előfordulhat. Lévén, hogy a dolog mindenkit érintett, annak rendje és módja szerint érvényesült a kollektív egyenlőség elve. Senki sem panaszkodott, hogy akármiből is kimaradt volna. Így hát csend volt. Az iskola pedig tudatában volt: a tetvek, ahogy jöttek, úgy el is tűnnek majd. De miért is említem meg ezt a témát? Legfőképpen azért, mert jó sok idővel ezután, olvastam egy írást bizonyos Pestalozzi nevű svájci tanító úrtól. Ő – valami egészen emberszerűtlen alkat lévén – iskolájában nem várta meg, míg a tetvek önszántukból elvonulnak, hanem azokat saját kezével irtotta ki tanítványai fejéről. A tanítói kéznek a balsorssal való közvetlen viszonyvállalása szimbólumként hatott rám. Ma is úgy áll előttem, mint a múlt század első éveinek messzi jövőbe mutató példája.

Sokszor gondolok arra, hogy is állnánk ma a tetvekkel? Bizonyára éles viták bontakoznának ki a diákparlamentben, aztán intézményesített vegyszerhintés következne, lehetőleg repülőgépről, hogy mennél távolabb maradhassunk a serkéktől. Egy biztos, nincs ma nálunk ember, aki puszta kézzel látna hozzá ilyen dolgok intézéséhez. Még hogy saját kezünkkel érintsünk kellemetlen és tőlünk idegen lényeket? Az a bizonyos, már említett mamuszos asszony is rettenetesen távoli és idegen test a mi mai élet- és személyiségfelfogásunkban. De hogy még a példánál maradjak, nyilvánvaló, a saját kéz és az állatok esete már Pestalozzi tanító úrnál is könnyen felváltható lett volna holmi permetezőkészülékkel, s az osztály szoros falanxot alkotva, fej fej mellett átvonulhatott volna a rovarirtó permetezője alatt. Ennél emberi kézzel nem háromszor, de háromszázszor tartott tovább a kúra. Talán ez az, amitől még ma is nyoma van. Ez a „nyom": a mai Svájc. A kéz emlegetése, saját kezeink szerepe a személyes érintés jelentőségét és fontosságát volna hivatott érzékeltetni. Pestalozzi tanár úr így lehet példa számunkra. De hát hogyan lehet egy kulturális rendszeren belül közvetlenséget érvényesíteni? Milyen módszerekkel lehetséges a feleket olyan helyzetbe hozni, hogy azok kezet nyújthassanak egymásnak? Hogy viszonyuk ne csak a kulturális intézményrendszerek elidegenített pódium-nézőtér, előadó-hallgató, kalauz-utas, belül-kívül ellentétpárokban öltsön testet, hanem valamiféle magasabb szociális kapcsolatban is, egyféle természetesebb és új emberi rendet alkotva. Ennek az újfajta lehetőségnek mindenekelőtt azokban kellene tudatosulni, akik a pénzeket birtokolják, s akik azokat jól-rosszul felhasználják. Másrészt azokban, akik a népet a politika tárgyaként érzékelik, s ideológiákat alkotó természetűek lévén, a társadalmi viszonyok

15

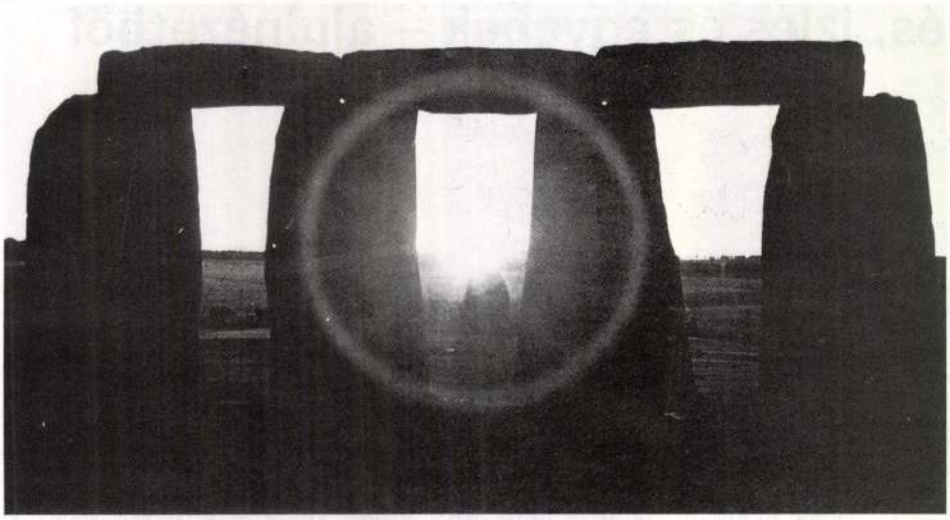

16

foglalásra, szembenézésre késztető képes-hangos interpretálásban rejlik. Egyáltalán nem hiszem persze, hogy önmagában a belterjes képző- és iparművészeti, építészeti problémák, eredmények tárgyalásának máris széles körű fölvevő közege lenne. Bizonyítja ezt a veszteséges művészeti könyvkiadásunk, amely persze mindent elkövet azért, hogy az is maradjon. De a jó, izgalmas – hangsúlyozom – műsoroknak igenis lenne közönsége. Amennyiben a vizuális témákat (az autonóm képi közlésműélvezés és az esztétikus környezetalakítás-tudatformálás összhangjában, illetve zavaraiban megmutatkozó jelenségeket) is sokrétűbb, hazai-nemzetközi stb. nézőpontból közelítenék e műsorok, az érzékletesen, érdekfeszítően feltárt problémák, eredmények társadalmi, gazdasági, kulturális, emberi vetületei, mozgatórugói értelmezően, mintegy kiegészítésképpen kapcsolódhatnának a tv hasonló szellemű és indítékú adásaihoz (egyáltalán: mindennapi életünk örömeihez-gondjaihoz), s ezáltal a hatásuk külön-külön és együttesen is fölerősödne. A képző- és iparművészet ugyanis nem külön, önálló műfaj a televíziózáson belül, hanem egyike azoknak a művészeti ágaknak, amelyeket kitűnően lehet a képernyőre átültetni. A néző érdeklődésének fölkeltése és ébrentartása azonban a mindenkori általános műveltségi szintet, a művésztársadalom, az intézmények valós érdekeit és kultúrpolitikai irányelveinket állandóan szem előtt tartó, árnyalt és szakszerű megközelítést, olykor szórakoztató ismeretterjesztést követel. Ez minden bizonnyal jelentékenyen előmozdítaná társadalmunk lényeglátó önismeretét, jobb közérzetét, problémaérzékenységét, elvonatkoztató-konkretizáló képességét, nem utolsósorban pedig cselekvőkészségét.

Ha úgy tetszik, ez is vizuális nevelési feladat, kulturális küldetés lehetne a javából, az egyén és a közösség teljes, értelmes életének kibontakoztatása érdekében.

Mènyhárt László

17

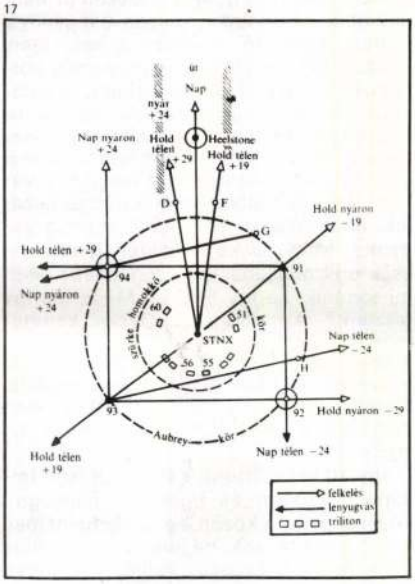

18

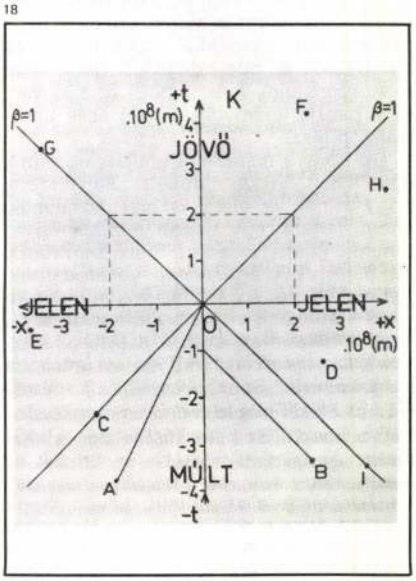

Jegyzetek

1 Madách Imre: *Az ember tragédiája,* XII. szín, Magyar Helikon/Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1980. 181. o.
2 *Játék és művészet,* 1976/6., *A látás iskolái,* 1978/9., l. még *A művészet környezet- és szemléletalakító szerepe,* Művészet '77., Corvina Kiadó, Bp., 1978. 14–123. o.
3 Menyhárt László: *A kutya ugat, a karaván halad,* Művészet (a továbbiakban: M), 1983/9. 44–47. o.
4 Pap Gábor: *Képkeretek – életkeretek,* M. 1977/3. 22–25. o.
5 Menyhárt L.: *„Éljenek a fák!"* M, 1979/9. 24. o.
6 A művészettörténészek részéről e nézetnek újabban Újlaki Gabriella ad előszeretettel hangot: l. pl. Valóság, 1984/4. 67–79. o. és M, 1984/10. 61–63. o.
7 Szőnyi György Endre pl. a reneszánsz kapcsán egész könyvet szentelt a kérdésnek: *Új föld, új ég,* Kozmosz Könyvek, Bp., 1984.
8 Menyhárt L.: *Új művészetért,* M, 1983/6. 2. o.
9 Menyhárt L.: *Arról, ami nincs,* M, 1981/12. 1–2. o., *A rákok elfelejtettek építkezni,* M, 1978/9. 30–33. o., *Képzőművészeti háromszög, avagy: színlelni boldog mesterséget,* M, 1984/7. 7–12. o.
10 Pap G.: *Virág a négydimenziós üvegházban,* Művészet '78, Corvina Kiadó, Bp., 1979. 107–111. o., Menyhárt L.: *Sokarcú művészet,* Magyarország, 1976/35. 26–27. o.
11 Újlaki G.: *Tradíció vagy amnézia?* M, 1983/1. 8–11. o.
12 Művészet '78, Corvina Kiadó, Bp., 1979. 80. o.
13 Pap G.: *Közösségi művészet tegnap, ma – és holnap,* Múlt-jelen-jövő I, az Egyetem Galéria közművelődési kiállításrozatának katalógusa, Debrecen, 1977. nov.–dec.
14 Menyhárt L.: *Alapkérdések – alapkutatások,* M, 1980/12. 27–31. o.
15 Erich F. Rieger: *A „leépülő emberi",* Valóság, 1985/2. 97. o.
16 Menyhárt L.: *Iparművészet – társadalom – jövő,* Palócföld, 1984/2. 57–64. o.
17 Uo. 102. o.
18 Ákos Károly: *Az idők örvényében,* Gondolat Kiadó, Bp., 1975. 322. o.
19 Véleményükkel nem állnak egyedül, l. pl. S. Nagy Katalin: *Televíziósok a tévé képzőművészeti műsorairól,* M, 1983/9. 35–39. o.

1 Festmény és panelház; egybehangzó popularitás
2 Festmény és hőlégballon; a vizuális rokonság esete: nemcsak a festő, hanem a közönség is szerepel.
3 Léggömbparádé. Mindenki a maga készítette „műtárggyal" szerepel; a léggömbök mint absztrakt plasztikák röpködnek a kék ég „galériájában".

1

szervezését fizetett mesterségként gyakorolják. Ez a gyakorlat egyelőre teljességgel intézményközpontú. Nemcsak nálunk, de jóformán az egész világon. Nem véletlen aztán, ha sokan úgy vélik, mint például a New York-i új hullám, hogy érdemesebb lemenni a metróba, és ott mindent átfesteni, mintsem odafent milliomos irodistáknak gazsulálni. Persze őket is utoléri a nemezis, mert a támadók javát valaki előbb-utóbb magához édesgeti, kicsalja őket rejtekhelyükről, pénzt ad nekik, és máris csak a reszli marad meg odalent.

2

Az intézményesség ellen igen nehéz fellépni, nehéz a saját magunk személyes, de az intézmény önmaga, tudott valósága ellen egyaránt. Az intézményrendszer ellenében cselekedni nem kifejezetten politikai, hanem inkább gyakorlati kérdés. A kérdés ugyanis az, miként lehetséges olyan viszonyokat ösztönözni, amelyekben közvetlenebb szervezettség érvényesül? Ezt megteremteni ellentmondásos feladat. Annyira az, hogy egy ilyen cél intézmények nélkül nem is nagyon valósítható meg. Az ellentmondás tehát a megoldást közelítvén csak nőttön nő, s rögvest két alapkérdést vet fel. Szórakoztatni kell-e, vagy cselekedtetni? Hollandiában például szívesebben választják az utóbbit. *Van Gogh* amszterdami múzeumának földszintjén hatalmas festőműhely áll a gyerekek vagy akár a felnőttek rendelkezésére. Ment is a munka rendesen, saját szememmel láthattam vadidegenekből összeálló, intim közösséget, amint eszmét cseréltek, nézték egymás dolgait. Százszor elmélyültebben, mint ahogy múzeumokban általában nézünk mesterműveket. De más példa is akad a németalföldieknél. Működtetnek olyan koncerttermet, ahol bárki, bármilyen zenei programmal felléphet. A giccszenéhez nem kell ORI-vizsga, de a vonósnégyesdarabhoz sincs szükség külön bíráló bizottságra. Legalábbis ott, azon a pódiumon nem. A hely tisztes előadói tér, nem tornaterem. Egy ilyen fórum évi fenntartásának költsége nem is túl sok, ha azt vesszük ugyanennyit kell például *Archie Shepp* világhírű szaxofonos egyetlen koncertjéért kifizetni.

3

Még folytathatnánk a példákat: a holland televízióban nyitva van a kapu az alulról jövők számára is. Rövid műsoridőkben ugyan és csak félreeső csatornákon, de mód van arra, hogy bárki debütáljon, s ha visszhangja van, további lehetőségeket kap. Nálunk? Mikor történhet meg ilyesmi? Életfogytiglani tévészemélyiségek díváznak, s szerződtetett bakizók, hogy az ügyefogyott képzőművészeti műsorokról ne is beszéljünk.

Mint már említettem, a szórakoztatás és a cselekedtetés között kell választania annak, aki a közönséget kézből szeretné etetni. Nálunk a szórakoztatás kedveltebb és bejáratottabb, mint az együttes cselekvésre invitálás. Nézzük meg milyen szórakoztatás ez! Ez leginkább a tévén át jön, s cigányos, operettes, táncdallamos. Szóval, zene-zene-zene mindenkinek. A vizuális szórakoztatás jóval kevesebb. Számomra leginkább csak a TV külpolitikai műsoraiban tűnik fel, ahol a kép nyelvén tapasztalhatjuk meg népek sorsát. Egyfajta népszerű „fotóművészeti" műsorok ezek – legalábbis az én felfogásomban –, s igaz, szűkreszabott keresztmetszettel és teljesen intézményi módon, de végül is a „negatív" értelemben vehető szórakoztatás élményét adva. Repülőgépek, lézerágyuk, különféle lángoló sorozatvetők és egyéb félelmetességek az est és az otthon adta kényelem közegében olykor már angolparkbeli közvetítésekként hatnak, amelyekből a tartalmat csak később hámozzuk ki. Az éppeni pillanatban, akár a céllövöldében, csak azt bámuljuk, ki lő nagyobbat.

Ez is „szórakozás", hiszen kit ne szórakoztatna, hogy békében élhet. S e tényben mindjárt ott van a közös érintő is: az együttérzésé, s hogy éppen a haditudósítás műfaja révén, az már csak a többlet: a szomorúságé. Vannak aztán más kulturális mozzanatok is, amelyek a közös érintést ösztönzik. Ilyen s közvetlenségében tömegeket vonzó az a performance, amikor Schirilla átússza a jeges Dunát. Ott állunk a parton, révülten előremerevedve. De nincs senki köztünk, aki vetkőzni kezdene. Hogy Schirilla kulturális intézmény-e, avagy sem, az csak akkor derülhetne ki, ha volna más vállalkozó is, s azt a rendőrségi motorosok kitessékelnék a Dunából. A közönség persze nem olyan természetű, hogy ilyen ismereteket kikényszerítsen, s épp itt nyilvánuljon meg. Másutt, kellemesebb közegben már inkább otthon van. Szívesen dudorássza a slágereket, s mulatóhelyeken boldogan énekli túl a zenekart. De másutt is, üzemi mulatságon önfeledten alakít operettbonvivánt, vagy idéz fel részleteket a Carmen áriáiból, Verditől, Gounod-tól.

4

A közönség – láthatjuk – keresi a fellépés, a megmutatkozás lehetőségeit. Ezeket azonban a profivilág vagy kegyetlen közönnyel szemléli, vagy alkalmi „Ki mit tud"-okon a maga irányába tereli. Van ugyanis egy tévhit: éspedig az, hogy ami nem profi, az semmi. E szemléletből aztán egyenesen következik, hogy a közönség alig kap szerepet. Pedig az érintés szociális „technológiájában" igen jelentős mozzanat kéne hogy legyen a szereplő közönség. Másként mondva: fontos lenne, ha a közönség is kapna szerepet a kultúrában. Ha nem kap, akkor kétféleképpen reagál. Az egyik, hogy teljesen passzív lesz, és visszavonul, a másik, hogy átruházza magát a sztárokra. Kinek milyen sztárjai vannak, olyan ő maga is. A közönség legkönnyebben az énekeseknek, aztán a színészeknek, majd a sportolóknak adja át magát. Ez a „besztárolás" sorrendje. Szinte bámulatos az, ahogy egyes énekes „csodák" felfurakodnak az emberi tudat tetejéig, és végül a rajongót magát túrják ki önnön tudatából. Azt is meglepve tapasztalhatjuk, hogy a közönség miként szervezi meg szórakoztatói személyi kultuszát, amibe persze mindig

5

4 Szörfök; a vitorla készen kapható, a deszkát ki-ki ízlése szerint festheti ki.
5 Bubiv ülőgarnitúra, avagy egy közkedvelt hazai „esztétikumforrás"

saját kultuszát vegyíti. E személyi kultuszt akkorára növelve, hogy lehetőleg teljes énjét elveszíthesse benne. Így azonosulhat aztán legjobban sztárjaival, s így juthat el a közvetlenség, a megérintettség pszeudóélményéhez. Nem a dal, a sláger az, aminek révén úgy véli, ő maga is megnyilvánul. Nem ám a dal tetszik annyira, s nem is az ének, hanem a sztár, akiről feltételezheti, hogy sokan és melegen szeretik – mint ő is –, akivel foglalkoznak – mint ő is –, s akit mindenki – akárcsak ő szeretné – a tenyerén hord. Ott áll előtte, élő vélt maga, s ezt tudja jól a ripacs is. Így aztán nem csoda, ha mindent belead, hiszen ez hozza a plusz pénzt. Arathat-e bárki nagyobb sikert? Aligha! De tovább megyek. Ki vállalhatja, hogy megkérdőjelezze a ripacsok varázsát? Én semmi esetre sem. De anynyian mások sem. *Picasso* és *Fellini* szinte megtorpantak előttük. Íme, az ember – mondták. Íme, a jel, amelynek révén mi is rákezdhetünk: kaaacaagj baajjjaccsóó!

Akik azt kérdezik ezek után, mire utalnak a „perifériát" érintő példázatok, azoknak röviden azt válaszolhatom: arra, hogy a vizuális kultúra nem az, és főleg nem olyan, amilyennek sokan gondolják. Azaz nem művészeti újságok lapjain vagy kiállításokon testesül csak meg, s nem is muráliákban reprezentálja magát. Sokkal inkább a néplélekben és a népcselekvésekben. Itt nyeri el ugyanis szociális tömegét. A szociális tömegesség pedig nem hagyható figyelmen kívül, még akkor sem, ha az értelmiségi úgy dönt, hogy nem számol vele, hogy számára a szociális tömegesség kérdése érdektelen. Ez a fogalom számomra olyan valami, amelyben egy adott kulturális jelenség vagy művészeti eszme és annak tárgyaihoz való statisztikus viszony tükröződik. E statisztikus – és egyben minőséget reprezentáló – viszony semmibe vétele azt hozza magával, hogy kifejlődik egy olyan magatartás, amely e művekkel kapcsolatosan semmiféle szociális reakciót nem vesz figyelembe, s mikor így tesz, rendszerint azokra a fórumokra gondol, ahol a kultúra, a művészet a leghatásosabban jelentkezik. Így történhet meg azután, hogy a fórumtól távol esők, akiknek csak homályos és föltételezett elképzeléseik vannak arról, hogy az adott központokban mi mitől az, ami, szóval így történhet meg, hogy a távol esők végül magukat képzelik a kör közepébe, s ebbeli illúziójukban élik meg egész életüket. A tulajdonképpeni kör azonban nem olyan, amilyennek vélik. E sík középpontjából ugyanis csak olyan történések válhatnak elfogadottá és köztudottá, amelyeknek eleve nagy szociális tömegességük van. Kultúrák és művészeti megnyilvánulások gyenge szociális tömeggel fenn sem maradhatnak, egyszerűen már csak azon oknál fogva sem, mert a fennmaradáshoz nem lenne pénzük. Ma egy kultúra minimum akkora háttérrel kell rendelkezzen, hogy legalább az önmagáról feladott újsághirdetéseket ki tudja fizetni. Ennek hiányában még tudomásul vételre sem számíthat.

Az említett tömegességi elv (matrixban kellene leírni!) nem elméleti, hanem kifejezetten gyakorlati természetű, s egyegy kulturális jelenség puszta fennmaradásának kérdése. Tehát azt kell mondanunk, hogy azok a kulturális és művészeti esetek, amelyek mögött nem sejlik fel a szociális igenlés, nem sok reménnyel nézhetnek a jövőbe. A szociális igenlés sok mindenben megnyilvánulhat. Például abban, ami Amerikában tapasztalható, hogy a művészet a pénzügyi invesztek napi eszközévé vált, mint hajdan az arany és a telek. De szociális igenlés tűnik fel olyan mozzanatokban is, mint például a kínai Kulturális Forradalom, amiben a közösség igényéből egykori kultúrákat zúz szét maga a közönség. Sajátos esete ez a szerepszerzésnek, annak, hogy ki-ki maga is részese akar lenni performance-oknak. Passzívabb formákat is megemlíthetünk, amelyek olyan tényekben tűnnek fel, mint a párizsi Pompidou Központ napi negyvenezer fős látogatottsága, vagy hogy az 1980-ban rendezett Picasso-kiállítást három hónap alatt félmillióan nézték meg New Yorkban, vagy akár abban, hogy nálunk ma Kovács Margit-kerámiához szinte nem lehet hozzájutni.

A szociális tömegesség elve nem az elvont minőségeket reprezentálja, hanem olyan vizsgálati eszköz, amelynek segítségével nem szokványos kérdéseket tehetünk fel, s olyan válaszokra lelhetünk, amelyek a kulturális és művészeti jelenségekre nem individuális, hanem szociális tartalmakat közvetítenek. Itt hozzá kell tenni, hogy nem politikai típusú válaszkeresésről van szó. Politikai színezetű kulturális válaszoknak ugyanis bőviben vagyunk. Az eszköz, amellyel a nem szokványos tapasztalásokhoz és ismeretekhez, mondhatni, új élményekhez juthatunk: a kulturális és a szociális antropológia módszere. Vegyünk egy konkrét példát: az ízlés kérdéskörét. Mi az ízlés? Kérdezzük meg ezt magunktól és másoktól, kollégáktól. Biztosak lehetünk benne, hogy nem fogunk sem egységes, sem elfogadható meghatározást kapni. A magyar értelmező szótár szerint jelentése: 1. az ízek érzékelése, 2. a szép, a helyes és az illendő iránti érzék. Mint melléknév, az ízléses olyan valami, ami jó ízlésre vall, például ha valaki szépen öltözködik. A szótár remeklése eddig terjed. Hát ha a filosz is csak ennyit tud, ráadásul a Tudományos Akadémia emblémája alatt, akkor mit várhatunk azoktól, akik nem mesterei a nyelvnek és a gondolkodásnak? A kulturális antropológia kisegíthet bennünket az ilyen esetekből. A szociális-kulturális antropológia együttese még inkább. A szociális fogalom mögött ugyanis helyet foglalhat minden olyan jelölés is, ami első pillanatra ugyan szokatlan, de a dologgal társadalmilag nagyon is kapcsolatba hozható. Az ízléssel például szoros összefüggésben van a szokás és a tudás. E szavak lényegében arra utalnak, hogy az ízlés nem más, mint tudása, értése egy közösség szokásainak és szokatlan megnyilvánulásainak. Tudása és értése annak, ami hozzám közel és ami tőlem távol áll: értése annak, amit én érzékelek, de annak is, amit Te, tudva arról, mi illik nekem és mi Neked. Ízlés az, ha tudjuk, mitől az

6

7

8

6 Gyerekek festészete – modern prolikultúra, New York-i utcarészlet
7 Punk hajviselet, 1982. Ha a közönség nem kap szerepet, vagy visszavonul, vagy szerez magának. Az erőszakkal kikényszerített szerep mindig eltúlzott, a reménytelen visszavonulás gyakran narkotizált.
8 Albert Renger Patzsch: Essen vidéki tájrészlet, fotó, 1929. Kerítés? Nem tudjuk, ki csinálta ezt az environtmentszerű „műtárgyat". Egy biztos, a profi művész kisajátította az ismeretlen munkáját.

valami, ami. Ha tudjuk, hol a határ – ahogy mondani szokták. Ha tudjuk, hogy a jó ízlés nem feltétlenül a rossz ízlés ellentettje, s hogy lehet valami ízléstelenül ízléses és ízlésesen ízléstelen. Az ízlés nem feltétlenül válik javára mindennek, pláne ha már odáig fajul, hogy gátját képezi a megnyilatkozásnak. Az ízlés tehát a tudás és a szokás, no meg a tolerancia vegyüléke. Einstein nem hordott zoknit, mert feleslegesnek tartotta, „mivel nem melegít, s mosni kell, előnytelen darab" – mondta. Más meg két zoknit is húz egymásra. (Mostanában épp ez volt a divat.) Kérdés: hogy jobb? Így vagy úgy? Szerintem mindenképp, ha azok, akik nem hordták, vagy hordták, saját kedvükre tették. Szóval, mi az ízlés? Azon túl, hogy a tudás, az ismeret, a szokás és a tolerancia vegyüléke, még valami: szellemesség és érzékenység. Érzékenység a múltra, a mindenkori helyzetre és a jövőre. Tehát ahány ház, annyiféle az ízlés. Esztétikailag körülírható szociális kategória. Hogy mennyire szociális, ahhoz jó igazolást adott a pop művészet, ami a közönség szája íze szerint tervezett fogyasztási tárgyakat, termékeket, csomagolásokat egyenesen, szinte egy az egyben emelte be a művészetbe, soha nem látott sikert aratva a publikumnál. Az ízlés: több, mint urak „ízlésessége" és több, mint parasztok „ízléstelensége." Az ízlés maga az ellentmondás: azaz a paraszt ízlésessége és az urak ízléstelensége. Csak a helyzet és a tudat együttesében van tartalma. Lényege a mindenkori helyzethez alkalmazott szociális-kulturális, antropológiai összeírásban vázolható fel.

De ne akadjunk el az ízlésnél, mert csupán mint példát vettük elő ahhoz, hogy a kulturális, szociális antropológia lehetőségeit megvillantsuk. Hogy tudatosítsuk: van egy olyan módszer, ami nem az egyetlen igazit, a nagy művészit manifesztálja, hanem a jelenségek összességét, a megszerezhető jellemzők együttesét adja meg lényegként. E módszer tükrében új arcot kaphat a mamuszos asszony, a vidék és a város, mi több, ledönthető a világközpontok kulturális egyeduralma. Egyáltalában olyan emberi lehet a kép – mint amilyen valójában! s –, amilyen eddig csak azért nem lehetett, mert nem volt szemléletünk hozzá.

Az utóbbi időben, ha vizuális kultúráról gondolkodom, mindig eszembe jut Vancouver külső városrészének telepítési rendszere és házai. Furcsa keverékei ezek az átgondoltan intézményesített rendnek, mindenütt biztosítva a fű és a fa szerepét. Ezentúl a házak, mindenki építő kedvére szabadon nőnek ki a tájból. Akárcsak finom péksütemények lennének sorba rakva, mintegy a köznép idilli vágyainak objektjei. Mi ez? – kérdezem. Város? Szanatórium? Mint Hans Castorp a Varázshegyen, úgy bolyongtam e vidéken. A népakarat eme idilljeit először rutinosan elutasítottam, lenézően rájuk legyintgettem. De a vidék popvénájával végül is fölém kerekedett. Bán András – e házakról készített fotóim kiállításáról írt kritikájában úgy vélte: az egész ügy nem meggyőző. Vajon miért nem? Miért ne

9

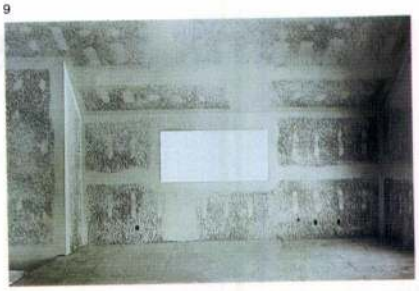

10

11

12

13

Joan Smith is a hair stylist with an unusual clientele.

lehetne az? Miért nem meggyőző az olyan világ, ahol még kézből etetik a madarakat? Talán azért nem, mert okosságunk – akár a kéreg – nem az agyé, de mint a fakéreg, vastagságával letakarja az amúgy is kevéske érzékenységünket? Nagyléptékű, esztétizáló fenoménjeinkhez ugyanis nem illhet akármi!? Mégis, ha nagy ügyként nem is, de egyszerű, finomabb hangulatok birtokáért nem lebecsülendő újításként bárki „lekopírozhatná" az egész rendszert, mert jelenlegi vidéki településformáink szürke szikkadtságával szemben nem ártana egy szabadabb és csapongóbb szemléletnek teret engedni. Ámbár – és ezt el ne felejtsem megemlíteni – *Bak Imre* gyűjtésében láttam pár törött üveggel és csempékkel díszített, bizarr ház fényképét a Nagyalföldről. Remek népi posztmodern homlokzatokat, amelyek újeklekticizmusukkal előbb jelentkeztek, mint profi művészeink.

A kanadai házak adta példához mindig hozzágondolom Kecskemét esetét is. Kecskemét városközpontjáét, ami az utóbbi években egyik legelbűvölőbb építészeti jelenséggé lépett elő a szeretet befolyása révén. A város szeretettel és ragyogással nyilatkozik meg, azonosulva önmagával, minket, nem odavalósiakat is teljes egyetértésre hangolva. Kecskemét építészete bár nem esztétikai csúcs, mégis sok csúcsféleség fölébe kerekedik. Agyunk örök ellenőrző természete alul marad, ha figyeljük. Az agy egyébként se jó mindenre! Erre nézve Lev Tolsztoj tett szívlelendő megállapítást: „Ha egy tárgyat az agyunkkal és csakis az agyunkkal akarunk felfogni, akkor szükségképpen megsemmisítjük azt."

E gondolatmenetben mindvégig a realitások szűkös voltának megfeleltethető világkép, életérzés elfogadhatóvá tételével voltam elfoglalva. Nyilvánvaló, hogy az okfejtésben fellelhető pólus az egyik oldal. A másikon vannak a kaliforniai Szilícium-völgy XXI. századot idéző termékei, a tökéletessé fejlesztett japán autók, a mindenre választ adó számítógépek, az egyre finomodó alapanyagokból készülő termékek, s a művészet, ami az eddig meg nem tapasztaltat kísérli meg áthozni a „túloldalról". A tökély oly messze van és annyira az elérhetetlenségre kárhoztatott, hogy azt a másik pólust csak távcsövön érinthetjük. Kár is Jaguár-, Rolls-Royce-, Toshiba- és egyéb szemléletre szert tenni – egyébként se lehet! –, mert e szemlélet már a pillák kinyitásakor is csak elakadhat. A majdnem minimumból viszont merre vezet az út? A bérmunka-orientáció megadhatja a választ? Aligha. Bár kulturális vívmánynak tűnhet az itthon gyártott Levi's szerelés. Minthogy kulturális vívmányként hathat méregdrága gobelinekre szervezni kiállítást. Kiknek? Több millióért? Ez lenne ma az út? Még a reneszánsz pápák se bírnák. Majdnem azt mondhatnám, szinte nincs is kulturális valóságképünk, valóságérzetünk, mert ami látszik, az nem erre utal.

9 Lewis Baltz: Park City, fotó, 1980. Az építőmunkás remek modern festészetet művel munka közben, de nem tud róla. A profi viszont tudja, mi történik, és egyszerűen elveszi a másét. Mert a munkát még senki sem tekinti művészetnek.
10 Kerámiatál, amely mint reprezentatív tárgy tükrözi a közszemléletet.
11 Szitanyomat – a közszemlélet reprezentatív tárgyat szül.
12 Cindy Sherman: Színes fotó, 1980. A művész úgy fényképezi magát, mintha ő is közönség volna.
13 A Windsor művészfesték- és ecsetgyár munkásainak neve és arcképe alatt hirdeti termékeit. Ez is egyik formája a közönség szereplehetőségeinek.

14

15

14–15 Vancouveri házak, Kanada. Házak? Igen, de még inkább idillobjektek, egyszersmind az egyszeri jó ember lelkisége. (fotók Attalai G.)

Alig lelhető fel ugyanis a mai, az itteni háttér, ami a tényleges szociális közeg tömegességében jelen van. De miközben a valóságos és idevaló kép alig tükröződik, kifelé se tudunk belelendülni. Vizuális kultúránk vonzereje minimális. Más területeken számos pozitívum tapasztalható. Alapos vizsgálata folyik a partnerek életigényeinek, szokásainak, vérmérsékletének, magatartásainak stb. Különösen a külkereskedelem területén. Vajon miért nem történnek ilyen vizsgálatok a vizuális kultúra hazai világában? Se befele, se kifele. Mindenki csak mint vak motozza a terepet. Még „szerencse", hogy a feudális múlt hatalmas, üres piacot hagyott országszerte, ami még mindig elég nagy ahhoz, hogy ne kelljen túlzottan odafigyelni az egészre. Mondhatni, még ma is akármi elkél, ha valami módon használhatónak tűnik. Persze nem így sok festmény, többmilliós elfekvő készletben heverészve.

Vizuális kultúra, nevelés, ízlés, kutatás a mai körülményeknek jobban megfelelteve, a közös érintés szükségességét hangsúlyozva, a közönség valóságos természetét tudva és nem hallucinálva annak szociális jellegét, akár egy családét teljesen közelről, szeretettel és veszekedve oly természetességgel, amilyen maga az élet, kellene újra és újra értelmezni. Ez viszont nem megy alapos, újszerű alap- és alkalmazott kutatások nélkül. Ezek híján mindig másokat csodálunk majd, még olyan esetekben is, amikor csak a vizet kellett volna megmelegíteni.

A turmix, amit itt felkínáltam, úgy érzem, nem édes, nem is keserű. Ha üdítő nem is, frissítő talán lehet.

Attalai Gábor

Nekünk nincs Kodályunk

Nem én mondom, a legkülönfélébb szakmai tanácskozásokon hangzik el visszatérően, immár évtizedek óta, ha annak okát kutatjuk, hogy vizuális kultúránk körül miért nincs minden a legnagyobb rendben: „Nekünk nincs Kodályunk ..."

Vajon csakugyan ez az oka-e minden bajunknak, vagy netán az annyit emlegetett Kodálynak van igaza, aki azt írja: „Mindig kényelmesebb a bajok okát másban keresni." A marxista történelemszemlélet réges-rég revideálta a nagy személyiségek körül kialakult romantikus elképzeléseket, s tudjuk, a vezető egyéniséget mindig a történelmi szükségszerűség termeli ki, az igazi mozgalom tehát előbb-utóbb megszüli a maga kiemelkedő vezetőjét.

Igazi mozgalom-e hát a miénk? Hogy erre válaszolni tudjunk, vizsgáljuk meg, mit is tettünk a múltban és mit teszünk jelenleg azért, hogy a magyar vizuális kultúrát végre kimozdítsuk reménytelennek tetsző helyzetéből. A társadalmi fejlődés úgy tűnik, ma már égető szükséggel követeli e kérdés megoldását: olyan fórumok képviselői ülnek közös tárgyalóasztalhoz, akik eddig még sosem nyújtottak egymásnak kezet. S ha ennek a közös akaratnak egyelőre nem is támadt még Kodálya, nem lesz tanulság nélküli korszerű zenei nevelésünk megteremtőjének azokat a megállapításait idéznünk, amelyek a vizualitás területére is vonatkoztathatók. S ezek kapcsán talán elgondolkodnunk egyen és máson.

Legelső és legalapvetőbb problémánk az iskolai nevelés, a közszellem formálásának hiányosságaiból ered. Ahogy Kodály is írja: „ ...zenétlen életünk oka és okozata az iskola zenétlensége ... Az iskola verte el a művészettől a nép nagy tömegét. S az élet sem tudta hozzávezetni. Más magyar iskola, más magyar élet kell ahhoz. Egy ország zenekultúráját nem egyes zenészek csinálják, hanem az egész nép. Része van abban mindenkinek, a legkisebbekig. Egyesek hiába dolgoznak, ha nem kíséri őket milliók visszhangja."

Tanulmányom a képző- és iparművészképzés legközelebbi problémáinak feltárására lenne elsődlegesen hivatott, mégsem korlátozódhat azonban a művészeti szakközépiskolák és főiskolák területére, mivel az oda kerülő fiatalok megelőző tanulmányai és az őket ért egyéb külső hatások döntően befolyásolják ezeknek az intézményeknek a munkáját és az ott elérhető eredményt is. Kodály így írt erről:

„Kezdeni pedig már az óvodában kell ... Az újabb lélektan meggyőzően fejti ki, hogy a nevelésben a három-hét éves kor sokkal fontosabb a következő éveknél. Amit ez a kor elront vagy elmulaszt, később helyrehozni nem lehet. Ezekben az években eldől az ember sorsa jóformán egész életére.

Kultúránk legfőbb baja, hogy felülről épült ... Mi előbb a cifra tornyokat raktuk fel. Mikor láttuk, hogy inog az egész alkotmány, akkor fogtunk a falakhoz. Még hátravan az alápincézés.

Ha 1875-ben a Zeneakadémia helyett az iskolák énektanítását alapoztuk volna meg, ma nagyobb és általánosabb volna a zenei műveltség.

Hogy iskolánk ily zenétlen sivatag lett, annak egyik oka kétségtelenül szakzenészeink nemtörődömsége.

Szakzenészben nem ritka valami furcsa céhbeli gőg. Annál többnek érzi magát, minél kevesebben értenek a mesterségéhez. Megveti, aki nem ért hozzá, de semmit sem hajlandó tenni, hogy szaporodjanak a hozzáértők. Iskola iránt érdeklődni meg éppen méltóságán alulinak tartja. A romantika öröksége ez: a művész az őt meg nem értő, lenéző filisztertársadalom ellen gőggel védekezik. Nem kétséges ugyan, hogy ma is vannak filiszterek. Hisz magunk neveljük őket. Iskoláink eszmei neveléséből más, mint filiszter nem kerülhet ki.

A gőgös aszociális művésztípusból nem lesz igehirdető. Elefántcsonttornyában él, s várja, hogy az idő majd jobbra fordul. Azt hiszi, néhány népszerű hangverseny elintézi a »zenei népművelést«."

Bizony, éppen rajztanár-társadalmunk a megmondhatója, hogy ez nálunk sincs másként. Mindig történtek próbálkozások, hogy néhány vezető képzőművészünket megnyerjék a magyar rajzoktatás számára. Minden nagyobb rajzpedagógiai tanácskozáson meg is jelent díszelnökként valamelyikük, de a tanácskozás után rajztanáraink keserűen állapíthatták meg, hogy művésztársadalmunk legfeljebb „Szívére veszi terhünk, gondunk, / Vállára venni nem bolond ..." Kodály azonban mást is mond erről a jelenségről: „Meg lehet érteni, hogy jobb zenészeink hátat fordítva minden iskolának, élik a maguk külön életét a magasabb zene elzárt berkeiben, s arra a törekvésre, mely innen odafelé utat akar nyitni, csak lemondó kézmozdulatuk van." Hol van akkor az a „vízelzáró réteg", amely mindmáig megakadályozza, hogy az alulról és felülről jövő kezdeményezések eljussanak egymáshoz? Mindennek megértéséhez meg kell vizsgálnunk a vizuális nevelés „közkatonáinak", a magyar rajztanár-társadalomnak sajátos helyzetét is.

Baranski E. László, a Képzőművészeti

TERÍTETT ASZTAL

A Divatcsarnok Lotz-termében rendezte meg az Amfora, Üvért Nagykereskedelmi Vállalat ez évi étkészlet-ajánlatainak bemutatását. A legújabb hazai tervezésű termékek mellett meghonosított külföldi formák és importkészletek is szerepeltek a bemutatón.

Újdonságszámba mennek a hőálló (nem összetéveszthető a tűzállóval!) üvegből készült, szögletes vagy kerek tányérok, színes étkészletek, hozzáillő poharakkal – természetesen importáruk, de kaphatók. Harsány, vidám, nagy szirmú virágdíszeivel kiemelkedett az olasz import fajansz teríték, olcsó ára minden valószínűség szerint hozzá fog járulni sikeréhez. Érdemes megfigyelni a bátor ecsetvonásokból álló, élénkszínű, nagyvonalú, de a finomság határát túl nem lépő dekort.

Hazai tervezőink munkái közül Minya Mária, Szekeres Károly és Zahajszky László készletei szerepeltek. Minya Mária étkező- és fűszeresedényei, jól használható, ügyesen tárolható, finom színezetű (sötétkék-fehérfekete) darabok, a fűszeresedények feliratai gondosan készített grafikák. Szekeres Károly rusztikus formái a népi hagyományokat idézik, étkészletei vadászházakba, csárdákba, tájjellegű vendéglőkbe illők. Zahajszky László készletei sem porcelánból készültek, hanem ugyancsak kőedényekből állnak – apró motívumokból összerakott vésett dekorációi kellemesek.

Hiányzott a bemutatóról a magyar tervezésű porcelán edény. Az NDK-formákra alkalmazott különböző dekorok magyar tervezőinek neve sem szerepelt a kiállításon. Igaz, a vevőt nem az érdekli elsősorban, hogy az asztalára kerülő edényt ki tervezte vagy hol gyártották, a fontos, hogy tetszetős, használható és elérhető legyen, de a kiállítás megnyitására meghívott ipari szakemberek és iparművész tervezők szempontjából nem lehet közömbös a kérdés. A látszat az, mintha egy egész műfaj hiányozna hazai edénykultúránkból. A kiállítás rendezőségét dicséri az anyag színvonalas, ízléses bemutatása, mely nagyban fokozhatja a látogatók vásárlókedvét is.

D. N.

ATTALAI Gábor
Ipr. Műv.
1972.2.

atmoszférájukban – minden kommentár nélkül – az emberiség történetét idézik. Mindez rendkívül egyszerű és ezért impozáns megjelenési formában. A nyers len- vagy jutavásznak, mint drapériák szerepelnek. A szabás meghatározza esésüket, de alkotójuk életszerű esetlegességükre is számít. A nyugodt felületeket két motívumvariációval tagolja; a maga készítette szeszélyes vonalú és vastagságú zsineggel, amely öv vagy inda is lehetne, és helyenként az alapanyagból elkötözött sok-sok apró dugócsoporttal, amely gazdag, érdekes, nyugtalan göcsörtöket eredményez. Bármilyen színre festettek is lenvásznai, mindig természetes színűeknek hatnak, kék vagy sárgaagyag színű, vöröskő színű, zöldföld színű göröngyökhöz hasonlítanak.

Liturgikus hatásánál fogva megdöbbentő és csendet parancsoló Hommage című munkája, amely vágott vászondarabokkal borított áldozati oltár látványát adja, kékszínű inda tekereg rajta, mintha benőtte volna az idő, a főnézeten a művi göröngyszerkezet, mintha a földnek álloznánk és a vízszintes lapon elhelyezett kender- és jutaedényekben „mintha" magocskák lennének.

A teátrálisnál személyesebb, a szimbólumnál élőbb, a naturalisztikusnál jelképesebb jelenségei ezek a megadott kiállítási környezetnek.

Szuverén stílus, biztos szakmai tudás, művészi találékonyság és érzékeny intuíció együttesen fonják azt a jótékony hatású szellemi hálót, amely a látogatót még soká fogva tartja.

Attalai Gábor: Azonosítás II seria (A) Attalai Gábor

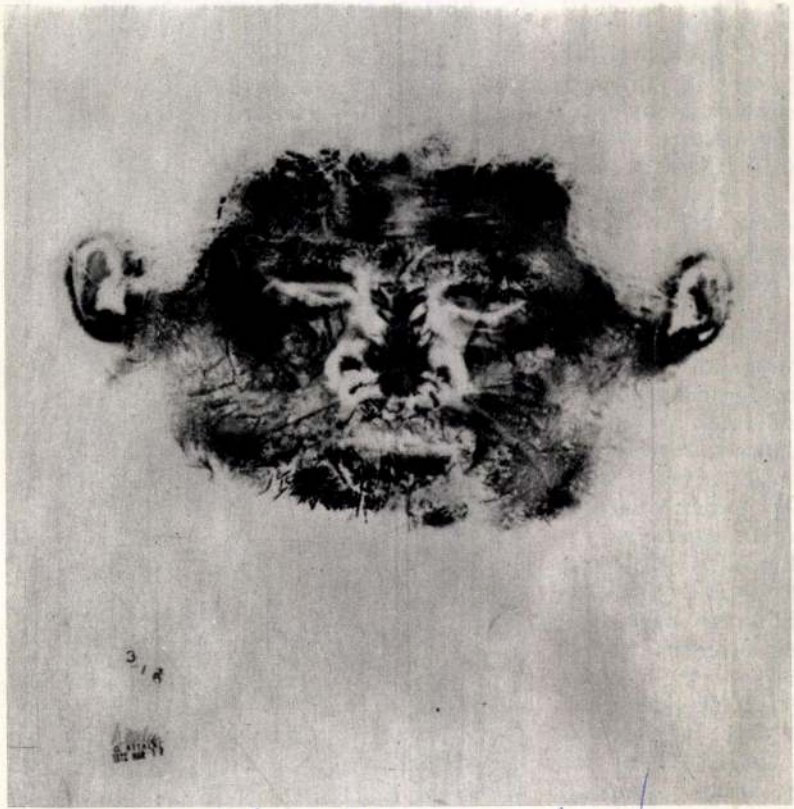

Művészet, 1943. júl. ló

pelt.
, de hasonlóan figurá-
a *3. angol nemzetközi*
radfordban. A fotó-
ellegű lapok dominál-
a meghívott művészek
stíluskeresésen, válto-
y egyéniségek — mint
szerepeltek, de meg-
a 2. angol biennálén
Lakner Lászlót, Maurer
ugyil Ferencet. A díja-
itikai-realista munkák

2. NSZK-beli *nemzet-*
chenben, Köln mellett.
norvég biennálé ren-
művészek meghívását
elekciója helyett, ami
ezzel a magas szín-
ák. Nehéz dolog az
eset bemutatni: itt
körül, a nemzetközi
bb probléma felvetés
állításnak mégis sike-
ok ismétlés, sok már
olyan anyagot össze-
ítette az igényeket.
r anyag egységes és
Attalai Gábort, Bak
or Tibort, Gyarmathy

Attalai Gábor, textil-tervező művész

Művészet, Budapest, 1981. ápr. 40. old.

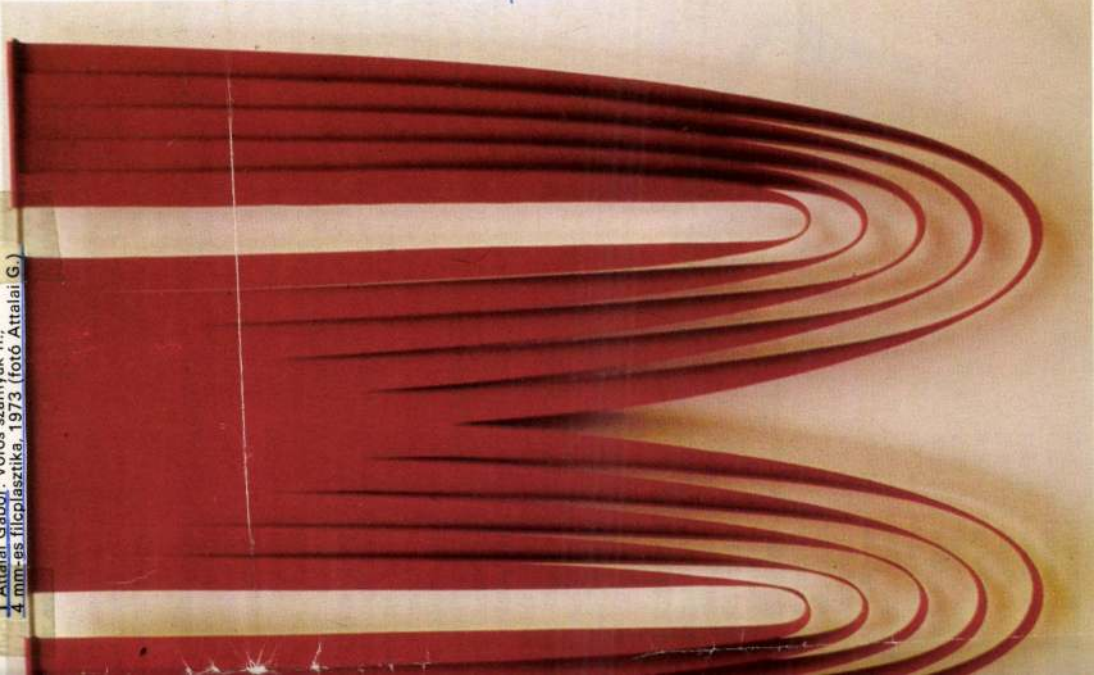

1 Attalai Gábor: Vörös szárnyak II., 4 mm-es filcplasztika, 1973 (fotó Attalai G.)

Rózsa kötete ezzel együtt is izgalmas, fontos művészettörténeti dokumentum.

Okulhat belőle laikus és műkedvelő, mecénás vagy művészetpolitikus, de a gyakorló művészeknek és a szakmai tollforgatóknak is meggondolandókat kínál a közel hatszáz oldalas kötet. Elvégre kisebb-nagyobb mértékben valamennyien szemlélői, alakítói vagyunk napjaink szövevényes, vajúdó képzőművészeti közéletének, egyszersmind értői is szeretnénk lenni. De hát kinek van túlságosan határozott, kategorikus mércéje a közelmúlt évtizedek jelenségeinek értékeléséhez, az átfogóbb tendenciák és a konkrétabb produktumok egységesebb szemléletéhez? Félreértés ne essék, a szerző sem hiszi magáról, hogy ennek birtokában lenne. Ő érzi csak igazán a vizuális és szakesztétika kidolgozatlanságának hiányát, a műkritikus áldatlan kiszolgáltatottságát. Aki átolvasgatja Rózsa Gyula dolgozatait, többszörösen meggyőződhet erről. Ám azt is észreveheti, hogy ezekben a válto-

1

nekünk
mellesleg
xista teo
már meg
a kérdés
még min
repelne l
évekhez
lág.

Zöld u
léletek, k
társi áran
lunk a rá
beidegző
gok, isr
mondvac
mokratik
bontakoz
sában p
vencioná
gyakran
világosa
„...képz
hang elv
ha nincs
unalmas
állapotba
kedni ke
juk az ir
mivel róz

Az e
Rózsa G
detlenség
erről. Má
a Derko
nyilvános
és hónap
tőnek, *B*
nyílt szók
szerbe á
eredeti n
csülete
tudásnak
Más kérd
a burján
fejezetbe
külföldi s
doros erő
gok, a fir

1

Attalai Gábor

Fekete I-III.filc

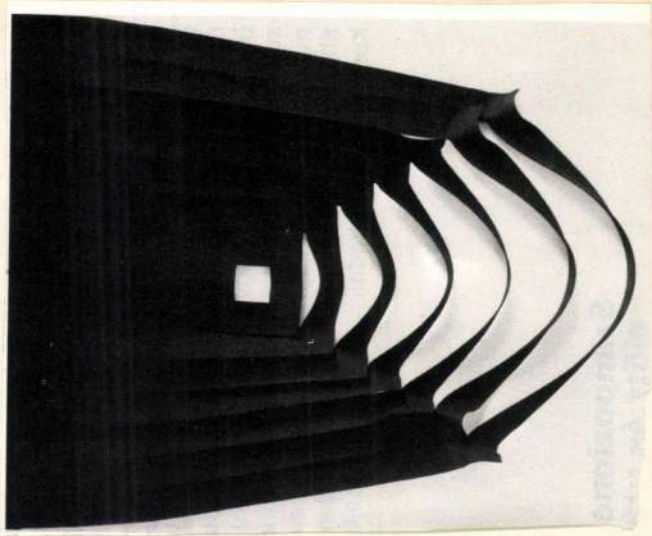

Bán András: Kivonulás a Paradicsomból.

Művészet, 1978. november/ 18.oldal.

Attalai Gábor

Rosario

Idézetek a hetvenes évek irodalmából.
Összeállította: Szabó Szabó Julia

Művészet, 1980. október - 16. lap.

5

Attalai Gábor, Munkácsy-díjas iparművész
Attalai Gábor: Az ellipszis,

10. „Tájfordítás", foto, 1972.

Művészet, 1979., 11–12., 11. old.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Attalai Gábor

1021

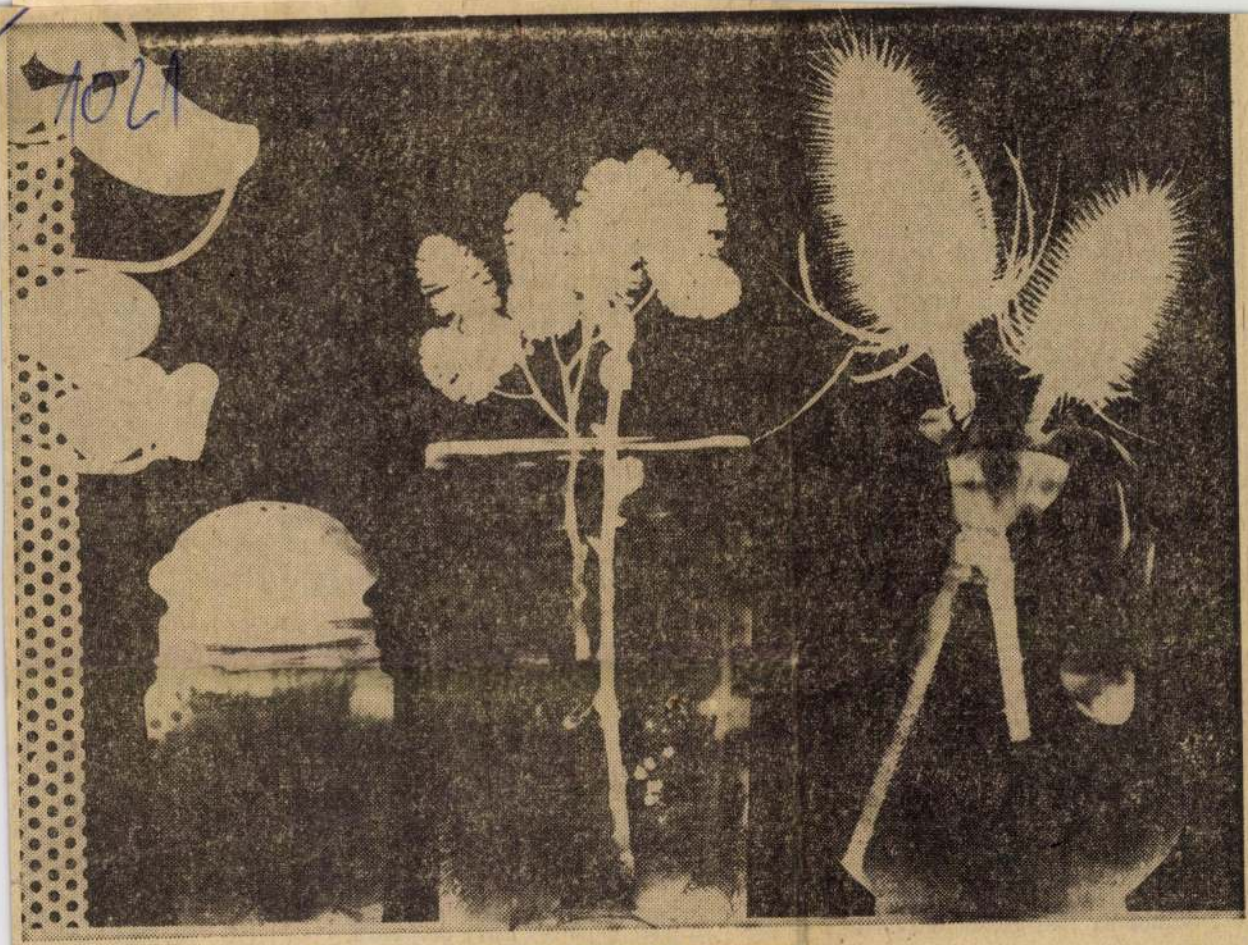

1021

Attalai Gábor: Fotónyomat

1973. JANUÁR 13.

... Közénk ereszkedett s velünk egy tálból eddegélt az Isten.

Ez a két sor jár eszemben napok óta, most, hogy hosszú idő után újra *Vinokurov* verseit fordítom, új magyar kötetét készítgetve. És újra meg újra elragadnak költészetének bűvös hétköznapjai. Ebben a két sorban, amelyet régi századok festőinek nevében írt, alighanem a maga költészetének lényegét fogalmazta meg.

Munka közben sokat tűnődtem e költészet titkán. Mi az benne, ami nem engedi tovább sem a raffinált versélvezőt, sem a verseket egyébként csak ímmel-ámmal lapozgatót? Egyáltalán: mitől vers a vers? Mindenféle válasz — rövid és kimerítő, könnyed és fontoskodó — csak kívülről kaparász vagy dörömböl a titok kapuján. A titok belül marad.

Mitől vers például *Mandelstamnak* ez a nyolc sora:

Jó a konyhazugban ülni még.
Édesszagú petróleum ég.
Éles kés, meg egy cipó fele.
Töltsd a lámpát egészen tele,
vagy ha nem, hát adj egy kötelet —
lekötjük a kosárfödelet.
Reggel majd a vasútra vezess,
ahol minket senki sem keres.

Nincs benne egyetlen *emelt* szó. Egyetlen bizarr szókapcsolás. Az alapszín: szürke. Rá sötétebb szürkével felvázolva két ember. A másikat csak sejteni. Csak egy késpenge villan ki a szürkéből, és a kötél riaszt meg, egy pillanatra.

Konyhazug, petróleumlámpa, cipó, kosár: ezek a díszletek. *Mikrovilág?* Ezzel a szóval jellemezte egyszer valaki Vinokurov költészetét is. Valóban, nem a kozmoszba löki fel ökleit, nem a végte-

H

len horizont
mérőjű terü
nan felhozh
lyebb rétege

Ritkán tal
költővel. Ner
tudatosan vallja:

Tapintva igaz a világ. Elég már
a libegés! Baktass völgyön-hegyen.
A költő, az mezítlábas legyen.
Láb ujjai között üssön át kövér sár,

Pedig emberi és költői világa két pólus között feszül. Az ügyes-bajos polgár és a próféta vitatkozik szüntelenül egymással, jóformán minden versében. A gondokkal megrakott, gyakorlatiatlan férfiember a próféta szabad nincstelenségét áhítja:

Naponta megkínoz ezer csip-csup dolog.
Hány apró bosszúság gyötör sokszor halálra!
Élnék bibliai pusztában! Pásztorok
és csillagok között, versekről prédikálva.

Egyoldalú ember, nem érdekli más, csak a vers, mondja róla némelyik kollégája. Csakhogy az az *egy oldal* mennyi mindent képes magába sűríteni!

Az otthon fészekmelege és a szabad felhők szíszegő hidege között szállnak ezek a sorok is:

Az otthonod ... Meghitt állat-meleg.
A szoba, mint egy kajüt, reng veled.

lusson a boltba,
vezesse a folyó
éveket csavarog

Szatyrodban
Állsz, mint ló
És felhő, szél
a nyers szab

Ezek a versek
épültek, mint Vi
nyi verse. A kö
napok megnyugt
veiből és az áh
anyagából. A v
semmibe, az er
zikai törvényszer
kövei között, a
marad. Nem elr
a mindennapok

Ha szíven vá
mint gyors g
a hétköznapb
hol fazék fel
Jó fedezék,
Húzódj oda.
mosott ruhát
győzelmesen

A jó sors úg
barátság is fűz a

BUDAPEST
74. V. -3.-22
GK 72

Dr. Németh Lajos

Budapest XIV

Bándy D. 73

Attalai Gábor

festival

NEW REFORM GALLERY / ANTWERPEN

6.5/18.5.74

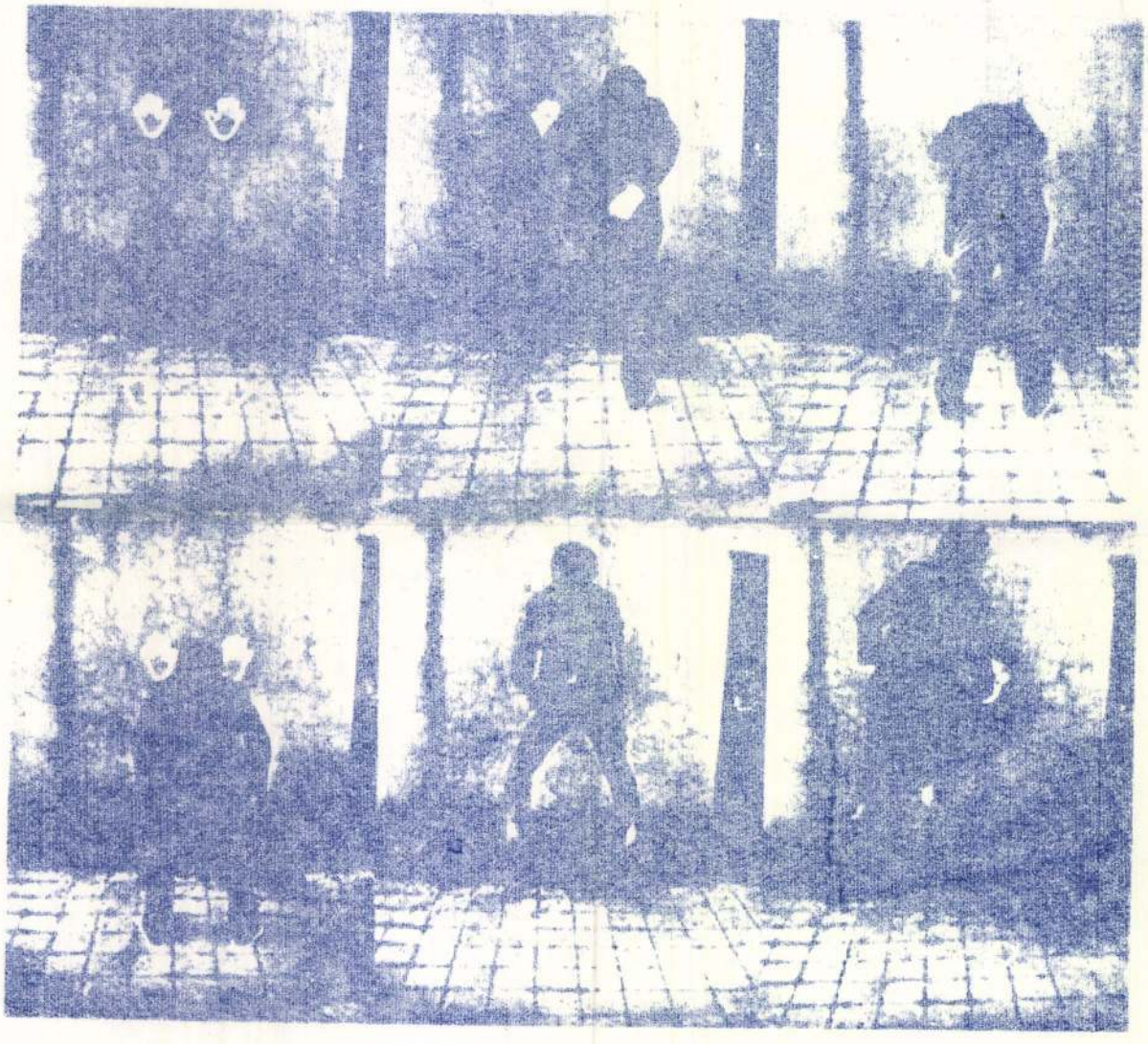

Gabor Attalai

open : ma. t/m vr. 9/17uur

tijdelijk adres: u.i.a. blok « D », universiteitsplein 1, 2610 wilrijk

Attalai Gábor

Attalai Gábor: Red-y-made, festett felülbélyegzett nyomat, 30×40 cm, 1970 (fotó Nemes)

Red-y-made.

------:Kiállitások.

Müvészet,1978. május - 48.oldal.

Attalai Gábor, iparművész

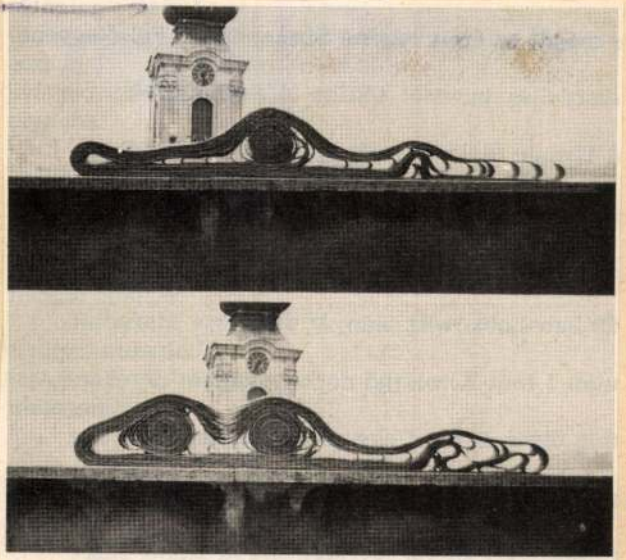

Attalai Gábor: Gurtnik párkányon templom-toronnyal

Attalai Gábor al 112

Látóhatár

Attalai Gábor

Művészet, 1996. 1.

Szombathely / Savaria Múzeum

Magyar Miniatűr textilek

Attalai Gábor: Strip-roll, filc

Inhalt

Lesezeichen
Gábor Rideg: Rückblick 2

Echo

Unsere Januarnummer ist auch in einem engeren Sinne als Fortsetzung des vorigen Jahrganges erdacht; etliche unserer Artikel führen weiter, ergänzen die Erläuterung von Themen, mit denen sich vorangehende Publikationen befaßt hatten oder sie reflektieren auf die früheren Mitteilungen. In seinem „Lesezeichen", die wichtigen künstlerischen Ereignisse des vergangenen Jahres überblickend, summiert Gábor Rideg die erlangten Erfolge, und weist auch auf solche Probleme hin, deren Lösung noch auf sich warten läßt (die Beziehungen der bildenden Kunst und des Publikums, das Mäzenatentum in der Gegenwart usw.).

Der Artikel von Éva Körner schließt

Attalai Gábor, iparművész

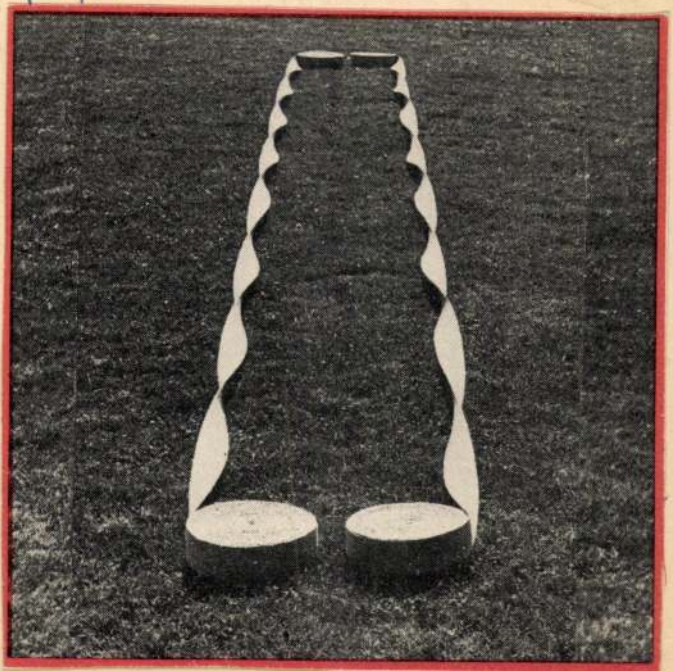

Attalai Gábor, Mű

Lótóhatai, Bp.

Attalai Gábor, [ ]

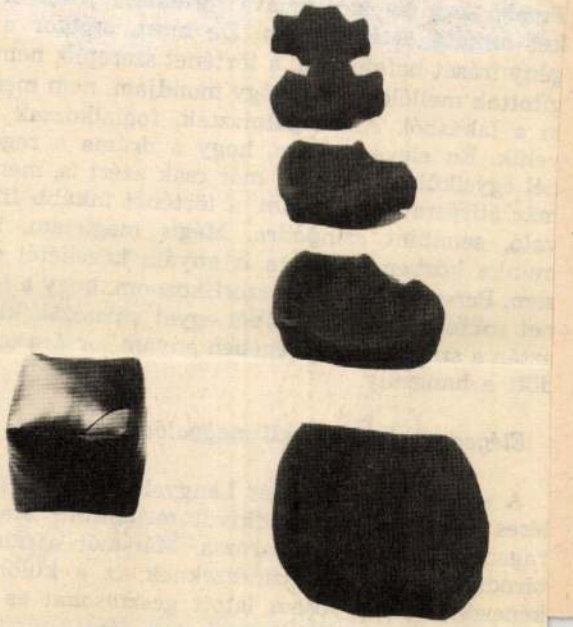

Attalai Gábor: Máltai kereszt, 1977

191

Attalai Gábor

Lábhalmok,

191.

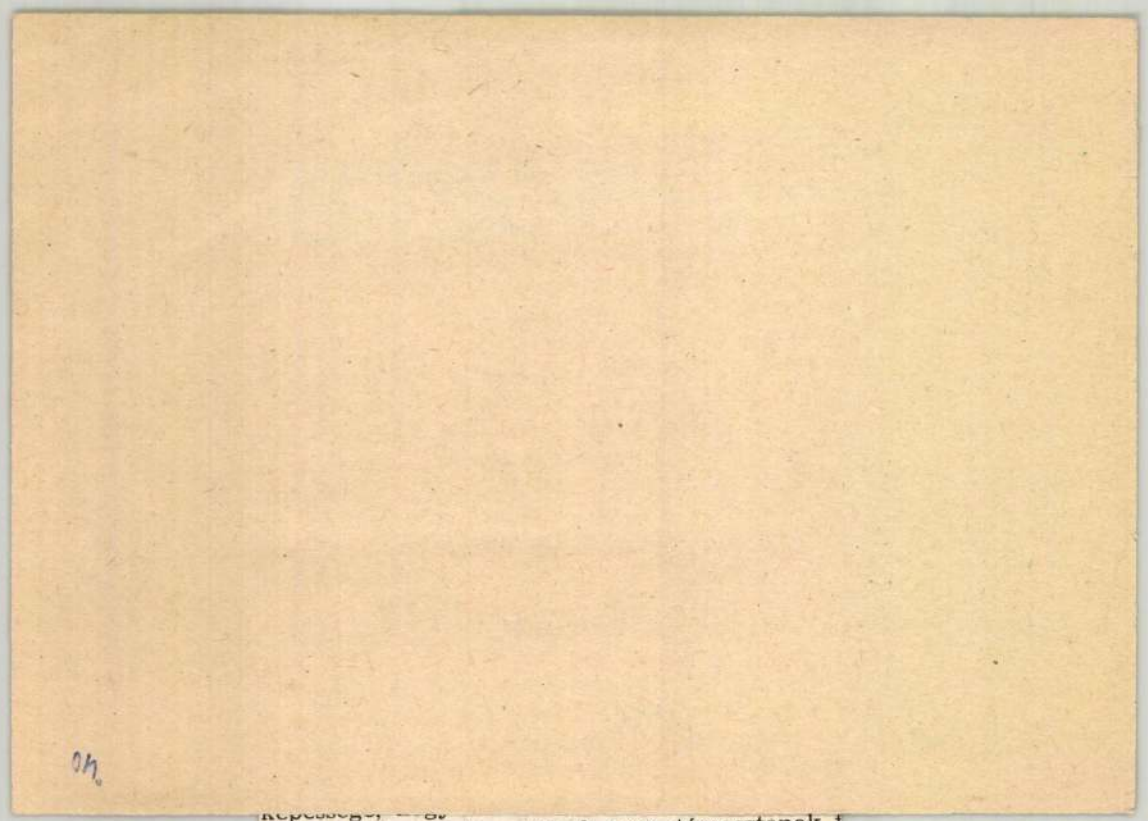

képessége, [illegible]
rákat hitelesen elevenítenek meg, támasztanak f
Almási Éva például töviről hegyire elmagyará

ATTALAI Gábor

Vill.-ról

6. 66-67

Felelős kiadó: Dr. Káldy Zoltán
MAGYAR HIRDETŐ

Új Műv. 1993

Az ünnepély rendje:

Megnyitót mond
Dr. KÁLDY ZOLTÁN püspök-elnök

A múzeumot köszönti
WEÖRES SÁNDOR Kossuth-díjas költő

Közreműködik:
Bitskey Tibor színművész,
ifj. Fasang Árpád és Fasang Zoltán
zeneművészek,
a Lutheránia énekkara
Weltler Jenő karnagy vezetésével

SMALL
EGÉSZEN kis TÁJAK
GALLERY

a **SMALL GALLERY** *meghívja önt*

az egészen **K***is tájak – 1992*
című fényképművészeti kiállításra

a kiállítók: attalai gábor, bajkó anikó, baricz katalin, boglár lajos,
ecsedi csaba, egyed lászló, frankl aliona, gellér b. istván,
gémes péter, hajtmanszky zoltán, zbigniew kamienski,
kerekes gábor, kéri ádám, lengyel andrás, lugosi lugo lászló,
rosta józsef, somogyi levente, szilágyi lenke, vékás magdolna,
zátonyi tibor, valamint
a hórusz archívum és kincses károly kulturális fotóarchívuma

small gallery – budapest, v. gerlóczy u. 9.
megnyitja krasznahorkai lászló író,
május 6-án szerdán délután négykor
megtekinthető május 7-21, hétköznapokon 9-17 óra között

perem galéria – pécs, szántó kovács jános u. 1/c.
megnyitja lugosi lugo lászló, május 4-én hétfőn este hétkor
megtekinthető aznap este

missionart galéria – miskolc, széchenyi u. 14.
megnyitja lugosi lugo lászló, május 25-én hétfőn délután ötkor
megtekinthető május 26-29, naponta 10-18 óra között

EGÉSZEN *K*IS TÁJAK

koncepció: bán andrás és lugosi lugo lászló

ATTALAI Gábor textiltervező

RÚL 1. 714.

teste két-két
glal magában,
fialás pillérek
okkal ékesek,
szobrocskája
angyal áll
e alatt Szent
szent püspök
czímertartó
épében öntött
szobrocskája
l között. A
esztrózsa. Az

A FÉSZEK GALÉRIA MEGHÍVJA ÖNT

Attalai Gábor
F. Farkas Tamás
Kovács Péter Balázs
Polgár Csaba

„Cím nélkül" című kiállítására

MEGNYITÓ:
1992. DECEMBER 1-ÉN, KEDDEN 18 ÓRAKOR

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA:
LÓSKA LAJOS

A kiállítás megtekinthető december végéig

ATTALAI Gábor

ATTALAI Gábor

Kenemei András. Attalai Gábor fotói:
Új Tükör, XXI. 1984 jún. 3. 23. n. 4-p. ill

Dr Helikon Galéria, Venczuvesi kárd

ATTALAI Gábor

(bán) [BÁN András]: Önmagukat keresők képek :
Három budapesti kiállitás. = Magyar Nemzet, XLVII. évf.
132.sz.1984 junius 7. 7.p.

Bp., Liget Galéria, Somogyi Győző

Bp., Helikon Galéria, Attalai Gábor

bitkezésein 1493-1596 között. II. Zal.
51 - ~~186.~~p. 180. p. 7.

keretén kivül végzett 1959-1960.
agyar Müemlékvédelem 1959-1960.

= Müemlékvédelem 1964. 4.sz.

müemlékei" kérdésében. = Müemlék-

k, 1965. 3.sz. 9. p.

hez. = Egri Muzeum Évkönyve, IV.

. = Müvészettörténeti Értesitő, 1966.

r? = Herman Ottó Muzeum Évkönyve,

nkái 1955-1962-ben. = Magyar Müem-

ATTALAI Géba

3. 10.p. - Ludwig Múz.
10. 6.

Új Művészet 1992

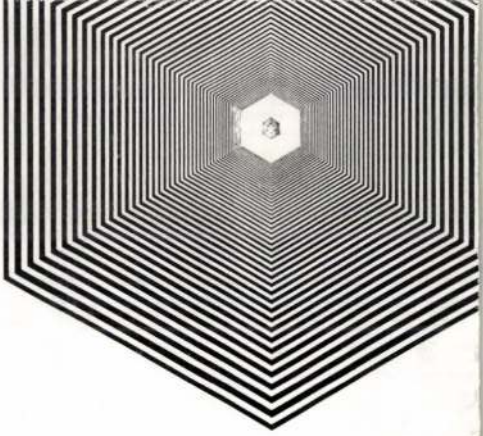

Belichtung:

Manuell: ☐

○ I ●

1 2 3 4 5 6 7

ADS: ☐

VSG: V

VSP: V

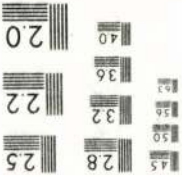

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
Budapest VII., Kertész utca 36.
Postacím: Budapest
Postafiók 8.
1400

DÍJELŐLEGES

F.k.: Galambos Tibor — Szövorg Ny.

A FÉSZEK GALÉRIA MEGHÍVJA ÖNT

Attalai Gábor
F. Farkas Tamás
Kovács Péter Balázs
Polgár Csaba

„Cím nélkül" című kiállítására

MEGNYITÓ:
1992. DECEMBER 1-ÉN, KEDDEN 18 ÓRAKOR

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA:
LÓSKA LAJOS

A kiállítás megtekinthető december végéig

ATTALAI Gábor

Panoráma

Tudósítás az Edinburgh-i „Peremfesztiválról"

A kósza hírek szerint sugárzó nyár volt a Brit szigeteken, de amikor megérkeztem, éppen esett az eső Skóciában. A felhős ég alatt lázas tevékenység folyt Edinburgh termeiben, múzeumaiban, kocsmáiban, átalakított templomaiban és az utcákon. Minden augusztusban három hétig Edinburgh a világ színházi és zenei előadásainak fővárosa, s ha kisebb mértékben is, de jelen vannak ilyenkor a vizuális művészetek. Az utóbbi negyven évben ezrek és ezrek sereglettek a fesztiválra, amely átveszi a város fölötti uralmat, és felfűtött izgalommal telíti az atmoszférát.

A PEREM az Edinburgh-i fesztivál legvarázslatosabb része: fesztivál a fesztiválban, amelynek sokféle és gyakran kísérleti produkciói teljesen elhomályosítják a főműsort. Egyik helyszínük a Marco szabadidő-központ volt – maga a hely is megérdemel egy néhány szavas ismertetést. Ez voltaképpen egy igen látogatott kondicionáló klub. A sportfelszereléssel érkezők boldogan keverednek a „színháziakkal" a folyosókon, ahol plakátok hirdetik: „Lebarnulás a 203. szobában, *Václav Havel:* Magánvélemény, 204. szoba; Squashpályák bérelhetők (squash: kétszemélyes labdajáték); *Kafka:* A fegyencgyarmaton című művének adaptációja 15 órakor a 205. szobában; Még kaphatók

ATTALAI Gábor

Vancouveri hárd c. Riáll

Vadas József
Pompázó kulipintyók
[Attalai Gábor kiáll.]

Bp. Helikon G.

Élet és Irodalom, 1984. juni. 15. (24.) 12.

ATTALAI Gábor

R. Gy. [Rózsa Gyula] XLII 128

Vancouveri kiállítás

Attalai Gábor bemutatkozása a Helikon galériában

Népszabadság, 1987. június 2. 15.

ele: Fekvő női akt felemelt karral, 1918, fekete kréta,
×29,2 cm

nytalan háttér előtt a reményt és a beletörődést
ittesen tükrözik a kerekdedebb ívekkel, finomabb

ATTALAI Gábor

91 2.10
6. 65, 66, 67
7. 16, 18
8. 60
9. 7
11. 64

Új Művészet

ATTALAI Gábor

Kék kompozició,1965,o.v. 79x90 - 91.9. 13

Új Müvészet

Attalai Gábor, Munkácsy-díjas textiltervező iparművész
Lóska Lajos: Egy korszak vége.

8. „Ellentétes sarkok I–II.", filc, kő.

20 x 20 x 20 cm, 1972. /repr./

Művészet, 1988., 11–12, 32-old.

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK
MEGHÍVJA ÖNT

ATTALAI GÁBOR

TEXTILTERVEZŐ IPARMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITJA:

BEKE LÁSZLÓ
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

1972. MÁJUS 19-ÉN PÉNTEKEN DÉLUTÁN FÉL 6 ÓRAKOR

A KULTURÁLIS KAPCSOLATOK INTÉZETÉNEK KIÁLLÍTÓTERMÉBEN
BUDAPEST, V. DOROTTYA UTCA 8.

A Halai Gábor

MEGHÍVÓ

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK
MEGHÍVJA ÖNT

ATTALAI GÁBOR

TEXTILTERVEZŐ IPARMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITJA:

BEKE LÁSZLÓ
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

1972. MÁJUS 19-ÉN PÉNTEKEN DÉLUTÁN FÉL 6 ÓRAKOR

A KULTURÁLIS KAPCSOLATOK INTÉZETÉNEK KIÁLLÍTÓTERMÉBEN
BUDAPEST, V. DOROTTYA UTCA 8.

Attalai Gábor

textiltervező iparművész

MEGHÍVÓ

Attalai Gábor
grafikus

„Nyitott corner Plexy" 1970
(repro)

Lierthy Sándor: A nonfiguratio müvészet világában
Müvészet, 1972 március - 8 oldal

Attalai Gábor textilmúvész

Kiállítása nyílt a Kulturális Kapcsolatok kiállítótermében

Magyar Nemzet 1972 junius 1

4. old.

Attalai Gábor textiltervező iparművész

Kiállítását tegnap nyitottát

meg a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1972 május 20

4. old.

Attalai Gábor

Írásait emliti a szerzőt, dicséröen.

Koczogh Ákos: Iparanüvészeti kritika; Ipari nüvészet, 73/4, 9.l.

Attalai Gábor

A lap bemutatja "Foto" c. müvének repr.-ját.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. aug. 21.
XV. évf. 34. sz. 14. lap

Attalai Gábor

"Fotónyomat" cimü munkáját hozza a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. május 25.
XVIII. évf. 21. sz. 9. lap.

Attalai Gábor

neve emlitve a 31. oldalon

Aradi Nóra „Textilmüvek, textilkiállítások"

Kritika 1972 július

Attalai Gábor

neve emlitve

Kritika 1971 november-december

47. old.

Attalai Gálor

textiltervező

„Lakástextil" (repro)

—: A lakás.

Művészet, 1975. május – 14 oldal.

Ittalai Gábor

Ellentétes sarkok, 1970., rep.

Modern Magyar Képtár, Pécs

Attalai Gábor

1, Fehér-sürke, 1968, v.o., 120×160 cm
2, Ellentétes sarkok, 1970. 18×19×18 cm

Modern Magyar Képtár, Pécs

Attalai Gábor

Az 1970-es textilművészeti bemutatón szanlat-helyen részt vett.

Népszava, 1974. júl. 26. 102. evf. 173 s. 4 p.

Attalai Gábor

Nevéhez fűződik a magyar textil művészetben beállt nagy változás.

Frank János: Megújulás a textil művészetben

The New Hungarian Quarterly 1974 56.sz.

195. old.

Attalai Gábor textiltervező.

Szombathelyen megnyílt a III. Fal- és Tér-textil Biennálé, melyen szerepel műve, szörött kenderből készített tértextilje. (említve)

Bereczky Lóránd: A III. Fal és Tértextil Biennálé.

Kritika, 1974. 10. 31. old.

Attalai Gábor

Rissit nett a Stombathelyi
Sarária Múzeumban rendezett
III. Fal és Tértextil Biennálén
Zereczky Tóránt cikke

Kritika 74/10 30.0.

ATTALAI GÁBOR

GABOR ATTALAI
„ALTERNATIVES"
SUM GALLERY
REYKJAVIK
8 SEPTEMBER TO 23 1973

Németh Lajos

Budapest XIV

Bándy D. 73

GALERIA REMONT

GALERIA REMONT 00631 WARSZAWA WARYNSKIEGO 12/14 POLAND

8.04.-20.04. 1974r.
otwarcie: 8.04. godz. 1900

Gabor Attalai

Budapest 1013, Groza rkp. 11, Hungary

GR 17

Nyomtatvány

Dr. Németh Lajos

1148 Budapest

Bánki Donát u. 73

Halasi Gábor

Hólai Gábor

Bemutatott műve, egész táblán, szines:
„File montázs"

Rózsa Gyula: „The Hungarian variations of grand art, op art and pop art" The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1972. 48 sz.

2081

Attalai Gábor, textiltervező iparművész

Nagy Zoltán: Laufer m.v. Kiállítás a Műcsarnokban.

7. K & G, festett laufer, 550 × 330 cm 1986. (repr.)

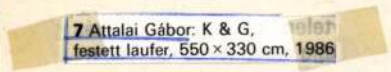

7 Attalai Gábor: K & G,
festett laufer, 550 × 330 cm, 1986

Művészet, 1987. május, 43-old.

Athalai Gábor

textiles

Kiállít a Műcsarnokban. Lásd: Hübner Aranka (P. Szűcs J.: Régi divatszépünk: a textil.)

Népszabadság, 1988. sept. 3.

Attalai Gábor

„Vörös motívum" textil, filc, 1970.
360 × 112 cm
(A művész tulajdona)

Mai magyar iparművészet I.
Az Iparművészeti Múzeum kiállítása
1977.

Attalai Gábor

1, Vörös motívum, textil, fal, 1970.
360 × 112 cm, repr.

Mai magyar iparművészet I.
Az Iparművészeti Múzeum kiállítása
1972.

Attalai Gábor

Fehér és sötét 120 × 160 CM V.O.
repr.

Magyar '70. Modern Magyar Képtár
Pécs, 1970. április

Aradi Gábor

Neve a Dorottya utcai kiállításokkal kapcsolatban említve.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom – Bp. 1974. 470 p.

Attalai Gábor

"Fotónyomat" c. képét bemutatja a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. jan. 13.
XVII. évf. 2. sz. 16. lap.

Attalai Gábor

Az ÖHözködéskultúra '72 kiállítás alkalmából rendezett anhétom elmondott hozzászólása.

Ipari Művészet

ÖHözködéskultúra, 1973/2.sz. 10.l.

Attalai Gábor
szobrász

A pécsi kiptárban láthatók a
művész alkotásai.

Romváry Ferenc: Pécs - a muzeumok városa.
Művészet, 1973. szeptember - 33.oldal

Áthalai Gábor

Nagyléptékű, geometrikus mintázatú kárpitjai szerepeltek a kiállításon.

Bahay Erzsébet: Lakástextil-kiállítás; Ipari Művészet, 1972/5. sz. 25. l.

Attalai Gábor

A textil- és öfvöspályázat díjazott művészei között szerepel.

Dvorszky Hedvig: Iparművészek a Contváry Teremben; Ipari Művészet, 1972/6.sz. 20.l.

Attalai Gábor textiltervező

neve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

309. old.

A Hali Gábor, textiltervező,
iparmű vész
A torontói
világ kiállításon Vörös szárnyak
c. művével szerepel.

– : Holdvilág, ezüstből 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. szept. 25.

Attalai Gábor

Az Iparmüvészeti Muzeumban rendezett Iparmüvészeti kiállitásról Vadas József számol be: "Az, ami" cimmel a Képzőmüvészet c. rovatban. Kitünő münek tartja a müvész vörös filckigyóját, mely a jövő évi iparmüvészeti világkiállitás magyar anyagában fog szerepelni.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. aug. 18.
XVII. évf. 33. sz. 12. lap.

Attalai Gábor

"Fotónyomat" cimmel hozza a lap a művész munkáját.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. dec. 22.
XVII. évf. 51. sz. 3. lap.

Attalai Gábor

A müvész "fotónyomata" cimmel hozza a lap a müvet.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. jan. 19.
XVIII. évf. 3. sz. 16. lap.

Attalai János
textilis

Az Iparművészeti Vállalat
munkatársa lett.

---: Határozat.
Művészet, 1973. május - 44. oldal

Attalai Gábor
grafikus

A 2. NSzK-beli nemzetközi
grafikai biennaléra Frechen-
ben meghioták a művészt.

--emer - :Grafikai biennálék 1972.
Művészet, 1973.julius 39.oldal

Attalai Gálor
Grafikus

Jugoszláviában a 3. nemzet-
közi rajzbiennalen a rijekai
Moderna Galerijában bemutatta
művelt

- emer - : Grafikai biennálék 1972.
Müvészet, 1973.julius - 39.oldal

Attalai Gábor
grafikus

„Ovzonosítás il seria" (A)
(repro)

- emer - : Grafikai biennálék 1972.
Müvészet, 1973.julius - 39.oldal

Halai Gábor keramikus

Müvei szerepelnek az Iparmüvészeti Muzeum disztermében re ndezett kiállitáson, amelyen a torontói világkiállitás magyar iparmüvészeti anyagát mutatták be

Magyar Nemzet 1973 augusztus 16

4.old.

ATTALAI Gábor

LÓSKA Lajos: Magyar szobrászat 1970-1980.
= Uj Forrás, 1987.1.

58.p.

bariton, esetleg magas basszus), A kormányzó (basszus), Donna Anna, a leánya (drámai koloratúrszoprán), Don Ottavio, Donna Anna jegyese (lírai tenor), Donna Elvira (drámai szoprán vagy drámai mezzoszoprán), Leporello, Don Giovanni szolgája (buffo basszus), Masetto, parasztlegény (bariton vagy magas basszus), Zerlina, a menyasszonya (lírai szoprán vagy lírai koloratúrszoprán).

Énekkar: parasztlányok és legények, vendégek, szolgák. Kis létszám.

Balett: Tánc a báljelenetben. Kis feladat.

Zenekar: közepes nagyságú együttes; színpadi zene.

Történik: Spanyolországban, a XVII. században.

Színhely: I. felv. 1. kép: a kormányzó háza előtt, 2. kép: tér egy fogadó előtt, 3. kép: Don Giovanni szobája; 4. kép: kert Don Giovanni kastélya előtt, 5. kép: bálterem Don Giovanni kastélyában; II. felv. 1. kép: a fogadó előtt, 2. kép: sötét keresztfolyosó Donna Anna palotájában, 3. kép: temető a kormányzó szobrával, 4. kép: Donna Anna szobája, 5. kép: terem Don Giovanni palotájában.

Játékidő: 2 és ¾ óra.

Ősbemutató: 1787. 10. 29. Prága

Attalai Gábor

Subaszőnyegét kiemeli Perneczky Géza: "Fiatal iparmüvészek" c. kritikájában, mely az Ernst Muzeumban rendezett kiállitásról ir.
Az első országos kiállitása volt ez a fiatal müvészeknek.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. julius 11.
XIV. évf. 28. sz. 12. lap

Attalay Gábor

Kiállítása volt a Vásárhelyi Kollégiumban

Ritmer Oszkár: A Vásárhelyi Kollégium múlt évi kiállításai

Jövő hárnőke 1968 X. 12

Othalai Gábor
textilfestő

M. Df

Grapjú szobáját mutatta be
a tárlaton.

Domanovszky György: Textil falikép 68
Művészet, 1968. december - 46 kép.

Attalai Gábor MDK.

textiltervező

A Magyar Képzőművészek Szövetségének
választmányi tagja lett.

— A Magyar Képzőművészek Szövetségének választmányi
Művészet, 1966. június - 12 lap

Magyar Hírdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1967 DEC 13

ÉSZAKMAGYARORSZÁG

Hatalai Gábor

Iparművészeti kiállítás nyílik Miskolcon

1021

Érdekesnek ígérkező kiállítás nyílik december 15-én, pénteken délután fél hatkor a Képcsarnok Vállalat miskolci Szónyi István termében: Attalai Gábor, Buzás Árpád, Gorej János, Papp János, Puskás Imre és Simó Ágoston, a Kör Iparművész Csoport tagjai mutatják be alkotásaikat a miskolci közönségnek. A bemutatót maguk az alkotók rendezik; céljuk, hogy eladással egybekötött kiállításokon közvetlen kapcsolatot találjanak a közönséggel, kis sorozatú egyedi iparművészeti alkotásokkal segítsék a korszerű otthonok kialakítását.

A tíz napig nyitva tartó kiállítást Marczinák Sándorné, a városi tanács művelődésügyi osztályának vezetője nyitja meg.

tudják a legjobban, mert érzik a saját bőrükön és a dolgozók. kal való kapcsolaton keresztül is, mit jelent a jövedelem- szabályozás rendszerének gya- korlati alkalmazása és am nem mellékes: tudják, hogy e a kettő. *a gazdaságosság és dolgozókat érintő jövedelem szabályozás hogyan hat ki következő évek perspektivájá ra.* Aki mindezekre felkészül — mondotta *Szajkó József* — azt nem érheti meglepetés.

Néhány gyakorlati kérdés

A véleménycsere során e hangzott egy igen érdekes ké

MDK

Attalai Sándor, iparművész

Textil faliképével I. díjat nyert.

— : Iparművészeti alkotások bemutatója 8.

Népszabadság, Bp. 1970. jan. 23.

MDK

Attalai Gábor, textilfervező

Az Iparművészeti Vállalat

Kiállításán díjat nyert.

— : Kiállítás

8.

ESTI HIRLAP Bp. 1970. jan. 21

Attalai Gabor
textiltervező

M.D.K.

Butorgyöveteit mutatta be a kiállitason.

P. Brestyánszky Ilona: Fiatal iparművészek kiállitása a József-Attila lakótelepen

Művészet, 1963. május – 37 lap

Attali Gábor

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307.

1968 JUN 26

MAGYAR NEMZET

Attali Gábor

A szombathelyi MSZMP székház tanácstermében kerül nagyméretű gobelinje. — Fazekas Mihály portrédombormű dolgozik Cucs Ferenc. A relief a debreceni református kollégium külső falát díszíti majd.

1021

lasszié etfop [illegible]
250 egyházfejedelem jelenlété-
ben. A magyar keresztény egy-
házakat *Dudás* Miklós, hajdú-
dorogi görög katolikus püs-

Attalai Gábor

Fett Jolán Csók Galéria-beli kiállításának rendezője.

P. Szabó Éva: Fett Jolán kiállítása. – Ipari Művészet, 1967.
1. sz., 60. l.

MDK

Attalai Gábor

Pojár Iván irása

Budapesti Rundschau 1968 okt.11.

MDK

Attalai Gábor

Káró, gyapju suba repr.

Textil falikóp 68- Kiáll. az Ernst Museum-
ban 1968.

MDK

Attalai Gábor

K.állitási kritika

Délmagyarország 1968 juni.8.

MDK

Attalai Gábor

textil

4. orsz. iparmüv. kiáll. Mücs. 1959. dec.

MDK

Attalai Gábor, szövött-anyag tervező

Az Iparműv. Váll. Komplex Studiójának 1. textil kiállítása. Ceók I. Gal. Budapest, 1961. aug.

Attalai Gábor, [ ] MDh

felszólalt.

— : Befejeződött a Magyar Képzőművészek Szövetségének Közgyűlése 9

NÉPSZABADSÁG, 1966. ápr. 8.

MDK

Attalai Gábor,

textil

4. Orsz. iparm. kiáll. Mücs. 1959.

MDA

Attalai Gábor

Repr.

IV.Országos Iparművészeti Kiallitás.Műcsarnok.
Budapest 1959.Dec.18 - 1960.Jan.31.Kat.

A Halai Gábor

Könyve szerepel a Képcsarnok
Vállalat jubileumi tárlatán a CsÉ
Galériában

Magyar Nemzet 1970 március 27
4 old.

Attalay Gábor

Meghívó Attalay Gábor, Bak Imre, Baranyai András, Csáji Attila, Csiky Tibor, Csutoros Sándor, Donáth Péter Erdély Miklós, Galántai György, Haraszty István, Haris László, Hencze Tamás, Ilyés István, Jovanovics György Korniss Dezső, Lakner László, Lantos Ferenc, Major János, Méhes László, Molnár Sándor, Molnár V. József Papp Oszkár, Pauer Gyula, Szentjóby Tamás, Temesi Nóra, Tót Endre, Türk Péter műveinek bemutatójára a Müegyetem R épületébe, Budapest XI. kerület Müegyetem rakpart 9. Megnyitja dr. Solymár István 1970 december 14-én, hétfőn este 7 órakor. Megtekinthető: december 15-, 16-, 17-én délelőtt 10 órától este 10 óráig Megközelíthető: a 6-os, 66-os, 4-es villamossal, valamint a 12-es autóbusszal. Petőfi híd Budai hídfő

R

ATTALAI GÁBOR

GOBELINJE A SZOMBATHELYI MEGYEI MSZMP PÁRTSZÉKHÁZBAN VAN. (EML).

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET, 1969/6 27 LAP.

Attalai Gábor

Vörös motívum a műve (eml.)

szerepel az alábbi tárlaton

Horváth György: Textilbiennálé
Szombathelyen

Magyar Nemzet 1970 IX. 9 4 old.

Attalai Gábor

Fehér és minta repr. /120×160 cm V.O./

Magyar '70
Modern Magyar Képtár, Pécs 1970. ápr.

attalai gábor
született: 1935.
dolgozik: budapest
3 db szériográfia

Szerepel a Fészek Klubban a nemzetközi grafikai kiállítason (1969 XII.)

naphívó

Attalai Gábor
ipaimüvész

M.D.K.

Szőnyegét mutatta be a tárlatón.

Katona Imre: Textil falikép és faliszőnyeg kiállítás
Művészet, 1968. december - 45 kép.

Attalai Gábor
grafikus

Rész vett a tárlaton.

Aknai Tamás: Morgás 70 –
Művészet, 1970. augusztus – 46 lap.

Attalai Gálor
ipanmüvész

Polgári otthonban elhelyezhető
textilfaliképeket tervez.

Bolgár Kálmán: Kiállitási gondok.
MŰVÉSZET, 1970.augusztus - 37.lap

Attalai gábor

Vörös Lázó c. subastönyege (eml.)

szerepel az alábbi Tárlaton

Horváth György: A fiatal ipaz művészek
első orsz. kiáll. az Ernst Museumban

Magyar Nemzet 1970 VII. 9

Attalay Gábor

Subaszőnyegét kiemeli Perneczky Géza: "Kiállítások" c. kritikájában a tárlaton szereplő faliszőnyegek között.
Az Iparmüvészeti Muzeum ünnepi kiállitáson mutatta be az utóbbi évtizedek képzőmüvészeti alkotásait.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. május 2.
XIV. évf. 18. sz. 12. lap

M.D.K.

Atalai Gábor textiltervező

Részt vett az Országos Butorszövet Kiállításon

Magyar Épitőművészet 1963/2. 56-57.l.

Attalay Gába

Kiállít az ipasművészeti tárlatom.

Pemeczky Géza: Az Ipasművészeti Múzeum
Élet és Irodalom, Tp. 1970. máj. 2.

Attalai Gábor

Közös kiállításon vesz részt

(Új képzőművészeti törekvések)

Nagyvárt, Salgótarján 1970. máj. 4.

3. l.

Attalai Gábor

textiltervező szerepel a szegedi Képcsarnok Kárász utcai bemutató termében megrendezett, „A kör" nevű iparművész csoport kiállításán. Ez a csoport első kiállítása, Dér Endre írás nyitotta meg.

Kulturalis Krónika
Szegeden...

(Kultura-Tudomány)

Magyar Hirlap, 1968 június 8 G.C.

Attalai Gábor

„Textil-biennálé" cimmel Perneczky Géza ir a szombathelyi textilbiennáléről, amelyen a művész Vörös motivum c. kompoziciója szerepel. A vörös filcből készült művet igen nagy elismeréssel emliti meg a kritika.

Élet és Irodalom, Bp. 1970. juli. 25.
XIV. évf. 30. sz. 12. lap

Attalai Gábor

Említve

Derneczky Géza: Fiatal (parmunvészet)
Élet és tudomány, Tp. 1970. jül. 11.

Attalai gábor

Vörös kárá subaszőnyepe (eml.)

Szerepel az alábbi táblatan

Horváth György: A fiatal magyar művészek első orsz. kiáll. az Ernst Museumban

Magyar Nemzet 1970 VII.9 4 old.

Attalai Gábor, [textilművész]

A KKI-ben megnyílt kiállítás
ismertetése és elemzése, értékelése.

Rózsa Gyula: Szobrok filcből 7.

Népszabadság, Bp. 1972. jún. 2.

Attalai Gábor textilművész

Iparművészeti Szállítást nyitott meg a Képcsarnok bemutatótermében Györött.

Magyar Nemzet 1972 szeptember 1

Kiold

Attalai Gábor

a Kulturális Kapcsolatok Intézetében rendezett kiállításán textíliái láthatók.

Bojár Iván: A síkból a tér felé.

Magyar Hírlap, 1942. máj. 24.

Attalai Gábor textiltervező

A KKI kiállítótermében rendezték meg kiállítását.

Kiállítási kalendárium.

Szocialista Műveszetért, 1972. jún. 5.

Attalai Gábor
textiltervező

M.D.K.

Textiltervei elismertek.

Urbach Erzsi: A textil stúdió
Művészet, 1961. október. – 13 l

M.D.K.

Attalai Gábor
szobrászművész

Munkáival részt vett a kiállításon.

Lajer Sándor: Az Ipari Művészeti Vállalat komplex pályázata
Élet és Irodalom, 1961. szept 9 – 10 l.

Attalai Gábor, textiltervező, iparművész,

Pinczehelyi Sándor, a Pécsi Galéria vezetője „Rajz-Drawing '80" annuel nemzetközi kiállítást szervezett, melyen a művész a csend tagolására vonatkozó jegyzetével adott jó példát a koncept-műfajra. /említve/.

Aknai Tamás: Rajz-Drawing '80.
Dunántúli Napló, 1980. márc. 16.

Attalai Gábor, textil-iparműnész.

Egerben, a városi tanács aulájában „Textil a textil után" címnel rendeztek kiállítást, melyen szinte egyetlen hagyományos értelemben vett fali textil nem látható. Viszont van a grafikában, szobrászatban szintén létező folyamatelemző mű. (említve)

Chikán Bálint: Rokonság: Eger, Debrecen. Hevesi Szemle, 1978. szept. 10. old.

ÁRADI NÓRA

A TEXTIL MINT ALIBI

A kortárs művészet rohamosan gyorsuló gyakorlati-funkcionális változása indított módszeres műfajtörténeti, műfajelméleti kutatásra. A főbb kérdések egyaránt érvényesek a mai művészetre és az elmúlt évezredekre: melyek a műfaj kritériumai, változásának feltételei, miben áll történeti kategória-jellege. A lehetséges általánosítások sem vonatkoznak időhöz-térhez kötött jelenségekre. A művészettörténet bármely korszakának bármely tárgycsoportja alapján bizonyítható, hogy a műfaji jellemzők egyúttal az alkotás gyakorlati-társadalmi, funkcionális meghatározói. Ebből következik, hogy a műfaj-jelleg nem a nyersanyag, technika, technológia függvénye, hogy a műfaj történeti kategória, mint ahogyan az az ún. képzőművészet és az ún. iparművészet is az. A műfaj kialakul, él és meghal; megszűnésének lehetősége igazolja létjogosultságát.

A műfaji (tehát gyakorlati-funkcionális) átalakulás gyorsulása ma nálunk a textilművészetben a legérzékletesebb. Ez látszólag ellentmond a fenti általánosításnak, miszerint a műfaji jellegnek nem meghatározója a nyersanyag, a technika. A textil azonban korántsem egynemű. Az alkotók által a lehetséges képzőművészeti nyersanyagok közül lágy anyagnak nevezett textil igen sokféle, alkalmazása technológiailag is funkcionálisan is roppant változatos: egyre inkább alibiként szolgál a mindenfajta, a képzőművészetek egészét érintő tárgyi, tematikai, képi kísérletezésre. Már közel két évtizede megfigyelhető az egyetemes és a hazai művészetben, hogy textil ürügyén korántsem csak textilművészetről esik szó, hanem a művészet megannyi útkereséséről, leleményéről, kérdésfeltevéséről, tanácstalanságáról. Az „alibi" kifejezést sem pejoratív értelemben használom. Ugyanis a textilművészek évről évre bizonyítják a sokféle anyaggal, technikával, ötlettel, hogy a lágy anyagban mindenfajta formai, téralkotási, környezetalakítási elképzelés alakot ölthet, a térdíszítő vagy téralkotó kompozíciótól a katartikus szoborig, az enteriőrt meghatározó lendülettől a vitrintárgyig. A lágy anyag módot ad arra, hogy a művészek kipróbáljanak olyan térkompozíciókat, amelyeket aligha lehetne saját kockázatra kikísérletezni fémből, kőből vagy akár fából, és ugyancsak viszonylag kockázatmentesen formát ölthetnek a pillanatnyi ötletek is, legyenek azok nagyszabású gondolatok vagy fricskák, még ha efemerré teszi is maga a nyersanyag az alkotás létét. A lágy anyagban kétségkívül több a lehetőség az alkotói „játékra"; egyazon forma aligha tehető át más anyagba: megváltozna az értelme, a jelentése.

Szakirodalmunk ma még minden bizonnyal eléggé kevés, de ha összevetjük azt bármely képzőművészeti válfaj legújabb termésének irodalmával, szembeszökő a szakmai érdekeltség az új jelenségek regisztrálásában és némi általánosításában. A legtöbb írás alkotásokra koncentrál, műelemzésre vállalkozik, és nem kevéssé fontosak művészek forrásértékű megnyilatkozásai. Egyiknek-másiknak az esztétikai okfejtése, tárgy-magyarázata tágítja a gondolati anyagot, de annyira bonyolítja, misztifikálja a műbeli történést, az alkotás vagy gesztus jelentését, hogy az ún. „nehéz tudományos" (schwerwissenschaftlich) olvasmányanyaghoz szokott művészettörténész is labirintusban érzi magát. A textil-kompozíciók szó szerinti, szándékolt labirintusában könnyebb eligazodni.

A szaknyelv szövevényét is magyarázhatja a textilművészet nyugvópontot nem ismerő jelen története, a képzőművészetekre ható elevensége, formaalkotási javaslatainak dömpingje. Az ez évi műcsarnoki textilkiállításon („Objektek, szituációk és ellenpontok lágy anyagokkal") sem az volt a fontos, hogy mi az újdonság és az ön-

ismétlés, az eredetiség vagy az epigonizmus. Hiszen ha valahol, úgy a textilben igazán nyilvánvaló, hogy minden kipróbálható és minden próba jogos, ha valamilyen célt szolgál, vagy közvetve animál valamiféle célkitűző, akár nem-művészi cselekvést. A textilből való formálás értelmezésére is alapvetően hatott a popartnak az a sajátossága, hogy feloldott minden matériabeli konvenciót: a lágy anyagok megmunkálói gyorsan éltek e lehetőséggel. Már régen nem arról van szó, hogy valami mennyire „textilszerű", hanem hogy milyen síkdíszítő vagy téralkotó, tárgyalkotó leleményt enged szabadjára a bármiféle textil alapanyag, technika, tárggyal kombinált fonal, szövés stb. megannyi változatának jogossága.

Gyakori, hogy a kortársi lendület pozíciójából elnagyolódnak, összemosódnak a múlt tanulságai. Hányszor hangzik el (sőt, le is íródik): korábban volt a falikárpit, és a huszadik század hatvanas éveitől kezdődött a teljes funkcióváltás. Hadd utaljak röviden (noha illetéktelenül) az előzmények összetettségére. A változó funkciójú falikárpit mellett (a falikárpit gyűjtőnév: hímzett, szövött, festett falitextilt jelent) volt pl. a középkorban miseruha, oltárterítő, egyéb szakrális tartozék. És volt ruhatextil, amelynek anyaga, minősége, színe és szabása a 18. század végéig társadalmi osztályok, rétegek szerint elkülönült. De maga a falikárpit sem volt funkcionálisan egynemű. A későközépkorig melegített, díszített és – rendeltetése szerint – vallási vagy világi jelentést hordozott; a késő reneszánszban és a barokkban már főként melegített, díszített és meghatározott reprezentációs feladatot vállalt; a 18. századtól már elsősorban díszítő szerepe volt, ezen belül lehetett autonóm kép vagy dekoráció, ornamentika. E lehetőségeit nosztalgikusan feleleventette a szecesszió, s a továbbiakban, a 20. század első felében, inkább egyik-másik alkotó nevével fémjelzett, elszigetelt válfaj lett. Időközben pedig (s itt az „időközben" századokat jelent) a textil leginkább köznapi gyakorlati célt szolgáló válfajai „demokratizálódtak" a manufakturális termelés terjedése folytán. Ez volt az első olyan – későbbi kifejezéssel élve – iparművészeti ág, amelyre jellemző lett a tömegtermelés. Ezt mindinkább igényelte a viseleti konvenciók fokozatos megszűnése és az ugyancsak a polgárosodás fejlődésével növekvő volumenű lakástextil (bútorhuzat, függöny, padlószőnyeg, textiltapéta). S miközben a falikárpit mindvégig luxusműfaj maradt (ma is az!), az egyéb textilekben fokozatosan megfigyelhető a rétegződés a luxusigényektől a tömegigényig terjedő kiszolgálásra. Nem lévén szakértője sem a távolabbi múltnak, sem a közelebbi matériának, kerülöm a további példákat, annál is inkább, mert a folyamatos funkcióváltozások értelmezése csak szociológikus bizonyító anyaggal együtt lenne lehetséges, amely ma még csak néhány történeti csomóponton áll a hivatott kutatók rendelkezésére. Inkább csak azért vállalkoztam néhány messzi múltba visszanyúló példa jelzésére, hogy érzékeltessem: korántsem egyszerű és egynemű az az előtörténet, amely az újabb „robbanást" megelőzte.

Lehetséges indítékként nem hagyható figyelmen kívül, hogy a század első fele avantgarde hullámainak és különösen az ötvenes évek nonfiguratívitásának szinte ellenhatása lett *a mesterség* fontossága, ennek tudatosodása. Jean Cassou 1959-ben, a „mesterségek reneszánszáról" szólva, a mexikói freskófestészettel egyenértékű kezdeményezésként méltatta a Lurçat nyomán fellendült francia falikárpit-művészetet, és az alkotók szavaira hivatkozva érvel amellett, hogy a „tapisserie" akkor lesz ismét nagy és fontos művészet, ha a művész újra maga szövi munkáit. Emlékezzünk vissza: nálunk is az ötvenes évek legvégén éledt fel a „megcsinálás" öröme, ekkor fedezték fel a szobrászok a lemezdomborítás vonzását, ekkor lendült fel a hagyományos gobelinszövés, a falikárpit egyidejűleg foglalkoztatott textileseket, festőket, grafikusokat, s a textilesek képzelete már a kezdet kezdetén az új lehetőségeket feszegette.

Az anyag közvetlen, személyes formálásának öröme nemcsak a nyersanyag bomlásának és bomlasztásának, illetve a matéria anyagszerűtlen alkalmazásának az ötvenes évekre jellemző gyakorlatával szakított, hanem egyfajta manierizmussal is, melynek jellemző példáival éppen a falikárpit szolgált, éspedig nemcsak a 16–18.

században, hanem még a 20. század hatvanas éveiben is. A 16. századtól sem csak kartonok alapján szőtték a műhelyekben a kárpitot, hanem más célra szánt képeket is lemásoltak szövőszéken (pl. Raffaello stanzáit). S az École de Paris-ban a hatvanas években tetőzött az újmanierista divat, hogy nagyítva leszőtték jelentős vagy divatos alkotók munkáit: akvarell-hatású Chagall-képet, Mathieu-nek a festék csurgására építő gesztusát, Giglioli szénrajz-krokiját. Vasarely opart-kompozícióit, s ez visszamenőleg is hatott: hatalmas gobelin-kép lett Picasso tízes évekbeli kollázsából, Léger 1920 körül készült festményéből.

A falikárpit kép-jellege ugyanúgy változott stilárisan-funkcionálisan, mint a festészet, de a nyersanyag-konvenciókon túllépve csakhamar önállósodott, elvált a festészettől, – először a művészettörténet folyamán. A textilkép lényege nem az ábra lett, pontosabban: nem a festészeti-képi ábra, hanem a fonalfélék és a szövés, öltés, varrás adta mustra. Eközben nemhogy csökkent volna, hanem inkább növekvőben van az autonóm képigényű, reprezentációs célú faliszőnyeg fontossága, aktualitása, és még inkább a gyári kivitelezésű lakástextilé, divattervezésé. Ez korántsem jelenti a textiltervezők műfajok szerinti elkülönülését, merev műfaji profilok vállalását: a legjobb gyáripari tervezők, divattervezők is ott vannak a legújabb képi, plasztikai ötletek érlelőinek sorában. Három tucatnyi textilművész több mint évtizednyi ideje tartó nemes versenye a textilanyagok minden lehetséges variálásának a kiaknázására olyan figyelemre méltó művészettörténeti mozzanat, ami sajnos nem mondható gyakorinak. Az ő nyomukban lett a textilben való munkálkodás, annak minden eredménye és problémája, szimptomatikus jellegű a mai magyar képzőművészetben.

Kérdéseim és kétségeim korántsem egyneműek. Legtöbbje abból adódik, hogy a nyersanyag: textil. Így olyan katartikus mélységű alkotás, mint Szabó Marianne Egy asszony élete című munkája, kiállításnyi létre ítéltetett. Olyan szellemes és lendületes faldíszek, térplasztikák, mint Attalai Gábor munkái, a porosodás miatt múlékonyak. Szenes Zsuzsa kritikai hangú fintorai ugyan több kiállítást is megérhetnek, de Hübner Aranka vagy Solti Gizella textiltárgyai már a tárlaton is vitrinbe kívánkoznának, nemcsak anyaguk, hanem jellegük miatt is. Az öntevékeny egyéni környezetformálás kitűnő animálói Szilviczky Margit hajtogatásai, vagy Attalai Gábor csavarásai-tekerései: okulhat belőlük mindenki, aki közvetlen környezetét saját keze munkájával gazdagítani kívánja. Szellemes és könnyen realizálható térválasztó-összekötő ötletet sugall Szilviczky Margit nyitott négyzete, de a nyílásokon átvezetett szalag már megtagadja a teret: semlegesíti, megsemmisíti a tér adott részét (ez azonban nem az ötlet lényegét érinti, csak egyszeri kiállítási jelenség). Olyan, esztétikai élményt keltő megoldások pedig, mint Droppa Judit gépi kötésű ornamenseinek áttetsző ritmusa, vörös textiloszlopának monumentalitása, valóban a textilkép és a textilplasztika mai nemzetközi élvonalába tartozik. Három tucatnyi (vagy több) szüntelen kezdeményezőt számon tartó mai textilművészetünkre általában is vonatkozik a nemzetközi rang, függetlenül attól, hogy mikor ki kap meghívást a hatvanas évek eleje óta rendezett lausanne-i biennáléra (ahol csak adott mérethatár fölött fogadnak el fali- vagy tértextilt), hogy mikor ki vesz részt az 1970 óta rendezett szombathelyi Fal- és Tértextil Biennálén, vagy az ugyancsak a Savaria Múzeum által kezdeményezett mini-textil kiállításokon. Az 1981-es műcsarnoki tárlaton sem szerepelt a hazai verseny minden esélyese.

Visszatérve az indító kérdésre: a textil – eltérően a köznyelvi szakmai szóhasználattól – *nem műfaj*, hanem műfajok sokaságát lehetővé tevő anyag és technika, olyan „lágy anyag", amelyből tárgyakat, helyzeteket tud teremteni az alkotó (szabadon lefordítva a műcsarnoki kiállítás „objektek, szituációk" címét). A skála az alkalmazott használati tárgytól a luxus-igényig terjed, a megrendítő, katartikus önismerettől a fricskáig és a giccsbe hajló giccs-perszíflázsig, és eközben szinte megmozdul a néző keze, anyagot hajtogató, tekerő, gyűrő ujja, hogy önmaga örömére profitáljon a sok leleményből. Lehetnek eltérő egyéni vélekedések (én magam például tévedésnek tartom a „vitrintárgyakat" és igen komolyan veszem a tértextil

téralkotó szerepét), a lényegi probléma mégis az, hogy a túlnyomóan nem tisztítható (iletve tisztítással állagukban változó) textil-kompozíciók csak egy-egy kiállításnyi időtartamra élő tettek, s a ritka alkalmak arra, hogy egy-egy alkotás tartós enteriőrbeli elhelyezéshez jusson, csak rövid időre hosszabbítja meg a hagyományos falikárpit-technikáktól eltérő, vagy nem alkalmazott jellegű textilmunkák eredeti hatását.

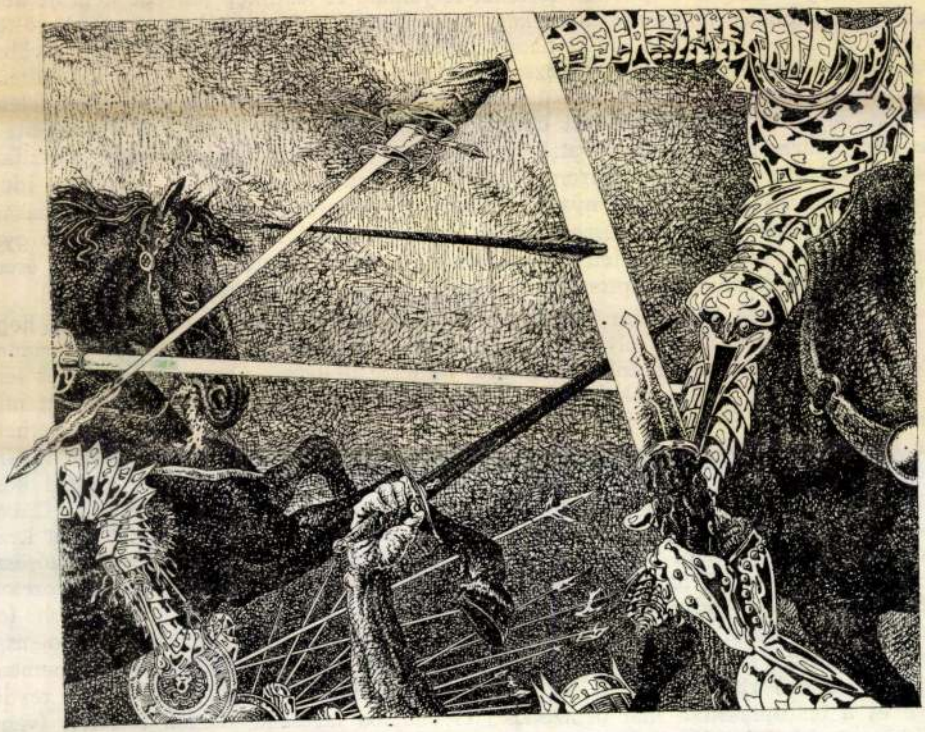

Attalai Gábor, Textilművén

Aradi N: A textil mint alibi 733-736

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

Attalai Gábor

Attalai Gábor a agaszkodik
fehete és vörös fel szalagjai-
hoz, ezeket ivehet alkotva de-
korátiv és monumentális
rendben függeszt fel.

Torday Alex: Textilmüvészeink motivumválasztása
Müvészet, 1980. május – 25. lap.

Attalai Gábor

A művész kompozíciói meg-
nyugtató-ak. Csak és kizá-
rólag textilből, filcből képzelhető
el.

Torday Aliz: Textilművészeink motívumválasztása
Művészet, 1980. május – 25. lap.

Attalay Gábor

Attalai Gábor tusvázlata a Kassák-Moholy Nagy-féle Uj Müvészetek könyvében kotta-rajz reprodukcioinak tradicióját eleveniti fel. Attalay egy partitura-részlet fotókópiája fölé rajzolt kottasora rajz és konceptuális mü is egyszerre.

Lóska Lajos: Rajzok a Várban.
MŰVÉSZET, 1980.május - 32.oldal.

ATTALAI Gábor

17,23,50,52,58,60

ARS HUNGARICA
XIX.évf.1.sz. 1991

TANULMÁNYOK
Hegyi Lóránd: Kalligráfia, absztrakt expresszionizmus, informel Magyarországon 1958–1970 között 3
Keserü Katalin: Pop art Magyarországon 15
Hegyi Lóránd: Struktúraelvű és geometrikus művészet Magyarországon 1968–1980 között 29
Andrási Gábor: A Zuglói Kör (1958–1968) 47
Mezei Ottó: A Szürenon és kisugárzása 65

DOKUMENTUM
Molnár Sándor: A festői elemek analízise (1962) 85
(Sajtó alá rendezte: Andrási Gábor)
Dokumentumok a Szürenon és kisugárzása című tanulmányhoz
(Összeállította: Mezei Ottó) 111

Laufer m. v.

Kiállítás a Műcsarnokban

Először azt hittem, külföldi vendégművészről van szó. A helyszínen aztán kiderült, hogy a laufer nem személy, hanem tárgy, s a textiliparban használják a nyomás, a gépi mintafestés segédeszközeként. A katalógus szakszerű leírása szerint: „a nyomandó szövetpályánál legalább 20 cm-rel szélesebb, jó nedvszívó szövet", amelynek az a feladata, hogy felvegye „a szövettől nem takart helyeken a hengerekről a nyomófestéket", „megakadályozza a nyomatok elkenődését". Azt is megtudtam még, hogy a „lauferkorszak", illetve az az eljárás, ahol együttfutóként használják, már a végét járja. Így szinte az eltűnés előtt, az utolsó pillanatban fedezte fel mint lehetséges festészeti és ruházati alapanyagot *Polgár Csaba*, az akció egyik szervezője, aki 16 társával együtt hozta létre a tárlatot.

A textilesek, erre vall a bevezető szöveg, de maguk a kiállított tárgyak is, megirigyelték az új festészet dicsőségét. Kölcsönvéve tehát annak eszközeit és felfogását, gondolhatnánk, mintegy vérátömlesztést adnak saját szakmájuknak, amely a hetvenes évek lendülete után az utóbbi időben holtpontra jutott. Ez azonban csak féligazság, több okból is. Egyrészt a textil és az új festészet közti kapcsolat nem most és nálunk kezdődött, s nem is azzal, hogy a textil merített az új festészet törekvéseiből. Az elmúlt évtized amerikai művészei, *Robert Zakanitch* és mások fordultak először a tapéták, bútorhuzatok és egyéb szövetek virágmintás ornamentikájához, azok dekoratív szemléletében, sajátos kompozíciós felfogásában keresve inspirációt a kölcsönzött motívumok érzékien színgazdag feldolgozásához, s egyáltalán a festőiség, az ornamentalitás értékeinek újrateremtésére. Az új festészet dekoratív irányzata tehát végső soron a textil világában gyökerezik, s ez a magyar textileseket is, amikor hozzá fordulnak, saját szakmájuk alapjaihoz, olyan vonatkozásaihoz vezeti vissza, amelyeket a közelmúlt minimal artos, térтextiles és konceptuális hullámában elfelejtettek. Közbevetőleg jegyzem meg, hogy a textilnek és az új festészetnek ezt az összefüggését két kiállított darab, *Simonffy Márta* foltokkal és pettyekkel előadott szecessziós szőnyegmimikrije is érintette *(Felület I–II)*. Nem egyirányú, egyoldalú kapcsolat textileseinknek az új festészet térfelén való vendégszereplése más okból sem. Azért, mert jellegzetesen textiles alapanyag hordozza műveiket, olyan közeg, amely egyszerű utánzás helyett alkotó felhasználást tesz lehetővé. Egyszóval: a laufer miatt.

Eltérően a festészetben általában alkalmazott fehér vászontól, a laufer preformált anyag, mérete, színe és mintázata is adva van. Eredeti alakja szerint hosszú, keskeny szövetcsík. Ebben a formájában azonban csak *F. Farkas Tamás* és *Szenes Zsuzsa* használta, a többiek szabással és varrással alakították kedvük szerinti nagyságúra. Ennek eredményeként olyan léptékű vásznak jöttek létre, amelyek a kortárs magyar festészetben jószerivel ismeretlenek. Akadt, aki feltűnő öltésekkel hangsúlyozta a befestett felület részekre tagoltságát, másoknál az összeillesztés szinte észrevehetetlen volt, vagy

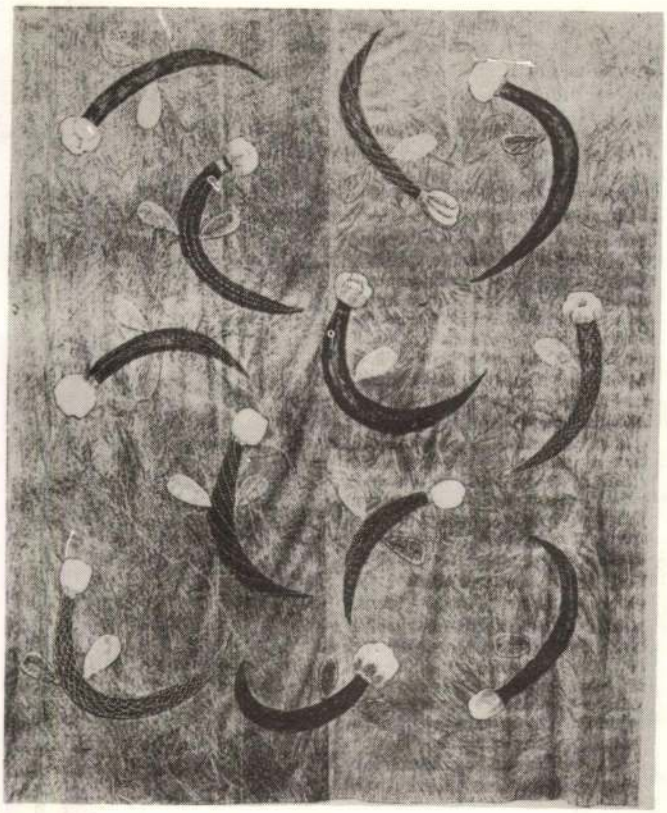

teljesen el is tűnt a sűrű minta alatt. A legegyszerűbb megoldást *Nánay Szilamér* választotta, mindössze egymás mellé, fölé csúsztatta a kompozíció két laufercsíkját.

A méretekből is adódott, s azok kompozíciós konzekvenciáiból, még inkább azonban az anyag sajátos kvalitásainak megértéséből, hogy a kiállítók nagy része nem egyszerűen festékkel beborítandó óriás felületként kezelte a laufert, hanem kiindulópontot, inspirációs forrást látott benne, amelyet a rákerülő minta- és montívumanyag kialakítása során érdemes figyelembe venni és felhasználni. *Torma Anna* például, aki egyedüli kivételként festés helyett hímzéssel dolgozott, igen nagy felületen szabadon hagyta a szövetet, s ezen a mesterségesen gyengített színű, bársonyos háttéren helyezte el archaikusabb vagy modernebb hangulatú motívumait, finom összhangot teremtve a derengő hatású alap és az élvezetesen színes, finom rajzolatú ábrák közt. *Attalai Gábor* már eleve nagyon szép, világos, de nem agresszív árnyalatú zöld laufert választott, amelyen, ha egészen közel mentünk hozzá, elmosódott sárga festékfoltok gomolygása volt megfigyelhető. Az anyagnak ez a leszűrődött, mégis jól érzékelhető elevensége szinte tejesen szabadon érvényesült, s hatásos színbeli és hangulati alátámasztást adott annak a néhány odavetett, ívelt, körszerű alakzatnak, amely könnyedén lebegett, sodródott felfele. Míg Attalai az egybehangolt tónusokra és finom kontrasztokra épített, *Szalontai Éva Kompozíciójában* harsányabb effektusokkal alkalmazta ugyanezt a megoldást, a nagy felületen szabadon maradó lauferalap, a foltosan vibráló bíbor háttér, valamint az egyszerre geometrikus és festői, térhatású és síkszerű formaszigetek összekapcsolását. F. Farkas Tamást viszont a horror vacui motiválta, grafitti festményeinek képsíkját sűrűbb-lazább folyamatos mintával borította be. Ez a sötét csíkos háttérre ültetett, azzal hatásos ellenpontot képező,

KNy.: 1988/930 Fv. Kert László
Fk.: Gamus Árpád

„LAUFER–II."

TEXTILFESTÉSZETI KIÁLLÍTÁS

PÉCSI GALÉRIA (SZÉCHENYI TÉR)

1988. FEBRUÁR 19 –MÁRCIUS 20.

ATTALAI GÁBOR
DOROMBY MÁRIA
FARKAS KLÁRA
F. FARKAS TAMÁS
GULYÁS KATALIN
HÜBNER ARANKA
KOVÁCS PÉTER BALÁZS
KOZMA VERA
MÉSZÁROS ÉVA
NÁNAY SZILAMÉR
POLGÁR CSABA
SÁRVÁRY KATALIN
SIMONFFY MÁRTA
SZALONTAI ÉVA
SZENES ZSUZSA
TORMA ANNA

A kézi festésű anyagok felületi képzése a textilmintázás ősi megnyilvánulása. Gondoljunk csak a számtalan batikfuttatásos selyemfestésekre, a különféle vegyes eljárások sokszínű előadásmódozataira, a nyomtatás és festés együttes alkalmazásaira. A festészet jelenkoriságában a LAUFER – „textilfestészet" – az új textilesség egyenesvonalú továbbélésének és egyértelmű képzőművészeti megnyilvánulásának tekinthető. A LAUFER bizarr anyagszerűsége a nyomott minták, mint alapkérdések hordozói, motívumgazdagságuk, mintázottságuk sokfélesége egymásra halmozott „érdekes-véletlen" szépségük összefogott, egységes alapmotiváltságot jelentenek a festészeti kérdések számára.

Textilnyomás céljára a textiliparban használatos hengernyomógép felszerelései:
– központi dob + bombázs
– nyomókendő (deka)
– nyomókés
– ellenkés
– festékfelhordó
– árubeeresztő szerkezetek
– nyomóhengerek
– az együttfutó, futó LAUFER.

Az utóbbi a nyomandó szövetpályánál legalább 20 cm-rel szélesebb, jó nedvszívó szövet. Pamutból vagy vágott szintetikus szálból készítik. Feladata, hogy miközben a nyomókendő és az áru között halad, felvegye a szöveten átnyomandó és a szövettől nem takart helyeken a hengerekről a nyomófestéket. Így megakadályozza a nyomatok elkenődését a nyomott szöveten, másrészt védi a nyomókendőt (dekát) a túlságos elpiszkolódás ellen. Ha többször használják, minden menetben meg kell szárítani. Egyes modern gépek fel vannak szerelve a hengert vagy a dekát menetközben mosó szerkezettel. Az együttfutó nélküli nyomáshoz nem elég a különleges, erre a célra készült nyomókendő használata, hanem nagyon sekély vésetű hengerek is szükségesek és a minta fedettsége is erősen korlátozott. (Fentieket a Textilipari kézikönyv – Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1979 – alapján állítottam össze.)

A festészet újatkereső-teremtő képességét a világ különböző helyein egyesek jelenleg az individuum és a kifejezőkészség XIX. századi kulturális megnyilvánulásaként vélik értelmezni és láttatni. A festészet a művészeti műfajok összességének, a művészeti ágak irányzatainak és különböző mozgalmainak élenhaladója, hírvivője. Mindez az 1980-as évek festészetéről is elmondható. A 60-as évek popularitása, a művészek, művek konceptualitása meghatározó volt. A 70-es évek a nagy léptékek évtizedének indult, gondoljunk csak Christo „Völgyfüggönyére", valamint a 40 km hosszúságban méretfelettinek tűnő „Futókerítésre". Ugyancsak a nagy méretek ünnepe volt az újrealista épületfestészetnek egy hétemeletes épület felületén előadott felhőzet és egy építmény furcsa, sokkoló hatású képvilága. Vagy gondoljunk a koncepciózusan kétfelé fűrészelt házra, aholis az egyik részt méterekkel mozdították el a másiktól. Ebben az időszakban vág nyílást a mólon a napfény számára Gordon Matta Clark, hogy az a móló alatti fénytelen sötétségben hasítson a vízbe.

A 80-as évek a festészet egyértelmű előretörését hozzák. Jelenleg is ilyen törekvések szemtanúi lehetünk szerte a világon. A képi gondolkodás látványosságra való törekvése, valamint egyértelműsége figyelhető meg a szenzibilitás mindenféle megnyilvánulásánál, az anyagszerűségek sokasága a tudatos szándékok kifejezéstartalma és jelentéshordozóinak egymásrautaltsága valóságos eklektikát hoz így létre. A „Mindent lehet"-festészet eklektikus alapállásokat feltételező tendenciájának sokszínűsége között feltétlen érdeklődésre tarthat számot a LAUFER-textilfestészet.

A 80-as évek elejétől napjainkig fokozatosan a festészet új értékelési rendszerében felbomlottak a hierarchikusnak tűnő hagyományok az anyagszerűség, a jelentéshordozók, tartalmi vonatkozásaik teljes eklektikájukban bontakoznak ki újra. A „LAUFER"-textilfestészet újrateremti a kapcsolódást-kontinuitást a 70-es évek textilművészetével, de továbblépve igazi aktualitást hordoz a képvilág újrafogalmazásához, hozzátéve a „textilfestészet" aktuális problémáit. A minta, felületképzés-ornamentika alakítás mint festészeti kérdésként felvetve alkalmazkodik és beépült napjaink festészeti törekvéseibe, de megőrizte a textilesség képalakító sajátosságait, a jelen eklektikus tendenciáit eleven valóságban mutatja fel. A „LAUFER"-ből varrt öltözékek egyszerűsége, egyedisége szoros kapcsolatot mutat a festett minták anyagszerűségével, a ruhaminták sokszínű változatosságával és egy új ruházkodási anyagtrend lehetőségét is magában hordozza.

A „LAUFER" esetében a továbbfestés szubjektív élménye varázslatos lehetőségeket biztosít a dekorativitás festői újszerűsége, az ornamentális felületképzés költőiségének a minta, a mintázat varázslatának létrehozásában. Az újtextilesség legaktuálisabb kérdéseinek egyike a minta, a motívum problematikája fogalmazódik a „LAUFER" esetében, boldogan megmártózva az eklektikus, posztmodern festőiségben is. Ez a mostani kiállítás az újtextilesség legújabb, a festészet világában megélő kalandja. Ezzel az újabb kezdeményező megnyilatkozással is az a szándékunk, hogy a textilművészet, mely évek hosszú sora óta saját jelenségeinek új vizuális tartalmainak felderítésére törekedett, következetesen járja aktuális útjait.

Köszönetet mondunk a BUDAPRINT Pamutnyomóipari Vállalat támogatásáért.

Polgár Csaba

A koncept art elsődlegesen olyan művészet, melynek anyaga a fogalom. Mivel a fogalom nyelvhez kötődik, a koncept art olyan művészet, melynek anyaga a nyelv. A koncept arttal mint olyannal... tehát a nyelv vele jár. A nyelvfilozófiából megtudhatni, hogy egy fogalom egy név konnotációjaként is felfogható - ez az összefüggés a fogalom és a nyelv közt. Ha elegendő, hogy szubjektív kapcsolat legyen név és annak konnotációja - vagyis a név használatának mikéntjére vonatkozó határozott szándék, bizonyos dolgokkal szemben egyes dolgok nevének megerősítését célzó határozott szándék - közt, akkor a fogalom érvényes nyelv, és a koncept art érvényes filozófiai alappal bíró művészet.

(Henry Flynt: Concept art, 1961. in "An Antology". Ed. LaMonte Young, 1970.)

Attalai Gábor

A történeti ember látása és gondolkozása logikai ellentéteken nyugszik; az archaikus ember látása és gondolkodása az analógián nyugszik. Az analógia fő elve az, amit a Tabula Smaragdina így fejez ki: "Ami lent van, az ugyanaz, mint ami fent van; ami fent van, az ugyanaz, mint ami lent van." Az analógia azt jelenti, hogy a világ minden jelensége, tünete, személye, alakja, anyaga, jellege között azonosság van; de minden jelenség, tünet, személy, alak, anyag, jelleg között különbség is van. Az a tény, hogy a világon minden különbözik, de mégis azonos, minden ugyanaz, de ez az ugyanaz sokaságban jelentkezik, ez a tény az, amit az őskorban analógiának hívtak. (...) Az a gondolkozás, amely jellegzetesen modern, a szcientifizmus, csaknem kizárólag... értelmileg megszerkesztett ellentétpárokból áll. (...) Az archaikus ember analógiákban gondolkozott. (...) Ilyen analógia az, hogy vonatkozás van az emberi lélek tulajdonságai és minőségei, az őselemek és a fémek között; hasonlóság van a metafizika princípiumai és a számok között. (...) Az analógiákat a manas, a belső érzék éli át. Átéli pedig úgy, hogy a belső látás az előtte feltáruló belső képeknek egymással való összefüggését közvetlenül tapasztalja. Ilyen közvetlen, értelemmel és logikailag örökké megmagyarázhatatlan összefüggés van a metafizikai princípiumok és a számok között. (...) A történeti ember nem képekben, hanem értelmi ellentétekben

amikor a szemléletváltás, élesebben fogalmazva a szakítás aktusa előtérbe helyeződött, felbukkantak a múltból, illetve az undergroundból olyan jelentős magyar személyiségek, mint például Kassák Lajos és Korniss Dezső, akik túlélték a szocreál sokszakaszos dominanciáját, és a fiatal generációnak, éppen a fogalmi tisztázás iránt érzékenyeknek sokat jelentett egy tiszta múltú hagyomány felfedezése. De múlt és hagyomány a koncept art eredeti elvével összeegyeztethetetlen tényezők.

Miután, mint korábban szó esett róla, a magyar koncept art nem azonos az eredeti "concept art" fogalmával, és nem is definiálható, csak körülírható, felmerültek olyan javaslatok, hogy jelzős alakban, tehát tágabb értelemben beszéljünk róla, például mint konceptuális művészetről ("conceptual art"). Ebbe beleférne az itthon gyakran használt *projekt art*, sőt a *play art* meghatározás is. Az előbbit szívesen használja St.Auby Tamás, tekintettel arra, hogy a koncepciók egyrészt javaslatok, másrészt tárgyakkal összefüggő folyamatokban zajlanak le. A play art egy művész nevéhez, Haraszty Istvánéhoz kapcsolódik, aki a gépi racionalizmus és a benne leleplezhető irracionalizmus bizarr ellentétét játékos formában teszi tapasztalhatóvá.

Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a meghatározás keresésében angol kifejezéseket használnak a művészek. Ez csak részben tudható be annak a körülménynek, hogy az újkori technika révén az angol köznyelvvé válik sok szakterületen, sokkal jelentősebb ok, hogy a magyar közgondolkodásban a művészettől idegennek számít az a lehetőség, hogy az elhagyja az érzékiség területét és fogalmakat involváljon. A magyar ideológia végig az "anyaföldmélygyökér" témát kedvelte, de közben volt a szocreál hosszú intermezzója, amely viszont a közismert módon ragaszkodott a valóságot egy az egyben tükröző képhez.

Egyébként Magyarországon nem is voltak olyan par excellence konceptművészek, mint Joseph Kosuth, Henry Flynt vagy az "Art and Language"-csoport. Nálunk a konceptualizmus egybeépült a szobrászok, festők, grafikusok, textilművészek, költők, filmesek, akcionisták, sőt zenészek és színházasok munkájában a saját műfaji problémáikkal, de a fent jelzett időszakban, tehát a hatvanas évek végétől a hetvenesek közepéig így egybefonódva is néhány magyar művész munkásságába, éppen a korszakmeghatározó személyiségekében, a konceptualizmus abban a pillanatban érkezett meg, amikor feltétlenül új eszközre volt szükség, hogy az más szintre emelkedjék.

A magyar konceptualizmusban ugyanúgy meghatározó tényezők Duchamp és Wittgenstein, mint a példaképnek tekintett koncept artban, éppoly fontos a ready made, a minimal art, de csak ritka pillanatokban fontosak az önmagukban igaz állítások. Fontos egzisztenciális feladata a magyar konceptualistáknak a vonatkozások, a direktebben megmutatkozók és a rejtettek felmutatása vagy esetenként "nyomozása". A magyar konceptualizmusban a tiszta viszonyítási

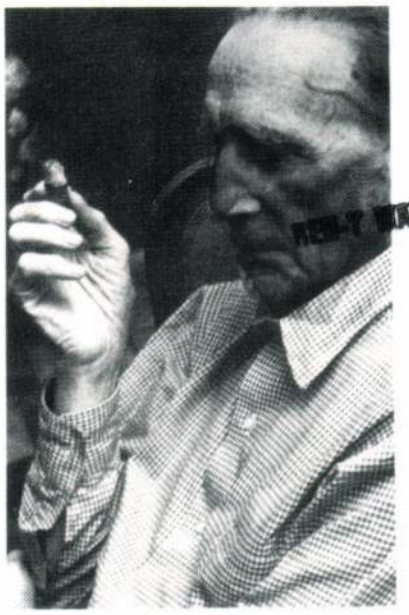

ATTALAI GÁBOR: Red-y made, 1970, vegyes technik

(A Légy szíves ciklusból)

Képzeletben
Keress egy hosszú szót,
Keress egy rövid szót.
Fedd el a röviddel
a hosszút.

St. Auby Tamás

Ha egy ready-madet vörösre festünk pl. így: ready-made, az red-y made lesz.
(Míg egy ready made az eredeti tárgyat szünteti meg, addig a red-y made két dolgot, magát a már említett tárgyat és ready-madejét is. Ready-made és red-y made mindketten a design következményei a művészetben.)

Attalai 1970

Azonos azonoskor vagy van
vagy nincs de soha
semeddig van is nincs is

Attalai 1970

- néhány gondolat -
- néhány vágy -
- néhány tett -
- néhány tárgy -
(folytasd tovább)

Attalai 1970

gondolkozik, és az archaikus emberhez viszonyítva teljesen vak. A modern ember értelmi tevékenysége absztrakt és irreális. (...) A világ jellege nem az ellentétekben, hanem a különbségekben van.
Az ellentét képlete: a fogalom és az ellenfogalom. A kettő együtt: a dolog maga és tükörképe. - A különbség képlete: a világ hasonlóságainak és különbségeinek végtelensége. A minőségek és mennyiségek lépcsőzetes különbözősége. Minden hasonló különbözik, és minden különbség hasonló, de úgy, hogy soha a hasonlóság teljesen egybe nem esik és soha a különbség teljes ellentétté nem válik. Az ellentét nem a világ és nem a valóság tulajdonsága, hanem az absztrakt értelemé. A valóságban tárgyak, dolgok, emberek, események, gondolatok, lények, képek megszámlálhatatlan fokozata él, s még a tőle legtávolabb fekvővel is minden megegyezik valamivel és valamiben, sőt minden hasonló a másikhoz, mert: ''ami fent van, az nem egyéb, mint ami lent van''. (...)
Az archaikus idő szerint a világ erői gyújtópontokba gyűlnek. Ezek a gyújtópontok mint erőközpontok az emberi élet csekély hatóképességéhez képest fokozott intenzitást jelentenek. (...)
Ezek a központok megismerhetők. A róluk szóló tapasztalat azonban nem fogalmi és nem értelmi,hanem intuitív, misztikus és közvetlen. A közvetlen tapasztalat az ideáknak, az ősképeknek látása. Ezt a közvetlen, intuitív látást jelölték meg a görögök a teória szóval. Mert a teória eredetileg nem értelmileg szerkesztett elmélet, hanem közvetlen idea- és istenlátást jelentett.

(Hamvas Béla: Scientia Sacra, 1943-1958. Magvető, 1988)

Erdély Miklós: Anaxagorasz: A hó fekete

Beke László: Erdély az Egyetemi Színpadon a hóparadoxont fixírrel felírja egy hívóval bekent óriási fotópapírra. Mire a "fekete" szóhoz ér, a felirat belemosódik a feketébe. Ezután felolvassa a filmnyelvről szóló téziseit, melyek közül az utolsó: "A létezést nyelvvé tesszük és beszéljük, a nyelvet létté és éljük." (E. M. kiállítása 1986, Óbuda Galéria, katalógus)

pontok ismerete alapvetés, de arra is szolgál, hogy innen indulhasson a feltárási akció. A ready made, a minimal art önmagukban-valóságukban, Wittgenstein vagy Kosuth tételei önmagukra vonatkozásukban teljesen megérett állítások, és gyakran ihletői hasonló igazságtartalmú állításoknak, de továbbvezető pontok is *viszonylatok* felmutatásában. A keleti, a magyar alkot-gondolkodó kényszerű helyzetben van, hogy túllépjen az önmagában igaz redukált tételén, mert olyan pályán mozog, amelyen minduntalan ütközik hamis állítással.

Alapvető feladata az ezekhez való viszonyulás megfogalmazása. Nehézséget okoz, hogy az állítások hamis volta nem mindig nyilvánvaló, gyakran mozognak az ambivalenciák határán. A munka "anyagába" tartozik az önmeghatározás, a művészet mibenlétének meghatározása a nagyon szorosra fogott társadalmi helyzetben, de az ezen túli egzisztenciális helyzetben is. Tárgykörébe tartoznak filozófiai és matematikai, tudományos fizikai jellegű állítások, továbbá jelképek, tárgyak. Néhány használatba vett anyag szellemi és materiális és ezek használatának felsorolása, ha csak egy-két kiemelt példában is, karakteresebbé teheti a helyzetképet.

Miután a magyar koncept art nem volt homogén, természetesen az alábbi példák és jelenségek sem általánosak, egyes művészekre vonatkoznak, csak az összképből adódik ki a jellegzetes tabló.

Vegyük előre a filozófiai befolyásokat: Wittgenstein és Kosuth redukcionizmusa mellett nagy hatást gyakorolt a konceptuális művészek egy részére Hamvas Béla transzcendens, egzisztencialista és mitologikus nézeteivel. De nemcsak ezekkel önmagukkal, hanem az uralkodó álracionalizmus tagadásával is; ugyanígy élete is példakép volt – magyar gulágéletet vállalva írta értekezéseit. (Olyan teljesen különböző felfogású és temperamentumú magyar konceptualisták tették magukévá a maguk értelmezése szerint tanait, mint Bak Imre, St. Auby Tamás meg Csiky Tibor.) De nagy befolyása volt a korai görög filozófia antinómiáinak és a Bibliának is, sokrétű értelmezhetőségük révén (ezeket a tanokat főleg Erdély Miklós dolgozta fel). És jelen volt Lukács György is, nem olyan pozitív alakként, mint a korabeli nyugati baloldali fiatal értelmiség körében, de a besulykolt kötelező, mindent átható hivatalos ideológiához képest alternatívát adott és ideológiai játéktémát is (lásd Lakner László koncepcióját "Az én Lukács György könyvem" témakörben).

Csak ígéretet lehet tenni arra, hogy a magyar konceptualizmus néhány vezérmotívumát kiemeljük. De megelőzően, hogy a feladat nehézségét érzékeltessük, ami a definitív határvonalak húzását illeti, meg hogy ezeknek az éveknek lelkesültségéről is némi képet adjunk, említsünk meg néhány kollektív vállalkozást. Ilyen volt a Kopernikusz-évforduló kihasználása 1971-ben, vagy az utcakőakció 1972-ben.

Kopernikusz példát adott az uralkodó hatalmi

Erdély Miklós

Anaxagorasz: A hó fekete

1. Végül is fehér a hó vagy fekete?
2. Tekintve, hogy a hó nem tehet mást, minthogy fehérlik, így minden tulajdonsága burkolt állítmány.
3. A hó tehát az amit csinál.
4. Akkor mi csinálja azt, amit csinál?
5. Ha valami hull vagy fehérlik jelenti-e azt, hogy egyben létezik is vagy nem jelenti?
6. Nem csak hull vagy fehérlik, de még létezik, sőt jelenti is.
7. Nyelv nélkül nem lehet gondolkodni, nyelvvel nem lehet másképp gondolkodni.
7/a. Amíg az alany össze nem olvad újra az állítmánnyal, addig nem tud megmozdulni Zénon repülő nyila.
7/b. Havazik, ez jó szó. Értelmetlenség megkérdezni, hogy mi vagy mit havazik. Ilyen még a hajnalodik, és még néhány: egy új nyelv mintapéldányai.
8. A hó tehát tévedésszínű.
9. Rossz nyelven csak tévedni szabad.
9/a. Bizonyos rossz nyelvek azt beszélik, hogy születik a filmnyelv.
10. Nem kell feltételeznünk, hogy a dolgok a törvények letéteményesei, sem azt, hogy a dolgok törvények által nyilvánulnak meg. Próbáljunk úgy gondolkozni, hogy a törvények makacs ismétlődése, az ismétlődés makacssága maga. Ha nem sikerül a film majd segít.
11. A dolgokkal tehát ne törődj és mindig csak az eseményt tekintsd.
11/a. Ha a film segítségével ez sikerül, a történetből vond ki az időt, és ezután mint eseménykristályokat szemléld. A csúcspontok sorrendje immár mindegy.
12. A család vetített, tehát nem valódi, a veszekedés vetített, mégis valódi. A géppisztoly, a gyilkos, a hulla vetített, a gonoszság azonban valódi.
12/a. Vetített gonoszság t. i. nincs.
12/b. A valódi gyilkost is mindaddig fény által vetítettnek tekinthetem, míg szívembe nem vetít egy ólomgolyót; és továbbra is, csakhogy ezekután nem vállalok közösséget a szívemmel.
13. "A létezést nyelvvé tesszük és beszéljük, a nyelvet létté és éljük."

Abalai Gábor textilművész

Az egri „Galéria 40"-ben részt vesz a „Textil a textil után" című kiállításon műveivel. A művész fából és vászonkeverékből készült térplasztikát. (említve)

(cikket l. „Martyn Ferenc festő és szobrászművész" címszó alatt.)

Forgács Éva cikke „Galéria 40" címmel Heves i Szemle 1978. XII.

Attalai Gábor

A "Textil a textil után" kiállitás az öntudatára ébredt textilművészetet mutatta be a legjellemzőbb alkotói által.

Gyetvai Ágnes: Mint a moziban.
MŰVÉSZET, 1979. augusztus - 28. lap.

Attalai Gábor

A mediális érdeklődésnek köszönhető a fotomüvészetlétrejötte is, továbbá a mail art és a stamp art egy marginális müvészetnek is nevezett tevékenységi forma elterjedése is.

Beke László: Müfajok és médiumok.
MŰVÉSZET, 1979.október - 32. - oldal.

Attalai Gábor

Jelenleg dolgozó textilmüvé-
szeink közé sorolható a mü-
vész.

Forgácsfóra: Müveszetek, müveszeti ágak...
Müvészet, 1979. szeptember - 34 lap.

Attalai Gábor

Attalai Gábor fotóművésznek Vancouveri házak címmel nyílt meg kiállítása pénteken a Helikon Galériában. Tárlata június 10-ig tekinthető meg.

◆

Magyar Nemzet 1984. V. 12.

KIÁLLÍTOTT MUNKÁK: VANCOUVERI HÁZAK 1–22-IG,
1983.
SZÍNES FOTÓK, 40x60 cm

F. k.: Hidvégi István ig. - MAHIR – Zalai Nyomda Zalaegerszeg 84 1777 o

ATTALAI GÁBOR

A MŰCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT ATTALAI GÁBOR

vancouveri házak

CÍMŰ FOTÓKIÁLLÍTÁSÁRA
1984. MÁJUS 11–JÚNIUS 10.
HELIKON GALÉRIA
Budapest, V., Eötvös Loránd utca 8.
A kiállítás megtekinthető: hétfő kivételével 10–18 óráig

Házak? Nem. Sokkal inkább idill-objektek. Idill? – kérdezheti bárki. – Miféle korszerűtlen eszme? Eleinte én is tiltakoztam. Mégis, Vancouver külső városrészének házai és környezetük – ez az egyszerű emberek lakta vidék – magával ragadott. Nem avantgarde és nem is poszt-modern, ennek dacára újnak tűnt számomra. Nemcsak úgy, mint a jelen művészetét inspiráló, vagy mint készen vehető tárgyi ideák együttese, de úgy is, mint élet, ha úgy tetszik építkezési, telepítési tapasztalásokat sugalló környezet. Olyan, amely uralja boldogság igényét. Idill? Egy idő után elvesztettem ellene tiltakozásom. Jómagam és a kamera nem tettünk többet, mint rácsodálkoztunk a jelenségre.

ATTALAI GÁBOR

Attalai Gábor Munkácsy-díjas textil-iparművész,
a MESZ Mesteriskola Előadásai.
VI. ciklus 1980–82
Attalai Gábor: Határesetek a művészetben I–II.

Magyar Építőművészet, 1989., 1–2 szám, 5-old.

ATTALAI Gábor

"A textil mint plasztika erőteljesen hozzájárult a pop és a concept art elterjedéséhez is. E téren a legtöbbet talán Attalai Gábor, Szenes Zsuzsa, és a fiatalabbak közül Gecser Lujza, valamint Kelecsényi Csilla tette."

KOVÁCS Péter: Mulandó anyagok. In. Életünk, 1985/10. 924.p.

ATTALAI Gábor (fotó)

. Ugyanígy:
Attalai Gábor *Idill-objekt* sorozata sem észak-amerikai faházakról „szól", hanem azokról az emberekről, akik közül egyet sem látunk, de akikről tudjuk, hogy e házakhoz illő egyszerű (vagy annak látszó), sok tekintetben korábbi századokba illő életet élnek.

SZÉKELY András: Tárlat Tatán és Tatabányán. = Fotóművészet, 1985/4. 12.p.

(25 old)

Attalai Gábor

textil-iparművész

A Zuglói Tűr – alakult a 60-as
évek művészi tűréből – tagja

Veres Lujza
ákke

Művének
89/1

(38 old.)

Attalai Gábor

nohrámnívés

1972-ben az első között lépíti el az erős szimbólikus jelentést is hordozó tocsatóvet. – Ellentétes sarkok – ciarmel!

Lósza Lajos
cikke.

Művészet
88/6.

Attalai Gábor, Munkácsy-díjas textil-iparművész

Lóska Lajos: A szál autonómiája.

A Lajos utcai Kiállítáházban látható Solti Gizellának zömmel az elmúlt 12 évben készült munkái. ~~A művész~~ A mostanit megelőző, évtizedben, amikor az időszak textilje az elemi szállal, a szövéssel, mint aktussal, vagy mint tiszta ideával foglalkozott, az alkotók nagy része: Attalai Gábor, Szenes Zsuzsa, Szilvitzky Margit az avantgárd művészet hatására rajzolni kezdett. Ez történt Solti Gizellával is, amit bizonyít a tárlaton felvonultatott jelentős rajzanyag is.

Művészet, 1989, 4., 25-old.

Attalai Gábor textiltervező iparművész

A Kulturális Kapcsolatok Intézetének kiállitási termében május 19.-én nyitják meg a művész kiállitását,-közli a lap a kulturális eseményekről szóló rovatában "Belső terek művészete"cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. május 13.
XVI. évf. 2o. sz. 2. lap.

Attalai Gábor [ ]

A *Textil a textil után* című kiállítás már azért is telitalálat, mert mindezeket a megoldatlan gondolatokat egyetlen téma: a textil köré tudja csoportosítani. Abból a letagadhatatlan tényből indul ki, hogy az egyik, legpregnánsabban anyaghoz kötött művészeti ág, a textilművészet, feladni készül kizárólagos kötődését megszokott anyagaihoz, formáihoz és funkcióihoz, miközben más művészeti ágak művelői élnek olyan anyagokkal és technikai megoldásokkal és formákkal, amelyek a hagyományos felfogás szerint kimondottan a textilművészet sajátjai voltak. Miközben Attalai Gábor filcből és vászonhevederből térplasztikát készít, Keserű Ilona varrott képein a látványt a textília sajátos tapintási értékei, sajátos faktúrája határozzák meg; Bajkó Anikó pedig, Keserűvel ellentétben, a textil felől halad a festészet felé, átvilágított, roncsolt selyemből készített képeiben kimondottan festői hatásokra törekedve. A grafikus Maurer Dóra rézkarcsozatát textilgrafikában folytatja, a maga részéről azt jelezve, hogy komolytalanná váltak a határok a grafika és a textilművészet között. A textília gazdag díszítő lehetőségeire, sajátos felületértékeire egyik legfogékonyabb művész, Szenes Zsuzsa felhagyott a színekben tobzódó, gazdag faktúrájú gyapjútűzések készítésével, textil mesevilágával és a koncept, illetve akció—dokumentáció felé tart. Lecsupaszított szobabelsője utal legközvetlenebbül a kiállítás címére, hozzáragasztva egy nagy kérdőjelet: ha a textil sem díszítő-, sem ábrázolóművészetként nem lehet többé meggyőző, mit lehet még kezdeni a csupasz vászonnal? F[illegible] válasz

Forgács Éva: G[illegible] -197.

Lábjegyzet, B[illegible]

[...] A **Textil a textil** után című kiállítás legalább öt nagy kérdést feszeget: magának a textilművészetnek a lehetséges további útját: a hagyományos képzőművészeti műfajok elkülönülésének érvényességét; a sorozatművek problémáját; a művészetnek a műtermekből a kiállítóteremből a mindennapi

Attalai Gabor textilművész.

A textilművészetre vonatkozó kérdések megbeszélésére meglúvást kapott a művész Szilviczki Margittal együtt.

(Keve Mária riportja.)

Beszélgetés a textilművészetről.

1972. XII. 10. |Petőfi| 22.50 Ka. |11|

Attalai Gábor textiltervezőművész

G. Staindl Katalin és Garáneji József keramikusművész tárlatát ma nyitja meg Balatonfüreden.

Napló (Veszprém), 1972. aug. 18.

Attalai Gábor

Magyar Nemzet

ir Nemzet — Szombat, 1980. október 18.

Csak a tájékozottság és a nyitottság viheti előbbre a művészetet

Beszélgetés Attalai Gábor iparművésszel

„Képzőművészeti világhét — kipipálva. Vajha nem így volna!" Ezzel a kettős érzéssel, a gyanakvással és a reménykedéssel mentem el, majd ültem végig *A művészet a változó világban* című tanácskozást, amelyet a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége rendezett. Bizonyosságot a harmadik nap végére is csak egyetlen dologban szereztem — s ez komoly eredményként könyvelhető el — kétkedésem és kívánságom nem egyedülvaló, hanem a konferencia résztvevőivel közös. Erről és a tanácskozás egyéb eredményeiről beszélgettem *Attalai* Gábor iparművésszel, ki nemcsak hallgatója, de egy nap elnöke, másszor előadója is volt a konferenciának.

Három nap, három cím: 1. Vizuális közízlés, közművelődés és közönség viszonya. 2. Műfajhatárok átalakulása, új vizuális médiumok. 3. Művészet-antiművészet. Mintha túlságosan általános, elnagyolt volna a címek által megfogalmazott tematika.

— Azt hiszem, szándékosan az. Régen tartottak már a képzőművészek nyílt, elméleti vitát, ezek az előadások az egész szakmát voltak hivatottak megmozgatni. Az általuk felvetett kérdésekhez részben, érintőlegesen, vagy éppen meghatározó módon, de valamennyiünknek azért közünk van. Régi rögeszmém, hogy minden ember — de főként a valamely kreatív tevékenységet folytató, s így az alkotó művész is — olyan mint egy lőporos hordó. Fantasztikus energiát rejt magában, passzivitásából felszabadítandó és hasznos cselekvésben lekötendő energiát. S ráadásul a művészek társadalma tisztelet a kivételnek, korántsem az egymást rajongva szeretők, önzetlenül elismerők és segítők közössége. Ha tehát a művészeti élet nemhogy munkára és gondolkodásra nem pezsdítő, hanem még egymás elleni duruzsolástól és megkeseredett zsörtölődésektől is zajos, az csak kárára van a művészetnek és a társadalomnak egyaránt. Sok ilyen konferenciára van szükség, s örülünk neki, hogy a tanácskozáson nemegyszer elhangzott a javaslat újabb megbeszélések, viták szervezésére. Mert minden résztvevő megérezte, hogy végre egy olyan tanácskozáson ül, amelynek közlésszándékú alaphangja van.

Ez egy tudományos tanácskozáson egészen természetes, mondhatnánk, előfeltétel. Miért örvendetesen új, üdvözölni való egy képzőművészeti konferencián?

— Mert a mi területünkön problémákról nem divat őszintén beszélni. Állandóan minőségi, színvonalas művészetről papolunk, de sem a minőséghez nincsen meg a mérőegységünk, sem a színvonalhoz a mércénk. Ennek alapvető oka, sajnos bármennyire szégyenletes is megállapítani, a szakma tájékozatlansága, és az érdeklődésnek, valamint az elemző kritikának a hiánya. Lemaradtunk. Művészeti kategóriánk, adminisztrációs rendszerünk, például a szövetség felépítése, a XIX. századi műfajelméleten alapul. Aki agyaggal bajlódik és égetett mázzal képet fest, az festő. S ennek alapján hovatovább az utóbbi fél évszázad műalkotásait és azok létrehozóit le kell nyelnünk, el kell hallgatnunk. Ha nem is véglegesen, de átmenetileg mindenképpen így illik, míg csak bele nem tudjuk szuszakolni őket valamifajta régi keretbe, vagy elegen nem lesznek ahhoz, hogy új kategóriát gyártsunk nekik. Ezt a rossz beidegzést, az új, sokszor extrém, sőt vad irányzatok, kísérletek agyonhallgatását minden bizonnyal az ötvenes évek elejéről cipeljük magunkkal, mindannyiunk kárára. Ma már senki sincs eltiltva a legkülönfélébb s érdeklődéséhez közelálló külföldi folyóiratok, szaklapok olvasásától, sőt, az ország legjobb szakkönyvtára az Iparművészeti Főiskolán található. A szakma mégis tájékozatlan, mintha attól tartana, hogy nem beszélhet az új dolgokról, ezért el sem olvassa, meg sem ismeri és egy-egy hazai próbálkozás láttán először gyanakodva üti fel a fejét. *Pedig csak a tájékozottság és a nyitottság viheti előbbre a képzőművészetet.* Ki kell dadognunk magunkból a születő ötleteket, termékeny vitákban kell hangosan gondolkoznunk, hogy utána folyékonyan beszélhessünk a tudás birtokában érte vagy ellene, meggyőződésünk szerint. A műfaji határésetek, az új médiák ne szakrálódhassanak.

És mi a véleménye az egészen új utakon járókról, a be nem fogadottakról? Az antiművészet és a művészet viszonyáról?

— A tézis—antitézis közismert viszonyával jellemezném, s *Németh* Lajos professzor előadását tudnám idézni, aki szerintem is helyesen úgy fogalmazott, hogy műtárgy az, amit a társadalmi közvélemény, a kornak, a technikai és humán civilizációnak egy bizonyos fokán, annak fogad el. Az antiművészet szándékoltan teszi elfogadhatatlanná magát, s ezzel lázad a konvenció, az intézményrendszer ellen, de ezen túl társadalmi, egzisztenciális kérdéseket vet fel a XX. század egyéb szociológiai problémáival párhuzamosan.

— Mindez, minden művészettel, alkotással kapcsolatos probléma hat a közönségre is. Vagy gyakorlati hatásával, vagy hiányának negatívumával. S miután potenciális közönség vagyunk mindahányan, még a művészek is, így az egész társadalomra hatással van. A tanácskozáson nem sok jó hangzott el a közönség és a művészek kapcsolatáról; túlzás nélkül állíthatom, hogy egyetlen dicsérő jelzőt sem kaptak a kiállítások. Pedig a jelenlegi intézményrendszerben ezek a legfontosabb kapcsok műalkotás és közönség között.

— Nincs is rajtuk sok dicsérnivaló. S hogy ez nemcsak szakmai fanyalgás, arra heteken belül igazolást nyerhet bárki, aki nem sajnál egy-két hűvösebb délutánt a Hősök terén eltölteni. Mert akkor láthatja majd, hogy a Műjégpályára egész télen naponta több ezer kisgyerek és szülője, sok-sok fiatal jár, akik útközben, oda-vissza mind elhaladnak a Műcsarnok előtt. Előtt, mondom, mert egy kézen meg lehet számolni azokat, akik betérnek ide. Annyi vonzása sincs a háznak, hogy legalább megmelegedni beugorjanak. Valóban olyan nehéz volna becsalogatni a fiatalokat? A mai pesti srácok külföldön csak tátják a szájukat, ha kezükbe kerül egy filléres polaroid kamera. Mi volna, ha 15—20 polaroid gépet tennének ki az egyik terembe, láncolják őket oda akár, s mindenki csinálhatna a barátjáról vagy magáról egy képet, s közben el is lehetne magyarázni nekik, hogy milyen elven működik a gép. Vagy mi történne, ha kiállítanának egy nagy elektromos hangkeverőpultot? Biztosan akadna szakmáját bolondulásig szerető hangmérnök, aki néhány alkalommal szívesen mesélné el a gyerekeknek, hogyan lesz a szóló hangokból nagyzenekari hangverseny. De hát ez nálunk nem „művészet". Ha a múzeumi kiállítóterem nem egy ájtatos hallgatásra berendezett helyiség volna, ahol libasorban, csendben kell körbevonulni a falak mellett! De hiszen erre született meg esztendőkkel ezelőtt az a KB-határozat, hogy *műhelyeket kell teremteni.* S mi lett ebből? Műhelye a grafikának, mondjuk a Csók István Galéria? Vagy a Fényes Adolf-terem? Vagy specializálódott egyetlen kiállító helyiség is? Biztosra mehetnek a műfajt illetően a Helikon Galériába? Minden kérdésre nemmel felelhetek. Kocsmába, presszóba, színházba sem megy a többség találomra. Törzsközönsége van mindegyiknek. Klubosítani kellene a kultúrát, hogy aki felismerte vonzását, ne csalódjék, még jobban kötődjék hozzá és ossza meg örömét másokkal is. *Később úrként, de nagyobb barátként kellene kezelni a közönséget.* „Házipapucsos" nagy műhelyeket, beszélgetéseket, vitákat és estélyiruhás, elegáns vernisszázsokat egyaránt tartani kellene, mert mély, valódi kapcsolatot csak így alakíthatunk ki egymással. A mai kísérletező művészetnek annyi vonzereje van, olyan izgalmas, hogy alig győznénk a kíváncsi kérdések kielégítését.

Mi lehet a szerepe a kritikának közönség és művészet viszonyában, segítheti-e egyik vagy másik felet?

— *A kritika ne segítsen, végezze a maga dolgát.* S az a legtöbb, ha funkcióját hiánytalanul teljesíti. Ne legyen ellensége az alkotóknak, sem vállonveregető „barátja" a közönségnek; ne tegye fel örökké a kérdést: használ-e, kell-e ez a nézőnek? *Állítson tükröt a művész elé, s művét bírálja, de ha csak teljes szakmai vértezete feljogosítja erre.* A kimondottan szakcikkeken kívül a mai kritikában nem beszélhetünk a tárgy teljes ismeretéről. Hasonlítsunk csak össze egy napilapi zenekritikát és egy műbírálatot. A hozzáértés, a jártasság, a mélyrehatás jellemzi az előbbit, s — tisztelet a kivételnek — csak minimális hitelesség az utóbbit. Nem az a jó képzőművészeti kritika, amelyikben a bírálóról kiderül, hogy mennyire okos, hanem amelyikben a műről derül ki, milyen. Ilyen pedig sajnos, nagyon kevés van. A jövő rendjét a kölcsönös egymásra hatásban, alkotó-műközösség-kritika folyamatos, nyílt viszonyaiban kell megtalálnunk.

Hajdú Éva

NAPLÓ

Október 18

Gálaestet rendez a Korona Pódium október 22-én kétezredik előadása alkalmából. Az est szerkesztő-háziasszonya Mikes Lilla, bevezetőt mond Elbert János.

♔

Megkezdődött pénteken Gyöngyösön a színjátszó gyermekek országos találkozója: a színjátszás, népi játékok, továbbá a tárgyfomráló művészet terén mutatják be tudásukat. Az együttesek vezetői szakmai tanácskozásokon beszélik meg tapasztalataikat.

♔

Az Eötvös-gimnázium Pince klubjában M. Kiss Katalin kerámikusművész kiállítása október 31-ig tekinthető meg.

♔

A Néprajzi Múzeumban ma, szombaton 12 órakor Bige József, a népművészet mestere dudabemutatót tart.

A Budapesti Művészeti Hetek mai műsora:

Erkel Színház — 19.00: Puccini: Triptichon (bemutató) Angelica nővér, Köpeny, Gianni Schicci. **Fővárosi Operettszínház** — 19.00: Amatőr néptáncegyüttesek műsora. **Zeneakadémia** — 19.30: Johannes Ernst Köhler orgonaestje. **Rádió 3. műsor** — 19.35: Közvetítés a Zeneakadémiáról.

A színházak szombati műsora

Nemzeti Színház: Jövedelmező állás (7) — **Fővárosi Művelődési Házban:** Két úr szolgája (7) — **Népszínház—Városmajor Színház:** Frontátvonulás (7) — **Józsefvárosi Színház:** Tíz kiló arany (7) — **Madách Színház:** Három nővér (7) — **Reflektor Színpad:** A szelíd teremtés (3) — **Vígszínház:** Jó estét nyár... (7) — **Pesti Színház:** Váltótörök (7) — **József Attila Színház:** Pályamódosítás (T. bérl. 7) — **Kamaraszínpadon:** Halmi, vagy a tékozló fiú (7) — **Thália Színház:** Énekek éneke (7) — **Vidám Színpad:** Segítség, válunk! (7) — **Kis Színpad:** Játék a csillagokkal (fél 8) — **Radnóti Miklós Színpad:** Minden másképpen van (du. 3), Kései siráto (7) — **Mikroszkóp Színpad:** Minek néz engem? (fél 9) — **Budapesti Gyermekszínház:** A csodálatos jávorfák (du. 3) — **Állami Bábszínház a Népköztársaság útján:** Gidaház az erdőszélen (du. 4), **a Jókai téren:** A két kicsi pingvin (du. fél 3) — **Egyetemi Színpad:** Középkorunk boltívei alatt (7) — **Szkéné Színház:** „Fontoljátok meg, mit mondtok!" (József Attila emlékműsor) (fél 8) — **Fővárosi Művelődési Ház, Körpódium:** Ruttkai Éva és Darvas Iván estje (7).

A közép-hatósugarú rakéták korlátozá

szovjet–amerikai tárgyalás kezdődtek Genfben

A külpolitikai helyzet

1. **A NEMZETKÖZI LÉGKÖR** lehűlésének időszakában rendkívül fontos esemény, hogy Genfben megkezdődtek a szovjet—amerikai tanácskozások a közép-hatótávolságú rakéták korlátozásáról. Hosszú idő után ültek ismét tárgyalóasztalhoz a két nagyhatalom képviselői. A NATO decemberben hozta meg azt a döntését, hogy amerikai rakétákat telepít Nyugat-Európába, ellensúlyozandó az e térségben állítólag fölénybe került szovjet fegyvereket. Földrészünk nyugati felén azonban jobban féltették az enyhülés folyamatát, mint az Egyesült Államokban, s a közös érdekek és a kölcsönös előnyök alapján jöhetett létre *Brezsnyev* és *Schmidt* találkozója, amelyen a szovjet államfő javasolta a megbeszéléseket az eurorakétákról, feltételként szabva, hogy ezekbe az eszmecserékbe be kell vonni az előretolt állomásoztatású amerikai rakétákat is. Az előkészületi munka pénteken nyílt meg a svájci konferenciavárosban, s bár föltehető, hogy az amerikai elnökválasztásokig érdemi haladás nem lesz, a találkozó kiemelkedő jelentőségű a világpolitikában.

2. **A FESZÜLTSÉGEKET CSÖKKENTHETIK** a szovjet—amerikai tárgyalások, a válsággócok megszüntetéséhez is hozzájárulhatnak. A mostani genfi eszmecserék napirendjén azonban nem szerepel a közép-keleti válság, amely éppen a kívülállók higgadtsága nyomán ülhet el. A jelentések szerint viszont szüntelen hevességgel folynak a harcok, iráni harci gépek ismét bombázták Bagdadot, s a helyszínről érkezett hírek arról számolnak be, hogy az iráni Abadan olajközpont körül egyre szorosabbra zárul az iraki csapatok ostromgyűrűje. *Khomeini* ajatollah televíziós beszédében egyébként azt hangoztatta, hogy a háború „a térségből kiszorult nagyhatalmak érdekeit szolgálja, az Irán feletti befolyásukat elvesztett erők most testvérháború szításával próbálják uralmuk alá hajtani ezeket az országokat". Irán vallási vezetője, mint tette ezt korábban is, ismét felszólított a bagdadi rendszer megdöntésére. Eközben New Yorkba érkezett a teheráni kormányfő, aki a Biztonsági Tanácsban fejti ki álláspontját. Az amerikai külügyminisztérium cáfolta azokat az értesüléseket, amelyek szerint öt szállító repülőgép áll készenlétben, hogy alkatrészeket szállítson Iránba az amerikai túszokért cserébe. *Muskie*, a *State Department* vezetője úgy nyilatkozott, hogy a diplomaták hazatérésével az amerikai szankciókat azonnal megszüntetik. A washingtoni diplomáciai manőverekhez tartozik, hogy tokiói körök mérlegelik annak lehetőségét, hozzájárulnak a nyugati szövetségesek őrhajóhadának költségeihez. A flottaegységek a Hormuzi-szorost védelmeznék, biztosítanák a szállítási útvonalakat, a nyugati világ olajellátását.

3. **AZ EGYIPTOMI ELNÖK** fogadta helyettesét, aki egyhetes washingtoni látogatásról érkezett vissza Kairóba. A megbeszéléseken januárra halasztották az egyiptomi—izraeli—amerikai csúcstalálkozót, viszont Egyiptom beleegyezett abba, hogy folytatja a palesztin autonómiatárgyalásokat, pedig a washingtoni eszmecseréken nem közeledtek egymáshoz az önkormányzattal kapcsolatos egyiptomi és izraeli nézetek. *Badavi* tábornok, hadügyminiszter bejelentette, hogy november közepén érkezik az országba az Egyesült Államok 1400 katonája, hogy közös kiképzésen vegyen részt az egyiptomi fegyveres erők egységeivel.

Puja Frigyes hazaérkezett New Yorkból

Az *MTI* jelenti: *Puja* Frigyes, a Magyar Népköztársaság külügyminisztere pénteken hazaérkezett New Yorkból, az ENSZ-közgyűlés XXXV. üléssszakáról.

Az újabb fegyverzetellenőrzési tanácskozások előkészítő szakasza

Genfből jelenti az *MTI:* Az Egyesült Államok genfi képviseletének épületében pénteken délelőtt megkezdődött a közép-hatótávolságú nukleáris hordozóeszközök korlátozását célzó szovjet—amerikai tárgyalássorozat. A szovjet küldöttséget Viktor *Karpov* nagykövet, az amerikait Spurgeon *Keeny*, a fegyverzetellenőrzési és leszerelési hivatal igazgatóhelyettese vezeti.

A NATO az elmúlt év végén újabb fegyverkezési programot hagyott jóvá: a közép-hatótávolságú rakéták terén Európában meglevő — állítólagos — szovjet fölényre hivatkozva 572 további nukleáris töltetű rakéta telepítését határozta el Nyugat-Európában.

A Szovjetunió azzal járult hozzá a közép-hatótávolságú nukleáris hordozóeszközök korlátozásáról folyó tárgyalások felvételéhez, hogy a napirendre vegyék fel az Egyesült Államok európai előretolt fegyverrendszerét is. Washington ezt a javaslatot — eddig — elutasította.

A pénteken kezdődött tárgyalások előkészítő jellegűek, az első szakasz célja a tárgyalási témakör körülhatárolása. Genfi megfigyelők szerint az érdemi kérdések megvitatására csak később, az amerikai elnökválasztás után lehet számítani.

A Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek katonai tanácsa Prágában ülésezett

Az *MTI* jelenti: A Varsói Szerződés tagállamai Egyesített Fegyveres Erőinek katonai tanácsa 1980. október 15—17. között Prágában megtartotta soron következő ülését. A katonai tanács munkájában *Kulikovnak*, a Szovjetunió marsalljának, az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnokának elnökletével részt vettek a Varsói Szerződés tagállamainak képviselői. A katonai tanács megvitatta az Egyesített Fegyveres Erők tevékenységének időszerű kérdéseit. Az Egyesített Fegyveres Erők katonai tanácsának tagjait fogadta Gustav *Husak*, a CSKP főtitkára, köztársasági elnök. A katonai tanács ülése baráti légkörben, a szoros együttműködés szellemében zajlott le.

Hazaérkezett Prágából az a katonai küldöttség, amely *Csémi* Károly vezérezredes, honvédelmi minisztériumi államtitkár, az Egyesített Fegyveres Erők katonai tanácsának tagja vezetésével részt vett a katonai tanács ülésén.

Élénk véleménycserék Madridban

Madridból jelenti az *MTI:* A novemberi madridi találkozó előkészítő megbeszélésein az NDK küldöttsége a csütörtöki ülésen késznek mutatkozott elfogadni a spanyol küldöttségnek azt a javaslatát, hogy az érdemi találkozó március 5-én érjen véget. Az NDK szerint azonban a végleges időpontról magának a novemberben kezdődő érdemi találkozónak kell döntenie.

Ezzel kirajzolódott, hogy a találkozó hosszabb karácsonyi szünettel együtt mintegy négy hónapig fog tartani. Az NDK állásfoglalását, amelyet a többi szocialista ország is kész megvizsgálni, az utóbbi napokban élénk hivatalos és nem hivatalos tanácskozások előzték meg.

A spanyol lapok általában úgy értékelik az NDK állás-

Babrak Karma a moszkvai barátság

Moszkvából jelenti a *TASZSZ:* A moszkvai állami egyetemen rendezett szovjet—afgán baráti nagygyűlésen Babrak *Karmal*, az Afganisztáni Népi Demokratikus Párt főtitkára, a forradalmi tanács elnöke, miniszterelnök beszédében a többi között rámutatott: a Szovjetunió sokoldalú segítsége biztosította és biztosítja Afganisztán győzelmeit a belső és külső, reakció elleni harcban, az új, igazságos társadalom felépítésében. A szónok aláhúzta: a nemzetközi imperializmus — karöltve a pekingi hegemonistákkal — az afganisztáni forradalom első napja óta hadüzenet nélküli

Giscard d'Estaing és T pekingi talá

A francia államfő T

Pekingből jelenti az *MTI:* Pekingi látogatásának harmadik napján, pénteken Valéry *Giscard d'Estaing* francia köztársasági elnök *Teng Hsziaoping* volt miniszterelnökhelyettessel, ez idő szerint a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága alelnökével találkozott és a francia—kínai kétoldalú kereskedelem kérdésein túlmenően nemzetközi kérdésekről — közöttük Kambodzsáról, Afganisztánról, a Közel-Keletről és az iraki—iráni háborúról — folytatott vele eszmecserét.

A találkozó után a kínai politikus francia újságíróknak kijelentette, hogy „kötetlen és szívélyes véleménycserét folytattak és számos kérdésben egyetértettek". Arra a kérdésre, hogy a találkozón milyen fontosabb kérdéseket vitattak meg, Teng Hsziao-ping azt válaszolta, hogy mindenekelőtt globális stratégiai kérdéseket érintettek. Hozzátette, hogy Kína „aggódik a jelenlegi nemzetközi helyzet miatt, de ugyanakkor bizakodik is". Hangoztatta, hogy „minden lehetőt el kell követni a népek egyesítéséért a hegemonizmus ellen, a világháború kitörésének elodázásáért és a világbéke megőrzéséért". Megállapította, hogy Franciaország nagyon fontos szerepet játszhat a nemzetközi politika alakításában.

Sajtóértekezleten ismertette pénteken Pekingben Giscard d'Estaing a kínai vezetőkkel az elmúlt három napon tartott megbeszéléseinek eredményét. A francia államfő újságíróknak elmondotta, hogy a nemzetközi helyzetet illetően Párizs és Peking nézetei „közelállók, némelykor hasonlóak".

Ami a kétoldalú kapcsolatokat illeti, Giscard d'Estaing „nyíltnak és biztatónak" nevezte a francia—kínai kapcsolatokat, majd bejelentette, hogy látogatása során elvi megállapodás született, amelynek értelmében Franciaország

Bagdad visszautasította Wald

Irak elhúzódó hál

Washingtonból jelenti a *Reuter:* Megtörténtét, hogy az Egyesült Államok hadifelszerelést szállít Iránnak, mihelyt rendeződik a Teheránban 1979. november 4-e óta fogva tartott 52 amerikai

Attalai Gábor, iparművén, textilművén

Kiállítása nyílik meg a hult.

Kapcsolatok Intézetében.

— : Hallottuk

2

ESTI HIRLAP, Bu. 1972. máj. 18.

Attalai Gábor, textiltervező iparművész

Máj. 19-én nyílik meg tárlata.
(K. K. T.)

—:o Attalai Gábor... 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. máj. 19.

Attalai Gábor, textiltervező, iparmű vén

Kiállítása a kult. kapcsolatok
Intéretében látható,

— : A hét végi kulturális program ból

11.

Népszabadság, Bp. 1972. máj. 27.

Attalai Gábor (1934-)

Szerepel az alábbi táblázatok

Herbert Albrecht: Ungarische Avantgarde
Druckgrafik und Zeichnungen in der
Galerie Wildenhausen

Bremer Nachrichten 1971 I. 20

M.D.K.

Attalai Gábor
iparművész

Butorszövet terve (kepet)

Markos Erzsébet: A népotthon.
Nőlapja, 1961 szept. 16.

Attalai Gábor
textilterverő -

M.D.K.

Rést vett a tárlaton.

-: Textil faliképek a Savária Muzeumban
Va népe 1969 augusztus

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

M.D.K

Attalai Gabor
iparművész

A Magyar Képzőművészek Szövetsé-
gének közgyűlése a textil szakosztály
választmányi tagjává választotta.

A Magyar Képzőművészek Szövetségének közgyűlése
Művészet, 1969. március – 18 lap

de - D - U

ATTALAI Gábor betitlevező

Részvétel a ziálitásban

(v... a) Fiatal iparművészek ziálitása

Magyar Nemzet 1961. szept. 5. 4. l.

Áthalai Gábor

A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat által kezdeményezett „Mai magyar iparművészet" c. sorozat első kötetei foglalkoznak a művésszel is.

Népszava, 1975. aug. 17. 103. évf. 193. sz. 8. o.

Attalai Gábor

Az új Képzőművészeti Kisteszikon-
ban bővebben tárgyalják, mint
a 4 kötetesben

Vigilia 73/11 Dérényi! 783

Attalai Gábor

Grafika p. szerigráfia
460 x 551

XX. századi magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

Attalai Gábor

Foto és néhány adat a művészről.

I. Fal- és Térlextil Biennálé
Szombathely, Savaria Múzeum, 1970

M.D.K.

Attalai Gábor
iparművész

Faliszőnyegeit állította ki
a tárlaton.

Szabadi Judit: Forma 64.
Művészet, 1964. aug - 33 lap.

Attalai Gabor

textilterverő gobelin-faliképei

a balatonnéplaki újságíró
üdülőben helyezik el

Szabad Nemzet 1968 aug. 3.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Áthalai Gábor

A KÖR iparművész csoport többi tagjával közösen decemberben a Mester utcai pincetárlat helyiségében kiállítása lesz.

Ipari Művészet, 1968. 5-6. sz. 60. l.

Atalai Gábor iparművész

– bútorkreata az Otthon '71
kiállításon

–: Lakberendezés
Magyar Ifjúság, 1970. XI. 27. 16. o.

Attalai Gábor

Szobra van a modern
magyar Kéztárban Pécsett

N.N.: láthatók az új
szerzemények

Dunántúli Napló 1974 VIII. 27

Halasi Gábor

Szerepelt az Ernst Múzeum-i kiállításon
októberben.

Textil falikép 68; Ipari Művészet, 1968. 5-6.sz. 62.p

Halai Gábor

Mint a nyílt absztrakció képviselője szerepelt az alábbi Biennálén.

Szíj Rezső: I. Fal- és Tértextil Biennálé Szombathelyen; Ipari Művészet, 1970. IV. 44. l.

Aftalai Gábor

Vörös motívum c. munkáját szűkszavúság és formai leegyszerűsítés jellemzi.

Szíj Rezső: 1. Fal- és Térkerámia Biennálé Szombathelyen; Iparművészet, 1970. IV. 45. l.

Áthalai Gábor

Bútortextilját (-kárpitját) említi a szerző.

Dietz Csaba: Otthon '71 kiállítás; Ipari Művészet, 1971. 1. sz. 13. l

Attalai Gábor

Hozzászól az ankethoz

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztl. 1970. IV. 33. l.

Attalai Gábor

Suppán Irén betegsége miatt és az Ő nevében szól hozzá az ankéthoz

A Magyar Képzőművészek Szövetsége Iparművész Titkárságának Tájékoztatt. 1970. IV.

Attalai

Buzás Árpád hozzászólásában
említi

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztatás 1970. IV.

Attalai Sándor

Emlékére

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztatója 1970. IV. 6.

Attalai Gábor

"Vörös motívum" file, repr.

I. Fal- és Térfextil Biennálé
Szombathely, Savaria Múz. 1970.

Uttalai Gábor

Aspekten van hedendaagse
ungarse kunst kiállításon
Utrechtben a kiállítók között
szerepelt a művével.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel.....
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Attakai Gábor

1974 nagyszabasa művész
részt vett Wrocławban 4. Tri-
ennal Rysunku-n.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel.....
Müvészet,1980.október- 2.lap.

Attalai Gálor

1974 jún vizsában a 4.
British International Print
Biennalen Bradfordba vesz
részt a művész.

Bereczky Loránd: Évtizedes lejtekben.
Művészet, 1980. október - 2 lap.

Attalai Gábor

1974 júnusában a művész részt vett Antwerpenben az International Cultureel Centrumban a kiállításon

Bereczky Loránd: év tíze des lépkekkel...
Művészet, 1980. október - 2 lap

Attalai Gabor

1974 augusztusában a Művész-
ház részt vett az NSZK-beli
Frechenben a 3. Internationale
Graphikbiennalen.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel...
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Olttalai Gálor

1976 áprilisában a művész
kiállítást rendezett a Gale-
ria Sztuki Wajwowszejban
Wroclawban.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel....
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Attalai Gábor, textiltervező iparművész

Rajzművészetünk a Nemzeti Galériában május végéig látható.

Szerepel a művész műve a kiállításon.

Losonci Miklós: Alap, nyitány és befejezés.
Pest Megyei Hírlap, 1980. ápr. 26.

Gábor Attalai

„Bogen" [repet.]

J.K.: Lob des Handwerks. Über die Ausstellung „Die Intelligenz der Hand."

Daily News, 1980. aug. 10.

Attalai Gábor, iparművész

Eric Satie és hallgatásom szenetei II.,
tus, 29 x 21 cm. 1978.

|repr.|

Művészet, 1980. máj. 34. old.

Attalai Gabór

Gyetvai Ágnes: Kortársaink közgyűjtemenyben

Művészet, 1982. március

Halasi Gábor

Lóska Lajos: Variációk a kockára

Művésznő, 1982. szeptember

Attalai Gábor

Attalai Gábor: Kocka, négyzet, háló

Művészet, 1982. november

Attalai Gábor

Menyhárt László: Levegőben, présben

Művészet, 1982. november

Oltalai Gábor

Szabadi Judit: Hagyomány és kor-
szerűség

Felsőrs, 1984. IX.

Attalai Gábor, textil-iparművész

A Vigadó Galéria nem egy művészt, egy életművet népszerűsít kiállításában, hanem egy műfajt, a gobelint, ami 30.-ig látható, e hó-ban.-

Attalai Gábor művei szerepelnek a tárlaton.

Láttuk, hallottuk

1981. VIII. 12. Petőfi 10.45 /Fr/.

Attalai Gábor

Fekete I-III.file

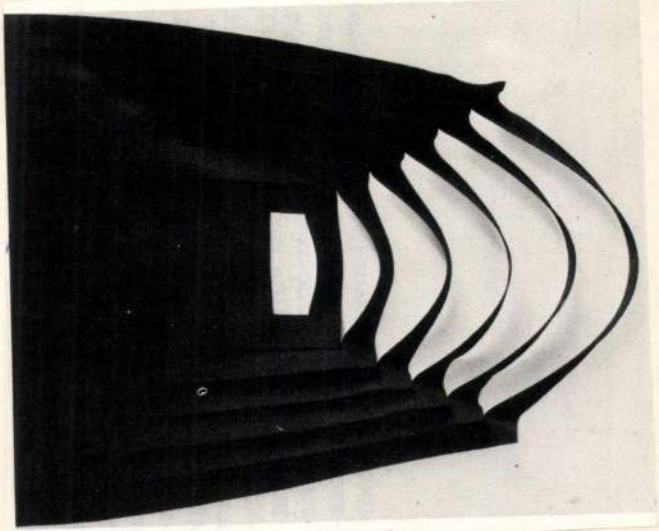

Bán András: Kivonulás a Paradicsomból.
Művészet,1978. november/ 18.oldal.

Attalai Gábor

Fekete I-III.file

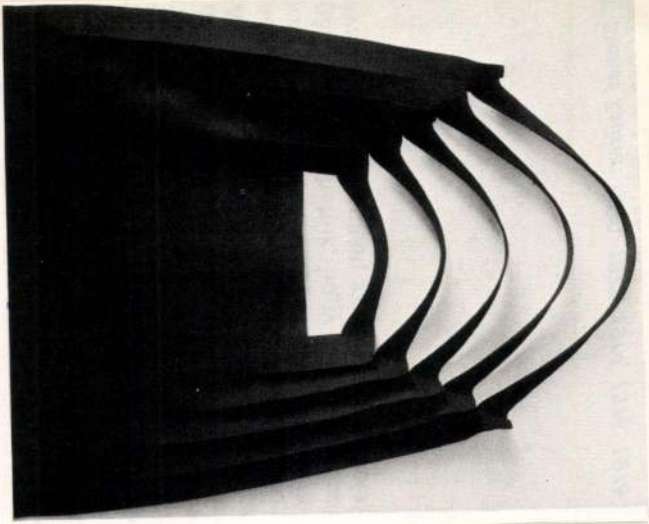

Bán András: Kivonulás a Paradicsomból.
Művészet, 1978. november/ 18.oldal.

Ottrokai Gábor

Munkái a budapesti Műve-
lődési Ház kiállításain lát-
hatók.

P. Szabó Ernő: Textil, textil után.
Új Tükör, 1979. február 18 - 3. lap.

Attalai Gábor

Gin? Judit kiállítása
a Dorottya utcában

Magyar Nemzet 1985. X. 1.

Attai Gábor

Frank János:Az eleven textil cimü könyvében foglalkozik a müvésszel.

Magyar Hirlap 1980/9/7/1o

Wagner Szóra birt kiállitótermek

Attalai Gábor

1972-ben a Rezeda utca 9-ben mutatták be a művész sorozatát.

Szabó Júlia: Emlékek a 70-es évekből
Műrészet, 1980. október - 9 lap.

Attalai Gábor

1972 májusában Rereda 9-ben
kiállítást rendezett.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel.....
Müvészet,1980.október - 2.lap.

Attalai Gábor

A Galerija Savremene Umjetnosti-ban Zágrábban, a Tendencije 5 kiállításon részt vett a művész.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel.....

Müvészet,1980.október - 2.lap.

Altalai Gábor

A művész kiállítása 1970
áprilisában a pécsi Janus
Pannonius Múzeumban volt,
Mozgás '70 címmel.

Beke László: Dátumok a magyar avantgarde müvészetéről.
MÜVÉSZET, 1980. október - 20. lap.

Attalai Gábor

A művész kiállítása a Műszaki Egyetem „R" klubjában 1970 decemberében volt.

BEKE LÁSZLÓ: Dátumok a magyar avantgarde művészetről. MŰVÉSZET, 1980. október - 20. lap.

Attalai Gábor

„Textil a textil után" kiállításon
Egerben a Galéria Negyven-
ben 1978 őpszilisában részt vett
a művész.

Bche László Dátumok a magyar avantgarde művészetről.
Művészet, 1980. október – 20. lap.

Attalai Gábor

A művésznek kiállítása volt
a Súm Gallery Reykjavikban
Izlandon 1973 augusztusában.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel....
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Attalai Gábor

1973 szeptemberében a műnem kiállítást rendezett a New Reform Gallery, Aalst Antwerpenben.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel....
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Aszalai Gábor, textiltervező

Pécsett az új galériában a művész kiállítását láthatjuk, akit a 20-as évek avangard művészei előtt tisztelegve alkotásaival.

Művészeti magazin

1978. VII. 15. Televízió, 21.45 | Gné |

Attalai Gábor

A Magyar Képző és Iparművészek Szövetsége 1979 novemberében tar-nácskozást tartott, amelyen a mű-vész előadása is elhangzott.

Attalai Gábor: Az iparművészet jelene és jövője. Művészet, 1980. május – 2. lap.

Attalai Gábor

A szovjet és a magyar szövetség tanácskozása után Attalai Gábor szólalt fel.

Attalai Gábor: Szovjet és magyar művészek.. Művészet, 1981. február – 5 S. lap.

Attalai Gábor

„Eric Satie"
(repro)

Lóska, Lajos: Rajzok a Várban.
Művészet, 1980. május – 32. lap.

Attalai Gábor,

„Miniatür plasztika", filc, 20 x 20 x 20 cm, 1976.

(repr.)

11-12-13. „Fekete I-III".
filc, 3 db. 200 x 140 cm., 1978. (emlétve.)

Művészet, 1978. 11. 22. old.
21 -"-

Attalai Gábor, grafikus

L: Kondor B.

Lánczi S: Képzőműv. krónika .. 819-823
Rajzkiállítás a ...

Jelenkor, Pécs, 1980. szept. XXIII/9.

Attalai Gábor

Frank János:Az eleven textil c. könyvében szerepel a müvész alkotásának fotója.

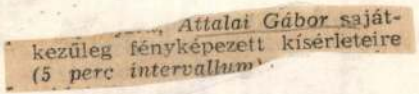

Magyar Hirlap 1980/9/7/10

Wagner:Szóra birt kiállitótermek

Attalai Gábor
textilművész

„Akacia", „Rosario" c.
„Művészszerepel a. tárlaton.

Egyed Edit: Kísérleti textiliák . . .
Művészet, 1970. junius – 37 lap.

A Halai Gábor

Neve emlitve

„Textil falikép 68"

Magyar Nemzet 1968 szept 26

MDK

Attalai Gábor, textiltervező

A ferencvárosi pincetárlaton szerepel.

– : Kör a pincében 2

ESTI HIRLAP. Bp. 1968. dec. 14.

MDK

Attali Gábor

Textil falikép 68. Kiáll. az Ernst Muzeumban, 1968.

MDK

Attalai Gábor

V. Orsz.Iparm.Kiáll. Mücs, 1965.

MDK

Attalai Gábor

Kiállitási kritika

Északmagyarország 1967 dec.16.

MDK

Attalai Gábor

Kiállitási hir

Budapest, 19

Északmagyarország 1968 dec.13.

Attalai Gábor MDK

szövött-anyag tervező

Az Iparművészeti Vállalat Komplex Studiójának
1. textil kiáll. Csók István Galéria, 1961.
aug. 25- szept. 10.

Attalai Gábor

Alkotása aulítva

Bertalan Lajos: Múzeumi sétá
Vas Népe, Szombathely, 1969. szept.
7

Általai Gábor textilszövő-ipari művész.

A Kulturális Kapcsolatok Intézete kiállítási termében máj. 19-én nyílik meg kiállítása.

Kiállítások.

Élet és Irodalom, 1972. máj. 13.

Attalai Gábor
ipaminvész

A Kulturalis Kapcsolatok Intéveté-
ben mutatta be Sextilmüvit Atta-
lai Gábor.

—:—

Művészet, 1972. julius - 15 oldal

Attalai Gábor, textiltervező MD4

Miskolcon mutatkozik be művei-
vel.

—: Kiállító közösségeket alakítanak az
iparművészek 9

Népszabadság, Bp. 1967. nov. 28. [Vidéki]

Ottlakai Gabor

Méltatás.

—: Contemporary Hungarian Textiles.
Művészet, 1979. június — 46. lap.

Ottlakai Gábor

Térbe függesztett textíliával
felesítheti Ottlakai Gábor.

Forgács Éva: Művészetek, művészeti ágak, ...
Művészet, 1979. augusztus — 34. lap.
szerkesztői

Uttalai Gábor
Textil biennálé Szombathelyen

Magyar Nemzet 1984. IX. 23.

Attalai Gábor [textilművész]

L. Kéri Ádám

Vadas József 101 nagytutja 12.

Élet és Irodalom Bp. 1985 jún 28. XXIX/26

Attalai Gábor | ipaművész
(cirkáló)

a Keramia X27.
Bp. Galériaiba
rendezett kiállítást
ismerteti

→ Orbán Kontalan Rea

[Művészet 1985/7/59-60.]

Attalai Gábor ipm. gr (textil)

[ATTALAI]

→ Pinczehelyi Sándor

MŰVÉSZET 1985/10/45

Atkalai Gábor ipu (textil)

↓ vita

↓

→ Fajó János A

MŰVÉSZET 1985/5/61
62
63

Atlalai Gábor textil. ipm.

[ATTALAI]

Ipmiv. Váll.

→ Gorka Géza ip

MŰVÉSZET 1985/10/8

ATTALAI GÁBOR

Hegyi Lóránd: Uj szubjektivizmus-uj eklektika
Megjegyzések a 80-as évek uj ma
gyar müvészetéhez. Belvedere. I.
/1989/1. / 3.

Attalai Gábor

Poplemusbaritól kiállítása

Magyar Nemzet 1985. XII. 5.

Attalai Gábor, iparmű vész

L: Kass Eszter

Vadas József: Illúziók nélkül 12

Élet és Irodalom Bp. 1986. fel. 7. XXX/6

Attalai Gábor, textilművész

L. Solti Gizella

Vadas József: Falon várva 12

Élet és Irodalom Bp. 1986. aug. 8 XXX/

Attalai Gábor, Munkácsy-díjas textil-iparművész

Attalai Gábor: „Szeretlek Magdi..."

Tetoválások a Fényes Adolf Teremben.

Művészet, 1988. febr., 58-59-60-old.

ATTALAI GÁBOR

említve ld. Nádler István

Sik Csaba: Tendenciák 1970-1980. Óbudai Galéria

UJ TÜKÖR 1980/XVII/ 28.sz.3.o.

ATTALAI GÁBOR

rwpr. Fakanalak
14.Péter Vladimir

Székely András:A kés intelligenciája.Kiáll.a Műcsarnokban
UJ TÜKÖR 1980/XVII/32.sz.24-25.o.

ATTALAI Gábor

BÁN András: Az avantgárd előretürtése : Beszélgetés Beke Lászlóval. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 3o.sz.1991 febr. 4. 7.p.

Az MNG 60-as évek kiállitásáról

Budapest, 19... év .....hó

Ph.

Érvényes 19.....tól ....

Felkérjük, hogy a fenti kutatás
példányát az MTA MKCS Könyvtára
küldeni sziveskedjék.

ATTALAI Gábor

Kép-vers / vers-kép.
Bp. PIM, 1987 füzet.

ább folytatódott.

n népszerü volt, hogy a Lovar Egylet
ásik pálya megépítését vette célba.
zán az első versenynapot már az új
nj, amely a Városliget szélében, a
volt /ma a Népstadion.../ Természe-
elavatását Kincsem, a Verhetetlen,
ssé tenni. Ezért rábeszélték Blas-
célból maradjon a tréningtelepen
versenyben áprilisban, 1880-ban. A
t...
ból hazatérve Kincsemet leápolták
élyzet reggelizni ment. Mielőtt a

Attalai Gábor

"Magányos textil" cimmel Vadas József ir a IV. Fal- és Tértextil Biennálén bemutatott müvekről a szombathelyi Savaria Muzeumban. Felsorolja a résztvevő müvészeket és ismerteti munkájukat: Ardai Ildikó, Attalai Gábor, Balázs Irén, BUzás Árpád, Cságoly Klára, Farkas Gabriella, az első dijnyertes Gecser Lujza, Kele Judit, Pauli Anna, Pécsi László, Preiser Klára, Szilvitzky Margit, Szuppán Irén, Tóth Sándor és végül Fekete György és Somogyi Pál belsőépitészeket emliti meg, mint akiknek V könnyitést jelentettek a tárlaton szereplő kisméretü textilmüvek. Fenti cikket lásd: Gecser Lujza nevénél

Élet és Irodalom, Bp. 1976. szept. 11. XX. évf. 37. sz. 13. lap.

V munkájukban

Magyar Hír
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Élet és Irodalom

1969 JUN 14

(1021

ATTALAI GÁBORNÁL MŰTEREM

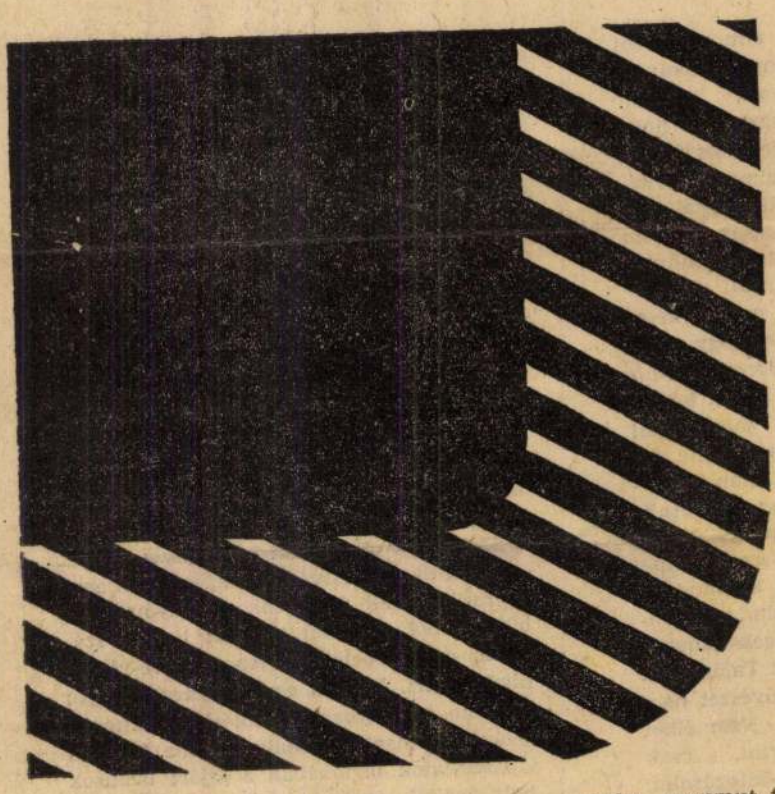

Szövött-textil tervező iparművész. Tanulmányainak befejezése — 1958 — óta szerepelt valamennyi itthoni és a legtöbb külföldre küldött magyar iparművészeti kiállításon. Önálló tárlatot 1966-ban Göteborgban rendezett, Csiky Tibor szobrásszal együtt. Attalai a „Kör" című, textiltervezőkből, ötvösökből és kerámikusokból álló iparművész csoport tagja.

— A textiltervezés gyűjtőfogalom. Ezen a művészeti ágon belül mivel foglalkozik, mi érdekli elsősorban?

— Foglalkozom lakástextillel, mindenféle technikával; izgat az az általában legnemesebbnek tartott szövési technika, a *goblein*. Ez volt a diplomamunkám műfaja is, és most tervezek egy nyolc négyzetméteres gobleint a *balatonszéplaki* újságíró üdülő számára. A kartonja — eredeti méretű színes terve — már el is készült.

— Érdekel és izgat, hogy olyan formanyelvet találjak, ami a népművészetben gyökeredzik. Specifikusan a magyar népművészetben. Miért kövessük a franciákat, az olaszokat, vagy az amerikaiakat? Ha az ő eredményeiket használnánk fel, csak itthon lenne újdonság. Senki a világon nem figyelne ránk. *Nem a magyar folklór citátumaira* gondolok, egyáltalán nem. Olyan szuverénitást szeretnék, amely együtt halad a világ művészetével, de ugyanakkor ne feledkezzünk meg saját adottságainkról sem.

— „Gyakorlatilag"?

— A tűzött suba eljárást mondhatom példának. A népművészet tanulmányozása közben jöttem rá erre. Hatásában a suba prémjére emlékeztet, vagy az úgynevezett *cserge* szőnyegre. Igenám, de a csergét szövik; én valódi, elemi birkagyapjú-fürtöket tűzök a vászonalapra, közönséges varrógéppel. Ez a suba eljárás *egy bizonyos* kifejezési formát követel. Aprólékosságra nincs lehetőség, magával vonja a *nonfigurációt* és a kevesebb, de hatásosabb színeffektusokkal és optikai motívumokkal való fogalmazást. Beszélhetünk a kalotaszegi párnáról is, melynek arányrendszere, kompozíciójának tagoltsága, kaligráfiája aktuális, azt is mondhatnám *újszerű*.

— A textil öntörvényű műfaj, a textiltervezés nem azonos sem a képi, sem más építkezéssel. Új, korszerű módszereket keresek, a klasszikus eljárásoknál gyorsabbakat. Amikor egy szultán vagy pasa szövetett magának egy szőnyeget, egész falu dolgozott rajta; most *egy* iparművész dolgozik az egész falunak.

— Robbanó sikere volt a „Textil falikép 68" kiállításnak az Ernst Múzeumban. Attalai Gábor nemcsak résztvevője, hanem félhivatalosan — sőt hivatalosan is — szervezője volt ennek a szerintem művészettörténeti jelentőségű tárlatnak. Mi a hiteles története az előkészületeknek?

— Az iparművészek elhatározták, hogy többé nem kezdeményeznek vegyes, szürke, mammut tárlatokat. Az iparművészetet felbontjuk *külön* ötvös, textil és kerámia kiállításokra. Életszagú, a szakmák működését reálisan bemutató tárlatokat akarunk. Hibáinkat sem titkoljuk.

— Mondtam az előbb, hogy a textil öntörvényű, a falikép nem úgy jön létre, hogy megfestünk egy képet, és aztán megszövetjük. Már a vázlatnál meg kell gondolnunk, mi lesz belőle. Formában, tartalomban és technikában szabadjára engedtük tárlatra készülő társainkat, de szigorú megkötéseket is határoztunk. Két évnél régebbi, és másfél négyzetméternél kisebb műveket senkitől sem vettünk át. Ha túl kicsi volt a falikép, még a legremekebbet is kidobtuk. A másfél négyzetméteres a leghatásosabb méret: még a lakásban is elfér, de alkalmas a közintézmények díszítésére is.

— Azért volt sikerünk, mert betartottuk a saját magunk hozta törvényeket. Kiállításunk *Pest* után sikert aratott *Bukarestben, Bécsben* és most meghívták *Grácba* is.

— Egy közös barátunk lakásán láttam két Attalai olajfestményt. Jó képek.

— A festést iparművészeti munkám velejárójának tartom. Ha festek, függetlenebb vagyok. A képi gondolkodás a megismeréssel való közelebbi kapcsolatot jelenti számomra. A színnek ma talán nagyobb szerepe van, mint a formának, mert a művészettörténet során a forma jobban kiműveltetett, mint a szín. A színt ugyanolyan tartalom-hordozónak érzem, mint a formát. A festészet számomra — sántító analógiával — olyan, mint a tudósnak az alapkutatás. Föltár, kitisztáz egy egész sor kérdést.

— Miben látja a különbséget a képzőművészet és az iparművészet között?

— A reneszánszban, a szecesszióban, vagy a *Bauhausban* nem vált el egymástól a két művészet. Nincs különbség köztük, és mégis van. A kényesebb kérdéseket a képzőművészetnek *kellene* felvetni, a képzőművészetnek az iparművészet előtt, de legalábbis vele együtt *kell* járnia.

Sokféle műfajában Attalai mindig más és más, előadása is sokféle. Ha gobleint tervez, gobleinszerű, lírai olajképeinek foltjai pedig feltétlenül festőiek. Bármit csinál is, az anyagszerűség diktál neki, de — mert művész — kezét nem dermeszti meg az anyagszerűségnek valamilyen önkéntes drillje. Egy művén belül is cáfolja a saját tételeit, éppen ellentmondásaival teszi egésszé. Subaszőnyegeinek puha, tömött, bundás felületén kemény, acélos hangokat is csendít, s legújabb grafikai lapjainak geometriáját — miután már bizonyságot tett fegyelmezettségéről —, olykor — és csak a megfelelő helyen érzésvonallal, egy-egy lazább ecsetfolt játékával oldja fel.

Frank János

ÖZELÍTÉSEK" MEGKÖZELÍTÉSE

l a címmel jelent
könyve, amely az
ányait, kritikáit
lmazza. S hogy
a jelentős költő
rodalmáról, költé-
ritka-jó-találatú
özelítések — írom
elégszer aláhúzni
ég iránti okos és
Vas nem a maga
műre, hogy aztán
mindarra, ami ki-
iből. Nincs is elő-
atlan jóindulattal
könyv lenne, az
redik után is min-
Így szabad, csak-
ahogy egy szobá-
. az ismeretlenbe,
rintés különös ér-
an mindezt szün-
A gyerekszemet az
alatt?! Talán csak
azi művészet nem
iákba. Nem élhet
k szerint, s csak
csérni-kifogásolni,
re: megközelíteni.
tartalma látszólag
írások a hazai és
atok, naplók, be-
r a késdobáló ke-
hogy korunk mű-
áthatóvá tegyék,
; s egyben az ön-
s tökéletes árny-
ha már ezzel a
rdítsam meg: ki-
sapódtak vissza
ra is veszélyesen
az Előljáróban,
zetben, amely az
t késéles írasait
nem véletlenül
t azoknak a ma-
emet mondtak az
ár az első pilla-
ak bélyegezték
evében is, azok-
magukra vették

ugyan a múlt rendszer, vagy talán a fasizmus jelmezét is... A pillanatnyi politikai érdek rövidlátó és önrontó cinizmusának veszélyeit közelítette meg Vas István? Igen. Ezt ma már könnyű észrevenni bőséges tapasztalataink birtokában, de ugyanakkor felötlik a kételkedés is: a tényleges l'art pour l'art Vas István-i meghatározását megközelítette-é már kulturális közéletünk? Azt, hogy a valódi költészet a politikát is mélyen és bonyolultan fogja fel, s a nem-valódi, az ál-költészet, a politikai aktualitás, vagy az apolitizálás pillanatnyi áramlataival futó dilettantizmus a tényleges l'art pour l'art, ahogy Vas István mondja: elvégre az ilyen alkatú költőnek igazán mindegy, *kép*-et vagy *nép*-et ír-e a szonettjébe.

Számomra elsősorban a költészet iskoláját jelentik Vas István esszéi, azt, ami annyira hiányzik újságaink és folyóirataink bírálataiból. Alapmű minden lírikus számára, amit Goethéről, Appolinaire-ről és Eliot-ról írt. Mintha egy kanyargós folyót szeretne szabályozni, a fölösleges kitérők levágására inspirál írásainak zöme. Bőséges tapasztalatok birtokában a lejárt izmusok holt ágaitól, azok újrafelfedezésétől óvná fiatal líránkat. — Miként előszavában oly szimpatikusan kifejti: a Tévedések Fenntartása Mellett természetesen, mert ahogy észreveszi és szóvá teszi a korlátoltságot, szüntelenül fölméri műfordítói munkája során is önmaga korlátait. T. F. M.? Talán csak Lukáccsal vitázó, Kassákról szóló írása után nem tenném ki, s bátran elhagynám Hajnal Annáról szóló tanulmányából. De máris ily mereven ítélkezem? Holott még csak az imént dicsértem: az ő megközelítései pontosabbak és körülhatároltabbak az akadémikusok kalickáinál, és látni való, hogy Vas István megközelítésének frisseségéből és alázatából ered megvesztegethetetlen szigorúsága is. Elfogulatlan? Igen, mert nincsenek előítéletei. Elfogulatlan, tehát nincs mentsége előtte semminek, ami rossz.

Mesterházi András

KELEMEN JÁNOS:

EGY REGÉNYTORZÓ

Szabó Béla, a kitűnő csehszlovákiai magyar író, *Hűség* címmel regényt írt Steiner Gáborról, a magyar munkásmozgalom tragikus sorsú harcosáról (Madách Könyvkiadó). A téma hálás: alkalmat ad széles perspektívájú közösségi ábrázolásra, s elmélyült egyéni fejlődésrajzra egyaránt. Formai megoldása is tág lehetőségeket nyújt. Elképzelhető gazdag, részletező, teljességre törekvő, több ciklusra tagozódó epikus feldolgozása, de az író épp úgy kitűnőt alkothat, ha drámai sűrítésre törekedve, megelégszik néhány döntő, fontos mozzanat hangsúlyozásával, szimbólummá emelésével.

A *Hűség* írója láthatóan az epikus megoldást választotta. Hősének életét végigkíséri zsenge gyermekkorától a Tanácsköztársaság bukásáig. S közben végigvándoroltatja fél Európán, beszámol fejlődéséről, olvasmányairól, s természetesen a nagy történelmi eseményekről, a tüntetésekről, háborúról, forradalmakról, felvonultatja a munkásmozgalom harcosainak különböző típusait. A regény igen gazdag élményanyagból merít, s az író, mintha maga is zavarba jönne a nagy gazdagság láttán; nem mindig tudja különválasztani az esetlegest, az epizódikust a jellegzetestől, a fontostól.

Legsikerültebb a regény első része. Olyan, mint egy kitűnő ifjúsági regény. A századforduló álmoskás kisvárosa, Komárom, egy gyermek friss, még elfogulatlan *szemén át* elevenedik meg. Itt még él minden alakja, mentesen minden sablontól, utólagos beleérzéstől. Bár Szabó Bélának kitűnő érzéke van a lírai, hangulati elemek felidézéséhez, itt inkább puritán tömörítésre törekszik, s csak jelzi a hozzá közelálló alakok gazdag érzelmi megnyilvánulásait. Azért is jó ifjúsági regény ez, mert pedagógiai célzat nélkül is helyesen működteti a fiatal olvasó képzeletét, erkölcsi és szellemi érdeklődését. Egy megindító gyermekszerelem is szépen színezi a történést. S néhány jól megválasztott epizód igen jellemző képet ad régmúlt idők gyermekének világáról.

A regény hőse gyermekies furfanggal és határozottsággal kiharcolja, hogy nyomdász lehessen, szakítva környezetének kereskedői becsvágyával. Ezen a ponton azonban véget is ér az ifjúsági regény, s ami sajnálatosabb, megtörik a művészi egység is. Az író nyilván maga is dilemmába került.

Az ifjúsági regény hangján nem akarta elmondani hőse további életét, ezt stílustörésnek érezhette. Ahhoz nem volt ereje vagy bátorsága, hogy újabb utakat vágjon hőse és a maga számára, ezért megtorpant, mint már eddigi műveiben is nemegyszer. Megtorpant annyira, hogy a művészi formálásról is lemondott. A regény második, nagyobb része túlméretezett szinopszisnak hat. Olyan, mintha egy már megírt, vagy még megírandó műnek mondaná el a tartalmát, kitűnő novellisztikus betétekkel, sok lehetőséget sejtető alakok gyors, odavetett felvázolásával. S ami ennél is elszomorítóbb, mintha ezt a történelmi vagy publicisztikai riportázst tartaná a legmegfelelőbb formának; nyomát sem érezni benne a művészi kételynek, a vergődésnek. Ezért marad torzó ez a szépen induló regény. Nem tudjuk, folytatja-e Szabó Béla a Hűség-et. Érdemes volna kísérleteznie. Térjen vissza az epikus ábrázoláshoz, ebben van legfőbb írói ereje. Legyen mértéktartóbb az anyag formálásában s inkább egyéni arcélek megrajzolására törekedjék, mint típusalkotásra. S akkor hőse kontúrjai is visszanyerik élességüket, amely a regény gyöngébbik részében szinte nyomtalanul eltűnt.

Attalai Gábor, festőművész

1976. szept. 5. Petőfi 19,30 VGné

Láttuk, hallottuk....

- A negyedik Fal és Tértextil Biennáléről irt Fekete Judit.

- Három Beiennálét kellett rendezni a szombathelyi Savaria Muzeumban ahhoz, hogy a negyedikre világossá váljék , mit nevezünk fal és tértextilnek. Kezdetben ugy látszott, hogy ez a nehézkes elnevezés valami ujfajta rendeltetésü textil féleségre utal. Ezeket a textileket már nem lehetett falkárpitoknak nevezni, és nem illett rájuk mondani azt sem, hogy szőnyeg. A szálakra bomlott textil ráncokat vetett, kifordult, és felcsavarodott. Széthasadozott vagy tömör plasztikát formált. Valójában azonban nem történt más, mint az, hogy textilmüvészeink másképpen nyultak az anyaghoz, mint korábban. Határozottabban tudatositták bennünk, hogy a szövött anyag is szálakból áll. A szál pedig növényi rostokból, vagy állatok szőréből. Vastagságuk, fényük, esésük is különbözik. A gyapju puha ,a szizál kocós, a kendőrből sodrott kötél erős. Textiltervezőink kutatni kezdték az anyagot, amiből dolgoznak. Rácsodálkoztak sokféle tulajdonságára, és amit eddig is naponta láttunk, most észre is vétetik velünk. A felszabadult fantázia nemcsak a szálakat szabaditotta fel a textilbiennálék álkalmából, hanem a lehetőséget is. A textil sokféle alkalmazására, funkciójára szerette volna felhivni a figyelmet, az épitészek figyelmét elsősorban. A textil alkalmas arra, hogy középületek, fogadótermek, lépcsőfeljárók falait, a különböző rendeltetésü belső tereket feldiszitsék velük. De ötleteket adhatnak a szinházi szakembereknek, a diszlettervezőknek, a gyermek - játszóterek tervezőinek és a kert tervezőknek is. Ez amostani beiennálé különösen sok használható darabot mutat. A szándékok egyszerübbé és világosabbá váltak, a tárlat egysé gesebb, átgondoltabb, mint ez előző években. Az ötletek is felfrissültek, erre a IV. Biennáléra. Korábban anonokromia uralkodott, most több a derüs, vidámabb szin, határozottabb a diszitőszándék. A textilek a falhoz igazodnak, s azt diszitik fel olyan puritánul, egyszerüen, mint Attalai Gábor, vagy Tóth Sándor. Vagy elszakadva a faltól, a teren középpn helyezkednek el a textilkompoziciók, és a mennyezetről lógatják be őket, mint a felszalagadott májusfákat. A megmunkálás gazdagságával hivja fel a figyelmet magára Preizel Klára, sokféle szövött anyagból összeállitott munkája, vagy Szabó Verona négyméteres kenderkompoziciója. Mindketten a Biennálé második diját kapták. A nagydijat Gecser Lujza

három méter hosszu, szizálból font Hid sinü munkája kapta. A velemi textilmühelyben készült, különböző ősi fonástechnikájukompozició méltán rászolgált a zsüri elismerésére.

Gábor Attalai

Anikó Székely

GÁBOR ATTALAI: STRIP-ROLL (FELT, 15 × 16 × 5 CM, 1974)

Attalai Gábor, iparművész

L.: Pécsi László

– „A Keletkerés variációi 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. márc. 4.

Attalay Gábor, textilművén

L.: Gorka G.

Bodri J.: Művéneti ... 819-822

JELENKOR, Pécs, 1975. sept. XVIII/9.

Attalai Gábor

„Ívek" szövött kender
430 x 320

III. Fal és Tértextil Biennálé
Szombathely Szavaria Múz
1974. Jul – Szept

Attalay Gábor iparművész

Az Iparművészeti Jubileumi Kiállításon szerepelnek szövetei.

P. Brestyánszky Ilona: Iparművészetünk 30 éve.

Dalgozók Lapja (Komárom), 1975. júl. 27.

Ottokai Gábor

A linzi Stadtmuseumban magyar textilművészeti kiállítás nyílt, amire cikket írt a művész.

—: Textilművészeti kiállítás. Tükör, 1974. június 26–24 lap.

Attalai Gábor Textiltervező

A szombathelyi Savaria Múzeumban rendezett IV. Fal- és Tértextil Biennálén szerepel vörös színű filc „Szalag"-ja (emlétve), mely nem épül, mint a szobor, hanem függ: formáját, ívének hajlását a föld vonzóereje határozza meg. — A tértextil egyik úttörője volt már évekkel ezelőtt Attalai Gábor filcplasztikáival.

Frank János: A szombathelyi biennálén.

Életünk, 1976. 6. 540. old.

Atalai Gálor
ipanűrész

„Lakás textiliák"
(repro)

Bojár Iván. Hasznosság és esztetikum.
Tükör, 1975. jul. 22-16. oldal.

Attalay Gábor
iparművész

Attalay Gábor textilanyagokkal
szerepel a tárlaton.

B. I.: Modern iparművészet...
Nők lapja, 1978. július 5–8 oldal.

Athalai Gábor

Munkájának reprodukciója

Jubileumi Iparművészeti Kiállítás
1975. Műcsarnok, jún - júl.

Attalai Gábor

Résztvesz a Biennálén
A katalógust lásd Mészáros
Sándornál

I. Ipari-Textil Művészeti Biennálé
Szombathely Savaria Múz
1973. Nov - Dec.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

Attalai Gábor

ÉLET ÉS IRODALOM

1976 MÁR 1 3

Bár anyu azt mondja, ne tör- — Nem, de sohasem lehet t
n magam, inkább hizlalnak ni, mikor lesz valamelyikre sz

1021

Attalai Gábor: Minitextil

lighanem kedvezőtlen
lenne az ítéletre.

●

yenféle esetek volta
közi kémet, merényl
lót, atombombatolv
am egyet se. Szerény
a kapitányságnak,
naradtam. Egyszer tér
za, amikor elővezette
úgy történt, hogy e
zás után, késő este, fo
autóval hazaérkezvén, meg-
am a lakásom melletti lakóte-
étteremnél vacsorázni. Ketten
unk, valamelyikünk azt indít-
yozta vacsora után, hogy az
sz napi szörpöket, kólákat, szó-
at elfelejtendő, igyunk meg
-egy hosszúlépést. A hosszúlé-
, tudvalevő, egy deci bor, két
i víz. Felvizezett, rossz minő-
ű folyóborból, mondjuk: há-
negyed deci bor. A pohár al-
an még hagytam is valamit.
ikor beültem az autóba, hogy
ány méterrel odébb álljak, kö-
bb a kapunkhoz, kigyulladt a
nben parkoló rendőrségi kocsi
ektora; igazoltatás, ellenőrzés.
- Fogyasztott alkoholt?
- Egy hosszúlépést.
- Velünk kell jönnie.
ár volt beismerni, gondoltam
özben, államfogolyként, a
dőrautóban, a minden tűréshá-
on aluli mennyiséget a szoká-
eljárás nem mutatja ki. Így
ett. Ámde ezt csak később tud-
meg, egyelőre kiszálltunk a
itányság előtt, átballagtunk a
t udvaron, oldalamon a kö-
el, s miközben ballagtunk,
ve, tréfásan, szemrehányóan
mondtam:
- Maguk is velem szórakoznak,
yett, hogy a zsiványokat ker-
ék ..

ilyeséget.

Örültem, hogy idegen nyelve
ki tudtam fejezni magam vala
hogy; magyarul hülyeség helyet
talán más szót mondtam volna, d
nem biztos, mert az ember néh
azt mondja, amit gondol, hiszer
esendő.

— Ez magának hülyeség? Ami
vel az utasokat védjük a tolva
jok, csempészek, emberrabló ban
dák ellen?!

— Ez a holmi bizonyára értel
mes szerszám az ön kezében. Mel
lettem, a tehetetlen pizsamás civi
ágyán, groteszk és mulatságo
tárgy. Ámbár, ahogy parancsolja
Mindenesetre: ha lehet, mégis vi
gye el innen.

Megvető és ellenséges pillan
tással mért végig, miközben
fegyvere után nyúlt:

— Sétapálca, az való az ilyenel
kezébe.

Két kollégája már kívül volt;
úgy csapta be maga után az aj
tót, hogy alighanem az egész sze
relvényen meghallották.

Nem kellett volna szólni, gon
doltam utána; lám, összevesztünk
noha engem is akart védeni. Akár
milyen otrombán, faragatlanul
erőszakosan — mégis. Talán a bi
zalmának esetlen jele volt, hogy
fegyvert a takarómra tette, okta
lanul bőszített fel, s alighanem
túloztam is a fegyvertől irtóz

Attalai Jákor

A nemes egyszerűséget képviselik
kiállított művei

Mihály Mária: Szombathely-textil.
Művészet, 1976. augusztus - 14 oldal.

Attalai
Gábor:
Striproll

Fotó: Székely Anikó

nas kupola-
nely a törté-
mberek aka-
ság és a zene
áltozott, falán
yel címerrel.
ikerű koncert
Wroclawba a
ngol sláger-
agyar rockze-
iramis. A két
ai kitűnően
egymást az
alatt. A *Pi-*
olok három-
eljesítményű

orkán) — néhány másod-
perc — már látom én (bár
kissé homályosan): gitárok,
orgona, dob, s a magyar fül
számára ismerős szavak
„Nálam megbuktál". Tarka
fényözön, s hatezer lengyel
szempár siklik *Som Lajos-
ra*, amikor ujjaival „V" je-
let formálva a lengyel címer
felé fordul; tisztelettel
adózva a lengyel történe-
lemnek, a közönség pedig
megérezve a szándékot,
egetverő hangorkánnal ker-
gette bele a vad tempójú

anonnal
len szig
előre a
és szom
zönség r
hatta ma
di előug
és beleke
rollba. A
után a h
rontott
ex-Gener
furcsa ér
sítsa a ze
Néhány
ketten n

'OP

opnál?

A Magyar Ifjúság 1975. évi összesített slágerlistáján harmadik helyre került az Az volt szép című *Zádor—Kántor*-szerzemény. A régi „nagy" Nonstop-korszakot idézte ez a szám — már ami a sikert illeti. Másfél évvel ezelőtt úgy tűnt, akár rá is duplázhatnak a korábbi eredményekre. Olvashattunk róluk a Magyar Ifjúság hasábjain is, nagy feltűnést arattak akkoriban különleges színpadi show-műsorukkal, tapstól visszhangos koncertjeikkel.

Az elmúlt fél év azonban elvette kedvüket a zenéléstől.

Fiatal, tehetséges gitárosuk *Tusai Péter* alig múlt húszéves, amikor szerencsétlen baleset folytán meghalt. Ez a szörnyű hír sokkszerűen hatott a többiekre, hiszen szinte

Attalai Gábor

Bak Imre, Erdély Miklós, Gáyor Tibor, Jovánovics György, Lakner László, Major János, Maurer Dóra, Méhes László, Pauer Gyula, Szentjóby Tamás, Tót Endre művészeket sorolja fel Klaus Groh: "Actuelle Kunst in Osteuropa" c. -Kölnben megjelent- antológiájában, mely a keleteurópai szocialista országok uj, művészi kezdeményezéseiről ad képet.
Beke László a párisi "Magyar Mühely"-ben közölt tanulmányában ismerteti a könyvet.
A lap május 4.-i számában Timár György: "Manipulált hangyák" cimmel, megjegyzéseket füzött Beke László elemzéséhez, ami vitát váltott ki.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juni. 8.
XVIII. évf. 23. sz. 2. lap.

Attalai Gábor

"Csak a hangyák?" cimmel, a lap junius 8.-i sz
számában Beke László válaszol Timár György irá
sára, leszögezve azt, hogy ő a kön_yvről irt
és nem a benne szereplő müvészek munkájának
hangsulyozása volt a célja. Természetesen egy-
egy müvészre vonatkozó megállapitást nem le-
het figyelmen kivül hagyni. Igy emliti meg
Schöffer Miklós kibernetikus tornyait, vagy
Moholy-Nagy:"Az anyagtól az épitészetig" c. mun
káját. Majd sajnálattal emlékeztet arra, hogy
Klaus Groh -két évvel ezelőtt, Nyugaton megje-
lent- könyvéről sehol sem tesznek említést,no-
ha egy csomó budapesti müvészről van szó, akik
hazai és külföldi kiállitásokon, napilapokban
és folyóiratokban rendszeresen részt vesznek.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juni. 8.
XVIII. évf. 23. sz. 2. lap.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1974 MÁJ 15
ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest
Attalai Gábor
G
1021

Attalai Gábor: Fotónyomat

a.
b.
Háy Ágnes: Kapcsolatok
KORMOS ISTVÁN:
Kannibál szerenád
kitört minden karámból,

Attalai Gábor

Molnár Zsolt: Miniatűr textilek Szombathelyen.
Magyar Ifjúság, 1976: jan. 16.

Koczogh Ákos: Magyarok a torontói Sparcüvészete Villágkiállításon.

Attalai Gábor

Attalai Gábor textil motívuma

10.21.

Magyar Ytrek, 1974. máj. 25.

A Kossuth-szobor.

A KÉPEK MINDEN

Attalai Gábor
„filcplasztikákat" készített a Textil és ötvösminkák bemutatojára a Kontvá-ry-teremben.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/282 10 old.

Attalai Gábor

„Makk" bútorszövet
„Palóc" heverő-takaró

I. Ipari Textilművészeti Biennálé
Szombathely, 1973. nov – dec

Frank János: Szóra bírt műtermek
Bp. Magvető 1975

ATTALAI GÁBOR

(Szövött-textil-tervező iparművész. Tanulmányainak befejezése – 1958 – óta szerepelt valamennyi itthoni és a legtöbb külföldre küldött magyar iparművészeti kiállításon. Önálló tárlatot 1966-ban Göteborgban rendezett Csiky Tibor szobrásszal együtt. Attalai a Kör című, textiltervezőkből, ötvösökből és kerámikusokból álló iparművész csoport tagja.)

– A textiltervezés gyűjtőfogalom. Ezen a művészeti ágon belül mivel foglalkozol, mi érdekel elsősorban?

– Foglalkozom lakástextillel, mindenféle technikával; izgat az általában legnemesebbnek tartott szövési technika, a gobelin. Ez volt a diplomamunkám műfaja is, és most tervezek egy nyolc négyzetméteres gobelint a balatonszéplaki újságíró üdülő számára. A kartonja – eredeti méretű színes terve – már el is készült.

Érdekel és izgat, hogy olyan formanyelvet találjak, ami a népművészetben gyökeredzik. Specifikusan a magyar népművészetben. Miért kövessük a franciákat, az olaszokat vagy az amerikaiakat? Ha ilyen eredményekre jutnánk, csak itthon lenne újdonság. Senki a világon nem figyelne ránk. Nem a magyar folklór citátumaira gondolok, egyáltalán nem. Hanem olyan szuverenitást szeretnék, hogy magyar is legyen, egyetemes is. Azokat a legújabb eredményeket, amelyeket a világ elért, belé kell építeni a mi művészetünkbe is.

– Gyakorlatilag?

– A tűzöttsuba-eljárással például. A népművészet tanulmányozása közben jöttem rá erre. Hatásában a suba prémjére emlékeztet, vagy az úgynevezett csergeszőnyegre. Igen ám, de a csergét

1941. november 10-én – még mindig a Lyka-féle főiskolai reformon rágódva ezt írja: „... követeltem, hogy a Főiskolára Lyka Károllyal és társaival együtt bevonult romboló irányzatot távolítsák el...")

(1969)

szövik; én valódi, elemi birkagyapjú-fürtöket tűzök a vászonalapra közönséges varrógéppel. Ez a suba-eljárás egy bizonyos kifejezési formát követel. Aprólékosságra nincs lehetőség, magával vonja a nonfigurációt és a kevesebb, de hatásosabb színeffektusokkal és optikai motívumokkal való fogalmazás. Közeledni kell afelé, amit angolul „minimal"-nek hívnak.

A kalotaszegi párna arányrendszere, kompozíciójának tagoltsága, kalligráfiája aktuális, azt is mondhatnám, újszerű. A textil öntörvényű műfaj, a textiltervezés nem azonos sem a képi, sem más építkezéssel. Új, korszerű módszereket keresek, a klasszikus eljárásoknál gyorsabbakat. Amikor egy szultán vagy pasa szövetett magának egy szőnyeget, egész falu dolgozott rajta; most egy iparművész dolgozik az egész falunak.

– Robbanó sikere volt a Textil-Falikép '68 kiállításnak az Ernst Múzeumban. Nemcsak résztvevője, hanem hivatalosan, sőt félhivatalosan is szervezője voltál ennek a szerintem művészettörténeti jelentőségű tárlatnak. Mint koronatanútól kérdezem tőled: mi a hiteles története az előkészületeknek?

– Az iparművészek elhatározták, hogy többé nem kezdeményeznek vegyes, szürke mammut-tárlatokat. Az iparművészetet felbontjuk külön ötvös-, textil- és kerámiakiállításokra. Életszagú, a szakmák működését reálisan bemutató tárlatokat akarunk. Hibáinkat sem titkoljuk.

Mondtam az előbb, hogy a textil öntörvényű, a falikép nem úgy jön létre, hogy megfestünk egy képet, és aztán megszövetjük. Már a vázlatnál meg kell gondolnunk, mi lesz belőle. Formában, tartalomban és technikában szabadjára engedtük a tárlatra készülő társainkat, de szigorúak is voltunk. Két évnél régebbi és másfél négyzetméternél kisebb műveket senkitől sem vettünk át. Ha túl kicsi

volt a falikép, még a legremekebbet is kidobtuk kegyetlenül. A másfél négyzetméteres a leghatásosabb méret: még a lakásban is elfér, de alkalmas a közintézmények díszítésére is.

Azért volt ilyen sikerünk, mert betartottuk a saját magunk által hozott törvényeket. Kiállításunk Pest után sikert aratott Bukarestben, Bécsben, és most meghívták Grácba is.

Ezeket a „textiles" normákat ki lehetne terjeszteni a többi művészeti ágra is. Profilírozzunk, és ne féljünk attól, ha a közönség kap egy kis sokkot. Láttuk, hogy a közönség ezt szereti.

– Egy közös barátunk lakásán láttam két Attalai olajfestményt. Jó képeket.

– A festést iparművészeti munkám velejárójának tartom. Ha festek, függetlenebb vagyok. A képi gondolkodás a megismeréssel való közelebbi kapcsolatot jelenti számunkra. A színnek ma talán nagyobb szerepe van, mint a formának, mert a művészettörténet során a forma jobban kimüveltetett, mint a szín. A színt ugyanolyan tartalom-hordozónak érzem, mint a formát. A festészet számomra – sántító analógiával – olyan, mint a tudósnak az alapkutatás. Föltár, kitisztáz egy egész sor kérdést.

– Miben látod a különbséget a képzőművészet és az iparművészet között?

– A reneszánszban, a szecesszióban vagy a Bauhausban nem vált el egymástól ez a két művészet. Nincs különbség köztük, és mégis van. A kényesebb kérdéseket a képzőművészetnek kellene felvetni, a képzőművészetnek az iparművészet előtt kellene járni. De legalábbis együtt.

(Bármit csinál is Attalai, az anyagszerűség diktál neki, de – mert művész – kezét nem köti meg az anyagszerűségnek valamilyen önkéntes drillje. Egy művén belül is cáfolja a saját tételeit,

éppen ellentmondásaival teszi egésszé. Subaszőnyegeinek puha, tömött, bundás felületén kemény, acélos hangokat is csendít, s a legújabb grafikai lapjainak geometriáját, miután már bizonyságot tett fegyelmezettségéről, olykor – és csak a megfelelő helyen! – érzésvonallal, egy-egy lazább ecsetfolt játékával oldja fel.)

(1969)

(Művészetét Szentendréhez szoktuk sorolni. 1931 óta a progresszív UME (Új Művészek Egyesülete) tagja volt, azóta kiállító művész. 1940-ben szerepelt a Velencei Biennálén. 1937-ben a Tamás Galériában és 1948-ban a Nemzeti Szalonban a Kállay Ernő által válogatott és rendezett tárlatokon állított ki. Első egyéni kiállítása – szerencsétlen napon – 1944. március 19-én nyílt meg az Alkotás Művészházban; legutóbbi gyűjteményes tárlatát a Csók Galériában rendezte 1964-ben. Résztvevője a műcsarnoki és a szentendrei kiállításoknak.)

– Vaszary növendék volt. Érdekes művészettörténeti tény, hogy a mester növendékei közül olyan sokan lettek modern festők.

– Ha Vaszary János észrevette, hogy valaki nem fogékony elmével, nem fogékony lélekkel áll a piktúra előtt, eltanácsolta. Művészeti kultúrát adott ő, nemcsak szakmai felkészültséget. Érzékenységet követelt, honorálta, ha valami ízes dolgot látott, s akkor olyan lelkesedés fogta el, hogy magával ragadta az egész osztályt. Nem tanította, nevelte a növendékeit.

Kiadott egy feladatot, például a dinamizmust, és aztán egymás mellé téve a tanítványok képeit, megmondta, hogy az egyikben mi a jó és a másikban mi az, ami hidegen hagyja az embert. Svájcból, Észtországból, sőt Párizsból is jöttek hozzá tanítványok a budapesti főiskolára. A magyar művészet örök vesztesége, hogy 1932-ben – nyugdíj nélkül – eltávolították katedrájáról.

– Mivel magyarázná, hogy ilyen szuggesztív mesternek mégsem lett „iskolája", hogy Vaszary epigont jóformán nem ismerünk?

– Művészetre nevelt és nem a saját irányzatára. Azt, hogy a

Attalai Gábor

A csanarások a posztókereskedések bóláihoz hasonlatosak. Műveinek ilyen címeket ad: Fehete-Vörös; Vilogoskék-Szemes; Fehér-Lila; Kék-Khehi palmetta; Lila-Beige-Nyers.

Frank János: Attalai Gábor; Müggyűjtő, 1972/3.sz. 50. l.

Attalai Gábor

A Kultúrkapcsolatok Intézetében kiállítása volt. Filcből „kinágásokat" alkot, a japán papírkinágásokra emlékeztető módon. „Hasításai" Fontanát idézhetnék, de a mozdulat Attalainál tiszta artisztikum.

Szenes Zsuzsa: Attalai Gábor textiljei; Ipari Művészet, 1972. 3. sz. 24. l.

Attalai Gábor

1934-ben született Budapesten. Itt végzete az Iparművészeti Főiskolát. Jelentős műveket alkotott a textil műfajokban, plasztikában és festészetben – grafikában is. Folyamatdokumentációi a műfaj legjobbjai közé tartoznak. Számottenő lepsőművészeti szervező tevékenysége is.

modern grafika pécs, 1976 katalogus

AHalai Gábor

Textiltervező iparművész, de fest, rajzol, fát farag, fém-, kő- és papír-plasztikát is csinál. 1968-ban az Ernst Múzeumban a Textil-falikép c. kiállítást szervezte. Ez a tárlat folytatódik azóta Szombathelyen.

Frank János: AHalai Gábor; Művgyűjt., 1972/3. sz. 50.l.

Halai Gábor

1934-ben született. A Iparművészeti Főiskolát 1953-1958-ig végezte. 1960 óta kiállít. Öt egyéni tárlata volt, az első Göteborgban. Összesen 30 kiállításon szerepelt (többek közt: Reykjavik, Kairó, Madrid, Bukarest).

Frank Tamás: Halai Gábor; Művészet, 1972/3. sz. 50. l.

Attalai Gábor

Legutóbbi, Dorottya utcai kiállításának címe: Filcek. Függesztett és csavart filceket mutatott be. Faliképeinek öseként a szertő Rembrandt Mészárszékének felfüggesztett marháját tekinti (a filc tömegével, esésével, negatív részeivel hat).

Frank János: Attalai Gábor; Mügyűjtő, 1972/3. sz. 50. l.

Ottalai Gábor

Ottalai nem csak mint textil
művész feleuthezik, visgalja a
plasztikai vilag egyéb területeit
is.

Bche László: Ottalai Gábor
Művészet, 1978: május – 48 lap.

Attalai Gábor

Attalai vörösre festi Duchamp
műveinek reprodukcióit, arókat
a tárgyakat, amelyeket a francia
amerikai művész is így képzelt el.

Bcke László: Attalai Gábor
Művészet, 1978. május - 48. lap.

Attalai Gábor

Attalai Gábor kiállítása
Pécsett a Színház téri kiállítóteremben megnyílt.

Beke László: Attalai Gábor.
Művészet, 1978. május-48. lap.

Attalai Gábor

Attalai tárgyai használati funkció, a festek, a szinszimbolika összefüggéseiről, végső soron pedig a festészet és a művészet szerepének változásairól szólnak.

Bebe László: Attalai Gábor
Művészet, 1978. május – 48. lap.

Halasi Gábor

A 42 éves mester ez év tavaszán Budapesten mutatta be termését. Előzően számos helyen szerepelt műveivel Reykjavíktól – Belgiumig Hamburgig.

Rózsa Gyula: „The Hungarian variations on grand art, op art and pop art" The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1972 48. p.

1901

A Halai Gábor

Műrei széles-vastag, élénk színű, darabokra vágott filcből állanak, melyeket a falra függeszt vagy bámulatos egyszerűséggel összeteher.

Rózsa Gyula: „Hungarian variations on grand art, op art and pop art." The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1972. 48 sz. 1901

Attalai Gábor

Béres Erzsébet, Cságoly Klára, Farkas Gabriella, Kovács Péter, Pauli Anna, Pászthy Magda, Pécsi László, Szücs József, Tóth Sándor művészek a szombathelyi Savaria Muzeumban rendezett III. Fal és Tértextil Biennálén szerepelnek. A kiállitásról Vadas József: "Kapucnik a májusfán" cimmel ir, s idézi Frank János véleményét a tárlat katalógusának előszavából: "Jellemzője a tárlatnak a monochrómia, a tudatos szinszegénység." A kritika ugyanezt állitja. Az itt felsorolt müvészek munkáit a fehér és a nyers szinek uralják. Ez különösen feltünő a müvésznél, Attalai Gábornál, aki "élénkvörös filckigyói után -szinte tüntetően- most fehér kenderszalagokat állitott ki."

Élet és Irodalom, Bp. 1974. aug. 31.
XVIII. évf. 35. sz. 13. lap.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1973 DEC 22

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

Attalai Gábor
1021

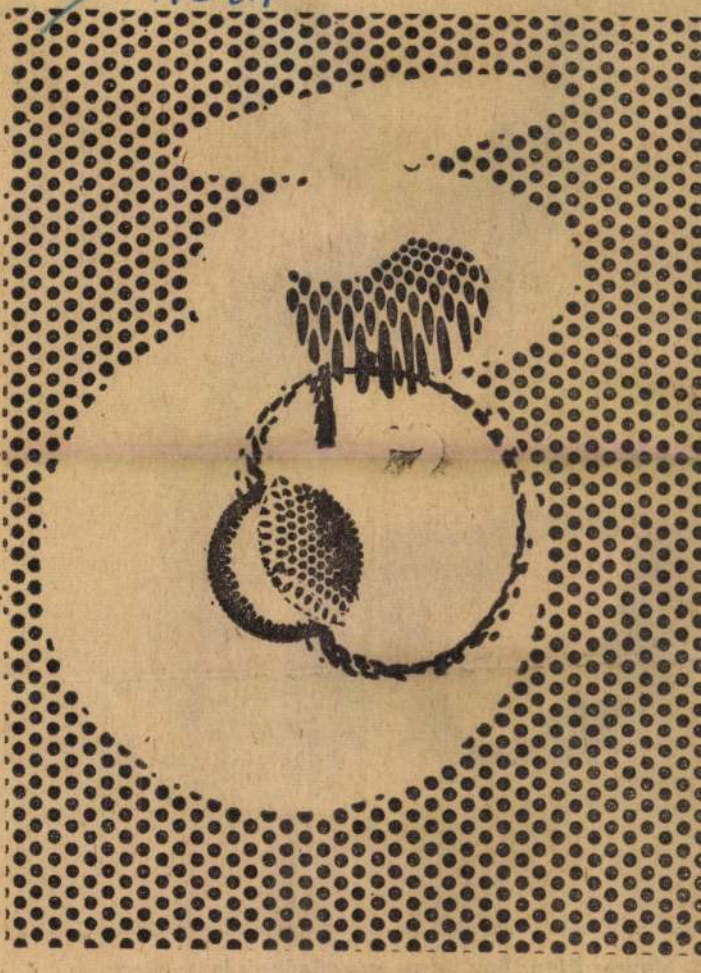

Attalai Gábor: Fotónyomat

ÉLET É
IRODA

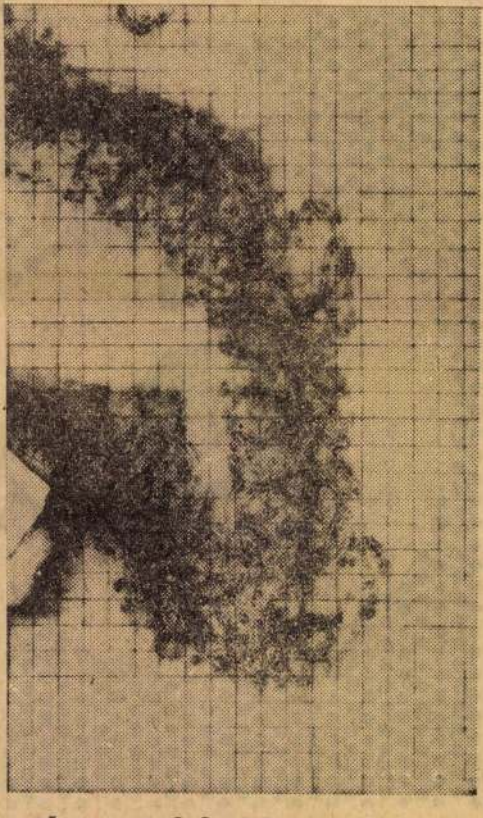

ıy tárgy mozgásának lenyomata
:ágos Grafikai Biennálé)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 FEB
KRITIKA
Budapest
Attalai Gábor
iparművész

Ipari textilművészeti biennálé, Szombathely

1021

Személyes okom is volna üdvözölni az *I. ipari textilművészeti biennálét*, amelyet a múlt év novemberében rendeztek meg a *szombathelyi Savaria Múzeumban*. Hiszen a tavalyelőtti tértextil-biennáléről szólva fanyalogva kérdeztem: hol vannak a nagy *sorozatban gyártható*, a mi kis lakásainkba való függönyök, bútorszövetek és szőnyegek?

Úgy érzem, a számonkérés nem volt egészen alaptalan, ha némi egyoldalúsággal fogalmazódott is. Mert az *ipari* textilművészeti biennálé lényegesen gyöngébb, mint akármelyik *tértextil*-seregszemle volt. Iparművészeink szellemes *plasztikákat* készítenek és nem kevésbé ötletes *absztrakt kompozíciókat* festenek. Az *ipari tervezéssel* azonban egyelőre még hadilábon állnak.

Igaz, a lakástextil tervezése egyáltalán nem könnyű feladat. *Attalai Gábort* például a legjobb magyar iparművészek között tartjuk számon, színes *filckompozícióinak* kiállítását a kritika határozott elismeréssel fogadta. „Makkos" *bútorszövete* azonban — hogy úgy mondjam — kissé régimódi. A legtöbb, amit elmondhatunk róla, hogy nem ízléstelen és nem csúnya. De semmiképpen sem tekinthető korszerű terméknek. Attalai filcplasztikáinak ma még nehezen találunk megfelelően modern környezetet, bútorszövete azonban bármelyik „neobarokk" garnitúrához felhasználható.

Pécsi László is kitűnő *gobelinjeivel* vívott ki magának elismerést a szakmában és a közönség körében egyaránt. De az ő bútorszövete is legalább olyan közepes, mint az Attalaié. A textília nem fejez ki gondolatokat, nem ad világképet, tehát semmi szüksége nincs olyan áramvonalas madarakra, amelyekkel Pécsi munkáján találkozunk. *Ornamentika* kell, függetlenül attól, hogy almák, madarak vagy éppen teljesen elvont alakzatok-e az alapelemek.

Nemcsak a zsüri dicsérendő elfogulatlanságát, hanem a mai magyar textiltervezés szomorú helyzetét is jelzi tehát, hogy a főiskoláról alig néhány hónapja kikerült *Bajkó Anikó* kapta a biennálén az egyik első díjat. A sikerben persze része van tehetségének, sőt a főiskolai oktatásnak is. Mint ahogy a biennálé egyenetlen teljesítményeiben is része van *az ipar és a művészek ma még meglehetősen rossz viszonyának*.

Ha ez a rossz viszony pusztán néhány száz vagy ezer embert érintene, aligha érdemelne említést. Csakhogy ezen múlik, hogy az üzletekben ma még nehezen kapunk ízléses lakástextileket. Miközben a kritika igyekszik helyesen értékelni azokat a kiállításokat, amelyeket néhány ezer ember látogat, *az ország egész lakosságának* esztétikai ízlését érintő ügyekben tehetetlenek vagyunk.

Az Iparművészeti Tanács, a Képzőművészek Szövetsége, a Savaria Múzeum és a díjakat adományozó vállalatok nagyon fontos ügyet pártoltak tehát, amikor meghirdették ezt a kiállítást. Ennek „feladata a lakástextil területén az új törekvések bemutatása és támogatása, amelyek a magyar ipari struktúra kereteibe behelyezhetők". Lehet, hogy ez a mondat fölösleges magyarázkodás annak, aki azt feltételezi — egyébként okkal —, hogy iparunknak és iparművészeinknek közös érdekeik vannak. De aki ismeri a mai helyzetet, az szomorúan állapítja meg: ma még ezt a feladatot egészen másképpen értelmezik a gyári szakemberek, mint az iparművészek.

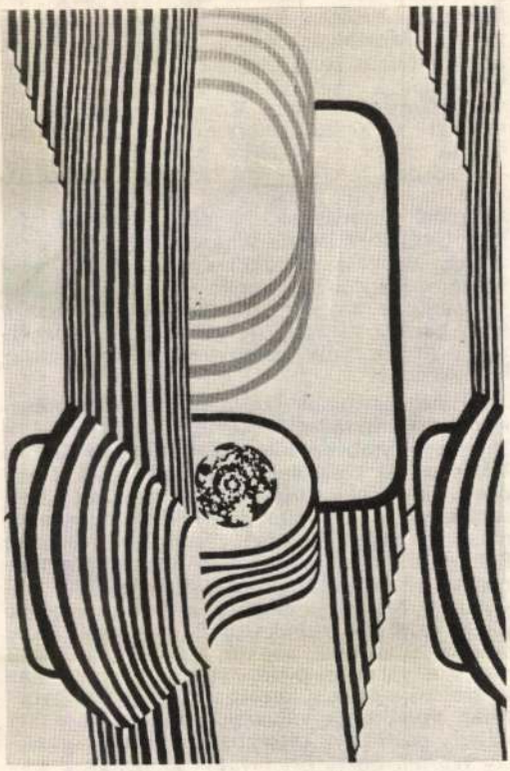

Bajkó Anikó első díjas függönye

Amikor a pályázati felhívás kikötötte: csakis olyan alkotásokkal lehet részt venni a seregszemlén, amelyek még nincsenek kereskedelmi forgalomban, azt a mindennapos tapasztalatunkat fogalmazta meg, hogy *nem vagyunk elégedettek az üzletek kínálatával.*

Kétségtelen, hogy a biennálé művei némiképpen magasabb színvonalat képviselnek, mint amiket a kirakatokban láthatunk. De formavilágúk még sok kívánnivalót hagy maga után. A szövött termékek például még a kézműves, polgári iparművészet ízlésvilágát tükrözik. Holott az iparművészeknek nemcsak azért kell megtanulniuk a gyártási technológiát, hogy terveiket a gépek elkészíthessék: a ma *iparművészének a gép az ecsetje és a ceruzája*, még ha történetesen ceruzával és ecsettel készíti is terveit.

Nos, *a mai magyar ipari textilművészet átmeneti állapotban van.* Már a *gépre* terveznek a művészek, de még *nem a gép észjárásával.* Másfelől: nem a *társadalmi igények* ismeretében terveznek, hanem szubjektív *ízlésük* szellemében. Ez az ízlés persze iskolázottabb, mint sok kereskedelmi szakemberé, de önmagában nem alkalmas arra, hogy a közösség nagyon is reális szükségleteit felmérje. Mert a jövő útja az, hogy az iparművész nem az ötleteit veti papírra, hanem a színelméleti szakemberek, a szociológusok és a pszichológusok közreműködésével, a belső terek — és leendő vásárlói — ismeretében keresi a legoptimálisabb formákat és színeket.

Mondanom se kell, hogy ez a közösségi iparművészet nemcsak az iparművészek ügye, nem is Szombathelyé csupán. Hanem az egész országé. A szombathelyi biennálénak az a legnagyobb jelentősége, hogy a kultúra *országos* gondjaiból vállalt részt.

VADAS JÓZSEF

tegek húzódnak: egyfelől a század eleji Pest, a fenn az ernyő nincsen kas, a *karsamadinerszapperlott* világ rendkívüli nyelvi és helyzeti találékonyságú felidézése, annak a tragikusan bohóza[illegible]emutatása, hogy ezen a hirtelen kapitalizálódó, lihegve városiasodó Pesten csupa n[illegible]molista játszotta a tutistát, hogy milyen szennyesen kisszerű, lichthófényű, kelkáposztaszagú volt az a „nagy élet", amelyre Nagyvárad és Debrecen, Szabadka és Fogaras, Szakolca és Nyíregyháza káprázó szemmel nézett fel.

Másfelől az emberi érzelmekről, férfiról és nőről s a kettejük egymáshoz való viszonyának változatairól van bohózatosan elmondott tragikus mondanivalója: hogy a Csuszik Zsiga linkeléseinek hajóját egy slafrokos, mamuszos, eszelősen kapkodó mama s három gyerek rabszolgamunkája tartja víz fölött; hogy a Fuchs Rudi elegáns jachtnak álcázott vontatóhajó, melyre két roncs öreg uszály van rákapcsolva; hogy Kornél semmit se tud, semmire se készült, mert neki partit kell csinálnia, hogy a családot szanálhassa; hogy Kornél partijának az ára Duci és Mariska filléres mártíruma; hogy Rudi és Kornél hiába tetszenek egymásnak, ha nincs legalább tízezer „krón" valahol, sohasem lehetnek egymáséi, mert ez mindkét családnak tragédia lenne; s hogy a kiút innen csak a prostitúció — Rudinak az olcsó, mely lehetővé teszi a nagy partira várást a fiatalembernek, Kornélnak a drága, mely szalonképessé teszi a „szabadszerelmet".

És még harmadik szintként van a darabban egy belső, irodalmi polémia is: tíz évvel a Szomory-darab bemutatója után Szép Ernő a *Vőlegénnyel* kipukkasztja a *Györgyike drága gyermek* barokk luftballonját: ami ott „kaisersmarn", az itt szimpla és erősen meghagymázott „grenadírmars"; Szomory Hübner Félixe, aki tulajdonképpen Ohnet *Vasgyárosából* tévedt a monarchiába, Szép Ernő társadalmi realitásérzékében néma szereplővé válik; a Mikár család Csuszikká csúszik le, a pakfon Tersánszky fiúból igazi Fuchs Rudi lesz s a választás nem nagy parti vagy igaz és szabad szerelem között van (melyből Györgyike mindkettőt választja), hanem az akármilyen parti és a kétségbeesés között — amiből Kornél huszárosan vágja ki magát a szerelem felé —, hogy az érzelmes és humoros Szép Ernő végül bohózati véghez segíthesse.

Mindez igaz s még mindig úgy érzem, hogy nem a darabról beszélek, vagy nem úgy, ahogy kellene — hiszen kimarad belőle az a szívszorító derű, amely az egészet áthatja, a helyzeteknek, replikáknak, jellemeknek az a tűzijátékszerű villózása, mely egy pillanatig nem engedi elernyedni a nézőt, az a műfaji változatosság, amely az első felvonás vígjátéki realitású életképéből a második groteszkjén át a harmadik bohózatához vezet; amelyben Szép Ernő épp olyan mesterien kezeli a Csíky-féle vígjáték eszközeit, mint a feydaui színpadi ördögmasinát — amellett jó előre megvalósítja a lényegét annak, amit ma olyan nagy dérrel-dúrral „abszurd drámának" nevezünk: az egymásba kapcsolódó, egymás mellett elfutó párhuzamos monológ formájú dialógusokat, a közhelyek dús beépítését, mely egyszerre leplezi le a közhelyet is, a használóját is, az inverziós szituációt, amelyben mindenki úgy viselkedik, ahogyan a másiknak kellene s ezáltal adja a helyzetnek is, önmagának is a lényegét. Nem valószínű, hogy Ionesco, Pinter vagy Adamov Szép Ernőt láttak vagy olvastak volna; de az igen, hogy mind a magyar század eleji költő, mind a század közepi franciák ugyanoda eresztik stiláris és világnézeti gyökereiket: egyfelől a szimbolizmusba és a szürrealizmusba, másfelől pedig az élet irrealitásának, a hétköznapok abszurditásának az érzésébe — amit a Szép Ernő-i fogalmazás még különösen leleplez, mint a szentimentális világlátás irrealitását és csakazértis megvalósítását. Gazdag, sokrétű és rengeteg tanulságot rejtő ez a látszólagos igénytelen bohóság — aminek nem a legkisebb érdeme, hogy kacagva, bolondozva mondja el a mondókáját, s a végén magunk se tudjuk, a sok nevetés csalta ki a könnyünket, vagy valami más.

A Madách Színház előadásának rendezője, *Szirtes Tamás* a bohózati vonalat dolgozta ki, erősítette fel. A darab elég gazdag ahhoz, hogy másként is meg lehessen oldani: „elmélyítve", tisztesség ne essék szól-

Psota árát a ső fel komik legnye heti, s sikkad alakít[illegible] aránt [illegible] sége és esengő alázata. A Csuszik gyerekek alakítói — *Bencze Ilona, Káldi Nóra, Kalocsay Miklós* — mind egyéniséget tudnak formálni néhány szavas szerepükből. Nagy szerepe Kornélnak van; *Schütz Ila* jobb az elsőben s a harmadikban, mint a másodikban: nem bírja eléggé szárnyaló poézissal ottani szövegét.

A kisebb szerepek alakítói közül emlékezetes *Gombos Katalin* táncosnője, *Körmendi János* Pimpije; *Timár Béla* mint gimnazista kitűnően robban be a színpadra, de később kissé túlmozogja, túlhangsúlyozza a szerepét. De ami a legfőbb: jó, összecsiszolt, gördülékeny együttes van a színpadon, amelyet *Szinte Gábor* díszletei jól kereteznek, *Mialkovszky Erzsébet* jelmezei jól színeznek.

NAGY PÉTER

Szakonyi Károly: A hongkongi paróka

Nagy sikerű és nagyrészt sikerületlen darab *Szakonyi Károly* új „szabálytalan komédiája". A *Hongkongi paróka* a 150 éves *miskolci Nemzeti Színház* ünnepi évadjának programjába illeszkedett; korántsem maradt azonban a dicséretes fölfedező kedvű miskolciak „magánügye". A vígjáték szövege megjelent az *Új Írás*ban, rövidesen műsorára tűzi (sőt mire e sorok napvilágot látnak, már be is mutatta) a *Katona József Színház;* s ha az *Adáshibáéhoz* hasonló diadalutat nem is jósolhatunk, bizonyos, hogy a darab még jó néhány színpadra eljut. Fokozottan érezni a jobbító hevületű alkotói szándékot, írói elkötelezettséget. Mindez szükségessé teszi a szokottnál kissé részletesebb műelemzést.

(A szabálytalanságról) A darab meglehetősen szabályos mai történet; Szakonyi a sajnálatosan elharapódzott pénzhajhász, kocsiértvilláért csörtető életformát állítja pellengérre. Sas Béni, a kisszerű átlagember felesége szakszerű buzdításával kapaszkodott föl az uborkafára; a beszédes nevű Aeroimpex igazgatójaként már nem is emlékszik nem is oly régi fáarugyári *munkás*ságára. Duna-parti nyaralójának avatásakor újabb nagy fogást remél (frankfurti kiküldetés, vámmentes holmik, új kocsi, netán a hongkonginál is jobb minőségű paróka), ezt azonban egy váratlanul kerekedő botrány révén hasonszőrű, ám dörzsöltebb kollégája elhalássza előle.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor utca 17.
Telefon: 188—296, 188—307

1968 SEP 26
MAGYAR NEMZET

Attalai Gábor

1021

Csütörtök, 1968. szeptember 26.

„Textil falikép 68"

Kiállítás az Ernst Múzeumban

Korunk képzőművészete az építészet körül csoportosul. És ez természetes is, hiszen a közösség, a társadalom ma benne fejti ki és valósítja meg legvilágosabban igényeit, gyakorlati és esztétikai elképzeléseit, céljait; s ilyenformán a többi művészeti ág is vele kapcsolatban juthat el a kifejezés legnagyobb lehetőségeihez, a legszélesebb fórumhoz, a legnagyobb teret nyújtó anyagi és „szólási" bázishoz: a megrendelőhöz és a közönséghez.

E folyamat legújabb dokumentumaként, a figyelem iránytűjeként és kifejezőjeként kap fontos szerepet az új tárlatok sorában az a kiállítás, amelyet néhány napja láthat a közönség az *Ernst Múzeum* termeiben. Rendezője, a *Magyar Képzőművészek Szövetsége Iparművész Kiállítási Bizottsága* már bemutatója — cikkünk élére kölcsönzött — címével is jelezni kívánta célját: a monumentális, közösségi igényeket szolgáló műfajok körébe emelkedett textilművészetünk legfrissebb eredményeinek dokumentálását.

A hazai textilművészet új, korunk szavára figyelő tájékozódása, az építőművészethez, a környezet-teremtő művészethez történt csatlakozása feltétlenül figyelemre méltó, ám még korántsem megfelelő mértékben kihasznált jelensége iparművészetünknek. Mert elmondhatjuk ugyan, hogy ez a műfaj, ez a lehetőség most, az utóbbi években született, s idézhetjük a példák sorát, de azt is meg kell állapítanunk, hogy mindennek ellenére mélyen lehetőségeink alatt maradtunk.

Hogy mennyire? Erre a kérdésre az Ernst Múzeum tárlata válaszol az ott bemutatott kompozíciók sorával. Figyelmeztetését azonban két részre kell osztanunk — célja szerint —: a közösség és az egyén régióira, a *kommunális igényeknek* megfelelő és a *lakáskultúra lehetőségeire* figyelmeztető művekre.

A két csoport határát több szempont jelöli ki. Közülük a legfontosabb természetesen a művek megvalósításának anyagi feltétele, hisz nem valószínű például, hogy társadalmunkban az egyén nagy „befektetést" kívánó egyedi, anyag- és munkaigényes alkotások — gobelinek, horgolt, kézzel csomózott, kötött, tűzött technikával készült művek — megrendelésére vállalkozhassék. Ezek ugyanis már méretüknél fogva a közösség támogatását, azaz anyagi erejét igénylik létrejöttükhöz. Ám van a műveknek egy másik csoportja is: az a kör, amely eleve a sokszorosítás lehetőségeit kutatja, az olcsó, de igényes megvalósulását, hogy a lakáskultúra követelményeinek és a mindennapok anyagi lehetőségeinek felelhessen meg.

A *Textil falikép 68* című tárlat bőségesen szolgál példákkal mindkettőre. A kiállítók legtöbbje a közösségi erőket mozgósító és igényeket kielégíteni kívánó nagy méretű egyedi kompozíciókat részesítette előnyben. Műveik sorát hosszan idézhetnénk — elégedjünk meg azonban most csupán néhányukkal, a legfigyelemre méltóbbakkal: *Attalai* Gábor, *Buzás* Árpád, *Fett* Jolán, *Cságoly* Klára, *Gulás* Zsuzsa, *Fürtös* Ilona, *Hübner* Aranka, *Juris* Ibolya, *Kun S.* Géza, *Puskás* Imre, *Szilvitzky* Margit és *Szücs* József munkáival.

Attalai Gábor gyapjú-suba kompozíciója és Cságoly Klára szövött gyapjú falképe az op-art nyugtalan, számos lehetőséget nyitó rendszerében gyökerezik, szuverén módon használva fel annak vívmányait. Munkáik nyugtalan formáikkal tovább bontják a teret, új világot állítva elő atomjaiból. Hasonlóképp építi fel munkáit Buzás Árpád is, aki két, változatos színekkel formált művét mutatja be a kiállításon. Fett Jolán műveinek sajátosságairól, keletkezéséről önálló kiállítása kapcsán nemrég szóltunk. Mostani munkái — elsősorban *Ülő nő* című kompozíciója — a jól ismert eredményeket tükrözik, méltón folytatva tárlatának hangját, útját.

Gulás Zsuzsa a kézi festés sajátos effektusait használja ki kompozícióin, a spontaneitás, a tiszta színek és az átmenetek sajátos varázsával alakítva ki formáikat; hasonlóan a két, kézzel festett kompozíciót bemutató — Hübner Aranikához. A kézi festés további lehetőségeit Puskás Imre és Juris Ibolya munkái példázzák — a Lovasok, valamint a Halászbástya és Juris másik, sajátos, egyéni stílusában formált városképe.

Fürtös Ilona és Kun S. Géza a szövött gyapjúanyag lehetőségeivel kísérletezik, Szücs József és Puskás Imre pedig a hurkolt viszkóz alkalmazta művének anyagaként. Szilvitzky Margit, különös, egyéni technikát teremtett magának: csipkével és más applikációkkal kombinált munkái izgalmas együtteseket alkotnak.

A lakásdíszítésre is alkalmas textíliák tervezői közül *Bódy* Irén munkáját emelnénk ki. Növényi motívumokból épített, tömeggyártásra alkalmas kompozíciója azonban még csak várja a figyelem felébredését. A megvalósuláshoz, a tömeggyártáshoz — tudomásunk szerint — nem jutott közelebb.

Sorolhatnánk tovább a műveket, de ez a tárlat nem ezt kívánja, részvevői nem névsorukat óhajtják demonstrálni. Többet akarnak: részt venni mai életünk alakításában. És nekünk is többet kell tennünk — elfogadni a felkínált lehetőségeket, támogatni kibontakozásukat.

Horváth György

Az imperializmus Csehszlo
jól irányított ideológiai diverzió

Fock Jenő beszéde a Zrínyi Katonai Aka

A Zrínyi Miklós Katonai Akadémián szerdán diplomakiosztó ünnepséget tartottak. Az ünnepségen megjelent *Fock Jenő*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Minisztertanács elnöke, *Czinege* Lajos vezérezredes, honvédelmi miniszter, az MSZMP Politikai Bizottságának póttagja, továbbá a néphadsereg, a társfegyveres testületek több más vezetője, a végzős hallgatók sok hozzátartozója. Ott volt M. Sz. *Stemenko* hadseregtábornok, a Varsói Szerződésbe tömörült egyesített fegyveres erők főparancsnokságának vezérkari főnöke, s a Magyarországon ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok parancsnokságának képviselője.

A Himnusz hangjai után felolvasták a honvédelmi miniszter parancsát, amely *dicséretben részesítette a kitűnően végzett hallgatókat.* Borbás Máté vezérőrnagy, a tanintézet parancsnoka a diplomák átadása alkalmából beszédet mondott. Az új diplomások közül a parancsnok szavaira *Szabó* Árpád őrnagy, kitűnő diplomás válaszolt.

Erőnk forrása

Az ünnepségen ezután Fock Jenő, a Minisztertanács elnöke mondott beszédet.

— Szilárd belső helyzetünknek *egyik fontos támasza erős, szocialista hadseregünk,* amely megbízhatóan őrködik népünk alkotómunkája, a Magyar Népköztársaság szuverenitása, szocialista államrendünk fölött — hangoztatta a Minisztertanács elnöke, majd kiemelte: joggal mondhatjuk, hogy *erőnk forrása a szocialista országokhoz fűződő barátságunk. A proletár internacionalizmus alapkövének változatlanul a Szovjetunió iránti testvéri barátságot, hűséget tartjuk.* Ennek világos felismerése különösen a hadseregben nagy fontosságú.

A továbbiakban arról szólt Fock Jenő, hogy a Szovjetunió és Magyarország közötti *fegyverbarátságot ápolni, erősíteni kell.* A hadseregben végzett nevelő munkában különösen nagy figyelmet kell fordítani — a hazánknak nyújtott szovjet segítség ezernyi más bizonyítéka mellett — a magyar néphadseregnek nyújtott haditechnikai segítség megfelelő értékelésére.

— Az Amerikai Egyesült Államok több mint 400 000 katonája állomásozik a Német Szövetségi Köztársaságban, Angliában, Olaszországban, Törökországban és Spanyolországban, ezenkívül — Belgiumtól Portugáliáig — további nyolc európai országban találhatók katonai bázisok. Az ciós köröket. Igyekeznek elnyomni a népek békéjéért, szabadságáért, a függetlenségért és emberibb életért küzdő erők fellépését, *fenyegetik a haladás, a szocializmus hiveit.* Az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei *feszült helyzetet tartanak fenn Európában és földünk más részein, ahol katonai támaszpontjaik vannak.*

A Minisztertanács elnöke nyomatékosan hangsúlyozta: a Magyar Népköztársaság nemzeti és nemzetközi érdekeit szem előtt tartva, következetesen képviseljük azt az elvet, hogy amíg az imperialisták támadó jellegű katonai tömbjei léteznek, mindaddig szent kötelességünk *országunk védelmi képességének állandó növelése, a Varsói Szerződés katonai szervezetének fenntartása és erősítése.*

Példamutató helytállás

A néphadsereg korszerűsítése jelentős terheket ró az országra. Az anyagi erőforrások felhasználásánál az illetékesek igyekeznek megtalálni a helyes arányt, hogy egyrészt a lehető legteljesebben kielégítsék a honvédelem igényeit, másrészt hogy ez ne hátráltassa a gazdasági építőmunkát, az életszínvonal előirányzott fejlesztését. *A harmadik ötéves terv során ezt sikerült megoldani és azután is arra törekszünk, hogy az eddigi helyes arányok érvényesüljenek* — mondotta.

A csehszlovákiai eseményekről szólva Fock Jenő rámutatott arra, hogy a testvéri Csehszlovákia megsegítésére kirendelt csapataink, honvédeink és tisztjeink *példamutató helytállást tanúsítottak az elmúlt hetekben és tanúsítanak ma is.* Jól bírták és viselik el a bonyolult helyzetből adódó megterhelést és fáradalmakat, s feladataik teljesítése során *nagyfokú fegyelmezettségről, politikai érettségről tettek és tesznek tanúbizonyságot.* Javarészt ennek köszönhető, hogy sem Csehszlovákiában tartózkodó csapatainknak, sem az ottani lakosságnak harci cselekményből eredő személyi vesztesége nem volt, anyagi károk nem keletkeztek. *Katonáink és tisztjeink egyéni magatartása példamutató, tiszteletben tartják a helybeli népesség nemzeti érzését, az ottani szokásokat, s a lakosságot osztálytestvéreiknek tekintik.* Elismeréssel szólt a miniszterelnök a behívott tartalékosokról is.

Fock Jenő említést tett arról a messzemenő gondoskodásról, amelyben Csehszlovákiában lévő katonáinknak ré-

1021

Halai Gábor

1972. VI. 15. Tv. 18.15. Ka.

Kompozició '72.

- Rózsa Gyula, a Népszabadságban junius 2-án közölt kritikájá
ban filcposztoroknak nevezi Halai Gábor munkáit, amelyeket a
Kulturális Kapcsolatok Intézetének kiállitó helyiségében muta-
tott be. Etelei filcei praktikusak, dekorativak, sajátos cél-
jukban hatásosak, teljesek, mert az anyagá, a szin és a har-

madik dimenzió lehetőségeit kiválóan ismerő, a kor hangula
tot átérző nagyvonaluságot, mesterségbeli szigorral és tisz
tességgel egyesitő darabok.

Attalai Gábor

"Magyarok Grazban" cimmel a lap közli, hogy az idén nyolcadik alkalommal rendezték meg a "Trigon" elnevezésü müvészi eseménysorozatot, amelyen az osztrák, olasz és jugoszláv müvészek mellett először részt vettek a magyarok is. Augusztus 27-től október 1.-ig dolgoztak a Graz környéki Gleisdorfban létesitett alkotótelepen. A három magyar müvész: Attalai Gábor, Fajó János és Hencze Tamás müveit a többi részvevő munkáival együtt a grazi Johanneum Muzeumban megnyitott kiállitáson mutatták be.
Élet és Irodalom, Bp. 1973. okt. 13.
XVII. évf. 41. sz. 6. lap.

Ausztriában

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 JAN 19

ÉLET ÉS IRODALOM

Attalai Gábor

...dveszé...

...Köszönöm. Magamról: ha-
zakerültem iskolaigazgató édes-
apámhoz. Problémám természete-

...született. Így mi nem tudunk
olyan aranyos gyerekképet bera-
gasztani, mint ti, kedves csoport-
társak. A kezdeti elkeseredés után

engedjük el egymás kezét!" két
ségbeesett *„Ne engedjük el egy
más kezét!"*-re módosult.

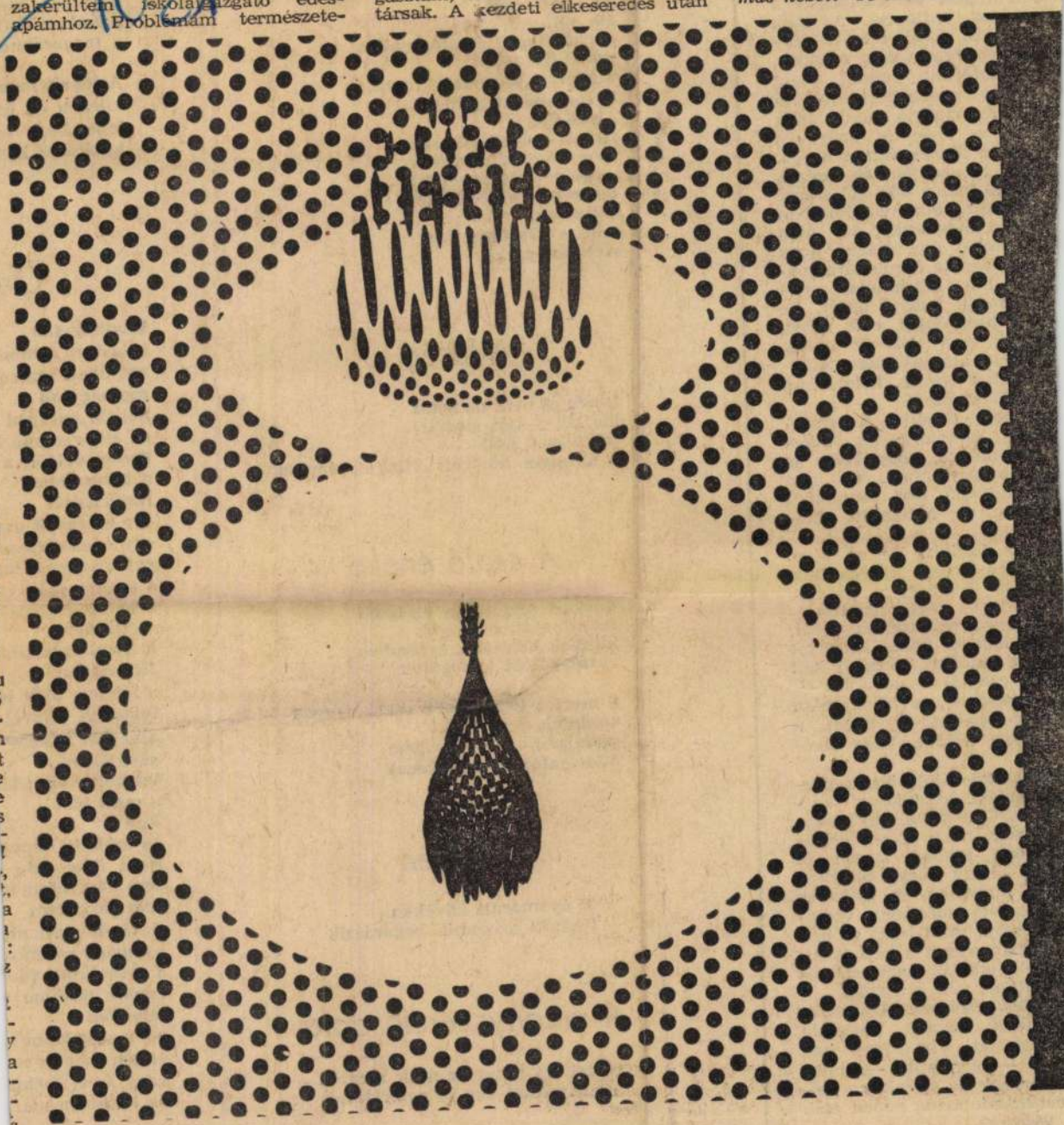

Attalai Gábor fotónyomata

Nem mert forgolódni az agy-
n, félt, hogy felveri a csecse-
t. Ahogy fölöttük, egy másik
ásban zúgott és kikapcsolt a
őgép, azt hallgatta. Az eső,
gondolta, elállt, mert a pár-
yon nem ropogtak a cseppek,
k a csatornán zuhant végig
víz. Egy gyerekkori dézsára
dolt, a csatorna alatt abba
jtötték a vizet és hajmosás
n mindig fényes volt a hajuk.
unyta a szemét, és érezte,
gy megfeszül a bőr égő szeme
l. Megpróbálta gondolatban
ztani a másnapját, de nem
t. Hirtelen úgy érezte hogy
. Úgy akarta homlokára ten-
kezét, hogy azt hihesse, vala-
ás simítja meg a bőrét. De
rte a hosszúujjú, erős kezet,
ezének nem volt se meleg,
virkos a homlok, nem jelen-
semmit a hosszú, fekete haj,
lüktető szemhéj.
rta, hogy fölsírjon a csecse-
hogy fölemelje és maga
fektethesse, hogy lássa az
uló öreges arcot, az újra
ba süllyedő test fönnakadt
lulalait, de hallgatott min-

mához fordult. De az álom
ismerte meg. Félrehajtott
mögött ült most is, de vele
ben idegen férfi ült. Hatal-
vászonra festette az arcát,
zeme helyett vörös üregeket
lt. Az októberi éjszakát kell
tnem ezentúl — gondolta —,
ső ropogását, a bizonytalan
onalú kerítést és házat, a
ós, ázott holdat. Vagy sem-

árnyastükör előtt ült, a gye-
az ölében. Fésülködni kez-
és fölállt, de a tükörképe
változott meg. Akkor előre-
t, hogy jobban lásson és
vette, hogy egy oltárkép
áll. Madonna és gyermek
. Kezével időnként végig-
a képen, mert esett az eső.
n lobbant egyet a kép és ki-
. Fölkapta a csecsemőt és
láb futott vele a sárban.
vdobogva ébredt. A csecse-
álmában szopott, hallgatta
ppogásokat. Vigyáznom kell
mra — gondolta —, mert
ek lesznek az éjszakák ezen-
nert az ellobbanó képen csak
n vagyunk.

...ad egeré
Örülnek a dar
a legyek,
ha süt a nap.
Ha süt.
Szekfű topog a
színét keresgél
rázogatja korm
A tűzfalak rep
ráncosak.
Itt, ott golyóüt
Nem könnyű megnalni,
megélni még nehezebb.
Ideszokott a szenvedés,
hallgatag,
mint a küszöbre vert
szerencsepatkó.

Hűség

Innen el nem mehetsz
ide köt a kert sírása
hallgatnod kell
a karóhoz kötözött virágok énekét

A csaló éneke

Vaskert őrzi az én virágom
rákattantak a lakatok
kulcsok helyett a kezemben
varázspálcát tartogatok

S mert a legnagyobb csaló vagyok
esedezek eső helyett
szomjazik az én virágom
dúdolgatok és könnyezek

Szégyen

A nyomorult köveken
lesütött szemünk bogarászik

A villanyszerelő dala

Ültettem fényt az utak mentén
s árnyakkal ver az ostorlámpa

Örö

Rámhagytad
kezednek gyümöl
pólyában szomor
rámhagytad
hőkölő haragod
az elkövetendő b
arcom mögött a f
a bűntudatot
rámhagytál
egy elnémult mad
egy éneklő ravata
egy országnyi kal
s engem apám
a keleti gazban
széttördelve
hagytál számlálat
félelemben
a félelem okát is
felhúzott szívvel
a vasból kovácsol
sűrűjében
számolhatom idül
a múlt időt
Ime
az örökség nagyj
Nem öltem érte
sem önszántamb
sem parancsra
S az elkábult pi
a topogó szekfűr
a megalázott füv
énekre tanítom
feloldom
vagy széttöröm
arcom mögött a
vagy én is örökü
ha bűntelen mar

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

CSONGRÁDMEGYEI
HÍRLAP

1968 JÚN 8

A „KÖR" IPARMŰVÉSZ CSOPORT SZEGEDI KIÁLLÍTÁSA

Napjainkban a korszerű alkalmazása, mind a pasz-
ízléssel berendezett lakások telesebb, fojtottabb színfol-
bensőségessé tételének, esz- tok zenei hatású egybeötvö-
tétikussá formálásának épp- zése a művészi harmónia-
oly nélkülözhetetlen tényező- keresés tartalmas és rangos
jévé lettek az iparművészeti színvonalát biztosítja. S
tárgyak, akár a tetszetős színte kézenfogva vezetik el
vonalú, s színű bútorok — a nézőt a Gádor-tanítvány
vagy a grafikák, festmények. miái. Papp János figurális kerá-
A Képcsarnok szegedi ter- vázai és Gorej Jáons ötvös-
mében tegnap megnyílt kiál- művész alkotásai az arány-
lítás — melyet a „Kör" ne- érzékkel absztraháló ábrá-
vű, 1967 őszén alakult ipar- zolóművészet — nem is oly
művész-csoport munkáiból megismerhetetlen — szférái-
állítottak össze — feltétlenül ba.
képes az ízlésnevelés elősegítésére, az alkotóművészek A Szegedi Szabadtéri Játé-
és a közönség egészséges kokat megelőző időszakban
kölcsönhatásának előmozdí- szerencsés vállalkozásnak tű-
tására. Attalai Gábor, Búzás nik a „Kör" tagjainak ere-
Árpád főiskolai tanár és a deti látásmódról tanúskodó
szegedi származású Puskás bemutatkozása. A Képcsar-
Imre faliszőnyegein mind a nok kiállítóterme most azzal
vidámabb hangvételű, pa- a tapasztalattal szolgál, hogy
rázsló színek összecsendülő a modern iparművészeti tár-
gyak, a korszerű lakás „ék-
szerei", az egyszerű, köznapi
tárlatlátogatónak többet ké-
pesek nyújtani a képzőmű-
vészeti értékek közötti, mind
biztonságosabb eligazodás
tekintetében.

D. E.

HÍRLAP
2 SZOMBAT, 1968. JÚNIUS 8.

Attalai Gábor

Vállalat igazgatója mondo
ségben helyet foglaltak O
Reszta Miklós, az építők
ságának mb. titkára, *Mol*
bizottságának titkára.

Az ünnepi beszéd utá
szakszervezete megyei bizo
adott át. Az Építőipar
kitüntetést és a velejáró ju
tán, a Csongrád—Bács megyei Téglaipari Vállalat, Ko-
vács Lajos, a csongrádi Fűtőberendezések Gyára, Zse-
bik József és *Libor* Raymund, a Szegedi Tervező Vál-
lalat dolgozója. A Könnyűipar Kiváló Dolgozója ki-
tüntetést kapta *Horváth Varga* Sándor, a Tisza Bútor-
ipari Vállalat dolgozója. A Közlekedés Kiváló Dolgozó-
ja kitüntetést *Forray* Imre, az ÉVM Csongrád megyei
Építőipari Vállalat és a Faipar Kiváló Dolgozója ki-
tüntetést nyerte el *Kovács* Bertalan, a Szegedi Fale-
mezgyár dolgozója.

Pénzjutalomban részesültek több mint húszan kivá-
ló szakszervezeti munkájukért.

Pénteken délután Szegeden, az építők munkásszálló-
sán az ÉM Csongrád megyei Építőipari Vállalat válla-
lati ünnepségét rendezték meg több mint 500 dolgozó
részvételével.

Ünnepi beszédet mondott *Sipos* Mihály vállalati
igazgató. Itt adták át 11 dolgozónak, akik 20 éve a vál-
lalathoz tartoznak, a 20 éves törzsgárdajelvény kitünte-
tést és 600 forint pénzjutalmat. A 15 éves törzsgárdatag
kitüntetést 27-en kapták meg, 54-en pedig a szocialista
brigádmozgalomban kifejtett munkájukért részesültek
kitüntető elismerésben. Már korábban, az elmúlt he-
tekben 200-an kaptak Kiváló Dolgozó kitüntetést és ok-
levelet az ezzel járó félhavi átlagkereset pénzjutalmá-
val együtt.

Attalai Gábor

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÓGRÁD
Salgótarján

1970 MÁJ 4

Új képzőművészeti törekvések

Művészeti klubestet rendeznek május 6-án, Salgótarjánban, a megyei József Attila művelődési központ klubhelyiségében. Ezuttal a mai magyar képzőművészeti törekvések közül az új geometrikus és strukturális formákkal ismerkedhetnek meg a látogatók. Nyolc fiatal képzőművész, Attalai Gábor, Bak Imre, Csiky Tibor, Fajó János, Hencze Tamás, Lantos Ferenc, Nádler István és Szatmári Béla alkotásait láthatjuk az ugyancsak erre az alkalomra megrendezett kamarakiállításon. Az est vitaindítóját Romvári Ferenc művészettörténész mondja, ezt követően vita kezdődik a látottakról, hallottakról.

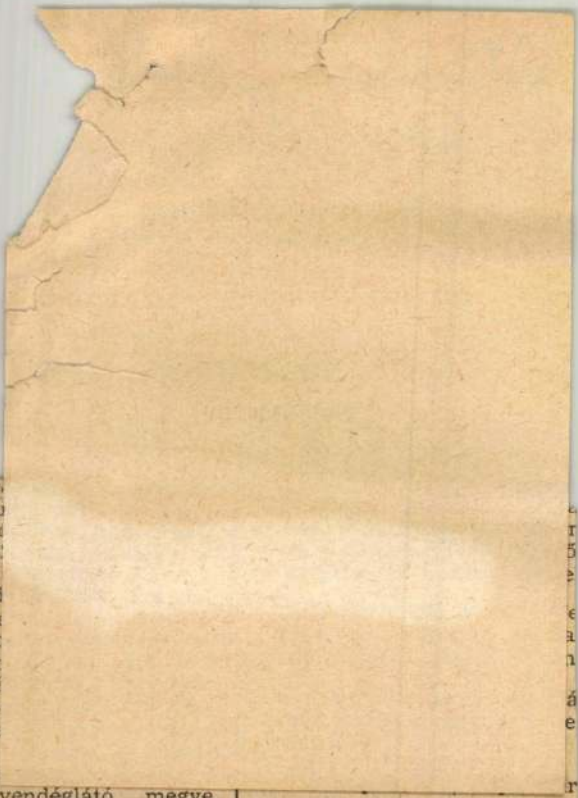

ója; *Me*
gelypalá
ja és *M*
orai KIS
varmati
rási Mű
művészeti
Az országo
május 9-ér
ván, a SZ
zetpolitikai
tályvezetője
Ugyanezen
latok elhar
órakor a vendéglátó megye ifjúsága és az ország különböző részéből érkezett KISZ-fiatalok találkoznak egymással. Vasárnap műsorral egybekötött eredményhirdetéssel és díjkiosztással fejeződik be a kulturális esemény.

Budapest, VI., Lenin k

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

VAS NÉPE
1968 MAJ 23

A gobelin és tervezője

A gobelinterv ott függ a párttitkárhoz nagy előadóterméről falán, az elnökségi asztalsor mögött. Kék-vörös-narancssárga-fehér foltok harmoniája, erős vonásokkal felvázolt alakok, szigorú szerkesztés, kellemes összhatás. A szakemberek megnézték, tetszett, néhány kisebb változtatást javasoltak (az alakok és a háttér szétválasztására) s rövidesen kezdődhet a szövés.

A tervező Attalai Gábor fiatal iparművész, a meghirdetett négyes pályázat nyertese. 1959-ben végezte el az iparművészeti főiskolát, legtöbbet Schubert Ernőtől és Molnár Bélától tanult. Lakástextil-tervezés a „műfaja", bár a többi műfajokat is végigpróbálta.

— Ez az első nagyobb pályamunkám, s nagyon örülök, hogy megnyerte a bírálók tetszését. A pártról, a népről nagyon nagy feladat színvonalas, kifejező, jelképes, de sematizmustól mentes művet készíteni. Ezért óvakodtam a közismert jelképektől.

— Hol készítik el a gobelint?

— Az iparművészeti szövőműhelyben.

— Következő munkái?

— A balatonszéplaki újságíróüdülő számára készítek egy nagyobb gobelintervet. Emellett a lakás- és falitextil más műfajával is foglalkozom, beleértve a subaszőnyeget is.

Attalai Gábor munkáival a legutóbbi iparművészeti kiállításon találkozhatott a közönség. Legközelebb már ismerősként köszönthetjük Vas megyében.

B.

ne. 16.35 Magyar Ifjúmunkások az NDK-ban. Beszélgetés Méhes Lajossal, a KISZ Közp. biz. első titkárával. — 18.10 Népi zene. — 18.35 Regényismertetés. — 19.00 Operettdalok. — 19.20 Hangverseny a stúdióban. — 20.30 Rádiószínház. A japán halászok. — 21,20 Tamara Cseban énekel. — 21.46 Alkotóműhelyben. — 22.00 Epizódok Chopin és George Sand életéből.

TELEVÍZIÓ

BUDAPEST

9.00 Iskola-tv. Olvasás (ált. isk. 3.). — 9.55 Számtan-mértan (ált. isk. 6.). — 14.30 Olvasás (ism.). — 15.25 Számtan-mértan (ism.). — 17.58 Hírek. — 18.05 Kapcsoljuk. Helyszíni közvetítés a Budapesti Nemzetközi Vásárról. — 18.45 Telesport. — 18.55 Ahol én születtem. Örmény költők versei. —

saját gyártású, saját a
sához has

autóalkatrés

előny

Csepe

ANYAGTELEPE

Budapest XIII., Béke tér 9. sz. alatt. (Szombat kivételével 9–14 óra között.) Telefon: 409-912, 913, 914. Ügyintéző: Vollár Mihály.

(1274)

Beton- és Vasbetonipari Művek Budapesti Betonárugyára Budapest, XXI., Rákóczi Ferenc u. 289. felvesz 8 általános iskolát végzett

14—16 éves fiúkat elektrolakatos tanulónak,

a 305. sz. Várpalotai Szakmunkásképző Intézethez kollégiumi ellátással.

Jelentkezés személyesen vagy írásban a fenti intézetnél.

(3135)

IBUSZ

Rendkívül olcsón üdülhet

a jugoszláv tengerpart két világhírű üdülőközpontjában, Dubrovnikban vagy Splitben, ha igénybeveszi az

IBUSZ

kedvezményes 12 napos üdülőútjait.

Részletes felvilágosítás és jelentkezés az

IBUSZ

utazási irodákban.

(3512)

Állami gazdaságok, termelőszövetkezetek, közületek és vállalatok részére

ÁSOTT KUTAK

építését, mélyítését, tisztítását és fertőtlenítését 5 éve működő, korszerűen felszerelt brigádjainkkal garanciával vállaljuk.

ÚJ ÉLET MTSZ Pécs, REMÉNYPUSZTA.

Ügyintéző: Benzsai Lajos. Telefon: Pécs, 21-94.

(3510)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÓGRÁD
Salgótarján

1970 FEB 25

Nonfiguratív tárlat

Jelentősnek ígérkező képzőművészeti esemény részese lehet Salgótarján művészetkedvelő és tárlatlátogató közönsége. Ma nyílik meg — a salgótarjáni Szatmári Béla tevékeny szervező munkájának eredményeként — a megyei József Attila művelődési központ üvegcsarnokában az a kiállítás, amely fiatal magyar művészek új törekvéseiről ad számot.

Milyen törekvésekről?

Haulisch Lenke művészettörténésznek a tárlat katalógusában írt előszava szerint, az 1960-as évek közepétől művészeti életünkben új kezdeményezéseket észlelünk. A kiállításlátogatók ezekkel a Műszaki Egyetem kollégiumaiban, a Központi Fizikai Kutatóintézet KISZ-klubjában, az Iparterv kiállítótermében ismerkedhettek meg. „Egy sor határozott irányba elinduló fiatal"-ról van szó. Kezdeményező kedvük nem áll gyökértelenül, a hatvanas években nemzetközi viszonylatban is észlelhető minőségi átalakuláshoz kapcsolódik. A művészettörténész e mozgás egyik vonásáról ezt írja: „...fokozottabb törekvés megismerni a nagyvilág új tudományos és művészeti eredményeit, illetve a magunk erejével hozzájuk tenni valamit, a hazai szempontokat nemzetközivé tágítani... geometrikus, illetve struktúrális-kinetikus formavilág" jellemzi ezeket a fiatalokat.

A Salgótarjánban kiállító hét művészt, akik nem egyedül részesei a törekvéseknek, életkoruk is összekapcsolja, 30 és 40 év közöttiek. Attalai Gábor grafikáit, Csiki Tibor szobrász nagy méretű fadomborításait és grafikáit, Fajó János képeit, Hencze Tamás, Bak Imre, Nádler István festményeit, Lantos Ferenc pedig zománcmunkáját hozza el erre a kiállításra.

A salgótarjáni tárlat tehát egy újabb lépésnek is tekinthető. Az új tendenciákon belül érvényesülő törekvések először kerülnek egymás mellé, hogy tolmácsolják a közönségnek azt a sajátos életérzést, amelyet mai életünk, a tudományos-technikai forradalom kora váltott ki belőlük, s amelyet ők újszerű eszközökkel próbálnak kifejezni a képzőművészet nyelvén.

A kiállítást Haulisch Lenke művészettörténész nyitja meg.

(to)

SALGÓTARJÁNI
NÓGRÁD MEGYEI
HÍRLAP

SALGÓTARJÁN
Salgótarjáni

A Nógrád megyei
da-szövetség az elő
hez hasonlóan 1970.
megrendezi a „be
küzdelemsorozatát.
zések két csoportba
nek lejátszásra. Na
ban, illetve Salgótar
nagybátonyi csoport
első, a salgótarjánit
az első és második
már lejátszották. A
sek színvonala — különösen a salgótarjáni csoportnál — emelkedett. A férfiaknál a volt NB I-es Szlávikkal, és az SBTC legjobbjaival megerősödött Salgótarjáni Építők mindkét mérkőzésüket nagy fölénnyel nyerték. A női mezőnyben az SBTC lányai vezetnek. Meglepő volt az újonc Salgótarjáni Kötő Spartacus, és a Kisterenyei gimnázium női csapatának javuló formája.

Eredmények az első fordulóban:

Férfi, nagybátonyi csoport: Egercsehi Bányász—Nagybátonyi ITSK I., 21:15, Nagyba-

Salgótarjáni csoport: Karancslapujtő—Kisterenyei gimn. 16:9, SBTC—St. Spartacus 29:5.

Eredmények a második fordulóban: (csak a salgótarjáni csoportban játszottak).

Férfi: St. Építők II.—St. ZIM 18:15, St. ITSK—Bgy. SE 16:19, St. Építők I.—St. gépipari t. 33:13.

Nőknél: SBTC—Kisterenyei gimn. 30:5, Karancslapujtő—St. Spartacus 11:8.

A férfiaknál a két forduló után a salgótarjáni csoportban az St. Építők első csapata vezet, veretlenül. A nőknél az SBTC.

Kékesi János — BKV Előre

Kékesi, a Komlói Bányász labdarúgója, az átigazolási időszakban aláírt a Salgótarjáni Kohászhoz. A komlóiak kia[illegible] Kékesi, aki már előzőleg is az Előréhez igyekezett — meggondolta magát, s írásban közölte a salgótarjániakkal, hogy kivárja az évet, s a BKV Előre játékosa lesz.

UTÓKÖZLEKEDÉSI VÁLLALAT

1972. IV. 28. 18.05 D. 1021
16/ TV.
Műsorkalauz

Atalai Gábor festő-tervező iparművész

Május 19-étől a kulturális kapcsolatok intézetének Dorottya utcai kiállitó termében láthatjuk Atalai Gábor festő-tervező iparművész kiállitását. Mit láthatunk ezen a tárlaton, amire most készül.

- ... munkáimat fogom ezen a tárlaton bemutatni egyrészt fali müveket, amelyeket falon lehet elhelyezni, másrészt pedig kisebb textil plasztikákat .....

- Ugy tudom ez valamiféle kisérlet, amit most a filccel, mint anyaggal folytat.

- Igen, 1968 óta izgat engem a filc alakitási lehetősége, sokan rideg, idegen anyagnak tartották, számomra izgalmas lehetőséget kinált, ezért is foglalkoztam ezekkel a témákkal, amiket itt a képen is majd láthatunk, ez egy fali munka, amely a fal előtt pár centiméterrel helyezendő el, igy egy téri, térkiváltó hatást tud adni.

- Ami Jól illusztrálja, hogy nem rideg anyag a filc.

- Igen mozgalmas, hiszen a gravitációnak a térnek a jelenlétét hiven tükrözi visszaadja. Ezen a tárgyon tulajdonképpen egy két darabból álló munka variációs lehetősége a középső rész, és a szélső rész elmozditásával többféleképpen kialakitható tetszés szerint.

Május 19-étől a kultúrális kapcsolatok intézetének Dorottya utcai kiállító termében láthatjuk Atalai Gábor festő-tervező iparművész kiállítását. Mit láthatunk ezen a tárlaton, amire most készül.

- ... munkáimat fogom ezen a tárlaton bemutatni egyrészt fali műveket, amelyeket falon lehet elhelyezni, másrészt pedig kisebb textil plesztikáimat .....

- Úgy tudom az v lasfále kísérlet, amit most a filccel, mint anyaggal folytat.

- Igen, 1968 óta igazt engem a filc alakítási lehetősége, sokan ridog, idegen anyagnak tartották, azámomra igazmás lehetőséget kínált, ezért is foglalkoztam ezekkel a témákkal, amiket itt a képen is majd láthatunk, az egy fali munka, amely a fal előtt pár centiméterrel helyezendő el, így egy téri, térkiváltó hatást tud adni.

- Jól illusztrálja, hogy nem ridog anyag a filc.

- Igen mozgalmas, hiszen a gravitációnak a térnek a jelenlétét hiven tükrözi visszaadja. Ezen a tárgyon tulajdonképpen egy két darabból álló munka variációs lehetősége a kizápaó rész, és a szálmó rész elmozdításával többféleképpen kialakítható tetszés szerint.

- A kisérletet vajon befejezettnek tekinti a tárlattal?

- Nem tartom befejezettnek, mert nagyon is izgalmes anyagnak tartom a filcet, és ugy érzem, hogy a továbbiakban még sok formálási alakitási lehetőséget kinál, kiváncsi leszek a visszhangra, a közvéleményre, és nyilván hogy sok tapasztalatot tudok majd a későbbi munkákra leszürni a visszhangból.

- A közvéleménytől is függ, hogy hogyan hasznositja ezeket a tapasztalatokat?

- Hát a közvélemény az befolyásolja az ember munkáját, persze nem minden a közvéleményen mulik, elsősorban egy sajátos igény, egy elképzelés az ami az embert vezeti, de a közvélemény, a látás érdeklődés vagy tetszés, nem tetszés befolyásolja az ember korábbi munkáját.

- Forditsuk meg a kérdést, hogy befolyásolja ön a közvéleményt, illetve egy ilyen kisérleti jellegü kiállitás hogy befolyásolja a közvéleményt, és a közizlést.

- Tulajdonképpen egy ilyen kiállitásnak azon tul, hogy kisérletezik, és megpróbál a kisérletezésen belül meg is oldani bizonyos kérdéseket, olyan feladata is van, hogy egy -két a napi praxisban már kicsit megkeményedett, megkövesedett vizuális kérdést föloldjon, tovább pillantásra ösztökéljen, és általában a napi gyakorlatot egy kissé a jövő felé tágitsa, szélesitse, ez is szándékom a filccel, ... kevesen foglalkoztak vele eddig, ugy érzem, hogy ez a tevékenység szélesitheti a lehetőségeket, a közvélemény igényeit szélesitheti, befolyásolhatja, nem feltétlenül azzal, hogy tetszést vált ki, mert a

nemtetszés is alakithat ki uj igényeket, uj szempontokat.
- Ez feltétlen igy van, nagyon szépen köszönöm a beszélgetést, még egyszer tehát, a kiállitás megnyitásának időpontja, május 19-ike, helyszine a Kulturális Kapcsolatok Intézetének Dorottya utcai kiállitó terme.

MDK

Attalai Gábor (képzőművész)

Két gyári témával szerepelt a felszabadulási pályázaton (A művek – nyilván – szerepeltek a Hajdú-Bihar ~~[illegible]~~ megyei képzőművészeti munkacsoport 1960. ~~[illegible]~~ évi, felszabadulásunk 15. évfordulója tiszteletére rendezett őszi tárlaton. A cikkből nem derül ki, hogy mifele pályázatról van szó közelebbről.)

Kürti Katalin: A tárlaton szereplő művek szemléje.

Alföld, Debrecen, 1960. 6. sz. 71. l.

1971

Atalai Gábor textilművész

1972.V.25.Kossuth, 21.o9 /6/ KJ

Láttuk, hallottuk

- Atalai Gábor ~~textil~~ textil művész kiállitását a Kulturális Kapcsolatok Intézete kiállitó termében rendezték meg.

- Magyari Erzsébet beszámolója következik.

- Atalai Filcek 1972, olvasom a cimet Atalai Gábor kiállitási katalógusáról. Az évszám nemcsak a tárlatnyitás időpontját, hanem a filc művészi felhasználásának eddig ismeretlen uj szakaszát, uj lehetőségét is jelöli. A felhasználás maga nem ujkeletü, már az ókorban is találunk rá példát a kaukázusi népek rátétes, állatfiguras szőnyegeket készitettek belőle, a magyar népmüvészet rátétes és himzett filceit is mindnyájan ismerjük. Kiállitott munkáimban egy klasszikus anyag a filc, alakitásának lehetőségeit igyekeztem megvizsgálni a legegyszerübb eszközökkel - irja Atalai katalógusa előszavában. A kiállitás megnyitása előtt a rendezés utolsó perceiben a müvész a falra függesztett tértextileket végső formájukra igazgatta. Szeretem az anyagokat tisztán, egyszerüen megközeliteni, mondja. És igaza van, hiszen a filc egyszerü, homogén szinü és felületü ipari anyag, nem is birná el a bonyolult formaalakitást. Atalai jól ismeri a filcet, amelyet müvészete anyagául választott. Tudja, hogy az olyan ritka anyagok közé tartozik, amelyeknek nincs belső feszültségük, igy a rájuk ható erőket egész felületükön tükrözik.

1071

Ebből adódik, hogy felfüggesztve az már egészen egyszerü kivágások a gravitáció hatására számtalan variációt kinálnak. Igy születtek azok az egyszinü tértextilek, amelyek forma alakitásában mégis érzem a rendet, a szigoru szerkesztettséget. Nem esetleges a forma és a szin megválasztása sem. Dekorativitásuk miatt mint a felfüggesztett tértextilek általában a mai épitészetben belső terek kialakitásában játszhatnak szerepet. Atalai szerint a modern épitészet, amely puritánságra, egyszerüségre törekszik, az anyagot a maga tisztaságában, egyszerüségében próbálja felhasználni a társmüvészetben felhasznált anyagokat is csak ugyanilyen tiszta, egyszerü módon szabad megközeliteni. A kiállitott filcek másik része filc plasztika, legalábbis dimenziójuk miatt annak nevezhetem. Atalai egyszerübb nevet szánt ezeknek, filctárgyaknak mondja. A filc ellentétben azokkal az anyagokkal, amelyekkel a plasztika dolgozik nem épithető, igy gyökeresen más kifejezésekre adhat alkalmat, mint a kő, a bronz, a beton vagy a vas. Nem gondoltam eddig, hogy ebből a hétköznapi, egyszerü ipari anyagból ilyen izgalmasan uj forma- és szinvilágot alkothasson valaki. Fantázia és merészség, szin és arányérzék, forma kultura jellemzi ezeket a filctárgyakat. Szines filcszalagokat csavar össze, a csavarásokban a bonyolult ivek szinte önként rendeződnek. A különböző szines szalagok egymásra fekvése révén szin és motivációs hatásokat teremt. Atalai térformálü szerepet szánt ezeknek a filctárgyaknak. Éppugy

helye van a lakásban, mint egy kerámiának. Képes arra, hogy kisebb helyen a teret formálja maga körül. Amilyen tiszta, egyszerü kifejezési formát keresett a müvész a tárgyak megformálására olyan tisztán, egyszerüen a müvek tiszteletével rendezte meg a kiállitást Frank János müvészettörténész.

ATTALAI GABOR, szobrász, festő

A Pécsi modern magyar képtar gyüjtemények vétele.vagy ajandékozas révén gazdagodik,ill.esetenként vasarlasok útjan gyarapszik.1969-től 1973-ig kb.1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga.Ezekből képek jegyzéke.Szobrok: 115.sz.-ATTALAI GABOR: "ELLENTETES SARKOK",c-müve.-bazalt,nikkel.-18+19+18 cm.-Ltsz:72.367.-XXI. tábla.-300.old. Fekete repr .

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtar története Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

ATTALAI GÁBOR, szobrász, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár gyüjtemények vétele, vagy ajandékozás révén gazdagodik, ill. esetenként vásárlások utján gyarapodik. 1969-től 1973-ig kb-1500 garabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Festmények: 51. sz.-ATTALAI GÁBOR: "FEHÉR-SZÜRKE", c. müve. v. o. 120+160 cm.-Ltsz:70.397.-IX. tábla.-299.old. Fekete repr.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Attalai Gábor

„Strip-wall"

—: Kiállítási naptár.
Művészet, 1976. január - 48. oldal

Attalai Gábor textilművész

(Bp. 1934 –

1958-ban végzett az Iparművészeti Főiskolán

Egyéni kiállításai:

1966. Modern Nordisk Konst Gallery, Göteborg

1972. KKI kiállítóterme, Bp.

1972. International Artist Cooperation Gallery, ~~Olten~~ Oldenburg

1973. Veste Sagrada Organisacion Creativa, Rio de Janeiro

1974 v. 1975. New Reform Gallery, Aalst

1976. Galleria Banco, Brescia

1977. Galleria Loa, Haarlem, Hollandia

1977. Red-y made Windows, New York

1978. Red-y made-s, Pécsi Galéria

Díjak: I. Fal és Térfextil Biennalé Gyomaendrőd – Művészeti Alap-díja – 1970.

1974 – IV. Nemzetközi Rajz Biennalé, Rijeka – városi Galéria Contemporain díja.

1974. IV. Nemzetközi Nyomtatott Grafikai Biennalé, Bradford – II. díj.

V. Fal és Térfextil Biennalé, 1978. Gyomaendrőd, Savaria Múzeum

Katalógus a könyvtárban

ly. 4948/78

Attalai Gabor

Attalai Gábor

Göllner Miklós emlékkiállitása a szentendrei Művésztelep Galériában junius 4.-ig,
Attalai Gábor "RED-Y MADE-S" cimü kiállitása a pécsi Szinház téri kiállitóteremben junius 4.-ig, tekinthető meg.
Bukta Imre grafikus a Studió Galériában május 27.-ig,
Dobi Piroska festőművész a Mücsarnokban junius 4.-ig
Vörös Béla szobrászmüvész a győri Muzeumi Képtárban junius 4.-ig mutatja be alkotásait, -mint a kulturális eseményeket ismertető rovatában közli a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. május 2o.
XXII. évf. 2o. sz. 8. lap.

Kettő sz. cédula M.D.K.

Attalai Gábor

A Balatonszéplaki Ujságiró Üdülő számára a müvész most tervez egy nyolc négyzetméteres gobelint. Igen nagy sikere volt a "Textil falikép 68" c. kiállitásának, melyet az Ernst Muzeumban rendeztek. Ugyanez a kiállitás Budapest után nagy sikert aratott Bukarestben, Bécsben és most meghivták Grácba is. A kritika beszél a müvész ~~elő~~ olajfestményeiről, s egyik müvének repr.-ját bemutatja a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. juni. 14.
XIII. évf. 24. sz. 8. lap

Egy sz. cédula.

M.D.K.

Attalai Gábor

A Müterem c. rovatban Frank János ir a művészről "Attalai Gábornál" cimmel.
Szövött textiltervező iparművész 1958-ban fejezte be tanulmányait. Azóta szerepel valamennyi itthoni és a legtöbb külföldre küldött magyar iparművészeti kiállitáson.
1966-ban önálló tárlatot rendezett Göteborgban Csiky Tibor szobrásszal együtt.
A KÖR elnevezésü csoport tagja, amely textiltervezőkből, ötvösökből és kerámikusokból áll.

Élet és Irodalom, Bp. 1969. juni 14.
XIII. évf. 24. sz. 8. lap

Általai Gábor

Díjarott "Vörös motívumok" c. munkája emlékére

A Magyar Képzőművészek
Szövetsége Iparművész
Titkárságának Tájékoztatója 1970. IV. 7.

Attakai Gábor

Dekorativ jellegű kiszilakeiből mutatott be Attakai Gábor a szombathelyi Munitextél kiállításon.

Tasnádi Attila: Munitextel kiállítás, Nyíjszava, 1976. február – 9 oldal.

ATTALAI GÁBOR, festő

Az 1972-ben rendezett grafikai kiállítás kapcsánközel 100 lapból álló modern grafikai gyüjtemény alakult ki, elsősorban amuzeum és a művészek között létrejött személyes jó kapcsolat ereményeként.Igy Attalainak is van műve a pécsi modern Magyar képtárban. 287.old. 4.jegyz

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények III. 287.old.

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

ATTALAI GÁBOR, iparművész,

A művészek felajánlásaikkal is gyarapitják a Modern Magyar képtárat. Sokszor kiállitásokhoz kötődnek e kapcsolatok, akikkel a kapcsolatfelvétel és az ezt követő ajándékozás a közös kiállitás során jött létre. Ily módon került Attalai mü is a gyüjteménybe. 290.old. 15.jegyz

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve,-XVII-XVIII.
1972-73.-Pécs, 1975

ATTALAI GÁBOR, szobrász

A Pécsi Modern Magyar Képtár gyüjteménye vásárlásokkal és ajándékozásokkal gazdagodik.-Igy a müvész ajándéka révén jutott a múzeum birtokába Attalai Gábornak: "ELLENTÉTES SARKOK", cimü bazalt,nikkel szobra. 289.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve,-XVII-XVIII.
1972-73.-Pécs, 1975

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 MÁR

KRITIKA
Budapest

Általai Gábor iparművész

1021

KÉPZŐMŰVÉSZET

Mai magyar iparművészet II.

„Sajnálatos, hogy Magyarországon a sériatermelésre tervezett jóízlésű darabokat több esetben egyáltalán nem vagy nagy késéssel, és nem minden esetben előnyös módosításokkal gyártják" — olvasom az *Iparművészeti Múzeum* jól rendezett tárlatának katalógusában. És csodálkozom. Nem értem a szemrehányást. Arra gondolok, hogy a sériatermelésre tervezett jóízlésű darabokat több esetben egyáltalán nem vagy nagy késéssel, és nem minden esetben előnyösen mutatta be az Iparművészeti Múzeum. Amely — mindeddig — semmivel sem törte magát jobban a sériatermékekért, mint az ipar. Két éve „az egyedi, nem elsősorban használati jellegű alkotások" bemutatásával tett ígéretet „a használatra is szánt tárgyak" közrebocsátására; most pedig „a kézműves módon előállított, de funkcióval rendelkező művek" felsorakoztatásával kért *újabb haladékot* az ipari művészet — a *design* — kiállítására.

Igaz, a késedelemnek régi hagyománya van. Rómer Flóris annak idején abban a reményben szorgalmazta az Iparművészeti Múzeum létrehozását, hogy az intézmény segítséget ad majd az iparnak és az iparművészetnek is. Utólag derült ki, hogy hiába érvelt. Lett ugyan pénz, elkészült az épület, megnyíltak a kiállítások is. Az Országos Iparegyesület azonban elégedetlen feljegyzéseket gyártott. „A múzeum jóformán teljesen elszigetelten áll a gyakorlati iparélettől... gyakorlati hasznosítása egészen minimálisnak mondható" — ezt írták nyolcvan éve, de írhatnánk szó szerint ugyanezt akár ma is.

Hogy a múzeum tudományos intézmény? Nem is lehet vitás. De mit jelent akkor az a megfogalmazás, amely szerint a tárlat a kézműves módon előállított, de funkcióval rendelkező művekről ad számot? Van egyáltalán olyan mű — ha megérdemli ezt a nevet —, amelynek nincs valamilyen funkciója? Nem éppen a funkció természetét kellett volna közelebbről meghatározni? Legalább a kiállításon szereplő alkotásokkal. Két éve nyolcvan-egynéhány tárgyat láttunk; ugyanabban a helyiségben most: több mint kétszázat. „Míg az első kiállítás főképpen reprezentatív, kö-

Koleszár Arany vázának mondott munkái drabális perselyek.

Jelképesnek is tekinthetjük *Fekete György* lábas óráját: a régi ingaórához modern foglalatot tervezett a művész. Ízléssel és találékonysággal — őszinte örömmel írnám le, ha ugyanakkor nem aggasztana, hogy *a mai magyar iparművészet inkább csak keretet tervez már kész ötletekhez*, gondolatokhoz, tárgyakhoz. A szakma sok belső ellentmondással küszködik, miközben — napi munkája során — a múlt is állandóan kísérti. Egyelőre azonban nem tekintik felnőttnek, és ezért nem is tud felnőni a feladatokhoz. Iparművészetünk ugyanis csak akkor újulhat meg, ha Fekete György — vagy kollégája — alakítja majd ki az óra formáját is; ha — megint csak jelképesen — nem ingaórákat formaterveznek az atomkorszak *designerei*.

A sorozatgyártás önmagában nem old meg semmit. (A Hiszöv álnépies faragványai sorozatban készülnek a prototípusról; Herend is sorozatban gyártja a kommersz termékeket.) A *szemléleten* kellene változtatni; azt kellene végiggondolni, kinek és hova készülnek a tárgyak. A modernkedés, a nosztalgia, a historizálás, a nyerseség a baj. *Gorej János, Péter Vladimír, Kiss Éva, Stefániay Edit, Horváth Márton* ékszerei, *Szilasi Anna* textiljei, *Gergely Sándor* és *Lakatos Istvánné* színes fatárgyai, *Tolnai Katalin* kerámiái viszont azért jók, mert egyszerűen csak ékszerek, szalvéták, edények akarnak lenni.

VADAS JÓZSEF

arcát megmutató vallomásban [illegible]
lani: *„Az ő mindenséget-együtthallása maga volt a teremtő szabadság. Az ő mindenthalló tudása: a szabadság könyörtelen hite volt. Az ő szabad és végtelen zenéje az ember szabadságának legnagyobb vallomása volt."*

E mondatoktól s a kötet számtalan más mondatától, gondolatától aligha lehetne elvitatni a tárgyszerűséget. Azt tehát, hogy amit a költő mond, az arra is érvényes, akiről vagy amiről mondja. De legalább annyira nem lehet kétségbe vonni, hogy e megállapítások Juhász Ferencre is érvényesek. Sőt nemegyszer elsősorban őrá jellemzőek. A tárgy, a választott alkotó összefüggésében önmagáról beszél, saját művészi vallomását, az ő műhelyében kimunkálódott költészetfelfogást adja elénk. Mert bár Csokonai ürügyén írja az alábbi mondatokat, s általuk ezentúl Csokonait is más fénytörésben látjuk, de ki állíthatja, hogy nem a költészet értelmezésének Juhász Ferenctől származó koncepcióját olvassuk: *„A líra: teljes megvalósultságában: a Minden Együtt, a Teljesség Áhítata és a Teljesség Bizalma. Hit a Teljességben és Vágy a Teljességre: mint a Teremtő Szívének és Eszméletének Dolog-Akarata, Jelenség-Részlet-Lángolása, amely részleteirebomlottságában is: Egy-Szövedék, egymást-nélkülözni-nem-tudó Együttese az Akarat Képzeletének, de a Képzelet Akaratának is: hogy egyetemes mulandóságával legyen a Halandó Megmaradás, az Átváltozni-tudásban a Boldog Újjászületés!"* Képes azonban arra is, hogy mindezt egyszerű közvetlenséggel summázza: a magafajta *„költő a jelenségek együttesének diszharmonikus szövevényében gyötrődik, egyetemes rendet akar teremteni a jelenségek tenyésző és haldokló mindenség-halmazatában."*

Sőt a költői jelszó éles tömörségéig összpontosítja e felfogását és törekvését: *„A líra: a Lét Mindensége"*. Egyszerű és világos képlet: Juhász Ferenc — életműve és vallomásai szerint — arra tör, hogy a költészetben az extenzív totalitást, a szinte külterjes teljességet valósítsa meg. Olyan esztétikai igénynek kíván lírikusként megfelelni, amelyet eddig csak a nagyepikával s a drámával szemben volt szokás támasztani. Kockázatos és képtelen, szinte már-már teljesíthetetlen elképzelés. Költészetünkben előtte csak egyetlen lírikus mert ilyenre vállalkozni: Ady Endre. Persze bármilyen módon is, „istenkísértés" ez a teljességre törés. Juhász Ferenc azonban mégis nekigyürkőzött egy olyan *„költői világegyetem megteremtésének"*, amelyben *„mindig minden együtt és egyszerre él, egyetemesen tenyészik"*. S hogy milyen sikerrel, arra egyes alkotásainak vagy életművének bírálata a megfelelő alkalom. Most az elméletével, *„a világegyetem-valóság szülte esztétikájával"* kell szembesíteni magunk.

A kritikus, a teoretikus persze hajlik arra, hogy ekkora vállalás és ekkora teljesítmény elől visszahőköljön. S a költőietlenség, a műfajnélküliség, a visszhangtalanság és az irodalmi-lírai folytonosság megszakadásának csapdáit emlegesse. Juhász Ferencben azonban van akkora tehetség és annyi elméleti erő, hogy ezekkel a csapdákkal szembenézzen és minden lehetséges vádra, bekerítő kísérletre fölkészüljön. Lírai forradalmának természetéről, mibenlétéről és a maga személyére szabottságáról ő is tudatosan gondolkozik. Ezért hiszi *„a költészetet cselekvő folyamatnak"*, s beszél a költészet *„cselekvő akarat"*-áról és *„cselekvő tudat"*-áról. A szó legjobb és legtisztább értelmében előőrs-költő, avantgarde lírikus, ha az avantgarde fogalmát tágasan és nem a már lezárt művészet- és irodalomtörténeti hagyomány szintjén értjük é használjuk. Egyike ő is — Illyés Gyula szavával szólva — a *„terepfölverők"*-nek, a megszállottan újat keresőknek. Nem véletlen, hogy talán összes elődei nem kapcsolták össze anynyiszor az akarat és költészet fogalmát, mint amennyiszer ő teszi. A *„szent gyújtogató"*, a *„forradalmár"* Petőfiben is a *„Többet-Akarás"* példája vonzza: *„Mert akarta: ne legyen boldogtalan a világ! Boldogtalan ne legyen a Földgolyó, az Emberiség, a Nemzet, a Haza, a Nép."*

Attalai Gábor: Lakástextil

4. téma:
A lakás

Az egyik legősibb emberi törekvés az otthonteremtés.
Különböző rendeltetésű, formájú, anyagú, méretű tárgyak együttese a mindenkori lakáskultúra kifejezője.
A lakáshelyzet megoldása és a berendezésgyártás társadalmi méretű, országos feladat. Az adott lehetőségeken belül a harmóniateremtés csak a közönség és a tervező művészek elgondolásainak egymásra találásával válhat eredményessé.

Lakástextilek (Attalai G

Művészet, 1975. 5. 15 old.

Attalai Gábor, ipar művész

Attalai Gábor: filcplasztikája

1975 június

Címoldal

Látóhatár, Bp. 1975. június

Attalai Gábor

"Hórajz" cimmel két ötágu csillagot ábrázol. Az egyik a Duna-parti lépcsőn, a másik mellette, nagyobb lépcsősoron a fehér mezőből feketén világit ki.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. márc. 1.
XIX. évf. 9. sz. 14. lap.

Határesetek a képzőművészetben

ATTALAI GÁBOR

I. rész

A jelenkori képzőművészetben számos olyan jelenség található, amit a közönség, a kritikusok és a művészek nagy része határesetként tart számon. A határesetek kapcsán nem csupán arról van szó, hogy a képzőművészet eszközbeli lehetőségei kitágultak, s így a művészeti gyakorlat részben eltávolodott a hagyományos kifejezési formáktól, hanem arról is, hogy tőle eddig idegen minőségek és tevékenységek is helyt követelnek szférájában. A jelenlegi helyzetben tehát fontosnak látszik egy olyan elemzés, amely egyrészt áttekinti a fellelhető határesetek körét, másrészt megvizsgálja azokat a személyes és kollektív indítékokat, amelyek kialakulásukhoz hozzájárultak.

Korunk általános fejlődése az eszközök és közlésmódok olyan tömegét hozta létre, melyben a művész számtalan új lehetőséget találhat. A hagyományos típusú és szinte kimeríthetetlennek tűnő lelemények (mint pl. pigment – ecset – vászon; véső – kalapács – kő) mellé számos új médium is belépett, mint pl. tárgy – választás – új tárgy (ready made); akció – fotó – szekvencia; tárgy – írás – fotó; test – idea – akció; akció – kamera – tv; objekt – zaj – hanglemez stb.

Az új eszközök és médiumok igenlésében jelentős szerepet játszik, hogy gondolkodásunk és közlési igényünk felgyorsult, hogy lényegesen több üzenetet szeretnénk másokhoz eljuttatni, mint korábban. Mindehhez gyorsabb és közvetlenebb kifejezési eszközökre van szükség, s ezek éppenséggel rendelkezésre is állnak. Hozzájárul a szabadabb cselekvési formák igényléséhez az is, hogy míg a klasszikus kultúrák a megadott minták befogadására ösztönöztek, addig korunkban az önmagát megvalósítani kész, ember eszménye van megszületőben.

A hagyományos művészet üzenetközvetítő kapacitása a ma művésze számára nem elegendő. De ezen túl: az új gondolatok sem mindig közvetíthetők a régi módon és közegben. A szokványokból tehát valahogy ki kell lépni, de – tetszik-e vagy sem – ez a szándék nem valósulhat meg úgy, hogy közben az összes múltbeli értéket és hagyatékot is képesek legyünk őrizni. Bár a hagyományos értékek időről időre feltűnnek a gyakorlatban, korukra jellemző totalitásukat elvesztik. A jelenkori művészet egyik alapvető funkciója, hogy a korábbi doktrínák alól felszabadítsa magát és egy általános, társadalmi méretű kreativitásnak adjon teret. A művész többféle módon készteti cselekvésre közönségét. Vagy úgy, hogy bevon a műbe, vagy úgy, hogy mintát ad, de oly módon is, hogy befejezetlenül hagyja azt, mintegy ránk bízva a megoldást. E funkció érvényesítése olyan lépést jelent, ami már eleve megszüntet számos korábban kialakult besorolást és hovatartozást. Sok esetben olyan feltételeket teremtve, amelyek révén a konvencionális esetek mellé, azonos értékként vagy éppen azok fölé helyezett értékrendben, határesetek kerülnek. Van azonban egy másfajta törekvés is, mégpedig a művész igénye, hogy tartozhasson valahová, hogy tevékenysége műfaji besorolást kaphasson. E tekintetben még az avantgardok is vonzódnak a konvencióhoz, s a hovatartozás reményében keresik helyüket a különféle műfajokban. Tudjuk, hogy számos tevékenységet, pl. az akciót, a happeninget, performance-ot soha nem fogadta be a színház, így ezek hányattatásukban a képzőművészet felé sodródtak.

A határesetek kialakulásánál tehát nemcsak az eszköztár fejlődése, az anyagféleségek sokadalma, de számos érzelmi és szociális szempont is szerepet kap. A hovatartozás és az emberi tevékenységek besorolása, úgy tűnik, egyszerre „elvi" és érzelmi kérdés. Mivel koronként más és más elvek, más és más érzelmek fejeződnek ki, természetes, hogy a műfajok határai nem lehetnek merevek és megváltoztathatatlanok. Hogy egy-egy tevékenységet milyen főcím alá sorolunk, az sok esetben csupán megállapodás kérdése. A történelem előtti kor embere például az általunk művészetnek felfogott tevékenységét nem minősítette annak. A Willendorfi Vénusz sokkal inkább mágia, vagy ha éppen tetszik, „filozófiai" tanulmány, semmint szobor. E munkában nyilvánvaló a nyelvi szándék: megnevezni a dolgokat legalább azáltal, hogy képesek vagyunk azokat egymástól formailag elkülöníteni. Az igyekezet nem esztétikai tartalmak kimondására irányul, hanem arra, hogy van fej, mell, has, kéz, fenék, comb, hogy ezek létezőek és kimondhatók, a tudatban elkülöníthetők s még valamiféle fontossági sorrendbe is állíthatók. Ez a szobor nem művészet, hanem „ismeretelmélet" a javából. Más példákat is említhetünk. Az ókori görögök például a szobrászatot csak kézművességnek, másfelől a történetírást művészetként ismerték el. Nem kell tehát túlzottan csodálkoznunk, ha napjainkban is akadnak furcsaságok. Az 1978. évi labdarúgó-világbajnokságon történt, hogy a brazil sportújságíró nem mérkőzésekről tudósított, hanem *előadásokról*, a játék téri, plasztikai eseményeiről, izgalmairól adott beszámolót. Felmerül a kérdés: netán a futball is lehet művészet? A braziloknak már ma is az! A fenti példákból minden túlzás nélkül levonhatjuk azt a következtetést, miszerint az a szabadság, ahogyan a múlt számos

Mozgó Világ 1981/10

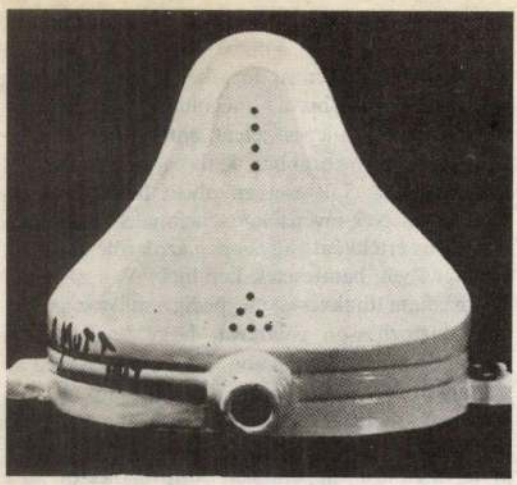

Marcel Duchamp: Mutt, 1917

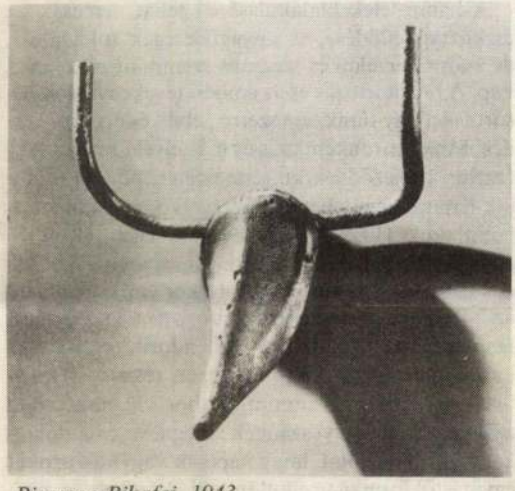

Picasso: Bikafej, 1943

megnyilvánulását ma művészetnek minősítjük, nem sokban különbözik attól a fajta szabadságtól, ahogyan a jelen bizonyos cselekvéseire és dolgaira alkalmazzuk a művészet kategóriáját. Múlt és jelen egyaránt tartalmaz ellentmondásokat. A ma művésze azonban nem a saját kora, hanem sokkal inkább a múlt ellentmondásait utasítja el magától. Művészetét kivonja a dogmák nyűge alól és a személyes szabadság nyílt világába helyezi át. A korábbi irracionalitásokat hétköznapi enigmákkal váltja fel, tudva, hogy ezek éppúgy részei valóságának, mint a logika, a matematika és a többi objektív ismeretek. Tudja és vallja, hogy az új gondolatokra és ideákra csupán a múlt kedvéért lehetetlen nemet mondani.

Összegezve: határesetek jönnek létre, amikor a hagyományosan deklarált műfajok már nem képesek befogadni az új tartalmakat, s e tartalmak merőben új, vagy a műfajtól idegen médiumokban fejeződnek ki, illetve amikor a funkciók megváltoztatásával az amúgy szokványos tárgyak a művészet kategóriájába lépnek át.

A határeset sajátos jelenség, változó tulajdonságokkal, így a műfaj perifériájáról annak centrumába is eljuthat, mint pl. Duchamp *Palackszárítója,* amely egy párizsi kocsma pultjáról – ahonnan a művész elemelte –, hosszú hányattatás után, ötven évvel később a New York-i Modern Múzeum főhelyére került.

Ahhoz, hogy a határesetek lényegét érthessük, ismernünk kell pár alapvető megnyilatkozási módot, amelyekkel a művész kifejezheti magát. Ezek a következők:

1 A természet leképezése

2 Konkrét jelenségek képzése

3 A konkrét jelenségek leképezése

4 A leképezett természet további leképezése

5 A leképezések és képzések új kategóriákba való átvitele választás révén

A mű közegét tekintve az alábbi tartományok állnak rendelkezésre:

1 A síkban statikusan (pl. festmény)

2 A térben statikusan (pl. szobor)

3 A síkban folyamatosan (pl. film)

4 A térben folyamatosan (pl. performance)

Az esztétikai hatás tekintetében:

1 Dekoratív (a tárgy hangulati hatásainak előtérbe helyezése)

2 Integratív (a tárgy összes viszonylatára való utalás)

A mű szociális szándékait illetően:

1 Individuális (a társadalmi szerep másodlagos)

2 Kollektív (a társadalmi szerep elsődleges)

A mű felhasználását illetően:

1 Az eleve megtervezett funkciók szerint (pl. karóra a kézen)

2 Az eleve megtervezett funkciók mellőzésével (pl. karóra egy karóragyűjteményben)

A mű és a vele kapcsolatba hozható funkciók nagyszámúak, s köztük számtalan összefüggés található. E sokadalomban kapnak helyet a konvenciók és a perifériális jelenségek. A fent leírt rendszerben számtalan határeset helyezkedik el. Ismerve helyüket, reálisabban ítélhetők meg és különlegességükből is vesztenek, így jobban figyelhetünk lényegükre, velük kapcsolatos nemegyszer eltúlzott magatartásainkra, s arra, hogy milyen művészi és társadalmi mozzanatok húzódnak meg mögöttük.

A választás révén létrejövő határeset

E csoportba tartoznak azok az esetek, amikor a művész bizonyos tárgyakat korábbi funkcióiktól

megfosztva, választás révén új kategóriákba helyez át. Az első ilyen típusú cselekvést Marcel Duchamp-nak tulajdonítjuk. Az 1910-es években sorozatban alkotja meg azokat a tárgyait, amelyek választásai révén váltak képzőművészetté. A párizsi kocsmából kiemelt palackszárító, a hólapát, az ajtó és az ablakkeret eredetileg ipari termékek, melyeket Duchamp összegyűjt, és saját műveivé nyilvánít. Ahogyan korábban képeihez választott tárgyakat és személyeket, most magukat a kész tárgyakat nevezte meg művekként. Amint nyilatkozataiból kitűnik, számára ez magától adódó, élvezetes cselekvési forma volt. Kielégítette, hogy igényei szerint akár egyetlen pillanat alatt műveket teremthet. A kortársak egyáltalán nem értékelték módszerét. Készre csinált tárgyai nem jutottak át a kiállítási zsüriken. Talán érdemes megemlíteni azt az esetet, amikor egy bemutatóra – aminek zsürijében maga is részt vett – álnéven beküldte emlékezetes vécécsészéjét. A tárgyat elutasították, mégis kiállította. Az egyik sarokban álló paraván mögé rejtette, s így, bár senki sem láthatta, az mégiscsak jelen volt. Mindez hatvan évvel később, egy interjú során derült ki.

Duchamp a későbbiekben túllép a készen kapott tárgy, a ready made keretein. Választásai finomabbak és árnyaltabbak lesznek. Egyre távolabb akar jutni a műtárgytól, amibe talán az is belejátszik, hogy a kubizmus műtárgy-dömpingje viszolygással tölti el a kortárs művészettel szemben. Mintegy ellenpontként az anyag nélküli kifejezés lehetőségei felé igyekszik. Van-e jobb eszköz mindehhez, mint a szó, van-e kötetlenebb lehetőség? – teszi fel magának a kérdést. A szavakkal is a választás módszerénél marad. Úgy véli, neve sem megfelelő. Újat akar, de sokáig nem talál rá. Tépelődik és arra gondol, hogy talán nem is a nevét, hanem a vallását kellene újraválasztania, de nem akad kedvére való. Végül elhatározza, hogy nemét fogja megváltoztatni. Nő leszek – mondja, s abban a pillanatban eszébe jut az új név is: Rrosa Sélavay (C'est la vie). Tíz éven át hívták Rrosának legjobb barátai és barátnői, így szignálta leveleit. „Nem is tudom – mondja egy interjúban –, hogyan is lettem végül újra Marcel Duchamp."

Választásai, különösen a ready made-ek, tipikus esetei annak, amikor a tárgyba eredetileg betervezett funkciók elhalnak, és az új, speciális használati mód következtében más jelenségekké alakulnak át. Esetünkben az ipari tárgy képzőművészetté. Az egyes tárgyakra rávitt ilyen típusú döntések visszafordíthatatlanok. A választott tárgy a társadalmi praxisban többé már nem tér vissza eredeti funkciójához. Többek között azért sem, mert idővel pénzértéke lesz, s az ilyen műveket a műkereskedelem csillagászati árakon forgalmazza. A készen kapott tárgyak esetében a határeset kultúrába épülésének lehetünk tanúi. Duchamp e műveit a nemzetközi szakirodalom a század kiemelkedően jelentős képzőművészeti alkotásai között tartja nyilván, s tegyük rögtön hozzá, nem holmi polgárpukkasztásból, de sokkal inkább egyéni voltukért, s talán még azért is, mert e választások az egykori ipari tárgyban megbúvó közösségi tartalmakat is reprezentálják. A ready made-metamorfózis esztétikai és tartalmi megértéséhez fontos egy pillantást vetni a korszak társadalmi helyzetére, az uralkodó ízlésre, ami az akkori berendezkedési kultúrát, az öltözködést és a tér felfogását jellemezte. Ennek az összképnek a közepébe kell elhelyeznünk a készen kapott objekteket, hogy azok kívülállását és progreszszív tartalmait képesek legyünk megérteni. Kétségtelen tény, hogy Duchamp egész tevékenysége, de különösen ready made-jei meghatározó jelentőségűek a huszadik század második felének képzőművészetében. De számos kortársát is befolyásolta. Picasso híres *Bikafej* című munkájában kerékpárnyerget és -kormányt épít össze állatfejjé. Más munkájában játék autót használ fel egy majom fejének megformálásához, a naturalitásig fokozva a hatást. Man Ray más stílusban készít ready made-szerű objekteket. Ő azonban a tárgyhoz mindig hozzátesz valami bizarr elemet. Picasso viszont mindig

Picasso: Anya és gyermeke, 1951

megmarad a leképezésnél, s a konkrét elemeket szinte felolvasztja realizmusában. Duchamp az egyetlen, aki érintetlenül hagyja a tárgyat, s azt mégis egy más jelenséggé képes formálni. Választásai még ma is gondolkodóba ejtenek bennünket.

A ready made koncepciójának konkrét indítékai teljességükben mind a mai napig nem ismertek. Annak ellenére sem, hogy e probléma kapcsán egy interjúsorozatban igen sok kérdést tettek fel Duchamp-nak. A válaszok meglehetősen egyszerűek, némi irónia szövi át őket. „Mindig azt tettem, amire kedvem volt", vagy másutt: „lusta voltam dolgozni". „Iszonyodom az ismétléstől. Azért választottam a ready made-eket, mert ezek elutasítják az érzéki kapcsolódást." Másutt a riporter az iránt érdeklődik, hogy miként lehetséges az, hogy míg Duchamp összes feljegyzése, cetlik és egyéb jelentéktelennek tűnő apróságok, hiánytalanul fennmaradtak, addig a ready made-ek eredeti darabjai kivétel nélkül elkallódtak, s csupán replikáik láthatók. „Mit számít ez? A tárgy létezett! Ez elég, hogy működtesse a szellemet." Hisz-e valamiben? – kérdezi a riporter. „Nem." Mégis, milyen stílussal szimpatizál? „Az erotizmussal, mert az mindenkit érdekel" – válaszolja. Általában erősen foglalkoztatta az eszköztelen kifejezés lehetősége. Egy barátjával egyszer arról beszélgettek, hogyan lehetne idegen égitesten – ahol léteznek értelmes lények, de nincs ecset és festék – megmutatni a szürke színt. A kérdés megválaszolására üveglapot kent be sűrű olajjal, majd az ágya alá tette. Hónapokkal később felhívta barátját a műterembe, és megmutatta neki a tökéletes szürkét: a port az olajon.

Lehetséges, hogy a fanyar duchampi attitűdhöz az is hozzájárult, hogy a *Lépcsőn lemenő akt* című képét, amit ma kimagasló alkotásként tartunk számon, annak idején Picasso és Braque kizsürizte egy kiállításról. Duchamp ezután letette az ecsetet, és hagyományos értelemben soha többé nem festett képet. Teljességgel nem tudunk indítékai mögé látni. Bizonyos azonban, hogy mindig engedett igényeinek és nem erőltette a dolgokat, hagyta, hogy a valóság mennél szabadabban áramolhasson keresztül személyiségén. „Akaratlansága", kötetlen életfelfogása, hogy nem igyekezett a sztárok színvonalára emelkedni, sajátos atmoszférát teremtettek körülötte. Fiatalkori magatartása immár 60–70 év távlatából nagyon határozottnak és elkötelezettnek tűnik. Életműve erőteljesebbnek látszik, mint azoké, akik műtermeikben megszállott szorgalommal festették képeiket, jól összeegyeztetve a piac követelményeit és az esztétikum kvalitásait. Tény, hogy a duchamp-i gesztusok és választások révén olyan határesetfajta jött létre, amelyben az eredendő használati funkciók átalakultak, s képzőművészetté váltak. Mintegy megjegyzésként hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a választás és válás (valamivé) szavak között összefüggés van. A választás jelenti azt, amivé egy szándék válhat. A választás fontossága mindig jellemezte a művészetet, ám a korábbi időkben a hangsúly a leképezésen volt. A festő már régóta megválasztja csendélete tárgyait, életképe személyeit, a kiemelendőt és az elhanyagolandót. Egy mű megalkotásához minden lépés választás. A művészet klasszikus megnyilvánulásaiban azonban sosem a választáson van a hangsúly. Duchamp-nál ez utóbbi a lényeg, amelynek segítségével egyfajta átlényegülés tanúi lehetünk. Érkezik valami új, ami úgy épül rá a tárgyra, hogy szinte semmi sem látszik belőle, és mégis megváltoztatja annak tartalmát, hovatartozását. Az új lehetőség döntően befolyásolta a jelenkori képzőművészet alakulását. A kiválasztott tárgy határesete a kultúra közepére került.

A konkrét mint jellemző határeset a hatvanas évek művészetében

Duchamp Franciaországban kezdte tevékenységét, de még 1916-ban átment az Egyesült Államokba, és ottragadt. Személyes és művészeti hatását elsősorban a mai amerikai generáció tevékenységében lehet felfedezni, ami abban nyilvánul meg, hogy a természeti elemek, az ipari anyagok, technológiák, művészeti eszközök a maguk konkrét és eredendő tárgyi jellemzőinek hangsúlyozásával kerülnek felhasználásra a művészi gyakorlatban. A *konkrét* számos változata született meg így, mint például a tájművészet (land art), az environment, a szituáció, a fényművészet stb. Belső és külső terekben egyaránt létrejöttek olyan munkák, amelyekhez hasonlókat nem ismerünk a korábbi időkből. Nézzünk pár példát.

Walter DeMaria földdel hordatta tele Heiner Friedrich galériáját. A legnagyobb terem ajtónyílásába vastag üveglapot állított, így a mögéje felhordott barna, porhanyós földről keresztmetszetet láthattunk. Ez némileg hasonlított azokra a képekre, amelyeken a festő csak egy színt használ, illetve annak árnyalatait variálja. A metszet mint kép, s egyben mint a föld plasztikai tömegére utaló lehetőség jelentkezik. Mindez tetézve azzal az ismeretlen érzéssel, amit a földdel egy méter magasan telehányt galéria terében érezhetünk. Más munkájában ezer darab egyméteres bronzrudat állít ki *Feldarabolt kilométer* címmel, vagy éppen a galériaterem közepén fúr le kilométer mélységű lyukat, amit kis kupakkal letakar. Dan Flavin neoncsöveket helyez el galériaterekben. Egyszerű figurákat alakít ki, mint pl. az X jele, a kereszt, a négyzet, a háromszög, de leginkább a soros, egyszerű ritmusokat kedveli, mo-

nochrom színben. A fényt nem festői elemként és nem trükkös grafikai effektusokban mutatja meg, hanem mint konkrétumot, mint tárgyat. Carl André négyzetforma fémlapokkal dolgozik, amelyeket mint padlóburkoló elemeket rak le. Ez a fajta plasztika alig emelkedik fel a térbe, s olyan közél marad a síkhoz, amennyire csak lehet. A minimális kiterjedés szinte ösztönöz, hogy elsősorban a mű anyagára figyeljünk. A vaslemezek, a magnézium-, alumínium-, réz-, kobalt- és szelénlapok olyan hangulatot árasztanak, mintha fémtelepen lennénk. Ebben az egyszerű rendszerben felfedezhetjük, hogy ugyanaz a forma más és más anyagban más és más tartalom. Vannak művészek, akik a vizet, homokot, szenet, üveget, textilféleségeket alkalmazzák, hasonló puritánsággal, mértéktartással. Yves Klein odáig ment el, hogy meg nem festett képeinek helyét állította ki. Festményei csupán méreteikből álltak, így elméletileg a galéria falának meghatározott felületeit el is takarták. Klein, aki mindig vonzódott az akciószerű előadásmódhoz, közölte látogatóival, hogy a képek eladók. A vásárló kapott egy nyugtát, rajta a kép méreteit feltüntető számokkal. E számlák a festmények leképezéseiként is felfoghatók.

A konkrét elemek, anyagok nem tartogatnak túl nagyszámú kontrasztos lehetőséget, inkább változatokban gazdag munkák létrehozására ösztönöznek. A megjelenés és a kivitelezés látszólag egyszerű, de anyagigényes, hiszen a mű elsősorban tömegével hat, akárcsak a természeti jelenségek, a sivatag, a tenger, az erdők stb. Az anyagok elemi, minimális módon való felhasználása régi keletű. Ismert a festők ősi mondása: nincs szebb, mint a tiszta, fehér vászon. Mégis: festő lehetett-e, aki úgy hagyta? A fehér felület konkrét és festői ellentmondásait elsőként Malevicsnek sikerült képpé avatnia. Fehér tábláját, ha akarjuk, festményként érzékelhetjük. Duchamp mellett ő volt az, aki igen nagy hatással volt napjaink vizsgálódó, kutató szellemű művészeire. A kérdés, amire Malevics választ ad, hogy miként lehetséges mennél eredetibb állapotban megőrizni az anyag primer, elemi voltát úgy, hogy ahhoz a művész is hozzátehesse személyiségét, kifejezésre juttatva kvalitását is, azaz összességében a tartalmat. Ezt az elképzelést nem könnyű megvalósítani, még akkor sem, ha első pillanatra annak tűnik is. Az anyag eredendő esztétikai sajátosságait megőrizni és egyben azokat új tartalmakkal felruházni nem tartozik az egyszerű feladatok közé. Gondoljunk csak a sivatag, a mező, a tenger, az égbolt egynemű és mindig megejtő hangulati erejére. Szinte megmagyarázhatatlan, miért is hatnak ránk annyira. De az ilyen lebilincselő jelenségek nem nagyszámúak. A művésznek tehát nagyon kell értenie az anyaghoz, ha annak primeritását meg akarja

Walter DeMaria: Earth Room, 1977

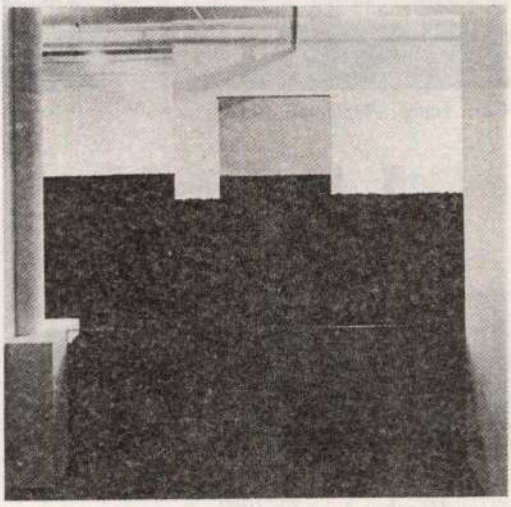

Walter DeMaria: Szétdarabolt kilométer (részlet), 1979

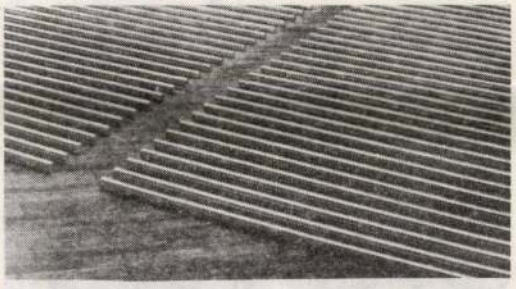

Dan Flavin: Cím nélkül, 1969

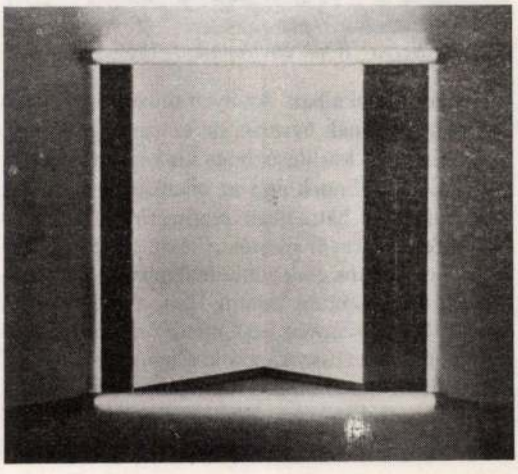

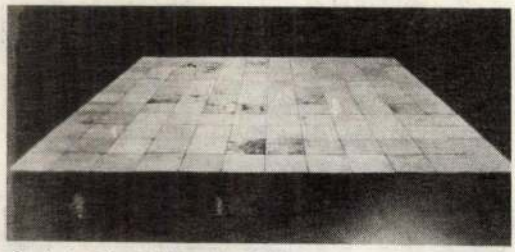

Carl André: Rézlapok, 1969

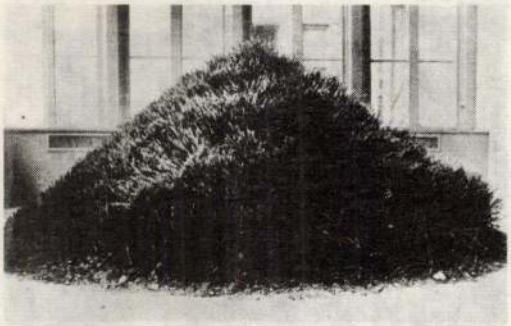

Hans Haacke: Nő a fű, 1969

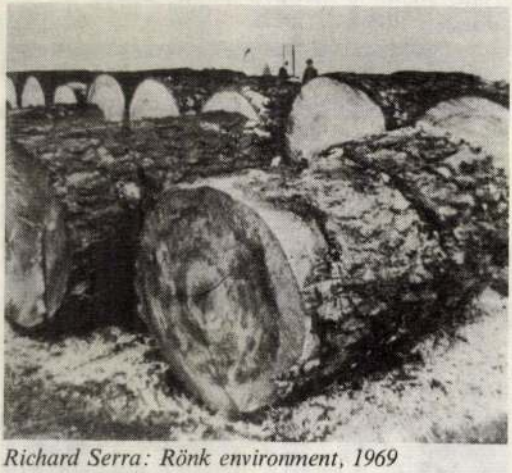

Richard Serra: Rönk environment, 1969

szólaltatni munkáiban. Az ilyen művészetet ugyan „minimal art"-nak nevezik, de ez nem azt jelenti, hogy minimális kvalitású, hogy kis képességekkel is gyakorolható. Ennek épp az ellenkezője igaz. Az ilyen művészet hátterében rendszerint nagyon jó anyagi feltételeket és alkotói felkészültséget találhatunk. Gondoljunk csak a minimal művészet archetípusára, az egyiptomi piramisokra, vagy a maiak közül a bolgár származású Christo óriási csomagolásaira, hegyeket összekapcsoló függönyeire, vagy a már említett egy kilométer mély plasztikára, amit a galériahelyiségben nem lehetett egyszerű feladat megfúrni.

A konkrét anyagok, jelenségek felhasználásával igen sok művész foglalkozott a hatvanas évek során. Mindannyian vallották, hogy a műveket nemcsak látni kell, sőt talán fontosabb, amit azokból tudatunkban éltethetünk tovább. A „Live in your head" tíz éven át jelszó és művészeti hitvallás. Richard Serra, Robert Smithson, Michael Heizer, Richard Long, Brend és Hilla Becker, Dennis Oppenheim, Mario Merz, Eva Hesse, Giovanni Anselmo, Ruthenbeck, Alighiero Betti, Robert Morris, Jackie Winsor, Christo, Walter DeMaria és még művészek hosszú sora dolgozott azon, hogy az anyagokat és jelenségeket a maguk mennél közvetlenebb valóságában új szituációba helyezzék. Nem emlékműveket és múzeumi tárgyakat alkottak. Vallották, hogy a művészetben minden anyag és lehetőség egyenértékű, hogy a maradandót a pusztulótól nem lehet különválasztani, hogy a művek anyagi túlélésénél sokkalta fontosabb az a tény, hogy a mű az adott helyen megvalósult. A munkák dokumentálása kiemelt helyre kerül, így a művészeti könyv új funkciót kap, sok esetben mint a mű tárgya, az azt megörökítő dokumentum marad hátra. A tárgyi, információs özönben mindez új stratégiát is jelent. A művek honorálásában a klasszikus mecenatúra elve érvényesül. Nem a művet vásárolják meg, hanem létrejöttéhez adnak támogatást. Sok érdekelt vállalat – olyanok, amelyeknek termékeit a művekhez felhasználják – és művészetpártolók alakítanak részvénytársaságot, hogy az igazán nagyszabású elképzeléseket anyagilag fedezzék. Nem kis költségekről van szó. Michael Heizer *Double Negative* című, a Nevada-sivatagban kiásott tájobjektje négyszázezer, Christo *Valey Curtain* völgyelzáró függönye egymillió, 22 kilométer hosszú, 6 méter magas textilkerítése pedig egymillió-ötszázezer dollárba került. A kispénzűek hóval és homokkal dolgoztak, s inkább csak tervezgettek, de műveikről készített fényképeikkel még időben eljuthattak a legjelentősebb fórumokra. A nagyok helikopterről filmezték le munkáik elkészültét, s filmjeiket világszerte forgalmazták. A határeset-jelleg ilyenkor nem annyira a művek társadalmi beépülésére vonatkozik, mint inkább arra, hogy a képzőművészet historikus értelmezésében az ilyen típusú művek a műfajtól idegennek mondhatók. Ez utóbbi is csak azért van így, mert tudatunkban olykor eléggé önkényesen rendezzük el a dolgokat. Míg pl. Michael Heizer nevadai tájobjektjeit ma már a képzőművészethez soroljuk, addig a zen homok- és sziklakertjeit építészeti vagy éppen mágikus fenoménekként tartjuk számon, holott vizuális rokonságuk kézenfekvő. Természetes hát, hogy az első pillanatban mindenféle tájmunkát inkább építészeti, semmint képzőművészeti jelenségként kívánunk elfogadni. A gyakorlat

azonban mást hoz magával. Az említett jelenségek funkciói és a kriticista szelekció más-más helyre sorolja, elválasztja őket egymástól. Ez az eset is bizonyítja, hogy a hagyományokat nem is olyan könnyű a logika mentén birtokba venni, illetve a mai jelenségeket egyértelműen múltbeli hasonmásaikkal azonosítani. A fennálló látszatazonosságok ellenére ugyanis a hasonló jelenségek mögött olykor teljesen más indítékok vagy célok húzódnak meg, és így a puszta virtuális hasonlóság még nem igazolja az egyenes ági leszármazást.

Lehetetlen például a klasszikus festészetet és az analitikusnak nevezett piktúrát rokon esetként tárgyalni csupán azért, mert mindkettőhöz festéket használnak. Az előbbiben a látható világ leképezésének tartalmai, az utóbbiban a festék mint *konkrét* van jelen. Így érthető, hogy az analitikus festő számára „festészet az, ami a festészetről való festészetet jelenti". S bár festőnek hívják, mégis több szál fűzi a Nevadában dolgozó tájformáló kollégájához, mint csendélet- és tájképfestő kortársaihoz.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a *konkrét* nem kívülről érkezett a művészetek területére, mint pl. a készen kapott tárgyak. Határeset-jellege belülről eredő. Bár számos megnyilvánulásában hasonlít az archaikus Egyiptom, Babilónia vagy az ókori

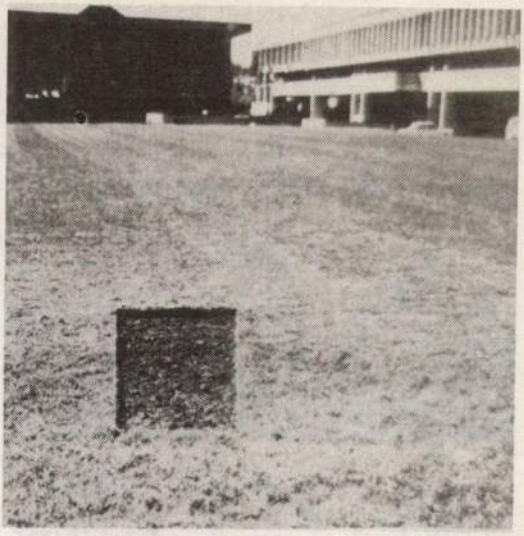

Jan Dibbets: Korrigált perspektíva, 1969

Christo: Little Bay, 1969

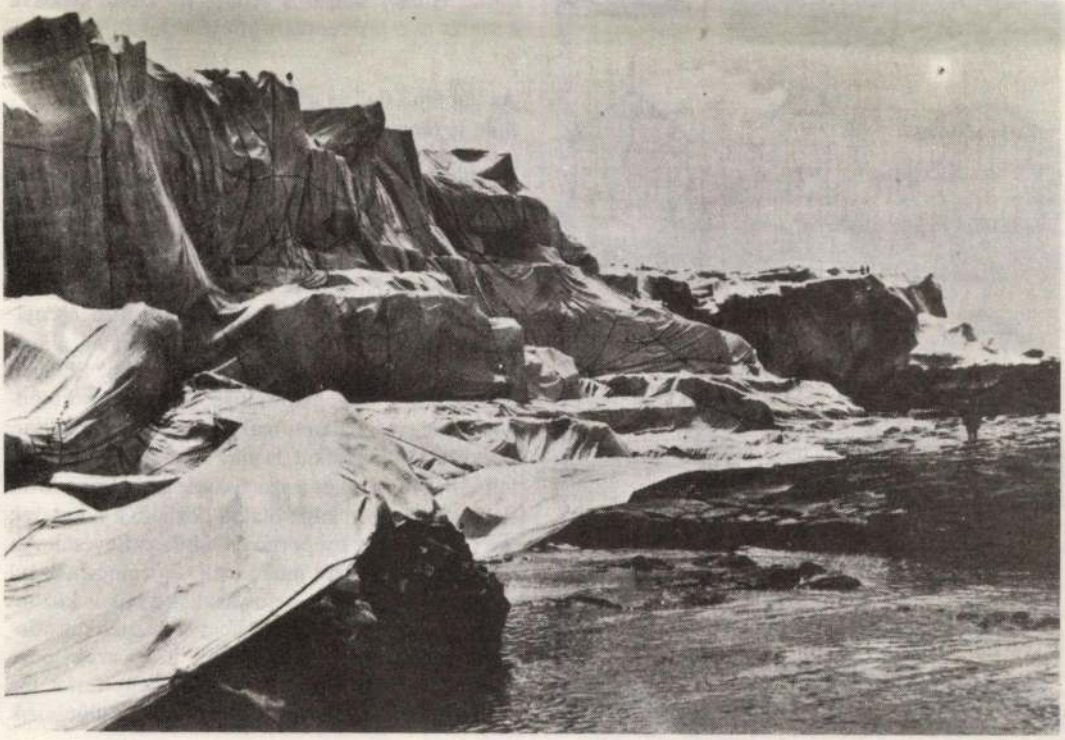

Brend és Hilla Becker: Tipológia, I. 1970

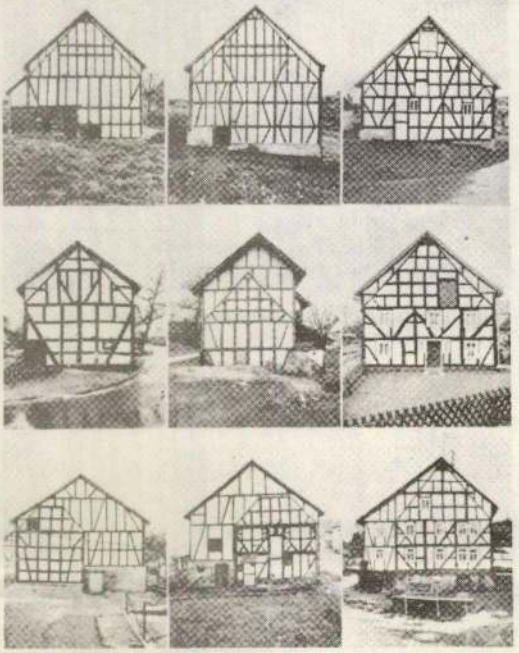

Kína építészetéhez, mi mégsem ekként tartjuk számon. A sivatag, a sziklakanyon, a kiterjedt víztükör elemi hatással vannak érzékeinkre. A konkrét művészet szintén elemi érzéseket képes belőlünk kiváltani. E művek iránt megnyilvánuló érzéki azonosulásunkat, esztétikájuk iránti ösztönös fogékonyságunkat azonban rendszerint megzavarja és gátolja, hogy az adott jelenséget művészetként „kínálják", s mint ilyet esetleg már elutasítjuk magunktól. Nem kell – mondjuk –, ez nem művészet. De abban a pillanatban, amikor e felfogásunkat sikerül átértékelni, a neoncső, a vaslap, a doboz, a víz, a tűz, a hó rögvest beléphet a képzőművészet arzenáljába. Tíz év távlatából a land art, az ars povera, az analitikus festészet, a konkréttal foglalkozó fotográfiai irányzatok, pl. Lewis Baltz fotói, ma már klasszikus művészet.

Douglas Hubler, aki a konkrét tények rögzítésével foglalkozik, a leképezés módszerét egyesíti a valóság tényeivel. Művészi elképzeléseiről ekképp nyilatkozik: „A világ tele van többé-kevésbé érdekes objektekkel. Én nem kívánok ezekhez túl sokat hozzáadni. Előnyben részesítem annak megállapítását, hogy a dolgok miként egzisztálnak az idő és a tér terminusaiban." Majd másutt azt mondja: „A művek érzékelésének gyakorlata nagymértékben attól függ, hogy azt milyen dokumentációs szisztémával rögzítjük. A dokumentáláshoz én fotográfiát, térképet, rajzot és a nyelv leíró lehetőségeit használom." Hubler maga is határeset, hidat képez a konkrét és a konceptuális művészetek között.

Az „új filozófia" és a konceptuális művészetek mint határesetek

Joseph Kosuth, az új filozófia és a koncept művészet egyik megteremtője *Art after Philosophy* című munkájában kifejti, hogy a filozófia napjainkban már sem az időről, sem a térről nem tud semmi újat mondani. Ezért szerinte a művészetre hárul az a jövőbeni feladat, hogy a valóságról új és átfogó értelmezést adjon. Kosuth felfogásában minden művészeti és filozófiai tradíció új szerepet kap. Elméleti rendszerében eleve háromféle művészetet különböztet meg: esztétikait, reaktívet és konceptuálisat. Ezekről az alábbiakat tartja: „Az esztétikai vagy formális művészet és a szorosan hozzátartozó kriticizmus egyenesen kapcsolatba hozható a művészek és kritikusok egy csoportjával, akik az Egyesült Államok keleti partján működnek. Bár nincsenek túl sokan, mégis döntően befolyásolják a laikus közönséget. E csoport azt vallja, hogy az esztétikai döntések függetlenek akaratunktól, hogy azok eleve adottak. Állítják továbbá: az, hogy egy festmény, szobor tetszik-e vagy sem, nem sokban különbözik

Christo: Valey Curtain, 1972
Gordon Matta Clark: Házbontás a Rue Beubourgon, 1975
Michael Heizer: Double Negative, 1969–70

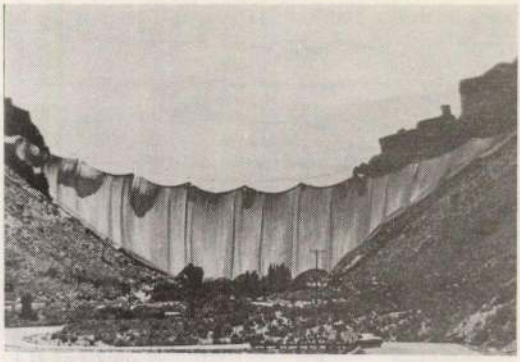

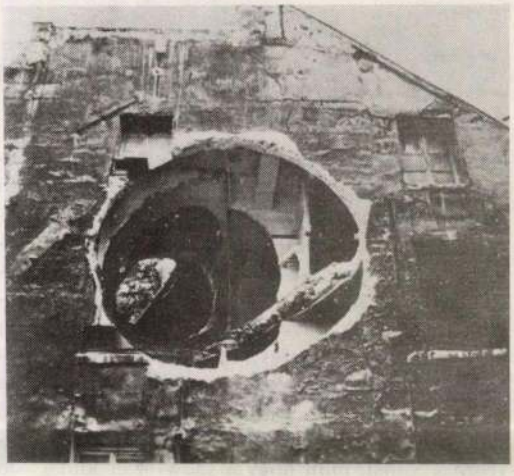

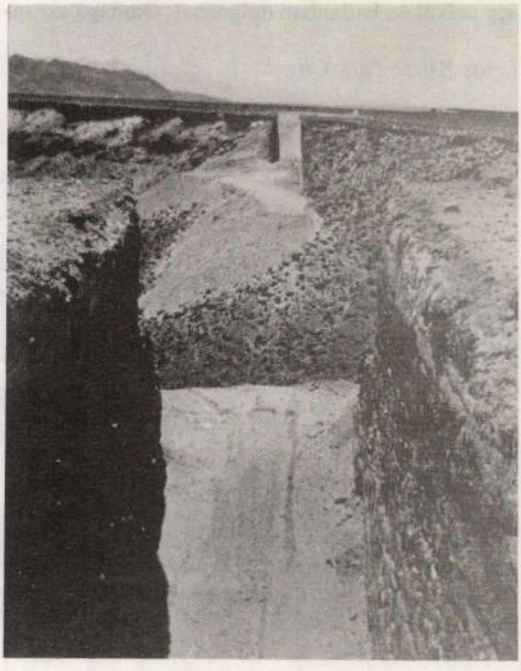

attól, hogy adott esetben az édes cukorka, vagy a savanyú limonádé közül melyiket választjuk." „Az esztétikai művészetek, mint a festészet, szobrászat csupán néma tárgyi jelenségek, melyek eszközként szolgálnak a társalgáshoz, a kritikai eszmecserékhez. A festő vagy a szobrász hasonló ahhoz a pincérhez, aki a célba lőni vágyó vendégnek céltábla híján ételhordótálcáját tartja fel a levegőbe." „Az esztétikus jellegű alkotásokban a művész éppen a művészi tevékenység lényegét kerüli meg. Csak tákolgatja a kijelenteni valót, de sosem vállalja a konceptuális elkötelezettséget." „Ha viszont a művész véghezviszi percepciói felülvizsgálatát és azok megvitatását, akkor lépést tesz egy elkötelezett konstrukció irányába, jó úton halad, vagy éppen máris benne van egyfajta konceptuális tevékenységben, amit én úgy nevezek »esthetics as art«, azaz »esztétika mint művészet«." „Reaktíveknek nevezem azokat a megnyilvánulásokat, amelyek »fejlődéstani«, »pseudo történeti«, »önmitológiai« kérdéseket állítanak vizsgálataik középpontjába. Ezek a művészek éppen úgy a »hogyan« problematikáját tartják lényegesnek, mint az esztétikusok, miközben ignorálják a »miért« megválaszolását. Hangsúlyozzák, hogy nem konvencionálisak, hogy nem tradicionalisták. Evégett, együttműködve a kritikusokkal és zsurnalisztákkal, sajátos terminusokat fabrikálnak, mint pl. »earth work« (földmű), »anti form«, »process art« stb. Ez az, amit én reaktív művészetnek nevezek. Ezek voltaképpen teljesen hagyományosak, miközben mást sem hangoztatnak magukról, mint hogy ők az igazi »avantgarde«. Kijárnak a sivatagokba, erdőkbe, ahol elkészítik színes fotográfiáikat (festmény), felszedik a számukra lényegesnek vélt dolgokat (szobor), majd ezeket becipelik a galériákba és múzeumokba, s kiállításokat rendeznek az összegyűjtögetett anyagokból." „Mindezek után konceptuális művészetnek nevezem azt, ami a legszigorúbb és legradikálisabb önmagához. Ez a kérdésfelvetés olyan fajtájára alapoz, amelynek segítségével a művészet természetének mélyére hatolhatunk. Az ilyen vizsgálati mód lehetőséget ad a művészettel kapcsolatos összes létező és feltételezett aspektus kidolgozására." „A percepció és a koncepció a korábbi művészeti periódusokban dualisztikus módon fonódott össze. Ez lehetővé tette a middle-man (kritikus) feltűnését, aki hasznosnak bizonyult abban, hogy a művészi koncepció és a befogadó közötti szakadékot áthidalja. A konceptuá-

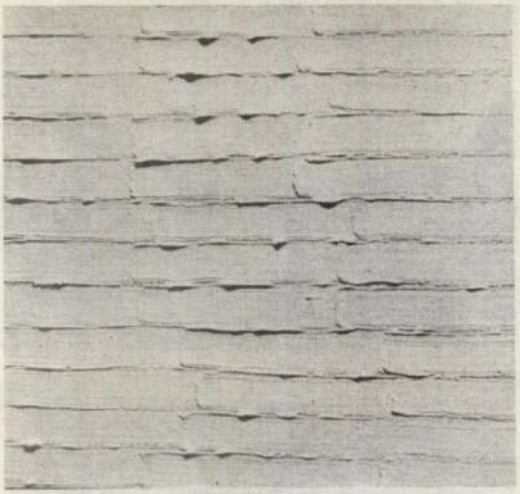

Robert Ryman: Cím nélkül, 1965

lis művészet azonban megszüntette a kritika funkcióját és egyben szükségtelenné tette a közvetítő szerepét. Természetesen a régi szisztéma még fellelhető. A művész–kritika–közönség hármasát a szórakoztató ipar igyekszik fenntartani, hiszen az üzletileg előnyös számára." A továbbiakban hangsúlyozza, hogy: „A művészet csak akkor válhat olyan komollyá és méllyé, mint a tudomány vagy a filozófia, ha nem törődik a közönséggel. Különös, vagy sem, de ez így van" – állítja. „A művészet megelőző státusa a közönség révén sem nyújtott többet a művésznek annál, mint hogy a show-üzlet kimagasló elöljárója lehessen. A konceptuális művész közönség nélkül szabadabban dolgozhat. Önmagához intézett kérdésfelvetései által megértheti, hogy a művész aktivitása nem egyetlen formára – a csupán művészi pozíciókra szorítkozhat. hanem hogy szabad lehetőségekkel rendelkezik a művészet jelentésfunkcióinak felkutatásában, hogy javaslataihoz bármit felhasználhat a konceptus terminusain belül."

Kosuth a *miért* kérdésére keresi a választ, s mint sok kortársát, őt sem érdekli a *hogyan*. Így aztán nem fordít figyelmet művei esztétikumára és előadására, minden esetben a legkézenfekvőbb eszközökhöz nyúl, s tetszés szerint vesz fel programokat, mint pl. „art as art", „art as philosophy, „art as anthropology" stb. *Az antropológia mint művészet* című munkájában csupán szöveges anyaggal, idézetekkel dolgozik, melyek közt kiemelt helyet ad a goethei állításnak, miszerint „a legnagyobb emberi bölcsesség az volna, ha képesek lennénk megérteni, hogy a tények már önmagukban is teóriák". Mivel a művészet produktumai egytől egyig tények, így egyben teóriák is, Kosuth szerint fontos, hogy ezeket a tényeket elemezzük és megértsük. Nem tartja ugyanis kielégítőnek, ha a hagyományos esztétikai értékítéletek keretei között maradunk, mert így a puszta érzékszervi élményeken és ismereteken kívül nem sokat kaphatunk a művészetektől. „A mi korunk művészete – írja – egyféle kiterjeszkedés kell legyen azáltal, hogy a művészetet engedjük belekeveredni a rajta kívül lévő világba, a szociális realitások szférájába. Így birtokba vehetjük a tükrözés eszközeit, amelyekkel megragadhatjuk a valóság lényegét."

Kosuth munkássága sajátos formákban jelenik

Lewis Baltz: Park City

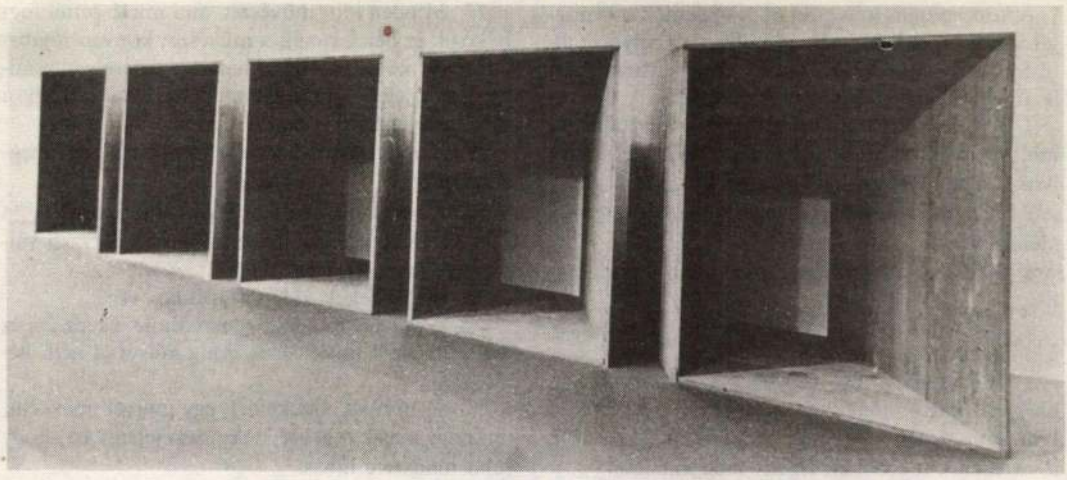

Donald Judd: Cím nélkül, 1973

meg. Ezekben igényeinek megfelelően minimálisra korlátozza az esztétikumot, s előadásában csak a lényeg közlésére szorítkozik. Főleg a szöveg és a fotográfia eszközeit alkalmazza. Pl. *Egy szék – három szék* című munkájában azzal próbálkozik, hogy a széket az összes leképezési módon elénk állítsa. Ehhez nyelvi és képi anyagot használ fel. Választ egy széket, lefényképezi, és fotópapírra eredeti méretben felnagyítja. Majd kifotózza a székre vonatkozó szöveget az értelmező szótárból. A három széket: az eredetit, 1:1-es fotóját és a szék leírását sorban egymás mellé helyezve, kiállítja. A munkát többször megismétli, más székekkel és különböző nyelvű értelmező szótárakból kivett szöveganyaggal. A nézőben felmerül a kérdés: ha van *Egy szék – három szék*, akkor talán lehetséges egy verzió *Egy szék – négy székre* is. Más munkájában 2 × 2 méteres üvegtáblára az alábbi szavakat festi fel: *üveg, négyzet, átlátszó, támaszkodik*. A kiállítóteremben a négy üvegtáblát egyszerűen csak a falhoz támasztja, s így mutatja be őket. Megint adódik egy feladat: próbáljuk folytatni a sort. Nem valószínű, hogy további, a fentihez hasonló tömörségű viszonylatra bukkanjunk. Kosuth, bár nem számol a közönséggel, a művek továbbfejlesztésének lehetőségéből nem zár ki bennünket. E tekintetben közösségibb formát teremt, mint a festészet vagy a szobrászat.

Douglas Huebler: Egy személy, aki nem fél az élettől című sorozatból, 1969

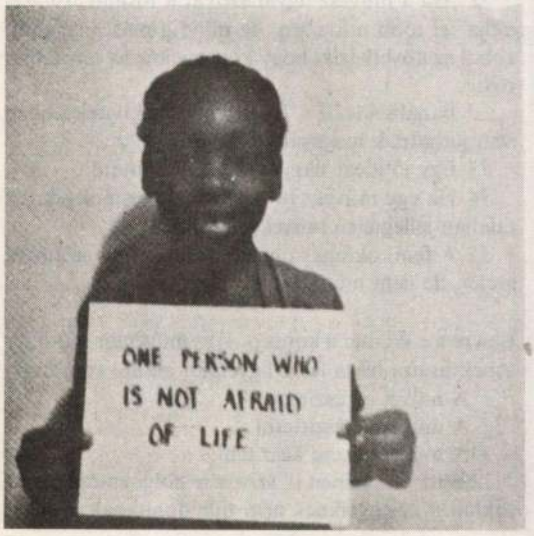

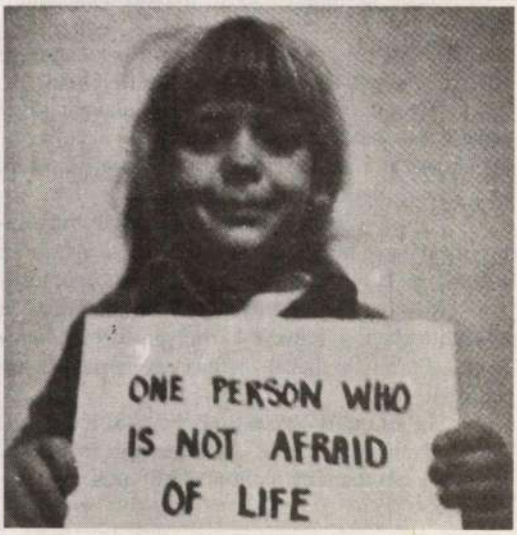

A konceptuális művészet másik jelentős egyénisége Sol LeWitt. Tekintsük át, milyen alapelveket állít fel ő a gyakorlat számára. Szerinte a konceptuális művészet szentenciái a következők:

1 A konceptuális művészek inkább misztikusok, mint racionalisták. Ők átugorják azokat az akadályokat, amelyeken a logika képtelen túljutni.

2 Racionális ítéletek, más racionális ítéletek ismételgetései.

3 Illogikus ítéletek, lényegüket tekintve racionálisak.

4 Irracionális gondolatok, abszolúte és logikusan követhetők.

5 Ha a művész egy művének készítése közben megváltoztatja eredeti elképzelését és szándékát, kompromisszumának eredménye nem lesz több, mint valami régebbi eredmény megismétlése.

7 A művész akarata másodlagos abban a folyamatban, ami az idea iniciatíváitól a megvalósításig végbemegy. A művész akaratisága ilyenkor csak énjére terjedhet ki.

8 Amikor a festészet, szobrászat szavakat használjuk, akkor e szavak konnotálják az általuk jelzett tradíciókat, és egyben ösztönzik e tradíciók konzekvens figyelembevételét is. Így már maguk a szavak is limitálhatják a művész lehetőségeit, mintegy korlátozva az olyan művészet létrejöttét, ami túllépheti rajtuk.

9 A koncept és az idea különböznek egymástól. Az ideák magukban hordozzák a koncepciót.

10 Csak az ideák – maguk – képesek művészetként létezni. Ők a lépcsőfokai a fejlődésnek, általuk találhatunk rá új művészeti formákra. Nem minden ideát kell fizikailag megvalósítani.

11 Az ideákat nem szükséges logikai sorrendbe állítani. Az azonban feltétlenül szükséges, hogy az idea teljesen komplett legyen, mielőtt megformálnánk.

12 Minden művészi munka, ami fizikai ténnyé vált, még számtalan variációban is létrejöhetne.

13 Egy művészi munka a művész kalauzolásával érthetővé válhat a szemlélő számára, de azt a szemlélő sohasem alakíthatja elképzelései szerint, és az idea sosem függetleníthető a művésztől.

14 Egy művész kijelentései egy másik művészhez idealáncot hozhatnak létre, de csak abban az esetben, ha azok részei egy hasonló konceptusnak.

15 Mivel a forma lényeges elem valaminek a közvetítésében, a művész bármilyen formát használhat. Bármiféle fizikai realitás egyenértékű lehet munkájához.

16 Ha szavakat használunk és azok művészeti ideák folyamatait írják le, akkor az nem irodalom. Ha pedig számokat ily módon, akkor az nem matematika.

17 Minden idea művészet, ami művészettel foglalkozik és beletartozik a művészet konvenciójába.

18 A művészet múltjának megértésében rendszerint a jelen konvencióit alkalmazzuk. Ezért a múlt nem érthető meg.

19 A művészet konvenciói a művek által megváltoznak.

20 Az érzékelésben létrejövő változások által, a konvenciók megértése révén, sikeres művészeti változások jöhetnek létre.

21 Ideák keletkezése új ideákhoz vezet.

22 A művész mindaddig nem tudja elképzelni és érzékelni saját művészetét, amíg művét el nem készítette.

23 A művész érzékelhet egy művet másként, mint egy másik művész, de ez nem jelenti azt, hogy saját rendszere hibás.

24 Az érzékelés szubjektív.

25 Nem feltétlenül szükséges, hogy egy művész értse saját művészetét.

26 Lehetséges, hogy egy művész jobban érzékelje mások művészetét, mint a magáét.

27 Egy mű koncepcióját tartalmazhatja az az anyag, amiből készül, vagy annak a folyamatnak a karaktere, amelyben létrejön.

28 Egy mű ideáját a művész határozza meg, de a végső kifejlet egy vakon végrehajtott folyamat eredménye. A műalkotás során feltűnik egy sor olyan hatás, melyet a művész előre nem tud elképzelni. Ezek a hatások, mint új ideák, egy új műhöz felhasználhatók.

29 Egy mű kivitelezésének folyamata mechanikus. A maga sajátos természete szerint megy végbe.

30 Minden mű igen sok elemi részletet tartalmaz. Ezek közül a legfontosabbak azok, amelyek a leginkább nyilvánvalók.

31 Ha a művész ugyanazokat a formákat használja fel több művében, de mindig más anyagból, ebből az következik, hogy koncepciója az anyagban rejlik.

32 Banális ideák a legragyogóbb kivitelezésben sem juthatnak magasabb színvonalra.

33 Egy jó ideát nagyon nehéz elrontani.

34 Ha egy művész túl jól ismeri mesterségét, általában jellegtelen műveket produkál.

35 A fenti okfejtés ugyan kommentálja a művészetet, de nem művészet.

Lawrence Weiner a konceptuális művészet másfajta aspektusaira hívja fel a figyelmet alábbi téziseivel:

1 A művet elkészíteni

2 A művet elkészíttetni

3 A művet el sem készíteni.

LeWitt és Weiner is szívesen dolgoztatnak másokkal. Kézjegyeiknek nem tulajdonítanak jelentő-

Richard Long: Kör fából, 1977

séget. Olykor rajzasztalaik mellők bonyolítanak le nagyméretű kiállításokat.

Vegyünk még példákat a francia Bernar Venettől is, aki szintén élenjáró egyénisége volt a konceptuális művészetnek. Szerinte „az ember elsődleges funkciója, hogy önmagát meghaladja. Ehhez leginkább az objektív vizsgálódás és a tudományok segíthetik hozzá" – állítja. „Az én munkám egy manifesztum az emberi individualitás, szenzibilizálás és az expresszivitás ellenében. Tevékenységem objektivitásom manifesztálása. Csak az objektivitásban hiszek. Következtetéseket levonni abból, amit már ismerünk, foglalkozni azzal a dologgal, ami új képet adhat rólunk, ezt tartom fő feladatomnak. A művészet a gondolatok mozgásának eredménye. Nem ismerek olyan eseményt, ami kívül eshetne a matematika törvényein. Művészet által gondolat... gondolat által matematika. Nem érdekelnek a formák, a színek és az új anyagok, így nyugodtan mondhatom: az én evolúcióm nem esztétika." Majd másutt a következőket mondja: „Valószínű, hogy egy olyan kép, amit ma festek, érdekesebb lesz, mint egy olyan, amit évekkel ezelőtt készítettem. A ma festett képbe, úgy vélem, újabb, pontosabb információk kerülhetnek, amelyek egyben meg is növelhetik a dolog jelentőségét. Ezt a szöveget 1967-ben írtam, amikor úgy éreztem, abba kell hagynom minden formális kutatást és kísérletet. Azóta szemben állok mindenféle olyan ideával, amelyben a művész csak reprodukálja a formákat. Szemben állok azokkal a törekvésekkel, amelyek konstrukciókat vesznek elő a múltból, s nem tesznek többet, mint új anyagokban újraformálják azokat. Számomra nem lényeges, hogy a művészetben formai változások történjenek. Annál fontosabb, hogy fogalmi változások menjenek végbe. Szemben az olyan ideákkal, amelyek az objektek esztétikai értékeit hangsúlyozzák, én előnyben részesítem kedvenc diszciplínáimat, a matematikát, a nukleá-

Franz Kline: Caboose, 1961

Joseph Kosuth: Egy szék – három szék, 1969

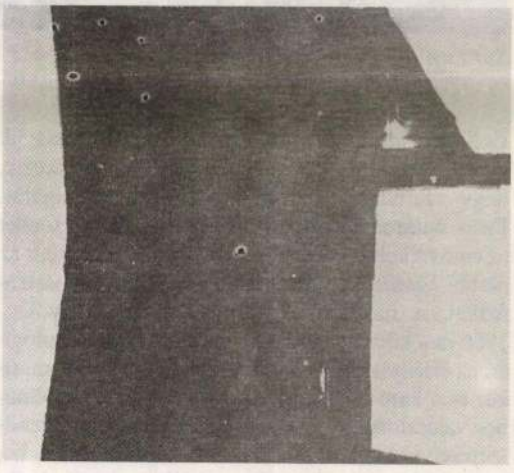

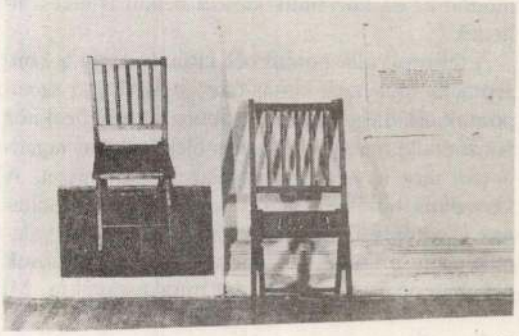

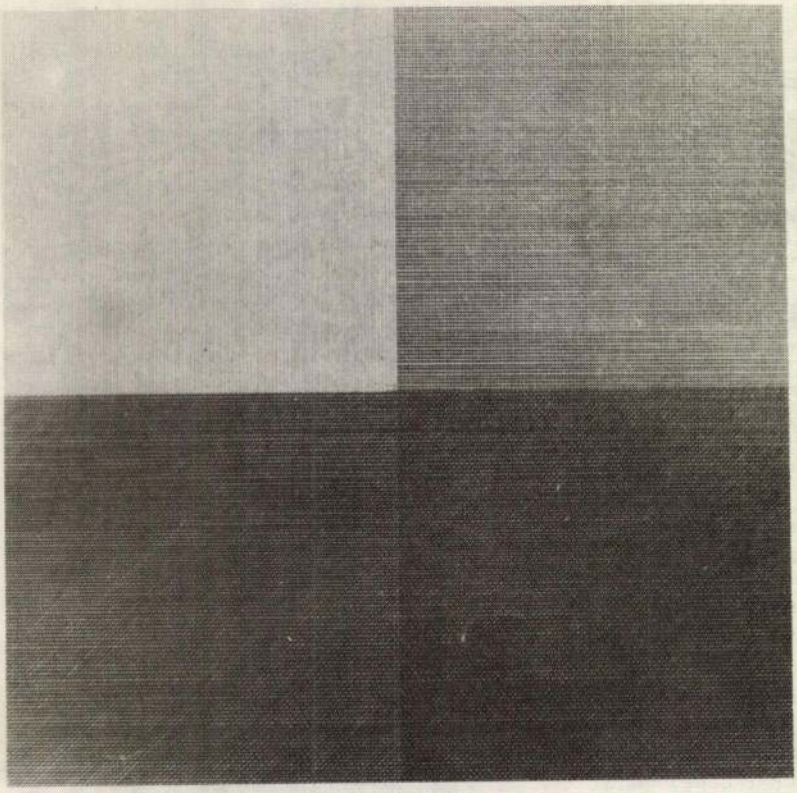

Sol LeWitt: Szín-vonal kereszteződések, 1972

ris fizikát, az értéktőzsdei ismereteket. Fontosságuk miatt választom őket. A fentiekből következik, hogy szeretem értelmezni munkám folyamatát. Ezért határoztam meg 1967-ben egy munkarendet az elkövetkező négyéves periódusra. Feladatként az alábbi ágazatokat választottam: 1967-re az asztrofizikát, a nukleáris fizikát, a tértudományokat, 1968-ra a költségvetési matematikát, a meteorológiát, az értéktőzsdei ismereteket, 1969-re a matematikát és a katonai stratégiát. Mindegyik diszciplínához választottam egy-egy szakembert, akikkel rendszeresen konzultáltam, akik oda tudták adni a bemutatandó tárgyakat, fotográfiákat, amelyek ily módon az én közreműködésem nélkül is elkészülhettek."

A felsorolt álláspontokból kitűnik, hogy a konceptuális művészek elutasítják az esztétikai szempontok elsődlegességét, s azokhoz az eszközökhöz vonzódnak, amelyekkel a legobjektívebben ragadhatják meg a valóság vizsgálatra szánt részét. A klasszikus művészeti eljárásoknak nem tulajdonítanak jelentőséget. Úgy vélik, hogy felvetéseik valamiképpen rokonok a tudománnyal. A tudósok azonban nem tartanak igényt munkásságukra. Mi maradna hát számukra, ha nem lenne művészet? Hol találhatnák meg helyüket és közösségüket? Tény, hogy a képzőművészet befogadja őket. Kosuth filozofikus iratait éppúgy, mint Venet jegyzeteit a tőzsde feltételezett szabályszerűségeiről.

Befejezésként talán azt kell még hangsúlyozni, hogy a konceptuális művészet kétszeresen is határeset. Tipikus interdiszciplináris műfaj, amit jelenleg a képzőművészetekhez sorolunk. Nem tudhatjuk azonban, hogy mit hoz számára a holnap. Könnyen lehet, hogy a ma művészetnek deklarált művek holnap már a tudományok, a szociológia, a társadalomtudomány, a filozófia szerves részévé válnak. Tudjuk, a világ akkora számunkra, amekkorát meg tudunk nevezni belőle. Ha a művészet ma többet tud mondani a világról, mint amennyit tegnap tudtunk róla, akkor olyasmit tesz, mint a tudományok.

E tanulmány második felében tárgyalandó művészi tevékenységek és megnyilvánulások mindegyik csoportjában találkozhatunk majd a konceptualizmus befolyásával.

Attalai Gábor

(Folytatjuk)

ATTALAI GÁBOR

Határesetek a képzőművészetben

II. rész

E tanulmány első részében áttekintettük a választás, a konkrét műtárgyformák és a konceptuális művészetek határeseteit. Mint láthattuk, ezek mindegyikében tárgyak, iratok közvetítik a művész elgondolásait.

A második részben azokkal a megnyilvánulásokkal foglalkozunk, amelyekben fokozott szerepet kapnak a különféle cselekvések, művészi-emberi magatartások, amelyekben az alkotó sokszor maga is a mű részévé válik.

William Wegman: United On Tied Off, 1972

Az élő emberi test – mint szobrászat

A kérdést talán az világítja meg legjobban, ha minden bevezető magyarázat nélkül közreadjuk Gilbert és George-nak, a két angol „élő szobornak" kis könyvét, melynek címe: *Gilbert & George egy napja*. Ezer számozott és szignált példányban jelent meg.

„Lévén, hogy élő szobrok vagyunk, van vérünk, végzetünk, regényes történeteink, balszerencsés pillanataink, fényünk és életünk. A reggel felébreszt bennünket. Visszatérve az álomból láthatjuk, amint a nap hűvös fénye beárad az ablakon. Máris beléptünk művészetünkbe. Kényelmesen kiszállunk az ágyból, majd lassan felhúzzuk cipőinket az elkövetkezendő sétához. Végtagjaink fellazulnak, szinte nem is érezzük a gravitációt. Könnyedén, frissen várjuk az új napot. Szíveink telve vannak friss vérrel és érzésekkel, s teljességgel felfogjuk, hogy van testünk és tudatunk. Fel és alá sétálunk, sziluettünk betölti az ablakot, szemhéjunkat letapasztja a beáramló fény. Nem gondolunk rá, hogy mulandók vagyunk. Minden, ami a szobán kívül történik, olyan, mint egy film, amely benyomások nélkül hagyja a nézőt, s nem nyújt mást, mint csendet és az újra ismétlődő érzést, a boldog nyugalmat. Semmi sem lenne képes kibillenteni minket ebből a csodás érzésből. Ez az egész egy folyamatos szoborélmény. Tudatunk lehajózik az időbe, eltűnődik furcsa szavakon, ismert arcokon, már átérzett érzéseken. Iszunk egy korty vizet, értelmünk feltámad, s az álomból kilép a célok világába. Az egész szoba telve van törekvéseink tömegével és súlyával, miközben székeinkhez láncolva pihenünk. Valahonnan muzsika hallatszik, körülvesz és felpezsdít bennünket. Határozottan és mélyen érezzük, hogy olyan művészek vagyunk, akik önmagukat követik. Több, mint a teljesség érzése, ahogy lábainkat egymáson átvetve, karjainkat ölünkbe ejtve ülünk, ahogy torkunkból tisztán és kellemesen szólal meg hangunk. Ha felállunk, szobánk fala mellett olyanok vagyunk, mint egy relief. Ezt a szobát, finom méreteivel, formájával és világításával tökéletesnek találjuk. Szeretjük a széles íróasztalt, amelynél dolgozunk, a virágokat a vázában, a zöld színű fotelokat és a fekete telefont, amely összeköt bennünket az egész világgal. A telefon csak csöng és újra csöng. Ez nekünk örömet ad. Állunk szótlanul és figyeljük őt. Szabadok vagyunk, amennyire ember csak szabad lehet. A fényes, hasas hamutartó szilárdan áll az asztalon, mellette bontatlan sárga csomagban cigaretta. A szobát, amelyben élünk, a »mindent a művészetért« mozgalom irodájának is nevezzük. Néha elhagyjuk, s kimegyünk sétálni az emberek közé, lélegzetet venni közöttük. Máskor elkószálunk egy kis napfényt látni. Az emberek, akikkel találkozunk, szépek. A séta örök életelemünk, belőle sosem elég, bár tudjuk, csak arra jó, hogy az idő észrevétlenül elmúljon. Mi mindig megajándékozzuk magunkat ezekkel a sétákkal. Ilyenkor a házak elindulnak felénk, majd eltávolodnak mögöttünk. Szeretnénk mindenkinek elmondani örömünket, amit akkor érzünk, mikor látjuk a korai virágokat és a rügyező fákat, amelyek telve vannak a fiatalság erejével, szépek és színesek. Lábaink könnyen visznek előre oda, ahol majd kissé megpihenhetünk és megihatunk egy csésze méregerős teát. Ülünk és beszélgetünk egész délután. Minden csodálatos, bár nem történik semmi különös, hacsak az nem, hogy egy ház képe eltűnni készül az alkonyatban. Időnk lassan lejár, közeledik az est. Valahol majd embereket fognak megölni, asszonyokat fognak szeretni, hegyek vonulatai válnak félelmetessé. Az éjszaka le-

Mozgó Világ 1981/11

Gilbert és George: Az élő szobrok, 1970

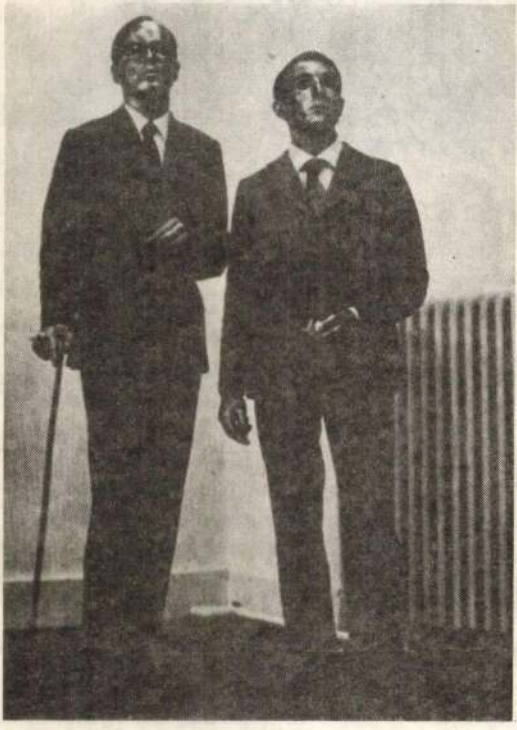

hull, John Wayne újra kilovagol. Már csak pislákolunk a sötétben. Lassan-lassan felkerekedünk, és igyekszünk vissza a kivilágított városba. Boldogan érkezünk meg újra művészetünkhöz, amelyben fáradhatatlanul kutatjuk a nagy szabályokat, ami által létrehozható a nagyság, akár egyetlen ecsetcsapással is kifejezhető a lényeg. A lényeg, amiben a semmi és a minden egyenértékű kvalitások. A művészet az egyetlen reménysugár, ami számunkra utat mutat a modern világban, örömet ad és segítséget, hogy felfoghassuk a valóság árnyalatait. Mi hisszük, hogy a művészet élő, s hogy ahol élet van, ott mindig van remény is. Ezért bátran felhasználjuk saját magunkat, kezünket, lábunkat, fejünket, mint eszközeit művészetünknek. A művészet a mi utunk és életünk. Nézd meg a festményeinket. Sárból és agyagból vannak. Nézz meg minket, amint táncolunk és mosolygunk. Mi hisszük és reméljük, hogy ez a művészet valós és igaz. Közben kint ülünk a kertben kényelmesen. Figyeljük önmagunkat és a napot, ahogy lemegy a horizont mögött, mindent bearanyozva melegével. Minden este létezik egy pillanat, amikor a kert magába sűríti az elmúlt nap varázsát. A két szoborember még egyszer átéli ezt az utolsó gyönyört. Közben az esti hűvösség mindent átjár. Már semmit sem hallani. A zajok elülnek, a madarak elpihennek, s mi érezzük, itt az ideje, hogy felálljunk, és átmenve a virágágyak között, keresztül a puha gyepen, visszatérjünk biztonságot adó házunkba, a kedves ajtók és ablakok mögé. Az estet lassan felváltja az éj. Mi szeretjük ezeket az órákat. Ilyenkor kábultak és félénkek vagyunk. Félénkek, mert mi a semmiből jöttünk, ahol soha senkit sem ismertünk. Teljességgel érezzük az ember valóságának misztériumát, a Westminster téglafalának ember rakta rendjét, a Themse árnyait, a folyó varázsát magunk körül. Mivel az éjszaka árnyai már lehulltak és sötétbe borították a környéket, mi is pihenni vágyunk. Annál is inkább, mivel tudjuk, hogy holnap egy új nap vár ránk, egy új napja felelősségteli művészetünknek."

Nem nehéz átérezni, hogy az idézett anyagban a verbális közeg ellenére kifejezetten szobrászatról van szó. A szöveg minden egyes mozzanata plasztikai, s a történés annyira finom szövetté van alakítva, hogy az írással együtt járó literális jelleg teljesen háttérbe szorul.

Gilbert és George mindvégig szoborként tevékenykedtek. 1969-es leverkuseni kiállításukon egy fényképet mutattak be önmagukról az alábbi szövegmelléklettel: „Tisztelettel szeretnénk beszámolni arról a boldogságról, amit az jelent számunkra, hogy szobrok lehetünk. Szándékunk az, hogy a szépségnek és a szükségszerűségnek tényeit bevigyük szobrászatunkba. Mi terminusainkat a sze-

men keresztül felfogható élményekre limitáljuk. Örülünk az életnek mint a művészet egyik formájának." Majd másutt: „Szobrok vagyunk, szobraink színültig vannak telve vérrel", vagy: „Megyünk egymás mögött az úton", „George előttem áll és őelőtte, távolabb, egy fa." Természetesen a fotók és a szövegek mellett, ha mód van rá, magukat is kiállítják. Írásaikból éppúgy, mint a beállított szituációkból, a tér jelentősége világlik ki. Szavaik, miként cselekvéseik is, minimálisra korlátozottak. Tudják, ha nem bánnának csínján kijelentéseikkel, akkor szobrászati attitűdjük könnyen literális anyaggá válhatna. Ez azonban nem történik meg, mert a már korábban említett lewitti konceptuális elvek szerint dolgoznak, azaz szigorúan ragaszkodnak eredeti szándékuk megvalósításához, az élő szobrászat ideájához. De ezentúl teljesítik a Kosuth által szorgalmazott feltételeket is, hogy a művészetről a művészet által beszéljenek. Gilbert és George írásai, fotói, festményei és vázlatai mind szobrok. Legalábbis ők így vallják, s mi is egyetérthetünk velük, ha képesek vagyunk odafigyelni dolgaik lényegére.

Bár sem az alkotó, sem mi nem nevezhetjük egyértelműen szobrászatnak, mégis e fejezetbe kívánkozik egy másik plasztikai jelenség: a téri intervallumok vizsgálata, amikor is nem a figurák, hanem az azok közötti üres tér, a „space between" adja a mű „tárgyát". A probléma felvetője James Collins, aki ezt a negatív, a két figura között fellelhető teret tanulmányozza. Alakjai közül az egyik mindig „figyel", a másikat pedig mindig „figyelik". A figyelő a művész, a megfigyelt pedig rendre egy-egy szép nő.

Collins így nyilatkozik tevékenységéről: „Egész életemben hiányát éreztem a nők megfigyelésének, mígnem 1973-tól ez vált művészetem lényegévé." „A figyelő és a megfigyelt viszonyában szerepe van a nemeknek, mert így minden egyes figyelésben új érzések keletkezhetnek, amelyek az intervallum, azaz a személyek közötti tér tartalmát megváltoztathatják. A figyelő és a megfigyelt számomra nemcsak személyek, de objektek is. Viszonyuk így a következőképpen alakulhat:

1. *férfi–nő* mint *ember–ember*
2. *férfi–nő* mint *ember–objekt*
3. *férfi–nő* mint *objekt–objekt*

E három viszonylatban nem tartom lényegesnek a folyamat, az idő lehetőségét. Művészi indítékaimat tekintve ugyanis a mozdulattalan emberre van igényem, mert e nyugalmi helyzet kell ahhoz, hogy az úgynevezett köztes tér plasztikája létrejöhessen."

James Collins: Domestic Dialog, nr: 4, 1977

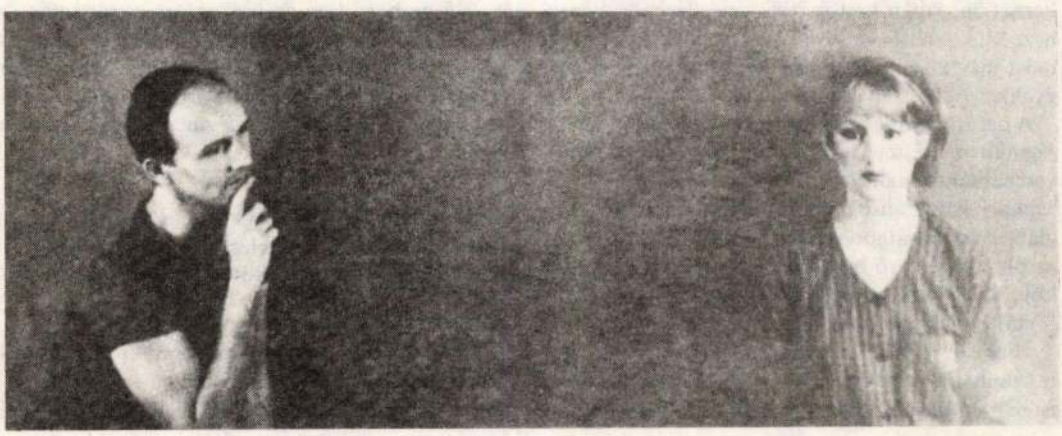

James Collins: Watching Debbie, 1975

Collins nem tartja magát koncept-művésznek és a kosuthi terminusokat is elutasítja. „Lényeges számomra a vizuális erő", mondja, „én romantikus művész vagyok". „A női szépség objektív volta, a figyelés impulzivitása, a létező pszichés és mobil tér telítve vannak romantikus felhangokkal. Ne gondoljunk azonban valamiféle szexuális tartalomra, mert nem erről van szó. A felek közötti üres teret kívánom dramatizálni és ennek, de csakis ennek érdekében, tartom fontosnak az érintést, hogy például a férfi, azaz a figyelő, megérintse a megfigyelt nő térdét. De ez a cselekvés nem szexuális indítékú!"

Collins romanticizmusát szigorúan elhatárolja egyféle jelenkori szentimentalizmustól. Hagyatékként azokra a XVIII. századi eszmékre tekint, melyek visszautasították saját koruk racionalizmusát, a „következtetések"-hez fűzött túlzott reményeket. Csodálja a romantika művészeit, akiknek sikerült kiteljesíteni érzelmeiket és érzéseiket. „Én is szeretném kiterjeszteni munkásságom az érzések új területeire – mondja. – Ezt igen fontosnak tartom, az viszont egyáltalában nem érdekel, hogy van-e bármiféle konceptuális besorolásom. Akarom, hogy eszem szerint is tevékenykedjek, de nem kívánok ahhoz a fajta steril intellektuális tekintélyelvhez folyamodni, amely annyira nyilvánvaló Kosuth és a hozzá hasonló konceptuális művészek tevékenységében."

James Collins rendszerint nagyméretű színes fotográfiákon dolgozza fel intervallumait. „A figurák és a tér határainak kiemeléséhez gyakran használom az absztrakt expresszionisták által is alkalmazott színmező elvét, a hard-edge éles elemeit és a monochromiát. Ezen túl pedig igyekszem minden olyan eszközt bevonni és alkalmazni, amelyek segítségével megcsavarhatom, s a szokvány téri kereteken túllendíthetem a szituációt. Kis polcot helyezek a figurák fölé, hogy azok jobban előjöhessenek a térbe. Virágvázákkal díszítem a mögöttük levő falat, mint ahogy Monet is időről időre átalakította kertjét hat japán kertészével – megfestendő képeihez. Míg az első időkben csak a nőket figyeltem, most már körülveszem őket apró, jelentésteli tárgyakkal is."

A negatív formációk és a tér jelentőségével már a régmúlt művészete is tisztában volt. Elég a ying-yang ábrákra utalni, vagy arra a tényre, hogy a középkori katedrálisok belső, „üres" hajóterei legalább annyira átgondoltak és megformáltak, mint az őket körülvevő boltívek, oszlopok és üvegablakok. Mégis, a negatív és üres teret eddig még sosem fogták fel plasztikának.

Újabban szobrászi elemek hangsúlyozását tapasztalhatjuk amerikai táncművészek előadásaiban is. Egyik kiemelkedő képviselője az irányzatnak

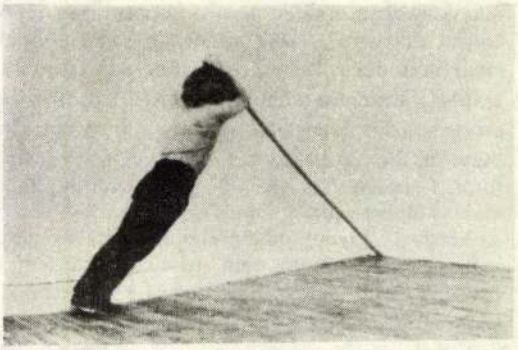

Klaus Rinke: A sarokban, 1972

Yvonne Rainer, aki sokszor teljesen lelassítja, vagy éppen hosszú időre meg is állítja táncát, hogy a mozdulat és az éppeni szituáció szobrászi tartalmait hangsúlyozhassa.

E fejezet nem bővelkedik abban a lehetőségben, hogy nagy számban sorolhassunk fel művészeket. Az élő szobor, vagy az üres tér, mint plasztika, a pszichés és fizikai vákuumok kifejtése csak kevés művészt foglalkoztatnak. Talán éppen azért, mert ez a műforma nem bír nagy variációs lehetőségekkel, másrészt pedig kiváló „színészi" adottságokat követel.

A show, a performance, az akció, a film, a video, a politika, a nevelés – mint képzőművészetté alakított határesetek

Ebben az összefoglaló jellegű fejezetben különböző, de lényegében sok azonosságot mutató tevékenységek értelmezéséről lesz szó. Ezek majdnem mindegyike előadói műfaj, az „előadás" gyűjtőfogalma

alá sorolható. Rögvest adódik a kérdés, miben különböznek ezek a képzőművészeti jellegű „előadások" a hagyományos értelemben felfogható filmtől, színháztól, televíziótól? Leginkább abban, hogy ez utóbbiak nagy pénzbevételre tartanak igényt, így eleve nagyszámú közönséggel, tíz- és százezrekkel kell számolniuk. Ez a tény behatárolja minőségeiket, tartalmukat és azokat a témákat, amelyekhez a bukás veszélye nélkül hozzányúlhatnak. Így természetüknél fogva az „átlagolás" elve alapján kell dolgozniuk.

A film és televízió különösen jól példázzák azt a kényszert, amit az említett átlagolás végett alkalmazniok kell. Az üzleti követelmények és a műsorpolitikai szempontok eleve kizárják, hogy bizonyos gondolatok és elképzelések mozivászonra vagy képernyőre kerülhessenek. Bár kisebb mértékben, de mindez a színházi gyakorlatra is vonatkozik. Ezek a tények, a gyakorlat kényszere lehetetlenné tette, hogy a happening, a performance, az akció műfaja a színház, a film vagy a televízió intézményéhez csatlakozhassék. Az így kívül rekedt „előadói" műfajok sokáig mostoha körülmények között kallódtak a kulturális szférában, s végül is úgy jutottak révbe, hogy a képzőművészetekhez csatlakoztak.

Az avantgard előadói műfaj szabad és kötetlen világ, amelyben majd mindenre lehetőség nyílik. Nincsenek szakmai, filozófiai, esztétikai korlátok. Beuys, a nagymester, a színházat, happeninget, közgazdaságot, filmet, filozófiát, videót, hanglemezt, ipari eszközöket, fegyvereket, bárminemű nyersanyagot, nevelési módszereket, a politikát, de még az államigazgatás kérdéseit is bevonja médiumai sorozatába. Műveit végigéli, és azt sem titkolja, ha éppen nincs közölnivalója. Tudja, hogy ilyenkor is történnie kell valaminek, s ez adott esetben elegendő is kell legyen: mivel nem történhetett más! Mint tény, az üresjárat is a valóság része, s így jelentősége van. Vallja, hogy minden kijelentés egy új ismeret a világból, hogy ugyanazok a dolgok más közegben más tartalmak, s hogy egy gazdagabb és szélesebb kifejezésre alkalmas nyelv megteremtéséért egyhuzamban kell dolgozni, s egyaránt kifejezésre kell juttatni azt, amit tudunk és azt is, amit csak sejtünk. Nem zavarja, ha olyan dolgok is eszébe jutnak, amelyeknek semmi értelme. „Mézpumpáját" éppoly alapossággal készíti el, mint amilyen gonddal járni tanítja a happening során elpusztult nyulat. A legutóbbi kasseli Dokumentán iskolát nyitott, ahol bárki előadhatta elképzeléseit s vitatkozhatott. Mintegy igazolandó, hogy tanítás és tanulás olyan vice versa, melyben a tanítvány is taníthat.

Beuys természetesnek veszi, hogy mindez képzőművészeti fórumokon zajlik. Ugyanakkor cselekvéseit nem deklarálja művészetnek. Munkájához szer-

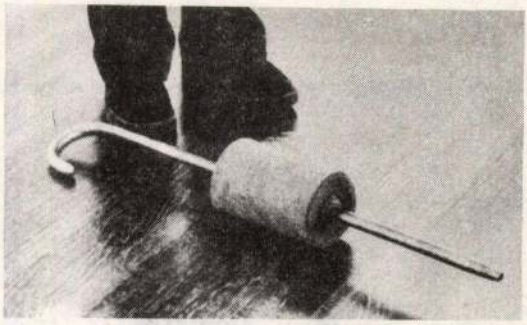

Beuys: Az európai észjárás, 1975

Joseph Beuys: A nyúl járni tanul

vesen hozzátartozik, hogy tanácsokat ad politikusoknak, miniszereknek és államfőknek. Ez önmagában még nem lenne újdonság, hiszen a mi Csontvárynk is táviratozott Bécsbe, mikor Ferenc József náthás volt: „Királyt a napra!" A különbség csak annyi, hogy Csontváryt kortársai őrültnek tartották, Beuys viszont a düsseldorfi akadémia tanára. Beuys egész élete „művészet", melyben az összes létező médiumokat össze akarja vonni, maga alá akarja gyűrni, s e szándékában olyan erős, hogy mindenek felettinek érzi magát. Mi ez? Mágia? Vagy csupán egy kötetlen egyszemélyes mitológia? Netán olyan kommunikációs komplexitás, amely forradalmibban szélesíti ki a nyelv határait, mint például a pozitivista logika nyelvi igyekezete? A katalógusok tanúsága szerint mindez képzőművészet.

William Wegman: Két könyvet egyszerre olvasok, 1972

Nam June Paik: Meditáció, 1973

Beuys igen nagy hatással van az egész jelenkori művészetre. Leginkább azért, mert felhívta a figyelmet arra, hogy a médiumokat nem kell elkülöníteni, hogy a stílus és a műfaj önmagában még semmire sem garancia. Nem véletlen hát, hogy egész csapat művész követte őt az előadói műfajokban. Leginkább a video, a képmagnó felhasználásában. Ez az új eszköz, ami nemrég jelent meg a piacon, ezer és ezer lehetőséget kínál. Ugyanaz a vizuális képlet egyszerre jelenhet meg pozitívban és negatívban, színesben és szürkében, esetleg szándékolt torzításokkal. Időmontázsokkal, több monitor és kamera egy időben való üzemeltetésével, tér- és időtapéták alakíthatók ki.

Nam June Paik, a video-műfaj úttörője a portréműfajban hoz meglepő újításokat. „Hagyom gondolkodni az elektromos berendezéseket, engedem, hogy azt mutassák, amit éppen akarnak." Mindennek eredményeképpen pl. Nixon portréja olyan becsavarodásokban, színbeli előadásban kerül elénk, amilyet csak a video-képernyő produkálhat. A gépek visszatükröződnek a portréban, „szuverén" válaszaiknak lehetünk tanúi. Paik egyik legszebb munkája a *Meditáció*. Egyazon térben egymásnak háttal ül ő és egy fél ember nagyságú Buddha-szobor. Mindketten maguk elé merednek. Mindegyikük felett egy-egy kamera, előttük pedig egy-egy televízió-monitor. Ebben a helyzetben az élettelen szobor és az élő ember, talán éppen azáltal, hogy a monitorokban visszatükröződnek, egyféle köztes állapotba kerülnek. A nyugodt és mozdulattalan helyzetben olyan érzésünk támad, mintha a szobor is élne.

Úgy véljük, érdemes idézni, hogyan is vélekedik Paik a video műfajáról. Az alábbiakat mondja:

„Az én kísérleti tv-m
nem mindig érdekes,
de
nem mindig érdektelen
hasonlóképpen a természethez, ami gyönyörű
nem azért, mert gyönyörűen változatos,
de egyszerűen azért, mert változatos."

„A természet szépségének lényege, hogy a jelenségek korláttalan *mennyisége* lefegyverzi a *kvalitás* kate-

góriáit. A kvalitását, amelyet nyilvánvalóan két különböző fogalom zavaros vegyítéseként használunk. A két fogalom:
1. Karakter
2. Érték
Az én kísérleti televíziómban a kvalitás csak azt jelenti:
karakter, és egyáltalában nem jelenti azt, hogy: *érték*.
A különbözik B-től,
de ez nem jelenti azt, hogy
A jobb, mint B.
Néha piros almát kívánok,
néha piros ajkakat."

A szövegből egyértelműen kiderül, hogy ez a fajta előadói műfaj nem szívesen alkalmazza a film és a színház drámai eszközeit, hanem sokkal inkább a szemlélődésben és az „állójátékban" leli meg önmagát.

A video területére festők és szobrászok is átrándultak. Keith Sonnier például repülőtéri eseményeket dolgoz fel, majd azok legsikerültebb jeleneteit szitanyomatokban megörökíti. A szobrász Dan Graham olyan szituációkat teremt a galériatér, a kamerák és a monitorok rengetegében, amelyekben az ember megszokott téri rendje felborul. Graham infernális hatásokat képes elérni ezzel a módszerrel. Bár a látogató tudja, hogy hol van, hogy hol a kijárati ajtó, s az ablakon keresztül láthatja az utcát is, mégis azt érzi, hogy képtelen mozdulni, mert igazából mégsem tudja, hogy mi hol van. Átlátszó labirintus ez, amiben éppoly nehéz tájékozódni, mint a sötét és átláthatatlan útvesztőkben. Itt ugyan láthatók az irányok, csak éppen a tér- és az időbeli multiplikák hatására megbénulunk, és képtelenek vagyunk elhatározni, hogy egy cél irányába megmozduljunk. Nem hisszük el ugyanis, hogy a választott útvonal oda vezethet, ahová gondoljuk.

A fluxus – mint az abszolút határeset

A fluxus-mozgalom lényege az, hogy minden meglevőnek és lehetségesnek, jegyzetnek, tárgynak, gesztusnak, egyszóval: *bárminek* jelentőséget tulajdonít, ha akar. Fenntartja magának a jogot, hogy akármit művészetnek deklaráljon. A duchamp-i ideát térben és időben kiterjeszti, s az egész világot egy totális ready made-ként fogja fel, hogy ezzel még jobban hangsúlyozza választásai jelentőségét. A fluxus egyenlő: szubjektív eltömegesedés. Duchamp még élt, amikor az irányzat végigsöpört a világon, de őt nem érdekelte az egész, és nem is értette.

A fluxus érdekes vonása ahogyan egyesíti a mértéktelenséget és a puritánságot. Nem asszimilálódik, nem keresi a gyűjtőket. Bármilyen fórumot alkalmasnak ítél a bemutatkozásra, de leginkább saját kiadványaiban jelenik meg, főleg kedvenc médiumában, a *mail-art*-ban közlekedik. A levelezés műfaja révén intim és közvetlen formát teremt, kizárja a közönséget. A fluxisták nagy hangsúlyt fektettek az egyénies levélformára, legtöbbjük még saját tervezésű bélyegeket is nyomatott, hogy ezzel adjanak személyes külsőt és karaktert küldeményeiknek.

Tipikus fluxus-eset például, amikor Ken Friedman az Oklahoma Múzeumban úgy rendezi meg kiállítását, hogy önmaga nem is készít műveket, hanem százával ír meghívókat művészeknek, hogy küldjenek műveket kiállítására. Ezeket aztán mint sajátjait mutatja be. Mi ez? Arcátlanság? Igen! De mint egyszeri eset különös hatást vált ki.

Walter Aue művészeti író és kritikus összegyűjti elhasznált buszjegyeit, és folyamatosan albumba ragasztja azokat mint napi utazásainak dokumentumait. De kit érdekel ez? Bizonyára senkit. Mégis, ha átlapozzuk a gyűjteményt, egyre inkább hatása alá kerülhetünk, hiszen történések és időmozzanatok bukkannak fel a jegyek mögül.

A tárgyak nagy tömegének értéktelen volta ellenében a fluxus egyes figurái személyiségüket állították a középpontba. Úgynevezett *individuális mitológiákat* alkottak. Mint egy családi fotóalbumban,

Wolf Vostell: Körmúzeum terve, 1975

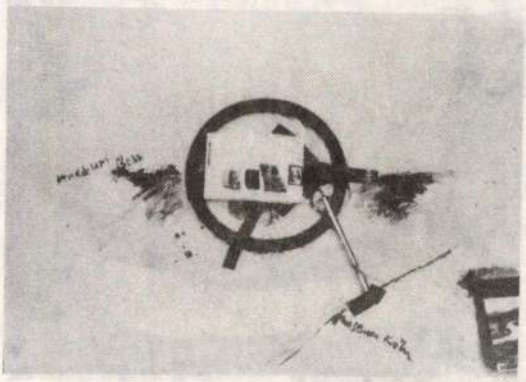

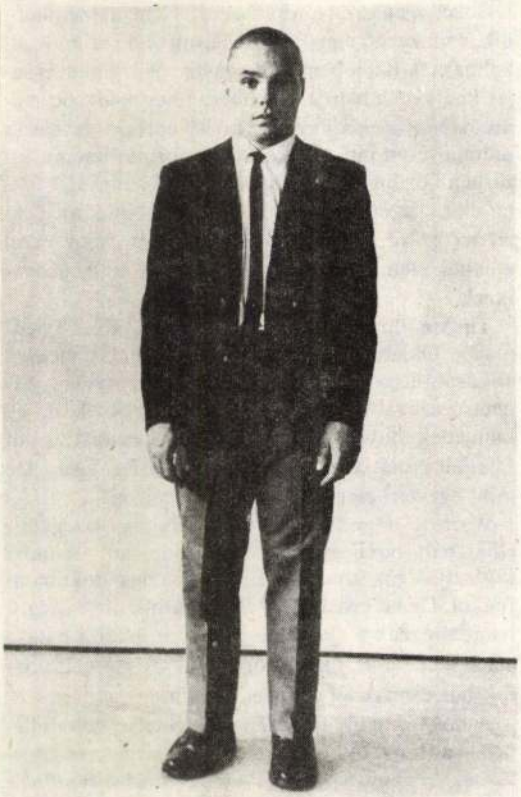

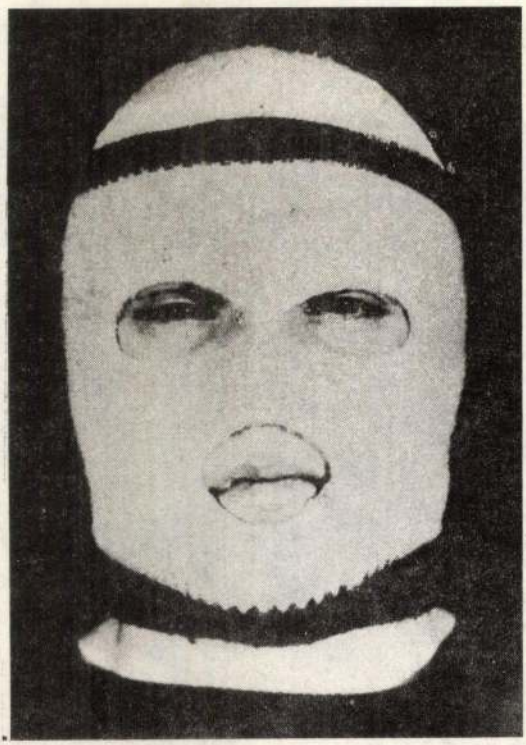

úgy gyűjtik össze életükkel kapcsolatos dolgaikat naplóikban, kiállításaikon, publikációikban. Aláírásaik, ruháik és használati tárgyaik, mániáik lejegyzései, intim dokumentumaik mind életművük egészéhez tartoznak. Szelíd személyi kultusz.

Marcel Broodthears, akár egy gyerek, napokig eljátszadozik aláírásának firkálgatásával, monogramjának megtervezésével. Másutt naplóba rajzolja északi-tengeri „utazásainak" élményeit, amit egy festmény szemlélése közben él át. Lerajzolja a képzelt viharokat, halakat, amelyeket a festőállvány mellett fogott ki a rajzolt vizekből. Összefüggéstelen „képregény", de őszinteségében igen meggyőző.

A fluxus követői és művelői sokan vannak. Christian Boltanski gyermekkorát rekonstruálja idegen gyerekfotókkal, Robert Filliou minden meglelt kacatot egybegyűjt és sorba rak, képes magazinokból kivágott cikkekből montálja össze világ-keletkezésének elméletét, George Brecht szoborrá avatja kedvenc konyhaszékét és sétapálcáját, Edward Ruscha spenóttal, sárgarépa- és paradicsomlével festi meg képeit.

E műfaj periferiális jellege ellenére is igen sok mindenben befolyásolta anyag- és forma-, továbbá személyiségszemléletünket. A mozgalom hatására új öltözködési divatok alakultak ki, mint az egymáshoz nem illő ruhadarabok, öreg, avítt holmik, ócska és gusztustalan bizsuk, trikók és egyéb addig semmibe vett holmik viselése.

Jellemző a fluxusra, hogy kívül akar maradni a művészet intézményén. Robert Crumb büszkén küldi vissza egy hanglemezborítóért járó pénzét a CBS elnökének a mellékelt sorokkal: „Dugjátok a pénzeteket a seggetekbe."

A lét határesetei – mint művészet

Újabb területre lépünk, ahol talán a legélesebb jelenségekkel találkozhatunk. Ez elsősorban nem a szellem, hanem a primer ösztönök, a test és a biológiai reakciók arénája. A kritikai irodalom némi felületességgel „body art"-nak, testművészetnek nevezi ezt a fajta tevékenységi kört. Korunk a saját magunkon kivitelezhető testi művészetek széles skáláját mutatja fel. A finom és szellemes, erotikus attitűdöktől, az egészen kemény és durva irányzatokig, amelynek artistái között már öngyilkosok is akadnak. Ez utóbbiak egy hajszállal mindig tovább akartak menni a játékban, míg végül is megcsúszott a penge, vagy egy csipetnyivel több méreg került az italba.

A testi művészetek könnyen a lét határára sodorhatják a művészt. A fokozás és a meghaladás művészettel szemben támasztott igénye ott, ahol a veszélyt és a fájdalmat a művész artisztikumként fogja fel,

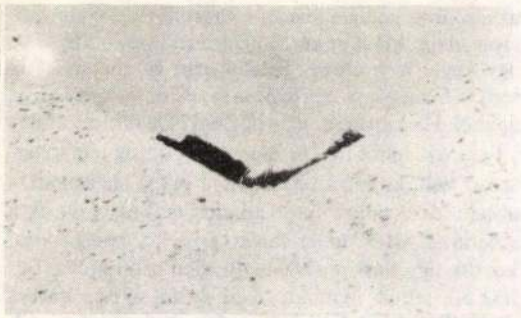

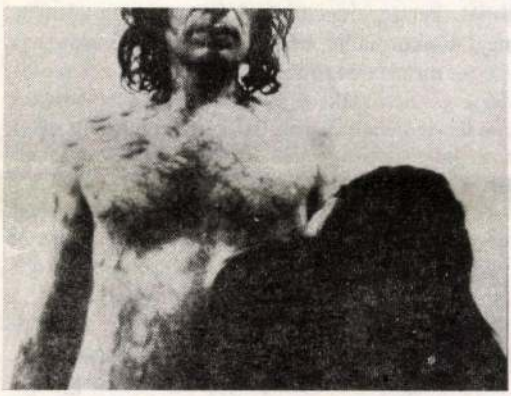

Chris Burden: FBI-egyenruhában, mint titkos hippy, 1972
Chris Burden: Engem soha nem fogtok felismerni Kansas Cityben, 1972

Dennis Oppenheim: Párhuzamos feszültségek, 1970
Vito Acconci: Csóknyomatok, 1971

Rudolf Swarzkogler: Nyári akció, Bécs, 1965
Lisa Lyon: Az első női body-building világbajnokság győztese, 1981

nem egy esetben végzetessé fajult. A testtel, mint a külső és a belső világ köztes elemével, a történelem során jógik, mágusok, aszkéták, fakírok, próféták, megszállottak, orvosok foglalkoztak. Napjainkra a művészek egy része is beállt e sorba.

A szelídebbek között találjuk Vito Acconcit, aki ezer rúzsnyomatot csókoltat magára egyik barátnőjével, vagy éppen beleharap karjába, majd a bőrt nyomdafestékkel bekeni, és fogai helyét papírra nyomtatja. Dennis Oppenheim azonos testhelyzeteket vesz fel különféle körülmények között, körmét belepréseli szemközti ujjbegyébe, vagy éppen beszorítja rajztáblája egy repedésébe, és letépi azt.

Chris Burden a legvadabb közöttük. Első akciójában bezáratta magát három napra hajdani iskolája tornatermi öltözőjének egyik $60 \times 60 \times 90$ cm-es rekeszébe. A felette levő dobozba ötliteres palackban vizet helyezett el, az alatta levőben egy hasonló, de üres tartályt. Aztán magára lakatoltatta a rekesz ajtaját, és mindenkit hazaküldött. A szeparált eszközök: a vizes palack az ivás (plasztikai befogadás), az alsó üres pedig a vizelés (plasztikai kiadás) funkcióit jelzik. Máskor kéri a galériást, hogy állítson be egy ágyat a terembe. Belefekszik, és három hétig senkihez sem szól egy szót sem, és nem is kel ki az ágyból. Ha kap enni, jó, s ha nem? De mindig akadt valaki, aki kérés nélkül is adott. A dolog teteje persze az volt, hogy három héten át maga alá csinált, s abban feküdt. Egy újabb alkalommal megérkezik a galériába. Üres, fehér falak, gyér közönség várja, köztük egy férfi puskával. Burden szótlanul a falhoz áll, feltűri ingujját, majd karját kissé eltartva magától oldalt billenti. A puskás férfi hirtelen vállhoz kapja a fegyvert, és lő. Burden sebesült karját bemutatja a közönségnek, majd odaszól a galériásnak, hogy hívjon orvost. Egyik remek akciójában levágatja hosszú haját, elégeti jeansét és az FBI-nyomozók rideg öltönyét veszi magára. „Titkos hippi vagyok" – mondja. Máskor viaszosvászonba csavartatja magát, és a Fifth Avenue-n az egyik parkírozó autó kerekei mellé teszik le barátai. A járókelők közül természetesen akad, aki telefonál a rendőrségre, jelentve, hogy egy letakart halott fekszik az utcán. Megérkeznek a rendőrök, kicsomagolják. Persze, ameddig csak lehet, játssza a hullát, majd amikor hallja, hogy gyanakodva összesúgnak felette, hirtelen és röhögve felül. Természetesen elviszik és lecsukják. Egy hónapig ül a börtönben, míg ügyvédjének sikerül tisztáznia a hatóságokkal, hogy művészeti akcióról volt szó. Szabadon engedik, de jókora büntetést kell fizetnie.

Rebecca Horn: Messkasten, 1970

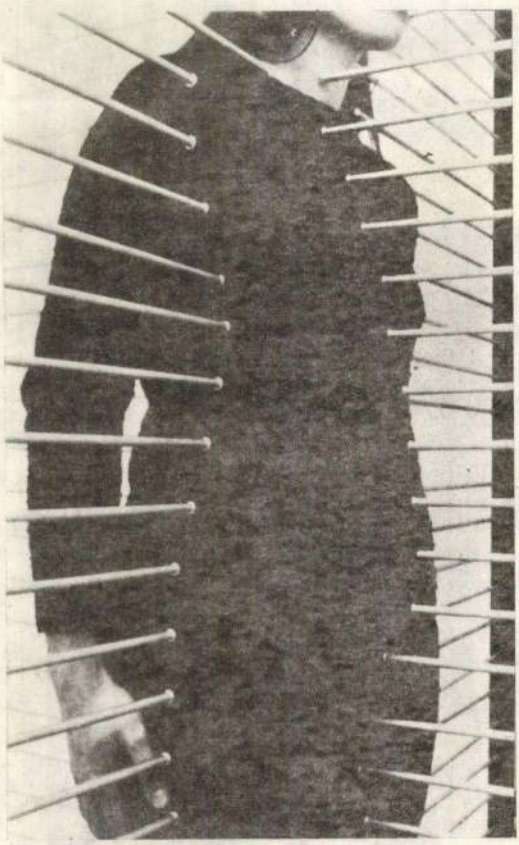

Az indiai Stelarc a nehezebben nézhető esetek mestere. Legutóbbi tokiói akcióin úgy mutatta be magát, hogy mell-, has-, kar- és lábizmaiba horgokat akasztott. Ezekbe hosszú köteleket fűzött, a mennyezetre szerelt csigákon átvetette, s a galéria plafonjáig húzatta fel magát, mint egy fregolit.

Az osztrák Schwarzkogler szürrealista happeningekkel és environmentekkel indult, de egyre inkább izgatta egyféle halálmítosz megformálása. Végül egyik akciójába belepusztult.

A durva vonalnak azonban nem akadt túl nagy közönsége, s mivel ez a műfaj is a piacon dolgozik, új és kelendőbb módszereket kellett alkalmazni. A finomítás útját választotta a jugoszláv Marina Abramovic és a holland Ulay. Mozgalmukat „art vital"-nak nevezték el, s műsoraikkal végigjárták Hollandia kultúrházait, és számos jelentős fórumon is felléptek.

Egyik performance-ukban Marina szemben ül Ulay-jal, és kérdéseket tesz fel neki. Ulay egy darabig válaszol, miközben tűt és cérnát vesz elő, majd egyetlen öltéssel átvarrja saját száját. Marina tovább kérdez, Ulay pedig tovább válaszol, de ezeket a válaszokat már senki sem hallhatja. A nyitott és a titkos kommunikáció áll itt párhuzamban egymás-

sal. A némaság mint kádencia kap szerepet az előadásban.

Egy másik akciójukban a városi szökőkútból leengedik a vizet, majd az üres medencébe daruval behelyeznek egy mikrobuszt. Céljuk, hogy a kocsival addig körözzenek a medencében, amíg a gumiabroncsok el nem kopnak. Közben csak annyi időre állnak meg, hogy feltankolhassanak. A munka több hónapot igényel, negyvenezer kilométernyi utat karikáznak le. A közönség közben vissza-visszatér, a medence aljára fekete kört rajzol a lekopó gumi. A két művész felváltva vezet éjjel-nappal. Közben egy külső munkatárs felvételeket készít az akcióról. A kaland, az együttlét, az egy helyhez kötött expedíció élménye, a rajz, amit a gumik koptattak a betonra és még sok minden más plasztikus életmotívum kompilálódik egybe e munkában. Valóban vitális művészet, olyan, amilyennek a művészek megtervezték, amiből új erőket lehet nyerni.

Felmerül a kérdés: a body art miben különbözik a show-tól, az akciótól, a performance-tól? Leginkább abban, hogy intim és elsősorban befelé irányul. A *test* és az *én*, önmagával kommunikál. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a művészek alkalomadtán nem lépnek fel közönség előtt.

A body art, mint láthattuk – finomabban vagy keményebben – a lét szélső határait feszegeti. A testet, mint az én plasztikai befoglalóját, eleinte próbálta magától elidegeníteni és úgy használni, mint egy rajzlapot, vásznat vagy követ. Később az art vitalban megkísérelte a fájdalom, a terhelés finomítottabb változatait esztétikumként alkalmazni, még inkább a megélés és a különleges életvitel kalandosságára összpontosítani.

A zene – mint képzőművészet

Abban a hosszú sorban, amelyben idegen médiumok kerültek át a képzőművészetek területére, utoljára hagytuk a muzsikát. A sokféle zenei határeset közül csak pár jellemző példát ragadunk ki, remélve, hogy ezek is elegendőek lesznek a különös helyzet bemutatásához.

A zenéből leginkább azok a funkciók kerültek át az új művészeti közegbe, amelyek a mindenkori muzsikálás vizuális velejárói, mint például az előadó művész cselekvései, magatartása, vagy a zenei eszközök és a hang objekt jellege.

Nem egy új típusú zongoraszonátában a hangszer darabjaira hull, hallgatag plasztikai objektek sorává zúzzák szét. A játék csak bizonyos mértékben törekszik a hang, illetve valamiféle zenei szövet kialakítására. E műforma célja tárgyi és koncept összefüggések megteremtése, olyanoké, amelyek csak a zenei folyamatok mentén realizálódhatnak.

Christina Kubisch: Break, 1974

Philip Corner: Fluxuskoncert után, 1965

Máskor nem a cselekvések és a processzus kap kiemelést, hanem a hang az, amit igyekeznek objektté változtatni, illetve ilyen jellegét hangsúlyozni. Ez a helyzet akkor állhat elő, ha a muzsikálás folyamatjellegét a minimumra redukálják és a hangot magára hagyják: simán kitartva, vagy véget nem érő sztakkátóban pontozott vonallá formálják, vibráltatják stb. Valami hasonlóra kell gondolni, mint amikor a folyami hajó dudája hirtelen felrivall az alkony csendjében és szinte kettészeli a tájat. Természetesen ilyen eredeti és karakteres hangobjekt kevés van. A művész azonban gondoskodik róla,

hogy a téri szituáció és a hozzá választott hangbeli jelenség együttesében a tárgyiasság érvényesüljön.

A hangszer is megjelenhet olyan módon, hogy csak plasztikai jelenléte és annak asszociálható vonatkozásai kapjanak jelentést. A zenei instrument nemegyszer néma eszköze marad az újfajta előadásnak, s nem hangjával, de formájával, vagy éppen megsemmisültségében vált ki érzéseket és gondolatokat. Máskor meg kifejezetten a szituáció teremt új közeget számára, mint például Krisztina Kubish darabjában, melynek címe: *Zene fuvolára bokszkesztyűben.* A lány félmeztelenül játszik, a bokszkesztyűk nagy, puha párnái között erotikusan feszül a fuvola ezüstös egyenese. Az esetlegesen megszólaló egy két-hang csupán kellék, vagy még inkább velejáró melléklete az előadásnak. Mégis, az egész szituáció e mellékes és jelentéktelen hangzóanyag révén van bevezetve a képi folyamatba. Olyan állapot ez, amelyben minden a zenére épül, de úgy, hogy az sokkal inkább látható lesz, semmint hallható.

Mások, mint az olasz Chiari, a zene közben kialakítható gesztusokra hívják fel a figyelmet. Chiari e gesztusokat hangokkal kíséri, s az egész jelenséget hosszan elemzi közönségével. Ugyanazt a darabot, de többféle módon, a cselekvéseket parodizálva adja elő. Végletes előadásaiban földre lerakott gitáron sétál fel s alá, vagy a pódiumon elhelyezett vízzel teli fürdőkádban pancsol, hosszan, mit sem törődve az unatkozó közönséggel.

Érdekes, de a fent említett formációktól a modern zenei avantgard elhatárolja magát. Hogy megvilágítsuk, miről is van szó, nézzünk egy példát, amely ugyan szélsőséges fajtája a muzsikálásnak, mégis a zenéhez sorolható.

A szerző magnetofonszalagra vesz egy generált „A" hangot. A mű előadása során ez a hang folyamatosan szól a szalagról. A darab, a duó másik résztvevője, egy klarinétos, pontosan ráhangol az adott „A"-ra, majd megállás nélkül interpretálja. A magnetofon és a klarinétos uniszónójában érdekes zenei jelenség tanúi lehetünk. A klarinétos „A"-ja, bár azt az előadó a legpontosabban igyekszik megszólaltatni, nem lesz olyan pontos, mint a generált „A". A fül néha kis-szekundnyi különbségeket is hallani vél. A kétfajta „A" furcsa módon fonja körül egymást, hamisan csúszkálnak egymáson. A gépi „A" tonikájára a klarinétosnak mindig a legváratlanabb pillanatokban kell visszatérnie, s olykor ez csak némi nehézség árán sikerül. Érdekes, hogy a duójátékban a klarinétos gyakran hamisnak tűnik, míg ha csak a generált „A" szól magában, azt halljuk pontatlannak, a klarinétos egymagában megfújt „A"-ját pedig tisztának.

Az említett zenei darab feszültsége, a játékos igyekezete, hogy a gépi „A"-val azonos rezgésszámon tudjon maradni, olyan jelenség, ami egyértelműen zeneinek mondható. Ennek a darabnak nincsenek vizuális mozzanatai.

Igor Sztravinszkij, aki minden vizuálisra igen fogékony volt, partitúraíráshoz szívesen használt színes tintákat, és mindig ott állt az asztalán kétféle fekete tus: fényes és matt. Zenei munkássága mellett sokszor rajzolt, kiváltképp nagy, méretes hangjegyeket, amelyekben különféle megálmodott hangokat próbált vizuálisan visszaadni és előadási utasításokkal ellátni. Például a tenutó vízszintese fölé egy pontot helyez, elhajlítja a hangjegy szárát, fejét parabolaszerűen nyitva hagyja, vagy éppen fekvő csepp formájúra rajzolja. Vannak olyan lejegyzései is, melyek szerint a kívánt hangot gömbölyű, deltoid, négyzet, ellipszis vagy éppen trapéz alakúra kell intonálni, netán a végtelenségig kitartani. Nyilván észre sem vette, hogy ez már nem zene, hanem rajzművészet. Rajzzal próbálta meg kifejezni és magyarázni, szemléletessé tenni az egyes zenei korszakok és stílusok karakterét. Az éneklés kezdeteit vízszintes vonallal, a polifóniát párhuzamos egyenesekkel, a harmonikus polifóniát, Bach művészetét négyzethálóval, Webern dodekafóniáját csigavonallal, az új szerialistákat pedig egymásba hatoló négyzetformákkal ábrázolja. Végezetül pedig Picasso modorában egy kis ábrát rajzol, amelyben pontokat vonalak kötnek össze, s ebből egy kis, sematikus bika figurája áll elő. A rajz mellé ezt írta: „Ez az én zeném".

Nem magyarázzuk tovább a zene képi művészetekbe torkolló megnyilvánulásait. Honegger túl egyértelműen mondta ki, miszerint „Elődeink helyesen cselekedtek, amikor a szépművészetek köréből kirekesztették a muzsikát. Az egyik oldalon áll a zene, míg a másikon a festészet, szobrászat." Nem biztos azonban, hogy ezt a dédunokák is így gondolják.

Vehettünk volna még példákat a határesetek sokadalmából, de nem tettük, mert úgy tetszik, a felsoroltak elegendő anyagot tartalmaznak ahhoz, hogy ezt a jelenséget megérthesse a művészetek iránt érdeklődő közönség. De még ezután is felmerül jó néhány probléma, ami a határesetek létrejöttének legbensőbb okait illeti. Vajon a képzőművészetek direkt módon is törekszenek arra, hogy szakmájuk szélsőségesen alakuljon, vagy legtöbbjüknél csupán ösztönös sodródásról és divatozásról van szó? Vagy egyszerűen arról, hogy minden cselekvési és magatartásforma oda igyekszik, ahol viszonylag kis ellenállással találkozik, ahol könnyebben mutathatja fel szándékait? Úgy látszik, a képzőművészet területén minden máshonnan kívül rekedt törekvés gyö-

keret eresztheti, mert valami furcsa képessége révén szabad kereteket tud adni az új és kreatív tartalmaknak, logikának és értelmetlenségnek, családtagnak és idegennek egyaránt. Ez a befogadó, „anyaszívű" hajlandóság érdekes módon csak erre a világra jellemző. Az irodalom és a zene nem fogadja be a tőle tradicionálisan idegen elemeket és médiumokat. A napi gyakorlat, a praxis tényei és egyéb sajátosságok alakították úgy, hogy a terjeszkedés lehetősége egyedül a képzőművészetben nyílt meg, másfelől viszont még a szakma renegátjai is annyira kötődtek a befoglaló műfaji keretekhez, hogy képtelenek voltak végleges szakításra azzal a közeggel, amelyből elindultak. Jó példaként igazolják ezt az ipar- és a design-művészek, akik már régóta arra törekszenek, hogy elváljanak a képzőművészetektől, de képtelenek szándékuk megvalósítására. Tetszik vagy nem, rokonok, és feltehetőleg azok is maradnak. Ez okból is itt tárgyalandók. De ezen túl azért is, mert átváltozások és határesetek az iparművészet és a design területén is fellelhetők. Érdemes sorra venni őket.

A festészet – mint a design határesete

Ipari módon és mennyiségben termelt – s csak azért, mert vásznon van, még manapság is képzőművészetnek nevezett – design-jelenség például Vasarely Victor művészetének jó része is. Képei egyértelműen testesítik meg a festészet és a design egybeolvadását. Festő üzemében a képek elkészítése Vasarely tervei alapján történik, ő csak aláír. A festmények színezési szisztémáját komputerrel határozza meg, nagy részüknél nyomdatechnikát alkalmaz. Ugyanaz a „dekor" jelenik meg a „képen", mint a „plasztikán", a grafikán. De ugyanaz a dekor kapható aranyban, ezüstben, öt színben, húsz színben, hogy mennél nagyobb vásárlói réteg elé lehessen odatenni ezt a marketing politikát sem nélkülöző művészetet. Mi ez, ha nem par excellence design? Sokak szerint persze képzőművészet, s bizonyára Vasarely ezer érvet is felsorakoztatna, hogy megmagyarázza, mindez nem design, csupán korszerűség.

A pragmatizmus és az utópia – mint a design határesetei

A design, bár az összes számba vehető lehetőségre odafigyel, valójában csak saját feladatainak megoldása végett von be eszközöket idegen területekről. Mindig adott cél szolgálatában dolgozik. A tervező művész „pontosan" tudja – vagy tudatják vele! –, hogy mi a teendője. Munkájában legfőbb formaalakító a piaci kényszer, ami kegyetlenül diktál és követel. Így aztán a menedzserek, az árkalkulátorok, a marketing szakemberek gyűrűjében elég kevés szabadságot élvez, pontosan meghatározott keretek között mozog. Tehát nemcsak forma-, de gyártmány- és piactervező is. Nem is lehet más. Egyébként a designról meghatározást adó amerikai teória ennek kifejezést is ad abban, ahogy a tevékenységet definiálja. Ezek szerint: workmanship + serviceability + styleing = design, vagyis a munkás és a gépek összhangja az üzemben + az alkalmazott anyagok és technológiák összessége + a termék formája és színe együtt adják azt, amit designnak nevezünk. Ebből a hármas összefüggésből az amerikai teoretikus azonban egyvalamit kihagyott, éspedig a „marketability", a piacképesség fogalmát. Úgy látszik, ez a tényező fel sem merül tudatában, mivel az már leginkább a vérében van. Pedig ez a „marketability" nagyon is jelen van a tervezésben, és nem egy elvi ellentmondás és álmegoldás írható a rovására, s miközben az ipari tervezőművészet szeret azzal dicsekedni, hogy tevékenységében a legtisztább racionalizmus, ökonómia, ergonómia meg mi minden érvényesül, primitív módon észre sem veszi, hogy éppúgy benne van a piac és a divat kelepcéjében, mint a bizsugyártók és a kézműves giccsőrök. Nem akarja tudni és elhinni, hogy pszeudo-pragmatizmusa és etikája olykor még nevetséges is. Mert mi más lenne az, amikor a fegyvereket esztétikusra tervezik, vagy amikor a műtőasztalt hosszas teammunkában „style"-izálják? De gondolkodtunk már azon, hogy kinek is csinosítják ezt a műtőasztalt? Talán a betegnek, akit kábítva vagy éppen elaltatva visznek be a műtőbe, vagy netán az operáló orvosnak és segédletének, akik szintén semmit sem látnak belőle, hiszen gumi- és vászonlepedőkkel van letakarva? Kinek tervezik hát? Nyilvánvaló: a kereskedőnek, aki az ipari vásáron kávézgatás és konyakozgatás közben azon töpreng, hogy melyiket is vegye: a halványzöldet vagy homoksárgát. Mi ez, ha nem határeset? De immár nemcsak a design, az ember határesete is. És hadd kérdezzük itt meg, az avantgard miért őrültebb dolog, mint az ilyesmi?

A jelenkori design célratörő és piaccentrikus tevékenységében sokféle szempont helyet kap, józsérivel minden, ami az eladást segítheti. A modell a szériának van alárendelve, a széria az értékesítés diktatúrájának, a tervezett elévülés szempontjának és a majdan megújítható esztétikai, technikai tartalékok visszatartásának. Mindez az árutermelés és a piac kemény természetének következménye.

Ennek ellenkezője történik, ha a design eleve a képzőművészet irányába fordul, ha például a tervező 1000 lóerős motorokat épít be négykerekű mobilokba, melyek soha meg nem mozdulnak, s még egyméternyi utat sem tesznek meg, így lóerőik par-

lagon hevernek a galériák posztamensein. De említhetnénk más példát is, mint amilyen az önjáró koporsó, a falon ide-oda mászkáló festmény, Panamarenko használhatatlan léghajói és repülőgépei. Az ilyesmiket nevezték utópisztikus designnak a legutóbbi kasseli Dokumentán.

Kézműves határesetek

Vannak művek, amelyeket megnyugtatóan sehova nem lehet besorolni. Ilyenek azok a kézműves jellegű termékek, amelyek hagyományos formákat és technológiákat alkalmaznak, de tárgyukat messze elidegenítik eredeti funkcióiktól. Ilyenek például Lichtenstein kávéskészletei, melyeket úgy használ, mintha vásznak lennének, tehát „képet" fest rájuk, vagy a szovjet Sz. V. Csekonij sarló-kalapácsos, CCCP-feliratos, Lenint ábrázoló tányérjai, melyekből sosem ettek egy falatot sem, hanem a művész műterméből egyenest gyűjteményekbe és múzeumokba kerültek. A csésze vagy a tányér ugyanazt a funkciót töltik be, mint a festővászon. Ezek az öszvérszerű formációk a kézművesség határesetei, s napjainkban már egyre kevesebb látható belőlük.

Végül nézzünk meg egy olyan jelenséget, amelyben az egész probléma, mint a zenei quint-kör, visszatér a téma kiindulási pontjához. Ha nem jutunk is pontosan a duchamp-i készen-kapott tárgy eszméjéhez, hanem annak reciprokához, a dolgok mégis nagyon közel kerülnek a *Palackszárító*, a *Hólapát* Duchamp előtti státusához. Akár egyetlen döntéssel ready made-ekké tehetnénk őket, de ezt mégsem tesszük, mert ezekben a tárgyakban ez az eszme már eleve benne rejlik.

A képzőművészeti jelenségek visszatárgyulásai – mint határesetek

Ezeknek az eseteknek jellemzője, hogy a plasztikai, festői, grafikai ideák úgy kerülnek rá, az addig ilyen célra fel nem használt tárgyra, hogy abban új fogalmakat hoznak létre. Amíg például Malevics nem

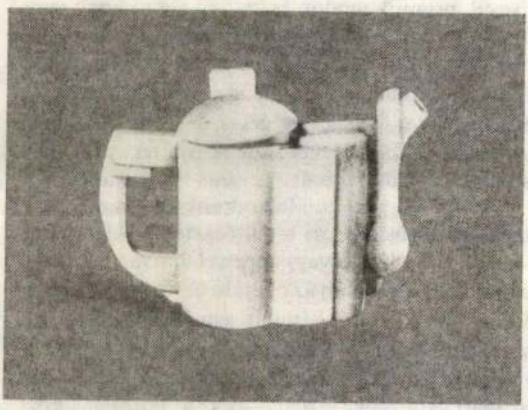

Malevics, Teáskanna, 1923

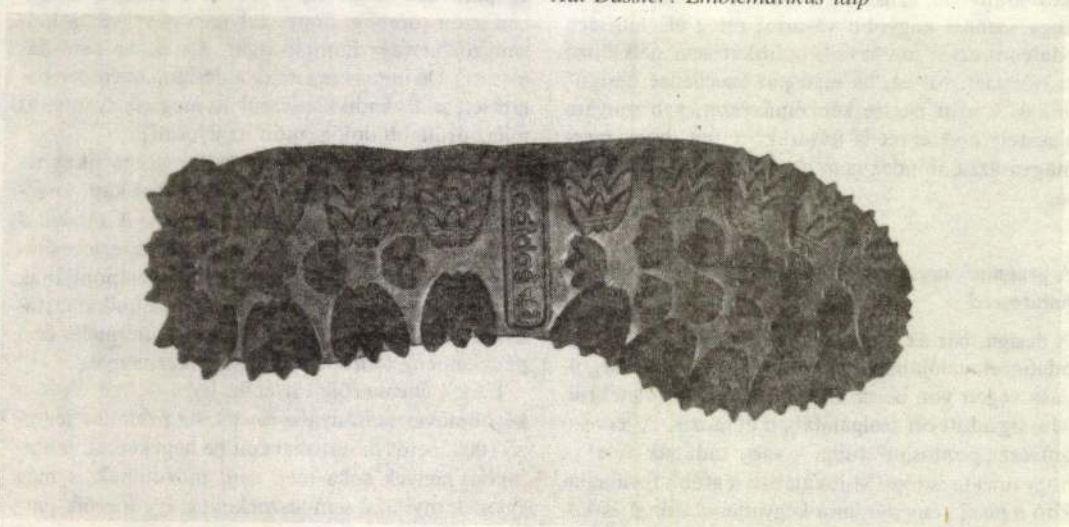

Adi Dassler: Emblematikus talp

→

Dieter Rehm: First Avenue, 1981
Klaus Detjen: Special, 1979

készítette el szuprematista „teáskannáját", addig a teáskanna csak mint egyféle meghatározott használati eszköz létezett. Malevics óta azonban már két fogalmunk van nagyjából ugyanarra a jelenségre. Az egyik az az általános, amit az értelmező szótár ír le, a másik pedig az, amit Malevics konstruált, s aminek lényegét egy meghatározható új plasztikai idea adja. Ez az idea, bár alakiságában és bizonyos funkcióit tekintve is hasonlít a szótári kannához, lényegében mégis más dolog, olyan jelenség, amelyben már nincs hely a tealé számára. Eltűnik az egykori funkció, hasonlóképpen, mint ahogy a festmény eszméje mögül is eltűnik a vászon. Csak Malevics esetében ennek éppen a fordítottja történik: a kanna tradicionális fogalma szűnik meg, és egy új plasztikai idea tárgyiasul vissza az ipari forma alakiságába.

Hasonló jelenségekkel találkozhatunk napjaink sportvilágában is. A nagy mérkőzéseken rendre más és más dresszekben, divatozó szerelésekben vonulnak fel a játékosok. A viselet hagyományos funkciói fölé újabbak és újabbak rétegződnek, s már nemcsak megkülönböztetik és öltöztetik a versenyzőket, de visszatükröződik bennük az a kívánság, hogy szinezzék és emeljék a televíziós közvetítések, előadások nívóját. De ezen túl a szín és a forma, a viselet önálló objekt-jellegét is hangsúlyozza. Ebben az esetben is képzőművészeti formációk visszatárgyiasításáról van szó. A trikó, a mez, a labda, a verseny- és különösen a jogging cipők, önálló plasztikai műfajjá alakulnak. A művészeti objekt nívójára emelt, technikailag hihetetlen magas szinten álló új-tárgy mozgalom inspirálója a kiváló képességű designer, gyártó és üzletember: Adi Dassler volt. Miközben „műtárgy" cipőiben sorra futják és ugorják a világcsúcsokat, mint a plasztika új esetei, részesévé válnak a jelenkor művészetének is.

Más területről is vehetünk példát. A modern zene egyik vezető producere, Manfred Eicher, olyan lemezborító-stílust alakított ki, ami szintén önálló műfaji jelenség. Designer partnereinek, Barbara Wojirschnak, Dieter Rehmnek, Klaus Detjennek munkái a betű és a kép összefonódását reprezentálják egy szuverén esztétika keretei között.

Míg e tanulmány kezdetén a duchamp-i választás vitte át az ipari tárgyat egy új művészeti állapotba, addig a malevicsi gondolat révén a plasztika művészi ideája tárgyiasult vissza a hétköznapi ipari tárgy alakzatába, miközben egy teljesen új funkciót teremtett. Mindkét esetben a személyes indíték és a társadalmi praxis ötvözete tükröződik, mintegy áttételesen is igazolva, hogy a személy és a közösség, ha nem akarják is: összefonódva egzisztálnak. Mintegy igazolva, hogy a művészeti ideák és a gyakorlat milyen szoros kapcsolatban vannak egymással, s hogy a tények, amelyekről rendszerint csak késéssel veszünk tudomást, milyen mértékben hangolják és alakítják át megnevezési és idearendszerünket, érzékelési képességeinket, művészeti szótárunkat és az értelmezés grammatikáját.

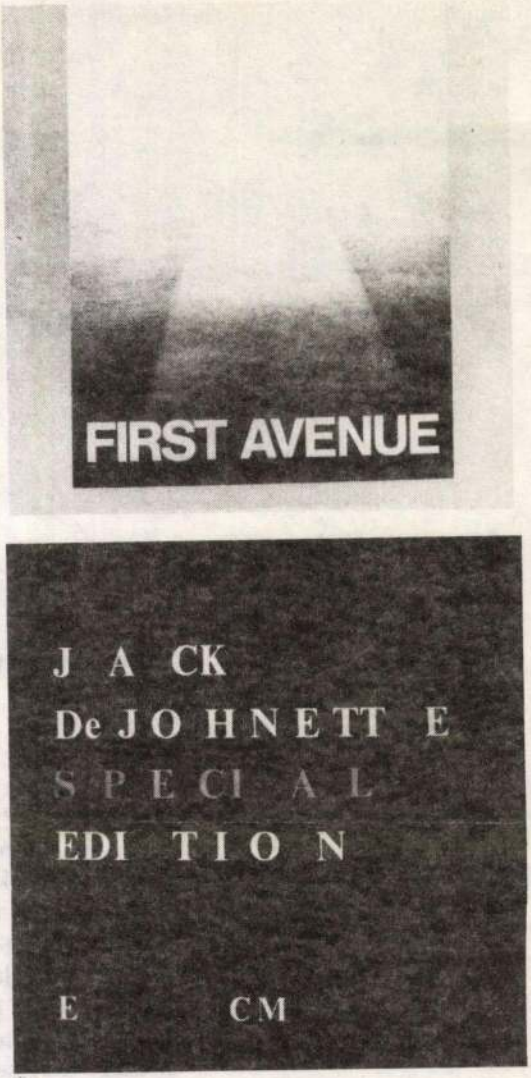

E tanulmányban rövid betekintést adtunk a határesetek körébe. Nem volt szó többről, mint a tényekről, melyek egyben mindig teóriák is. Tényeket próbáltunk a maguk valójában felsorakoztatni, s tettük mindezt azért, hogy valamelyest azok számára is megvilágíthassuk a művészeti határeseteket, akik széles spektrumával ez idáig még nem találkozhattak.

Attalai Gábor

Tábor Ádám

zátonya melynek

petri györgynek

üzenet
melynek zátonyát a víz födözze el
a sziklakarmok markolását
rejtse el a tükörsíma vers-folyó
a visszavert tekintetek kövének légbecsattanása
rakétajel a delfineknek
a korallnak: bogosodjon szerte mind tovább
és egy tengeralattjáró is útra kelhet befelé-fedélzetén
tizenkét néma távirász
kezem az indítógombon a képernyőn szemem –
bezzeg ha versembe vet a tűz megúszom-e
a végehol folyót felbukó fejem
célpontabb-e a rönköknél miket a víz sodor
„phlebas a föníciai már két hete halott"
én forrom-e még a verset
és ha úgy lesz talán már meg sem én fúlok

mégis: tizenkét néma távirász
befelé-fedélzetén útra kelhet is: egy
tengeralattjáró és tovább mind
szerte bogosodjon korallnak delfineknek
a jel-rakéta csattanója: légbe vének!
kő-tekintetek: visszavert a vers-folyó
síma tükör – elrejtse markolását
a sziklakarmok-elfödözte víz
zátonya melynek üzenet

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1975 MÁR 3
Budapester Rundschau
Attalai Gábor

Egy darabig szótlanul feküdtek. Majd apa váratlanul:

— Odamegyek és úgy felképelem!

párnába. Reggelre párnaarca lesz. Olyan gyűrött párnaarca. Megint arra a hangra

jakat.

a sötétben, az óra üveglapja alatt.

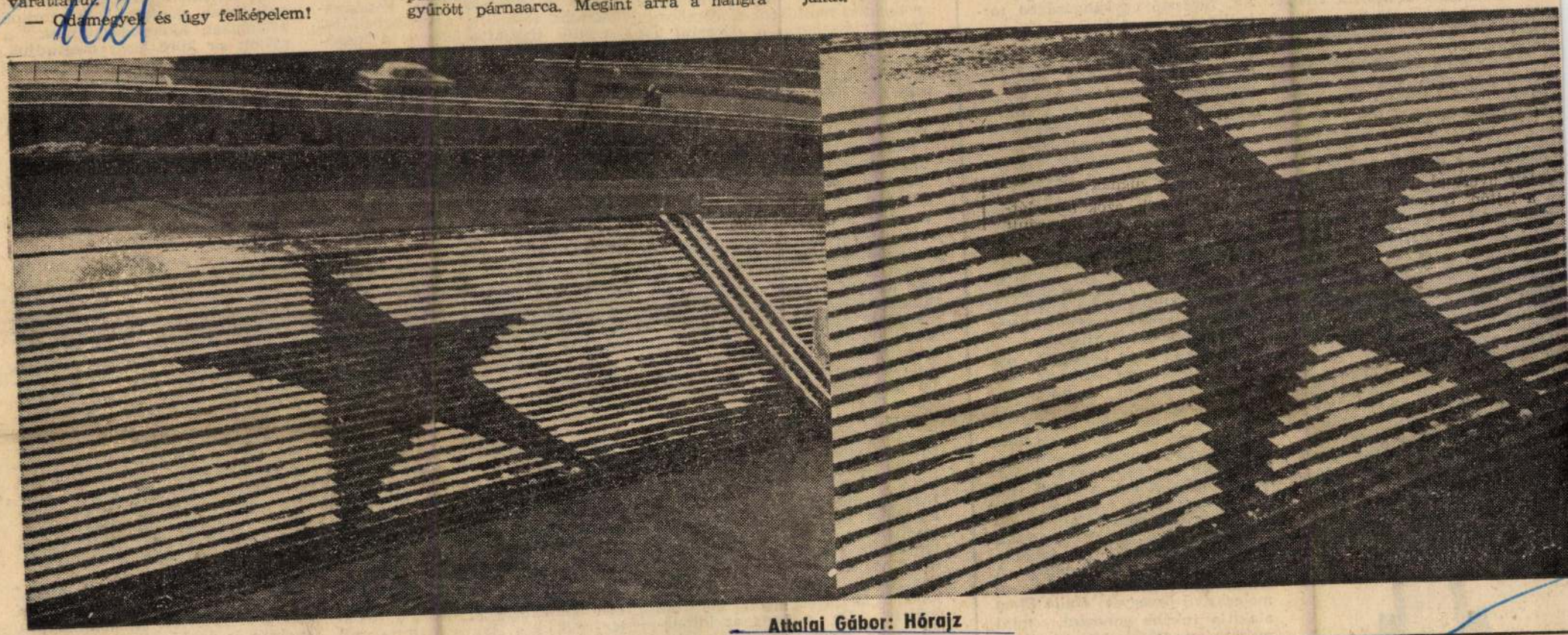

Attalai Gábor: Hórajz

el sem ernénk a Pesti Színházba, útközben az első villamos kereke alá kerülnénk. S attól a világtól félhetnénk csak igazán, ahol a félelemérzés végképp kihunyt az emberekből.

A félelem ellenszerének képletét rejtő notesz keresése inkább csak afféle keret-ötlet a Csóka-családban. A színdarab valójában arról szól, milyen részvétlenül, milyen kicsinyesen hajtogatja mindenki a magáét a halott professzor temetésére összesereglett családtagok kórusában. A temetési szertartás előkészítése kínos és inkább nevetséges technikai folyamattá idegenedik, a valódi gyász nem talál helyet ebben a köznapi sértettségek miatt lamentáló, szánalmasan gyakorlatias, pállott érzésű emberi közegben. Még csak meg sem lepődünk, amikor a halott öregember felnőtt fiai, a vidéki rokon és a temetésre érkező plébános kártyát vesznek elő és belefeledkeznek egy szenvedélyes, hangos ultipartiba. A tökalsó mögül nem ijeszt a halál tragikuma.

A részvételteljes frázisok alól kibukó alpári önzés, a rokonok

azonban a módszer gépiessé válik, fárasztó egyhangúságba torkollik.

„Egy társadalmi réteg s egy mindenkiben élő mélyréteg leleplezése foglalkoztatott ebben a darabban" — nyilatkozta Gyurkovics Tibor. Sajnos ez a „mélyréteg" nagyon is felszines rétegnek tetszik. Közhely-rétegnek, amelyből még a divatos írói bányászfelszereléssel is csak közhelyet lehet kitermelni. S a közhely-szituáció, a közhely-viselkedés, a közhely-jellem, a közhely-fogalmazás kifigurázása — mint írói szándék — önmagában sajnos nem menlevél a banalitás ellen. A közhely kigúnyolása maga is közhely lehet, ha ennél többet, árnyaltabbat, egyénibbet nem képes elmondani a világról.

A Csóka-család szereplői régi ismerőseink, nem csak az életből, de filmekből, színdarabokból is. A jóságos, humánus halott, s méltatlan leszármazottai, a kicsinyes kispolgár (*Tomanek Nándor* játssza szokásos savanyú humorával), cserfes, számító felesége (*Tábori Nóra*), a másik fiú, az elkényeztetett, nőbolond nőgyógyász (*Benkő Gyula*), s rácsimpaszkodó, fiatal szeretője (*Egri Márta*), mind ott találhatók irodalmi fotóalbumunkban. A halott professzor butácska, de melegszívű özvegyét *Bulla Elma* alakítja inkább gonoszul, mint meghatóan. Régen láttuk ilyen

utolsó sort (*Isa mënd ozhuz járók vogymuk*) mottóként előbbrehozza, majd visszahozza a legelső két mondatot, amelyet a Beszéd zárósoraival kerekít le: *és keáltsátok Uromukhoz hármul: Kyrie eleison!* Az ima és a ritmus szerint egyszerűbb, prózához közeledő oráció elhagyásával Durkó a Példázatra koncentrálta oratóriumát. Műve így két fő intonáció körül kristályosodik ki, az egyik a teremtés és az édenkert hangja, a másik a bűnbeesésé és a halálé.

Lapozzuk végig a partitúrát. A latin szövegű Prológus feladata az volna, hogy a nyitott sírhoz vezessen és előkészítsen a Beszéd meghallgatására. A zenetörténet legnagyobb epikus remekművei, a Máté Passió vagy a Cantata Profana-félék éppen ezért indulnak óriáslélegzetű, egyenletes lüktetésű monumentális nyitány-tételekkel. Durkó oratóriumában kis, kontrapunktusnak nevezett, változó színű és tempójú szakaszok füzérformájában szólal meg a nyitózene, ebből kettő csak a zenekaré, a többi főszereplője a kórus. Első pillanatra, a cím kimondása megkapó atmoszférájú. S itt ismerjük meg az oratórium mottóját, amely kisugárzik az egész darabra, és mintegy keretbe foglalt, hangsúlyos megjelenéseivel, oszlopként tartja és tagolja majd az épületet. De a hang az intonáció kicsit elvont, legalábbis nehezen jön át a zenekaron, hiányzik

szerves része az oratórium stílusának. A zenekari Fúga kórusszakaszba torkollik, a szövegbeli ismétlés (*Látjátuk feleim*): a második rész végének közeledtét jelzi. Az eddigi lírai elbeszélő vagy reflektáló jelleg fokozatosan megváltozik. Extatikus-ritmikus karakter jellemzi a zenét, amely egy kitűnően ellenőrzött aleatorikus szakasz segítségével természetesen hullámzik, dagad, nő az oratórium hangvolumenbeli csúcspontjáig és egy drámai hatású, hosszú szünet után a tenorszóló már az oratórium harmadik részét indítja.

Itt lépünk be a másik intonációs körbe. Az átmenet és az új szín kikeverése (cembalo, vibrafon, hárfa, satöbbi) mestermunka. A kórus egyelőre csak vokálisokra írott színharmóniákkal festi alá a tilalom szavait, az ábrázoló erejű ragyogó recitatívót, de a halál említésekor igazán megretten. A férfikar modern kvint-orgánuma — újabb telitalálat — már a sötétség birodalma felé vezet, s a következő tétel már innen zúdítja ránk az oratórium nagy haláltáncának zenéjét (*Engedë ürdüng intetüinek*). Zeneileg-drámailag ez az oratórium harmadik csúcspontja, végén a halál látomásával. Az utolsó recitatív van még hátra, ez is erőteljesen ritmikus, drámai jellegű, a tenor és bariton kettősében bontakozik ki; most a tenor jár elöl s a kórus bátortalanul echózik, végül a „haragtól" ijedten egyetlen akkordba szorul a lé-

a szö
zióit,
togat
benni
nyitot
a mi
talán veszélyeztette volna a kom-
pozíció zártságát, s nem illet volna a Durkóra oly jellemző, minden romantikától, minden expresszionizmustól idegenkedő klasszikus magatartáshoz.

Az oratórium zenei értékeiről beszámolva mindenekelőtt az a biztonság csodálatos, amellyel ez a kiváló zeneszerző a hangszeres műfajok és a kisformák láncolata felől a két Ady-kantátán át ide érkezett, az Ürdüng és Turba tételek makabreszk és drámai kórushangjához, s a szólórészek érett, súlyos, sokatmondó recitatív és ária stílusához. Színérzékét, magasrendű zeneszerzői tudását már természetesnek vesszük. Kevés olyan műve van azonban, amely sajátos formai, technikai, hangzásbeli ötleteit ilyen tartalmi intenzitással sűrítené. Ezen a szinten már az egyéniség nyomja rá bélyegét minden műhelyfogásra, s a technikán, stíluson „átüt" a közlés, az intonáció. Az oratóriummal az életmű a II. vonósnégyeshez hasonló újabb, összefoglaló magaslatra érkezett. S mi gazdagabbak lettünk.

A Halotti Beszédet *Fülöp Attila* és *Ütő Endre* szólóival a *Magyar Rádió és Televízió szimfonikus zenekara és énekkara* — karigazgató: *Sapszon Ferenc* — mutatta be

1970 JUL 2 3.
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

PERNECZKY GÉZA: Attalai Gábor

1021

Képzőművészet

Textil-biennálé

A plakátokon fal- és tértextilt olvashatunk, az ügyben konzultálásra felkért Lőrincze Lajos textilművészek kiállításáról beszélt, de mondhatnánk egyszerűen faliszőnyegeket is — a lényeget akkor sem tudnánk egy szóval megfogalmazni. A *Szombathelyen* most első ízben megrendezett textilbiennálén ugyanis olyan művek szerepelnek, melyek a régi gobelin és falitextil-műfajokból nőttek ki, de időnként a falat is elhagyva, és merészen a térbe kilépve, másrészt elhagyva a puszta díszítőművészet területét, és önálló értékű mondanivalót tolmácsolva, most az egyik legrangosabb képzőművészeti műfajjá fejlődtek. Művelőiket méltányos lenne *textil-képzőművészeknek* nevezni.

Két évvel ezelőtt, az Ernst-Múzeumban rendezett faliszőnyegkiállításon derült ki, hogy vannak ilyen művészek. Nehéz eldönteni, hogy a most elindult biennálésorozattal melyik fél járt jobban: a textilképzőművészek, akik a jövőben rendszeres seregszemlére számíthatnak — esetleg nemzetközi kiállításokra is —, vagy Szombathely és a Vas megyei közönség, akik a képzőművészet intézményes pártolásában váratlanul és szorosan Baranya mögé zárkóztak föl.

Fali-textilbiennálé eddig csak egy volt a nemzetközi mezőnyben, a Lausanne-i. Szombathelynek tehát nagy esélyei lehetnek. Másrészt Vas megyében számos textilipari üzem és gyár működik, s ezek a kiállított műveken okulva, vagy a jövő kiállításait anyaggal, különböző félkész termékekkel segítve bekapcsolódhatnak az igényes textilművészeti fejlődésbe. Nagy esély ez a kiállító művészeknek.

A textil-falikép önállósulása és rangos műfajjá növekedése szinte szükségszerű volt. Miután az eddig legimmanensebb műfajok, a fesztészet és a szobrászat a díszítőművészethez és az ornamentikához közeledtek, az eredetileg ornamens karakterű textildíszítmények ugyanezt a fejlődést az ellenkező irányba tehették meg. A festészet előkészítette az utat az ornamens motívumok növekedése és tartalmi súlygyarapodása felé. A textilnek csak a maga színesebb és dúsabb anyagszerűségét kellett ezekhez az ornamensekhez hozzáadnia, és máris előnybe került. A kelet-európai országokban külön fejlődési tényezőnek számíthat az a körülmény, hogy a modern festészet mozgalmai ide csak a második világháború utáni évtizedekben érkeztek el, s ezért nagyobb erők, frissebb energiák jutottak a textilművészetre. És fontos forrás ezeknek az országoknak a még elérhető közelségben lévő népművészeti hagyománya is.

Ezen a tárlaton a technikai lehetőségek és a tartalom új egyensúlyát a legmerészebb oldalról kipróbáló mű *Attalai Gábor* Vörös motívum című kompozíciója. A vörös filcből készült, a saját súlyától lazán lógó és finoman hajló szalagritmus, s a több mint három méter magasból alázuhanó karcsú formák igen szuggesztív hatást keltenek. *Búzás Árpád* két kiállított műve is térbehajló, szabadon eső applikációkkal készült, de észrevehetően több népművészeti emlék feldolgozásával. Sajnálom, hogy *Marik Eszter* festett és hatalmas lampionokra emlékeztető tértextiljét csak a bejáratnál láthattuk. Általában — a kiírt címmel ellentétben — a tértextilek tartózkodóan szerepelnek. Részben a művészek sem küldtek eleget (ki akarták először próbálni a biennálé teherbíróképességét?), részben néhány művet jobban térbe-helyezve lehetett volna állítani. *Szuppán Irén* faliszőnyege is jobban érvényesült volna, ha egy sarokba kerül, meghajlítva, *Arday Ildikó* keretre feszített pávaszem-motívumaiból pedig egész „várat" lehetett volna építeni. Érdekesen vegyítette az alapot és az eléje függesztett ornamenshálót *Tóth Sándor*.

A tavalyelőtti faliszőnyegkiállítás sztárjai most is a mezőny javát adják. *Szenes Zsuzsa* Fodormenta című gyapjúfaliszőnyegje az egyik legszebb, legszuggesztívebb alkotás, és a legnehezebb feladatot oldotta meg: a figurális szőnyeg korszerű megjelenítését. Ilyen karakterű mű csak egy van még ezen a kiállításon: *Erdélyi Eta* finom gúnyt árasztó udvarlási jelenete. *Szabó Marienna* hálóra applikált, s törékeny líraisággal telített lepkéje az egyik legszebb bizonyítéka a műfaj teljes emancipáltságának. *Szilvitzky Margit* egy ó-arany tónusú palástra emlékeztető kompozícióját hozta el most zárult pesti kiállításáról. A kékfestő *Bódy Irén* most „pirosfestő" lett, ezt bizonyítja egyszerű és szép műve, a Mályvák. *Cságoly Klára* a fehér anyag plaszticitását használta fel nagyméretű szőnyegén, *Fürtös Ilona* tiszta kompozíciójú alkotása ez alkalommal is kiemelkedő kvalitású. A kézzel festett selyemfalikép területén egyetlen művész jelentős, de sokakat pótol: *Hübner Aranka*. A hagyományosabb, kissé franciás stílusban *Pécsi László* egy nagyméretű, kék szőnyege lehet emlékezetes. A nemrég végzett fiatal textilesek sisalkenderből készült, rusztikus hatású szőnyegeket állítottak ki. Közülük legszebb *Temessy Ildikó* mexikóias színű és vitalitású kompozíciója.

Rádió

MÁGORI ERZSÉBET:

KON

MÉRTAN ÉS O

Gergely Ágnes hét évvel ezelőtt megjelent első kötetéből egy mesterségét kitűnően értő művészt, és egy szenvedő, de szenvedéseit mindig az intellektus gyógyító prizmáján átszűrő embert ismerhettünk meg. Jelenlegi, harmadik kötete még élesebben mutatja költészetének erőteljesen gondolati jellegét.

Képeinek állandóan visszatérő nyersanyaga: a tárgyak és a tér viszonya, a fényhatások. „Minden felület sokszoroz" „elmozdul a sík", „csiszolatlan tömör villogással — telítődnek a tárgyak", „a dolgok megváltozott optikája", „a bekerített élet negatívja". Kedvenc szavai: szöglet, dimenzió, tér, látószög. Mértan és optika azonban csak eszközei egy rendkívül gazdag élményvilág megjelenítésének. Ez az élményvilág a kezdettel összevetve horizontálisan szűkült ugyan, vertikálisan azonban bővült: sok, már feldolgozott élmény pontosabb, tehát hatékonyabb megfogalmazást kapott.

Mindig azok a versek a legsikerültebbek, ahol a költő hű marad saját lényegéhez. Ahol valami gyökeresen mást próbál — már nem érezzük eredetinek. Gergely Ágnes költészetének egyedis[illegible] távlati szemlélet teremti m[illegible], hogy a tárgyaktól időben vagy térben eltávolodik. Ezért tetszenek legjobban az „Apokrif dalok", a „Csillaghullás", az „Ellenfénykép", a „Téliszony", az „Ózonvíz", a „Növény és víz". Ezekben a versekben érződik leginkább objektumnak és szubjektumnak az a dinamikus kapcsolata, amit Gergely Ágnes mesterien tud megjeleníteni.

Nem tetszenek a „Sírfeliratok". Ezekben nem önmagához, hanem ahhoz a divatos irányhoz hasonlít, ami mai líránkban egyre jobban terjed. Ez az irányzat oly módon támad bizonyos jelenségeket vagy típusokat, hogy sohasem lehet pontosan tudni, ki a bűnös és ki az áldozat, ki az, aki valóban kártékony, és ki az, aki csak nevetséges. Nem az a baj, hogy az olvasót gondolkodásra késztetik, az a baj, hogy az ilyen versek nyomán a gondolkodásnak csak kétfajta eredménye lehet: mindenkit utálni kell; illetőleg senkit sem kell utálni, mert az élet olyan, hogy előbb-utóbb mindenki elromlik tőle. Gergely Ágnes sírfeliratairól inkább az utóbbi következtetés von-

tett irány többértelműségétol o[illegible] sem mentes, a rá jellemző intellektuális megvilágító erő ezekben a verseiben nem érvényesül.

Mindent összevéve: Gergely Ágnes világa tág és tágítható világ, amelynek a mértan és az optika nem határokat szab, hanem lendületet ad.

Keményffi Margit C

EGYS

Kamondy László pályájának adatai megtévesztőek. Nem olyan régen még a fiatal írók életkorhoz alig kötődő táborába soroltuk — legújabb novelláskötete pedig már két évtized termését kínálja. Az 1957-es *Fekete galambok* óta, a *Kancsal tündér* Kamondy László ötödik elbeszélés-kötete. Egyetlen, sokat vitatott regényén, az *Apostolok utódán* kívül láttuk, hallottuk és (főként) olvastuk drámáit is. Indulása óta „jelen van" szinte minden antológiában, bérelt helyet kapott a testére szabott felsorolásokban, többet dícsérték és vitatták, mint nem egy hasonló tehetségű nemzedéktársát, — de írói portréja a szakmai és olvasói közvéleményben mégis elmosódottabb sokakénál.

Az életmű summáját adó, majd nyolcszáz oldalas gyűjteménytől joggal várja a kritika, hogy anyagot-érvet ad a két évtizede alakuló vázlat képpé-rajzolásához. Nem befejezésre gondolunk, hiszen a szerző, alig túl a prózai ifjúkoron, a negyvenen, még minden írásával formálja vonásait: de a felismerhető, összetéveszthetetlen egyéniség jegyeit már joggal sürgettük. Nem a jövendő monográfusai, de a kortárs olvasók nevé-

Általai Gábor textil tervező
Lakástextil kiállítását rendezték
az Iparművészeti Múzeumban, ahol
textilei szerepeltek az Iparművé-
szeti Vállalat textil tervezőjeként.

Láttak, hallottuk:
1942. VII. 22. Kossuth, 20-36/11/Ki.

Vitális művészet – a művészet vitalitása

Beszélgetés Attalai Gáborral

ATTALAI GÁBOR

– Pályakezdésed idején, 1959 táján milyen volt a képzőművészeti élet?

– A képzőművészet 1959 körül az átalakulások idejét élte. Egy sor korábbi etalon már kiüresedett, és a művészek a kutatás összes ellentmondásával keresni kezdték az új kifejezési lehetőségeket. A kiemelt vonalat a köztéri munkák, a muráliák és bizonyos fokig az alkalmazott művészetek jelentették, de ezek nem túlságosan feszegették a művészet érdemi kérdéseit.

– A pályádhoz közelebb lépve: van-e ebből az időszakból olyan esemény vagy mű, amire szívesen visszaemlékezel?

– Egy valamiről konkrétan beszélni azért nehéz, mert úgy érzem, hogy a „mű" már akkor sem rendelkezett korábbi képességeivel: az egész világot magába foglaló műalkotás ideájától kezdtünk távolodni. A kötött hagyományokat és információkat hordozó klasszikus műeszmény kezdte megmutatni viszonylagos voltát, olyan korlátokkal rendelkezett, amelyek alól szerettünk volna felszabadulni.

A művészek a hatvanas évek közepe-vége táján kiléptek a kötött kategóriákból, a mű kötött értelmezéséből. Kezdtek feltűnni a pop sajátosságai, kialakult a geometriának egy újfajta értelmezése, ami már nem kifejezetten a konstruktivizmust és a klasszikus értelemben vett geometriát jelentette...

– Váltsunk most témát, beszéljünk az 1969-es Ernst Múzeum-beli kiállításról, amelyen magad is részt vettél.

– Számomra 1969 körül vált nyilvánvalóvá, hogy a problémák belülről való felvetése az aktuálisabb. Az anyaghoz, a matériához nyúltam mint új nyelvi eszközhöz. A textilmozgalom is kifejezetten ilyen szándékkal indult.

– A 60-as évek végén a textil kilépett a síkból a térbe, létrejött a textilplasztika, a tértextil, minitextil, átalakulóban voltak műfajok. Konkrét fórumok keletkeztek: a szombathelyi biennálé, a velemi alkotótelep. Beszélj erről a mozgolódásról.

– A klasszikus keretek kitágultak, megvalósult az anyagok és a műfajok demokratizálódása. A képzőművészeti standardokat új anyagok váltották fel: a márvány mellett belépett a hó, a bronz mellett a föld, a víz, a tűz. A textil bonyolult rendszer. Egy széles popos spektrum mentén helyezkedik el: papsapka, pelenka, pulóver, ipari textilek – körül vagyunk véve nagy tömegű textilanyaggal, amelyet túl lehetett vinni az addigi gyakorlaton. Nem is azzal a fő szándékkal, hogy képzőművészetté váljon, mert hogy mi a képzőművészet, meg mi nem az: akadémikus vita. A textil nem ezzel foglalkozott, hanem azzal, hogy mit tud önmagán belül kifejezni, mit tud önmagán belül kinyitni ahhoz, hogy újabb formációkat, információkat tudjon teremteni. Ez a mozgatóerő lökte ki a textilt a korábbi zárt helyzetéből.

(fotók Somfai)

– Ezek után mondhatnál valamit a szervezkedésről, a talpalásról, a veszekedésekről. Ki gáncsoskodott, ki segített?

– Meg fogsz lepődni. Nem is akartak olyan sokan „betartani". Ma úgy látom, hogy ha nincs kezdeményezés, akkor lehet igazán a nehézségekre hivatkozni. Nem azt mondom, hogy nem voltak ellenvetések, de ugyanakkor segítséget is kaptunk. Vizy Ottó, kiállításunk egyik bábája együtt dolgozott, izgult velünk. Fölajánlotta, hogy összehoz bennünket Szentléleky Tihamérral, Vas megyéből. Ez a találkozás létre is jött és három perc alatt egymásra talált a szakma és a vasi múzeum. Egy hét múlva már lenn is voltunk Szombathelyen, találkoztunk Gonda Jánossal, a Vas megyei Tanács akkori elnökével, elrendeződtek a biennálé keretei, aztán 1970-től elindult az a mozgalom, amit többé-kevésbé ismer a közönség. A biennálék eredményei alapján jött létre aztán a velemi művésztelep.

– Ott mi volt a célotok, mi foglalkoztatott benneteket?

– A szabad és kötetlen kísérletezések, vizsgálódások. Az indulásnál megkerestünk egy-két aktuális programot, ami feltehetőleg sokakat érdekelt.

– Például?

– Az első alkalommal az anyagok belső nyelvét tanulmányoztuk. Szinte már nem is textilről volt szó, előtérbe került a lágy anyag vizsgálata, ezen belül a fondék, a szálszerkezet, a vágás, a szakítás... Beszéltettük az anyagot.

– Forduljunk most a te pályád felé. Mik azok a csomópontok, amelyek determinálják a művészetedet? Miket sorolnál fel hamarjában, ha az életművedet kellene összeállítani? Mely munkádra emlékezel szívesen?

– A kérdésre nem könnyű válaszolni. Arra gondolok, hogy manapság túl sokat

Művészet 1981/10

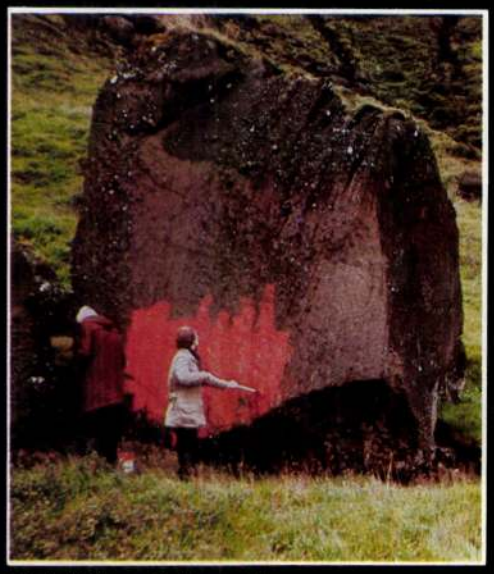

Attalai Gábor: Red-y made,
vörösre festett sziklák,
Izland, 1978 (fotó Attalai)

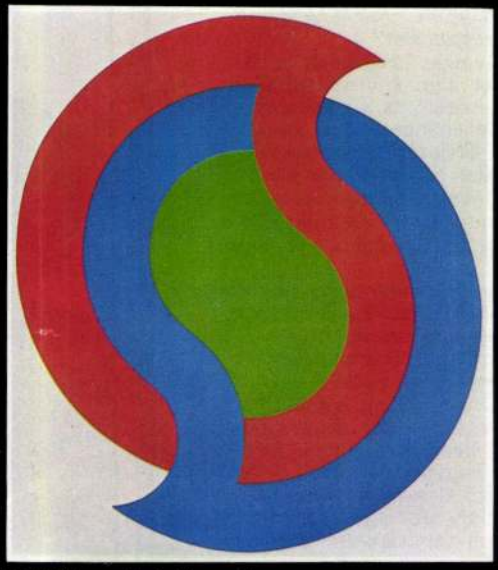

Fajó János: H. à Kopernik,
olaj, vászon, 150x130 cm, 1973
(fotó Somfai)

Két évtized

emlegetjük az életmű kifejezést, többet gondolunk erre, mint arra, amit életszerűen csinálunk. Nem hiszem, hogy az élettel egy húron pendülő művész régebben életművi problémákkal küszködött volna. Küszködött az őt körülvevő napi, társadalmi és személyes feladatkörrel. Én magam sem nagyon foglalkozom vele, még kevésbé az ellentmondásoktól mentes életművel. Nálunk divatos dolog a nagy egységes életmű megalkotása. De az életművet nem lehet mesterséges módon megcsinálni. Meg lehet élni és ebben a megélésben létrejönnek a művek is és rajtuk kívül még sok minden, ami legalább ilyen fontos.

A pályám elején két dolog izgatott: a textil és a festészet. A festészettel abban az időben mégsem tudtam igazán mély kontaktusba kerülni. Nem nyújtott olyan alaphelyzetet, amivel az életet direktül meg tudtam volna élni. A művészetet nem stílusként, esztétikaként kell felfogni, hanem úgy, ahogy éled az életet. Ahogy kinő a fa ága, lombja, ugyanúgy kinőnek gondolataid, érzéseid, kinő a világgal, a valósággal való kapcsolatrendszered. Az egyik oldalról ezt kell igazán megélni ahhoz, hogy a művészetnek létrejöjjön a személyes funkciója. A másik oldalon pedig megvalósulhat a művészet társadalmi funkciója. A művészet társadalmi szerepe távolról sem csak az, hogyan rendezed be ízlésesen, színesen, tartalmasan a hagyományos értelemben vett környezetedet, hanem a percepció, a világ új típusú érzékelése is. A klasszikus értelemben vett mű — amiről már beszéltünk – kötött információs rendszerrel dolgozik. Vegyünk egy példát: Donatelló *Gattamelatája* teljesen zárt gondolati és plasztikai egység, ami ugyan befolyásolja miliőjét, de nem a környezetére, hanem önmagára irányuló gondolat. Nem egy minden szálán a közegével kontextusban lévő integráns plasztika. A mai világban a kontextusok tömege az, ami leginkább érdekes számomra. A személyes és a materiális környezettel való nyitott viszony. Ezért is próbáltam mindenféle anyaghoz közeledni. Föl szerettem volna a magam számára szabadítani az anyagot. Dolgoztam földdel, hóval, ez jelentette számomra a változást a festés abbahagyása után. És kezdett érdekelni a fotó is, úgy, mint egy dokumentáliis, de egyben önmagát is sajátos módon kifejezni képes anyag. Ezektől a próbálkozásoktól számítom magamat, és meg kell hogy mondjam, ebben a tevékenységemben nem nagyon érvényesítettem a napjainkban annyira általános pragmatizmust. Elmentem például a Duna-partra – emlékszem, 1970-ben ragyogó hó volt, aztán évekig nem volt hó –, és kiástam a lépcsőn különböző motívumokat, egy csillagot, egy négyzetet. Ez az állapot sokkal nagyobb izgalommal töltött el, mint ha ugyanezt megfestettem volna, mert egyszerűen úgy éreztem, a táblakép ehhez képest pitiáner élmény. Élveztem, ahogy jöttek az emberek, érdeklődtek, mit csinálok, miért csinálom, meg vagyok őrülve? Miért ások ki a hóból egy csillagot az Erzsébet-hídnál? Jártam-keltem a városban, és élveztem, hogy amíg el nem olvad a hó, van egy emlékművem, és amikor a hó elolvadt, az emlékmű is eltűnt.

2

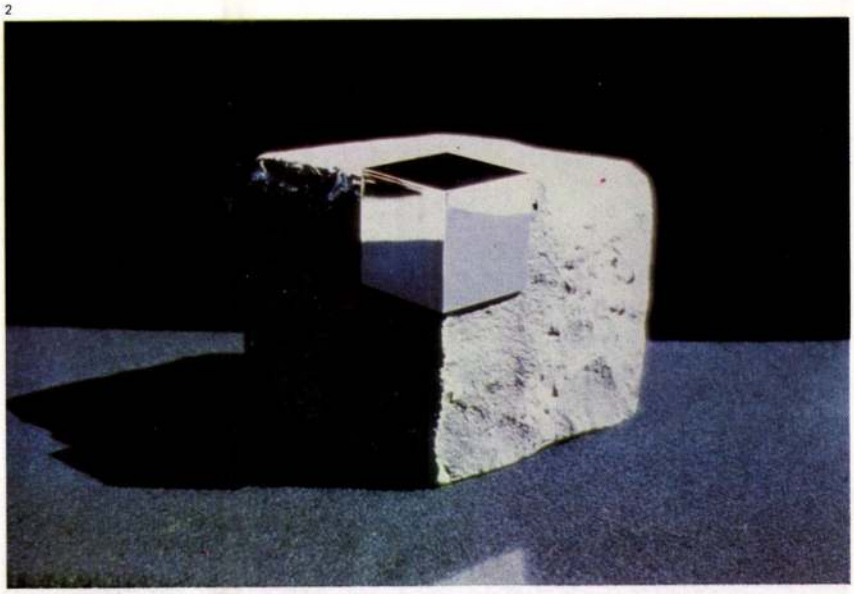

1

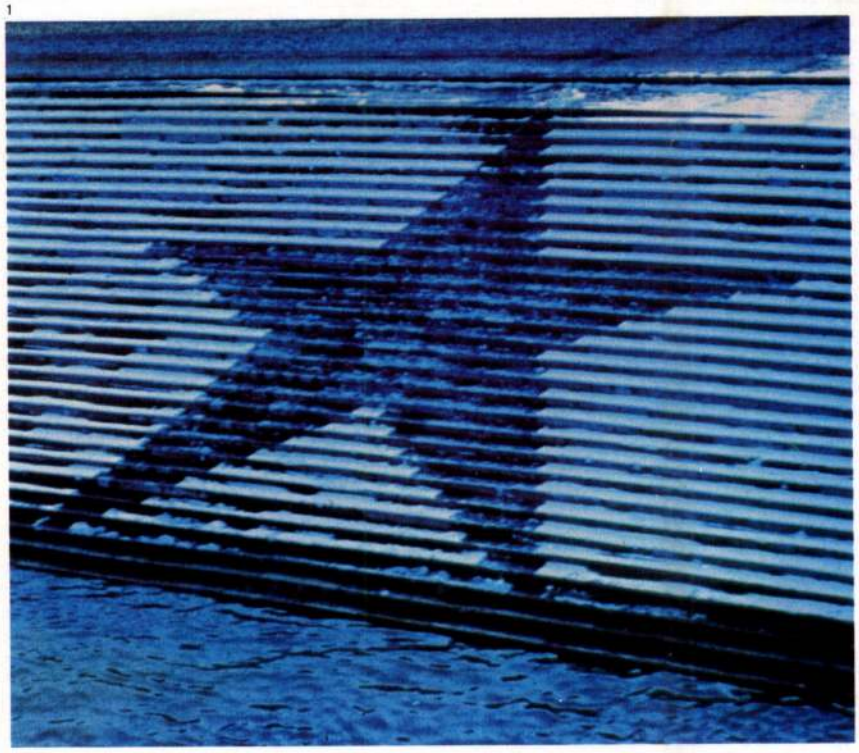

– Itt jelenik meg a fotónak a dokumentatív szerepe, mert ezeket az akciókat vagy szituációkat fotón rögzítetted, ezért bizonyos szempontból mégis belekerült a műtárgykatalógus jellegű művészettörténetbe. Én nem tudok a történetiség eszméjétől szabadulni, mert a szituációkat, a megéléseket, a műveket szeretem sorba rakni, összehasonlítani, rangsorolni. De ez a kritikus szempontja.

– Számomra azért érdekes ez a dialógus, mert a kritikus, aki a szóban és a gondolkodásnak egy más formájában teremti meg a fogalomrendszerét, mint a művész, tulajdonképpen olyan párbeszédet kény-

1 Attalai Gábor: Negatív csillag, hó, 15x15 m, budai Duna-part, 1970
2 Attalai Gábor: Ellentétes sarok, bazalt és krómozott acél, 20x20x20 cm, 1970 (fotók Attalai G.)

3

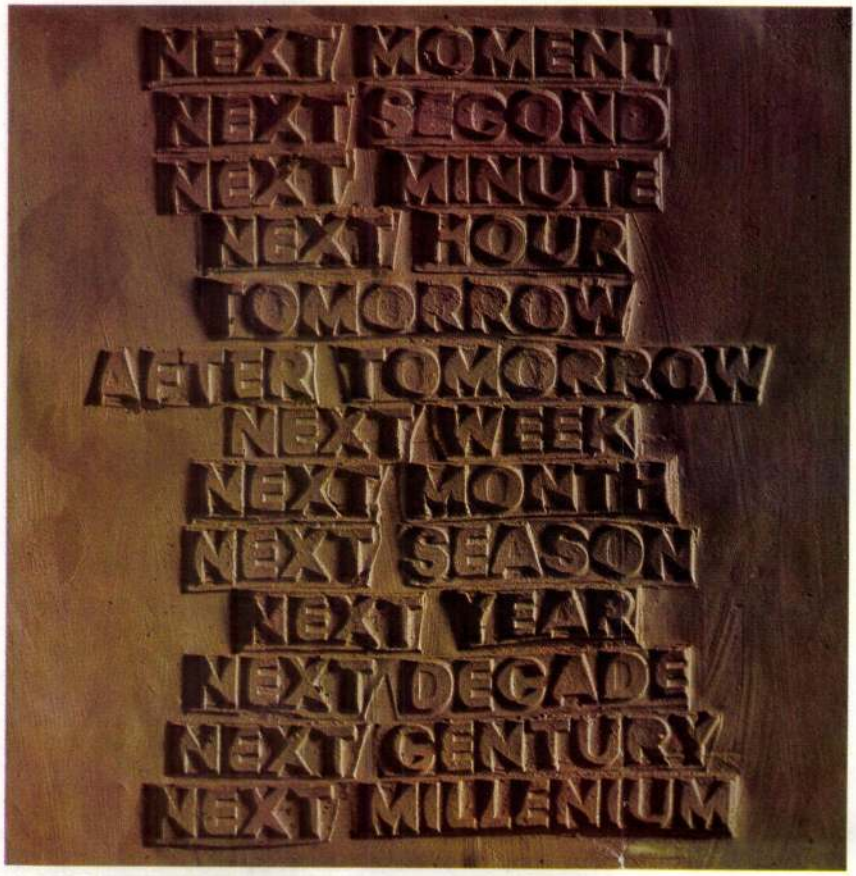

szerít ki, olyanfajta akciót teremt – mert a beszélgetés is egy akció –, amiben kétfajta fogalomalkotás kerül egymás mellé párhuzamba, és ez a kétfajta fogalomalkotás egy harmadik új fogalmi rendszert is megtestesít. Mert az, amikor te keresed a folyamatosságot, a történeti összefüggéseket, mondjuk egy pályán belül vagy kívül, akkor az egész dolognak az értelmét, az egész fogalomrendszernek a tartalmát keresed. Ez számomra nagyon szimpatikus. Azt hiszem, ez a magatartás a kritikának egy újfajta aspektusát teremti meg. A kritika is belép abba a körbe, amit a művészeti cselekvés körének lehet nevezni, mert meggyőződésem, hogy a kritika is művészeti cselekvés a maga módján. De most visszakanyarodok a kérdéshez. Ha az ember nagyon belemélyed a történelembe, akkor nem tud igazán történeti képet alkotni, legfeljebb egy fiktíven megrajzolt imázst adaptál. És ebben valami történeti mozzanatsort próbál megfogalmazni, vagy fölállítani, de igazából a saját történelmünket nem nagyon tudjuk megmagyarázni, kimondani. Hiszen jelenünk egyaránt az ismereteinkkel és ismeretleneinkkel való viaskodás. Ez lesz majd a történelem része. Én ezt próbálom párhuzamba hozni a cselekvéseimmel. Történik valami, ezt nevezem én életnek, de hogy ez az élet milyen, azért nem tudom pontosan értékelni, mert nincs elég rálátásom.

– A téma kapcsán önkéntelenül felötlik bennem Nietzschének a görög művészetről tett kijelentése, mely szerint a görögök nem ismerték a történelmet. Nietzsche a Történelem és élet című tanulmányában arra figyelmeztet, vigyázzunk, mert odajutottunk, hogy csak a történelmet látjuk és magát az életet nem. Tény, hogy csak bizonyos rálátásból tudod adaptálni napjaid történetét. De a jelen és a történelem között van kontinuitás. A történetiségnek a teljes elvetése az ember rendszerépítő hajlamát negligálja. Az élet sem teljesen kaotikus valami, ezért bizonyos törvényeket és szabályokat igényelek a művészet területén. Már csak azért is, hogy esetleg átlépjek rajtuk.

– Ezzel egyetértek. Óhatatlanul tele vagyunk szabályzókkal, amikről sokszor nem is veszünk tudomást. Azt hisszük, mert állandóan újat akarunk, meg állandóan vizsgálódunk, megtagadjuk azt, ami tegnap volt, pedig nem egészen így van. Vannak hagyományaink, ezeket úgy-ahogy értjük, és nélkülük nem is létezhetnénk, de másképpen, új szempontok alapján kell hozzájuk közelednünk.

– A 70-es évek közepére a hazai és az egyetemes művészetben ismét felfedezték a tárgyat, úgy, hogy előtte minden sallangtól és közhelytől megtisztították, és önmagában kezdték el vizsgálni, továbbá előtérbe kerültek a különböző cselekvésen, szituáción alapuló művészi tevékenységek, a fogalmi művészet stb.

– Az anyag felhasználásában, a cselekvésnek az alkalmazásában annyi sok új, életszerű lehetőség van, hogy ezt nem kibontani egyszerűen lehetetlen. Gondolj bele a következőbe: körül vagyunk véve tárgyakkal, ezeknek a tárgyaknak meghatározott jelentésük, tartalmuk van: a kutya kutya, az ablak ablak, a fal fal. Arra viszont már nem gondolunk, hogy a kutya kerülhet például egy olyan viszonylatba is velünk, ami nemcsak a kutya és az ember a kapcsolata például, nemcsak a kutya lefestésének lehetőségét tartalmazza, hanem azt is, hogy az élőlény a viselkedésével, bizonyos tárgyakra és jelekre adott reakciójával milyen új helyzeteket teremt. Azért mondtam a kutyát, mert mindig Duchamp-ra szoktunk hivatkozni, és kicsit unom a *Palackszárító* esetét meg a ready-made-ekkel való példálódzást. A tárgyakkal, élőlényekkel újabb cselekvési formákba kerültünk. Megemlíteném itt azt a sorozatomat, amelyen mint tárgyiasítható témával az idővel foglalkoztam. Azután amikor a ready-made-ből, a készre csinált tárgyból annak vörösre való átfestése révén egy sajátos alliterációval red-y-made-eket készítettem, a tárgynak a vörösre és nem a készre csináltságát hangsúlyoztam. Mit tudsz tenni, ha a tárgyat ugyanúgy befested, mint a vásznat, azzal a szándékkal, hogy a festéssel eltüntesd a tárgynak az összes korábbi kontextusát? Mert azt természetesnek tartjuk, hogy egy keretre feszített vásznat el tudunk tüntetni. Ha befestjük mondjuk zöldre, akkor az egy mező érzetét fogja kelteni, vagy megfestjük kékre, és akkor az ég érzetét kelti. De meg lehet-e tenni azt, hogy úgy festünk át egy tárgyat, úgy értelmezzük újra, hogy e tárgy megszűnjön a festék filmje alatt, és valami új jelenség tűnjön föl ezen a tárgyon? Persze ez így nagyon filozófiai vagy szakmai kérdésnek tűnhet, de mégis annyira izgatott, hogy áldoztam rá időt, és megnéztem, hogyan viselkednek a jelenségek egy ilyen előadás esetén. Vagy újra említeném az időt, hogy mint objektet kifejezésre lehet-e juttatni? Ennek érdekében jó pár időobjektet, időbélyegzést meg időviszonylatot csinál-

3 Attalai Gábor: Időprocess, agyag, 20x20 cm, 1972
4 Attalai Gábor: Csönd és háló, tus, 20x56 cm, 1979
(fotók Attalai G.)

4

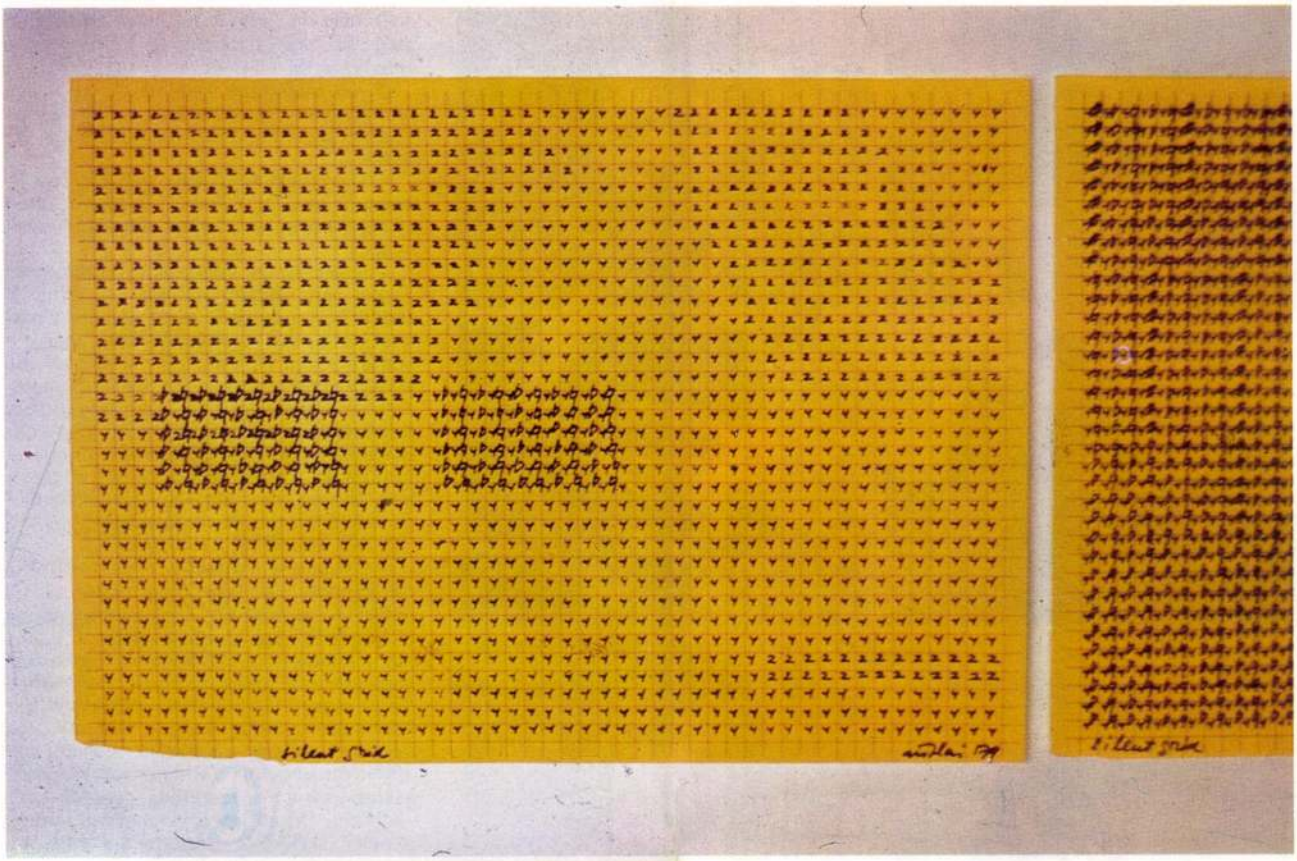

tam. Mindig az érdekelt, hogy egy adott probléma önmagán belül mennyi mindent tud elmondani. A filc is ezért izgatott. Ez a teljesen egynemű anyag lusta, lustán viszonyul a behatásokhoz. Az érdekelt, hogyan tudja felvenni a beletervezett helyzeteket, hogy ezekben a helyzetekben a térrel milyen konfrontációba vagy azonosságba kerül. Foglalkoztam a fotográfia belső lehetőségeivel is. Lefényképeztem egy embert egy méterről, aztán 10 méterről, aztán 50 méterről és végül 100 méterről. A figura egyre kisebb lesz ugyanabban a képmezőben. Most ha a különböző távolságról készült felvételeken a fejet egyenlő nagyságra nagyítod, egy olyan portrésorozatot fogsz kapni, ami azonosítható a figurával, de a fej fokozott nagyításának a következtében egyre inkább emulziónak hat, az anyag természete dominál rajta. Egyre erőteljesebben előtérbe lép az emulzió, miközben egyre felismerhetetlenebbé válik a portré. Történetiségében nézve a dolgot: másképpen közelített a portréhoz Ghirlandaio, és megint másképpen Velazquez. De úgy érzem a fent említett módon még nem közelítettek hozzá. Ez egy új információ arról az emberről, akit fényképezel, továbbá azokról a tartalmakról, amelyek az anyagban benne foglaltatnak, ebben az esetben a fotóemulzióban és a távolságban. Ezek az embernek, az anyagnak olyan sajátos visszatükröződései, amit, úgy érzem, ha eszünkbe jut, érdemes megörökíteni. Soha nem foglalkoztam túlzottan a jelenségek esztétikai értékelésével. A felvetett problémára érkező válasz érdekel. A kapott válasszal máris többet tudok a világról. Végül is az emberiség egész története az egyéni világok kitágítása. Ha az emberben valami kapcsán felmerül egy probléma, az csak akkor tűnik el, ha megválaszolta magának. Így győzzük le a lehetetlent: fölemelkedünk a levegőbe, bepillantunk az emulzió mélyébe.

– És most legújabban 1981-ben mivel foglalkozol?

– Az elmúlt másfél évben a csend foglalkoztatott. Hogy kifejezhető-e valami módon. Zenehallgatás közben úgy tűnik, hogy mindig csak a hangokat halljuk. A muzsikát a hangok tömegének tartjuk, pedig a hangok és a szünetek tömege. Elkezdtem azzal foglalkozni, kifejezhető-e szünetekkel a csend.

– Lépjünk most tovább, beszéljünk napjaink képzőművészeti életéről. Hogyan látod képzőművészetünk helyzetét, mi a teendője és mik a lehetőségei egy képzőművésznek?

– A képzőművészet fogalma nálunk túl pragmatikusan értelmezett. Egy erősen alkalmazott művészeti szemlélet érvényesül benne. Alkalmazott művészetként kezeljük a köztéri szobrot, a muráliát, ezekre adnak megbízatást, mert azt mondják, a közönség számára ez a leghasznosabb, a társadalmi mozgatóereje ennek a legnagyobb. Ez nem egészen így van.

Ha a közönséggel való kapcsolatot fontosnak tartjuk, akkor a kiállítások a legnyitottabb fórumok. Jó kiállításpolitika esetében ez az a fórum, ahol a legnagyobb számú nézősereg megfordulhat. Egy jó tárlatot megnézhet 100–120 ezer ember. Hiányzik képzőművészeti életünkből az a felfogás, hogy nemcsak annak lehet társadalmi haszna, amit berendezési tárgyként alkalmazunk. Sokan úgy fogják föl – legalábbis a gyakorlatban ez történik –, hogy elsősorban annak van társadalmi haszna, ami megvásárolható. Ugyanakkor számos olyan dolog kimarad a képzőművészeti életből, aminek nézetem szerint igencsak haszna lehetne. Az akciókra, a kiállításokra gondolok, de nem olyan típusúakra, amilyeneket manapság csinálnak, mert az inkább a múlt századiakra hasonlít.

– Hogyan képzelnél el te egy kiállítást?

– A kiállításhoz mindig a filmből meg a zenéből veszem a példát. Elmegyek egy koncertre, és eszembe sem jut, hogy on-

5

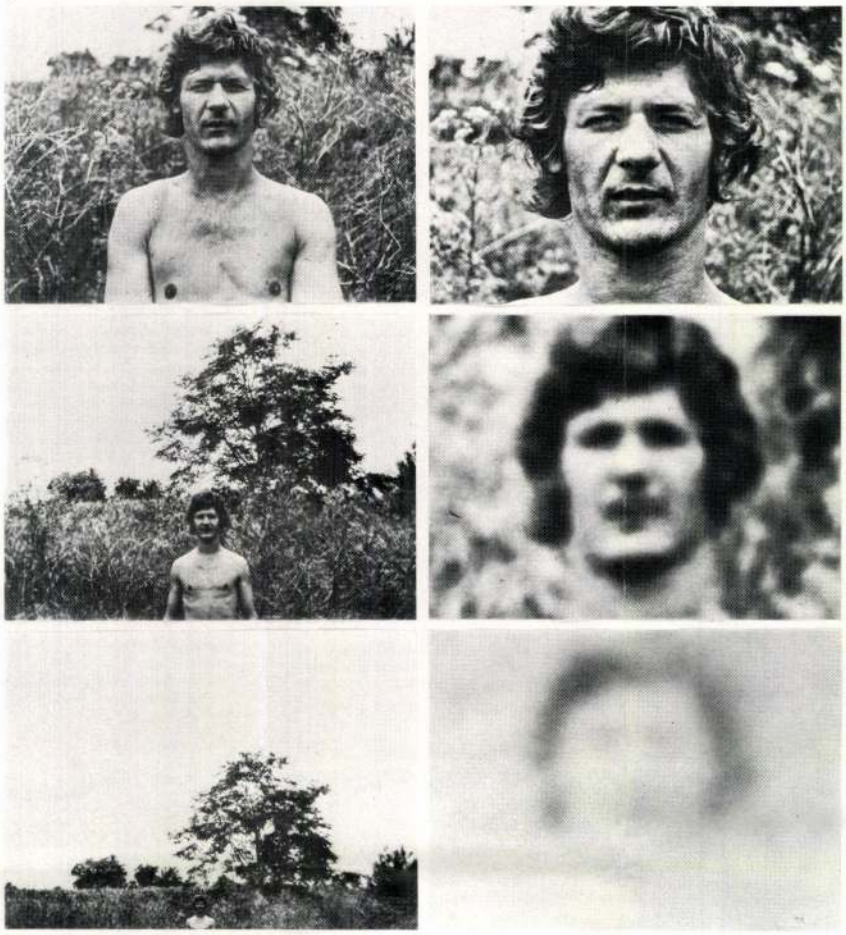

nan hazavigyem az éppen játszott darabot. Megvehetem más előadásban hanglemezen, stúdiófelvételen, de azt a koncertet soha nem vihetem haza. Ha filmet nézek, azt sem tudom hazavinni, esetleg még egyszer megnézem. Mégsem mondja senki a filmre, hogy nem eléggé hatékony művészet. Nos, a képzőművészettel kapcsolatban állandóan az merül fel, hogy az a hatékony művészet, amit haza lehet vinni, amit meg lehet venni. Ez részben igaz is, az ilyenfajta képzőművészet hatékony, de nemcsak ez hasznos, és sajnos csak ebből a fajtából van. Mi az, amiből nincs? Olyan kiállításokat kellene rendezni, amelyeken a jelennel való együttélésről is lehet beszélni. Olyan művészeti felvonulásokat, amelyek úgy egzisztálnak, mint a film vagy a koncert. Nemcsak az eladhatóságot kellene számon kérni, hanem azt is, ami a tudatunkban hazavihető. Hiszen abból, amit ismerünk és látunk, mi fér el egy lakásban? Édeskevés. Nyugodtan építhetünk tehát arra az igényünkre, hogy a kultúrát nemcsak közvetlen környezetünkben, hanem magunkban is hordozzuk. Ha a tudatunkban élő képzőművészetet mégis haza akarjuk vinni, ott van a könyv vagy valami könyvszerű dolog: katalógus, olyan „könyv", ami műként élhet tovább, a kiállítás emlékeként, dokumentumaként.

Minden ember alkotni szeretne, és egy új típusú társadalmi struktúrában egyre többen akarnak, fognak alkotni. A tárgyi világunk azonban behatárolt. Nem termelhetjük tele a földet több kilométer vastagságú tárgyhalmazzal. Van még egy másik megoldás is, ami most kezd Japánban meg az USA-ban divatba jönni, ez a videókazetta.

Olyan kiállítások kellenének, ahol egy probléma mentén fel tudnak vonulni a művészek, akiket az adott problematika érdekel.

– Szeretnék még egy sokakat foglalkoztató kérdést feltenni. Hogyan látod a magyar és az egyetemes művészet viszonyát?

– A kettő nem választható külön, mint ahogy nem választható külön Goethe és Madách. A kis népek, mint például a magyar is, sokkal egyetemesebben nézik a kultúrát, mint a nagyok. Az ember alkotta kultúra mindig egyetemes, hiszen egyetemes az emberiség is. A csádi négertől az Ausztráliában élő emberig, a magyartól az eszkimóig – ez az egyetemes emberiség. Kultúránk – olyan információs rendszerben, ahol mindent tudhatunk egymásról – nem lehet más, csak egyetemes.

– Mit adunk mi a világnak?

– Mit adunk a világnak? Nem adunk-e túl keveset, és nem fogadunk-e el túl sokat? Az az érzésem, hogy nem fogadunk el eleget és nem is adunk eleget. A kultúrából mindent el kell fogadni, amire van kapacitásunk, mert az rossz nem lehet. Hogy mások többet szívhassanak fel belőlünk, ezért többet kellene tennünk. Van bennünk valami importáló hajlam, túl affinitívak vagyunk a világfórumokon zajló események iránt, szeretünk gyorsan kapcsolódni. De abban a pillanatban, ahogy a belső kultúránk autonómiája nagyobb lesz, nem lesz időnk és energiánk annyira kapcsolódni, mert saját dolgainkkal leszünk elfoglalva. Ha a jelenünkkel egyidőben vagyunk, akkor a nagy fórumokkal, az egyetemessel is normális lesz a kapcsolatunk. De odafigyelünk-e eléggé arra, hogy olyan hatékonyan jelentkezzünk, hogy esetleg a világfórumok is ránk figyeljenek?

Egyik előadásomban Székely Andrást citáltam. Azt írta egy kiállítás kapcsán, hogy túlságosan sok benne a külhoni ez meg az. Ugyanazt, amit ő külhoninak mond, azt külföldön magyar sajátosságként értékelik. Erről kellene leszokni. Aztán még valami. Amire mi érzünk rá,

6

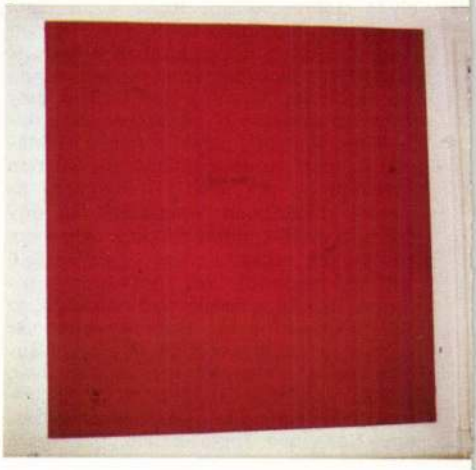

5 Attalai Gábor: Hugyecz Ferenc, termelőszövetkezeti agronómus portréja, fotó (távolságra és azonosságra), 6x18x24 cm, 1973
6–7 Attalai Gábor: Red-y made murális és Red-y made objekt, akril, 200x200 cm, illetve 100x80 cm, Sudurgata Gallery, Izland, 1978(kivitelezte: Eggert Petursson)
8 Attalai Gábor: Vonal és por, papír, filcpor, 40x40 cm, 1980
(fotók Attalai G.)

Attalai Gábor, textiltervező iparművész

Vita, interju, jegyzet a kultúráról.

A Műcsarnok nagy iparművészeti kiállításával kapcsolatban beszélget az adásban Ránki Júlia a kiállítást megtervező Attalai Gábor textiltervezővel, Buzás Árpáddal, a Képző- és Iparművész Szövetség alelnökével, Schrammel Imre keramikusművésszel.

Gondolatjel.

1980. IX. 14. Kossuth, 14.05 (Sz. Lné).

Népszabadság
1984. VI. 2.

Vancouveri házak

Attalai Gábor bemutatója a Helikon Galériában

Nem sokat használnánk ezúttal, ha a szokásos módon illusztrációval ékítenénk ezt a beszámolót: a kiállított fényképek egyenként még színesen sem különösképp szenzációsak, a mi fekete-fehér oldalunkon meg éppen szürke, jelentéktelen volna, ha egyet — bármelyiket — kiemelnénk. Nem is szenzációnak készültek a felvételek, nem fényképalkotói remeklések, és nem elképesztő képtudósítások. Csak házfotók. *Attalai Gábor*, az élénk szellemű és nyugtalanul sokfelé tevékeny textilművész Vancouverben járt, és végigfényképezte egy kertváros családi otthonait; alighanem a legszokványosabb látnivalót, amit egy kanadai nagyvárosban fotografálni lehet.

Mert vélhetően — ez nem egészen bizonyos — a kanadai Vancouverről van szó, s nem az USA-beliről. De ez sem különösen lényeges. Az a földrész és az a településkultúra minden szabványtudósítás szerint tele van szolid kertvárosokkal; ápolt füvet, takaros homlokzatokat, formára nyírt örökzöldeket és piros tetőket vagy járdákat Attalai bárhol fényképezhetett volna az észak-amerikai kontinens mérsékelt éghajlati zónájában. Attalai mégis igen jól tette, hogy vancouveri képdokumentumait kiállította a Helikon Galériában. Privát fényképgyűjteményébe is elrakhatta volna a manzárdtetőket és a nagy ablakokat, a díszletbástyaszerű bejáratokat és az ápoltságot, a lovagvárra emlékeztető kicsi nagyzolásokat és a természetes, nyugodt otthonhangulatokat, meg az egyformaságban finom, árnyalatnyi s nem is mindig választékos ízlés szerinti különbözőségeket. A kiállító leleménye ezúttal az, hogy nem futott el a felületén mindannak, amit némi szépirodalmi vagy sajtójártassággal ezekről az otthonokról legyintve tudomásul veszünk; utánajárt a közhelynek, amint a bevezetőben írja, a helyszínen lenyűgözte a közhely, s ez hihető, mert hat a pesti nézőre színes fényképek révén is a vendégkönyv tanúsága szerint.

Természetesen: az építkezéskultúra, az egyenletes és magabiztos otthonteremtési szokások hatnak, s természetesen nem önzetlenül, nem érdek nélkül. Önzetlenül, némi irigység híján érdektelenek is volnának. Ezek a kispolgári családi otthonok sem a ma vitatott modern-sallangtalan építészeteszmény, sem a ma vitatott, sallangos-posztmodern ideák, de még a tegnapelőtti historizáló ízlés felől nézve sem kínálnak semmiféle megjegyeznivalót; stilisztikai élményen kívül még stilisztikai antiélménnyel sem szolgálnak. A házak ilyen szempontból tökéletesen érdektelenek. De a házak mint otthonok, mint modernt, nem modernt és posztmodernt önfeledt természetességgel egyetlen lakóhelyideálnak alárendelő építmények, imponálók. És különösen imponáló az az építői-építtetői magatartás, amely láthatóan létrehozta őket. Amely nem figyelve ötvenéves „nagyépítészeti" elméletekre és tegnapi divatokra, minden formát felhasznál, és minden formát mellőz, és naivan vagy tudatosan csak egy középjómódú életkultúra konkrét szükségleteit, némi szokást, éghajlati tényezőt és praktikumot hajlandó normának tekinteni.

Ez irigylésre méltó a magyar kiállításlátogató számára, nem a négyzetméterek, a lakószintek, az ápolt kertek vagy a sejthető teljes polgári komfort belül, ami a képeken nem is látszik. S valóban méltó az irigylésre, mert ma már van is alap, ahonnan magyar családiház-építők irigykedhetnek. Van — ha nem is újvilágnyi létszámban, s a pénzügyi meg a beszerzési lehetőségek szerint nem is újvilágnyi bőségben — magyar középjómódú építtető réteg, épülnek középjómódú otthonok Magyarországon. Csak *rendben tartott építési szabadság* nincsen egyelőre még; a vállalt fegyelemnek és az öntudatos-megalapozott kötetlenségnek olyan harmóniája, amely materiális és hagyomány-bizonyosságokra épít. Olyan évtizedes-évszázados természetesség, amely kilöki (nem is hagyja elkövetni) az alpesiálom-házat a kockablokk mellett ugyanazon kertvárosi utcában, amely kirívónak tartja a bombabiztos betonerődítményt a törpe kastély tőszomszédságában.

Néhány esztendővel ezelőtt még egy ilyen vancouveri példatár néhány álmodozó magánügye maradt volna, a realitások közt élő közvélemény számára pedig érdektelenül messzi, de legjobb esetben is provokáció. Ma nem irreális a mérce, s minthogy nem irreálisan elérhetetlen, nem is felizgató. Mert lehet — valószínű —, hogy ezekben az idilli vancouveri kertes otthonokban sem csupa idill lakik. De bizonyosnak látszik, hogy azok a nem dúsgazdag családok, amelyek ezeket a házakat lakják, embermód élhetnek, ha az emberi módra élés egyéb feltételei nem hiányoznak; ez az építészet megteremti számukra a természetes otthont.

Csak látszik bizonyosnak mindez, nem tudható: Attalai higiénikusan tartózkodott minden olyan gazdagságszimbólumtól, ami a házak, az építés, a lakás minőségénél többre utalna. Nem közönséges jólétfelvételeket csinált, amilyenekkel rokonok és propagandamasinériák szoktak kápráztatni rokonokat és társadalmakat. Még emberalak sincs ezeken a képeken; bizonyára ezért érvényesül ábrázolásuk célja, az építés humanitása. A tiszta, dokumentatív, régi és újfajta művészkedés nélküli felvételek nem művészeti kiállítássá komponálódnak. De kiállítássá: gondolkodó és érzékeny művész figyelmező-tapintatos kiállításává.

R. Gy.

alkalmassag [illegible] nek az eredménye, hogy kevés kivételtől eltekintve szavaló *egyéniségek* jelentek meg a zsüri előtt. Akiknek a teljesítménye alkalmat adott bizonyos következtetésekre. Mindenekelőtt arra, hogy a versmondás — tehát a költészet — a fiatalok érdeklődő közösségeiben nem veszített vonzerejéből. Ízlésviláguknak van műveltségi fedezete. Előadói modorukban fellelhetők olykor — ez egyébként nem meglepő — pódiumhatások és befolyások, televíziós élmények. De ez nem baj; a színpadokon, a televízióban kiváló versmondók szerepelését látják, s hogy egyik-másik személyiség hatást gyakorol az ifjú szavalókra, érthető és egyáltalában nem is haszon nélkül való. Örömmel kellett megállapítani, hogy nemcsak azok nyújtottak elismerésre érdemes produkciót, akiknek felsőbb tanulmányaik közel állnak az irodalomhoz: a bölcsészek, a nyelvszakos főiskolai és egyetemi hallgatók. Szembeszökően jól szerepeltek a *katonai* akadémiák növendékei, a különféle *számviteli* főiskolák diákjai. A huszadik századi, a kortársi magyar irodalomban igen imponáló jártasságot mutattak. Ők is, a többi szereplő szavalók is a jelenkor magyar irodalmának *valódi értékeihez* nyúltak.

A versmondás természetesen szereplés. Aki nem akar szerepelni, nem szaval verset. Ez nyilvánvaló. A diákok fellépése, magatartása — ugyancsak egy-két kivételtől eltekintve — azonban mégsem a szereplésvágyat, hanem *az irodalommal való folya-*nyezését Asbóth Jánossal, Pálóczi Horváth Ádámmal, Dukai Takács Judittal, Kazinczy Ferenccel és Kazinczy Klárával együtt támogatta. Az ő szellemükben éledt újjá kétszer is, 1932-ben, ekkor József Attila, Tersánszky Józsi Jenő, Tamási Áron, Nagy Lajos, Fodor József és mások részvételével, majd 1958-ban, a keszthelyi Helikon.) „Kizárattak" a magyar klasszikusok, kényszerűen kimaradtak középkori és antik költők, akiknek műveit, mint lehangoltan elmondták, a diákok nagyon szívesen szavalták volna.

De a kívánalom megakadályozta.

A másik tanulság tehát: nem kell ilyen felesleges előzetes „elvárásokkal" szárnyát szegni a diákok versmondó kedvének. A klasszikus irodalom — a költészet —, bármiféle szempont szerint vizsgáljuk is (ámde lehetőleg ebből az alkalomból ne vizsgáljuk semmiféle szempont szerint), *nem alábbvaló a mainál.* A feltételezés is nevetséges. Egy szavalóverseny nem attól válik maivá, hogy előítélet-terhes kiírás a tartalmát a mára korlátozza, hanem attól, hogy *ma sugározza a költészet egyetemes értékeit.*

A szavalóverseny szép volt, ez a baklövés elfelejthető — de intelmül szolgálhat a jövendőre, hogy még többen, még nagyobb kedvvel s szabadabban adhassák elő, amit tudnak, amihez kedvük van, ami önmaguk és mások épülésére szolgál.

Tamás István

7x1

„A közmondások változása"

című kötetemben kívánom
majd ezt is közreadni:
„Ahol csak a pénz beszél,
ott a kutya sem
mer már ugtani!"

A csúcsra érnek

a kilencvenes években
társadalmunk ifjú tagjai!
Egy a bökkenő!
A csúcsról ma még csak annyi
biztos csupán, hogy demográfiai!

A fiatal közgazdász

kéziratában ezt láttam: „proletár"! A szót így választotta el.
Mit tegyek? Professzora átsiklott felette.
Most én szóljak helyette?

A borítékos sorsjegy

öt forintért adja vissza
a vágyott ifjúságot!
Zsákbamacska, de ősénél ügyesebb,
mert tud valami újat! Vigasztal is:
„Újra húzhat!" — mondja a szöveg.
„Nyeremény helyett!"

A film

különleges szerepet foglal el
a művészetek között. Ezt a szerepet
néhány tapasztalatlan
alkotó úgy fogja fel,
hogy a filmet a sikerért
csupán forgatni kell!

Gyermekvédelem

Beton van a játékszerek alatt
gyep és homok helyett a tereken!
Koppannak-törnek a pici kezek,
a buksi fejek! Önfeledten, de mégis
biztonságosan játszani majd csak akkor lehet,
ha ebben a játékban a betonfejek végleg veszítenek!

Szaporodik könyvespolcom

az eredetit idéző könyv: a hasonmás
kiadás. Lapozgatom őket, és valódi
bennem a tisztelettel vegyes áhítat.
Az „Aranyborjú"-történetének ismeretében
nem szégyen azt bevallani, hogy a két
kőtábla sem eredeti, hanem az Úr
kegyéből készült, hű és hiteles másolat!

BORBÉLY TIBOR

Általai Jakab

Letisztult intellektuális és
magas szintű formakultúrát
hordozó művei összhatásukban
feszesek és dinamikusak.

Forgács Éva: Magyar textilkiállítás Aalborgban.
Művészet, 1978. november - 22. lap.

Attalai Gábor, textiltervező-iparművész

Ritkán látható, de fontos kiállítást mutat be a Magyar Nemzeti Galéria: a képzőművészet – mondhatni alapműfaját, a rajzot, ennek alakulását a felszabadulás óta eltelt időben.

A művész a kottarajz-reprodukció félszázados hagyományát leszti fel művével. (említve)

Lányi Sándor, Rajzkiállítás a Magyar Nemzeti Galériában. Felszkor, 1980. szept. 823. old.-on.

Attalai Gábor, textiltervező-iparművész

Több mint tíz éve kísérhetjük figyelemmel textilművészetünk megújhodási kísérleteit. Az új technikai lehetőségekkel élve néhányan valóban végrehajtották egyénre szabott és méretezett forradalmukat. – Attalai Gábor tevékenységét egyre kevésbé tartják forradalminak, így, vagy úgy feltekert, fektetett, lógatott ~~films~~ filcszalagjait. (emlitve).

Sz. L.: Ersi Zsuzsa gobelinjei és vázlatai.
Zalai Hírlap, 1980. nov. 5.

Attalai Gábor [ ]

K. Kovalovszky Márta

V. Fal- és Tértextil Biennálé

A *Savaria Múzeum* átépítése miatt az *V. Fal- és Tértextil Biennálét* egy kézilabdapályán rendezték meg a szombathelyi Sportház tornacsarnokában. A játékteret ügyesen paravánokkal vették körül, így egyszerre nyertek falat és teret is a kiállított művek számára. A kézilabdapályára felfestett labdavonalak fehér csíkjait természetesen nem tüntethették el, ez azonban nemcsak nem volt zavaró, de — bizonyos szempontból — még stílusosnak is bizonyult: a biennálé szervezői és rendezői a textilszakma nagyszabású bemutatkozását ezúttal eleve afféle selejtező mérkőzésnek szánták. Szándékukat híven jelzi a programként választott „Folyamatok" cím, amelyen a rendezőség „a textil olyan megközelítését érti, amikor is folyamatok (pl. sorozatok, sequenciák, szériák) összefüggő rendszerben értelmezhetők. Tehát nem egy, hanem több, egymással tartalmilag összefüggő, komplex, egymást értelmező munkával lehet pályázni. Ezzel a kiírással az V. Biennálé lehetőséget kíván adni a textil strukturális és térbeli helyzeteinek további feltárására." (A biennálé pályázati felhívása.)

A korábbi biennálék esetében nem alkalmaztak hasonló megkötéseket, hanem egyszerűen a művészekre és a művekre bízták, milyen kép rajzolódik végül a textilműfaj adott időszakban lejátszódott folyamatairól, fejlődéséről a néző elé. Az új kiírás éppen ellenkezőleg: megfogalmazott tartalmi igényeivel eleve meghatározott irányba kívánta terelni a szakma spontán mozgását. Ez a gesztus, amely egyszerre fakadt türelmetlenségből és megértésből, annak a megváltozott, minőségileg más helyzetnek a felismerését, tudatosítását jelzi, amely a legutóbbi biennálé, a hetvenes évek közepe óta a műfajt jellemzi.

Éppen egy évtizede, hogy a budapesti Textil-falikép kiállítás oly nyilvánvalóvá tette: a paradicsom küszöbén állunk. A magányos műhelyek megnyíltak, és ontani kezdték a műveket, gyakran remekműveket. Elfelejtett anyagok és technikák éledtek fel, stílusok teremtődtek újjá, sokszor meg éppen e stílusok villantak fel ironikus tükörképben. Ötlet — de a teljesség igényével; komolyság — de nagyképűség nélkül; a nagy korok utáni nosztalgia — és rájátszás erre a fennkölt viszonyra: mindez együtt, sokféle árnyalatban alkotta azt a csaknem tökéletes, sokszínű, kiegyenlített és gazdag korszakot, amelyet föntebb paradicsomnak neveztünk. Az ilyen mitológiai aranykorok persze előbb-utóbb véget szoktak érni. A textilesek legjobbjainak bölcsességére, arányérzékére és szellemi rugalmasságára vall, hogy nem várták meg a kiűzetésükre rendelt lángpallosú angyalt. Amikor belül kezdett minden túlságosan szép, túlságosan tökéletes lenni — ők egyszerre csak már nem voltak ott. A paradicsomot magára hagyták, mivel másutt érdekesebb, vonzóbb tájakat, új szempontokat, friss problémákat sejtettek. A szépséges anyagok és szorgos technikák helyét lassanként józanabb, tárgyilagosabb művek foglalták el, melyek önként és tudatosan mondtak le a paradicsomi tökéletességről és teljességről új módszerek és feladatok kedvéért. Így született meg egy sor olyan munka, amelyek hol a tértextil fogalmának újraértelmezését, hol a konceptjellegű textil lehetőségeit, hol — még mélyebbre ásva — a textil létkérdéseit bogozzák. Mások objektek, kultikus tárgyak vagy ceremóniák létrehozásával, az anyag természetének vizsgálatával, folyamatok ábrázolásával vagy a sorozatelv alkalmazhatóságával foglalkoztak. A bátor textilesek nemcsak a paradicsomból vonultak ki, a maguk csendes módján, hanem a szűken vett „iparművészetből" is: kérdéseik és válaszaik többnyire túlmennek a textilműfaj sajátos határain és gyakran kifejezetten képzőművészeti problémákat érintenek.

Az V. biennálé programja ennek a helyzetnek az ismeretét és megértését bizonyítja, de egyúttal valami mást is. Abban a vákuumban, amely ma a világ képzőművészetét jellemzi, a textil is átmeneti szakaszba érkezett, amelyben a műhelymunkáé a főszerep, a részletkutatásoké, a fontos töredékeké, és nem annyira a teljes, komplex műalkotásoké. Sokféle, egymást kizáró, egymást tagadó részlet még nem áll össze egésszé, és ez csak annál izgatóbb, mivel — az évek múltával — még mindig nem látjuk kirajzolódni a jövő főbb áramlatait, meghatározó irányait, útjait. A szervező bizottság némi gyengéd türelmetlenséggel a „folyamatok" fogalmát egyfajta terelőtáblának szánta, amely e kaotikusnak látszó mozgást határozott irányba lökheti: a korábbiaknál racionálisabb, tudatosabban építkező művek felé. Következésképpen így lett az V. Fal- és Tértextil Biennálé selejtező mérkőzéshez hasonló: azok a művek, amelyeknek az alkotója már korábban is alkalmazta a sorozatmódszert, vagy könnyedén adaptálhatta — továbbjutottak; azok a textilkompozíciók, amelyek nem a műfaj struktúrákhoz vonzódó, rendszeralkotó, intellektuális-racionális vonalához csatlakoztak — kiestek. S végül azokat az alkotásokat, amelyek a többitől eltérő, különösnek látszó, szokatlan módon vagy „parttalanul" értelmezték a „folyamat" fogalmát — „szabálytalanság miatt kiállították".

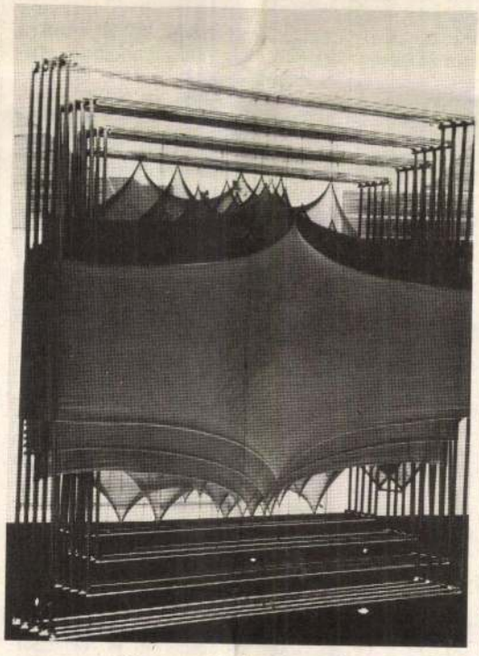

Droppa Judit díjnyertes munkája
FARKAS ÁRPÁD FELVÉTELE

A biennálén bemutatott anyagnak papírforma szerint reprezentálnia kellett volna a sorozatmódszert, meggyőzően bizonyítva nemcsak használhatóságát, de súlyát, aktualitását, irányt szabó erejét is textilművészetünkben. Ha ez mégsem egészen így történt, annak oka elsősorban a „folyamat/sorozat" fogalmának tisztázatlansága. Erre már a katalógus előszava is utal. A „sorozat" elsősorban módszert jelent, amely rugalmas, különféle feladatokra alkalmazható. Eredően konstruktivista fogantatású, a Bauhaus napi gyakorlatában fejlesztett, finomított módszer, amelynek alkalmazása a világszerte megjelenő neokonstruktivista törekvésekkel és az ipari formarendszerek aktualitásával került előtérbe.

A fogalom belső összefüggései közül a biennálé kiírása a részek közötti tartalmi kapcsolódást emelte ki, de ezzel a nagyon általános megjelöléssel mégsem a szabadság érzését, hanem a bizonytalanság gyanúját ajándékozta a művészeknek. A pályázati követelmények és a saját művészi anyag kettős szorításában kellett megtalálniuk azt a speciális területet, feladatot, ahol a módszer a textil sajátos közegében, kényszer nélkül alkalmazható. Az eredmények nagyon különbözőek lettek: a sorozat konstruktivista indíttatásához, gyökereihez leghűségesebbektől (*Farkas Gabriella, Golarits Erzsébet, Pauli Anna, Szilvitzky Margit*) a „vizuális történet"-típusú alkotásokon (*Attalai Gábor, Holb Margit, Szabó Marianne, Szilasi Anna*), a térben és síkban leírt mozgások fázisainak rögzítésén (*Doromby Mária, Hager Rita, Hübner Aranka*), a színállás változásain (*Dobrányi Ildikó*) keresztül a legbanálisabb képregény-képsorig (*Nagy Judit*) és a lazán egymás mellé fűzött motívumokig (*Harsay Ilona*) terjedt a skála. E sokféleségnek mégsem örülhettünk maradéktalanul, mert csak kevés olyan művel találkoztunk a biennálé anyagában, amely a kívánatos módszert *a textil sajátos adottságaira vonatkoztatva*, a matéria törvényeivel egyeztetve használja. És ez csaknem természetes, a textilesek többsége nem sorozatban, folyamatban gondolkodik, és az asszimilálódás csak ritkán, szerencsés esetben sikerül tökéletesen — máskor téves irányba vezethet. Szabó Marianne korábbi, egyéni mitológiát teremtő művei, „kultikus tárgyai" valami eredendően egyedi, kisipari kézművesség és háziasszonyi kézimunka utánozhatatlan varázsát nyújtják. Ez volt a legnagyobb erejük. A művész „átállása" a „sorozatgyártásra" csak látszólag sikerült: egy arc formáinak és a mű anyagának deformálását végezte most el három fázisban, pontosan, mint egy jeles házidolgozatban. A műben jelzett „folyamat" mégsem megy végbe igazán, mivel a kompozíció provokáló divatossága és pop-hulladékai éppen az alkotó kéz szuggesztivitását, az egyéni karaktert veszítették el, anélkül, hogy helyükbe nyertek volna valami mást.

Volt a kiállításon néhány mű, amelyekben a kitűzött feladat tökéletes megértése és a módszerrel való természetes, észrevétlen azonosulás, a feladat és a róla való gondolkodás identitása igazi megoldásokat és valóságos műveket hozott létre. *Szilvitzky Margit* élesen rajzolt, tiszta vonalak mentén hajtogatott-szerkesztett lenvásznának logikus struktúrája és mozgása; *Kelecsényi Csilla* plexikeretekbe feszített és bújtatott jutaáramlatai, melyek egy valóságos mozgást oly érzékletes formában, egy fogalmat oly kézzelfogható realitással szemléltetnek; *Droppa Judit* síkkötött anyagának feszítéssel sokszorozott, bonyolult áthatásokkal operáló szépséges térformái; vagy *Doromby Mária* ferdén sávozott lenvásznainak szellemes redőzése, a festett és a redőzött „csíkok" interferenciájából adódó játék — olyan kivételek, amelyek a szabályt erősítik. És erősítik azt a sejtést is, hogy a jövőben, ha a biennálé programot akar adni — annak elsősorban a műfaj sajátos lehetőségeiből, anyagából, törvényeiből kellene kiindulnia. Például a textilből.

K. KOVALOVSZKY MÁRTA

IV. Nemzetközi Kisplasztikai Kiállítás

A Budapesten már háromszor megrendezett Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé most, az idén, negyedszerre, egy évet késett. A biennáléből, úgy látszik, triennálé lesz, elnevezése pedig — óvatos előrelátásból? — *Nemzetközi Kisplasztikai Kiállításra* változott.

Talán az 1975-ös ankét (*Művészet*, 1976/2) tanulságait vonta le a szervező bizottság, amikor a fentiek mellett két másik rendezési változtatást is végrehajtott? Nyilván nem, mert mindkettő felemásan megoldott, suta kompromisszumnak látszik, a bemutató lényegét egyik sem érinti. Észrevételen marad és csak a katalógus figyelmes olvasója bukkan rá arra, hogy — az annak idején megkérdezett szakértők véleménye ellenére — a kiállítást most egy „téma" köré építették. A szobrok, még ha a legnagyobb elnézéssel vesszük is szemügyre őket, semmiképpen nem követik az „Egyén és közösség" mégoly szélesen megadott tárgykörét. Ez nem is csoda, hiszen aligha lett volna lehetséges ilyen nagyszámú összegyűjtött munka és ennyi hivatalos fórumon átmenő anyag esetében. A kérdés inkább az, érdemes-e egyáltalán tematikus igénnyel föllépni, amikor előreláthatólag képtelenség ragaszkodni hozzá.

Más újdonság is várja a nézőt. Az első terem közepén, a főhelyen tehát, a retrospektív és a magyar kollekció között három egyéni résztvevő szerepel. Mindhármuk nevét és munkáit ismerheti már az itthoni közönség.

KRITIKA

spanyol *Pablo Serrano* országukat legutóbb kerültek a díszhelyre. Ez alkalommal felsorakoztatott munkáik azt sugallják, hogy a rendezők döntésében több kultúrpolitikai, mint esztétikai szempontot kell sejtenünk és ez nem egyértelműen kifogás: a hasonló megoldások nem mindig helytelenek.

A felületi szépséghibák után nézzük, mit nyújtott ez a számunkra olyan fontos bemutató a korábbiakkal összevetve, és úgy is, mint tájékoztató az aktuális nemzetközi művészetről. A rendezés technikai oldalának előnyére vált, hogy jóval kevesebb munka szerepelt, mint előzőleg bármikor (75-ben közel 100-zal, 73-ban 180-nal, 71-ben pedig 150-nel több szobrot kellett a *Műcsarnokban* elhelyezni). A termek így levegősebbek, áttekinthetőbbek lettek. Az, hogy egy-egy ország általában egy-egy teremnek a felét vagy a negyedét foglalta le, összefogottabb képet adott. Sajnos a kevesebb szobor nem a minőség gyarapodását jelentette, hanem azt, hogy hét ország nem képviseltette magát, többen pedig nem használták ki a rendelkezésükre álló keretet. Az USA, Kanada, Anglia, Japán, Mexikó, Svédország és Kuba távolmaradásáért nem kárpótol az olyan, főleg egzotikumot hozó országok jelenléte, mint Perué, Libanoné vagy Kolumbiáé; ez utóbbi egyetlen — jelenleg Budapesten élő — művész munkáit sorakoztatta föl.

Rendezési, szervezési, díjazási hiba az oka a nemzetközi anyag elszegényedésének? Vagy a hazai vásárlási lehetőségek korlátozottsága magyarázza, hogy a nyugati piac élénkségéhez szokott szakemberek érdeklődése lanyhul? És vajon az idén rászánja-e magát valamelyik közgyűjteményünk, hogy néhány figyelemre méltó darabot megszerezzen? A jelek arra vallanak, hogy szerény anyagi hátterünkhöz mért lehetőségeinket sem használjuk ki teljesen — nem teszünk eleget művészi presztízsünk javításáért.

Ugyanis a kifulladásnak, az anyagi és a lelki erők — a lelkesedés — fogyatkozásának más ismérvei is vannak. Az 1971-es és az 1973-as kiállításokon XX. századi klasszikusoknak tekintett művészek nevével találkozhattunk (Max Bill, Minguzzi, Ipoustéguy, Pomodoro, Wotruba, Gilioli, Chillida), 1975-ben főleg a nagy modernek szelleméről beszélő, de másodkézbeli plasztikai tanulságokkal. Ezek között is volt jelentős (Hauser, De Teana, Kricke stb.). Az idei bemutatót most a fiatalabbak túlsúlya jellemzi. Ez így helyes is, a bökkenő azonban az, hogy *éppen azok a kísérletek, melyek e nemzedék legjobb erőit lekötik, a Műcsarnokból hiányoztak.* Pontosabban szólva kétfajta szoborművet találhattunk meg: az esztétikumot hangsúlyozó absztrakt plasztikákat és a klasszicizáló vagy expresszív figuratív műveket.

Az előbbiek legtetszetősebb fajtái a nonfiguratív, geometrikus formák variációi voltak. Az egyszerű alakzatok szinte kimeríthetetlen kombinációit láthattuk a belga *Hilde van Sumere*, a görög *Giorgos Nicolaidis* és a holland *This van Kimmenade* munkáiban. Az utóbbiak ironikus transzpozíciók, a művész Mondrian purizmusától Rietveld használati tárgyaiig húz vonalat, hogy a végén a tárgyból újra szigorú szellemű tárgyat alakítson. Az organikus szemlélet szép példája a brazil *Calabrone* munkája, a portugál *Charteis Almeidaé* és a spanyol *Chirinoé* (aki melleseg 1971-ben a mostaninál érdekesebb művekkel szerepelt, de díjat csak az idén kapott). Egészben véve az absztrakt anyag, közte is főleg Svájcé (*Annemie Fontana* forma-matéria kontrasztjai), Portugáliáé és Spanyolországé volt a legszínvonalasabb. A nonfiguratív szobrok elemi formatára könnyebben alkalmazkodik a szépségről kialakult mai elképzelésünkhöz, mint a figuratív munkák. Az emberközpontú szobrászat, úgy látszik, csak ott nem vált szikkadt önismétléssé, ahol erős és élő hagyományból tud még ma is meríteni. Mint ahogy ez annyira feltűnő az olasz kollekcióban, nemcsak a jelen és a múlt között szüntelenül párhuzamot vonó *Raffaele Iandolo* esetében, akinek hősei a modern kor gladiátorai, az autóversenyzők, hanem átsüt a klaszszikus tradíció *Giancarlo Marini* vagy a modern témakörrel foglalkozó *Cippola* kiállított szobrain is.

esseni m
nyében
gukra a
tunk. T
szobrai
ciációk;
dottságu
mű mu
csolását
ban, m
Vilmos
francia
talapza
a hatal
dik ki.

A k
sen m
az itt
nek é
egymá
összev
van s
gyar
lékon „nevelkedett

hogy közülük néhányan visszahozták a nemzetközi kiállításra a tanultakat. Biztatóak még a közvetlen párhuzamok is, mert a hazai művészet felfrissüléséhez szobrászainknak nemcsak egymástól kell hatásokat átvenniük, hanem messzebbről is, még ha az adaptáció némelykor nyers is és nem eléggé átdolgozott.

Minden kívülről jövő hatás ellenére a magyar és a nemzetközi anyag összemérése most is elgondolkodtató. A különbséget, mely elsősorban a szobrászi matériát illeti, sajnos nem lehet sem nemzeti sajátosságnak nevezni, sem a „hazai" enyhítő jelzővel illetni. A külföldi művész széles technikai lehetőségeiből eredő, nálunk ismeretlen nagyvonalúság, előítélet-hiány jóval többet érint mint magának az anyagnak a felhasználási módját. A megmunkálás *szemléleti kérdés* is egyben. A főleg bronzban dolgozó magyar szobrász kétfajta. Az első a laza, dinamikus felületű expresszív plasztika hagyományaiból táplálkozik. A gyors, érzékeny kézmozgás minden rezzenetét rögzíti a bronzban: az átgondolatlan ujjlenyomatokat, indokolatlan formákat is. A második ennek ellentéte: kézműves szorgalommal tökéletesre cizellálja a szobrot, felületéről a véletlennek a porszemét is lecsiszolja. A kihűlt plasztikai indulat gyakran válik esztétizálóvá. A nyugati civilizáció csodatermékeinek özönében élő művésznek viszont, úgy látszik, a vérében van egy mai szobrászi okosság: a műalkotásnak, ha az az esztétikumért van, *állnia kell a versenyt a jól elkészített ipari termék szépségével.* És mint a hasznos tárgyról, a műalkotásról is eltűnik a kézműves szeretetteljes keze nyoma. A dán *Erik Lynge* például összehajtogatott rácsszerkezettel — valami ipari lemezháló ötletes kiválasztásával — remekül képes egy plasztikai gondolatra felhívni a figyelmet: vagyis bemutatja, hogyan alakítható ki egyetlen felület segítségével több, egyszerre áttekinthető tér. Röviden és tömören közöl, meggyőzően és tényszerűen, bár semmi különösebben művészit nem mond.

Az igen egyenetlen magyar kollekciót jóval több tartalmi sűrítés jellemezte, hagyományos szemlélet és az anyagok kevésbé nagyvonalú kezelése. *Deim Pál* munkái mégsem a tartalmi összetettségük révén válnak kifinomultakká, hanem megformálásuk miatt. A fényesre csiszolt bronzfelület különböző síkjain megjelenő, a csillogást visszaverő, önmagukkal feleselő fél-alakok: fél-emberek, tükörképük révén válnak teljessé. Át- meg átfedik egymást a tompaszürkére festett farostlemez árnyékaiban is: zárt világukban ott kísért a sterilitás veszélye. *Szöllőssy Enikő* gondosan kidolgozott konstrukciói kézbe kívánkoznak, szétszedésre és újbóli összerakásra, pedig láthatóan nem ebből a célból készültek.

A probléma persze összefügg a mérettel is. Szöllőssyt, mint ahogy *Vígh Tamást* is jobban képviselte volna valamelyik nagyobb kompozíciója. Vígh plasztikái vázlatosnak hatnak. Többrétű tartalomtól súlyosak, mint például az *Aki fölszabadult*, mely a kitörés és a föltámadás Krisztustól máig érvényes jelentéskörében merít. Kár, hogy a kis méretben a homályba vesző rések nem tudnak te-

kemény ruharedő, a vaskos kar, a
latlanul behorpadó-kidudorodó test.

A kiállításhoz szép és reprezentatív katalógus is készült; áttekinthetőbb, mint korábban. Figyelmes szerénységgel a magyarok ezúttal nem a kiadvány elejére, hanem a résztvevő országok közé, betűrendi helyükre kerültek. Ennyi gondos munka láttán még elkedvetlenítőbb az, hogy a venezuelai kollekció (18 munka) teljes egészében hiányzik, még a kiegészítő füzetből is, a magyar Deim Páltól pedig egészen más munkák szerepelnek a katalógusban, mint a bemutatón.

ILLYÉS MÁRIA

FILM

A lenyűgözés dramaturgiája

Ha *post festa* — úgy értem, több héttel a bemutató és a kritikák megjelenése után is — érdemes még egyszer a *80 huszár*ról, Sára Sándor új filmjéről szólni, akkor csak olyan szempontból, amely eddig, legalábbis nyomatékkal, nem merült fel. Azt hiszem, lehet ilyen szempontot találni.

Végigolvastam a kritikákat. Sokféleképpen értékelik a filmet, egyesek olyan módon is, amin, ha volna rá hely és idő, érdemes volna bővebben vitatkozni. Pl. Lukácsy Sándor azon görcsös igyekezetével, hogy Sára érdemeit a történelmi filmtabló megteremtésében az elődök műveivel való kontrasztban emelje ki. (Különösképpen azzal a mondatával, amely a *Föltámadott a tenger*ről szólva *„a kort, amely kierőszakolta"* ezt a filmet, azaz a szocialista fordulat éveit a filmmel együtt, s azzal azonosítva így minősíti: *„kulisszás, vezércikkszerű, hamis".*) Vagy Létay Vera „animális" analógiáival, amelyben az íváshelyükre vonuló pisztrángok, illetve a vándormadarak ősztönével veti össze az idegenbe kényszerített huszárok visszakívánkozását hazájukba. De elsősorban nem ebben az értelemben akarok a kritikákhoz kapcsolódni, nem polémikusan, hanem azzal a szándékkal, hogy tovább bogozzak egy szálat, amely szinte mindegyiken végighúzódik; pontosabban: megkeressem ennek a szálnak az elejét.

Nevezetesen arról van szó, hogy a filmbírálatok legtöbbje terjengősnek tartja a filmet, egy pontot túl fárasztónak. *„Az epikus bőségű részletezés ismételgetővé válik; a ló száguld, a ritmus lelassul* — írja Lukácsy. — *Ez a film hosszú."* *„A film nem többrétegűen, mélységében építkezik, inkább széltében terjeszkedik"* — mondja Létay. Geszti Pál is megjegyzi, ha csak egy zárójelben is, hogy a huszároknak a hegyeken

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1978 JUL 9
NÉPSZAVA
Attalai Gábor
textil-tervező-
művész
1021

ZAVA 1978. július 9.

ERFURTI TANULSÁGOK

Az 1974-es kezdeményezés után az idei nyáron rendezték meg másodízben a szocialista országok *iparművészeti kvadriennáléját* az NDK-beli Erfurtban. A patinás türingiai kisváros, amelyet látványos virágkarneváljai révén nálunk is sokan ismernek, eszményi körülményeket biztosított a nagyszabású bemutatónak: a tárlat a Nemzetközi Kertészeti Kiállítás (IGA) pompás parkjában, négy hatalmas pavilonban, nemzetek szerinti tagolásban került a közönség elé. A tájékozódás persze még így sem volt könnyű, hisz szemben a korábbi hattal, ezúttal 10 ország küldte el legjobbnak vélt iparművészeti produkcióit: mintegy 600 alkotó közel 5000 műtárgyát. Az alapítótagok: az *NDK, Románia, Csehszlovákia, Magyarország, Lengyelország* és a *Szovjetunió* mellett először vett részt a seregszemlén *Bulgária, Mongólia*, és *Vietnam*, illetve a tengerentúlról *Kuba*.

Már ez a felsorolás is mutatja: egymástól *elütő* művészeti kultúrával, más és más iparművészi múlttal és jelennel rendelkező országok adtak egymásnak találkozót Erfurtban, természetes tehát, hogy az iparművészet értelmezése tekintetében sem alakulhatott ki *egységes felfogás*.

A két távol-keleti ország, Mongólia és Vietnam számára az iparművészet még ma is a népművészeti indíttatású *kézműveskedéssel* azonos, de a bolgároknál, románoknál és a kubaiaknál sem vált ketté a népművészet és az iparművészet oly értelemben, mint a civilizációs fejlődésben előrehaladottabb többi európai országban. Ennek megfelelően a jelzett országok kollekciói teljesen, vagy részben *népi iparművészeti alkotásokból*, pontosabban, ezek továbbfejlesztett, sokszorosítással előállított változataiból álltak össze, ellentétben a lengyel, német, csehszlovák és magyar anyaggal, amelyekben kizárólag *egyéni tervezésű, és zömmel egyéni kivitelezésű* dísztárgyak, illetve használati eszközök kaptak helyet. Ez a koncepció jellemezte egyébiránt a szovjet összeállítást is, ahonnan — szakítva a korábbi gyakorlattal — szintén kirekesztették a háziipar jellegű, bár funkciójukban a mai követelményeknek is eleget tevő iparművészeti termékeket.

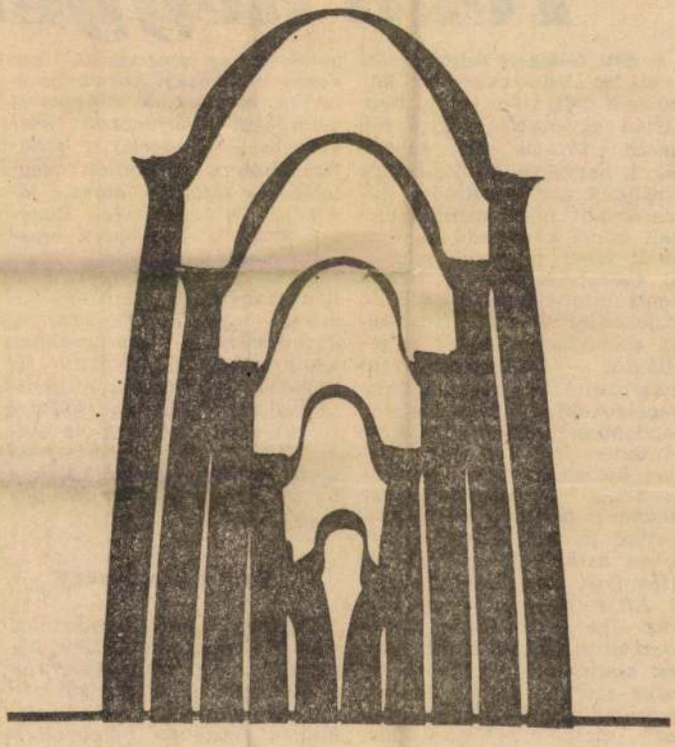

Attalai Gábor: Kompozíció (hasított filc)

Ami már most a *modern értelemben* vett iparművészi tárgyakat illeti, ezek körében *háromféle* igazodást lehetett megfigyelni. Egyfelől tovább él az a klasszikus példákra támaszkodó, de manapság már kissé konzervatívnak tetsző irányzat, amely a dekoratív funkció mellett a *képzőművészeti tükrözés* feladatkörével is felruházza az iparművészeti tárgyalakítást (különösen a tematikus-figuratív alapállású, narratív előadásmódú szovjet faliszőnyegeknél tapasztalhattunk ilyen törekvést), másfelől viszont hat — igaz, nem a kellő mértékben és erővel —, az a kifejezetten e századi elképzelés is, amely szerint az iparművészeti alkotásnak elsősorban *használhatónak*, praktikusnak kell lennie. (A gondolat jogosságát főként a németek porcelán étkészletei, a csehszlovákok evőeszközei, a lengyelek ülőbútorai és a mi ékszereink igazolták.)

A művek többségét, a kiállítás kétharmadát ugyanakkor sem az egyik, sem a másik kategóriába nem lehetett besorolni, az előbbitől absztrakt jellegük, az utóbbitól használati értékük hiánya miatt különültek el. Lényegében *fantázia-kompozíciónak* nevezhetnénk őket, amelyek az anyagokban és a technikákban rejlő esztétikai értékek kiaknázásával tolmácsolnak eleddig csak a nonfiguratív művészettől nyújtott formai és tartalmi képzeteket. Ezek a „képzetek", mint *dekoratív formák*, kétségtelenül jól beilleszthetőek környezetünkbe; segítségük révén tagoltabb, humánusabb lehet a tér, kedélyesebb a puszta racionalitásával ijesztőnek tetsző modern architektúra.

Visszafejlődés lenne mindez az iparművészet eredeti célkitűzéséhez képest? *A válasz aligha lehet egyértelmű.* Az, amennyiben az alkotó a kezét vezető képzelet egyszerű kiszolgálója, s nem az, ha művészi invencióinak tudatos irányítója lesz. Mert nemcsak közvetlenül, de *közvetve*, a környezetalakítás, a körülöttünk levő világ megtervezése útján is lehet hatni. Ehhez azonban az kell, hogy az iparművészetnek *ez az új koncepciója kilépjen a kiállítótermekből*, s a mindennapi életben találja meg a maga *konkrét* lehetőségeit!

Tasnádi Attila

RHODESIA

Tél a hegyekben

A déli féltekén beköszöntött a tél és legalacsonyabb látszólagos pályáján jár a Nap. Afrika egyenlítőtől délre eső részén irtózatos esők zuhannak a hegyekre — *Zimbabwe Királyság* sok évszázados palotaromjait mind szorosabban öleli körül az őserdő. A rhodesiai fehér telepesek őrjáratai visszahúzódtak a határmenti ültetvényekről és a fő közlekedési útvonalakat, vasúti elágazásokat védik a "gerilláktól — a Hazafias Front felszabadító alakulatainak *megélénkülő* támadásaitól. Londonban pedig a külügyminiszter közölte, hogy milyen készenléti tervei vannak az angol kormánynak egy *„shabai típusú konfliktus"* esetére és hogy Anglia *„napokon belül"* ugyanúgy képes ejtőernyős katonaságot küldeni Afrikába, mint Franciaország. Igaz, *dr. David Owen* hozzátette: *„Csak a 80 ezer brit alattvaló kimentéséről lehetne szó"* és hogy a légihíd kizárólag *„humanitárius célokat"* szolgálna. Vajon tényleg megszólalt-e a lélekharang Rhodesia felett — ahogyan azt a *Frankfurter Rundschau* kommentátora írja — *„elnyomva a salisburyi rádióban minden reggel és este felcsendülő himnusz hangját: Rhodesia will never die! — Rhodesia sohasem hal meg!"*

A Titanic pincére

A Zambezin, a Nagy Folyón 1905-ben épült vasúti híd ível át: a mennydörgő Mozivatuinya, a 119 méter magasságból hulló Victoria vízesés közvetlen közelében köti össze Rhodesiát — azaz Zimbabwét — és Zambiát. Nemsokára három éve lesz, hogy *golok és az amerikaiak bevonni a többségi kormányzatba (a megalkuvó zimbabwei vezetőkkel létrehozott kormányba — a szerk.) a Hazafias Frontot is. Emiatt meglehetősen sötétnek látom a jövőt..."* — mondta *Ian Douglas Smith* a *Newsweek* amerikai hetilapnak adott interjújában. — Mennyivel másként hangzik el, mint egy régebbi nyilatkozat, amelyet ugyancsak a *Newsweeknek* adott két évvel ezelőtt: *„Az erőhelyzetből fogunk a gerillákkal tárgyalni és üldözni fogjuk őket. Lesznek rá emberek."* Pedig *Smitht* még nem hagyták egészen cserben barátai, csupán elégedetlenek vele.

Olaj és arany

Ugyanis sem Londonnak, sem Washingtonnak nem közömbös, hogy akár a tárgyalóasztaloknál, akár az eső áztatta rhodesiai hegyek között *milyen irányban* haladnak a dolgok. Az amerikai diplomácia régi szándéka, hogy a fekete többségi uralom létrejötte után is *megtartsa a gazdasági és politikai pozícióit* Afrika e vidékén. Ezért próbál — Londonnal együtt — *Smith mindenképpen tárgyaljon a Hazafias Fronttal.* A fehér telepes vezér azonban a tárgyalás veszélyeinél nagyobb bajtól fél — amennyiben a Front követelményeinek valamilyen formában eleget tenne. Ugyanis a felszabadító erők *alkotmányjogi megállapodásba* kívánják venni, hogy az őslakosság választott képviselői közvetlenül is beleszólhassanak az ország vezetésébe. Smith attól tart: az alkotmányjogi megállapodás *olyan láncreakcióhoz* vezethet, amely uralmának az esetleges olajhiánynál is hamarabb véget vetne. Jogos részéről ez az aggodalom, hiszen a *Joshua Nkomo* vezette felszabadítási szárny — vagyis a Hazafias Front — politikai és katonai fölénye egy átmeneti kormányban sem volna vitatható. A fehér telepes vezér ezért vállalja inkább a gerillák elleni fegyveres harcot. És bízik természeti kincsei bűvös erejében.

Túl egyszerű lenne azonban a kép, amelyet a rhodesiai helyzetről festünk, ha annak megoldatlansága *kizárólag Ian Smithen* múlna. A nyugati diplomáciai manőverek arra irányulnak, hogy *„valamennyi érintett fél részvételével rendezzék meg a kerekasztal-konferenciát"*. A „valamennyi fél" terminológiája azonban figyelmen kívül hagy egy döntő jelentőségű momentumot: *azt, hogy a Hazafias Front nem tekinti tárgyaló partnernek Smith törvénytelen kormányát, csak a volt gyarmati hatalmat — Angliát.* Amelytől *Smith* a „köztársaság kikiáltásával" 1965-ben egyoldalúan elszakadt. Amennyiben London a tárgyalásokon ezután is csak a házigazda szerepét kívánja

Old Smithy úton a fekete uralom felé... *(A Morning Star karikatúrája)*

Attalai Gábor

Szombathelyen a Savaria Muzeum rendezte meg a városi sportcsarnokban az "V. Fal- és tértextil biennálé"-t. Vadas József: "Ipari denevérszárnyak" cimmel készült kritikájában "a szakma krémje"-ként az elsők között sorolja fel: Szilvitzky Margit, Attalai Gábor és Szabó Marianne nevét.
A fiatalok közül emliti meg: Doromby Mária, Holb Margit és Kubinyi Anna müvészeket.
Az ismertebb kiállitók között szerepel: Bajkó Anikó, Droppa Judit, Golarits Erzsébet, Lovas Ilona, Pauli Anna és Szilasi Anna.

Vadas József fenti cimü kritikáját lásd: Szilvitzky Margit nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. szept. 30. XXII. évf. 39. sz. 12. lap.

~~is. Bár anyu azt mondja, ne tör- Nem, de sokasem lehet tud-~~
~~jem magam, inkább hizlalnak ni, mikor lesz valamelyikre szük-~~

Attalai Gábor

Attalai Gábor: Minitextil

Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 13.

XX. évf. 11. sz. 16. lap.

s alighanem kedvezőtlen kihatással lenne az ítéletre.

●

Ilyenféle esetek voltak. Nemzetközi kémet, merénylőt, bankrablót, atombombatolvajt nem láttam egyet se. Szerény forgalma volt a kapitányságnak, lassan el is maradtam. Egyszer tértem csak vissza, amikor elővezettek. Ez pedig úgy történt, hogy egész napi utazás után, késő este, forró nyárban autóval hazaérkezvén, megálltam a lakásom melletti lakótelepi étteremnél vacsorázni. Ketten voltunk, valamelyikünk azt indítványozta vacsora után, hogy az egész napi szörpöket, kólákat, szódákat elfelejtendő, igyunk meg egy-egy hosszúlépést. A hosszúlépés, tudvalevő, egy deci bor, két deci víz. Felvizezett, rossz minőségű folyóborból, mondjuk: háromnegyed deci bor. A pohár aljában még hagytam is valamit. Amikor beültem az autóba, hogy néhány méterrel odébb álljak, közelebb a kapunkhoz, kigyulladt a szemben parkoló rendőrségi kocsi reflektora; igazoltatás, ellenőrzés.

— Fogyasztott alkoholt?

— Egy hosszúlépést.

— Velünk kell jönnie.

Kár volt beismerni, gondoltam útközben, államfogolyként, a rendőrautóban, a minden tűréshatáron aluli mennyiséget a szokásos eljárás nem mutatja ki. Így is lett. Ámde ezt csak később tudtam meg, egyelőre kiszálltunk a kapitányság előtt, átballagtunk a sötét udvaron, oldalamon a közeggel, s miközben ballagtunk, évődve, tréfásan, szemrehányóan azt mondtam:

— Maguk is velem szórakoznak, ahelyett, hogy a zsiványokat kergetnék ..

A mondat, a hatósági közeg által feldolgozott formában, belekerült a jelentésbe, s az egyébként igazságosan, de méltányosan kiszabott szabálysértési büntetés összegét nem lefelé kerekítette. Amikor jóval az eset után, kérésemre, tájékozódhattam, milyen s mellém tette az ágyra. Önfeledt viselkedését különösnek találtam, különösebbnek, mint a szerelőruha és a fegyver együttesét, s amikor dolga végeztével lelógatta a lábát a vetetlen felső fekhelyről — ketten aludtunk csak a négyszemélyes fülkében —, s fürge pillantásokkal újabb lehetséges rejtekhelyeket kutatott, megszólaltam:

— Vigye el mellőlem ezt a hülyeséget.

Örültem, hogy idegen nyelven ki tudtam fejezni magam valahogy; magyarul hülyeség helyett talán más szót mondtam volna, de nem biztos, mert az ember néha azt mondja, amit gondol, hiszen esendő.

— Ez magának hülyeség? Amivel az utasokat védjük a tolvajok, csempészek, emberrabló bandák ellen?!

— Ez a holmi bizonyára értelmes szerszám az ön kezében. Mellettem, a tehetetlen pizsamás civil ágyán, groteszk és mulatságos tárgy. Ámbár, ahogy parancsolja. Mindenesetre: ha lehet, mégis vigye el innen.

Megvető és ellenséges pillantással mért végig, miközben a fegyvere után nyúlt:

— Sétapálca, az való az ilyenek kezébe.

Két kollégája már kívül volt; ő úgy csapta be maga után az ajtót, hogy alighanem az egész szerelvényen meghallották.

Nem kellett volna szólni, gondoltam utána; lám, összevesztünk, noha engem is akart védeni. Akármilyen otrombán, faragatlanul, erőszakosan — mégis. Talán a bizalmának esetlen jele volt, hogy a fegyvert a takarómra tette, oktalanul bőszített fel, s alighanem túloztam is a fegyvertől irtózó finnyás humanistát.

Tehát vigyázni kell a szavakkal.

Nem is mondok ezután mást, mint ami a színtiszta igazság, ami ellenőrizhető mindenki által, ami felett nem lehet vitát indítani,

1979. VI. 5. TV. 20.50 Pd.
Művészeti Magazin

plasztikájának tervét látják a háttérben, az előtérben pedig szintén tőle egy portrét, ami azt bizonyitja, hogy a fiataloktól sem idegen a protré müfaj. A kiállitásnak ez a fala jó példa arra, hogyan férhetnek meg békésen egymás mellett különböző müfaji stilláris törekvések. Ruzsica Lajos az idősebb korosztályhoz tartozik, ez a tájképe egy sajátos stilust jellemez, egyébként őt régebbi kiállitásokról is ismerjük. A fiatalabbakat képviseli Török Molnár Zoltán. Képeivel a Studió kiállitáson találkozhattunk. Szintén fiatal festőmüvész Nagy Gábor, aki élményeit a csongrádi vidékéről szerzi. Csablek András szép lirai tájképe. Bálványos Huba grafikája cime Ikarusz bolond. Különös világ Dénes Gáboré, ez a két kép egyébként már itt készült. A furcsa, groteszk figurák mint hogyha a középkorból maradtok volna itt. Ikon szerü áhitatos stilus jellemzi Kiss Zoltán László festményeit. z a kisgyerek szobor Katona Zsuzsa munkája, Katona Zsuzsa, aki Zoltán László felesége, tehát ujra egy müvész házaspárról van szó itt a mühelyházban. Szabó Zoltán festőmüvész szokatlan méretü szénrajzait látják. A müvész képeit jól ismerjük kiállitásokról, ngyméretü monumentális munkákkal foglalkozik. Ezek a rajzok is ez iránti rendkivüli érzékenységéről tanuskodnak.

- Bucsuzunk a fiatal müvészektől, az uj mütermektől, és bucsuzunk ettől a nagyon kedves kis kiállitó helységtől is. Müs runk végén hallgassák meg Bálint György egy cikkének befejező részét. A cikket 1934-ben Derkovits Gyula halálakor irta.
- Mi lesz tehát a festők nagyrészének a sorsa. A lehetetlent is meg kell kisérelni, hogy emberibb, és gondtalanabbra forduljon. De egy bizonyos. Nagy tömegei csak akkor lesznek ismét a pikturának, ha megint valami nagy emberi eszme hordozójává lesz. A festészetnek a fény, az árnyék, és a perspektiva problémáinak kutatása és megoldása után. Most fel kell fedeznie, és ki kell fejeznie mindennek értelmét, és célját. Az embert.

- - - - - - - -

Kedves nézőink. A Müvészeti Magazin juniusi adását látták. A szerkesztő D. Fehér Zsuzsa, a zenei szerkesztő Nánási Katalin, a fővilágositó Devecseri László, a rögzitésvezető Barabás Sándor, a hangmérnök Lakatos György, a filmoperatőr Dobai Sándor. A müszaki vezető Tanus Tamás, a felvétel vezető Nyári Zsolt. A rendező munkatársa Tanus Miklós. A vezető operatőr zilágyi Virgill. A gyártásvezető Faludi Béla volt. Rendezte: Soós Árpád.

Attalai Gábor
iparművész

- És most nézzük meg ennek az alkalmi kiállitásnak darabjait kissit közelebbről is. A kedvünkért a müvészek néhány alkotásukat hozták el ide a kiállitó terembe. Most Attalai Gábor és Nemes Márta iparmüvészek egy-egy alkotását látjuk, ezek már külföldi kiállitásokat is megjártak. Hiszen az itt most bekültözött müvészek részben magukkal hozták régebbi munkáikat, részben pedig itteni most készült alkotásokat állitottak ki. Mihály Gábor fiatal szobrászmüvész egy tor-

Attalai Gábor

Az ötödik éve eredményesen müködő velemi alkotómühely tagja Attalai Gábor is.

Forgács Éva: Válasz Menyhárt Lászlónak.
MÜVÉSZET, 1980. február - 46.lap.

ALMÁSI TIBOR

A PATKÓ IMRE GYŰJTEMÉNY

XÁNTUS JÁNOS MÚZEUM
GYŐR, 2000

84 757

ATTALAI GÁBOR

1934 -

Iparművész, festő, grafikus, szobrász, Munkácsy-díjas, a Magyar Művészeti Akadémia tagja. A budapesti Iparművészeti Főiskolát 1953-1958 között végezte el. 1960 óta kiállító művész.

Első egyéni tárlatát Göteborgban nyitotta meg 1966-ban. Művei azóta több mint 600 csoportos és önálló bemutató keretében eljutottak Rio de Janeiroba, Kairóba, Reykjavikba, Milánóba, Utrechtbe, Antwerpenbe stb.

1968-ban szervezője volt az Ernst Múzeumban rendezett nagysikerű Textil-Falikép'68 kiállításnak. A 70-es évek elejétől állandó résztvevője a fiatal magyar avantgárd művészek akcióinak, kiállításainak. Formabontó, kísérletező alkotásai számos díjban részesültek és rangos hazai illetve külföldi közgyűjteményekbe kerültek. Igen jelentős szakírói munkássága is.

FÓRUM KOLLÉGIUMI LAPOK SZOBADEKORÁCIÓS MELLÉKLETE I.
papír, rotaprint, 240x240 mm.
j. a mű hátoldalán: 46/50 Attalai
Ltsz.: K. 85 407.1.

FÓRUM KOLLÉGIUMI LAPOK SZOBADEKORÁCIÓS MELLÉKLETE II.
papír, rotaprint, 240x240 mm.
j.n.
Ltsz.: K. 85.407.2.

"A művészetet nem stílusként, esztétikaként kell felfogni, hanem úgy, ahogy éled az életet. Ahogy kinő a fa ága, lombja, ugyanúgy kinőnek gondolataid, érzéseid, kinő a világgal, a valósággal való kapcsolatrendszered. Az egyik oldalról ezt kell igazán megélni ahhoz, hogy a művészetnek létrejöjjön a személyes funkciója. A másik oldalon pedig megvalósulhat a művészet társadalmi funkciója" -

Attalai Gábor

IRODALOM

Frank János: Attalai Gábor. Műgyűjtő. 1972. IV. évf., 3. sz., 50.o.

Frank János: Szóra bírt műtermek. Magvető Kiadó, Budapest, 1975., 260-263.o.

Beke László: Attalai Gábor. Művészet. 1978. XIX. évf., 5. sz., 48.o.

Gyetvai Ágnes: Attalai Gábor: "Redy made az egész világ". Művészet/78. Corvina Kiadó, Budapest, 1979., 235-237.o.

Lóska Lajos: Vitális művészet - a művészet vitalitása. Művészet. 1981. XXII. évf., 10. sz., 34-39.o.

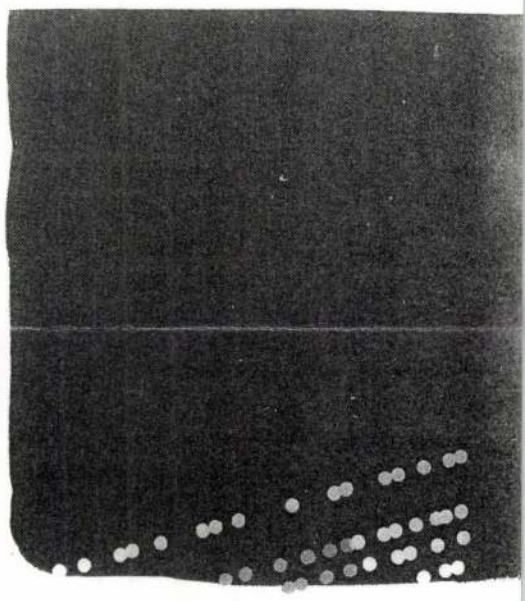

Fórum kollégiumi la

FRANK JÁNOS:

Minta Triennálé — 1. a síkban

„Pincér, ne szólítson többé igazgató úrnak, van már állásom." A harmincas évek elejének viccét alkalmaztam a *II. Nemzetközi Minta Triennálé*, a teljes *Ernst Múzeumban* rendezett gyűjteményére, mivel a múltkorin, 1988-ban a képzőművészeti véna még az iparművészet szoknyája mögé bújt, hiszen a textiltervezésbe nem kell ideológia, tehát mód volt azt sejtetni, hogy az I. Minta a könnyűipar gyártási dizájnja mindössze. Korántsem *Pattern Painting* ez — többek között. Senki se higgye azonban, hogy a mostani mintakiállítás ürügy csupán. A tárlaton szerepel valódi mustraterv is, sőt a textiltervezők viszik a prímet, bár ők sem a szövőgyáraknak dolgoznak elsősorban, továbbá szívesen láttak festőt, szobrászt, fotóst is maguk között — csak jót hozzanak. Cikkeimnek talán a nagyobb részét, majdnem negyedszázada a textilnek szenteltem, azért is, mert kiskaput nyitottak a modern művészetre. A képzőművészet és az iparművészet egyazon méltóságát bővebben taglaltam 1971-ben, az *Új Írásban* — amikor ez nem volt magától értetődő, egyesek szemében máma sem —, jelenleg is vallom a (mai szóval) zöldhatárt a két műnem között. Tehát a mintakiállítás textilterv is, nem is, meg más, és megint más. Hivatalos alcíme *„Mintakalandok a síkból a térbe"*: ugyanezt a huszárvágást már 1970-ben is megejtették nálunk a textilesek, amikor a *tértextil* fogalmát kitalálták, végre is hajtották, katonásan.

Nem csináltam statisztikát, de a tárlat kisebb része valódi textilterv, a felhasznált anyag is ezerféle, dominál talán a papír és műfajban a kisplasztika. Mindent szabad. Felvonul három évtized legtöbb stíluságirányzata. Pattern Painting, absztrakt expresszionizmus, konstruktivizmus nyomokban, nagyon sok a Pop Art nosztalgia és sok a széria persze, environment is van, szinte uralkodik a koncept, de akad posztmodern és kinetika is. S ezek átmenetei. Nincs új a nap alatt? Dehogynem, hiszen a reneszánsz is modern volt az ókori művészethez képest. Úgy esett, előbb láttam a Mintakatalógust, remek, színes képeivel, úgyhogy otthon sokkal jobbnak hittem a kiállítást, az Ernst Múzeumban, a tetthelyen már csillapodott lelkesedésem. Ennyit fejlődött volna a színes fotográfia, meg a színnyomás? Azt hiszem, a magyarok és a külföldiek is többre lettek volna képesek, sokan a saját formájuk alatt teljesítettek. Sebaj. A nagy számok törvénye alapján a Minta Triennálé mégiscsak szuperprodukció, el tudnám képzelni, hogy Nyugaton ilyesmi után megnyalták volna mind a tíz ujjukat a kritikusok, és a lepedőnyi lapokban versengtek volna a terjedelmes recenziók.

Nem érzem magam bűnösnek, ha most nem fogok százhúsz nevet fölsorolni, műelemzéssel együtt, arról beszélek, ami nagyon is megfogott, ami jellemzi a többi műtárgyat is, nem titkolom, hogy az egész együttesben jobban izgatott a három dimenzió, a plasztika. Sosem történt velem, amit most mondok: ritka örömet okozott a díjzsűri döntése. Csupa olyan magyar—idegen, ismerős—ismeretlen kapta a díjakat, akiknek a nevét a katalóguskiadvány alapján még odahaza fölírtam a kedvenceim cédulájára.

Tájékoztatásul, *pars pro toto*, néhány feljegyzésem a síkban tartott darabokról. Az aranykezű *Gink Judit Rosariuma* megejtő szépségű, mint minden eddigi műve, s mint azelőtt is a karikírozó indulat fanyarsága is bennfoglaltatik. *Pasqualetti Zsófia* a filmesek áttűnésének ködébe borítja *polyptichonjá*-nak montázskockáit, s a bennük lévő újabb montázsokat. *Rembrandt*ja, úgy érzem, *Kondor Béla* idézete előtt tiszteleg. Az ősi *Hinterglasmalereit* fedezte fel újra *Herendi Péter*, csak éppen *cellxerox* — a nevet is ő adta — a technikája. Az *Arcszövetek* óriásira nagyított mikrofotók a bőrfelületről, a sorozat maga a klasszikus biológiai szürrealizmus. Örök témáját a fiókokat festi *Szikora Tamás*, hogy mint kiállítást rendezzen belőlük, háromsorosan a falra akasztva. Csakhogy képeinek a formája nem tégla, hanem már előlegezi a rövidülést. Trapéz, trapezoid, vagy általános négyszög alakúak a festményei, szándékosan a boltban kapható *ciki* fotókeretben. Kevesen tudjuk, hogy az *all round* textiles *Attalai Gábor* milyen jó festő: egy kiállítási posztamentumra élő szoborként ültetett nyuszi ofszetképsorába alaposan belefestett az alkotója, mindig újabb és újabb színeket, motívumokat. A sorozat címe: *Gyáva MINT A nyúl.* (Az olvasóra bízom, hogy ezt a szójátékot fejtse meg: én már ötfélét találtam.) Az ordító, sikoltó, megkínzott, meggyötört emberarcot csavarja pólyába (bandázsba) *Halbauer Ede*, hol többet, hol kevesebbet láttat belőle. A *Létminták* egymás fölé sorolt variánsok. Én, aki olyan jól ismerem a festő munkáit, csak most döbbentem rá, voltaképpen kik a szellemi örökhagyói: *Goya* és *Edvard Munch*. Pedig ők nem ismerték Halbauer eszközét, a *xerox*-gépet.

A síkból a térbe kilépő reliefekről, plasztikákról, objektumokról a legközelebb.

ATTALAI Gábor
1991. jan. 10.

...gi Tanár úr nyit munkássága regénybe torkollott, s mint a

Szabó Tamás rajza

...zitás váratlanul fellazul, a megingó szerkezet hasadékán valódi vér szivárog át — ahogy ezt *A halál* című vers zárlata példázza: *„patát növeszt halálunk. / s hiába leszel résen, / ha megtelik az ól künn / halálos röfögéssel.* (*Holnap Kiadó, 72 old., 67 Ft.)*

T. B. Singer: Szerelem és száműzetés

Singer önéletírásának első kötete nemcsak egy élet történetébe, de az író szellemi létének — írásai keletkezésének — rögeszmés titkaiba avatja be az olvasót. Az az író, akinek műveitől elválaszthatatlan a szenvedésen túli féltés, in medias res megszállottként jeleníti meg magát gyermekkorától kezdve. A gyermek kérdései a filozófia alapkérdései, s Singer nagy titka talán a megválaszolhatatlanságból eredő kétségbeesés örökös intenzitásában rejlik — a művek az útkeresés és bűntudat dokumentumai is egyben. Singer abban a jiddis nyelvű kultúrában eszmélődött, amely még elábrándozhatott identitása felett Varsótól New Yorkig (a harmincas évek közepéig Párizsba, New Yorkba küldte írásait), s amely a hagyomány és modernizáció határán nagy szellemi kihívást jelentett gondolkodóinak. A modern jiddis irodalmat megteremteni, cionizmus, bolsevizmus, a hászidizmus jelentősége — ebben a forrongásban kuporog Singer a sarokban, olvassa könyveit és az élettörténelem tényeit szemlélve „újra meg újra azt kérdeztem magamtól, miféle élvezetet talál Isten, minden ember és minden teremtmény Alkotója ebben a borzalomban?" A *Szerelem és száműzetés*ben Singer nem mozdul el ennek a kérdésnek a talapzatáról, csak éppen életet kanyarít köré, melynek öngyötrő analízisei néha közelebb vannak Dosztojevszkijhez, mint hozzánk, míg a technicizálódást feledve a mindennapi élet pergése szinte ismerősnek tűnik. Az irodalom e híradás szerint az élet része, s így a gyermek Singer szájából ez a mondat: „Kiismertem az emberi jellemet töviről hegyire" természetes kezdete az irodalmi létnek. A címbe foglalt két fogalom singeri feloldása könyvterjedelmű — az intimitáson egyensúlyozó őszinteség és a kiábrándulásra húzott folytatás ígérete vezet az amerikai emigrációval záródó mű pesszimista zárlatáig (melynek Nobel-díjas kifejletét azért hozzágondolhatjuk): „Elvesztem Amerikában, elvesztem örökre.". *(Gondolat, 396 old., 288 Ft., fordította és a jegyzeteket írta Mészáros György.)*

új felfedezésével kívánnak megrendíteni, hanem éppen ellenkezőleg, a szemlélőben művészettörténeti ismereteinek emlékképeit idézik fel. A háromszögletű festmények színkompozíciói *Delacroix* vázlatkönyvének ábrájára utalnak, ahol a színek rendszerét egy háromszögben fogalmazta meg. Elénk idéződik *Lucio Fontana* képet átszúró gesztusa is a vakkereten felgyűrt, „felhasított" vásznakon, de az eredeti mozdulat agresszivitása nélkül. Mindeközben Tornquist az op-art illúziókeltő technikájával olyan hatást teremt, mintha a gyűrt festmény redőin mesterséges, színjátszó fény csillanna. A nézőt elégedetté teszik e képek, mert meggyőzik vizuális műveltségéről, de a gesztusok elvesztik eredeti jelentésüket.

(Dorottya utcai Kiállítóterem, 1991. január) i. gy.

Edinburgh helyett

A Képzőművészeti Főiskola Barcsay termének első helyiségében kapott kiállítási lehetőséget – a fenti címen – három főiskolás: Kovács Gyula Zoltán, Bendzsók István és Paulusz Tivadar. Alkotásaik a művészet „természetéről" szóltak klasszikus technikák szabad modulálása által.

Kovács Gyula Zoltán figuratív olajfestményeit zenei akkordok hangjegyeihez hasonlóan egymás mellé festett színfoltokkal komponálta. *Bendzsók István* fotót fedett le fehér festékkel, de a fotó töredékei kivágásszerűen kibukkannak a korrigáló massza alól, immár egy új képi gondolat részeként. *Paulusz Tivadar* kínai vörös és fekete tintával izgalmas vonalkonstellációkat rajzolt vékony csomagolópapírra, amelyekben élvezettel lehetett elmélyedni.

A kiállítás címe már talán a Barcsay terem programja is lehetne. Edinburgh ugyanis jelenleg Európa egyik legszínesebb fesztiválvárosa, amelynek galériáit, színházait és minden zugát ellepik nyaranta az odaérkező fiatal művészek. Ez ugyan nem Edinburgh, de aki az új tendenciák megismerésére vágyik, térjen be a főiskola kiállítótermébe.

(Képzőművészeti Főiskola, 1991. I. 11–26.) i. gy.

„Hosszú élet"

Sun Zhiping kínai festő kalligráfiafestést tanított a Képzőművészeti Főiskolán: január 11–26. között a Barcsay terem két belső helyiségében mutatta be rizspapírra festett akvarelljeit és olajfestményeit. Az egyik teremben selyemszőttesre ragasztott klasszikus akvarelljeit láthattuk, amelyeknek ősi mintái reprodukciókról ismerősek. Mellettük néhány tussal festett kalligráfiát is kiállított a művész. Egyik képe a „hosszú élet" ősi kínai jegyének több, mint száz variációját sorolja fel. A másik teremben kiállított nonfiguratív képeken a „márványozott" festés ősi művészetét új anyagkísérletek eredményeivel gazdagította. Sun számára egyformán fontos a tradicionális lehetőségek ismerete és újraértelmezése.

(Képzőművészeti Főiskola, 1991. I. 11–26.) i. gy.

TÖRTÉNELMI ARCKÉP EGY VÁROSRÓL –

ez is lehetne az alcíme az 1924-ben Budapesten született és 1946 óta Amerikában élő szerző könyvének. John Lukacs Amerikában lett „felnőtt", de Budapesten nőtt fel. E kettős kötöttségből, úgy tűnik, az első a meghatározóbb. Nem nosztalgiával – empátiával fordul szülővárosa, és annak is egy kiemelkedő korszaka: a századforduló felé. Könyvéből, amelyet amerikai olvasóknak szánt, a mi számunkra is sok új vonással rajzolódik ki az akkor fénykorát élő város.

A kötetet korabeli fényképekből válogatott bőséges képanyag illusztrálja.

John Lukacs könyve kapható a könyvesboltokban vagy postán, utánvéttel megrendelhető az Európa Könyvkiadótól (Budapest 502. Postafiók 65.)

Ára: 298 Ft

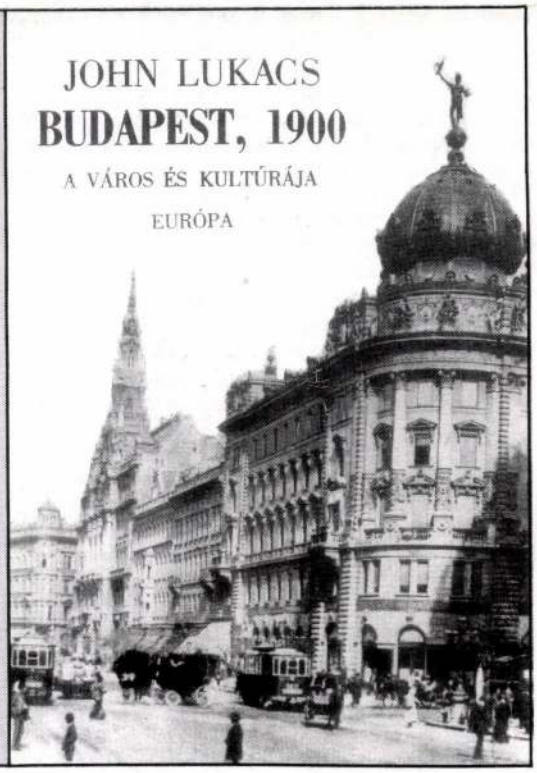

A „Szemérmetlen magyarázatpróba" folytatása szemérmes kortársaknak.

Egy ketrecben született tigris számára, aki fiatalon csak függőleges rácsokat láthatott, soha sem lesz érzékelhető a vízszintes.
(ismeretlen állatgondozó)

Terjedelmében nagyszabású vita bontakozott ki a lap hasábjain, régi, „fényes" időket sejtető körmönfontságokkal tetézve. *Hajdu István* akadt épp utunkba, aki aligha gondolhatott ekkora szerepre, hiszen ominózus előszavában leginkább a külföldi olvasónak ad némi, riport tömörségű eligazítást, fel sem tételezve, hogy ilyen sikerrel kavar majd hazai indulatokat. De hát csoda-e, ha vihar kerekedik? Hisz ha egy pontból figyelünk, Hajdu éppeni művészettörténetünk első számú figurájává kellett hogy váljék, élvezhetvén szűkebb szakmája teljes körű *a l'furioso* gondoskodását. Vajon miért? A dolog kézenfekvő. Ő az egyetlen, aki magyar művészetről világszínvonalon nyomtatott kiadványt tesz le kezünkbe. Papírjával, színes képeinek nyomdai minőségével, kötésével, terjedelmével minden ezideig megjelent művészeti kiadványunkat maga mögé utasítja. „Üzemi brosúrák" tömege sorakozik mögötte. Ráadásul még beltartalma sem ellentmondásos, lévén „Budapesti Műtermek"-ről, és nem holmi irány-könyvről van szó. A műtermek láttatása mai hangvételű riport, s ez bárki számára érdekes lehet.

De hát nem a könyv témánk fő tárgya, hanem csupán előszava, s annak is leginkább a magyar művészetre vonatkozó jelzése a „terméketlen félreértés"-ről. Különös, hogy két ilyen szelíd szó együttese milyen civódó hangulatot képes kiváltani. Úgy látszik, végre akadt csont, amivel apportírozni lehet. Pedig maga a fogalomkör, amit az idézett kifejezés érint, egészen hétköznapias tartalmú, életünk egészét behálózó, gyakorlatias és közismert, annál is inkább, mivel immáron fél évszázada a terméketlen félreértések metodikája szerint éltünk, működtünk, működhettünk a félreismerések, mi több, a félre-felismerések biro dalmában, egy olyan bolsevik dizájn-társadalomban, amiben a terméketlenség eszme, mi több, cél volt, a félreismerés a rendszer alapja, a félre-felismerés pedig maga a nemzetbiztonság. A megélőnek tragédia, a túlélőnek komédia. Bizonyára és csak azért, hogy tárgyunkban még a klasszika is képviseltethesse magát.

A terméketlen félreértések világában természetszerűen minden egyféle homályban bonyolódott. A művész például azt hihette, hogy a fentiektől sikeresen izolálta magát, hogy erkölcsileg és művészileg szuverén és feddhetetlen. De hát nem ez a legfőbb kérdése a művészetnek. Néró uralma alatt ragyogó épületek születtek. *Korniss Dezső* is csinált köztéri munkát a Kádár-rezsimben, vagy mondjuk *Henczétől* is vett az állam ekkoriban jó pénzért képeket. Ettől ők nem lettek mások! Nem lettek egy totális állam bedolgozói. Ettől, vagy enélkül még épp annyi félreismerést produkálhattak, mint amennyit. Más se hiányzik, minthogy ilyen megfontolásokból beszéljünk jó vagy rossz művekről. Meg, hogy érdemrendeket kezdjünk osztogatni a szerint, ki, és ki nem élt bábkészítésből az ötvenes években. Napjainkra még csak a demokrácia első évének háromnegyedén járunk, de művészetünk támogatás tekintetében a török idők szintjére süllyedt! Itt már Rákosival sem lehet példálózni! Nincs bábkészítés, de van vegyes vállalat, betűszedő, szitanyomó kft-k, ipari vásárok alkalmazotti tennivalói, legújabb kori festészetünk eltartói. Mindez együtt csak annyiban nem bábkészítés, hogy villát és luxuskocsit lehet belőle venni! Jó lenne, ha végre abbahagynánk a közönség félreinformálását.

A terméketlen félreértések természetesen jóval messzebbre nyúlnak vissza, mint negyven-egynéhány esztendő. A távlat történelmi, és a félreismerések kart karba öltve közlekednek. A Horthy-korszak, a dzsentrivilág vaksága remek hagyaték a bolsevista Magyarországnak. Művészeink sem akkor, sem előtte, sem utána, sem napjainkban nem tudtak a világtudatba beépülni. Bizonyára azért, mert nincs hozzá elég autonómiájuk.

Számomra nem különös, hogy Hajdu felveti a *termékeny félreértés* fogalmát is. A termékeny félreértés alkalmasint maga a jövő záloga, mentőöv, s legbelsőbb természetét kiismerve talán még terméketlen félreértéseinket is ignorálhatnánk általa. Nagy kérdés. Mi az a metodika, amelynek révén terméketlen félreértéseink dzsungelében legalább kevéske termékeny félreértéshez juthatnánk. Formálisan mindez nagyon egyszerűnek tűnhet. Éspedig: mindenki jegyezze fel, mit ismert félre, s miután látja, hogy *mindent*, szinte válogatás nélkül dönthet annak reciproka mellett, amit szürkeállománya a jövőben diktálna. Úgy tűnik, ez a metodika Bécstől keletre minden nap- és évszakban, minden témában és időjárási körülmény közt érvényes lehetne, s egyben a siker titka is. Persze ez így azért csak szimpla mese, lévén a reciprok nem egytényezős, s egyébként is a hülyeség puszta tükörfordítással nem képezhető értelemmé és fantáziává, különösen nem *autonóm fantáziává*, amire pedig tárgyunk esetében a legnagyobb szükség lenne. Az autonóm fantázia sajnos nem tapasztalások reciproka, s nem is csupán értelmes állítások sorozata, hanem mindezek felett álló kvintesszencia, ami nem működhet rabságban és elnyomásban, az IQ-k legalján, nyomorban és fizikai minimumok között. Az *autonóm fantázia* nem *karrier fantázia*, nem olyan, aminek legfőbb mozgatója a személyes kiemelkedés igénye odalentről. Az autonóm fantázia nem dizájn, de éppen ennek ellentettje, azaz nem tervezett, hanem eredendően lényegi, mint maga a lét, s nem avuló, mint általában a berendezési tárgyak, de elmúló, s mint ilyen, végtelenül tragikus. Az *eredet*hez közeli – azaz az eredeti – és ellenpólusa a *végzetes*, legfőbb jellemzői a létezésnek, s e létezés legjellemzőbbje az *autonómia*. *Eredet* és *végzet*, s a hozzájuk tartozó autonómiák visszfényei adták és adják is mindig a művészet leglényegét. Mindezt nem tudni, terméketlen félreértés.

Úgy tűnik, az elmúlt időszakok ilyenféle nem tudásai nem csupán a hivatalokat jellemezték, de a művészeket, kritikusokat is, az utóbbiak szókészletéből szinte teljességgel kikopott az *eredeti* és a *végzetes* szavak használata, s helyükre olyan szaknyelvi fontosságok léptek, mint: rusztikus, strukturált, popos, fraktált stb.

Szorosan véve tehát nemcsak a hivatal, de a művész és a kritikus is mind bennrekedtek a félreértés fogalomkörében. Mindegyiket a maga *ága* húzta. A hivatalt megal-

▶ MEGNYÍLT AZ **ART-SHOP** KFT!

LUKAS

WINSOR & NEWTON

Schmincke

Művészek, tervezők szaküzlete
Három nagy, művészeti kellékgyártó cég: Lukas, Winsor & Newton, Schmincke termékei, csak nálunk!
Hétfőtől péntekig 9-17 óráig, az V., Aulich u. 6-ban. Tel.: 132-9173

KERESSE FEL ÜZLETÜNKET!

kuvó és szolgatermészete, ami a magyar intézményeknek immár nemzeti hagyománya, a művészt a karrier, siker és kitörés vágya, tárgyalkotó buzgalma, környezetének újra jelölése és áttervezése, a kritikust pedig az esztétikai terminusok bonyodalmai, s a múlt történetének átszínezése.

Különös, de a változás óráiban leginkább éppen a *festő* került a *dizájn* befolyása alá. Minek okán? Mindenekelőtt annak, mert immáron képtelen elviselni a lezüllött, szürke, micisapkás, enyvszagú, dohos környezetet, s mindennek ellenében be akarja engedni a fényt, a rendezettséget, a tervezettet, a jól felfoghatót. A festő fehér falakat nem találván, fehér képeket kezd festeni. Üres, tiszta képleteket akar felmutatni, mi több, azokat valósággá tenni; tereket, amelyekbe újra beköltözhet majd az élet. Így esik aztán meg, hogy egyszerre működik építészként, formatervezőként és hiánypótló reprodukátorként. Megszállottá válik, a szüntelen és fogyni nem akaró *bepótlások intézményévé*, miközben azt hiszi, autonóm, hiszen nem eszközöket, ipari formát, iparművészetet termel. Pedig téved. Amit csinál, egyszerűen szólva *kép-dizájn*. Amit tesz, nem kifejezetten autonóm, s nemcsak azért, mert a termék a magazinkultúra egyfajta átemelése, importált telegram, copy-right-ok habzsolása, second-hand kereskedés, de legfőképpen azért nem, mert se nem végzetes, se nem eredeti. Inkább sterilen, kalkulálva formulázó, s reménykedő, hogy egyszer hátha csak eljön majd a kiárusítás ideje.

Mit lehet mindezek után mondani? Mindez együtt maga a napjainkig tartó terméketlen félreértések története? Nem teljesen. Termékeny időszak ez, tele félreismerésekkel és félmegoldásokkal, de mégis egy új, elviselhetőbb környezet alakításának akaratával, vágyak koncentrálásával, új fogalmak képzésével, amelyek révén majd többet tudhatunk magunkról és eredetünkről.

Az *eredet* kérdésének áttekintése különös tapasztalásokkal szolgálhat. Vegyük például *Jeff Koons* malacait. A disznó számunkra kézenfekvő motívum, lévén disznóhizlaló és töménytelen disznóhúst evő népség, sokkal inkább, mint például az amerikaiak. Ezzel együtt a sertés, mint alakzat – leszámítva egy-két hódmezővásárhelyi életképet a hatvanas évekből – nem tűnik fel palettánkon. Abban a pillanatban azonban, ahogy a nemzetközi magazinokban megjelenik, mi is kapcsolunk, és a disznók azonnal eljönnek kiállítótermeinkbe. Ugyanezt a kalandot élhettük meg a csíkokkal, négyzetekkel, a neoncsövekkel, csíráztatott fűmagokkal és így tovább. Kérdezzük meg végre fennhangon – mi lehet ennek az oka? Mi az oka, hogy a disznó esztétikai észleléséhez Jeff Koonsra van szükségünk, vagy a virág felfedezéséhez *Andy Warholra*, a csíkok festészetéhez *Frank Stellára*, az új szenzibilitáshoz *Cucchira* és *Chiára*, a performancéhez *Beuysra* és így tovább.

Vegyük Beuysot egy pillanatra jobban szemügyre. Ő kiváló tanár, még csak véletlenül sem követeli, hogy kövessék. Nem *Bernáth*, és *Szőnyi*, akik tanítványaikban

Vakrámák, modern és hagyományos képkeretek nagy választékban.

TOKAJI LAJOS képkeretkészítő, aranyozó
Budapest, 1074 Hársfa u. 57.
Tel.: 1-222-197

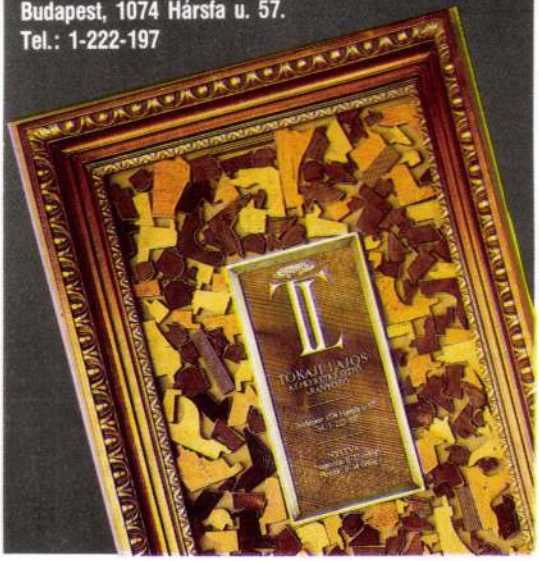

szerették önmagukat újralátni. Beuys nyúlidomító kezei alól olyan festők kerülnek ki, mint *Anselm Kiefer, Hödikke, Middendorf*, akik éppen a távolság révén őrizték meg közelségüket mesterükhöz. Persze Beuys nem mindennapi eset. Pedagógusi zsenije sokakat irritál. Simán ki is rúgják, elüldözik egyeteméről. Mehet külföldre! Mi vajon az ő titka? Vajon hogy kerülte el a terméketlen félreértések csapdáit, mi több, hogyan óvja meg ettől hallgatóit és közegét? Úgy gondolom, a dolognak egy titka van, éspedig, hogy a mester teljességgel alászáll, s nem kifelé figyel, nem szerepeire koncentrál, és mikor a másikat kémleli és segíti, nem önnön zsenijét ajánlja, nem magával foglalkozik – amit élete is igazol, hisz fiatalsága jó idejét félrevonulva tölti, karrierjével mit sem törődve. Különös ellentmondás. Míg egója hallatlanul autonómmá fejlődik, megszerzi a másik önállósága iránti érzékenységet és fogékonyságot. (Ez az, amire a magyar képtelen!) Hallgatói még csak főiskolások, de máris önálló utakon járhatnak. Szinte kölyökkorukra befuttatott egyéniségek! De ugyanez mondható el *Stella, Richard Long, Fischl* és sok más híresség alig ismert nevű mesteréről is. A nyugati tanítók mindig az eredet irányába ösztönözték az egyéniséget, s nem magyar módra nyalatták velük végig a kunsthistóriát, nagy purparlékat csapva a gyerekesebbnél gyerekesebb metodikai feladatok tömegével, amint azt például napjaink képző- és iparművész oktatásában a szerencsétlen hallgató megtapasztalhatja és végigszenvedheti. Edukáció ez kiirtásra ítélt személyiségekkel. Íme a terméketlen félreértések nagy parádéja, amihez az állam még ösztöndíjakat is mellékel, mintegy támogatást és igazolást kínálva a jövő félreismeréseihez. Alma Viva!

Mert, hogy minden félreértést eloszlassunk, kénytelenek vagyunk megállapítani, neveltségünkkel van a legnagyobb baj. Nevelésünk korlátozó természetű, s nem szíveli sem az ember szabadságát, sem méltóságát. Nevelésünk követelődző és ennyiben nagyon jól reprezentálja az iskola falain túli valóságot, ugyanakkor nincs sem mersze, sem kompetenciája, hogy a kinti élet valóságairól beszéljen a bent ülőknek.

A gombák birodalmában minden ehetőhöz tartozik egy majdnem teljesen hasonló formázatú mérges fajta. A különbséget csak alapos szemrevételezéssel lehet megállapítani. A *nüansz*, ahogy Lothmann mondja, a ma *kontrasztja*. Jövőnkre nézve maga lesz a pusztulás, ha korunk nüanszra kihegyezett kontrasztjait képtelenek leszünk érzékelni. Csak a bujkálók, a visszamaradt elnyomók és a jóindulatú, de szemérmükben sérültek vethetik Hajdu szemére a terméketlen félreértés nagyon is felvilágosító jellegű és realisztikus szlogenjének előteremtését. A terméketlen félreértésben megbúvó dupla tagadás azért nem válik sohasem állítássá, mert a *dupla tagadás egyenlő állítás* is puszta blöff ma már, filozófiai hókec-pókec, mint az az egyik hozzászólásból egyértelműen kiviláglik. Már csak azért sem kívánjuk ezt a blöfföt bevenni, mert egyáltalán nem lenne kívánatos, hogy a két tagadásból következtethetően a *termékeny félreértés* jegyében akarjunk járni holnaptól kezdve. Nem akarhatjuk ugyanis a jövőt a termékeny félreértések áldozataiként megélni. Annál inkább, ha lent a padlón, akár egyetlen holmi nélkül is, de végre félreértések nélkül.

Hajdu igazságkereső hajlandóságában – és ezt köszönjük meg neki – már többször lerántotta a leplet világunkról, különösen bizonyos legendakészítőkről, meg azokról, akik szívesen keverik össze valóságos vőlegényeiket terméketlen mozimenyasszony-álmaikkal. Talán semmi komolyabb bajunk nem történik, ha valaki időnként felgyújtja a villanyt.

Hölgyeim és uraim, kérem, vegyenek elő papírt és ceruzát, s készítsenek listát terméketlen félreértéseik arzenáljáról. Örök emlék lesz az utókornak.

Attalai Gábor

KIÁLLÍTÁSI AJÁNLAT

Budapest Galéria Kiállítóháza
(III., Lajos u. 158.)
BÁN FERENC építész V. 8–VI. 16.

Csók István Képtár, Székesfehérvár
(Bartók Béla tér 1.)
WAHORN ANDRÁS festőművész V. 4–VI. 9.)

Dorottya utcai Kiállítóterem
(V., Dorottya u. 8.)
MÉHES LÓRÁNT festőművész V. 3–V. 25.

Duna Galéria *(XIII., Pannónia u. 95.)*
JÓNÁK TAMÁS festőművész V. 2–V. 26.

Ernst Múzeum *(VI., Nagymező u. 9.)*
Zeichen in Fluss V. 10–VI. 9.
FEJÉR ERNŐ grafikái V. 14–VI. 9.

Fészek Klub *(VII., Kertész u. 36.)*
FÉSZEK GALÉRIA
Jelek a 60-as évekből I., Frey Krisztián festőművész (Svájc) IV. 23–V. 27.
Pozíciók VIII., Haász István és Brigitta Kordina V. 20–VI. 22.
HERMAN TEREM
TÓTH BÉLA fotóművész V. 14–V. 24.
NAGY GÁBOR MIHÁLY szobrászművész V. 26–VI. 14.

István Király Múzeum, Székesfehérvár
(Gagarin tér 3.)
ŐSZ GÁBOR festőművész IV. 20–V. 19.
SZALAY TIBOR V. 25–VIII. 25.

Kassák Emlékmúzeum *(III., Fő tér 1.)*
A Próféta (Magyar és külföldi művészek portréi Kassák Lajosról) III. 21–VII. 1.
TILLESS BÉLA festőművész szobrai V. 27–VII. 7.

Magyar Nemzeti Galéria *(I., Disz tér 17.)*
Hatvanas évek III. 14–VI. 30.

Miskolci Galéria *(Déryné u. 5.)*
MÁGER ÁGNES festőművész IV. 22–V. 22.
FÖLDI PÉTER festőművész és Jószai Zsolt szobrászművész V. 15–VI. 16.

Műcsarnok *(XIII., Hősök tere)*
MARTA PAN szobrászművész V. 9–VI. 16.

Óbudai Pincegaléria *(III., Fő tér 1.)*
KISS MIHÁLY festőművész V. 15–VI. 16.

Óbudai Társaskör Galéria
(III., Kiskorona u. 7.)
PASQUALETTI ZSÓFIA kiállítása Pilinszky János tiszteletére V. 14–VI. 16.

Pécsi Galéria *(Széchenyi tér)*
Olasz plakátok V. 3–VI. 2.

ATTALAI Gábor

Új Művészet 1993/3

Az intellektuel dilemmája az állóképben

Attalai Gábor

A késő „szocializmus" („sose volt") után és a feltételezett kapitalizmus előtti időben és helyen, gondolom nemcsak *György Péter*, de többünket is érintene, ha „kortárs művészetünk nemkívánatos örökségeitől megszabadulhatna és egyszerre csak elindulna az Ismeretlen felé".*

Az *Ismeretlen* olyan eszmény, mely minden korban izgató, s nemcsak a művészt, de mindenkit bűvkörébe vont és von, mióta eszünket tudjuk. Nem csoda hát, ha vágyunk az Ismeretlen megragadására, nagy valószínűséggel az Öröklét reményében.

Öröklét és Ismeretlen! Csoda-e, ha nem adják magukat egykönnyen? S egyáltalán: felnyithatják-e szemeinket valaha is jelen korunk lényeges vonásaira, amelyben mindenkori skrupulusaink, félelmeink és életösztönünk oly gyakran homályosítják el ítéleteinket?

Vállalva a próféciák időszerűtlenségét, tanulság lehet, hogy a Bizonyosságra való túlzott szervezkedés, a karrier- és hatalomvágy garanciák arra nézve, hogy az Ismeretlen nagy ívben kerüljön el mindannyiunkat. Ha az értelem nem is, a tapasztalás azt mondatja, hogy a művésznek végig kell mennie a bizonytalanság mezsgyéin s a rizikó útvesztőin, hogy lényeges dolgok történhessenek.

A magyar művészet és kritikája leginkább a Bizonyosságra való apellálás, a félre-felismerések és fellengzős útmutatások történeteiben járatos. Amit jelenében állít, annak rendre éppen ellenkezője lesz igaz a jövőben. Nem csoda hát, ha sokan iszonyodnak az állító jellegű nyelvezettől és esztétizálástól.

Úgy tűnik, hogy a magyarországi intellektus tévedései nemcsak jelen kori, de történelmi távlatokban is számottevőek. *Ady* félreismeri *Kassák*ot, *Bernáth Csontváry*t, *Lukács Madách*ot, *Horthy Hitler*t, *Rákosi Sztálin*t. Intellektusunk mintha nem bírna magával, minden órában „korszakos" kíván lenni, s ennek érdekében nem riad vissza a durvaságoktól, fírolásoktól, kivagyiságoktól, amik így együtt aztán jó komplett kelepce lesz magamagának.

Az intellektus könnyebben válik az Ismeretlen elutasítottjává, mint kedvezményezettjévé. Az intellektus ugyanis hajlamos az efemert tartósként értékelni. Különös élességgel jelentkezik ez az *állókép* esetében. Nem véletlenül, hiszen ez az a műforma, ami leginkább magában való, *metszet*, mely nehezen veszi magára az epikumot, lassan mozdít, ritkán válik történelmi kéziratta, így mélyebb fantázia kell mozgatásához, ebből meg soha sincs elegendő.

Különös, hogy olyan nagy tekintélyű esztéta, mint például Lukács György, aki sok idejét szentelte az esztétikának és terjedelmes munkában veszi sorba annak sajátosságait, nem mutat mélyebb érdeklődést az állókép iránt. A filozófus, különösen, ha forradalmi prakticizmus vezérli, könnyen lát anakronisztikus ikont az állóképben és ledöntendő templomot a múzeumban. Sok posztmarxista esztéta úgy lép ki ebből a helyzetből, hogy rögtön oda is lép vissza, ahonnan kimozdult, éspedig az efemer praktikumához, amit itt most a piacra alkalmas műtárgyak képében idéz fel, s melyek közt legautentikusabbként mindjárt főszerepet is kaphatnak az ún. vizuális dizájn tárgyai.

Én nem hiszek kulturális főszerepekben. A piacról pedig az a véleményem, hogy átalakulóban lévén, egyre inkább *vegyes* természetűvé válik, s kompetitív karaktere hamarosan koordinatívabb jellemzőkkel bővül. A piacok várhatóan tartós és világméretű recessziója, továbbá a környezeti gondok is mind ez irányba hatnak majd.

Nem nagyon valószínű, hogy a művészet minőségeit a piac szabhatja meg valaha is, legfeljebb némi élénkítő hatását érvényesítheti. A *művészeti üzlet* fontos, és kell, hogy legyen, de a művészi minőség sosem lehet az üzlet következménye.

Bak Imre figyelmeztető utalásai, mint a kölni Ludwig Muzeum, az aacheni Ludwig Forum, a frankfurti, bonni új múzeumok gyűjteményei, az amerikai kiállítási programok, mind igazolni látszanak azt, hogy a magasabb műveltségű és kulturális ismereteket tanult népességekben az állókép iránti érdeklődés fokozódik. A galéria és a múzeum kétségtelen nem haladványai a napi praktikumnak, ha ilyesmiről egyáltalán beszélni lehet egy olyan világban (a Glóbuszról van szó), ahol a múzeumi köbméterek összességeinek ezerszereseit foglalják el a többszörösen költségesebb rakétasilók, harcirepülőhangárok, tank- és ágyúgarázsok, lőszerraktárak, katonahivatalok. Ennek tükrében a legdegeneráltabb fővárosi művészguruk, méregkeverő esztéták és géniuszok országos serege is csak szelíd ellenpont az esztelenség fúgájában.

Egy szcénében, ahol a művészetről játszanak darabokat, mindig van némi felfordulás, zűrzavar, ellentmondás, intrika, féltékenykedés, ellenszenv, középszerűség, és annyi más rossz. Ezt emberinek és természetesnek kellene felfognunk, hiszen minden *új nyelv*, mint a mű-

*György Péter: A késő szocializmus után, a kapitalizmus előtt című vitairata, Új Művészet 1992/9

vészetek története — a nyelvteremtések eme históriája — is mutatja, artikulálatlan idiómákkal indul, s hosszú idő, türelem és alázat kell ahhoz, hogy az Ismeretlenből egyszerre csak világosan értelmezhető valóságok foglalhassanak teret tudatunkban és kommunikációnkban.

És innentől kezdve számolnunk kell egy különös jelenséggel; az alkotók által inspirált intézményi rendszerrel, ami az idők során föléjük nő, s már-már nem az artikuláció tökéletesítéséért működik — ami pedig hivatása lenne —, hanem önnön érdekei és ítéletei szerint.

Miről van szó? Arról, hogy azok, akik a műveket létrehozzák, lévén elfoglalva tevékenységükkel — és annak *önmecénálásával!* —, nincs elegendő idejük és energiájuk a költségvetési intézményekért folyó küzdelemre, s így hivatalok nélkül maradnak. Nem így azok, akik a műveket mozgatják, organizálják és kritizálják.

A kritikus, kurátor, esztéta a művészhez képest kiterjedt intézményi hálózattal rendelkezik. Állítsák egyszer össze az erre és a művészetre fordított kiadásokat, és meg fognak lepődni, hogy a művészet köré kiépült szféra mily mértékű fölényben van és mit von el a *lényegtől*!

E *Szántó András* által is említett probléma, a szükség, pl. az oktatási intézményekbe való menekülés, jól megfigyelhető a Howe által leírtakban. Howe-nak remek tanulmányi terep lehetne napjaink Magyar Iparművészeti Egyeteme a Zugligetben, ahol egy intézmény elművészietlenítéséért folyik a küzdelem egy vélt XXI. századi adminisztratív progresszió jegyében.

A művészet hovatovább szofisztikált küllemű, de lényegét tekintve barbár és lassan funkcióit vesztett intézményrendszereknek válik kénytelen-kelletlen kiszolgálójává. E piacinak egyáltalán nem nevezhető szférából akarná az esztéta piacra küldeni vélt művész-zsoldosait? Hivatali székéből levezényelni képzelt paradigmaváltásait, felépíteni és szereposztani korszakos esztétikai asszamblázsait, hogy megmutathassa szellemes megtermékenyítő falloszát? Mindezt a művész hátára állva, hogy messzebbre lásson és lássék, miközben a publicitás csaliját ereszti le a kreátornak. Az esztétát mintha már egyáltalában nem érdekelné az, a művész által oly sokszor remélt kaland, hogy a kritika a *szó* eszközével próbáljon közelebb férkőzni az *Eredet*hez, miként azt a művész az *imázs* révén keresi. Ezt az utat a szó azonban nem kedveli, és legszívesebben a *Kossuth* által oly pontosan leírt *middle-man*, azaz a közvetítő szerepében utazik a művészet és egy feltételezett közönség között, miközben a művészek a rossz besorolástól való páni félelmükben, kritikai frusztrációjukban már rég nem az Ismeretlennel, hanem az *Ismertség* reményében hadakoznak, s kényszerülnek bele a mindenkori kritikusi színvonal doktrínáiba, melyek közt a legkülönfélébb mércék szerepelnek, mint *szarkasztikus humor, bátor kiállás, önemésztő mélység, forradalmi bevülret, piaci érzék, értékrend* stb. De vannak egyéb fokmérők is, amelyeket én magam szórakoztatónak tartok — hacsak a kelleténél nem arrogánsabbak. Utalnom kell rájuk, mert a művész, aki természeténél fogva könnyen befolyásolható — hiszen innen való érzékenysége is —, a kritikai frázisoknak nagyobb jelentőséget tulajdonítván könnyen rajtuk veszthet. Általános jelenség, hogy a ma kritikusai rendre túlélik művészeiket. Hasonlóképpen így van ez a következetességükből legendát gyártó galériásokkal is. Egyetlen olyan történetet ismerek, a kölni *Paul Maenzét*, aki kétszeri trendváltása után a harmadikat már sem érzelmileg, sem erkölcsileg nem bírta vállalni és elviselni, s ezért bezárta világelsők között számon tartott galériáját.

A művész — úgy tűnik, hogy az állampárttal kötött kulturális alkuk időszaka után, illetve azoktól akár teljesen függetlenül is — bajlódik szabadságával, olykor épp a kritika kényszerei miatt is. Könnyen kerül sodrába annak a folyamatnak, melynek valójában ő lényege és mozgatója.

Ó, a művész — mondhatnánk iróniával, hisz nárcizmusával szinte kínálja, hogy megrendelője, a politika, a kritika fölébe nőhessenek.

A kognitiv szcéné szinte sugallja a művész bólogató szerepkörét. Erre nemcsak a mindenkori állam *pénzt adok/azonosulást követelek*, de a kritikusi *publicitást adok/azonosulást követelek* fedezetlen váltója is ösztönzi.

Vegyünk sorra pár eltúlzott kritikai követelményt. Ezek egyike a *Nóvum*. Az *Eredet* könnyen kerül e fogalom árnyékába.

Az Ismeretlen eszeveszett tempóban menekül előlünk, miközben a nóvum hajlamú művész minden időben igyekszik biztosítani azt a fajta *import monopóliumát*, ami egy egészen sajátos kelet-európai specifikum, éspedig hogy a tegnapelőtti naturalistából tegnapi koncept művész lett, majd még időben új szenzibilista, a szenzibilistából neo-geós és tetszés szerint vissza, túlélve ezzel számos nyugati kollégáját, akik egy-egy dekádnyi csillogás után folyamatosan eltünedeztek a színről. Magyarországon ezzel szemben a legrafináltabb oeuvre-építés tanúi lehetünk.

György Péter írásában felveti az *aktuális létértelmezés* fogalmát, amelyben a mű értékrendjének legfőbb kritériumát véli felfedezni. Meg kellene tudnunk, hogy kinek, minek, milyen indítékú és szintű lételemzései lehetségesek? Ezek között vajon hogy jelölhetnénk ki a meghatározó elveket, egyértelműséget? És ezekkel az elvekkel ki kivel fog dűlőre jutni? A kritika a kritikával? A kritika a művésszel? Művész a művésszel? Netán az értelmezésekben a közönség is megnyilatkozhatna és szempontjai lehetnének? A régi elv, hogy elit az elitnek beszél, már megdőlt, mert nincs elit. Ahol meg nincs elit, ott mit kap a közönség? És ahol azt kapja, mitől lenne

olyan helyzetben, hogy lényegi jelenségeket felelősséggel értelmezhessen?

Másrészt, az aktuális létértelmezés műfaji keretei is kérdésesek. A kép, az irodalom, film, zene a lét értelmezését nem egységben kínálják. A műfajok önmagukon belül is legalább háromféle létértelmezést sugallnak. Egy: a *kreátorét*, kettő: a *médiumét*, három: a *befogadóét*. E trió tekintetében a vizuális művészetek értelmezhetősége külön stúdium. Mint folyamat- és időszegény létező, az állókép van a legmesszebb a kritikától. Nem csoda, ha a kritikusi érdeklődés könnyebben hajlik az irodalom, a színház és a film irányába az állókép ürügyén. De beszélnünk kellene a művészet érzékisége és az értelmezés ellentétes természetéről. Talán megkérhetnénk *Sinkovits Pétert*, e magazin főszerkesztőjét, hogy az aktuális létértelmezés kérdéskörét vitattassa tovább, mert így minden bizonnyal hasznosítható tapasztaláshoz juthatnánk, többek között válasz reményében olyan várakozásokra, mint például az ún. romkultúra igenlése, mely mögött én szociográfikus, kielégíthetetlen igényt látok.

A 90-es években elváltozás várható. Az *aktív veszteglés* időszaka látszik közeledni, amiben a szerepek már nem vihetők a II. világháború óta generált haladványok vonalán.

Ebben az éppen eljövendő csendben a nóvum szerepe megcsappan, és növekszik majd az eredethez vonzódás irányzatokon túltekintő mivolta. De sor kerül a kulturális, a kritikai és esztétikai idő fogalmának átrendeződésére is. Úgy tűnik, mintha a kritika mostanában felül kívánná bírálni korábbi egyoldalúságait és automatizmusait. Számtalan jelentős múzeumban látható, hogyan foglalják el a fő falakat egy-egy korábbi időszak másodvonalába sorolt, nem attraktív és szerényebb kivitelű, de mélységeikben kitűnő alkotások, mint *Juan Gris* csendéletei, *Léger* figurái, *Delaunay* tornyai. Ebben a csendes újrarendeződésben a nóvum és a tempó, azaz hogy ki mit csinált pár órával, nappal korábban, már nem olyan meghatározó jelentőségű, mint egykoron. Sokkal inkább az lesz az élmény mélysége és karátossága, mely egyaránt megszólalhat a klasszikus vászon-olaj viszonyban, Beuys kipergetett lépeinek zsúfolatában egy faágon, gipszöntvényekben, netán *Mondrian* papírszalagokból hevenyészett nagyméretű képvázlatában, ami valami titok folytán maga mögé utasítja akkurátusan festett vásznait, elfoglalván az exist, érveket kínálva az eddig még nem eléggé felismert minőségekhez. Ugyanakkor sok nagyvad és szakmailag feddhetetlen erőfeszítés, sponzori háttere révén is elbűvölő kvalitás kezd fakulni, befolyásából veszíteni, s elindulni arrafelé, ahonnan előjött, a semmibe.

Van egy halovány képzetem, éspedig, hogy az Ismeretlen egyre nagyobb vonzódást mutat majd a *szelídek* irányába. A művész intim viszonyát művével, lehet, hamarosan titkolni kezdi, s akkor a kiadminisztrálódott intézmények maguknak járathatják páternosztereiket.

Az informáltság ellenében valószínűleg a szent helyek lesznek azok, ahol lényegi események végbemehetnek. E helyekre pedig csak nagyon keveseknek lesz bejárása. A vurstli és a butikszerű kellemes szcénék helyett lesznek majd olyanok, ahol nem a furfang és a kimódolt következtetések szellemében érkezik a jövő.

Úgy vélem, nem azon kell igyekeznünk, hogy feltétlenül és tévedhetetlenül felismerjük a *megváltót*, mert a fel- és nem-felismerések sokkjában sokan válhatunk újabb Pilátusokká, Barabásokká, és nemzetnyi, pusztulásba kívánt áldozattá. Elegendő lesz hinnünk, hogy a megváltó létezik, és ha így teszünk, ő félreérthetetlenül meg fog majd nyilatkozni, kinek-kinek a maga órájában. A kulturális idők dogmáinak figyelmen kívül hagyásával többezer éves dilemmákon emelkedhetnénk túl.

A művész ugyan nem megváltó, de az idő kényszerének szorításából őt is ki kellene szabadítanunk. A művész szakrális prófétáló szerepe nem sajátja már, amit pedig még a múlt században és e század elején is oly szívesen tulajdonítottak neki. A művész nem feddhetetlen és nem makulátlan személyiség — amit talentuma jegyében helytelenül oly sokan követelnek meg tőle. De ugyanakkor kétségtelenül mintája mindazoknak, akik egy-egy kor kiürült és megfáradt létkeretein túl kívánnak lépni, s akik e vágyhoz éppen a művészet révén kaphatnak ajánlásokat. Mégis, a művészettől úgy nagy általánosságban talán túlzott elvárás, hogy rendre létélményekkel szolgáljon. Bár a legkiemelkedőbbek sokszor ezt tudják nyújtani, mégis micsoda képtelenség hasonlót várni mindazoktól, akik oly sokan vannak, hogy cselekedeteikből az *elragadó* már csak a nagy számok törvényei miatt sem hullhat ölünkbe. A kritika, akárcsak a közönség — gyakran túlzásokba esve — követeli a magáét. Csoda, hogy nem jönnek rá, követeléseik: *légvárak*.

Azért, mert a művészet nem nyújtja a maximumot, még nem érdemes elfordulni tőle, hisz a többletekből nincs túlzott kínálat más szférákban sem. Talán részesülhetnénk a szelídebb kvalitásokból is, ha jobban próbálnánk közelíteni intimitásainkhoz. Ez persze egyfajta tribális attitűdöt, közeget feltételezne, ami információéhségünkkel nem nagyon fér össze. Ha nem akarnánk mindennap az éppeni világiratok kópiáiban részesülni, minden bizonnyal kevesebbet tévednénk a jövőben. A csúcs hegyét ugyanis jóval könnyebb elvéteni, mint egy fennsíkot. Az érzékelni vágyottak arisztokratizmusából is érdemes alább adni. Egyébiránt ilyen jellegű gyakorlatozást hajtott végre közönségével kora francia—amerikai művészeti mintáinak párhuzamba állításával *Leo Castelli* és *Sidney Janis* a II. világháború után New Yorkban, s hajt végre ma, a mai amerikai—német minták

együttes kiállításaival *Peter Ludwig, Christopher Amman, Christos Joachimides* Németországban, az érintett nemzetek művészetét egyenrangúsítandó. E párhuzamba állítások megmutatták az idézettek sajátosságait, és minőségeiket megszabadították az előítéletektől. Így válhatott korábban az amerikai művészet rangbéli társává a franciának, s napjainkra a német az amerikainak. E példa is mutatja, hogy a minőségek érzékelése nem evidencia. De azt is, hogy a kritikusnak számtalan politikai jellegű tennivalója is akadhat.

Valószínű illúzió, de szeretném remélni, hogy az orális, a gutenbergi, az elektronikus másodlagos-orális galaxisok után egy univerzális kiterjedésű galaxissal — a *kultúráéval* — növekedhetünk a közeljövőben. Valami olyasfélével, amiben a kultúra maga lesz az üzenet, a nyelv, a közlekedés és az Ismeretlen. Ha a kultúrát egy ilyen galaxisként tudjuk megélni, hirtelen oly bővében leszünk „témáknak", hogy azt se tudjuk, mihez is kezdjünk. Tetszés szerint választhatunk majd a médiumok között, anélkül hogy prioritásokhoz kellene fordulnunk segítségért. Ebben az új galaxisban a lila komplementere immár nem feltétlen a narancs lesz, de sokkal valószínűbb, hogy a domború, s feltehetőleg eltűnőben lesz az a fajta ember, aki munkája után kimerülten roskad le foteljába, hogy kezében tévécsatorna-váltója gombjait folyamatosan nyomkodva a semmitmondó mozgóképek özönét álló-képekké szabdalja, abban a reményben, hogy egyszer csak megjelenik számára az *Ábított.*

Művészet az ész, erkölcs és érzelem csillagjegyében

A művészettörténeti köztudatban — valahol a teljes tájékozatlanság és a szakműveltség között — a *klasszicizmus* meglehetős félhomályban van. Ez a korszakon belül elsősorban a képzőművészeti klasszicizmus hátrányos helyzetét jelenti. *Davidról* és *Canováról* a kvízműveltségű ember jóval kevesebbet tud, mint *Schillerről* és *Goethéről* vagy *Haydnról* és *Mozartról*. Holott ez az irányzat nemzeti képzőművészeti kultúránk születésével esik egybe. *Bogdány, Kupeczky* vagy *Mányoki* piktúrája magyarországi vagy magyar származású külföldi festészet; *Ferenczy* István szobrászata vagy *Pollack* Mihály építészete — főként tragikus felhangjaival — már magyar művészet. Még az a *Széchenyi* István is, aki a legtöbbet tette a magyar polgárosodásért és nemzeti önismeretért, ezt írta a dán *Thorwaldsen* római műhelyében szorgoskodó ifjú Ferenczyről: „Fájdalom, semmi talentuma sincs. Nem is hiszem, köztünk maradjon, hogy magyar emberből szobrász valaha válhassék."

A klasszicizmus az a közbülső „láncszem", amelynek alaposabb megvizsgálása mind a rokokó, mind a romantika mélyebb megértését könnyebbé teszi. S bár e korés századfordulónak (XVIII—XIX.) *Zádor Anna* személyében van egy jeles honi kutatója — a *Klasszicizmus és romantika* (Bp., 1976. Corvina), valamint *Az építészet és múltja. Válogatott tanulmányok* (Bp., 1988. Corvina) című köteteire gondolok —, mégis nagyon örvendetes, hogy Honour 1968-ban megjelent könyvét kiadták magyarul is.

Honour — igen helyesen — nem a diakronitás, hanem a szinkronitás módszerét választja. Nem az egyes országok—régiók vagy képzőművészeti ágak (építészet, szobrászat, festészet, grafika, iparművészet) klasszicizmusát mutatja be fejezetenként, hanem a legfontosabb tartalmi és formai, világnézeti és esztétikai problémákra koncentrálja figyelmét. Nem vitatva el a szerző anyagbeosztásának lehetséges helyességét, én — egyelőre csupán a recenziómban! — egy másfajta logikájú gondolatmenetet kívánok (szükségszerűen töredékesen) az olvasó elé tárni. (Ez javarészt — ugyancsak érthető módon — a tárgyalt problémák átrendezését jelenti.)

Az első probléma rögtön a XVIII. század második fele francia művészeti életének sűrűjébe visz. Szükséges-e egyáltalán megint klasszicizmusról beszélni? Nem inkább a szentimentalista festészet antik tematikába ojtott oldalhajtásáról van szó valójában? Bizonyos egymásba csúszások mindenesetre elgondolkodtatóak. A szentimentalista *Greuze* megfesti *A megbüntetett fiú* előzményét: a *Septimus Severus vádolja Caracallát* — a klaszszicista David pedig a *Szókratész halála* festése közben Samuel *Richardson Clarissa* című regényét olvasgatta. A szentimentalista Hubert *Robert* tájképeinek központi motívuma többnyire egy-egy (pszeudo) antik rom — s az ifjú David *Belisarius*-képe valójában egy szentimen-

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU
1981 AUG 3 1

1021 ATTALAI GÁBOR

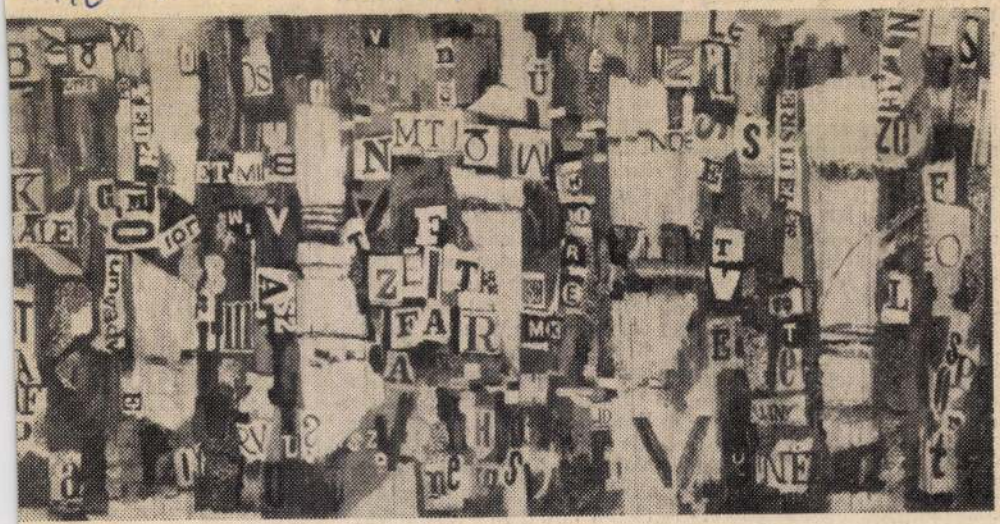

ábor Attalai: Széplak, 200x440 cm

Gobelinausstellung

von 58 auf 30 Prozent sank.

Und doch ist das Thema heute brandaktuell, denn überall steigt die Nachfrage nach Bekleidungsartikeln aus natürlichen Fasern. Die guten Eigenschaften der Wolle — zu den wichtigsten gehören, daß sie Wärme hält, elastisch und saugfähig ist — sichern ihr außerordentliche Popularität. Großeltern und Enkelkinder, alle tragen Kleider, Mäntel und Anzüge aus wohlbekanntem Shetland, Tweed und Kasha, Strickjacken und warme Socken.

Dem steht gegenüber, daß nur 55—56 Prozent der in Ungarn verarbeiteten Wolle aus dem Land selbst stammen, obwohl die Interessen der Volkswirtschaft verlangen, wenn nur irgend möglich Importmaterial durch heimische Grundstoffe zu ersetzen. Was aber steht dem im Wege? So paradox es

man m
der
größere
Beachtu
che, da
Ministe
rer frül
der Ein
auch di
Pastellfarben gefärbt werden kann. Gegenwärtig werden mit Computern einschlägige Farbmeßexperimente durchgeführt. Große Bedeutung mißt man einer anspruchsvollen Verarbeitung der Wolle zu, da der lockere Fall, der Glanz und der weiche Griff des Stoffes weitgehend davon abhängig sind.

Eine der interessantesten Fragen der Wollverarbeitung, die auch zahlreiche Diskussionen auslöste: Mit welchen Artikeln lohnt sich ein Auftreten auf dem Weltmarkt? Ähnlich wie im Ausland beschränkt sich die Tätigkeit

geeigneten Gebirges in En
land. Und wer wußte scho
daß Shetland nicht nur ei
Stoffbezeichnung, sonde
auch der Name einer Inse
gruppe im Atlantik ist?

Getreu dieser Traditi
gab die Ungarische Kamm
garnspinnerei den Neue
scheinungen des Jahres 19
die Namen Baranya und Bo
sod, beides Komitate, sow
Bodrog, eines Flusses. Al
drei Stoffe bestehen zu hu
dert Prozent aus ungarisch
Wolle, sie besitzen Kash
Velour- und Tuchcharakte

Judit Gál

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 [illegible] 4
VALÓSÁG

Attalai Sándor

102

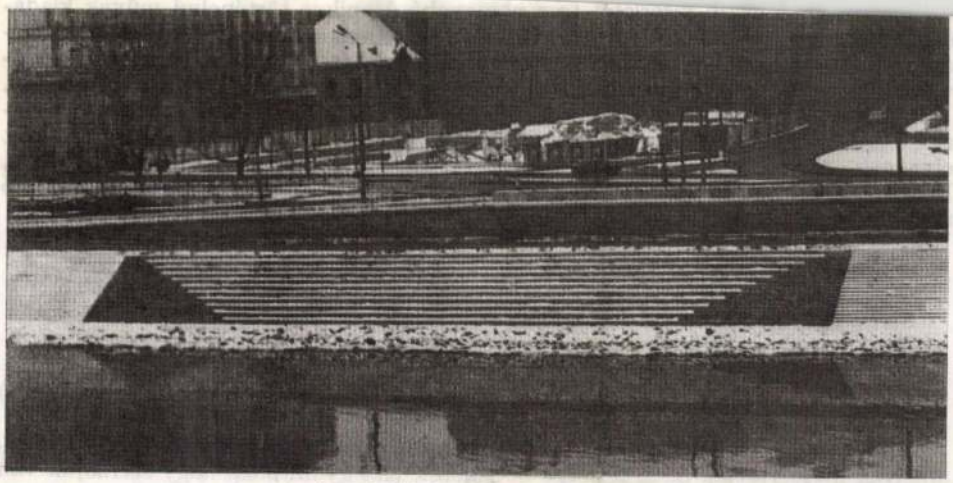

Attalai Sándor: Land-art kísérlet

sára: *Pugacsov története, Nagy Péter története.* Ám B
dása, Miklós kenetteljes ostora várja, mindenféle ne
vumokba, aprólékosan gyámkodnak felette, a leg

Huszonöt éves líceumi évforduló. Az utolsó Pu
nek össze. Emelik poharukat a líceum jubileumára,
olvasnak, előveszik Küchelbäcker egykori leveleit,
Puskin, szokásához híven, magával hozott egy lírai dalt, amelyet a líceumi évforduló tiszteletére alkotott: Elkezdte olvasni:

Volt idő: rózsák, fény, röpke iram
Vitte, emelte ifjú ünnepünket,
Serlegcsengés, melybe dalok vegyültek,
És mi mind együtt ültünk, szorosan.
Gondtalan volt a lélek csacska éhe,
Szomja könnyebb s bátrabb az élete
S folyton ittunk a sok józan reményre,
Az ifjúságra és csinyjeire.
Most más a kép...

(Szabó Lőrinc fordítása)

A líceumi évforduló után két héttel Puskin három levelet kapott a városi postán, amelyek megsértették őt és felesége becsületét. Azt gyanította, hogy szerzőjük van Heckern, és ezt a meggyőződését haláláig megőrizte.

Attalai Gábor 1

(Kulturális Kapcsolatok Intézete) textiliái sem elégednek meg többé a fal zikjával. A művész ezúttal kizárólag vékony filcet használ, ezt a „csont nélküli" anyagot, amely minden irányban szabadon, puhán esik. Megszoktuk, hogy a falkárpit képszerű legyen, Attalai ellenben a plasztikus lehetőségeket kutatja.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/142 6 old.

Attalai Gábor 2

Az egyszínű, nagyméretű filcdarabokat tervszerűen behasítja, rudra vagy különböző pontokon felfüggeszti, és engedi, hogy az anyag saját súlyánál fogva fölvegye a különböző, előre meghatározott térbeli – s egyszersmind festói hatásu – alakzatokat. Vagy máskor különböző színű filccsikokat teker össze egyetlen homogén térelemmé.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/.142 6old.

Attalai Gábor textilművész

A fal- és tértextil művészet műfajának vezető mestere kösé-tartozik a művész is.

Szabó Ernő: Türkisz királynő.
Hajdu-Bihari Napló, 1976. nov. 4.

Attalai Gábor, textilművész

A szombathelyi megjedik Fal- és Tértextil Biennálén az alkatások többsége akan életművé összeálló sorozat, mint Szibutsky Margit, Szenes Zsuzsa és még többek munkái.

M.Zs.: Textilek Szombathelyen.
Pesti Műsor, 1976. szept. 8. 42, old.

1978. május 26. Kossuth 21,34 VGné

102

Atalai Gábor képzőművész

Láttuk, hallottuk...

- Pécsett nyilt meg Atalai Gábor képzőművész kiállitása, amelyről Bán András mondja el véleményét.

- Van aki Kazimir Malevic festményét tartja a képzőművészet végállomásának, azt a képet, amelyiken fehér alapon egy fehér négyzet van. És van, aki Marschel Duschan Rediméjét, Talált tárgyát, a nagy palackszállitót, amelyet a maga valóságában állitott be a kiállitóterembe a müvész. Valóban kulcsmüvek ezek a müvészet történetében, egy manifesztum ömörségével hirdetik a müvészet funkcióválságát. A müvész kétségtelenül nem tud és nem is akar a XX.században ugy gondolkodni, ahogyan korábban. Sem a müvészetről, sem a valóságról. A képzőművészet jelentős része nem tesz mást azóta, mint e tételeket, Malovic,Duschan és a század első évtizedeit meghatározó müvészet tételeit bizonyitja, árnyalja, részletezi, magyaráza. Atalai Gábor is. Ötletei Duschanra vallók, és közben szinte képtelen módon néha Malevic-i festőiség tör fel belőle. Atalai a Duschan féle Talált tárgy Rediméje kifejezésbe bele-

olvasta a vörös, a reed szót, ez pécsi kiállitásának kiinduló pontja. Először Duschan Talált tárgyait találta meg ujra, vörös ben, aztán maga is talált vöröset, hol logikus, hol abszurd szituációban. Amit talált, azt magához vette, vagy lefényképez te, aztán pecséttel, számozással hitelesitette, hogy a megtalá lást a müvészet értékével ruházza fel. Aztán már kereste a vöröset, aztán vörös tárgyakat készitett és ezeket telte meg. De addigra nem a vörös, nem a tárgy és nem Duschan volt a fontos. A tárgyak, a beavatkozás hatására ugyanis egészen különös módon kezdtek viselkedni. Jelentésük megváltozott, mássá vált, néha realitássá, néha groteszké, vagy egyszerüen értelmetlenné. A vörös lapát még nem, de a vörös kanál, a vörös villanykörte, xa vörös WC papir vagy a fehér tárgy, amelyre Atalai ráfogja, hogy vörös, egyre inkább a jelentés, a tudatunkba merevedett struktuáira világit rá. Ennyi Atalai Gábor pécsi kiál litásának története! Természetesen magában a kiállitóteremben és környékén is meglelt minden vöröset Atalai, és ezek megjelölésével értelmezte és átértelmezte az adott teret.

Attalai Gábor

A kiállításon bemutatott újkonstruktivista művek a pontosságot és fegyelmet, minden irányú következetességet, mint alapvető alkotói principiumot dekrálálják, szorosan kötődnek a korai avantgarde Kassák fémjelezte vonalához. – Attalai Gábor egy szuggesztív fotósorozaton keresztül beszéli el egy „28 éves szándék valóra váltásának történetét".

Aknai Tamás: Nemzetközi kiállítás a Modern Magyar Képtár anyagából.

Dunántúli Napló, 1977. júl. 10.

Attalai Gabor, grafikus

A Modern Magyar Képtar felkért 30 művészt,hogy 5-5 grafikával járuljanak hozzá a modern magyar grafika gyüjteményének kialakitásához..A legjobbnak vélt munkakat ajánlottak fel a múzeumnak.Köztük ő is. 334.old 14.jegyz

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár története
xxxx Uj szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Attalai Gábor –

Mai textilművészetünk jelentős alakja. Az anyag szépségét tartja fontosnak, kiemelkedőnek műveiben.

Népszava, 1973. okt. 27. 101. évf. 252 sz. 8 p.

Atlalai Gábor

A budapesti Dorottya utcában mutatták be filcet a közelmúltban.

Arad: Nyomtatás: Képzőművészet és munkásmozgalom - Bp. 1974. 468p.

1977.I.14. 17,05 N.

Attalai Gábor

Müvelődés

- Századunk 20-as, 30-as éveiben néhány baloldali magyar képzőművész felcserélte, pontosabban szólva kiegészitette festőecsetjét a fényképezőgéppel, hogy azok között a történelmi körülmények között hangosabban hivhassa fel a figyelmet a társadalmi ellentmondásokra. Munkáik azóta hatással vannak nemcsak a fotózásra, de a képzőművészetre is. Hatvanban, a Hatvany Lajos Muzeumban január végéig tart nyitva az a kiállitása, emlyen Attalai Gábor, Pirkás Ákos, Hajas Tibor és Maurer Dóra is kiállitott. És amelyet Maurer Dórával együtt Beke László rendezett. Velük beszélget Rózsa T. Endre arról mit mond ma nekünk a fotó.

- Azt mondta Suzanne Sontagh az egyik esszéjében, hogy korunk képmüvészetévé vált olyan gyakran használják ma már a fotót, mint a táncot vagy a különböző cselekvéseket az önkifejezésre. De gondolom a képzőművészeket azért mégsem ez vezeti a fotóhoz.

- A valóságnak és a valóság képmásának egy különleges viszonya szembeállása alakul ki egymással. Hajas Tibor például egy olyan művet állitott ki, amelynek 20 forintos, valóságos 20 forintosnak látszik az egyik fele, és ugyanez a valóságos 20 forintos egy fénykép 20 forintosban folytatódik.

- Ebben a konkrét esetben a fotónak egy speciális lehetősége van csak használva, természetesen rengeteg egyéb is van és magam is rengeteg egyéb lehetőségét is használom. Itt egyszerüen a leképezés, illetve a dokumentálás mágikus jellegénél fogva a valóságnak és va lóság képének a felcserélhetősége vagy behelyettesithetővolta szerepel és természetesen a határ felvetésével, hogy meddig érvényes ez és meddig ~~jelentős~~ jelent valamit.

- Nagyon fontosnaktartom, hogy, hogy egy lehetőséget emlitett Hajas Tibor va vlaóság és a valóság képének felcserélését Tudniillik itt most már egyszerre nagyon sok dologról kezd szó lenni. Hadd kanyarodjak vissza a Suzanne Sonntagh idézethez az uj fotó azt is fölismeri, hogy a fotó teljesen demokratikus eszköz, tehát bárki használhatja, ugyanakkor azt hiszem, hogy S. Sonntagh is idézi B. Brechtet, aki azt mondta, hogy egy bizonyos gyárról készült felvétel képtelen arra, hogy a társadalmi relációkat a termelés folyamatát, amit egy gyár jelent, hogy azt visszaadja. Tehát egyfelől igyekszünk fölhivni a lehetőséget arra, hogy bárki fényképezőgépet vehet a kezébe és ezáltal értelmezheti a valóságot, másrészt tudomásulvesszük Brecht elmarasztalását a müvészettel szemben, hogy nem elég a fotó, egy egyszerü .. nem elég arra, hogy

- Fölvetődik az a kérdés, hogy társadalom egészével hogyan kapcsolódik ez össze? Gondolok arra, hogy a hatvani kiállitásnak az első termében két kis teremről van szó, - az első termében egy történeti visszapillantás látható. A fotónak, fotómüvészetnek olyan nagy magyar egyéniségei, akik képzőmüvész fotókat készitettek, mint Moholi Nagy, mint Kepes György vsgy mint Kassák Lajos.

- Például meg lehetett figyeni a szocifotó áramlaton, hogyegy bizonyos direkt társadalmiság, egy bizonyos társadalmi irányultság volt ezekben a szociofotókban. Na most abban az anyagban, ami a második teremben található a kérdések másképp vetődnek föl. Igaz, mi nem a 20-as években élünk, nem a két háboru közötti világban. Tagadhatatlanul nagyot változott a világ, nagyot változott a művész helyzete is a társadalmon belül.

- Én ugy veszem észre, hogy a fotómüvészetnek ebben a részében amit itt a fiatalok produkáltak egyfajta olyan ismerkedési, vizsgálódási a attitüd van arra irányul, hogy egyrészt önmagát és a világot hozza egy kontaktusba és ezen keresztül világjelenségeket, amik a társadalom számára is fontosak, mint ismeretek. nnek a fajta megközelitésnek a társadalmiságát én éppen abban látom, ... szemléletnek a feltárásában, hogy az embereknek az egy pillanat látása megváltozhat. Sokkal inkább képesek lesznek értékelni, a folyamatok részleeibe behatolni, hogy egészen hétköznapi példát vagy hasznosságot csatoljak ehhez azt is mondhatom, hogy a munkában való részvételük, a munkájuk, értékelése például aktivabbá válhat egy lyen szemlélet mentén. Tehát ennek a vizsgálódásnak, ha nem is közvetlenül bizonyithatóan, de mindenféleképpen van egy társadalmi jelentősége.

- Én egy gyakorlati vonatkozásra hivnám fel a figyelmet, hogy ez a technika, amivel a kiállitók ott élnek, hallatlanul egyszerü és demokratikus. Gondoljunk rá egy képfestésre, ahhoz, hogy valaki profi festővé váljon vagy akár hogy valaki ugynevezett fotó müvész legyen, az technikailag milyen igényes felszerelést és mennyi gyakorlatot és mimindent kiván. Ezzel szemben ez a müfaj lát leegyszerüsitve ezt a dolgot, de tulajdonképpen csak azt kivánja, hogy valaki gondolkozzon.

- Maradjunk még egy-két percig a fotónál. Annál a fotónál, amelyről az előző beszélgetésben csak érintőlegesen esett szó. Első izben rendzeték meg szocialista országban a Sajtófotó Világkiállitást. Osgyáni Csaba a Nemzeti Galéria-beli kiállittáson kértinterjut J. Swaaltól a World Press Photo alapitvány hollaand elnökétől.

- Évente mintegy négy-ötezer képet küldenek be hozzánk a világ szinte valamennyi országából s a világhirü szakemberekből álló zsüri ezek közül válogatja ki a kiállitásra szánt 350-et az év legértékesebbnek itélt sajtófotóit. Azt hiszem ezeket a világunk dokumentumaként kell értékelni, mindennapjaink egyfajta tükreként, amelyik olykor gondjainkat, olykor reményeinket érzékelteti, néha könny, néha mosoly villan benne, egy-egy gondolat, benyomás a világ dolgairól. Ezért a fotósok, a jó fotósok

társadalmi relációkat visszaadjon.

- A fotó közegében való gyakorlat, amit képzőművészek is folytatnak az utóbbi időkben valószinüleg annak is köszönhető, hogy a fotó részévé lett a valóságnak, pillanatnyilag elértük már azt a szintet, ahol a fotó ugy elrasztja a valóságot, hogy a világnak egyre több részéről csak fotó kapcsán sikerül értesülést szereznünk.

- Azt hiszem ott kell elhatárolnunk a müvész fotográfiát, hogy a müvészi fotográfiát a napi dokumentációs fotográfiától, hogy többet tudunk a kamerárál, mit ami pillanatnyilag belőle kilátszi, tehát az, hogy exponálunk és keletkezik egy kép. Én azt hiszem, hogy a képzőművészetnek a fotómüvészet felé való fordulását éppen az a felismerés hozta, hogy rájött a képzőművészet arra, hogy a fotóban elrejtve sokkal nagyobb lehetőségek vannak, mintsem az a korábbi időben megmutatkozott, föltárult a folyamat lehetősége a már korábban emlitett másodlagos feltárás és annak vizsgálata, egyszóval a fotón keresztül egy sor olyan vizsgálati lehetőség, ami korábban nem volt nyitott a képzőművészet számára.

- Valóban arról van szó, hogy telitve vagyunk, bombáznak bennünket fotókkal, de a közönség vagy az ujságolvasó nem tud fényképeket értelmezni. Most olyan apró trükökkel, hogy például a nézőpont megválasztása, hogyan interpretál át egy eseményt a fényképezés során, ha egy fotós bemutatja a nézőpont változásnak a jelentésre gyakorolt hatásait, ezzel az ujságolvasót is megtanithatja arra, hogy hogyan értelmezzen egy fotót.

- Tehát a fotó ad egy lehetőséget, hogy a jelenség mögé hatoljunk.

- Itt hadd kapcsolódjak még ahhoz,amit most Birkás mondott és ... hogy tulajdonképpen, hogyha ezt a dokumentativ fotozást az alapjaira helyezzükm akkor a következő szituációval találkozunk. Van egy állandó folyamatában lévő valóság, amihez mindenféle tudati szinten, tehát az, aki csak vasárnap fotózik és az, aki kézőművészként beiktatva ezt a dolgot a munkájába, mindenap fotózik, az a valóságot valamilyen pontjában igyekszik megragadni. A fotozásnál azonban egy sajtos jelentőséget kapunk és ez pedig az, hogy lapos képet kapunk. Bizonyos családi jellegü fotóknál, hogyha az ember nem tudja, hogy kik és mik ezek és a helyszin micsoda, akkor nehezen lehet felismerni őket magyarázatra szorul. Minden fotó tulajdonképpen magyarázatra szorul és a képzőművész miután kiragadta ezeket a megmerevedett örök állapotokat a valóságból és egymás mellé teszi őket, akkor ügyelve arra, hogy a fotó mint olyan egy papirdarab, amin különböző szinfoltok vagy fekete-fehér vonatkozások vannak, ezt egy bizonyos relációba helyezi a munkájában és ez mindjárt egy értelmezést ad. Tehát a laposlátás vonatkozik a jelenlegi történeti dokumentumokra, például az ujságfotókra, a Televizió képeire, ezek tulajdonképpen egy mennyiségi gyarapodást adnak az emberismeretéiben, de állandóan rászorulnak arra, hogy valamilyen relációba kerüljenek.

- De a hatvani kiálitásonmessze tul megy a tevékenység a fotómüvészeten, azon amit általában fotómüvészetnek szoktak nevezni.

ajó fotósok, akár a jú ujságirók valami jellemzőt közölnek, üzennek képeikkel, hiszen a fotó nyelve világnyelv, tolmács nélkül is bárhol megérthetik.

- Az Ön véleménye szerint miben különbözik a fotóriport az ugynevezett müvészi fotótól? Hiszen mindkettő a pillanat szüleménye.

- Mondhatom erre nagyon nehéz válaszolni és eleve meghatározni. Én ugy vélem, hogy a fotózás nem müvészet, hanem szakma és mint minden szakmának ennek is vannak mesterei. Ezen a kiállitáson a világ dolgait őszintén feltáró fotókat láthatunk. S mivel a müvészet egyik alapkövetelménye az őszinteség elképzelhető, hogy ezeket a képeket nézve ezért is gondolunk müvészetre. De a sajtófotónak, ahogy a neve is jelzi az a feladata, hogy a világban zajló különféle eseményekről tudósitson akkor és ugy /szalagforditás/.. a megfelelő nézőpont, helyválasztés fényválasztás kompoziciója. A képek látványából ezért is süt át a fotómüvész egyénisége, látásmódja, gondolatvilága. Persze én hiszem, hogy a fotóriport is valóságos ujságirás, és mint ilyen eleve vélekedés arról amit és ahogyan látunk. Sok fotós alkotása már mindkettő követelményeinek megfelel.

- És igy ezek a képek már nemcsak a pillanatnak szólnak, meg tudják őrizni aktualitásokat.

- A fotóriport szerintem, akár csak az ujság napi élmény, elszáll fölötte az idő. De mindennapjaink sodrában vannak olyan pillanatok, amelyek egyszerüen feledhetetlenek, korunk, életünk sajátos dokumentumai. Gondolom hasonló a helyzet, mint az irodalomban, a legtöbb riport pusztán csak napi riport, némelyik azonban már irodalom. Gondoljunk csak Hamingwayre, a legtöbb riportja, amelyet a spanyol polgárháboruról irt értékes, jelentős irodalom.

VADAS JÓZSEF:

ATTALAI GÁBOR

Textilminta-készítők

Húsz gyárat vonultat fel a *III. Ipari Textilművészeti Biennálé* Szombathelyen, a *Savaria Múzeumban*. S ötvenegy tervezőtől száz munkát. Kész — leszövött, megkötött, nyomtatott — szövetet és kelmét.

Lehet tehát — érdemes is — helyzetképet adni.

A színek: fakók. Mintha köd ülné meg a kiállítást. A kék, a szürke és a barna dominál. Hiányoznak a mályfeketék, az élénklilák, a mérgeszöldek, a világító sárgák. Vagyis összezsugorodott a spektrum. Fontos színek és árnyalatok vesztek el, ki tudja hol, hiszen azt sem mondhatjuk: a divat — az éppen uralkodó ízlés — szorította volna ki őket. A kiállítás ugyanis az igényes konzervativizmus és a szeszélyes újítókedv elszomorító egyvelege. Jól bevált megoldások ismétlődnek, közepes kivitelben. A felsőruha-szövetek általában kékek és barnák, némi szürkével elegyítve; a bútorszövetek pasztell színűek, a nyomott anyagok élénknek szánt színei döglöttek, a kelmék pedig jellegtelenek. Összemosódnak *Kovács Lajosné* vagy *Gyöngyösi Gergelyné* munkái, a Magyar Gyapjúfonó és Szövőgyár meg a Magyar Posztógyár sem mutat más textiltervezői arculatot.

Az anyagok: csúnyák. Pontosabb jelzőkkel élve: gyűrődnek és durvák. Ha a kelmék túl vékonyak, akkor a bútorszövetek túlságosan vastagok. A jó szövet nemcsak látványnak kellemes, de tapintásra is izgalmas. (Pszichológusok a megmondhatói, hogy a két dolog — esztétikai és használati érték — összefügg.) Bizonyára ezért nem tudok megbarátkozni *Payer Emília* lila-kék csíkos bútorszövetének ránézésre is borzongató fakturájával. Irritáló hatását csak fokozzák finomkodó színei. Ez a textil az Iparművészeti Vállalat Szövőüzemében készült. Hibáival azt jelzi: a különleges minőségi termelésre létrehozott vállalat sem tud a piacra dolgozó gyáraknál jobb eredményt elérni. Kollekciója észrevétlenül simul a halovány összképbe.

A minták: érdektelenek. Két nagy csoportra oszthatók. Az egyiket azok a miniatürizált díszítőelemek alkotják, amelyeket a századelő kispolgári ízlésvilága alakított ki — a ruhákon éppúgy, mint a porcelán edényeken. Közéjük sorolható *Bartók Éva* hóemberes kartonja, *Horváth Mihályné* stilizált virágdíszű kelméje, *Gremsperger Bea* mintás abrosza. Ezektől élesen elválnak azok a munkák, amelyek között megint különbséget tehetünk. Akad a textilek között absztrakt festmény (*Katona Gyöngyi* függönye), biedermeier motívumokat op art raszterjátékkal modernizáló bútorszövet (*Kovács Péter*), moderneskedő háromszögsor (*Zámbóné Pollermann Judit*), a mintát a gép mechanizmusára konstruáló kötés (*Buzás Árpád*). De nem a különbségek a jellemzőek, nem a különbség kelti fel a néző figyelmét. Ellenkezőleg: a monotónia, amely mögött szemléleti azonosság húzódik meg. A látottak alapján az embernek az az érzése: a mai magyar textiltervezők mintákat terveznek. Ceruzával és ecsettel dolgoznak, addig fel sem állnak a rajzasztaltól, amíg valami esztétikus vagy kulturált kép ki nem kerekedik a kezük alatt. Ezt a színes képet adják tovább a műszakiaknak. Ők meg betáplálják a gépekbe. Pedig a feladat valami más volna. Mintakészítés helyett: mintás textilek tervezése. A fent vázolt — az iparművésztől a géphez tartó — folyamat megfordításával. Annak végiggondolásával: mit tud a gép, milyen textilre van szükség.

Reménytelen a helyzet?

Ezt nem mondanám. Már önmagában az őszinteség is nagy eredmény. Kivitelezett munkákat lá-

MŰVÉSZET

tunk, a kiállítás tehát megmutatja: mit tud — pontosabban: mit nem tud — ma nálunk a textiltervezés. E reális kép az első feltétele a továbblépésnek. A sok érdektelen mű között akadnak azért szerencsés kivételek is. *Attalai Gábor* barna bútorszövetei fakóságuk ellenére sem hatnak sápadtnak. *Szabóné Ehrsam Éva* kelméinek nem utolsósorban a kiváló anyag ad szépséget. *Pauli Anna* munkái — szövött anyagai — színben, anyagban, motívumban egyaránt elsőrangúak, alighanem az idei seregszemle legjobb teljesítményei.

Hogy van — lehet — ezeknél jobb is, hogy hogyan kell folytatni a megkezdett munkát, azt *Kőszegen* látjuk, a *Zwingerben*. A két évvel ezelőtti szombathelyi biennálé díjnyertesei közül *Droppa Judit* és *Markovitsné Almásy Angéla* állította ki textiljeit. És Droppa megint remekel. Kétméteres paravánokon úgynevezett mintacsaládokat rakott ki. Olyan anyagokat, amelyek nem az azonos zöld színük és nem az azonos mértani stílusuk miatt alkotnak egységet. A mögöttük rejlő *szemléletmód* azonos. Alapja az a felismerés: ugyanazokkal a fonalakkal, a fonalak különféle állításával, a képzeletbeli összetett minta különféle — de önállóan is teljesértékű — részlete, pozitív és negatív változata egyaránt megkötheto. Némi nagyképűséggel rendszertervezést is mondhatnék, de talán érzékletesebb, ha a régi fogalmaknál maradunk. Mondván: ugyanaz a gép sok mintára beprogramozható. Az eredmény: olcsóság és változatosság. Mi kell még a textilesek boldogságához?

ÉLET ÉS IRODALOM Bp. 12
1977. szept. 3.
XXI. évf. 36.sz.12. lap.

csodálatosabb tulajdonsága, hogy apránként — a szemünk láttára — bontja és építi magát. Létrehozza és túllépve meghaladja, amit létrehozott. Legyen akár ösztönösebb, akár tudatosabb ez az önalakító mozgás (*csak* tudatos vagy *csak* ösztönös persze aligha lehet), a művészi tevékenységnek mindenképpen a feltétele. Hiszen a művész nemcsak csinál, létrehoz valamit, hanem teremtve formálja magát, hogy teremthessen. E belső építkezés nélkül csak a mű terjedelme nő, mondjuk így: ívszáma. Ha *Rónay György* egykori kötetére ma visszatekintek és azután számbaveszem közel négy évtizedes önalakításának műveken mérhető történetét, akkor a sarkalatos változások egész sorát jegyezhetem fel.

A fiatal Rónay ritkán és csak a felajzottság magas fokán megszólaló költő volt. Ma természetes beszédű és spontán. Akár a *Kakucsi rózsák*at, akár a *Mérlegen* című egybegyűjtött kötetet forgatom, világos, hogy ami annak idején soha, ma (elég régóta) egyetlen lírai észrevétel már versre készteti, legyen kiváltója az idő, az évszak mozdulása, egy hangulat-vibrálás vagy egy gondolat-szikra. A vers az idők során összehasonlíthatatlanul természetesebb közlésformája lett; természetesebb, mondom, mert műfaji köre nem tágult lényegesen: fő ihletője ma is, mint egykor, a létezés, a helyzetét vizsgáló egzisztencia közérzete. Mintha az egyén viszonyát a léthez — ezt a szűrt, sok mindentől lecsupaszított problémát — tartaná az alanyi költészet alapforrásának. Ezen a klasszikus hagyományon belül lett spontán. Ha tetszik, a goethein, amely kételytelenül, magabiztos közvetlenséggel vonja bele az olvasót akár a személyes élmény kéletkezésébe is: *„Ich ging im Walde — So für mich hin, — Und Nichts zu suchen —*

[illegible] Jékely) szigorúbb. Ha Jékely a magatartásával, borzongásaival és hevüléseivel, ő a szövegével volt költői költő. És ma? A Kakucsi rózsákban van egy rezignált négysoros, amely erre is felel: *„Minden igének megadni a testét? — Mind kevesebb, akiért érdemes még. — Mit törje magát? Mivégre beszéljen, — ha szavát sem értik már Ninivében?"* Pedig Rónay megadja a testét ma is az igének, sőt fokozottan adja meg. Nem annyira a hangzásra, választékosságra, hanem ami fontosabb, az anyagszerűségre figyelve. A kötet kiemelkedő verseiben, akár az infarktus okozta öregedés-versekben vagy a Kettős arckép ciklusban, de legfőképpen a csúcsot jelentő Szerápion legendákban (lesz még szó róluk) költői hatóanyagot is váltott. Háttérbe szorította vagy eldobta a formát, a költői szavakat. Helyette a

látásmód, a tartalom költőiségével hat, azt húzza feszesre, többnyire persze rímtelenül, vagy éppen kötetlen ritmusú szabadversben. Így hozta létre a kötet hagyományokon túllépő kis remekléseit. *(Záróra,* [illegible] *etica,*

dákban rejlik a felelet és még egy kötetzáró nagy versben, *A hajós hazatérésében*. Szerápion? Ne szégyeljük felütni a lexikont: „sztoikus ókori filozófus Hierapoliszból". S ne szégyeljünk utánagondolni annak se, hogy a sztoicizmus az elfogadás, a belenyugvás bölcselete. A cselekvéssel szemben a nem cselekvésé. Ezt hirdetné ma, műve magaspontján a hívő, a cselekvő humanista Rónay?

Nem mondtam eddig, de a Kakucsi rózsák afféle anabázis, a visszahúzódás, a létből való kivonulás könyve, akár Illyés Minden lehetje, vagy Csorba halállal szembenéző legutóbbi kötete. (Ennek a címe is Anabázis.) S ha a költői érzékenység túl korán készteti is a költőt a tapasztalatok összegezésére (sorsérzet, emberi kötelékek, a hazával való kapcsolat) s a végső képletek leolvasására a távolodás távlatából, akkor is annak kell venni szavát, aminek szánta. Tőle magától kölcsönözve a kifejezést: a „csongó Hallgatás" szavának, a végtelenség „néma ajkú" beszédének, „mielőtt visszaolvad elemébe".

S ezzel már benne is vagyunk a Szerápion legendák jelképrendszerében. Előttünk *„végtelen víz, mögöttünk végtelen homok, mindkettő enyhén fodrozódva, éppen csak annyi különbséggel, hogy a tenger mozgékonyan, a homok mereven"*. S mi vagyunk, akik állva haladunk, két tenger közt egy hullámsáv. S hova haladunk? De kategorikusabb itt a kérdés: merre kell haladnunk? Ha szabad átfordítanunk a többértelmű jelképek sorát, melyeknek jelentését szántszándékkal lebegteti a költő, akkor a mindennapi tülekedéseken túl, az agórák napi árfolyamáról, s az ájtatos tülekedők tőrvetéseiről tudomást sem véve, saját nyarunk szabadsága felé. Egy önmegvalósító Nyárba, hol ki mindig magányban él, sosem magányos, hol semmitől sem lehet megfosztani a semmiért sem törtetőt, a semmihez sem ragaszkodót *(„akármit vettek el, minden hiánynyal én lettem gazdagabb")*, hol nincs pokol, ha magadban kioltod a másokét is. De az értelmezést szolgáló, tömörített félidézetek helyett, álljon itt egy egyenes idézet, mely képi áttétele ellenére annyira személyes vallomás, hogy magyarázatra sem szorul: *„Látod ott — a madarat? A fél eget átszelte már, — mióta itt vagyunk, neszét se hallani, — csak száll, hasítja egyenletes szárnycsapással — a maga tengerét, mindig tovább. Hová? — Míg nyarába nem ér."*

Íme, a sztoikus, vagy a passzív, a krisztusian-keresztény elemek ezt a nagyon is aktív cselekvést szolgálják, ezt a műre, teremtésre koncentrált ars poeticát. Vagyishogy Rónay fiatalkori alapérzése, ha romantikáját vesztve, de érvényében megnövekedve, millió tapasztalattól árnyalódva és kiegészülve, a Kakucsi rózsákban mégiscsak visszatér. Nem programként, mint annakidején, hanem életmódként, betöltő életcélként. S ha Rónay György műveinek „nesz nélküli" (értsd: az agóra zsivajában nem emlegetett) egyre impozánsabb növekedésére tekintünk, látni kell: élet és művészi hitvallás nála mennyire egy.

S ha Rónay, a költő, valaha rég érzelmileg magához fűzött fiatalkori verseivel, most ezt a kötést — annyi változás után, és csöppet sem esetleges körülmények között — újra megerősítette a Kakucsi rózsákkal. Tanúsíthatom, s a versszerető olvasó tapasztalni fogja, e csúcsokhoz ért költészet ritka, személyes vonzóerejét.

Attalai Gábor

A Janus Pannonius Muzeum munkatársai Pécsett a Szinház téri kiállitó helyiségben "Modern grafika" cimmel nemzetközi kiállitást rendeztek.
Vadas József: "Meglátni és nem szeretni" c. kritikájában felsorolja az általa konstruktivisták csoportjába tartozó müvészeket: Fajó János, Hencze Tamás, Bak Imre, Mengyán András és Lantos Ferenc nevének emlitésével. Attalai Gábor és Pinczehelyi Sándor müvészeket a konceptualisták csoportjába helyezi. Végül Nádler István, Keserü Ilona és Deim Pál neve következik, akiket kiemel. Cikkét lásd: Lantos Ferenc nevénél. Elet és Irodalom, Bp. 1977. aug. 6. XXI. évf. 32. sz. 13. lap.

Attalai Gábor

A Lausanne-ban megrendezett textilmüvészeti kiállitást Vadas József ismerteti "Textilbörze" cimmel.
A cikk szerint 1962 óta itt rendezik a nemzetközi textilmüvészeti tárlatokat s az eddigi nyolc esetben bemutatott müvek seregszemléjén hat magyar müvész szerepelt: Bán István, Széchenyi Lenke, Hajnal Gabriella, Cságoly Klára, Tóth Sándor, s a legutóbbin Droppa Judit, akit harminchárom magyar közül választottak ki.
A magyar textil megujhódásának kezdeményezőit is megemliti: Szilvitzky Margit, Attalai Gábor és Szenes Zsuzsa müvészeket.

Elet és Irodalom, Bp. 1977. juni. 25. XXI. évf 26.sz. 12. lap.

Fenti cikket lásd: Droppa Judit nevénél.

Attalai Gábor

Erfurtban a nemzetköz i iparmüvészeti bemutatón.

Magyar Hirlap 1978-154-8

Wagner: Merre tart az

A magyar teremrészleg már a belépőnek elárulja, hogy a kollekció összeállítói eleve „tárlatban" gondolkodtak. Néhány élvonalbeli, markáns egyéniség egymáshoz is jól illő alkotói arcélének fölvázolásával nyújtanak ízelítőt *a mai magyar iparművészet* egyik fővonaláról. Ebben a környezetben is jól megállják helyüket olyan — különféle hazai fórumokról ismert — iparművészeti alkotások, mint a bejárattal szembeni főfalon, a tárlat alaphangját leütő vörös, meg fekete filcszalagok friss ritmusai (*Attalai Gábor* diplomás munkái).

ATTALAI GÁBOR, iparművész

I.Ipari Textilművészeti Buennálé,Szombathely, 1973.
Két hevesrő takaró,Attalai Gábor"Palóc"és Nemes Mária
"Békés" nevű műve példamutató alkotások.Egyszerűek,rus
tikusak az ősi textíliák természetességének hangulatát
keltik,a mai ember szívesen fogadná környezetébe.
548.old

MIHÁLY MÁRIA: Az I.Ipari Textilművészeti Biennalé
541.old

SAVARIA, A Vas Megyei Múzeumok Értesítője, 5-6.
1971-72. Szombathely, 1975

A Halai Gabor

Process of baldly 1970
papir offset 380 x 285 mm
J: 1 Process of baldly 19/20 G. A Halai 70
JPM 73.174

— repro —

modern grafika pécs 1976 katalógus

Attalai Gábor

Erfurtban a nemzetközi iparmüvészeti bemutatón szerepelt.

Magyar Hirlap 1978-154-8

Wagner: Merre tart az iparmüvészet?

Attalai Gábor

Padlástárlatot rendeztek a Velemi Alkotó Mühelyben dolgozó müvészek. A mühely munkájáról Frank János számol be: "Egy kerti ünnepély – Velem" cimmel, s felsorolja a müvészek nevét: Attalai Gábor, Bajkó Anikó textilmüvészek, Bánáti János belsőépitész, Bárkányi Attila formatervező, Bodnár Eszter, Erdős Julia, Gulyás Kati, Harsai Ilona, Holb Margit, Kele Judit, Kelecsényi Csilla, Lovas Ilona, Sándor Eszter textilmüvészek, Schrammel Imre kerámikus, Szenes Zsuzsa, Szilasi Anna, Tábori Gabriella textilmüvészek, Somogyi Pál belsőépitész, Tóth Sándor textilmüvész.
A Velemi Alkotó Mühelyt a szombathelyi Savaria Muzeum alapitotta három évvel ezelőtt a textilmüvészek számára. A részvételhez kötött feltétel: egy pályázat megnyerése. Fenti c. részletes kritikát lásd: Schrammel Imre nevénél. Élet és Irodalom, Bp. 1977. nov. 26. XXI. évf. 48. sz. 12.lap

ATTALAI NÓRA

A MŰCSARNOK MEGHÍVJA ÖNT A

Karácsony '96

IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSRA ÉS VÁSÁRRA

A KIÁLLÍTÁS 1996. NOVEMBER 29-ÉN 17 ÓRAKOR NYÍLIK.
DOROTTYA GALÉRIA, BUDAPEST V., DOROTTYA UTCA 8.
NYITVA: 1997. JANUÁR 1-JÉIG NAPONTA 10–18 ÓRÁIG.
A MEGNYITÓT TÁMOGATJA A TÖRLEY

ATTALAI NÓRA, ATTALAI ZITA, BALOGH MÓNIKA, BUKRÁN EDIT, BRÁDA JUDIT, BRÁDA ENIKŐ, FAZEKAS VALÉRIA, HÍDVÉGI ÉVA, HOLLÓ ISTVÁN, HORVÁTH MÁRTON, KARSAI ZSÓFIA, KARATTUR KATALIN, KISS KATALIN, MOLNÁR ÉVA, NYÍRI KATALIN, SÁRVÁRY KATALIN, SZŰCS BLANKA, VLADIS KFT., VERECZKEY SZILVIA, CIBÓ JÁTÉKMŰHELY: ANTI SZABÓ JÁNOS, BIHAR KATALIN, BURIÁN JUDIT, MAKK ATTILA, SZÉP ILONA

ATTALAI NÓRA

Budapest, Gróza Péter rakpart 11.
H-1013

1962-ben született Budapesten.
1986-ban fejezte be tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán /Öltözék Stúdió/.
1988-ban szerzett diplomát az École de la Chambre Syndicale de la couture parisienne-en

Csoportos kiállítások és divatbemutatók:

1986 Helytörténeti Múzeum, Gödöllő
Művészeti Dolgozók Szakszervezete /divatbemutató/, Budapest
Air France - Nina-Ricci Divatpályázat, budapesti és párizsi bemutatója
Premier Prix Hongrie, Párizs, Concours International des Jeunes Createurs de Mode, – I.díj
1985 az Iparművészeti Főiskola Fotóstúdiumok-pályázatának II.díja
1986, 87 PATEX pavilon, Budapesti Nemzetközi Vásár
1987 Air France - Nina-Ricci Divatpályázat, párizsi díjnyertes ruháinak kiállítása, Tokyo
1990 Offline Vienna, Avantgarde Mode Messe, Wiener Hofburg, Bécs

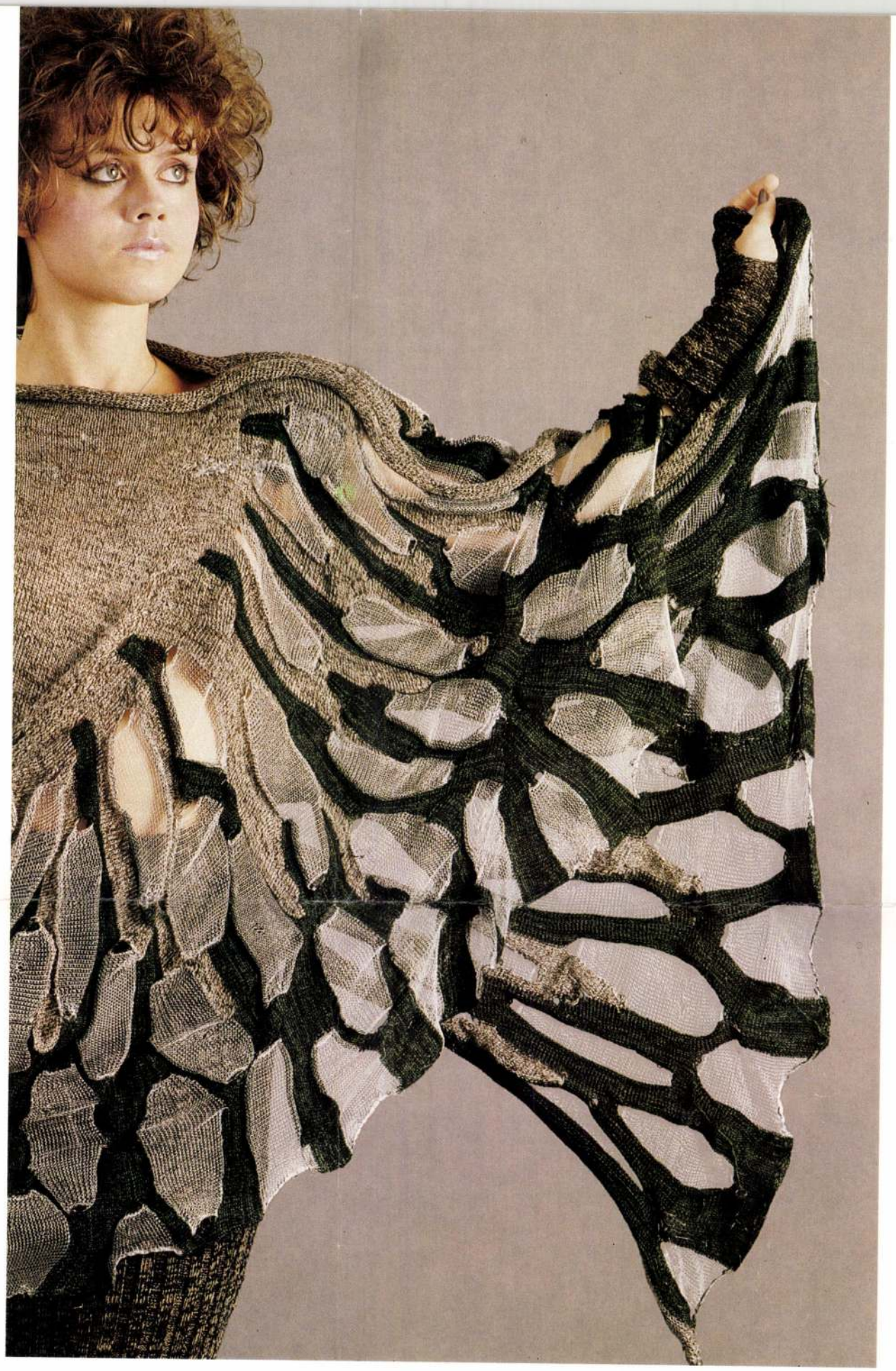

Fotó: Attalai Gábor

Munkáim viselhető objektek. Számomra a ruha a szó mindennapi értelmén túl, kultúrális-technikai kontextusokat hordozó plasztikus műtárgy. E tárgy nem csupán öltöztet, hanem egyben olyan eszköz is, mely számtalan más használatra ad módot. Minden ruha manifesztálja korát, s mozdulatainkat, melyek - úgy tűnik - megismételhetetlenek. A ruha expresszió, s a vele mozduló ember karaktere soha nem egy elhatározás eredménye, de maga a kor. Kollekcióimban egyszerre találok a kötés szinezése révén festészeti, a lekötött lapok modellezése révén pedig szobrászati lehetőségeket. Számtalan idióma kínálkozik. Számomra öncél és praktikum együtt járnak a gyakorlatban.

Divat és Stílus 1990 február 15 - július 8.

EGRI ZOLTÁN

Budapest, Népstadion út 109.
H-1143

1960-ban született Budapesten.
1989-ben fejezte be tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán /Fémműves szak/.

Csoportos kiállításai:
1987 AURIFLEX '87, Nemzetközi ötvös-ékszer kiállítás és verseny, Vigadó, Budapest – dicsérő oklevél
1990 Jugend Gestaltet, München

Ékszerek / Schmucke

Foto: Egri Zoltán

INSTALLÁCIÓ VIDEO PERFORMANCE

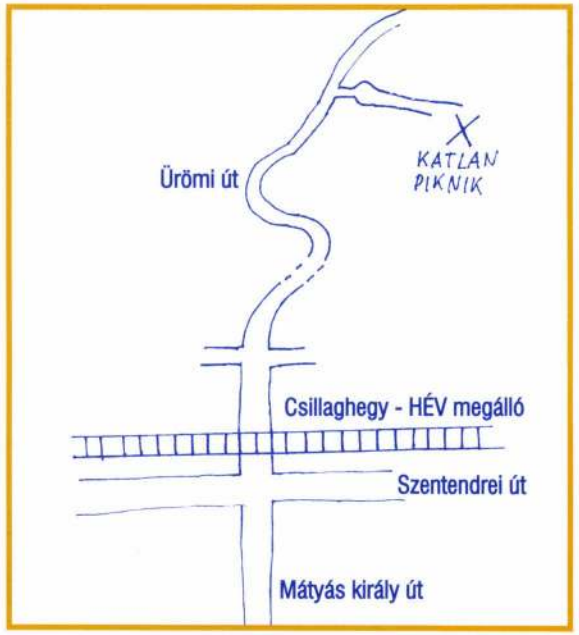

Támogató:

III. kerület
Óbuda - Békásmegyer
Önkormányzata

KÉSZÜLT A PANTEX PAPíRJÁRA

1997 június 13-15. • 1997June 13-15. • 1997 június 13-15

NYOMTATVÁNY

Feladó:
Óbudai Művészcéh
1039 Budapest, Szamos u. 8.
Telefon: 06-30 608-257

KATLAN PIKNIK '97
Nemzetközi, szabadtéri, képzőművészeti fesztivál
International open - air fine - arts show
1997 június 13-15, Csillaghegy, Rókahegyi kőbánya
Megnyitó: 1997 június 13. péntek 18 óra
Megnyitja: Tarlós István, III. kerület polgármestere.
Mindenkit szeretettel várunk!

INSTALLÁCIÓ VIDEO PERFORMANCE

KATLAN PIKNIK '97

Nemzetközi, szabadtéri, képzőművészeti fesztivál

International open - air fine - arts show

Csillaghegy, Rókahegyi kőbánya

1997 június 13-15. • 1997June 13-15. • 1997 június 13-15

INSTALLÁCIÓ SZÍNHÁZ PERFORMANCE VIDEO IRODALOM ACTION MUSIC THEATRE LITTERATURE ZENE AKCIÓ

KATLAN. Ez egy aprócska völgy, valójában elhagyott, többé nem művelt kőbánya, amelynek falai meredeken futnak a magasba, és amelyet azóta visszakövetel magának a természet, ritka élőfajok jelentek meg rajta, eképpen nem túlzás, hogy a természetvédelem fölfigyelt rá. De jogosult a művészet figyelme is, hiszen minden művészeti ág számára ideálisnak tetsző szabadtéri porond. Valahogyan mintha a természet itt visszaperelhetné a belőle - hiszen beleértjük az emberi természetet is - kinőtt művészeteket, mintha találkát adna egy igazi nagy Gesamtkunstwerk-hez. Ebben a katlanban - úgy tetszik - forr valami.
F. L.

KATLAN - it's a tiny valley which is deserted nowadays. It was a stone -mine but it doesn't work any more. Its walls are very sheer and it has been becoming as a part of the nature for a long time and as a result of it, rare species have appeared here. So it isn't surprising that it became a nature reserve.
But it's not only an interesting place for biologists but it's also suitable for fine arts as well. Somehow it seems as the nature - including the human nature - demanded back the arts developed from itself with offering a meeting place for a great art - happening. It seems as if „something was boiling" in this KATLAN.

Programok

1997. június 13. (péntek)

18^{00} a KATLAN PIKNIK`97, nemzetközi, szabadtéri kiállítás megnyitója

19^{30} Tangram színház (theatre)

21^{00} Performance-ok

1997. június 14. (szombat)

16^{00} Irodalmi felolvasás

17^{30} Turáni Csongor(music)

19^{00} Performance

20^{00} Tundra Voice (music, performance)

21^{00} non-stop performance

1997. június 15. (vasárnap)

17^{00} Irodalmi felolvasás

A programváltoztatás jogát fenntartjuk.
A kiállítás a három nap alatt folyamatosan látogatható.

Résztvevők

Attalai Gábor képzőművész
Budahelyi Tibor szobrász
Czakó Gábor író
Fábián László író
Fábián Zoltán képzőművész
Fuchs, Agnes festő (Ausztria)
Haraszthy István
Koroknai Zsolt képzőművész
Lois Viktor szobrász
Lux Antal képzőművész
Möckel, Axel festő (Németország)
Nagy Imre képzőművész
Pál Dániel képzőművész
Polgár Csaba iparművész
Schwarz, Volker festő (Németország)
Szegedi Péter festő
Szőke István színész, rendező
Turáni Csongor hegedűművész
Váradi Mária színésznő

Szellemkép Szabadiskola
Tangram színházi társulat
Tundra Voice zenekar

1997 június 13-15. • 1997June 13-15. • 1997 június 13-15
1997 június 13-15. • 1997June 13-15. • 1997 június 13-15

E fürlt ainlapja istole. Ludovikas Levente 1937/38. 31. l.

lönösen fontos, mert kis állam hadseregének gyakran kell számban és felszerelésben fölényes ellenséggel harcolnia. A számbeli hiányt fölényes vezetéssel, az erkölcsi erők nagyranövelésével, vitézséggel és erős, elszánt akarattal kell ellensúlyoznia. A hiányzó erőt ezenkívül a legnagyobbfokú mozgékonysággal, a meglepetés eszközeinek legmesszebbmenő kihasználásával pótolhatjuk. (Tájékoztató az új Harcászati Szabályzatról, I. Rész.)

Megállapíthatjuk, hogy a fölényes alsó vezetés magábafoglalja az általános fölény többi tényezőit is, mert hiszen az előnyös szervezés, az erkölcsi és fizikai erők, a leleményesség, továbbá az anyagi előnyök mind csak eszközök az alsó vezető kezében.

Különösen a harc legválságosabb fázisában, a betörés és a mélységi övön való átküzdés alkalmával szinte kizárólag az alsó vezető kezében, nyug-

felsőtestével egészen kiemelkedik a lyukból és karjára támaszkodva lő. Ugyanekkor azonban őt is eltalálják. De mégegyszer fölemeli puskáját, lő s a lángszóró megszűnik működni. Meg voltunk mentve, de hős századparancsnokunk élete árán; a halálfélelem azonban elmult s egy szakaszparancsnok, átvéve a parancsnokságot, eredményes rohamra vezeti a századot."

A gyors elhatározás, a vállalkozókedv s a leleményességgel párosult elszánt akarat gyakran csodával határos eredményeket ér el. Ezt világítja meg a Sielec-i fegyvertény, melynek hősét, Petrichevich György századost a katonai Mária Terézia-Rend lovagkeresztjével tüntették ki.

„Az oroszok 1915 február 28-án éjjel betörtek Sielec faluba, melyben a tartalékban maradt 16.

Lovagterem ablaka. *Tervezte: ATTALAI WINFRIED aks.*

HŐSÖK NAPJÁN.

Írta: Galgóczy Tibor akademikus, II. főcsoport.

Hiszem, hogy a magyar
Nem hiába vérzett . . .
Hiszem, ha százszor is
Rácáfolt a végzet!
Messze harcmezőkön
Varjak zsolozsmáznak;
Holt magyar vitézek
Hogyan nyughatnának?

Csontkezük szorul csak
Haragvón ökölbe:
Hit, remény, virradat
Letüntek örökre? —
De a szívünk mélyén
Izzik és parázslik,
Sötét magyar éjben
Mennydörög, villámlik!

Reccsen-roppan már a
Trianoni járom, —
Tudják meg, hogy élünk,
Egy utolsó táncon! . . .
Fekete éjtszaka
Piros hajnalt takar —
Kárpátok ölében
Fölébredt a magyar!

Ludovikai Levente 1937/38
XVI. évf. 72. l.

Attalai Winfried

akademikus

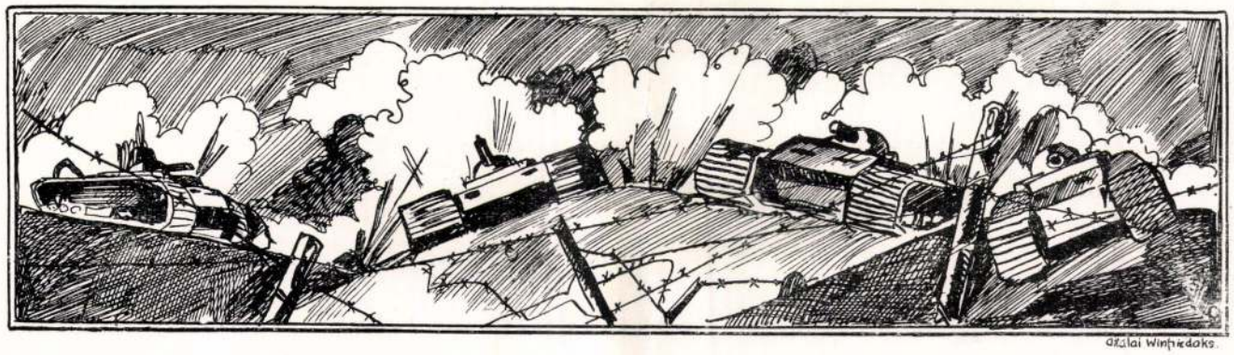

A GÉPESITÉSRŐL.

MELY TÉNYEZŐK BEFOLYÁSOLJÁK A FEGYVERES ERŐK MECHANIZÁLÁSÁT?

Írta: Ribény Kamilló akadémikus.

Ma a technokrácia századában élünk. A gépezetek milliói szolgálják ki az emberiséget s nem akad napjainkban sem anyagi, sem szellemi alkotás, mely a gépnyujtotta előnyöket kiaknázatlanul hagyná.

A történelem hadvezéreinek is egyik legfőbb igyekezete az újonnan feltalált szerkezetek minél célszerűbb katonai alkalmazása volt. Az így keletkezett iparfajok fejlesztése ezek után a katonaság érdeke volt. Az ipari fejlettség foka pedig lassan a haderő értékére is nagyfontosságú tényezővé vált.

A világháború megmerevedett arcvonalaival már az eljövendő gépháború gondolatát ébreszti bennünk. Ettől a háborútól egyelőre számos műszaki, gazdasági, földrajzi és más nehézség választ el. Ha az ipari munkás rabszolgája is lett a gépnek, a katonának még sokáig csak győzelemhez segítő eszköze marad.

A gépesítés (mechanizálás) és a motorizálás fogalma.

A gépnyujtotta előnyöket használja ki a haderő számára a mechanizálás, amikor az emberi vagy állati erőt géppel helyettesíti. A motorizálás pedig az állati „vontatóerő" helyett alkalmaz motort. A motorizált csapatokhoz szervezetszerűleg beosztott gépjárművek tehát csupán szállítóeszközök, míg a mechanizált csapatok gépjárművei egyúttal fegyverhordozók is és nagyrészük a harcban is résztvesz.

Felfogások.

A mechanizálás a háború után gyors fejlődésnek indult. Sokan a haderő teljes mechanizálására gondoltak, mások csak részben gépesítettek s az élőerőket is számításba vették. Ennek a két felfogásnak leghatalmasabb képviselője Európában Anglia, illetve Franciaország.

a) *Teljes mechanizálás.*

Elv: „A jövő háborújában az fog győzni, akinek a legtökéletesebb gépe lesz. Az ember csak másodrendű szerepet fog játszani."

Fuller angol tábornok hadseregét például a tengeri flotta mintájára szervezné meg. A rombolók feladatát a gépesített gyalogsággal, a cirkálókét a gépesített lovassággal (kis és könnyű harckocsik) oldatná meg, míg a tűzoltalmat a hatalmas páncélosok helyett a nehéz harckocsik alkotta tüzérség szolgáltatná.

b) *Részleges gépesítés.*

Az általános felfogás nem bízik ennyire a gépekben. Egyrészt, mert azok még nem elég tökéletesek (terepjárásuk még nem kielégítő), másrészt pedig a védelemre s főleg a huzamosabb idejű terepbirtoklásra csak élőerőt tart alkalmasnak. A gépek alkalmazhatósága lényegesen függ továbbá a hadszíntér jellegétől is. Ezenkívül a gép nagyon drága; alkatrészeinek, üzemanyagának utánpótlása nehézkes és költséges. Szegényebb és gazdagabb államban tehát egyaránt nagy kiadásokat jelent még a részleges gépesítés is.

Ezen elvek alapján a teljes mechanizálásra csupán Anglia törekszik, míg Franciaország és az USA megelégszik az ú. n. korszerűség színtjével. A korszerűség ugyanis az angol felfogás szerint csupán járatlan, de észszerű középutat jelent. Számításba veszi a hatalmas anyagi megterhelésen kívül a gépek még kiküszöbölhetlen gyengéit s főleg az élőerőkben rejlő energiát.

A gépesített alakulatok harcászati értéke. — Mennyiben jelent a mechanizálás előnyt, illetve hátrányt a csapatok számára?

A gépesítés révén — mint már előbb mondottuk — kíméljük az emberi és állati erőt, azaz mentesítjük a menet, a szerelvény és tűzgép hordozása alól, hogy azok az ellenséghez szállítva, nagyobb erőállapotban lendületesebben hathassanak nemvárt irányokból, gyorsan elért gyönge ellenséges pontokon. Ez a mechanizált gyalogság főelőnye. Hátránya,

Ludovikás Levente
1937/38 XVII. évf.

hogy csak alkalomszerűen szerepel s a gépfegyverek szilárd talajhoz — úthozkötöttsége miatt — ettől csak bizonyos mértékben távolodhat el. Ezek szerint mozgó tartalék gyanánt vagy döntésre hivatott átkaroló csoportként vagy távoleső pontok feldúlására alkalmazhatjuk.

A gépesített lovasság feladata változatlanul a leplezés, felderítés, biztosítás, illetve az erélyes üldözés. Erre a célra mozgékony, kis harckocsikat alkalmaz. Előnye főkép jó és sűrű úthálózat mellett domborodik ki, ahol az ellenség nehezebben kutathatja fel s még nehezebben sebezheti meg. A lovasság feladatainál nagyfontosságú, hogy erejét kis helyről nagy hatással képes kifejteni, a nélkül, hogy önmaga különösképpen veszélyeztetve lenne.

Hátránya, hogy sebessége a terepen igen csökken s aránylag rövid terepszakaszonként haladhat csak előre. A részletek kikutatásában, akadályok kikerülésében nehézkes.

Nagy előnyt jelentenek még a gyalogság meztelen testét védő harckocsi-alakulatok, melyek a gyalogságra mért ütéseket fogják fel s egyúttal vissza is ütnek (Croft ezds.). A harckocsik mögé felzárkózott gyalogság sikeres támadását az olasz-abesszin háború alatt is több ütközetben megfigyelhettük. Ugyanott a repülőgépek korszerű alkalmazására is láttunk iskolapéldákat.

A mechanizálás révén sikerült egyes külföldi államoknak (URSS) a függőleges átkarolást is végrehajtani. Itt a szállítóeszköz és egyúttal fegyverhordozó a repülőgép, melyből az ejtőernyővel kiugró csapatok alkalmas pontokon egyesítve meglepő eredményeket érhettek el (lásd: 1936. évi orosz hadgyakorlatok). Teljes átkarolást még a mechanizált gyalogság is végrehajthat. Meglepő, merész vállalkozásai nagy harcászati és erkölcsi eredménnyel biztatnak.

A haderő mechanizálásának fokát azonban nem csupán annak harcászati értékelése dönti el. Súlyosan latba esnek az egyes országok

1. földrajzi,
2. gazdasági és
3. egyéb viszonyai.

1-hez: Földrajzi mérlegelés.

a) Általános terepjelleg:

Az általános terepjelleg a haderőnek valószínű alkalmazási helyén nagyban befolyásolja a gépesítést. Nem valószínű, hogy egy országnak, mely pl. Svájc vagy Svédország ellen készül háborút viselni, célszerű lenne erősen mechanizálni. Az úttalan hegyek leküzdhetetlenek a mai gépek számára. A keresztülkasul csatornákkal átszegdelt Hollandiát sem igen lehetne gép- és páncéljárműves csapatokkal megtörni, mert a gép másik nagy akadálya a víz, amelyen egyelőre nem tud önerejéből áthatolni. Az is igen nehezen képzelhető el, hogy az angol szigetországot megtámadni akaró állam — különösen, ha tengeri ereje nem jelentős — mechanizált csapatokat állítana fel. Amint látjuk, igen fontosak tehát a várható hadszíntér általános földrajzi viszonyai.

b) Nyersanyag kérdés.

Éppúgy vigyáznia kell a gépesítéssel annak az államnak is, amely nyersanyag tekintetében behozatalra szorul. „Az olaj a csaták vére, mely a háborút megnyeri" — mondotta Clémenceau 1917-ben, s valóban, az olaj a gumival és vassal együtt döntő szerepet játszik a korszerű hadviselésben. Az az állam, amely nem maga termeli ezt a három alapnyersanyagot, igen nagy nehézségekkel fog küzdeni a háborús utánpótlás idején. (Lád: Olaszország nehézségei a Népszövetség megtorló intézkedései után).

Ezért a behozatalra szoruló államok, így pl. Németország, Lengyelország stb. az olaj pótlására többirányú kutatásokat végeznek.

A kísérletek irányai:

1. benzin gyártása szénből,
2/a. spiritusz bekapcsolása a nyersolajellátásba.
3. gázok, villamosság felhasználása,
4. használt olaj regenerálása,
5. benzolgyártás,
6. gőzgép országúti használata.

Ezek a kísérletek ma már biztató eredménnyel járnak. Föltehető, hogy ezirányú megoldások még a repülőgépmotorok pótnyersanyag kérdésében is kielégítő eredményre vezetnek. Úgyszintén már gumit is képesek mesterségesen készíteni, bár még jóval drágább a természetesnél. Már 80—85%-os rugalmasságot is elértek. A vas, mint nyersanyag egyelőre pótolhatatlan. Nélküle gépet ma még nem lehet elképzelni. Ezért nyersvas nélküli államok önellátása és gépesítése komoly nehézségekbe ütközik.

b) Utak, útviszonyok.

A mechanizálásnál alkalmazott gépjárműveknek terepen és úton egyaránt gyorsaknak és biztosaknak kell lenniök. A mai harckocsik azonban úton nehezek és lassúak, a terepjáró gépkocsik pedig nehezebb terepen elakadnak. Úton természetesen nagyobb sebesség fejthető ki, lévén itt kevesebb akadály.

Ezért a mechanizált csapatoknak jó és sűrű úthálózatra van szükségük, ahol mozgékonyságukat jól kihasználhatják. A jövő háborújában nagy anyagi megterhelést jelent a gépjárműveken, repülőgépeken kívül az üzemanyag és tartalékalkatrészek tárolása és utánpótlása is, ezzel kapcsolatban az útépítési és útkarbantartási költség.

2. Gazdasági mérlegelés.

Az államok általános törekvése a nyersanyag kérdésében az önellátás (autarchia) elérése. Az önellátás fogalmába azonban beletartozik a termelt anyagok hazai feldolgozása is. Ehhez fejlett iparra van szükség.

a) *Ipar:*

A háborús ipar feladata a haderő felállításához szükséges anyagok elkészítése (amennyiben az tárolva nem lenne), szakemberek nevelése és a háború folyamán elhasznált anyagok pótlása. Ezt már békében úgy kell megszervezni, hogy az ipar kellően átváltható legyen, illetve már békében gyárthasson a pol-

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

MŰHELYSAROK 1994 február

Válogatás három fiatal iparművész munkáiból , akik , bár ugyanabból az anyagból, a bőrből dolgoznak, mégis nagyon eltérő műtárgyakat hoznak létre.

ATTALAI ZITA
1078 Budapest, Marek József utca 17. Telefon: 121 7689

" Az objektek, amelyekkel a kiállításon részt veszek, inkább megközelítik a bőrből készült kisplasztika fogalmát, mint a cipő megnevezést. Ezzel a kifejezéssel az a célom, hogy rámutassak arra, hogy tárgyaim a cipőkészítés technológiájával készülnek, de nem elsősorban mint cipőfunkciót ellátó öltözékdarabok, hanem mint lábdíszek szerepelnek."

BRÁDA JUDIT
1118 Budapest Villányi út 109. Telefon: 185 0892

" Egyedi bőrtáskákat mutatok be, amelyek készítésekor hagyományos, kézműves bőrmegmunkáló eljárásokat alkalmaztam. Emellett szívesen kísérletezem bőr és más anyagok - fém, fa, bambusz - együttes használatával. Szándékom szerint olyan játékos , karakteres tárgyak ezek, amelyek jellemzők lehetnek viselőjükre. "

ILLÉS KATALIN
1124 Budapest Nárcisz u. 49/b Telefon: 140 6467

" Cipőim hagyományos manufaktúrális technikával készülnek, a használhatóság alapelvei szerint. A nyers és fekete színek kombinálása elsődlegesen a szerkezeti elemek hangsúlyozását szolgálják."

ATTALAI Zita

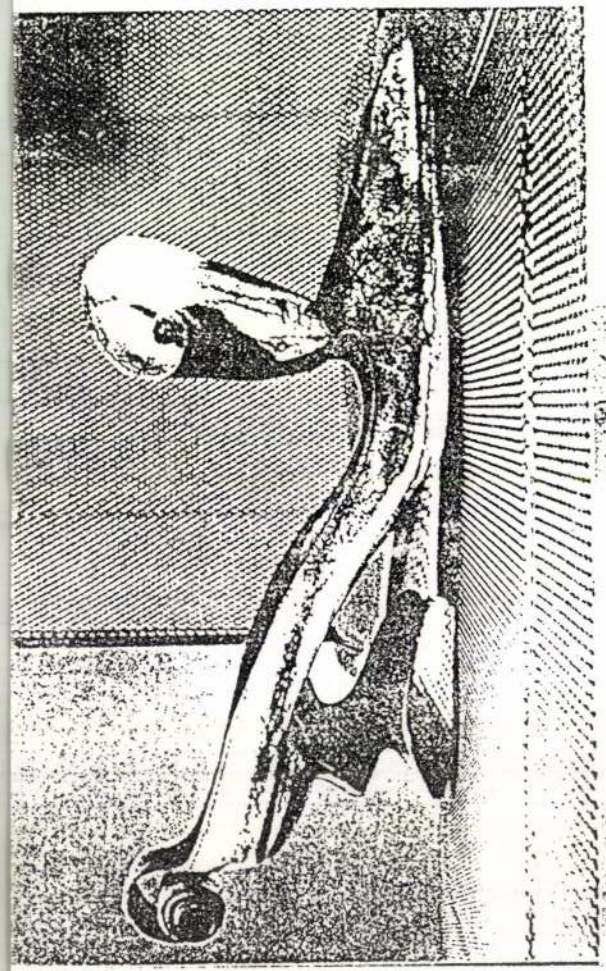

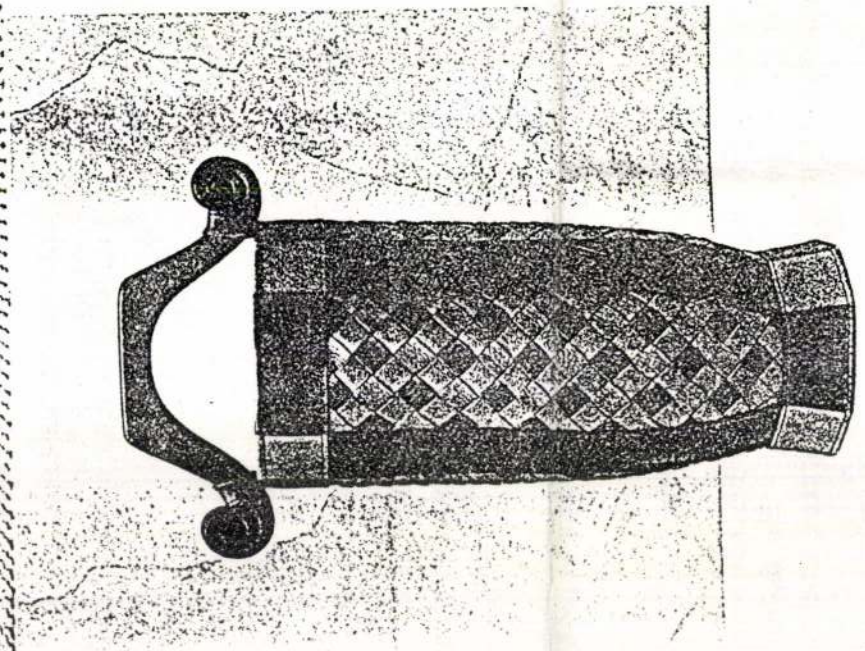

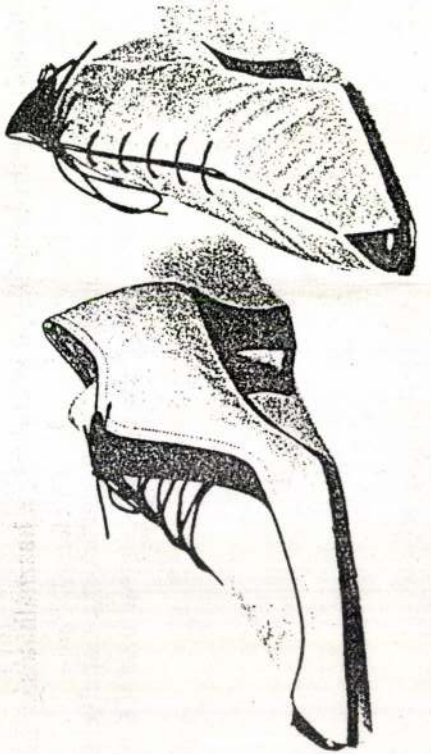

Attalai Zita iparművész

Egyenek kalácsot?

Divat és látvány az Ernst Múzeumban

Az *Ernst Múzeum* első termében videofal. Háromszor három képernyőn megy folyamatosan a program. A középsőn most éppen *Polgár Attila* akaszt egy manöken nyakába preparált sertésvakbelet, a szélsőben a kamera pesti kirakatok választékát pásztázza. Emitt köténynyuhácska fodorral. Amott negéd rajzfilmfigura a színevesztett pamuttrikón. Pfúj, és még egyszer pfúj! A verseny igen szoros: előbbin egy művész tudatosan disznólkodik, utóbbiakon a magyar élet disznólkodik öntudatlanul, szánalmasan, de paradicsomi ártatlanságban.

E szembesítéssel azután be is fejeződik annak a környező világnak a sejtetése, amelyből a hazai ruhát és ékszert tervezők — iparművészek?, képzőművészek?, maradjunk a biztos pontnál: művészek — kialakítottak. A *Divat és látvány* című tárlat tanúsága szerint az alkotók lehunyt pillája mögé valószínűleg nem hatol be a rutibutikok „second hand" választéka. Agyukig feltehetően el sem jut az MTV 1 kiszolgáló stábjának, ennek a nem létező középosztálybeli miliőnek a verejtékszagú szexepilje. Kezükből pedig nyilván már a címoldal megtekintése után ernyedten hullik ki a Magyar Divatintézet periodikája. A rájuk nehezedő álom bizonyára annál mélyebb, minél ordenárébb világ elől futnak a színes delíriumba.

Álmuk amúgy csöppet sem érdektelen! *Fehér Erika* például olyan hosszú orrú, hullafoltos bocskorokat állít ki, amelyekhez hasonlót a *kiüresedett* udvari ceremóniát betartó igricek és főételkóstolók viseltek a túlfinomult *burgundi* hercegi udvarban. *Bán Csaba* olyan Möbius-szalagokra emlékeztető drapériahajlatokat mutat be, amelyekhez hasonlót a reneszánsz utáni *manierizmusban* viseltek a látszatra oly igen adó merev arcú bérgyilkosok. És *Murányi Mónika* olyan geometriatörmelékkel feldíszített síkkötött komplékat hoz, amelyekhez hasonlót a gyászukat éppen levető gazdag háborús özvegyek hordtak a dekadens art décóban, amidőn a slow fox szaxofonhangjára próbálták felejteni frivol bánatukat.

De hát miről is álmodjanak ma a posztmodern művészek, mint válságvilágok válságművészeteiről, pestist félő későgótikáról, máglyát rettegő manierizmusról, háborúforradalmat rühellő art décóról?! Az olvasót kímélendő nem sorolom föl az emberiség történelmének többi „alkonyi" stílusát a hellenizmustól a későbizánciig, a rokokótól a szecesszióig. Maradjon valami azoknak az elsőéves főiskolásoknak, akiknek a tárlatlátogatás során leckéjük lehet a formák keltette asszociációk pontos besorolása.

Mi pedig elégedjünk meg annyival, hogy az *Ernst Múzeum* kiállításán a motívumok — immár elodázódva ruhától és cipőtől, nyakéktől és melltűtől — önmagukban is képesek *szólni valamiről*. Szólnak egyrészt a múlt dolgainak illetlen összekeverhetőségéről, a tekintélyrombolás vad vágyáról, másrészt a világ új „növekedési pályájáról", az idegenség és ismeretlenség félelmes, édes ízéről. A múlt és jövő itt összekeveredni látszik. E jelmezvilágban a páncélos lovag bármelyik pillanatban lézerkarddal vághatja agyon ellenfelét, és a turnőrös dáma nyakbavalóján a medalion kedvesének hologramképét rejti. Ezentúl „minden másképpen volt" — mondják a történeti divatelemek felhasználói. De „mostantól semmit sem lehet folytatni" — mondják a többiek. És abban megegyeznek, hogy a Gutenberg-galaxis felrobbanása csak a

Attalai Zita cipellője. TENGŐLICS LÁSZLÓ FELVÉTELEI

kezdet. A kataklizmát hamarosan követi a Mona Lisa-galaxis, a Greta Garbo-galaxis, sőt a Coco Chanell-galaxis megsemmisülése is. Tehát mindezek az egyezményes vizuális rendszerek, amelyek az európai nőideált az emberiség számára egyetemes mércévé tették.

A tárlat tanulsága: a nemezbocskorok, a brokátpalástok és a tollból-tüllből álmodott kiegészítők mögül minduntalan kikandikál egy *új design*. Ez az új design — *Péter Vladimir* borzolóan remek bizsuinak, *Tóth Zsuzsanna* rafinált plisszé-rendszereinek és *Bánfalvi András* rejtélyes ékszereinek jóvoltából — egyszerre utal egy *diadalmas kelet-ázsiai offenzívára* és egy *magasrendű technicizmus* betörésére. A legtanulságosabb pedig az — erről árulkodnak a csontból és ébenből összeszerelt és titokzatos kódokkal ellátott, netsukékre és mikrokomputerekre egyaránt emlékeztető bigyók —, hogy a kettő voltaképpen *ugyanaz*. „Jönnek a japánok, jönnek a japánok!" És nemcsak azért, mert a magyar tervezők elsősorban és láthatóan Issey Miyoke karizmájának hatása alatt állnak, inkább azért állnak Miyoke hatása alatt, mert már számukra is *kiürült, megmerevedett, dekadenssé vált* a vén európai formanyelv.

A történelemnek vége van — mondta Fukuyama közelmúltban írt híres botrányesszéjében. A történelemnek vége van — hirdeti a kiállítás hétujjas kesztyűje és csigavonalban penderedő cipősarka, bohócsapkában végződő süvege, és persze a nyitóképben jelzett, nyakékké előlépő sertésvakbél is.

A kiállítás filozófiája tehát korszerű és hibátlan. Magam is több hasonló vállalkozást láttam Párizstól Bécsig. Még-

Rostás Zoltán ruhakölteményei.

is gyanítom, hogy az ottani „sertésvakbél" mást jelentett az ottani nézőnek, mint nekünk. Az ottani nézőnek, akit a túltelített piac és az évszázados kultúrán pácolt divatérzékeny közeg már régen „igényes fogyasztóvá" avatott. És mi?

Képzeljünk el egy reformétrend-bemutatót az éhségsújtotta Száhel-övezetben. A tálakon szemnek szép kalóriaszegény és méregtelenített ínyencségek. A séfek igen büszkék, hogy étkeik a vér koleszterinszintjét és cukortartalmát alig emelik. Vajon megsértődnek-e, hogy látogatói, a pókhasú gyerekek és a dülledt szemű felnőttek nem értékelik méltóképpen az élettan elvont tanai szerint javallott táplálékokat? Ők inkább a gabonával összekevert jó, egészségtelen babot reklamálják. Ők ugyanis *még* elmondhatatlanul éhesek.

De félre a hasonlatot! Ma Magyarországon a textilkonfekció válságban van. Az áruházaknak megoldhatatlan raktározási gondjaik vannak, mert még az olcsó áruk sem elég olcsók. A butikok sorra bezárnak. A fizetőképes kereslet drámaian csökken. A ruhára éhes tekinteteknek nehéz elmagyarázni az azbesztszálból szőtt áttetsző köpönyeg és az egyetemes világégés közötti kapcsolatot. A széttaposott cipő gazdájának értelmetlen fejtegetni a belül szőrös, kívül pelyhes cúgoscipő és az ezredvégi életérzés összefonódását.

Párizsban, Bécsben tehát ez igen normális kiállításnak hatna. Ha exportálni akarnánk, mint egy „külföldiül" betanított magyar nagyoperettet kicsit még fényezni is illene a bolondériákon. (Nem szólva a katalógusról, amelyet ízléstelen tipográfiája és szerkezete okán azonnal be kellene zúzatnunk. Lehet, hogy tervezője posztmodernnek hitte, de csak azért, mert sose látta a tulai szamovárüzem alpakkaeszcájgjait a hatvanas évekből.) De itt és most, Magyarországon és 1990-ben minden úgy hat, mint Marie Antoinette ártatlanul cinikus kérdése a könyörgő koldusokhoz: „Nincs kenyerük? Miért nem esznek kalácsot?"

P. Szűcs Julianna

Népnabadság, 1990. júl. 10.

HÍREK

● NEMZETKÖZI ORVOSTANÁCSKOZÁS kezdődött hétfőn a Pécsi Akadémiai Bizottság székházában, témája: a fekélybetegségek gyógyítása. A témaválasztás fontosságát jelzi, hogy minden tizedik ember valamilyen fekéllyel bajlódik.

● A SZOVJET CSAPATKIVONÁS ütemtervének 22 százaléka valósult meg hétfő reggelig — közölte az MTI-vel Keleti György ezredes, a Honvédelmi Minisztérium szóvivője. A hátrahagyott vagyontárgyak elszámolásával kapcsolatos viták ellenére a csapatok kivonulása megfelel az ütemtervben rögzítetteknek.

● BEZÁRTA KAPUIT a Szegedi Ipari Vásár. A vásárigazgatóság azt fontolgatja, hogy a páros években rendezendő hagyományos kiállítás mellett a páratlan években esetleg szakvásárokat is tartanának Szegeden.

● TUDOMÁNYEGYETEMSZERVEZŐ Egyesület alakult Győrött. A társaságot azzal a céllal hozták létre, hogy megteremtsék a leendő universitas anyagi, szellemi és társadalmi alapjait, és elősegítsék a csaknem százéves elgondolás megvalósulását.

Ma este: Gondolkodó

A Magyar Televízió tudományos folyóirata júliusi adásaiban a külföldi, elsőként a svájci magyar emigráció reprezentáns képviselőit mutatja be nézőinek. Ma este a TV 2 21.30-kor kezdődő adásában Gosztonyi Péter történészt, a Bernben székelő Stiftung Schweizerische Osteuropa-Bibliotekh igazgatóját és az itt létesített Erdély Archívum finanszírozóját, a műgyűjtő Thyssen-Bornemisza bárót ismerhetik meg.

Repülőbaleset

Két személlyel a fedélzetén lezuhant egy Z—142-es típusú kétüléses, motoros sportrepülőgép hétfő délután Hatvan közelében, Kerekharaszt térségében. A Budaörsről indult gép pilótája és utasa szörnyethalt. A vizsgálat megkezdődött; a szerencsétlenség okai egyelőre nem ismeretesek.

Műsorok

Vidám Színpad a Hild Udvarban: Az utolsó bölény (8). **Lézer Színház:** Depeche Mode (8), U2 (fél 9).

1990. JÚLIUS 10-I PROGRAMJA

5.55—8.10: Reggeli zenés hírszolgáltató műsor. Műsorvezető: Zelényi Zoltán.

8.10—12.00: Zenés, informatív kereskedelmi műsor. Szerkesztő: Vas-Zoltán Iván. Műsorvezető: Borbély László.

15.00—15.30: Könnyűzenei összeállítás.

15.30—18.30: Délutáni magazinműsor. Műsorvezető: Tardos Júlia. A műsorban: Zöld percek — Pásztor Ferenc környezetvédelmi rovata. Játék — vezeti: Kerényi Péter.

Kassák és Párizs — Óbudán

(Tudósítónktól.)

A Zichy-kastélyban hétfőn kora este nyílt meg a *Kassák és Párizs* című, a sokoldalú művésznek a francia fővárossal való hajdani kapcsolatait a hazai jelen elé villantó kiállítás. Az érdeklődők egyebeken kívül megismerkedhetnek Kassák 1960-as és 1963-as párizsi tárlatának néhány olajképével, a Vasarelyvel közösen kiadott mappájának darabjaival, valamint azokkal a művekkel, melyeket Franciaországban élő — jobbára magyar származású — művészek magyar kollégájuknak ajánlottak, neki ajándékoztak vagy a tiszteletére alkottak.

Ki tud róla?

A rendőrség keresi **TÖRÖK DITTA** 9 éves kislányt, aki 1990. július 7-én, szombaton reggel 7 órakor felszállt a budapesti Vigadó téren a Tahi motoroshajóra. A mátraderecskei kislány úticélja a szigetmonostori KPVDSZ-üdülő volt, ahol táborozáson vett volna részt. A csoport Horánynál kiszállt, a létszámellenőrzéskor a kislány nem volt jelen, és azóta ismeretlen helyen tartózkodik. Az eddigi adatok szerint valószínű, hogy Megyer, Surány vagy Vác hajóállomáson szállt ki, esetleg egy másik csoporthoz csapódva.

A kislány személyleírása: 130 cm magas, sovány testalkatú, kék szemű. Haja vállig érő, barna, egyenes szálú, orra pisze, arca ovális. Élénkpiros, gyűrt anyagból készült szabadidőruhát, a felső részén keresztben sárga csíkkal, és 33-as méretű fehér-piros sportcipőt viselt. Volt nála egy piros-fehér orkánanyagból készült hátizsák, és egy kék, nagyméretű vállra akasztható és fogantyús sporttáska is, melynek oldalzsebén „SPORT" felirat látható.

A rendőrség kéri, hogy aki felvilágosítást tud adni Török Ditta jelenlegi tartózkodási helyéről, jelentkezzen a Szentendrei Rendőrkapitányságon (telefon: 111-7272) vagy bármelyik rendőrnél.

Holnap reggel 5.30 és 8.50 között ismét NAP TV, hírekkel, CNN világhíradókkal, lelki útravalóval, az autós világ híreivel, turisztikai magazinnal és sok zenével. Tervezett témák: Kompromisszum a hitoktatásban? — Most hősök a kémek vagy árulók? — Bemutatkozik a Rákbetegek Szövetsége — A Fidesz nyaralási akciójáról — Parlamenti arcél: Eörsi Mátyás — Szovjet kapcsolataink egykor és ma. Vendég. Aboimov nagykövet — Mit mutat az idei idegenforgalmi mérleg? — A Kinn, padra Szilvási Györgyöt várják. Műsorvezető Forró Tamás, a szerkesztő Székely Ferenc. A NAP TV hívható az 1-143-873 telefonon.

Gyakori esők

A tegnap kora délutáni időjárási helyzetet rögzítő térképen látható légköri front ma már fölöttünk kígyózik. Részben a mögötte érkező hűvös levegő, másrészt a gyakori esőzés miatt hűvösebbre fordul ma az idő. A front valószínűleg nagyon lassan sodródik majd kelet felé, olyannyira lassan, hogy a délkeleti országrészben még számottevő napsütés várható, miközben az ország nagyobb részén borongós lesz az idő.

Várható időjárás ma estig:

Csaknem országszerte beborul az ég, délkeleten még néhány órás napsütés várható, másutt ismétlődő esőre, záporesőre, egy-egy zivatarra lehet számítani. A szél időnként megerősödik. A csúcshőmérséklet délkeleten még 23 fok körül, északnyugaton már csak 18 fok körül alakul.

1990. július 9., hétfő, 13 óra.

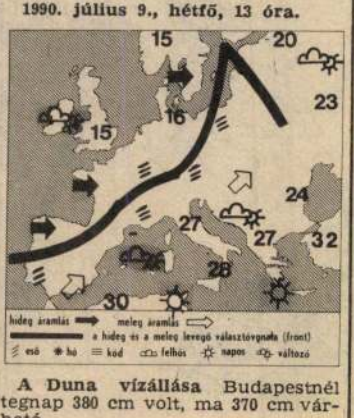

A Duna vízállása Budapestnél tegnap 380 cm volt, ma 370 cm várható.

Nem kém, sin

(Munkatársunktól.)

A televízió és a magyar sajtó — köztük lapunk — is beszámolt néhány hónappal ezelőtt *Lemperger Gyuláról*. C Erdélyből menekült Magyarországra és a hajdúszoboszlói menekülttáborban írásos vallomást tett arról, hogy Romániában Aradon a Securitatehoz volt beosztva, ott teljesítette sorkatonai szolgálatát. Későbbi kihallgatásai során arról is vallomást tett hogy a szeku előbb Romániában vette igénybe ügynöki szolgálatait, majd átküldte hírszerző feladattal Magyarországra.

A Legfelsőbb Ügyészséghez került az ügy, majd további vizsgálat következett, amely-

Illatos rakomá

(Munkatársunktól.)

Alig érkezett Budapest határába a kék Avia teherautó, máris kiborult — sajnos, rakományával együtt. A hét első munkanapjának reggelén az M3-as autópályát összekötő út és a Régi Fóti út ke-

KÖZLE

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA őszinte köszönetet mond az MSZMP szervezeteinek, a párt tagjainak, pártunk barátainak, a megjelent testvérpártok, budapesti diplomáciai képviseletek és társadalmi szervezetek képviselőinek illetve mindazoknak, akik 1990. július 6-án Kádár János halálának első évfordulóján a Mező Imre úti temetőben részt vettek kegyeleti ünnepségünkön és elhelyezték a megemlékezés, a kegyelet virágait.

JÚLIUS 10-TŐL MEGVÁLTOZIK a Budapesti Rendőr-főkapitányság vizsgálati osztályának címe és telefonszáma. Az ügyfeleket a jövőben a Budapest II. ker., Gyorsko-

Sok olvasónk kérésének teszünk eleget, amikor az eddiginél nagyobb betűtípusból közöljük mától a napi rádió- és tévéműsort.

KOSSUTH RÁDIÓ

8.05 Hangszemle **8.20** Szonda **8.50** Külpolitikai figyelő **9.05—11.00** Napközben **Középhullámon: 10.30** Balatonrádió **URH-adón: 10.30** Egész napos közvetítés az Országgyűlés üléséről **11.35** Menyasszonyom, a jobbszélső. Moldova György szatírája **12.45** Intermikrofon **13.05** Klasszikusok délidőben **4.05** Szemben az Ugarral **14.35** Dzsesszmelódiák. Ezredforduló. Mindenváróádám és Nyilas Misi **16.15** Szívesen hallgattuk **17.05** Bioritmus **17.25** A Szabó család **19.05** Sportvilág **19.15** Láttuk, hallottuk, olvastuk **19.20** Hol volt, hol nem volt... **19.37** Népdalfeldolgozások **19.50** Hajszálgyökerek **20.05** Sokszemközt az egészségről **20.35** Richard Strauss: A rózsalovag **21.05** Áldozat. Lucian Blaga drámája **22.30** Gáti István énekel, Klukon Edit zongorázik kb. **23.35** A Magyar Rádió rézfúvósötöse **23.48** Verseit elmondja: Lászlóffy Aladár **0.15—4.20** Éjfél után.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Tirlió, tirlió! **8.48** Buta bűnök, ferde módik **9.00—13.45** Nyári zene-szó **9.15** Napsütés vagy felhők? **9.20** Rivaldafényben: Cseh Tamás **9.35** Tízpercesek **9.45** Rivaldafényben: Phil Carmen **10.00** Lehetne szebben? **10.03** Liszt: XIII.

ATTALAI ZITA

Salgótarján, Arany János út 25.
H-3100

/Budapest, Zsókavár u. 62.
H-1057/

1964-ben született Budapesten.1987-ben fejezte be tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán /Öltözék Stúdió/

Önálló kiállítása:
1989 ELAN Galéria, Debrecen

Csoportos kiálllítások:
1984 Fényes Adolf Terem, Budapest
1986 Budapest Galéria Lajos Utcai Kiállítóháza, Budapest
1988 Sas Klub, Budapest
Budapesti Nemzetközi Vásár, BUDAFLAX Pavilon
BUDAFLAX tervpályázatának II. díja

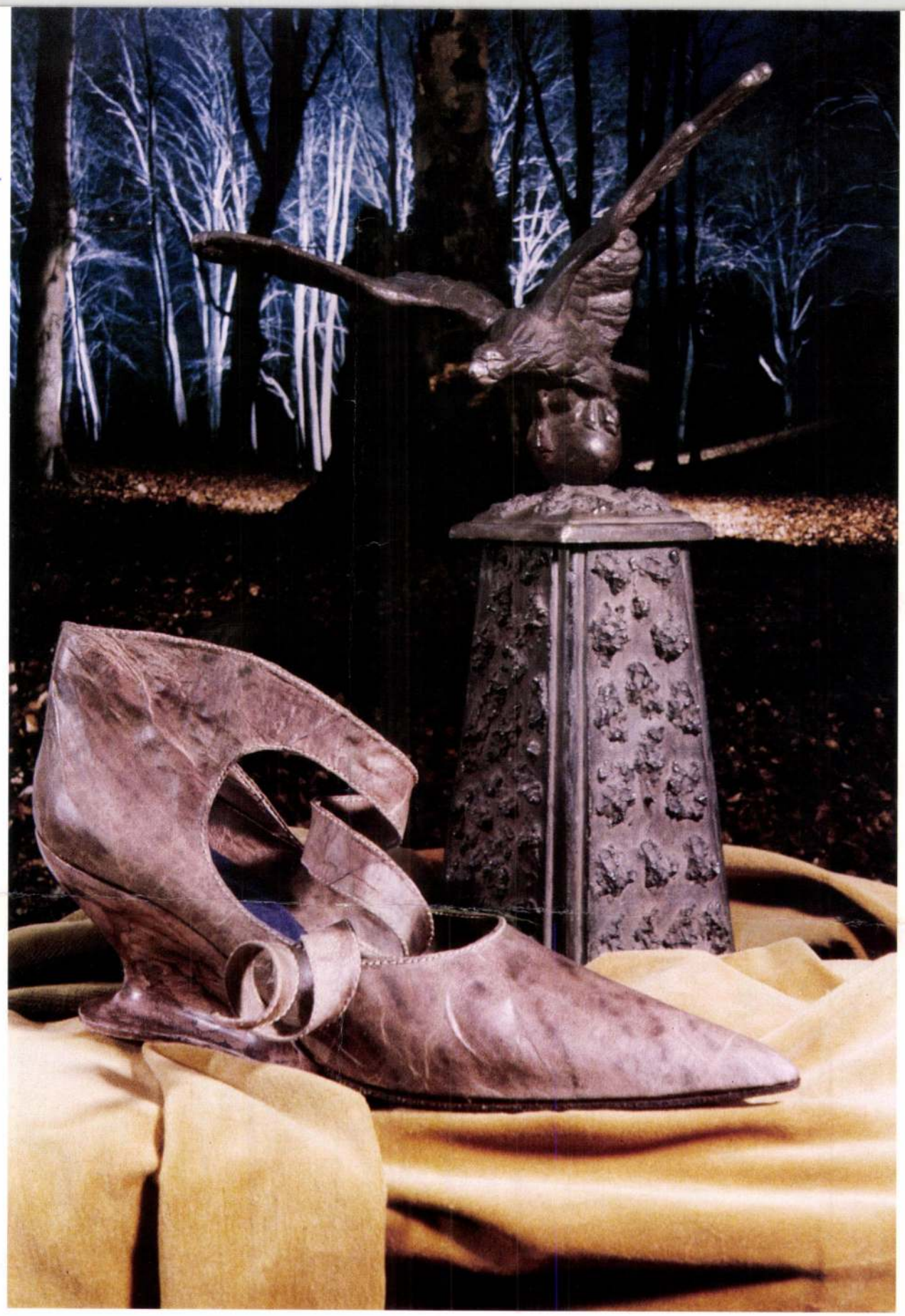

Fotó: Zsuffa Csaba

Az objektek, melyekkel a kiállításon részt szeretnék venni, inkább megközelítik a bőrből készült kisplasztika fogalmát, mint a cipő megnevezést. Ezzel a kifejezéssel az a célom, hogy rámutassak arra, hogy tárgyaim a cipőkészítés technológiájával készülnek, de nem elsősorban mint cipőfunkciót ellátó öltözékdarabok, hanem mint lábdíszek szerepelnek. XX. századi gondolatok az egyedi cipőtervezés játékosságának lehetőségéről, cipőformában előadva. Kollekcióm kísérlet arra, miképpen sikerül ezeket a gondolatokat tárgyak formájában a divat kultúrájához csatlakoztatni.

Divat és Látvány 1990 június 15 - július 8 -

ARANYOSSI ZSUZSANNA

Budapest, Nap u. 41. H-1082

1964-ben született Miskolcon.
1990-ben fejezte be tanulmányait a Magyar Iparművészeti Főiskolán, Mesterképző Intézet /Öltözék Stúdió/

Csoportos kiállítások:

1988 Diplomamunkák kiállítása, Tölgyfa Galéria, Budapest

1989 Fiatal textilesek bemutatkozó kiállítása, Ferencvárosi Pincegaléria, Budapest

1990 Diplomamunkák kiállítása, Tölgyfa Galéria, Budapest
Tavaszi Fesztivál - kiállítás és divatbemutató - Árkádia udvar, Budapest/V., Károlyi Mihály u.5.sz./
Offline Vienna, Avantgarde Mode Messe, Wiener Hofburg, Bécs

Fotó: Hübner Teodóra

ATTALAI Zita
91 7. 72

Új Művészet

Új Művészet

Attardi

Ugo Attardi
grafikus

M.D.K.

A Szemyei terembe 28 olasz grafikus kiállítást rendez.

fl: Mai olasz grafika
Magyar Nemzet, 1959. márc. 7.

4 l

Attalai Zita, diplomamunkája.
Polgár Csaba: Diplomakiállítás.

1987 tavaszán első írban végezték szakpáros hallgatók a Magyar Iparművészeti Főiskolán az új oktatási reform keretében.

3 Attalai Zita bőr-ruha szakos hallgató alkalmicipő-kollekciója

3

Művészet, 1987. augusztus, 24-old.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti,

miniator (1457-1517)

Mátyás király megbírásából Italiában dolgozott a Corvin könyvtár részére. A legrivalóbb miniátor művészek köze tartozott akinek műveiért Európa összes !

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz. Veb, Seemann, I.Aufl. 1965. Bd.IV. Die Kunst der Renaissance, 936 old.

612. old.

M.D.K.

Attavante, miniátor

... könyvgyűjtői versengtek.
Díszítményeibe kameákat, reliefeket, archépeket és allegorikus jellegű jeleneteket illesztett bele.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz. Veb, Seemann, I.Aufl. 1965. Bd.IV. Die Kunst der Renaissance, 936 old.

612. old.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniator (1452-1517)

... valamint Bonfinié, a könyv fordítójáé, az egyik N iniciálában Mátyást fiatalon ábrázolja egy nagméretű ovális festményen (118×90 mm) Bécs városa legjőrésének emlékére, diadalkocsin a város falai alatt. (XXV. t). A művészettörténeti irodalom általános felfogásával ellentétben, Hoffmann Edit 1925-ben a kódex díszítéseit Giovanni Boccardi (1460-1529), más néven Boccardino Vecchio, firenzei miniátornak tulajdonította. Néhány évvel később. /.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 47-48. old

Attavante degli Attavanti, miniátor (1452-1517)

K.D.K.

... H. J. Hermann ezzel a megállapítással határozottan szembefordult, és szerző is úgy véli, hogy a Philostratus-kódex, az egyév külföldi és a másik két budapesti hitelés Attavante mű egbevetése alapján, szintén Attavantének és műhelyének alkotása, melyen ő a keretezések kóprázható díszítésein, kívül az iniciáléznak talán csak a vázlatát készítette, s a hivitelezésben s a lapszél-díszítések egyes puttóinál esetleg gyengébb műhely-társai segédkeztek. ./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev. Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 47-48. old.

-1-

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniátor
(1452-1517)

Mályás király udvari szállítója, aki állítólag Leonardo da Vinci barátja volt, s aki a Corvina könyvtár mind szélesebb körben elterjedt nagy hire idején festményekkel gazdagon diszitett könyveket festett a könyvtár számára. A szakirodalom, főleg a harai kutatások, 31 ilyen darabot tartanak számon, melyek körül nem egy külföldi gyüjtemények kimagasló értéke. Nálunk három darab van az OSZK. birtokában, ./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev. Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 45. old.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniátor

... mindhárom a kiváló művész érett korában, 1485-1490 között, készült és a firenzei reneszánsz csillogó bőségű, káprázható diszítőművészetének tanubizonysága. A miniatura-festményeken túl a lapkeret diszítésekben bőven alkalmazza a Mátyás király hatalmát érzékeltető címereket, és a humanista hasonlatokból magyarázható különböző erények szimbolumait.

A magyar Corvinák. Összeáll.és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 46-47. old.

Attavante degli Attavanti

Domitius Calderinus Juvenalis kommentárján
/ Florenc. Laurenziana könyvtár. Aquisti e doni 233/
2. lap r jzignálja: Attavantes de Florentia pinsit.

68.o. 85. szám.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál -
Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király
budai könyvtára-. Sp. 1927. 172. l. 80. kép.

A

mdk

Attavante Sándor

könyvíró művész

A lelszebb Korvinának, II Lajos özvegye által 1530 ban Németalföldre kivitt Missaleűek volt megvirója és festője. Festett öldalain magyar alakok: Mátyás, Beatrix, Korvin János stb. E könyv két középső festett lapjára tettek le esküjükel Albert kirlerceg és Szabella infánsnő 1599 ben s a többi németalföldi helytartó kormányzó

÷ Bibliofilek gyönyörűsége

Grafikai Szemle 1910 évf 3 z. 76 l.

Attavante degli Attavanti
festő miniatőr

A Corvinanak egy Chrysostomus-forditás kodexén
/Modena , Este könyvtár Cod lat 391/
1. lap. r. szignálta: Attavantes pinsit.

70.o. 96. szám.

Frakn[illegible]i Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál -

Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király
budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l. 80. kép.

Attavante degli Attavanti

A Corvina egy Augustinus codexén/ Modena, Estekönyvtár. Cod Lat 436/ 2. lap r. szignálva: Attavantes pinsit.

70. lap. 102. szám.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172.l. 30. k.

Attavante degli Attavanti

A corvina egy Ambrusios kodexén /Modena Este Könyvtár Cod Lat 439/ szignálva 1. lap r.: Attavantes pinsit.

71.o. 105. szám.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál -

Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172.l. 30. k.

Attavante degli Attavanti

A Corvina Alberti kodexének /Olmütz .Káptalani levéltár. Cod Lat. C. o. 330/ 1. lapján /R./ szignálva: Attavantes pinsit.

72.o. 118. szám.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l. 80 kép.

Attavante degli Att avanti

A Velence, Szt Márk könyvtár Cod Lat. XIV. 35
codexének 1. lapján /recto/: Attavantes pinxit.

Mátyás cimere mindenütt elmázolva.

74.o. 137. szám.

Repr.: az első lap versoja. /Szines/
109.o.

Frakn[illegible]i Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál -

Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l. 20. kép.

MDK

Attavante

firenzei miniátor

Mátyás királynak is dolgozott.

11.X o.

Radocsay Dénes: Magyarországi reneszánsz
Művészet. Bp. 1959.

Attavante MDK

miniátor

Mátyás király vele festetett Firenzében kéziratokat.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 265.o.

Repr.I: Mátyás király Missaléja. 1485
Brüsszel, Bibl. Royale. MS 9008.

u.o. 267.o. 193.kép.

Attavante firenzei miniator XV. sz. vége

Pásztortűz, 1928. 15 sz.

337. l.

Albrecht Dessö: Tűz és szerszemeinye

Akkavantes

Pesti Napló 1868. jan. 29
Römer Flóris cikke

Hon 1868 febr. 1.
Nyáry cikke

Hon. 1868 febr. 7.

Attavante , degli Attavanti

festette azt a Missalét,
melyet Mária királynő a Corvinából
magával vitt. /Ma a brüsszeli kir. könyvtár a
disze/

26 26.o.

Fraknói Vilmos - Fügel József - Gulyás Pál -
Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás
király budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l.

Attavante~~degli~~ Attavanti
degli

MDK

Részint befejezetlen, de sajátkezü munkái:
A N.Muzeumi Damascenus és Chrysostomus
a flórenci Domitius Calderinus
a flórenci alig megkezdett nagyszabásu Biblia
a modenai Estei-könyvtár Augustinus-a,Ambrosius-a
és Geggely pápá-ja
az olmützi képtalani levétárban örzött:Leone Battista
Alberti
a párizsi Hieronymus 1489-ből
a stuttgardi szent Ágoston

96.o. 169. jegyz.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál -
- Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás
király budai könyvtára. Bp. 1927. 172 l- 30 k.

Attavante degli Attavanti

sajátkezű munkái még:
a szentpétervári Chrysostomus
A thorni gimnáziumi könyvtárban lévő Naldus Naldius
a bécsi Augustinus és Hieronymus.

96.o. 169. jegyz.

Frakni Vilmos - Fögel József - Gulyás Pál - - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172 l- 30 k.

Attavante degli Attavanti

MNK

A bécsi Philostratus-Codex Boccardino főmüve. Csontosi már tagadja Attavante szerzőségét, anélkül azonban, hogy a müvészt meg tudná állapitani.
1.: "Mátyás és Beatrix arcképei a Corvin-kodexekben". /Arch. Értesitő 1888. 211. l./
a két müvészre lásd: P. d'Ancona: La miniatura fiorentina. Firenze. 1914.

96.o. 171 és167. jegyz.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál - - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172 l- 30 k.

Attavante degli Attavanti MK

. brüsszeli Missaléja pontosan van keltezve 1485-87-re.

44.o.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál - Hoffmann Edith : Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172.l. 30 k.

Attavante degli Attavanti MNK

A Corvina egy Szt Ágoston kodexén /Bécs Cod Lat 653./ A kettős cimlap 1. lapján: "Attavantes pinsit " signálás.

61. o. 21 . szám.

repr. Cimlap. /második lapja?/ 107. o.

Fraknói Vilmos - Fógel József - Gulyás Pál - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára-. Bp. 1927. 172. l. 30. kép.

Petrőfi Vilmos - Végel József • Gulyás Pál -
Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás Király
Budai Könyvtára. Bp. 1927. 172. l. 50 fill.

Attavante /degli Attavanti/ MDK

A brüsszeli Missálét festette 1485-87.

64.o. 45. szám.

Repr.:
a 8. lap versoja /szines repr./
103. o.
a 8. lap versoja /egyszinü/
111. o.

Frakn[illegible]i 'ilmos' - Fögel József - Gulyás Pál -

Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l. 20. kép.

Attavantes de Florentia

lásd:

Attavante degli Attavanti

M.D.K.

Attavante miniator

művének tulajdonítja a szerző az Egyetemi Könyvtár tulajdonában levő 3 corvinát: a Pseudo-Clemens Romanus, a Cicero és a Silius Italicus műveit, melyek díszítése feltűnő egyezést mutat a Vespasiano da Bisticci firenzei műhelyében készült s ma Ferrarában őrzött. Strabo-kódex-ezel. Tudjuk, hogy Attavante fiatal korában ./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 26-28. old. 5. és 6. k.

M.D.K.

Attavante, miniátor

... Vesp. da Bisticcinél dolgorott, később pedig több könyvet festett Mátyás király számára. A Cicero-corvina (EK Cod. lat. 2) és a Silius Italicus-corvina (EK Cod. lat. 8) a Török-országból hazakerült anyagból való, melyet - számszerint 35 darabot körtük 11 dl. hiteles corvinát - Abdul Hamid török szultán 1877-ben ajándékozott az Egyetemi Könyvtárnak.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon.

7. és 30. old. III. és IV. t.

Attavante de Attavantibus MDK

Olasz miniátor Mátyás udvarában.

Az ő műhelyéből kerültek ki a Corvinák legszebb példányai: a Vatikánban őrzött breviáriuma, a velencei Szt Márk könyvtár Marcianus Capellája, a bécsi Philostratus és Vitéz János breviáriuma a párisi nemzeti könyvtárban.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

60.l. - 61.l.

Attavante de Attavantibus MDK

Olasz miniátor Mátyás udvarában.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet tör é
ténete. Bp. 1906.
60.l.

MDK

Attavante degli Attavanti, miniátor

Mátyás király kéziratainak egy részét vele festette Firenzében.

A magyarországi művészet története I. 281.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Attavante degli Attavanti, olasz miniátor

Mátyás király missaleja, 1485. Brüsszel, Bibliotheque Royale. MS. 9008. /foto/

A magyarországi művészet története I. Bpest, 1961. II. kiadás. 282.l.

ATTAVANTE

és Gherardo firenzei miniátoroknál rendelte
Mátyás király kodexeit.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniátor

(1452-1517)

festette Philostratus Flavius nak, a III. szban Rómában élt athéni szofistának a hasonló nevű unokaöccsének Heroica c. művét, (Clmae 417), mely az OSZK corvinái nak egyik legkiválóbb darabja. Csak a szöveg kezdő cimlap származik Attavantétól, mégis a kódex, egész művészi felépítésében és kidolgozásában, a nagy művész legkitűnőbb alkotásai köré tartozik. Ugy az előzék-

./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 47. old.

Attavante degli Attavanti, miniátor
(1452 - 1517)

Damascenus: Sentenciae c. corvinájában, a címlapokon túl több, egyszerűbb szinezésű, izléses növényi inda- és vázamotivumokból alkotott lapszéli díszítések láthatók. Hogy ez a corvina már Mátyás udvarában is mily nagy megbecsülésnek örvendett, tanusítja pompás aranyozott kötése, mely a budai corvina-kötések egyik legdiszesebb darabja.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 46-47. old. 12.k. XLVII.t.

, M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniátor
(1452-1517)

Damascenus: Sentenciae c. corvinája (OSZK Clmae 345), e diszes munkák szellemében, szintén két címlappal készült, az egyikén nagy medalionban kék alapon aranybetűkkel a kódexben levő művek címei, a szöveg kezdő címlapon pompás tezetdíszítésben, sápadt lágyonásu szentek mellképei és játszadozó puttók körök Mályás emblémai, és lent középen címere. A D-iniciálában a szerző, könyvvel kezében, de a hagyományostól eltérő, belső életet élő, szubjektív ábrazolásban látható.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bév.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 46. old. XXII.-XXIII. A

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniátor (1452-1517)

... a Philostratus-corvinában lévők. A V.-inicialéban S. Chrysostomus fél elarja látható, könyvvel kezében, sötét nagy szakállal keretezett arca elmélyedő, markáns komolyságot fejez ki.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon.

53. old. XXXII. t.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, miniator (1452-1517)

harmadik Budapesten őrzött hiteles műve, a Chrysostomus-corvina (OSZK Clmae 346), mely egyszerűbb hivitelezésű. A művész csupán a szövegkezdő cimlapot ékesítette, de a keretdíszítés alapját nem szinezte, hanem a dus növényi inda-ornamentikát körvetlenül a pergamenre festette. Nagyobb iniciálé, nincsenek, a figurális ábrázolások elnagyoltabbak, viszont a putták kedvesebbek, élekeljesebbek mint./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev.: Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon.

53. old.

M.D.K

Attavante degli Attavanti, miniátor.

(1452-1517)

... lap belső oldalát, mint a szövegkezdő cimlapot megfosztotta pergamen-jellegétől s az egyiken teljesen piros, a másikon kobalt kék alapon helyezte el a káprázatosan gazdag építészeti és növényi diszítéseket, különböző római császárok és istenségek körött, legkicmelhedőbb helyen, Mályás aranyérem gyanánt beilleszett archépét. A csillogó forma és ötlet gazdagságu keretezésekben szerepel Philostratus archépa is./.

A magyar Corvinák. Összeáll. és bev. Berkovits Ilona. Bp.1962. Magyar Helikon. 47-48. old.
XXIV-XXXI. t.

Attavante

vod

Bal XV-XVI. mův

II. 581. l.

Balogh Jolán

A késő-gotikus és a renaissance-kor művészete

Magyar Művelődés-kort. II k. Bp [1930]

509 l.

Liegende Ziege, Porzellan, auf verg

606. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, barnás
Untertasse, Porzellan, auf mattem,

607. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, a csés
Schale mit Untertasse, Porzellan, a
Wien, 1801.

608. KÉT VAJTARTÓ, fedővel, porcellá
mit Deckel, Porcellan, goldgeränder

609. DUDÁS, fehér porcellánszobrocska.
Wien, um 1760.

610. CSOKOLÁDÉSCSÉSZE ALJJAL, p
kosár virágos ágakkal. Du Paquier-k
Porzellan, zweihenkelig. Dekor Blun

611. FÜLES POHÁR, porcellán, oldalán
Henkelglas, Porzellan, mit chinesisch

612. KIS FLAKON, színes porcellán, raj
Porzellan. Wien, 1840.

613. KÉT VÁZA, porcellán, tölcséres ala
Herend, 1872. — Flötenvase, Porze
Vögel. Herend, 1872.

barnássárga alapon szines virágkoszoru. Bécs, 1831. —
der Wandung auf braungelbem Fond farbiger Blumen-

rcoltrajzu aranyalapon szines virágkoszoruval. Bécs, 1829.
lan, auf radiertem Goldfond farbiger Blumenkranz. Wien,

ete alapon kinai virágos disszel és jelenettel. Félhordó
gy szappantartó fedővel. Herend, 1870 k. — Handwasch-
ıd Blumen und Chinoiserien, ein halbfassförmiger Wasser-
einer Seifendose. Herend, um 1870.

, fehér porcellán, baluszteralak, két barna sávval. Kina.
lan, auf Bronzesockel, balusterförmig, mit zwei braune

repedezett mázzal, fekete domboru lakk, táncoló alakkal.
en, weisses Porzellan, mit craquelé Glasur und tanzende
na, XVIII. Jh.

s-kék virágos ággal diszitett Imari porcellán aranyozott
Philippe. — Zwei Flaschenvasen, Imariporzellan mit Blu-
ng. Louis Philippe.

orcellán és ezüst. Angol, XIX. sz. — Zwei Aschenbecher
glisch, XIX. Jh.

MDK

Attavante

Malogh Milano 24 l.

Attavante, festő"

M.D.K.

Mátyás király miniátorai körül említi:

B. Gyürky Margit: A Báthoryak nyírbátori temploma. Bp. 1943. dissz. 20.old.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti, illuminátor

mint Mátyás király könyvtárának leghiresebb miniátorát auliti.

P. Voit: Una bottega in Via dei Servi
Acta Historiae Artium, 1961. Tom. VII.
Fasc. 3-4: 204. old.

M.D.K.

Attavante degli Attavanti

Verrocchio mühelyében nevelkedett. Mátyás udvarában a ..."könyvtár müvészileg legértékesebb kéziratainak diszitését olasz mesterek végezték, akiknek sorából főként... Attavante degli Attavanti magaslik ki."

Hekler Antal: Müvészettörténet. Leányliceumok VI. o. számára. II. rész. Középkor. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. Bp. 122. l.

M.D.K.

Attavante di Francesco di Bartolo

a hor legnagobb miniátora, 1452-ben sz. Castelfiorentinoban, megh. 1517. Verocchio és Ghirlandajo hatása érződik művein, Legkiválóbb és leghitelesebb munkái a Mátyás király részére készült Missale (jelenleg Brüsszelben) és a Breviárium (jelenleg a Vatikáni Muzeumban.)

16

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Crovin, Klny. Revue de l'Art Chrétien, Paris, 1911. 16.old.

M.D.K.

Attavante di Francesco di Bartolo

miniátor (1452-1517), a firenzei
iskola egyik legkiválóbb alakja. Teles
munkái köre tartozik Bonfininek
Philostratos latin fordítása, melyet
Mátyás király részére illuminált

17

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Corvin.
Klny. Revue de l'Art Chrétien, Paris, 1911. 17.old.

M.D.K.

Attavante di Francesco di Bartolo

miniátor (1452-1517.) Mátyás király részére készült kódexének egy részlete (8. lap rect.), mely szent Pál apostolt ábrázolja prédikálás körben. A hallgatóság első sorában Mátyás és Beatrix, mögöttük a kísérétük

17

Hevesy, André: Les miniaturistes de Mathias Corvin. Klny. Revue de l'Art Chrétien, Paris, 1911. 17.old.

Attavante MDK

miniator könyvfestő

Mátyás király budai műhelyének kiváló képviselője.

48.ö.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest: Bp. 1959-

Attavante miniátor

M. D. U.

Mátyás számára dolgozott

J. D. Fiorillo: Über einige italienische ...
Göttingen 1812 25 – 31.

M.D.K.

Athavante illuminator

Mátyás udvarában dolgozott.

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931.
170.

Attavante degli Attavanti

M.D.K.

olasz illuminátor

mestermüveit másolták

Mátyás király budai könyv-

müvelyében.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiadó, Bp.1968. 967. old.

M.D.K.

Attavante festő, illuminátor

nevét Mályás király budai könyvmásoló- és díszítő műhelyé-
nek kiváló művészei közül említi
a szerző

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 887. old.

M.D.K.

Attavante (di Gabriello di Vante)
firenzei miniator (1452-1520/25)

Vasari 1568-ból származó feljegyzése és a szerző által felsorakoztatott magyarországi történelmi adatból megállapítható, hogy 20? művet készített Mátyás könyvtára részére, melyeket szerző a legnagyobb bizonyossággal 3 csoportban sorol fel: a neki

./.

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

1.köt. 528-529 old.

M.D.K.

Attavante, firenzei miniator

... tulajdonitott, a műhelyéből származó, és az ő stílusában készült Corvin-kódexek alapján

Balogh Jolán: A művészet Mátyás király udvarában
Bp.1966. Ak.kiad. 2 köt.

2. köt. 525-530. á.

1.köt. 529. old.

MDK

Attavante

hiteles müve a „Damascenus" corvina a magyar Nemzeti hűrnem őrizeleben.

Dékány: hagy. ren.

Radnainé: Rapogó müveszet...

23

MDK

Attavante

firenzei miniátor

hatyás u.n. brüsszeli misekönyve

az ő munkája

Dombi: Mint tört

215

MOK

Attavante

müve a „Missale" corvina Brüsszel-
ben

Dékány: Nagy-ren.

Radnainé: Ragyogó művészet...

MDK

Attavante degli Attavanti
Flórenci illuminátor
szül.9 1452 k. - megh. 1517.
Leonardo da Vinci barátja és valószinüleg tanulótársa Verrocchio mühelyében.
Attavante nagy mühellyel dolgozot. A Corvina ~~mint~~ ~~mintegy~~ 31 kézirata került ki az.ő mühelyéből, közülük 18 nagyjából Attavante sajátkezü münkája.
A Velencei Martianus Capella/1485 után készült, mert Ausztria cimere is szerepel/
A Brüsszeli Misszálé/1485-87/; A Római Breviárium/1487-1492/ a Bécsi Athanazius. 41.o.

Fraknói Vilmos - Fógel Jézsef - Gulyás Pál - Hoffmann Edith: Bibliotheca Corvina. Mátyás király budai könyvtára. Bp. 1927. 172. l.

Attavante

ired

Ernst Külföldi g. l.

Attowante

l.

Ernstkülfmesterch

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Athavantes

l –

Egyházm. Lap

1883. 288. l.

A m.kir. vall. és közokt.min
kelt és a IX. ker. m.kir. ál
másolata:

A Berettyó- Uj
tositási költségeire 1500 egye
utasitom az állampénztárt, hog
kek Orsz. Bizottságának hivat
zettsége mellett.

A má

Abbavante

Egyházm. Lap

1881. 357. l.

tal annak idején közvetle
miniszteriumhoz mutattat
ságához eddig vissza nem
kérni Nagyméltóságodat, ho
toknak közvetlenül a neve
dő sürgős leküldése iránt

A másolat

ATTAVANTE, *degli Attavanti (Actavantes de Actavantibus)*, firenzei miniator, a XV. sz. végén s a XVI. sz. elején; nevét a korvinák szövegdiszei és iniciálisai őrizték meg számunkra. Valószínűleg Verrocchio műhelyében tanult Leonardo da Vincivel egyidejűleg. Életéről évszámszerűen csak annyit tudunk, hogy 1485—1511-ig Firenzében dolgozott. Nagy műhelyéből a firenzei könyvművészet legkiválóbb, kivált dekoratív ízlés szempontjából elsőrendű alkotásai kerültek ki. Mátyás király legkedveltebb miniátora volt és 31 fennmaradt korvina vall az ő műhelyére. Legszebb munkája a Mátyás király megbízásából, 1487-ben, Firenzében készült ú. n. brüsszeli missale, melyet számos keretdiszben, medaillonon, Buda látképén, Mátyás és Beatrix arcképein kívül négy nagyobb méretű miniatűr díszít. A kéze alól kikerült többi korvina közül kiválik a velencei Márkus-könyvtárban levő, allegórikus képekkel illusztrált Satyricon, a Bécsben őrzött és Nicola de Faenza kezeírásával, Mátyás rendeletére készült Hieronymus-kódex, továbbá az ugyanitt levő s a brüsszeli missáléhoz hasonló stílusban díszített Philostrates-kódex, a modenai hét korvina s a vatikáni könyvtárban levő Mátyás király imakönyve. A. munkájának tekintik ezeken kívül Bakócz Tamás — Párizsban őrzött — Breviariumának díszítéseit, a firenzei székesegyház két antiphonáléját és a Laurenziánában látható Diurnale keret- és szövegdiszeit. A. egyik műve, a modenai könyvtárban őrzött Szt. Ágoston. Chrysostomus Korvin-kódex 1927. az olasz nemzet ajándékaként visszakerült Magyarországba. *Jaschik.*

Tiberio d'Assisi [élt a XIV. szá

Szent Ferencz.

Csaknem

dicsfény övezi, [illegible] ke

vet tart [illegible], a melynél ke

ni alakú, bapi

corda szorítja.

Fresco,

Ara 4

214

Ltfa: 130

226.

Attavante

XV. 7

ivod

3

Mészeti Lexikon 43. 1

Hártyakiratok II. 38.

33d6

1907. november 3.

560

33 intézetnek: Bloch József: „A hegedűjáték és tanítási módszere" és dr. Bosnyák Géza „A magyar zene elmélete" cz. művei megküldetnek. (819/1907.)

Attavante

Irod

Divaldtkagnüvenel

179. l.

„EUROPA"
film-, könyv-, lapterjesztő- és
könyvkiadó r. t.
Bp, V., Rothermere-u. 12.
Telefon: 127-837.

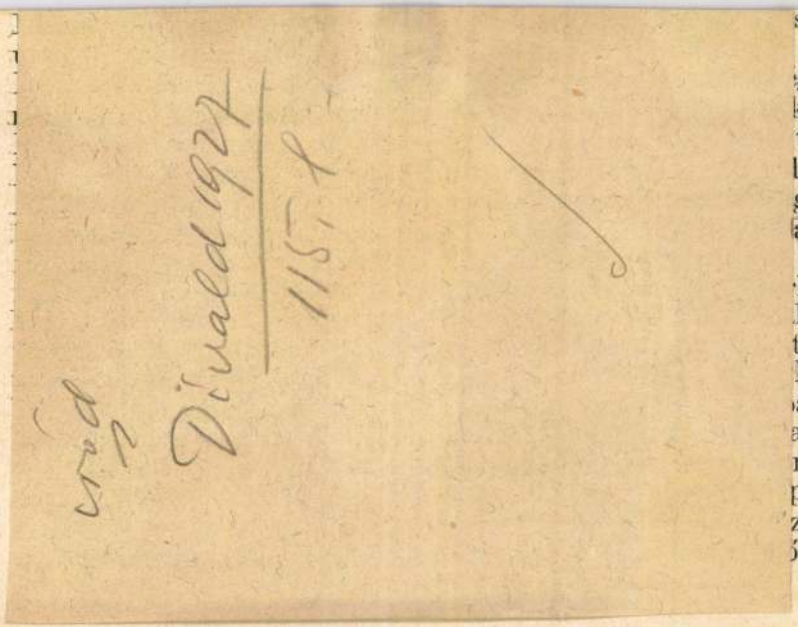

shingtonba
Brookings
gi szervek
kozásaiban.
t Stations,
l and Drug
gába nyert
agyobb ki-
baltimorei
leti farmo-
lban, Otta
tanulmány
New York
an töltötte.
az Agricul-
mezőgazda-
pestre szep-
zánk mező
adást

amerikai intézményekkel és szakemberekkel lépjen érintkezésbe. Budapestről szeptember 29-én Párizs érintésével utazott New Yorkba, ahová október 10-én érkezett. A Rockefeller-alap vezetőségével folytatott megbeszélések alapján bevezető tanulmányait a madisoni University of Wisconsinon végezte október 15-től december 25-ig, különösen Asher Hobson professzor vezetése alatt, de sokat tanult C. C. Christensen, Noble Clark, Shaars, Marvin Arnold, Wehrwein és Hibbard professzoroknak kutatásainak körébe vágó előadásaiból is, míg az amerikai közigazgatás rendszerének ismeretébe J. M. Gaus professzor vezette be. Az egyetem mellett az ottani mezőgazdasági kísérleti állomás különféle osztályainak, a Wisconsin-állami kormány mezőgazdasági osztályának munkájával megismerkedve és az egyetemi könyvtár gazdag anyagát tanulmányozva, az amerikai mezőgazdasági szakirodalomba kellő betekintést nyerve széleskörű és átfogó képet nyerhetett az amerikai mezőgazdasági közigazgatás és piackutatás problémáinak állásáról. Közben néhánynapos kirándulást tett Chicagóba, ahol a Union Stock Yards, the Swift and Co. Packing Plants, the Chicago Board Trade, the Chicago Marcantile Exchange, the American Farm Bureau Federation, the National Grain Corporation

Attavante

I. Corvina

1927. 16. 1.

E tanulmány kiadója *Mesterházy Jenő.*
(I., Királyhágó-tér 9.)

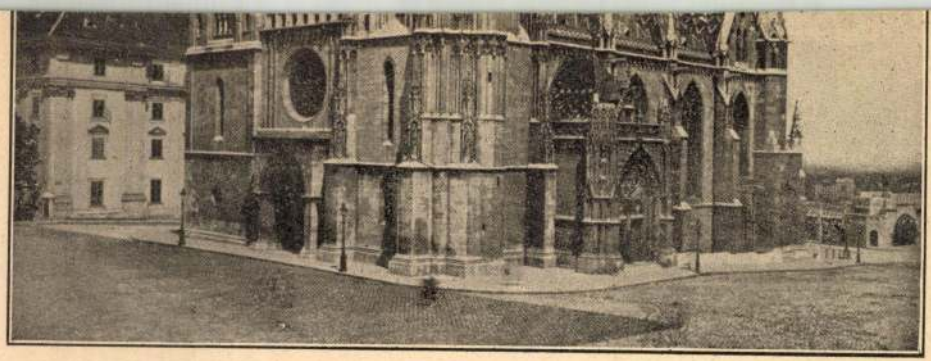

A Koronázó-Főtemplom mai állapotában.

Északra látható az egykori jezsuita kollégium megmaradt épületrésze (ma a pénzügyminisztérium régi épülete). A templom főkapujától nyugatra van az 1713-ban felavatott Szentháromság-emlék; délkeletre az 1906-ban leleplezett Szent István-lovasszobor és keletre az 1905-ben befejezett Halászbástya. Ez a pompás együttes esti kivilágításkor valóságos tündéri látványt nyujt.

nano all'Ungheria, in numero proporzionato, anche locomotive e vagoni. Anche la rete stradale delle zone liberate è di formazione favorevole, e abbastanza lunghe sono, col ritorno del Piccolo Danubio e dei corsi inferiori di alcuni affluenti del Danubio, mettere alle competenti autorità ungheresi di meditare tutti questi problemi. In conseguenza l'incorporamento organico del territorio liberato procede di buon ritmo e senza particolari difficoltà.

Michele Futó

ufficialmente appoggiata delle imprese ceche, esse si impoverirono sempre più e oggi sono arrivate al punto da poter dare lavoro a solo mille operai. Sono passati invece sotto sovranità ungherese gli stabilimenti Bata di Komárom e di Érsekujvár. Fabbriche di carne in scatola si trovano ad Érsekujvár e a Cassovia, di altre conserve a Rimaszombat, Léva e Munkács; surrogati di caffè si fabbricano a Cassovia e ad Ungvár. Léva ha una fabbrica di caramelle, Cassovia e Ungvár producono margarina.

Mentre le industrie agricole prosperano abbastanza nel Felvidék, negli altri rami non esistono che stabilimenti di limitata importanza locale. Una sola eccezione va fatta per le fonderie fiorenti del territorio compreso tra i fiumi Garam e Hernád, nelle valli del Rima, del Murány e del Sajó. Il centro di tale industria è Rozsnyó lungo i giacimenti di ferro e metalliferi che però, purtroppo, ha perduto gran parte delle sue miniere.

ceca, è riuscito a creare un vasto sistema di cooperative ungheresi.

Il Felvidék aveva nell'anteguerra una ben organizzata rete di istituti finanziari, che dovrà essere quanto prima ristabilita, poichè la ricongiunzione dell'impoverito Felvidék alla circolazione economica del paese implica molteplici e importanti compiti finanziari. Durante il dominio ceco gli istituti finanziari del Felvidék erano stati distribuiti tra il capitale ceco e quello slovacco: Posonio, Cassovia e Ungvár erano state aggiudicate alle banche di Praga, mentre il resto del territorio spettava alle quattro più grandi banche slovacche, formatesi da istituti ungheresi e appartenenti in parte ancora oggi alla sfera d'interesse delle banche ungheresi. Il riassetto finanziario delle parti riannesse potrà basarsi sui seguenti istituti finanziari ungheresi già esistenti: Banco di Kassa, Cassa di Risparmio di Kassa, Prima Cassa di Risparmio di Komárom, Banca di Credito di Galánta, Banca Popolare

Attavante

l.

Corvina

1921. I. 9. l.

Attavantes

irod

Csoma József A

magyar heraldika

Korszakai. Bp. 1913

87. l.

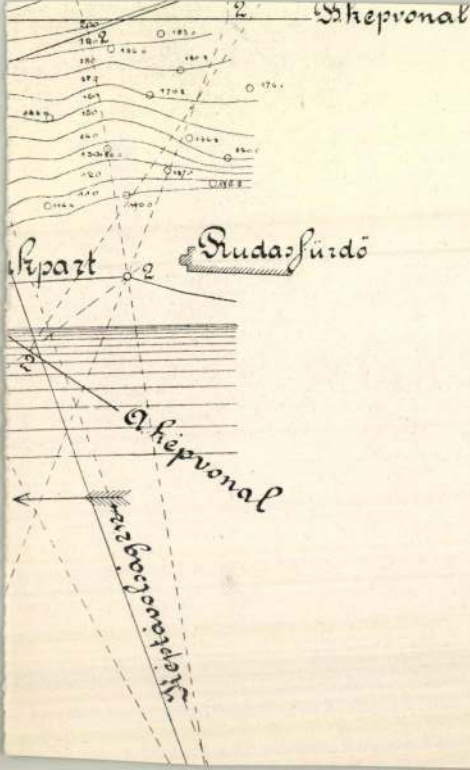

A Szent Gellért-hegy

Duna felől eső lejtőjének

rétegterve.

Attavantes

ird

Csontosi: Corvinische Handschriften von Attavantes. Leipzig, 1886. (Separatabdruck aus dem Centralblatt für Bibliothekwesen.)

Attavante

Csontosi János:

Újabb adatok
„Attavantestől fes-
tett Corvin-codexek"-
ről.
Arch. Ért. 1909.
221–232. l.

be a kormánnyal, hogy megállitsam azon az uton,
elyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
üzdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
dasági megélhetést veszélyezteti.
ma eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

ius zászlaját a fővárosban!
rályért, Hazáért"

LEVELEZÉS.

I. CZOBOR BÉLA LEVELE A NÜRNBERGI NEMZETKÖZI ÖTVÖSMŰKIÁLLÍTÁSRÓL. Nürnberg, 1885 szeptember 29. (Második közlemény.) A szerkesztőség szíves engedelmével legyen szabad szó szerint, német szövegben, idéznem a hivatalos kalauz dicséretét, mely e csoportra vonatkozólag így hangzik: «Eine grosse Ueberraschung bietet der nächste Schrank; er enthält nämlich 50 Gegenstände aus den protestantischen Kirchen der sieberbürgischen Sachsen. Der Superintendent *Dr. G. D. von Teutsch* in Hermannstadt hat diese ganz vortreffliche Sammlung zu Stande gebracht und unserer Ausstellung damit einen so wesentlichen Dienst erwiesen, dass auch an dieser Stelle davon Notiz genommen werden soll. Es sind Weihwassergefässe, Rauchfässer, Ziborien, Kelche, Gefässe für die heil. Oele, Abendmahlkannen, Patenen, Taufschüsseln, Oblatenkästchen, welche vorgeführt werden.» Nem lehet eltitkolnom gondolatomat. Mi is szívesen eldicsértük volna a superintendens urat, ha e tárgyakat egy évvel ezelőtt Budapesten kiállította volna. És ezt annál inkább tehette volna, mert a középkori tárgyak publicatiójához — tudtunkkal — nem Németországtól, de a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszteriumtól nyer segélyt. Sapienti pauca.

Egy lépéssel tovább haladva, meg kell említenem, hogy a szászok kiállította tárgyaknál nem csak az «Ungarn» van gondosan kikerülve, de a helységnevek is mind német hangzásuk szerint vannak felsorolva, mintha csak Nagy Németország geografiájából olvasnánk. Mivel hazai helységnévtár nincs kezeim között: kénytelen leszek jelen levelemben a helységeket német hangzásuk szerint idézni. A műgyűjtők közül Dr. F. Bock Aachenből, Trau Bécsből, Schnütgen Kölnből, Konsul C. Becker, J. & S. Goldschmidt Frankfurtból (a Majna mellől), Saly Fürth Mainzból, J. Bock és E. Alexander Nürnbergből, Dr. Theodor Oppler Doos-ból, Prof. Dr. Aus'm Weert Kessenichből és a régiségkereskedők egész sorozata (tőlünk Egger testvérek, de tárgyaik nem voltak eladásra bejelentve és így a műgyűjtők közé értendők) képviselve vannak.

A mi a kiállítás épületét illeti, az teljesen tűzbiztonsággal készült, jól világított termekből áll. A szekrények ámbár nem egyöntetűek, de a czélnak megfelelők. Minél kevesebb fafoglalat és minél több üveg, hogy a tárgyak min-

Tudjuk, hogy Mátyás királynak már 1471-ben *Blandius** nevű miniatora volt, hogy az olasz hírneves miniatorokból Gherardo, Attavantes és mások, a hazaiakból pedig a névtelen madocsai apát, Ragusai Felix és többen dolgoztak könyvtára számára, de hogy ezekből, az egy Attavantest kivéve, melyik festette az egyik, melyik a másik Corvin-codexet? ezt positiv adatok hiányában pontosan meghatározni nem tudjuk.

Kiállítási characterök szerint a Corvin-codexeket csoportosíthatjuk s mondhatjuk: hogy a *budapesti múzeumi Trapezuntiust*, a *bécsi Ptolomaeust*, a *wolfenbütteli Tolhopfot*, a *velenczei Averulinust*, a *müncheni Beda Venerabilist* és a nürnbergi városi könyvtár *II. Ulászló féle codexét* egy miniator festette. De ki volt ezen miniator? Gherardo-e? a névtelen madocsai apát? Ragusai Felix? vagy más? ezt még idáig föl nem derítettük. Ez olyan kérdés, mely még sokáig fogja igénybe venni a renaissance műtörténészeinek figyelmét s csak a renaissance korabeli festett kéziratok beható tanulmányozása és az erre vonatkozó szakirodalom és levéltári anyag alapos felhasználása után lesz megoldható.

A mi a Venturi úr által Attavantesnek tulajdonított *Origenes* Corvin-codexet illeti, erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy ezen kéziratnak fényes miniatürjeiben én Attavantes jellemző izlését felismerni nem tudom s azért a codex festését az ő munkájának nem tartom.

Végül átalánosságban megjegyezem, hogy az Attavantes-codexekről a világirodalomban meglehetős fogalomzavar uralkodik. Több forrásmunka, kézikönyv és szakmunka Attavantesnek tulajdonít oly codexeket, melyeket az nem festett; a tévedéseket aztán átveszik mások s irnak Attavantes miniatürjeiről anélkül, hogy eredeti Attavantes-codexet láttak volna. Ezen tévedéseket a szakférfiak feladata helyreigazítani.

Ezért köszönettel tartozunk Venturi úrnak, hogy a modenai Attavantes-féle Corvin-codexeket eredeti forrástanulmány alapján ismertette s megjelölte az irányt, mely Attavantes könyvornamenticai characterének megismerésére s a kérdés tisztázására vezet. S különös köszönettel tartozom neki én, hogy alkalmat nyujtott ezeknek elmondására.

Ezeket tartottam szükségesnek Venturi A. czikkére az ügy érdekében megjegyezni; s mivel azt tartom, hogy «több szem többet lát», felkérem a szakférfiakat, hogy e kérdéshez saját tapasztalásaik alapján hozzászólni sziveskedjenek.

Csontosi János.

* Magyar Könyvszemle 1878. 71. l.

characteréről biztos tájékozást nyerünk. Ezen három codexben az első címlap nagy medaillonjának *alapszíne nem kék, hanem vörös*, továbbá az ezt befoglaló koszorú naturalisticus jellemű s cserfa- és babérlevelekből, mezei virágokból, gyümölcsökből és bogáncs virágból van összeállítva. A címerben a szívpaizs kék s Mátyás király arczképe az első két codex arany-érmein és a harmadiknak miniatürjén egészen más vonásokat mutat, mint a minőket az Attavantes-codexekben észlelünk.

Mindezen eltérések Attavantes charactere ellen s egy más ismeretlen miniator charactere mellett bizonyítanak.

A felsorolt három codexben nyilvánuló izlés tapasztalható még a wolfenbütteli *Corvin-Psalterium* címlapján, továbbá a római *Didymi Alexandrini de Spiritu Sancto et Cyrilli Alexandrini opera e graeco in lat. traducta* című Corvin-codexen, melyet Sigismundus de Sigismundis comes palatinus ferrariensis 1487. decz. 4-én másolt.[1] Ily izlésben van kiállítva a prágai *Thomas Aquino Corvin-codexnek* első címlapja is, de ezen codexek részletes taglalásába ezúttal nem bocsátkozom.

Megjegyzem azonban, hogy a florenzi Laurenzianaban is vannak hasonló izlésben festett kéziratok.

Ezeknek gondos összehasonlításából a jövő kutatásoknak talán sikerülni fog az ismeretlen miniator nevét kideríteni.

Anziani úr, a Laurenziana tudós könyvtárnoka 1879-ben mutatott nekem a könyvtárban több fényes codexet, melyek kiállításukra nézve a most felsoroltak characterével sokban megegyeznek, s melyeknek miniatoráúl ő a «még Attavantesnél is híresebb» Francesco del Chierico-t nevezte meg, én azonban ekkor más irányban kutattam s időből is kifogyván, az általa mutatott codexeket tüzetesen meg nem vizsgálhattam.

Hogy ezek valamelyikén rajta van-e Francesco del Chierico neve? avagy más egykorú történeti emlékekből constatálható-e, hogy az illető codexeket ő festette? erről tudomásom nincsen.

De az ügy érdekében szükségesnek tartottam ezen körülményt itt felemlíteni.

Megjegyzem egyébként, hogy a Corvin-codexek miniatorainak pontos meghatározása még a jövő feladataihoz tartozik.

Ismerjük a florenzi Vespasiano műhelyében chablon szerint készült, egyszerű kiállítású Corvin-codexeket és az Attavantestől festetteket, ismerjük a *Girolamo dei Libri*-től[2] festett codexet is, de nem ismerjük a többi fényes Corvin-codexek miniatorait, kikről az eddigi nyomozások kevés positiv adatot hoztak napfényre.

[1] Ez másolta 1488-ban az előbb említett bécsi Hieronymust is.

[2] A veronai káptalani könyvtár egy Livius Corvin-codexe alapján, melyen ezen egykorú feljegyzés olvasható: «*Hieronymus dei Libri minio fecit initiales litteras*». Magyar Könyvszemle 1881. 164. l.

Ezért több fényes kiállítású Corvin-codexet nem tulajdonítok Attavantesnek, ha ennek styljéhez hasonlítanak is, mert a czímerben az ezüst szívpaizsot nélkülözik. Ezekre adandó alkalommal még visszatérek.

A Venturi úr által felsorolt *S. Gregorii Papæ Dialogi és Origenes* cz. codexeket azonban más oknál fogva sem tartom Attavantes munkájának.

Az Attavantes-codexekben ugyanis az első czimlap nagy medaillonjának vagy keretének alapszíne, mely a könyv czímét foglalja magában, rendesen kék és csak 2[1] codexben fejér; a *Gregorii Dialogi* című codex első czímlapjának alapszíne *vörös*; az Attavantes-codexekben a második czímlap díszkeretét arany csík szegélyezi, ez azonban a Gregorius-codex czímlapjáról hiányzik, mely az ornamenticában candelaberszerű és Attavantesétől eltérő motivumokat mutat fel. Ezenkívül a czímerben a szívpaizs színe nem ezüst, hanem *kék* s a czímlapon előforduló aranyéremben Mátyás király vonásai egészen mások, mint az Attavantes-codexekben. Ezen és más jellemző eltérések miatt én az említett codexet Attavantes munkájának nem tartom.

Elismerem, hogy a codex festője Attavantes iskolájának hatása alatt állott, talán a nagy mester tanítványa volt, mert díszítései azéival sok hason latosságot mutatnak, de Attavantessel magával őt azonosnak nem tartom.

Fel lehetne még hozni, hogy Mátyás király emblemái (milyenek: az arany hordó, égi teke, aczél kovával, méhkas, sárkány, gyémántgyűrű és homokóra) a Venturi úr által felsorolt *Gregorius*ban szintén előfordulnak, úgymint a többi Attavantes Corvin-codexekben; erre nézve legyen szabad megjegyeznem, hogy ezen emblemák az Attavantes-codexeknek kizárólagos characteristiconját nem képezik. Előfordulnak azok más fényes kiállítású Corvin-codexekben is, sőt előfordulnak három három olyanban (a római Cicero, a drezdai Valturius és a wolfenbütteli egyik «Marsilius Ficinus» című Corvin-codexekben), melyek kiállításuknál fogva Attavantes characterétől távol állanak s egészen más izlésben vannak festve.

Az emblemák tehát nem bizonyítanak feltétlenül Attavantes charactere mellett. De a felhozott esetben nincs is erre szükség, mert a modenai *Gregorii Dialogi* cz. codexnek két hasonló mását találjuk a bécsi cs. udvari könyvtár: *S. Hieronymi Explanatio in Epistolas S. Pauli ad Galatas*[2] (másolta M. L. P. 1848.) és *S. Hieronymi in Matheum, Marcum et Ezechielem commentarius*» című Corvin-codexeiben (utóbbit másolta: Sigismundus de Sigismundis comes Palatinus Ferrariensis 1488. okt. 18.), melyeknek összehasonlításából a miniator könyv-ornamenticai

[1] A modenai Chrysostomusban és a wolfenbütteli Bartholomeus Fontiusban.

[2] Ezen Corvin-codex a már fönt említett Chrysostomussal 1847-ben került Modenából Bécsbe.

Ezen Attavantes-codexekből a brüsselit, rómait és párisit nem láttam. Kiállítási jellemöket csak az irodalomban megjelent leírásokból, továbbá fényképekből és egy színes másolatból ismerem. Ezeknél véleményemet nem az autopsia útján nyert saját tapasztalásomra, hanem mások benyomásaira és leírásaira alapítom.

Nem láttam továbbá a gróf Trivulzio és Trotti marchesa milanói könyvtáraiban levő fényes kiállításu Corvin-codexeket sem, melyekből *kettőt* Fraknói Vilmos a «Magyar Könyvszemle» 1878-i folyamában (126—128. l.) ismertetett. Mivel azonban ezekről még határozott véleményem nincsen, ezért közleményemben rólok nem szólok. Valószínű azonban, hogy ezek közt is lesz Attavantes-féle.

Ha most a felsorolt 20 Attavantes-codexet, melyek az általam ekkorig ismert 120 kétségtelen Corvin-codexnek hatodrészét teszik, figyelmesen vizsgáljuk, fel fog tünni egy körülmény, mely első pillanatra kevésbbé fontosnak látszik, de melyet én mint jellemzőt és lényegest itt kiemelni kivánok és ez: *a codexeken előforduló Corvin-czímer.*

Attavantes iskolájának hatását, nyomait és ízlését más Corvin-codexekben is észleljük, melyek ornamenticai szempontból a nagy miniator characteréhez több tekintetben hasonlítanak, de nem tapasztaljuk egyetlen egyben is, hogy a Corvin-czímer hasonlítana az Attavantes-codexek czímeréhez.

A corvin-codexekben ugyanis Mátyás király czímerében az arany gyűrűt tartó fekete holló rendesen kék szívpaizsban látható. Ettől eltérőleg az Attavantestől festett 20 codexből 17-ben (a velenczei Capellában a czímerek ki vannak vakarva és elmázolva, a brüsseli Missaleban és a bécsi Athanasiusban pedig a Corvin-czímer fölül van festve) a gyűrűs holló, heraldice tévesen, de *következetesen ezüst szívpaizsban* fordul elő; és pedig rendesen a nyolcz magyar pólya, kettős apostoli kereszt, Dalmáczia és Csehország jelvényeiből összeállított czímerben. *Az ezüst szívpaizs tehát az Attavantes-codexeknek egyik jellemző sajátsága, mely más Corvin-codexekben nem fordul elő.*

A Corvin-czímerekben a gyűrűs hollót találjuk összetett szárnyakkal és félig kifeszített szárnyakkal, arany szemmel és a nélkül, hosszú nyakkal és rendes alakjában, arany csúcsos gyémántgyűrűvel és karikagyűrűvel fekete ágon, zöld ágon, arany ágon és három aranylevelű ágon, szóval annyi változatosságban, a hányféleképen az illető miniator phantasiája a hollót képzelte és előállította. Egyben azonban az összes miniatorok megegyeznek, hogy a Corvin-czímerben a hollót rendesen kék paizsban festik. Csak Attavantes tesz ezen szabály alúl kivételt, kinek codexei *az ezüst szívpaizs kizárólagos kiváltságát élvezik.*

Ezen kivétel, habár különösnek látszik, nekem szabályul szolgál az Attavantestől festett Corvin-codexek megítélésében.

Ezen tiz codexből az első kettőn a bejegyzés Attavantes kezétől származik s a középkori miniatorok szokása szerint a miniatürök közt fordul elő, a többi 8 codexre a bejegyzést azon könyvárus vagy közvetítő irta, ki Mátyás királytól könyvek szállításával és megrendelésével volt megbizva; és pedig az első címlevél tiszta lapjára.

Ha most ezen 10 signált Attavantes-codexet egymással összehasonlítjuk, úgy találjuk, hogy ezekben a legfényesebbtől kezdve a fényesig a miniatürök, lapszéli díszítések, arczvonások, emblemák, virágok, lombozatok, motivumok és csoportosítások, szóval a könyv-ornamentica egész charactere és œconomiája egy mester kezére vall, kinek genialis festései a lényegesben és jellemzőben minden kéziratban egymáshoz hasonlítanak. E miniatürökből ismerjük meg Attavantes iskolájának rendszerét, s ennek segítségével meghatározhatjuk az Attavantes által festett, de meg nem jelölt többi Corvin-codexeket is.

Igy az európai könyvtárakban levő Corvin-codexekből, kiállítási jellemöknél fogva, nézetem szerint, Attavantesnek tulajdoníthatók még a következők:

1—3. A Venturi úr által felsorolt három modenai codex, u. m. *Ammianus Marcellinus*, *Dionysius Halicarnassus* és *Augustinus contra Faustum.*

4—5. A bécsi cs. udvari könyvtár: *S. Athanasii Commentarius in Epistolas S. Pauli ad Romanos e graeco in latinum traductus a Christophoro de Persona* (két czímlappal, a másodikon Mátyás czímere fölé báró Werther czímere van festve. Eredeti préselt bőrkötés, arany préselt díszítéssel és vágással.) *és Joannis Chrysostomi Omelie* című codexei. Ez utóbbi egy czímlappal bír s 1847-ben a modenai estei könyvtárból került Bécsbe.

6. A pétervári császári könyvtár: *Joannis Chrysostomi Omelie in Epistolam ad Corinthios* című codexe. Két czímlappal.

7. A stuttgarti kir. nyilvános könyvtár: *S. Augustini Expositio in Psalmos David a primo usque in LVII.* című codexe. Két czímlappal, eredeti préselt bőrkötéssel, préselt arany virágdíszszel s mindenik táblán *két* paizszsal, melyekből az egyik a gyűrűs hollót, a másik a magyar és cseh czímert tünteti fel.

8. A párisi nemzeti könyvtár: *Divi Hieronymi Breviarium in Psalmos David* című codexe. Másolta Mátyás király számára 1488 febr. 29.: *Antonius Sinibaldus.* Két czímlappal.

9. A wolfenbütteli herczegi könyvtár: *Bartholomei Fontii opera Mathiae Regi dicata* (két czímlappal) és végül

10. A thorni gymnasiumi könyvtár: «*Naldi Naldii Florentini Epistola de laudibus augustae bibliothecae ad Serenissimum Mathiae Corvinum Pannoniae Regem*» című codexe. Két czímlappal.

E szerint a modenai Corvin-codexekhez a Venturi úr által említett 12-őn kívül még a következő három sorozandó:

13. *Leonis Baptistae Alberti De Re Aedificatoria.* Fényes kiállítású kézirat miniatürökkel ismeretlen művésztől. (Leirva a Cenni Storici della R. biblioteca Estense. Modena 1873. 41. l.)

14. *Valturius de Re Militari.* Egyszerűbb kiállítású Corvin-codex számos tollrajz-illustratióval.

15. *Dionysii Areopagitae Opera e graeco in latinum per Ambrosium monachum florentinum traducta.* Egyszerű kiállítású Corvin-codex, eredeti préselt bőrkötéssel, benyomott arany virágdíszszel s a táblák közepén Magyar- és Csehország címerével.

Ami Venturi úrnak azon állítását illeti: hogy a modenai könyvtárnak, általa részletesen felsorolt, 10 Corvin-codexét Attavantes festette, erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy ez nézetem szerint a modenai könyvtár 8 Corvin-codexéről kétségtelenül áll, de nem mondható ez *S. Gregorii Papae Dialogi et Vita ejusdem per Joannem Diaconum.* (N. 449 Ms. VI. G. 17. — Másolta M. T. Florenczben 1488-ban) s *Origenes Homiliae* (N. 458, Ms. VI. H. 2.) című codexekről, melyeknek festését én, a hasonlóság daczára, Attavantes munkájának több oknál fogva nem tartom.

Tudomásom szerint az európai könyvtárakban a következő 10 Corvin-codex létezik, melyekről egykorú bejegyzések kétségtelenül bizonyítják, hogy azokat Attavantes festette, u. m.: 1. *a brüsseli Missale*, melyen a 2-ik címlapon majusculákkal ezen bejegyzés olvasható: «Actavantes de Actavantibus de Florentia hoc opus illuminavit A. D. M. CCCCLXXXV» és a Canon előtti képen: «Actum Florentiæ A. D. M. CCCCLXXXVII»; 2. a brüsseli Missalenak pendantja *a római Breviarium*, melyet Martinus Faventinus presbiter 1487-ben másolt s melyről kétségtelen történeti adatok bizonyítják, hogy azt Attavantes 1492-ben festette, de be nem fejezte. E codex 345. levelén, mely kiállítására nézve a Missale címlapjához fölötte hasonlít, majusculákkal a következő egykorú bejegyzést találjuk: Anno D. M. CCCCXXXXII; 3. *a velenczei Marcianus Capella* (másolta Alexander Verasanus), mely a címlevél első üres lapján kék minusculákkal ezen egykorú bejegyzést tünteti fel: *Attavantes florentinus pinxit;* 4—8. a Venturi úr által felsorolt 5 modenai codex, melyek az első címlevél első üres lapján egykorú és ugyanazon kéztől fekete vékony olasz cursiv betűkkel a következő bejegyzést viselik: *Attavantes pinsit;* 9—10. ugyanezen bejegyzés ugyanazon kéztől fordul elő a bécsi: *Augustini Epistolae et aliorum* és *S. Hieronymi Commentaria in Esechielem Prophetam* (másolta Nicolaus presbiter faventinus) című Corvin-codexeken, a hol a címlevél első üres lapján szintén olvasható: *Attavantes pinsit.*

különösen a kéz alsó részén az egyenes és kemény vonal, mely annál feltünőbb, mivel a gyermek testének és az anya arczának mintázása elég puha. De ezen hiányok daczára a domborműnek leggyarlóbb része a koronát tartó két angyal; ezek egészen esetlenek és kivitelük is feltünően durva.

Hogy a dombormű feltalálás tekintetében nem eredeti munka, azt fölösleges mondani,; azonban egy művet, mely előképül szolgált, határozottan megjelelni mégis koczkázott volna. Domborművünk igen nagyszámú család tagja, legközelebb áll a Madonna azon domborműveihez, melyeket a 15-ik században a florenczi decorativ szobrászok, kivált Verocchio márványba faragtak, s azokhoz, melyeket a Robbia-család tagjai a 16-ik század elején zománczos égetett agyagból nagy számmal készítettek. A Robbia névvel jelölt domborművek között van több, névszerint: Florenczben Via dell'Agnolo, Via della Scala, művészeti akadémia, Pistojában a székesegyházban, Párisban a Louvreban és a Clunymúzeumban, Londonban a Kensington-múzeumban, melyek a Sz. Szűz félalakját ábrázolják, a mint az előtte álló Jézust tartja, s mindezek többé vagy kevésbbé emlékeztetnek a mi domborművünkre, de ez egyiköknek sem másolata. Megjegyzendő, hogy a Robbia-féle Madonnák arcza inkább hosszúkás ovál, a Báthory-féle Madonnáé ellenben inkább kerekded, s e tekintetben közelebb áll a Verocchio-féle dombormüvű Madonnákhoz.

Pasteiner Gyula.

ATTAVANTESTŐL FESTETT CORVIN-CODEXEK. A berlini «Kunstfreund» ez évi 20. számában Venturi A. úrtól egy közlemény jelent meg,* mely a modenai estei könyvtár Corvin-codexeit, különösen pedig az Attavantestől festetteket ismerteti.

Minthogy évek óta a Corvina maradványainak bibliographiájával foglalkozom s e czélból a különböző európai könyvtárakban elszórt Corvin-codexeknek legnagyobb részét, ezek közt a modenaiakat is, személyesen megvizsgáltam, legyen szabad Venturi úr közleményére nehány észrevételt tennem s az ügy érdekében a modenai Corvin-codexekről nézetemet itt előadnom.

Mellőzve a modenai Corvin-codexekről az olasz ,magyar és német irodalomban újabb időben megjelent adatokat, saját tapasztalásomból constatálhatom: *hogy a modenai estei könyvtár ez idő szerint nem 12, hanem 15 Corvin-codexnek van birtokában*, melyeknek czímeit az «Ellenőr» 1878. évi jun. 24-iki számában s rövid leirásukat a «Magyar Könyv-Szemle» 1881-iki folyamában volt szerencsém közzétenni. Ez utóbbi közleményt dr. Ábel Jenő budapesti egyetemi tanár a berlini «Philologische Wochenschrift» 1883. évi 8. számában ismertette s az általam közölt leirásból az európai könyvtárakban levő Corvin-codexek czímeit, köztük a modenaiakét is, átvette.

* 310—313 l. «Über einige Bücher mit Miniaturen von Attavante.»

Arch. Ert 1885.

Attavante

1485-1492

Cronici 1497.

1485-1487.

Uncia V. 255.

Attavante

1487, 1488.

erszamor alatt.

Csontosi 1877.

Gyermekjátékbaba agyagból, római

VI. 280

Addavante

1487.-1492 *

Csontosi 1897.

Yours ever
W. M. Thackeray.

Attavantes

1488

többszöv. és ezeszám alatt.

Csontosi jegyz.

L. még 1485,

Nálam 23 kodexe felsorolva. Csontosi 26 rót ír. Kiegé-szítem.

Nyuglat

. . . . . az az

b

Attavante

2

miniator

Attavantestől festett 14 signált, és 12 nem signált de Attavantestől valo 25 corvin-codex és

1 egy ujabban meállapitott Attav.-tól festett Corv.-codex . . 1 corvin-codex

azaz : 26 czédula

a Attavantestől festett kéziratok ezeteli czimlapjairól vett másolatok czédulai, vagyis 15 összesitett czédulán foglalt: 8 modenai, 5 bécsi, 2 budapesti, 2 wolfenbütteli, és 1 olmücci, 1 szt. pétervári, 1 thorni, 1 velencei, 1 stuttgarti, 1 pisai, 1 brüsseli és 1 romai, 1 párizi, 26 czédulát egyesitett, Attavantestől festett Corvin-codex. Espedig ezekből: 14 signált és 12 nem signált Attavantes codex.

vagyis

15 összesitett czédulán, 26 Attavantestől festett Corvin-codexet és 26 czédulát kepvisel.

T. i. cédulánként kapta a honoráriumot, azért számítja ehy gondosan.

Csontosi János kezeirása.

Attavante

irád

Bort Kétezer 187. l.

Repr.

Utolsó itélet 312. z.

képmása (fénykép) sajátkezü ajánlással Farkasházy
— Photographie des Malers Gustav Wertheimer mit

képe, sajátkezüleg ajánlva Fischer Jenőnek. 1897.
uosen David Popper mit Widmung. Gerahmt.

ményfaszobor. Magas homlokkal, sziklás talapzaton,
irte, aus Holz geschnitzt. China.

OBROCSKÁJA, puszpángfa, fekete fa talapzaton.
figur, Buchsbaumholz. Deutsch, XVIII. Jh.

tojásdad testén gerezdes disz. XVIII. sz. v. — Vase
VIII. Jh.

gyöngyházdisszel, vasverettel. Német, XVI. sz. v.
a, Perlmutterdekor und Eisenbeschlag. Deutsch,

el, lapján selyempapplikációs alapon szines alakok,
és aranyozott faállványban. Kina, XIX. sz. —
das Blatt aus Seide mit Application und Elfenbein.
. Jh.

alapzaton. Kina. — Figur, Wurzelholzschnitzerei.

Adalékok

Lásd Balogh Mátyás arcképei

443, 444, 479, 500, 502, 506, 526, 529, 547. l.

Balogh Jolán: Mátyás király arcképei. Lukinich Imre: Mátyás király emlékkönyv. IKBy. 1940.

Attavante dei Attavanti

firenzei mester

Firenzében nagy műhellyel segédekkel dolgozott. Saját kezű munkáitól nem lehet a tartozkodó előkelőséget megtagadni, sem a választékos ízlést. A Corvina számára készített legszebb munkái a brüsszeli Missale, a Vaticana Breviarium, Martianus Capella kézirata Velencében és az igazán rendkívüli szépségű Athanasius Bécsben.

Hoffmann Edith:
Mátyás király könyvtára
Luk Mátyás II. 268. C.

MEZŐTÚR

Ref. templom

kéne VV 1863, 192 c.

Addenda

Kánonkép Mátyás király misekönyvéből.
(Bruxelles, Bibliothèque Royale)
Repr.

Hoffmann Edith:
Mátyás király könyvtára.
Enk Mátyás II. 265. l.

CORVINA
RASSEGNA ITALO-UNGHERESE
Diretta da TIBERIO GEREVICH e LUIGI ZAMBRA
Direzione e amministrazione:
BUDAPEST, IV., EGYETEM-UTCA 4
Telefono : 185-618

T.

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA,

B U D A P E S T. IX.,
Hőgyes Endre-utca 10.

Attavante

404

Hoffmann Edith

Mátyás király könyvtára.

Link Mátyás II. 259. l.

Vasárnap
2
Kat. F3 Erazm.vt.

Hétfő
3
Kat. Klotild

Kedd
4
Kat. Karaccs. Fer.

Szerda
5
Kat. Bonif. pk.vt.

Csütörtök
6
Kat. Norbert pk.

Ujhold 2 ó 5 p.
Ó-görög Máj. 24. Jéz. mennyb.

Péntek
7
Kat. Róbert hv.

Szombat
8
Kat. Medárd pk.

Izr. 2. S. Nassza 6. P.

Attavante

vod

Luk Mátyás

II. 230 l. – 233. l.

Ki ma ismert Codex
Került ki Mühelyé-
ből.

Fitz József
eikke

Bp. Mátyás

69–70

Attavante

31 Corvinkodexet
ismerink töle

1891. TABERNAKULUM, lehajt
Magyar, XVIII. sz. — Tabe
Laden. Eichenholz. Ungaris

1892. IRÓASZTAL, tölgyfa, egy r
holz, ein grosse und vier k

1893. ASZTAL, hajlitott lábai pa
mit geschweifte Füsse und

1894. NAGY PULT, két oldalár
Empire. — Grosses Pult, s
poliert. Empire.

1895. ASZTAL, esztergált lábakk
gedrechselt, Nussholz. Ital

1896. TÁMLÁS PAD, eleje és tá
mit Lehne, Nussholz. Itali

1897. IRÓASZTAL, diófa, hajlito
század. — Schreibtisch, Nu
zogen. Italienisch, XVIII.

1898. IRÓKOMMODE, alsó részb
sal és faragással diszitve. C

Lajd
Hoffmagybibl
77, 78, 79, 89, 98, 99, 100,
101, 102, 103, 124, 127, 186. l.

199, 211, 166. l.

klappal. XVIII. sz. — Truhe, Nussholz, die Stirn-

részében üveges ajtó. Barokk alak. — Eckschrank
. Barockform.

arokk alak. — Breites Bett, Nussholz, mit Band-

Magyar, Louis XVI. — Zweitüriger Schrank, Kir-

bronzverettel, két hermával. Empire alak. —
ebeschlag und zwei Hermen. Empireform.

rácsos üvegajtóval. Bidermeyer. — Zweitüriger
Glastür. Biedermeier.

diófa, arabeszkes berakással. Barokk stilus. —
olz, mit Arabeskenintarsia. Barockstil.

diszitéssel. — Sitztruhe, Eichenholz, mit reicher,

onalu kereteléssel. Olasz, XVIII. sz. — Zweitüriger
rahmung. Italienisch, XVIII. Jh.

Attavante

31 Corvin
Kodexe

[illegible]

Hoffm Mur Szal

Attavante degli

Attavanti

iröd

i

Hoff Belvedere

137, 143, 153. l.

138, képpel

Tsz.:

Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hív.	Magán	Inturb.	Kelet	Beszélő neve (olvashatóan)	Hív.	Magán	Inturb.

tanulmányát e művészekre vonatkozólag, melynek fő érdeme az volt, hogy Csontosi János több cikkének Mátyás király magyar művészeire vonatkozó útmutatásait követve, a Csontositól összeállított kodexek csoportját a római Missaléval toldotta meg s ennek részletes vizsgálata után jellemezte a budai műhelyben kialakult keverékstílust. Hevesy ez ujabb munkájának eredményei nem mennek túl első tanulmánya megállapításain, de örvendetes haladást mutat, hogy míg 1911-ben a budai műhely gyökereit Nápolyban kereste, most már — igen helyesen — felismerte ezen munkák északolaszországi jellegének uralkodó voltát.

A mű VII. fejezete foglalja magában az egész munka alapjául szolgáló s a Corvin-kodexeket egybeállító leíró jegyzéket, mely minthogy több darabot ölel fel s ezenkivül részletesebb is Weinberger 1908-ban megjelent jegyzékénél, nélkülözhetetlen mindazoknak, akiket a Corvina-kérdés érdekel. Csak az a sajnálatos, hogy e jegyzék nem eléggé gondos. Tévesen felvesz oly kodexeket is, melyek nem tartoztak a Corvinába, viszont kihagy más, fontos darabokat. S leírásai sem mindig megbizhatóak. Számtalan esetben hiányzik a könyvtári jelzet, méret, terjedelem, anyag, kötés, metszés s a későbbi tulajdonos megjelölése, valamint annak feltüntetése, hogy Mátyás vagy Beatrix arcképei megtalálhatók-e a kodexben vagy nem. Igen sok esetben pedig adatai tévesek, noha minden leíró jegyzék főkövetelménye az, hogy pontos és megbizható adattár legyen.

Mivel e hibás adatok helyreigazításával más alkalommal kivánok foglalkozni, ezúttal még csak azt jegyzem meg, hogy a kiadvány ünnepélyességének rovására megy az is, hogy a magyar, német és latin szövegek és névidézetek telve vannak — gyakran értelemzavaró — sajtóhibákkal. E nyomdai hibák kiterjednek az illusztrációkra is, igy pl. a bécsi Antifonále egyik lapjának képe fordítva van nyomtatva. Ilyen pompás kiadványban valóban érdemes lett volna a képet újra elkészíttetni.

De a fentiekben érintett fogyatkozásai ellenére is Hevesy munkája érdemes fáradozás terméke és becses gyarapodása a Mátyás király könyvtárával foglalkozó irodalomnak. *Hoffmann Edith*

KIÁLLÍTÁSOK

Berlini kiállítások

A naturalizmus és impresszionizmus ellen támadt nyugtalan művészeti áramlatok, melyek a német és orosz művészetet a legszélsőségesebb viziók tájékára űzték, Hollandiában alig lépték túl a józan polgári rendszeretet határát. Van Gogh lángoló kivétel és akik, jóval utána, még érintkezésbe jutottak az expresszionizmussal, ennek formát emésztő színlázát annyira lehűtötték, hogy végre is egybe tudták hangolni egy többnyire kínosan hibátlan és következetes vonalrajzzal. *Jakoba van Heemskerck* művészete (Sturm) is ezen a kompromisszumon alapszik. A megoldás dekorativ jellegű. Architektonikus tagozódásra, monumentalitásra törekvő síkszerűsége iparművészeti külsőségekre vezet. Aránylag legkielégítőbb munkáiban tengeri kikötők ház- és vitorlasokadalmát stilizálja merev vonalrendszerré. Ezek a képek üvegre kívánkoznak és legalább ebben az irányban érdekes, új eredményt jelentenek. Ahol a festőnő formailag kötetlenebb színhatásokra törekszik, ott a hollandi pedantéria ezt a kolorizmust eleve megfosztja minden tűztől és lobogástól.

A kísérlet élettelen doktrinér volta annál szembetűnőbb volt, mert a kiállítás *Gesamtschau*-nak nevezett általános részében ott volt *Kandinskynak* egyik abszolút színkompozíciója, a forrás, melynek Heemskerck művészete csupán zavaros, gyönge mását képes nyújtani. A szineknek ezt az intenzitásokban és árnyalatokban egyaránt áttekinthetetlenül sokrétű, kháotikus vajúdását bárcsak megközelítően is körülírni vagy pláne pontosan megelemezni, teljesen lehetetlen. Hasonlókép az ecsettehnika, a színrakás módozatai is úgyszólván pontról-pontra újabb és újabb fordulatokkal lepik meg az embert. Bárhonnan induljunk is ki, minden irányban a legperzselőbb, legtüzesebb színcsodák változatain át jutunk egyre kalandosabb festői tájakra. Nincs az az asszociációs inger, melynek Kandinsky hihetetlenül széles és differenciált színérzéke ne engedne. Innen a paletta káprázatos gazdagsága és a tehnika kifogyhatalanul raffinált ötletessége. De ugyancsak ebben a pazar, kicsapongó pompában gyökeredzik az abszolút színkompozíciónak Kandinskynál eredendő gyöngesége is: a szerkezet és forma nélkül valóság, a térbeli funkciók teljes elhanyagolása: a *koncepció nélkül való pszihologizmus*. És ez a fogyatkozás végeredményben a színhatás egészének sem válik javára. A színeikben és tehnikájukban szuggesztív elevenségű és szépségű részletek anarhikus halmozásának a képkeret csak önkényesen, de nem szükségszerűen szab határt. Nincsen a képen belül átfogó, objektív egység, melyhez, mint szilárd meghatározóhoz a részletek buja virágzását egyértelműen viszonylatba lehetne hozni. Ezért, ha olyan távolságból nézzük a festményt, hogy annak egész felületét áttekinthessük, a részek menthetetlenül belefulnak az embrionális formák és színfoszlányok kavargó, örvénylő, rángatódzó kohójába, amely viszont maga is csak úgy hat, mintha egy még nagyobb terjedelmű kháotikus gerjedésnek volna mesterségesen kiszakított, parttalan részlete.

Kandinskynak egy ugyanezen a kiállításon látható, régibb keletű tájképe rendkívül érdekesen és tanulságosan mutat rá a művészeti nyereségek és veszteségek mérlegére, melyet a tárgyi valóságtól teljesen elrugaszkodó, abszolút színkompozíciók tesznek aktuálissá. Kandinskynak ez a tájképe persze szintén nem természetábrázolás már a régiek értelmében. Hegyek, fák, épületek éppen hogy tárgyilag még fölismerhető csökevények alakjában szerepelnek a képen, melynek egész belső elevensége a lángba, virágzásba borult nagy színfelületek játékán múlik. De a leghevesebb intenzitássá fokozott vörösek, sárgák, kékek és zöldek káprázata is megmarad

rászat, festészet bonyolult és nehezen elválasztható egységet alkotnak.

Az egész barok tendencia tetőpontját a német rokokó jelenti. Itt új fogalom lép fel: a tértestek áthatják egymást (Raumdurchdringung), a térnek egy és ugyanazon részét gyakran egy vagy több tértest vallhatja magáénak. (Pl. a négyzet [Vierung] helyén lévő tértest felfogható mint a négyzet maga vagy mint a kórus vagy mint a főhajó vagy mint az esetleges kereszthajó része: az egyes tértestek tehát egymásba hatolnak és el nem választhatók többé. Ez a Paul Frankl-féle „Raumdivision" tetőpontjának, az „infinitezimális" téralkotásnak felel meg.) A plasztikai test a tértesttel oldhatatlan egységet alkot, szintúgy az építészet a szobrászattal és festészettel (würzburgi palota). A német rokokó valósítja meg tehát azt az ideált, melyet Michelangelo Medici-kápolnájával statuált: „egy óriás együttes tartalmát, formáját, mozgását közös nevezőre viszi."

A következő stílfázist, a klasszicizmust, két tünet jellemzi: az erők kimerülése és az intellektualizmus előretörése. Az intellektualizmus az érdeklődés körét „a jelenen túl tágítja és abban a törekvésben, hogy a jövő utait készítse elő, a multban keres analógiákat." (Ezért tartanók jobbnak a „klasszicizmus" elnevezés helyett a „klasszicisztika" szót.) Franciaország vezet. Soufflot Szent Genovéva-temploma (a későbbi Panthéon), a tértestek szigorú elkülönítésére törekszik, még nem kellő sikerrel. Az elkülönítés a klaszszicisztikus tendencia főjegye: de nemcsak tér és plasztika különülnek el: szobrászat és festészet is teljesen elválnak az építészettől, különálló, független életet élnek.

A 19. század az építészet teljes dekadenciáját eredményezi. A térhatás iránti érzék egyszeriben megszünik. A tértestek között nem áll fenn semminemű viszony, de még szobrászat és festészet sem dolgozik térrel. (?) Csak a legujabb időben mutatkozik ismét krisztallizációs törekvés „mit funktionellem Einschlag" (mint a gótikában.)

*

Wölfflin a képzőművészet szemszögéből tekintette a művészetet, Brinckmann az építészet szempontjait alkalmazza a képzőművészetekre is. Wölfflin a rajzi-plasztikus és a festői stílellentétet statuálja, Brinckmann a tértest és plasztika-test különállásában és összenövésében látja a stílellentétet. De míg Wölfflin öt ellenpárja szinte maradék nélkül foglalja magában a formajelenséget, addig Brinckmann térteste és plasztikateste a képzőművészet körén belül inkább szellemes, de igen egyoldalú és fogyatékos hasonlatként hat. Brinckmann alapeszméje tulajdonképpen a különállás és az egybefonódás ellentéte. Ez pedig Wölfflin sokszerűség-egységesség ellentétpárjában világosan bennfoglaltatik. Wölfflin szigorú következetességével szemben Brinckmann néhol kapkodó és mindenképpen egyoldalú. Nagy érdeme azonban és ezért hasznos könyvével behatóan foglalkozni, igazi *építészeti* érzéke, mely az elhanyagolt és meg nem értett építészet szellemét lényegesen közelebb viszi a közönség szemléletéhez. A kisterjedelmű munka két e szempontból is legélvezetesebb fejezete az érett olasz barokról és a német rokokóról szóló.

Rabinovszky Márius

Ad. Goldschmidt: Gotische Madonnenstatuen in Deutschland. Augsburg, 1923.

A középkori művészet egyik kiváló ismerője tömör összefoglalásban, gondosan összeválogatott képanyag segítségével ismerteti az álló Madonna szobrászati ábrázatának fejlődését a 13. század elejétől a 16. század elejéig. A közölt példák túlnyomó része Németországból való, de az európai általános fejlődés keretébe van beillesztve, a 13. század kezdetétől, midőn a bizánci Hodogetria hatása alatt, a francia monumentális szobrászat közvetítésével Németországban is felkarolják az álló Madonna-szobrokat, a reneszánsz kezdetéig, midőn Olaszországban az álló Madonnák kimennek a divatból, Németországban pedig a fafaragás kápráztató gazdagságú és ötletességű alkotásai után a formáknak ismét nyugodt, az antik művészetre visszavezethető felfogása kap lábra. Megkapóan tükröződik vissza a művek során nemcsak a formák története, hanem egyetlen, lényegében változatlan téma feldolgozásán belül felfelbukkanó új gondolatok sorsa, érvényesülése, elterjedése is, a középkori szellemtörténetnek Goldschmidt által csak alig egy-két vonással vázolt hátlere előtt. Hosszú az út az építészeti megkötöttségű, hieratikus jellegű korai szobroktól azokig a Madonnákig, amelyekben a középkor népének szabad mozgalmassága, a lelki életnek hol érzelmes, hol realisztikus kifejezése érvényesül. A szerző gondos kormegállapításai, az általa világosan kimutatott összefüggések fényében az őket megillető helyekre állíthatók akár olyan emlékek is, amelyek az irányadó központoktól távol keletkeztek. Még pedig nemcsak az abszolut időrend, hanem ama formai meghatározottság és szellemi tartalom szempontjából is, amely a gótikának még legszerényebb készítményeiből is felénk sugárzik.

Éber László

André de Hevesy: La Bibliothèque du Roi Matthias Corvin. Paris, 1923.

Hevesy műve az első, gazdag illusztrációs anyaggal felszerelt, összefoglaló munka Mátyás király könyvtáráról. A párisi „Société française de reproductions de manuscrits à peintures" adta ki pompás kiadványai sorozatában s 52 táblájából megismerjük a Corvina 25 legszebb kéziratának lapjait és kötéseit.

A kisérő szöveg Hevesynek e tárgyban való nagy jártasságáról és olvasottságáról tanuskodik. A könyv I., II. és IV. fejezete a magyar humanizmust vázolja nagy vonásokkal s élvezetes előadásban mondja el a Corvina alapításának, virágzásának és pusztulásának történetét. E fejezetekben Hevesy az eddigi irodalom bő anyagát ügyesen csoportosítja, sőt nem egy helyen fontos, ujabb részletkutatásokkal is gazdagítja. A III. fejezetben foglalkozik a Corvina miniátoraival, mely téma nem új szerzőnk számára. 1911-ben a „Revue de l'art chretien" című folyóiratban tette közzé első

Ars Una. 1924. I. 8–9.

Attavante

Ivôd
2

Flevery Matthias

30, 60, 65, 68, 69,
74, 82, 85, l.

Voyages

Soltau
W.

Kulturgeschichte des klassischen
Altertums.

Adolf Hohn, W. Deecke, —

s. „Hohn" also

Magyarország Európa bástyája, a keresztyénség kardja. E harc első korszaka, a XV. század tele van dicsőséggel és a Hunyadiak nevével. Hunyadi János, a köznemesi sorból fölemelkedett kormányzó nándorfehérvári diadalát ünnepli azóta is minden országban a mindennapos déli harangszó és Urunk színeváltozásának ünnepe.

Fia, Hunyadi Mátyás — humanista nevén Mathias Corvinus — uralkodása vihar előtti csend. Csodálatos édességű intermezzo, amelyben a történelem minden lehetősége megvillant. Mátyás a családi és egyéni szempontoktól nem kötött, szabad felfogású és nagystílű renaissance-uralkodó. Annyi idő után igazi »nemzeti király«, a köznemesség, tehát a szélesebb értelemben vett nemzet választottja. A nép bálványa, aki századok mulva is emlegeti »Mátyást, az igazságost« — a rá rótt súlyos terhek ellenére. A nép a mondáktól körülcsipkézett, nagyorrú — s így középkori hit szerint is : nagyeszű — uralkodóban természetes szövetségesre lelt. A renaissance-király egyedül áll szemben a nemzettel, s ebbe a nemzetbe bele kell olvadnia mindenkinek, a legnagyobbaktól a legkisebbekig. A renaissance-király nagy uralkodási tervet készít, akárcsak a mai nagyhatalmak. Látja, hogy a török ellen egyetlen ország ereje nem elég. De azt is látja, hogy önkéntes külső segítségre nem számíthat. Ezért törekszik céltudatos munkával, jól fegyelmezett, állandó zsoldos sereggel, Napoleont előlegező, ötletes és vakmerő hadvezetéssel, Franciaországtól Perzsiáig nyúló diplomáciai hálózattal arra, hogy német-római császárrá válasszák s hogy nyugaton szerzett tartományaival, Morvaországgal, Béccsel, Sziléziával egy hatalmas birodalom erőit tudja a nagy keresztyén feladat szolgálatába állítani. A halál megakadályozza a hatalmas terv teljes keresztülvitelét és Mátyás halála után gyönge, idegen uralkodók rövidesen a pusztulásba viszik nemzetét. Mátyás dicsőségének csúcspontja és a mohácsi vész közt talán mindössze 40 esztendő van!

Pedig micsoda gazdagság, mennyi csiszolt erő zsúfolódik az intermezzo harminckét évében! Mennyi szervezőképesség, mennyi politikai és diplomáciai tehetség! Főkép micsoda korai megértése *a kultúra jelentőségének*. Mátyás visegrádi és budai palotájában a humanista tudósok — magyarok, olaszok, németek — eldorádója van. Könyvtára az elsők között áll a világon s a Corvinák ma is becses kincsei a gyüjtőknek. Zsigmond óbudai egyeteme

CORVINA-LAP, a keretben Mátyás és Beatrix képmásával. M. Attavante (1452—1511) miniatúrája

Hankiss

Co. l.

MŰVÉSZETI SZALON

1927. Április | Dr. HIRSCHLER JÓZSEF főszerkesztő | I. Évfolyam. 7 sz.

VASTAGH ÉVA IDYLL

Magyar-olasz művészi vonatkozások

Klebersberg Kúnó gróf Itáliában járt, hogy az olaszok és magyarok között a szellemi kapcsolatot mind szorosabbra fűzze. Ez alkalommal a római egyetem nagy aulájában Róma színe-virága előtt igen érdekes előadást tartott a két nép történeti, tudományos és művészi vonatkozásairól.

Megelőzte ezt a nevezetes előadást az *Osservatore Romano* egy hosszabb cikke (márc. 2 és 3), mely ismertetve a budapesti és esztergomi képtárak gazdag olasz vonatkozásait, reámutat egy alig ismert magyar művész értékes egyéniségére, aki a quattrocento elején dolgozott Itáliában, akit az olasz festőművészet *Michele Pannonio*, másképen *Michele Ongaro e degli Unii* néven emleget.

Ez a művész, aki Ferraraban Cosimo Tura iskolájának volt kimagasló tanítványa, minden tekintetben több figyelmet érdemelne. A budapesti nemzeti képtár elismerten egy művét őrzi csak, a *Cerere* (Ceres) allegorikus szimbolumát. A festményen szembeötlő Cosimo Tura hatása. Viszont sok festményen, melyet Turanak tulajdonítanak, észrevehető Pannonio keze. Áll ez főkép a *Madonna con Gesù Bambino* festményéről (Torino, Collezione Gualino) allegorikus figurájáról, mely különben a leginkább hasonlít stílusban és csoportosításban a budapesti képhez és a milanoi Museo Poldi-Pezzoli *Caritá*-járól. Behatóbb tanulmány érdekes világításba helyezhetné Pannonio és Tura egymásközti viszonyát.

A Zichy-képtárral kapcsolatosan felhívja a cikkíró a magyarok figyelmét *Kupetzky és Vittore Ghislandi* művészekre, kiknek egymásra való hatása is megérdemlené a mélyebb tanulmányozást.

Az esztergomi képtárban az u. n. Zurbaran-képről megállapitja a cikkíró, hogy az tulajdonképen *Belisario Corenzio és Monsù Desiderio* ecsetjének munkája. A kép is sok eddig ismeretlen vonást mutat fel, mely irányithatna egy külön Corenzio—Monsù-tanulmánynál.

Az esztergomi képtárnak másik két festményét (319. és 320. sz.) a „Bevitore" és „Una contadinalle" két kicsi genreképét (Rembrandt-iskola) *Antonio Amorosi* festette. Az a szerencse érte ezt az olasz művészt, hogy munkáit jósokáig Velasqueznek tulajdonitották. Az esztergomi két képről is lehetne a cikkíró szerint szép tanulmányt irni.

Az olasz-magyar művészet évszázados, bensőséges kapcsolataiból számos példát hoz még fel az *Osservatore Romano* és reméli, hogy sok fel nem derített kedves vonatkozásra fog fényt vetni Klebersberg gróf akciója, a magyar Akadémia Rómában.

Klebersberg gróf maga is kitért előadásában az olaszok és magyarok művészi kapcsolataira. Élénk szinekkel festi e tekintetben *Mátyás király* buzgolkodását, aki különösen aragoniai Beatricevel kötött házassága után megteremtette híres udvarában az olasz tudósok és művészek szellemi középpontját, ahol — Vasari szerint — ezek a művészek „vagy Mátyásnak dolgoztak, vagy szívesen látott szálló vendégei voltak Budán és Visegrádon."

Ismeretes, hogy Verrocchio szobrokat küldött a királynak, a másik nagy firenzei művész, Benedetto da Maiano pedig Budán dolgozott a király szolgálatában. A budai pazar királyi kastély körül is sok olasz művész szorgoskodott. Maga a várkastély is részben Chimenti, Camicia és Baccio Cellini, részben Aristotele Fioravanti stílusában épült.

A *Korvin-könyvtárról* beszélve, Klebersberg hangsúlyozta az olasz állam pazar bőkezüségét, amikor az olaszországi Korvinákat Attavante degli Attavanti híres miniatürrajzaival a magyaroknak ajándékozta.

A *barock-stílus* keletkezéséről és fejlődéséről szólva, az olaszoknak tulajdonitja Klebersberg azt a nagy ajándékot, melyet e stílusban a magyarok kaptak. Róma egyik legszebb templomát, az Al Gesù jezsuita-templomot Vignola kezdette a késő-renaissance jegyében, Della Porta már barock szellemben fejezi be. Új típus, olasz remekmű, melyet a jezsuiták lesznek hivatva meghonosítani a nagyvilágban. Bramante az, — a világát élő renaissance e nagy mestere, — aki megkezdi szent Péter új templomának épitését; Michelangelo megtervezi hozzá fönséges kupoláját, melynek kivitele Della Porta és Fontana mesterekre vár és a templomot befejezi Maderna és Bernini, a barock stílus e két főképviselője.

És V. Sixtus alatt volt, a cinquecento alkonyán, hogy olasz művészek előkészitették a seicento útját; azt a seicentot jutatták diadalra az olaszok, amelyet oly sokan annyira félreértettek, illetőleg meg nem értettek.

Hogy mit jelentett a magyaroknak ez a seicento, azt Klebersberg mesteri vonásokban mutatta be. A törököket ebben az időben kergetik ki az országból és az új élet a seicento szellemében épit újra az elpusztitott magyar földön. Számos templom, kolostor és palota, kastély épül és akik épitik, akik ékitik és diszitik, olasz művészek. Az egész magyar életre jótékony hatással van az olasz szellem, irányitás, befolyás.

Ki tudná ezeknek a hírneves olasz művészeknek a nevét csak felsorolni is! Masolino da Panicale mester, aki Székesfehérvárt dolgozott az ősi királyi rezidencián, Ozora, Pietro Liberi, a lombard Carlone-család mind ragyogó nevek ebből az időből. Carlo Martino tervezi meg az Esterházy-hercegek híres kismartoni kastélyát; Giambattista vezette 1635 és 1646 között a pozsonyi királyi palota épitkezését; Giambattista Carlone 1700 elején tervezi és épiti a jezsuiták híres kollégiumát Egerben; Sebastiano 1765-ben dolgozik a híres budai Szent Anna-templomban, mely egyike a legérdekesebb barock emlékeknek.

Igy fűződött mind szorosabbra a viszony az olasz és magyar között. Ezt a viszonyt fogja Klebersberg intenciói szerint mélyíteni, ápolni, gondozni a megszervezett új magyar Akadémia Rómában.

Dr. HIRSCHLER JÓZSEF.

Tavaszi Tárlat Budapesten

Csoda, hogy még tudjuk, mit jelent a Téli Tárlat és a Tavaszi Tárlat! Az elnevezések még konzervativek, maga az intézmény már nem az. Nem volna okos dolog az idők mulásán s a viszonyok változásán buslakodni. Kedves uri világ volt az, amikor az emberek csak *egy* szinházat ismertek, a Nemzeti Szinházat és *egy* központi helyet, ahol a képzőművészetet mérték, a *Műegyletet* s az azt felváltó *Képzőművészeti Társulatot*. Megbizható találkozó helyei voltak ezek az irodalom és művészet amatörjeinek és professzionátusainak, feltéve, hogyha a kopogtató olyan látogató ruhát öltött, mint a többiek és hozzájuk hasonlóan is viselkedett.

A középosztály megszilárdulásának ideje volt ez, amely nyugodtságot, megállapodottságot kivánt meg. Hangosan viselkedő, borzas zsenik, illetlenkedő csodagyermekek nem nyertek bebocsáttatást. A magyar égen egy hatalmas csillag tündökölt, Munkácsy Mihályé. A művészek feléje tekintettek és jó fiuk módjára igyekeztek pótolni mindazt, amit a harcos magyar évszázadok alatt a művészeti studiumban elmulasztott.

A nyugat előbbre volt, mint mi, ugyhogy a művészeti forradalmak önmaguktól érhettek meg magának a művészetnek óriási mustkádjában. Mi már a készen kapott ujfajta nedüktől mámorosodhattunk. E mámor gyönyörü alkotásokat váltott ki számos tehetséges magyar művészből, akikhez azután örömmel csatlakoztak a kevésbé tehetségesek is. Hiszen a nagy művész fájának terebélye alatt elpihenhet az apró is, egyik a napot, a másik az árnyékot használhatja.

A különböző művészeti irányok magyar sorkatonáit kegyelettel kutatja fel műtörténelmünk, az azonban kétségtelen, hogy művészetünk külső megjelenése bámulatosan konzervativ volt még a kilencvenes években is. 1894-ben nagy port vert fel a Nemzeti Szalonnak, megalakulása, végeredményben azonban ez is csak ugyanazokban a vizekben evezett, mint a hivatalos tárlatokat rendező Képzőművészeti Társulat.

népiskolai tankönyvekre:

1. Egyháztörténelem az V. osztály számára.
2. Számtani gyakorlókönyv az I., II., III. IV., V. VI. osztály számára (hat gyakorlókönyv).
3. Földrajz IV. osztály számára.

A kiadandó könyveket az ország összes református

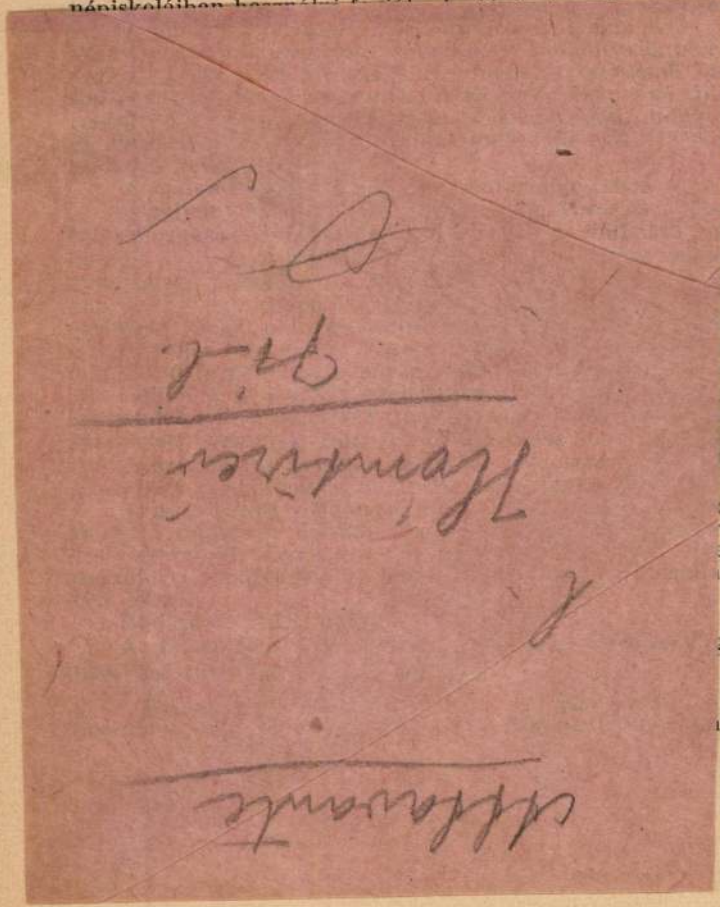

ÜGYELJEN A KERESZTNÉVRE!

MAGYARORSZÁG ARANYKOSZORÚS HARANGÖNTŐ MESTERE

Szlezák László

harang- és ércöntőde, harangfelszerelési és haranglábgyára

Budapest, VI., Petneházy-u. 78.

(VI., Frangepán-u. mellett)

SAJÁT HÁZ!
Telefon: 291-3-53

KITÜNTETVE: Párisi világkiállításon díszoklevéllel, 8 nagy arany- és 1 ezüstéremmel, több állami díszoklevéllel

Mielőtt harangot rendelnének, forduljanak teljes bizalommal a régi és megbízható céghez!!!

SZÁMTALAN ELISMERŐ LEVÉL!

Előnyös fizetési feltételek!
Költségvetés és kiszállás díjtalan!

átus egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1938—1430.

Attavante

wód
z

Gereuropaihelyz

20.1

Környei népkvt. III. 240

Attavante

vod
z
GerUngKunst
160.l.

Bártfa VII. 135.

Attavante

wód

Gerevich L'arte

16. l.

ift belseje.

latát fehérre festették és aranyozott lé-
m közt lévő ajtó bal szárnya nyitva
y goblin takarja; balta az ablakon in-
asztal áll és díszes menyezetéről üveg
balta két sorban: „Elisa Nemes
1877."

: 61 cm.

Attavante

erőd
2

Gulyás Pál: Matyás
király könyvtára. Bp. 1916.
Olcsó Könyvtár. 557-552. sz.
29, 43. l. 44. l. 45. l.
48. l.
Attavante di Gabriello
di Vante a teljes
nevel

Lásd okv. a 44 és
köv. ll.

Discorso di S. E. il Sen. Balbino Giuliano

Attavante

Roma. Vatikáni könyvtár

Breviarium Eorvina.

1487.

Cod. Lat. Urb. 112.

XV. sz. latin perg. kézirat

2° 597 l. Pazar kiállítasu.

A kéziratot Mátyás halála utan, ahi nem is latta, fenti adta el.

bő irodalmát lásd –

Genthon István: Magyar miniatúrák és emlékek. Olasszországban Kézirat. 1942–43.

a bakteriológiában a mérgező (virulens) élő baktériumtest v. méregtermékének (toxin) legyöngítése abból a célból, hogy védőoltásra alkalmassá legyen, azaz a szervezetet egyáltalán ne, vagy csak enyhén betegítse meg, de erős védőanyag (anti test) termelődést váltson ki. *Pasteur* fedezte fel tyúk-koleránál 1879-ben. Ha tyúk-kolera bouillon tenyészetének fokozatos átoltással nyert idősebb generációját három hónapig állni hagyta, az tyúkokat többé meg nem ölt, csak megbetegített és ilymódon későbbi fertőzéssel szemben védetté tett.

A *Jenner*-féle védhimlőoltásnál szereplő tehénhimlő nem egyéb, mint a szarvasmarha szervezete által legyöngített (attenuált) emberi himlőméreg. Gyengíteni lehet hő által, szárítással, higítással, fertőtlenítőszerekkel, speciális táptalajokon való tenyésztéssel és bizonyos baktériumokra ellenállóbb szervezeteken való átbocsátással (állatpassage). Hő által (60°-ra való felhevítés) gyengítjük a kolera, tifusz, pestis és a legtöbb gennykeltő elleni oltóanyagot. Ez tulajdonkép már elölés. Hosszú éveken át (7—12 évig) epetáptalajon gyengített szarvasmarha tuberkulózis bacillussal (bovintypus) történik a *Calmette*-féle tuberkulózis védőoltás. *Ramon* formalinnal 39°-on több héten gyengíti a difteriatoxint s az így nyert anatoxinnal történik a difteriavédőoltás. SCHEFF-DABIS L.

Attaque (franc. ejtsd: *àtàk)*, támadás, lásd: *Roham.*

Atterberg *Kurt*, svéd zeneköltő, szül. 1887 dec. 12-én Göteborgban. A stockholmi konzervatóriumban tanult, majd tanulmányi utakat tett Németországban. Hazatérése után, mint mérnök, a svéd szabadalmi hivatalban kapott állást, de elvállalta a stockholmi zenekar vezetését is. Főművei: Rapszódia zongorára és zenekarra, két szimfónia, hegedűkoncert, Requiem, három ballet-pantomim. 1928-ban a *Columbia Phonograph Company* tízezerdolláros pályázatát nyerte el harmadmagával, *C*-dur szimfóniájával. SIKLÓS A.

Atterbom (ejtsd: *àtterbum) Pehr Daniel Amadeus*, svéd költő, szül. 1790 jan. 19-én Åsbóban, megh. 1855 júl. 21-én Uppsalában. 1807-ben néhány barátjával együtt megalapítja az *Aurora-szövetség*-et (a későbbi *Fosziforisták* egyesületét), akikkel együtt 1812—22. a *Poetiszk kalender* kiadója volt. Később uppsalai egyetemi tanár lett. Atterbom főként a romantikus líra művelője, de van egy jelentős irodalomtörténeti munkája is, a *Svenska siare och skalder* (1841, 6 köt., pótk. 1864). MEZEY D.

Áttérés *(más vallásra).* A törvényekben megállapított föltételek és formaságok megtartásával bárki jogosult valamely bevett és elismert vallásfelekezet kötelékébe belépni, illetőleg abból kilépni, ha 18. életévét már betöltötte. Nők azonban e jogukkal férjhezmenetelük után az említett életkor betöltése előtt is élhetnek. A vallást változtatni szándékozó ebbeli szándékát önmaga által választott két tanu jelenlétében saját egyházközségének lelkésze előtt kinyilatkoztatni köteles. E nyilatkozattételtől 14 nap eltelte után és legfeljebb 30 nap eltelte előtt ugyanazon, vagy más, szintén az illető által választott két tanu jelenlétében ismét saját egyházközségének lelkésze előtt ki kell jelentenie, hogy abból az egyházból való kilépési szándéka mellett megmarad. A vallást változtatni szándékozó az első- és másodízben tett nyilatkozatáról egyházközsége lelkészétől mindkét ízben bélyegmentes bizonyítványt kér. Ha a lelkész a bizonyítvány kiadását megtagadja, a vallást változtatni szándékozó mindkét esetben tett nyilatkozatáról külön-külön a jelen volt tanuk adnak bélyegmentes bizonyítványt. E bizonyítványokat az illetékes elsőfokú közigazgatási hatóságnál be kell mutatni. Ez az illető elhatározásáról annak az egyháznak illetékes lelkészét vagy elöljáróságát értesíti, melyből az illető kilépni, illetőleg amelybe belépni óhajt. (1868. évi LIII. és 1895. évi XLIII. t.-c.) A gyermekek vallásváltoztatásáról a gyermekek vallásáról szóló 1894. évi XXXII. t.-c. tartalmaz még rendelkezéseket. SZŐLLŐSSY A.

Áttérés (egyházjogi szempontból). A katolikus egyház az áttérés szabadságának elvével szemben a dogmatikai intolerenca álláspontjára helyezkedik, midőn azt szentírási alapon (Ján. 3, 18 és Pál apost. Timotheushoz intézett I. levele 3, 15) tagadásba veszi, a katolikus hitet elhagyó híveit eretnekeknek tekinti s mint engedetlen gyermekeit bünteti. Hazánkban az 1606. évi bécsi békét becikkelyező k. e. 1608. évi I. t.-c. engedte meg az ev. vallásra való áttérést, de ezt még csak a nemesekre, a szab. királyi városokra korlátozta, az 1645. évi linzi béke azután a jobbágyokra is kiterjesztette. Az 1790. évi XXVI. t.-c. 13. §-a azzal a megokolással, hogy a katolikus vallásról az evangélikusra való átmenetel a katolikus vallás hitelveivel ellenkezik, s nehogy ez vakmerően megtörténjék, az ilyen előforduló eseteknek a királyi Felségnek való bejelentését rendelte el. Ez a királyi engedélyhez kötött áttérés, valamint a vegyes-házassági sérelmek az 1844. évi III. t.-c. megalkotására vezettek, melynek áttérési rendelkezéseit úgy az 1868.

részesülnek a követek kiváltságaiban (területenkívüliség, stb.), mint maguk a követek és azoknak családtagjai. FALUHELYI F.

Attacus, lepkenem, lásd: *Selyemszövőlepkék.*

Attak (franc. *attaque*), lásd: *Roham.*

Attala, kisk. Somogy vm. igali j.-ában, (1920) 1.150 lak., vasút mellett. U. p. Csoma. Határában, a «régi temető»-ben templommaradványok láthatók. Régi település. Jerney szerint azonos a XII. sz.-ban említett *Villa Attilával* s a hun király sírja itt keresendő. P. ORMÓS J.

Attalea *H. B. Kth.* (növ.), a Palmae család génusza, 25 faja Délbraziliától Hondurasig és az Antillákon honos. Törzsnélküli, vagy magastörzsű pálmák, szárnyasan összetett levelekkel. Terméságazata nagy, a termés súlyos. Az *Attalea fumifera* Mart. (Brazilia) szolgáltatja a kereskedelemben ismert (Piaçaba rost»-ot. *Attalea Cohune* Mart. (Honduras, Cohune-pálma) fajból a kókuszolajhoz hasonló zsiradékot nyernek «Cohuneolaj», csontkemény termésfalát az ú. n. «Cocos lapidae»-t pedig esztergályos munkákhoz használják. Más fajok hasonló csonthéjának a kaucsukgyártásnál, továbbá mint melegítőnek és füstölőnek van szerepe. PALIK P.

Attalosz, három pergamoni király neve. I. Attalosz uralk. Kr. e. 241—197-ig. Uralmának első évében megtagadta az adófizetést a galatáknak és az emiatt kitört háborúban fényes győzelmet aratott. E győzelméért kapta a *Szótér* (= megmentő) nevet. A szeleukidákkal vívott háborúban hódításait elvesztette. 211-ben a makedonok ellen az aitolokkal együtt szövetkezett Rómával, birodalma virágzását egyideig ennek köszönhette. Fia: II. Attalosz Filadelfosz, uralk. 159—138-ig. Bátyjának, Eumenésznek uralma alatt ezt híven szolgálta. Bátyja halálának téves hírére nőül vette ennek vélt özvegyét, Sztratonikét. Bátyja hazatérése után az uralmat és Sztratonikét békében visszabocsátotta. Eumenész halála után ő vette át az uralmat. A hatalmát a szeleukida birodalommal is éreztette. Fia III. Attalosz, uralk. 138—133-ig, féleszű kegyetlenségével tette hirhedtté nevét, birodalmát végrendeletében Rómára hagyta. TÖRÖK P.

Attasé, lásd: *Attaché.*

Attavantes, tkp. *Attavante di Gabriello di Vante,* firenzei miniaturafestő, szül. 1452-ben, megh. 1517 után. Leonardo barátja és talán tanulótársa Verrocchio műhelyében. A reneszánsz legnagyobb könyvdíszítő művésze, aki legszebb műveit 1485—90 között Mátyás budai könyvtára számára készítette. GOMBOSI GY.

Áttekintő térkép, nagy országrészek, egész országok vagy földrészek hegy- és vízrajzi, települési, valamint közlekedési — esetleg egyéb, különleges — viszonyairól összefoglaló tájékoztatást nyujtó térkép. Magyarországon a hivatalos áttekintő térkép méretaránya 1 : 750.000. ÁLL. TÉRKÉPÉSZET

Átteleltetés, a kertészetben a különböző külföldi növények — cserjéknek, fáknak, amelyek a mi teleinket a szabadban nem bírják ki és a tél viszontagságai miatt idő előtt tönkremennének — alkalmas módon való téli megóvása. Az átteleltetés a növények természete, ellentállóképessége, vala int a művelés célja szerint más és más mód n történik. Az örökzöld cserjék, bokrok, f gumós növények részben takarás, fedés által, részben pincékben vagy erre alkalmas helyiségben lesznek a tél viszontagságai ellen megvédve. A zöldségneműek, kobakosok termése, hagyma, káposzta, gumós gyökérfélék földbe ásott teleltetőpincékben, vermekben, földágyakban, faépítményekben természetüknek megfelelően teleltetnek. A gyümölcsöket és a szőlőt alkalmas pincékben, erre a célra szakszerűen berendezett gyümölcsteleltető házakban szokás átteleltetni. A szabadban a teleltetés történhet földdel, szalmával, szalmástrágyával, száraz lombbal, náddal, gyékénnyel, fenyőfaágakkal, impregnált papirossal való burkolás által, továbbá vermeléssel, amihez még a fenti anyagokat is használhatjuk.

Irodalom. *Győry István:* A téli gyümölcs eltartása gyümölcskamarákban; *Jánosházy László:* Négy gyümölcskamara tervezete (1906); *Gaerdt Heinrich:* Die Aufbewahrung des frischen Obstes während des Winters (Berlin); *Sávoly Sámuel:* Gazdasági, konyhakerti és gyümölcstermések téli eltartása (45 képpel, Budapest, 1930). KARDOS Á.

Átteleltetés *a méhészetben.* Hazánk éghajlata alatt a méhcsaládokat szabadban, zárt helyiségben vagy veremben teleltetik át. Ha a *szabadban* telelő méhcsaládok élelme, teljes nyugalma és lakásuk szellőzése biztosítva van, akkor a család nyári helyén minden baj nélkül áttelel. A *zárt helyiségben* és *veremben* való teleltetés ősrégi. Telelő helyiségnek leginkább megfelel a vastagfalú sár-, vályog- vagy téglaépület, amelynek lesározott mennyezete és nádvagy zsuppteteje van, hogy a külső hőmérsékleti ingadozást ellensúlyozza. A telelőhelyiség akkor jó, ha száraz, zajtalan, sötét, a levegőcserét biztosítja, a hőmérsékletet pedig állandóan 0° fölött tartja. A földszintes zárt helyiségnél jobbak a földalatti helyiségek, pincék és telelővermek, csak szárazak, jól szellőzők, teljesen sötétek, csendesek és állandóan 0° fölötti hőmérsékletűek legyenek. KOPPÁNY J.

Attenuáció (lat. *attenuatio*, a. m. gyengítés),

Gutenberg Lex. TV. K

Attavante

rád
2

Fitz József dr:

A Magyar Nemzeti Muzeum Korvin-kódexei.
Bp. 1936. 5. l.
15, 16. l.

Attavante

143.

l.

Evk Déri 1942

80.l.

144.

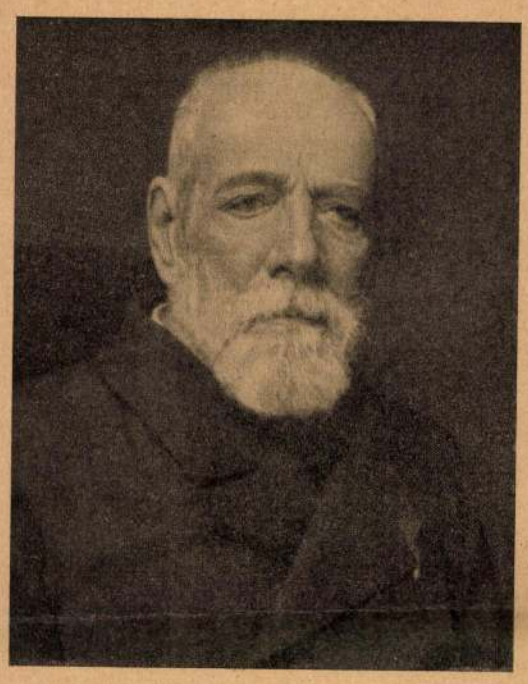

GRÓF ZICHY NÁNDOR (1829—1911).

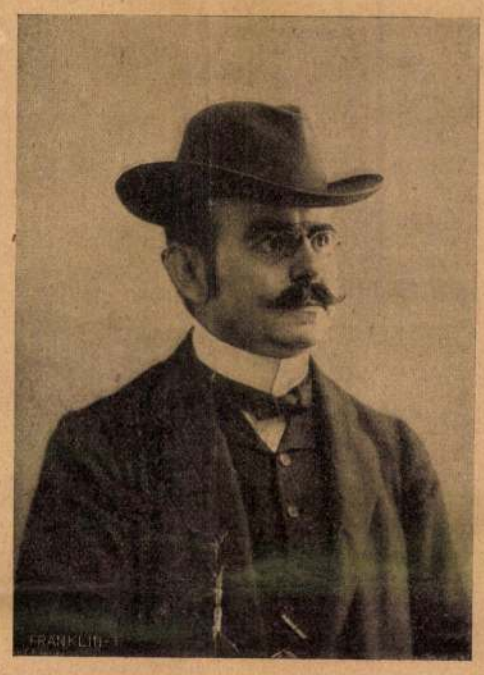

FELEKI SÁNDOR ÉS HEGEDÜS SÁNDOR, A PETŐFI-TÁRSASÁG ÚJ TAGJAI.

a szentencziát, a melyet röviden, de annál megvetőbben süvített ki a pipája mellől:

— Vályogvető!

A lányok, a kik többnyire szó nélkül hallgatták az öreg úr kifakadásait és a látszólagos engedelmesség mögött úgy cselekedtek, a hogyan nekik jólesett, most felháborodva tiltakoztak:

— De apám, ilyen tiszta, finom ember! Ez csak nem olyan, mint egy czigány.

— Épen azért, — erősítette az öreg. — Mint egy czigányprimás. Czifra nyomorúság...

A lányok nem is vitatkoztak többet. Lefekvés után a szobájukban, késő éjjelig beszélgettek a nap eseményeiről. Sirtak is, mert a dolog komolyra fordult és el kellett dönteni, hogy melyikük számíthat végre is a nagyszerű emberre. A megállapodás, a melyet jóval éjfél után hoztak meg, az volt, hogy Zsuzsi. Bár ő fiatalabb, de talán épen azért jobban fog tetszeni és máris jobban szivére vette a dolgot — ez volt a Magda véleménye. Zsuzsi ugyan nagylelkűen felajánlotta, hogy bízzák a döntést a férfira, Magda azonban hősiesen visszautasította ezt a megoldást. A dolog tehát titokban el volt döntve, meg volt oldva, — csak épen a másik fél nem tudott róla. Domány boldogan élvezte a semmittevést, néha udvariasan köszönt a lányoknak és Magda ilyenkor kijelentette, hogy mélyen, szenvedélyesen nézett a Zsuzsi szemébe. Hogy nem jött hozzájuk, azt az öreg úr hideg és visszataszító magaviseletének tudták be. Domány aztán néhány nap alatt megúnta a falut és útrakészülődött. Elutazása előtt mégis eszébe jutottak a Faludy-lányok és elment búcsúzni. Kissé vidámabb, élénkebb volt most, észrevette, hogy a lányok nagyon szivesen látják és némi szemrehányást tett magának, a miért unalmas óráiban nem jutott az eszébe a kedves, egyszerű hely. A végén, a búcsúzás közeledtére jobb téma híján újra szóba került a portré.

— Tudja mit — mondotta vidáman Zsuzsinak — majd ha Budapestre jön a télen, megcsinálom.

A lány szeme fölragyogott. Magda tapintatosan egyedül hagyta őket néhány perczre és a kislány pirulva, lesütött szemmel mondotta:

— Majd megirom, mikor utazunk.

— Nagyon jó lesz — hagyta rá a fiú — és végképp búcsúzni készült.

A lány zavartan, csendesen folytatta:

— Aztán küldjön maga is néhány képeslapot . . . levelet nem szabad.

Dománynak eszébe se jutott volna levelet küldeni. Egyébként a képeslevelezőlap se jutott az eszébe. Sóskúton várták, várták, és végre Zsuzsi leült, elővett egy szép, szines kártyát és igyekezett ráirni valami okosat, tréfásat, a mi nem árulja el az ő szive nagy keserűségét. Erre csakugyan érkezett válasz, udvarias, kedves, mentegetőző. A semmit mondó kis lap Faludy bácsi kezébe került és az öreg úr, bár rég elfelejtette az ifjúkor bohóságait, annyit mégis megtudott ebből, hogy előbb a lánya irt és a hang, a melyen a haszontalanok leveleznek, meglehetősen bizalmas.

A jelenet, a mely ezután következett, hangos és a lányokra nézve megsemmisítő volt. Első ijedelmükben mindent bevallottak. Mindent és azonfelül is egyet-mást, azt ugyanis, hogy Zsuzsi meg a szobrász okvetlenül egymáséi lesznek, mert szerelmesek egymásba. Soha, szó se volt erről máshol, mint a lányok szines fantáziájában. Az öreg úr azonban éktelen dühbe jött. A neve, a régi czímere, a kicsi birtoka — a mely adósságmentes — minden eszébe jutott és átkozta a vályogvetőt, a ki csak azért jött ide, hogy a lánya fejét elcsavarja.

A két lány napokig sírt a sötét jelenet után. Végre Faludy bácsinak, a ki alapjában józan és értelmes ember volt, — miután kijelentette, hogy a vályogvető soha se lesz a veje, — eszébe jutott apróra megkérdezni, hogy mi is történt hát. A lányok kerteltek, nem vallották be, hogy a semminél is kevesebb, az öreg úr azonban kezdte megérteni, hogy Domány nem viselkedett egészen hivatásos lánycsábító, vagy házasságszédelgő módjára. A borzasztóan goromba levél helyett, a melyet felháborodása első óráiban irni akart, most már csak szigorú és határozott hangú iratot tervezett. Azután elmult egy nap és az öreg úr kitalálta, hogy az irás nehéz dolog, az ilyen kényes ügyet jobb, ha személyesen intézi el egy lelkiismeretes apa. Két nap készülődés következett megint, végre elutazott. Az ósdi szállodájában, a melyet negyven esztendeje ismert, rendbe hozta magát az éjjeli utazás után, sétált egyet és ment megkeresni a vályogvetőt. Egy inasféle nyitott ajtot neki és mindjárt el akarta küldeni:

— A nagyságos úr még alszik.

Faludy bácsi megnézte az óráját és megcsóválta a fejét. Tizenegy óra elmúlt. Megerősödött abban az elhatározásában, hogy ez az ember nem hozzájuk való. Ha legalább dolgozna.

— Tizenkettőre pedig — szakította félbe gondolatait az inas — jön a méltóságos asszony, meg a lánya, a kit mintáz.

— Megvárom, míg felkel — jelentette ki keményen Faludy bácsi — és ment beljebb.

Az óriási ablakos műterembe nyitott. Az egyik oldalon puszta, műhelyszerű szoba, tele piszkos gipszdarabokkal, a túlsó sarokban azonban óriási kanapé, nehéz szőnyegekkel, selyemmel bevont karszékek, régi drapériák, fegyverek a falon, egy kis asztalon pedig egy dúsnak igérkező reggeli előkészületei.

Az öreg úr csaknem belesüllyedt egy karosszékbe, úgy, hogy mozdulni se tudott. Néhány percz mulva megjelent a vályogvető. Sárga, földig érő reggeli köpeny volt rajta, olyan, a milyet legfeljebb nagyon gazdag asszonyokon képzelt el Faludy bácsi, finom, puhabőrű papucsféle a lábán. Az első pillanatban mintha nem ismerte volna meg a vendégét. Aztán barátságosan megrázta a kezét, konyakot, szivart hozatott, megkérdezte, mi ujság Sóskúton és várt. Faludy bácsi még a természről beszélt és nem tudta elhatározni magát arra, hogy a dologra térjen. A fiú, igy, közelről, szőke hajával, nagy szürke szemeivel, csakugyan nem volt czigányos. A nyitva felejtett ajtón be lehetett látni a hálószobába. Szőnyegek, takarók, selymek közül egy óriási rézágy keretei csillogtak elő. Valami bizonytalan érzés azt súgta Faludy bácsinak, hogy nem oda került, a hová indult. Végre, nagynehezen, a mesterségéről kezdte kikérdezni Dományt. Egy csomó nevet hallott, gróf . . . báró . . . udvari tanácsos — néhány igen ismerősen hangzott nevek közül — ezeknek a portréit készíti most.

— Aztán fizetnek is valamit? — kérdezte ravaszúl Faludy bácsi.

— Hát bizony, többet is fizethetnének.

— No, mégis — mennyire jön évente?

— Különböző az. Tizezer — tizenkétezer.

— Korona?

— Forint.

Faludy bácsinak torkán akadt a kitünő konyak. Tizezer pengő egy évben. Nem sokszor kell egymás mellé tenni, háromszor se és megvan a sóskúti kis birtok, határostul, mindenestül. Egészen zavartnak érezte a fejét. Felállt. Távozóban bizonytalanul mondotta:

— Hát majd a télen, ha feljövünk . . . majd elnézek a lányaimmal . . .

— Sajnos — mondotta Domány — a télen Párisba utazom. Onnan Berlinbe, talán Szentpétervárra. Sok megrendelést kaptam.

Faludy bácsi nem szólt többé. Itt nincs baj — állapította meg, mikor az utczán magához tért, — de nem tudott örülni neki. Még aznap elutazott és mikor a lányok reszketve, sirva fogadták, szótlanul ölelte őket át s maga is nagyon nehéznek érezte a szempilláit.

Eulália spanyol infánsnő, a ki irodalmi tervei miatt viszályba került Alfonzó királylyal.

A MINIATÜR-FESTÉSZET.

Igen különböző tartalmat nyert évszázadok folyamán a miniatür fogalma. Ma közönségesen a codexek, azaz a kézzel irott könyvek diszítésének művészetét értjük alatta. Mai használatában ez a kifejezés tulajdonkép helytelen, mert nem födi a fogalmat, hanem annak csak egy részét. Minium, latin szó, t. i. csak egy bizonyos festéket jelent, az ó-korban higanysulfidból, a középkorban az ólom vörös oxydjából nyert vörös festéket, s így a «miniatür» kifejezés szorosan csak az e festékkel készült irást, diszitést, formát jelenti. A kifejezésnek az ó-korra visszanyuló eredeti jelentése nem is a festésre, hanem az irásra vonatkozott. A régi rómaiaknál, kivált jogi könyvekben, a fejezet czimeket, paragrafusokat, neveket s más fontosabb szavakat, hogy feltűnőek legyenek, nem fekete, hanem vörös betűkkel, még pedig miniumvörös betűkkel irták. Később ezeket a betűket mind díszesebben rajzolták. Kivált a kezdőbetűkre fordítottak nagy gondot, változatosan kanyarodó vonalakkal rajzolták meg, majd növényi és állati eredetű diszítményekkel ékesítették, vagy ilyenekből alakitották, sőt vele kapcsolatban egész jeleneteket ábrázoltak. Az ilyen díszes kezdőbetű — az úgynevezet inicziálé — már gyakorlott művészt igényelt, a kit miniatornak neveztek, megkülönböztetésül a többi, közönséges betűket iró scriptortól. Így aztán az irást, akár fekete, akár vörös irást scripturának, a diszitést pedig miniaturának mondták.

Minthogy a codex-festő, már a codex-lap korlátozott terjedelménél fogva is, csak apró formákkal dolgozhatott, még később, az új korban a miniatür kifejezését átvitték minden kis méretü és aprólékos gonddal készített, apró formákkal dolgozó festményre, az olyanra is, a mely nem volt könyvbe s nem volt pergamenra vagy papirosra festve. Az ilyen jelentésű miniatüröket a XVII. századtól kezdve gyakran alkalmazták az ötvösművészettel kapcsolatban oly módon, hogy apró kartonra, csontra, vagy fémre, rendszerint rézlapra festett s többnyire portrét ábrázoló képecskéket díszes arany vagy ezüst keretbe foglalták s gyakran ékszer gyanánt viselték. A miniatürfestészet e fajtája azonban sokkalta kisebb jelentőségü a codexet diszitő miniatürnél, a mely a művelődéstörténetnek szinte kiapadhatlan forrása s a művészet egyetemes történetében fontos szerep hordozója. A következőkben megkisértjük művészi fejlődését a történelem járszalagján bemutatni, a főbb tipusokat képviselő illusztrációk kiséretében.

A miniatürfestészet története, a Henry Martin igen találó aforisztikus meghatározása szerint akkor kezdődik, a mikor az irás megszünik képnek lenni. Az egyiptomi papyrusok jelképes irása tehát még nem miniatür. A görögök és a rómaiak gyakorolták a miniatürfestészetet, emlék azonban nem maradt fönn, csak másod és harmad kézből való másolatokat ismerünk a IV—V. századból. A legrégibb ismert miniatüröket a milanói Ambrosiana egy Homeros- és a vatikáni könyvtár egy Virgilius-codexében találjuk, a melyek keletkezését a Kr. u. III—IV. századra szokták helyezni. Ezek sem eredetiek, hanem régebb, ma ismeretlen példányok után készült másolatok, némelyek szerint nem is miniatür, hanem falfestmény másolatok. Ez utóbbi vélemény nem is valószinűtlen, mert az emlitett két codex miniatürjei nem igazi könyvdíszek, nem a lap szervezetébe illeszkedő diszítményeket adnak, hanem zárt jeleneteket, képeket. A bizanczi művészet igen korán mutat föl miniatüröket. De ezek sem vérbeli miniatürök, nem diszítés a czéljuk, hanem magyarázás, a szöveg magyarázata, a nagy festészettől ellesett minták értelmében. A könyvdiszités rendeltetését megértő miniatür szülőföldje északon van, Irországban. A VI—VII. századi ír miniatürök egészen sajátos diszitő stilt alakitanak ki. Czéljuk a lapot diszíteni, semmi egyéb. Motivumaikat a barbár ötvösművészetből kölcsönzik. Kivált a sodronyos diszítéseket vették át, mert a sodronyok kanyargó ornamentikája szinte kinálkozott a tollal pergamenre való átvitelre. A késő Latène zománczművészet is hatott rá. Az emberi alakok ruházatát a hajtékokat jelző kettős vonalakra bontja föl, s az üresen hagyott részeket egységes tónusú festékkel tölti ki, szóval a zománczozáshoz hasonlóan jár el. Magát az emberi alakot is csak diszítményként használja; az arabeszkes vagy mértani diszítés módjára stilizálja, úgy, hogy csaknem teljesen elveszti organikus alkatát. Ismerünk ir miniatürt, melyen az ily módon a felismerhetetlenségig stilizált alak mellé a miniator jónak látta oda irni: «Imago hominis», a mi magyarul körülbelül annyit tesz: ez itt embert akar ábrázolni. Az ír miniator czélja a rendelkezésre álló felület diszítményekkel való kitöltése; az neki mindegy, hogy csigavonal vagy emberi alak a diszítés eleme. Az ír miniatür vonalas művészet, a diszítés sikdiszítés; nem árnyékol, a testiség látszatát nem akarja kelteni. Már igen korán elterjedt a kontinensen is, s döntőleg foly be az európai miniatür festészet történetébe. Nagy Károly, a jóformán analfabéta nagy könyvkedvelő ír szerzeteseket hivott udvarába, a kik egész légió miniátort képeztek ki. A miniatürfestés gyakorlata egész birodalmában elterjedt. Számos iskola keletkezik, legnevezetesebbek a toursi, metzi, reimsi, saint-denisi, corbiei iskolák, melyek külön-külön helyi sajátságokat fejlesztenek ki, de azért alapjában közös jegyeket, az egész karoling miniatürfestészetre jellemző jegyeket tüntetnek föl. A legtöbb iskolában azonos a kiindulási pont, tudniillik az írminiatür, a melynek alapvető hatásába később keleti és antik — első sorban provinciális antik — elemek vegyülnek és segitik elő a differenciálódást. Különösen a késő karoling miniatür, a reimsi iskola zászlója alatt tör egy

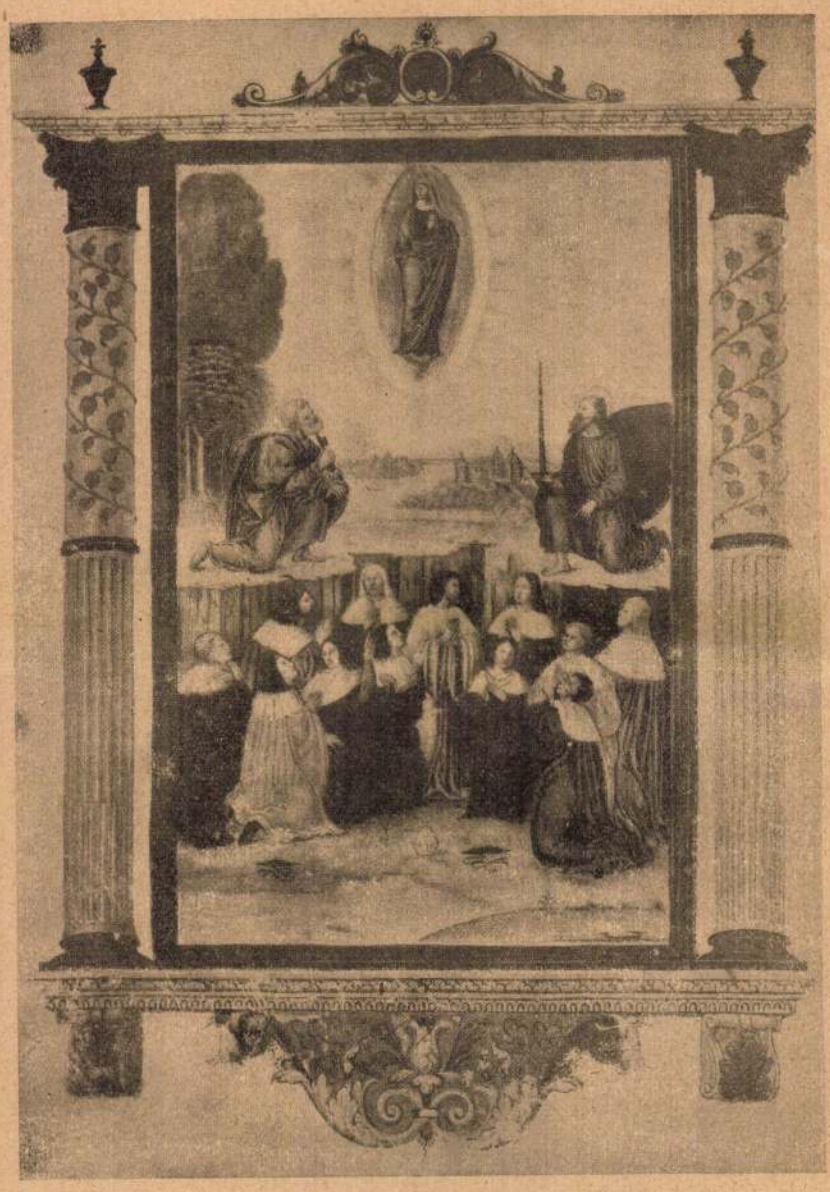

OLASZ MINIATÜR A XVI. SZ. ELEJÉRŐL.

CORVIN-CODEX MINIÁLT LAPJA (XV. SZ-I OLASZ MINIATÜR).

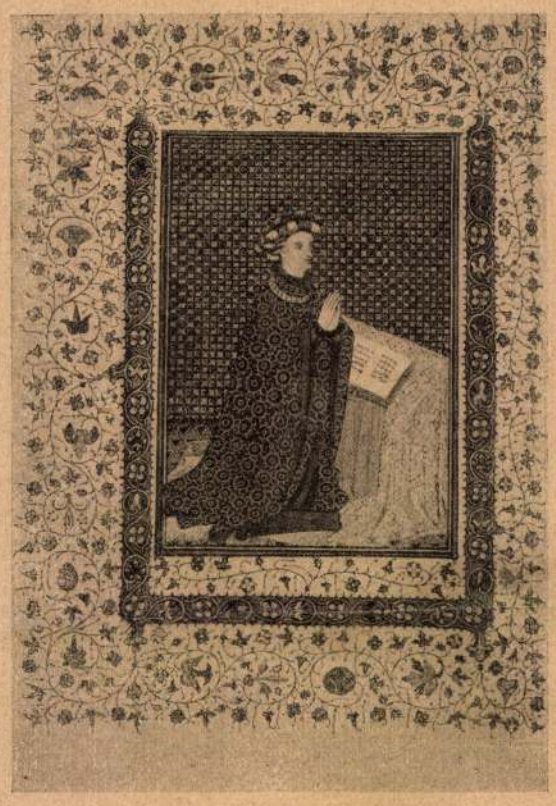

FRANCZIA MINIATÜR A XV. SZ.-BÓL.

OLASZ MINIATÜR A XV. SZ.-BÓL.

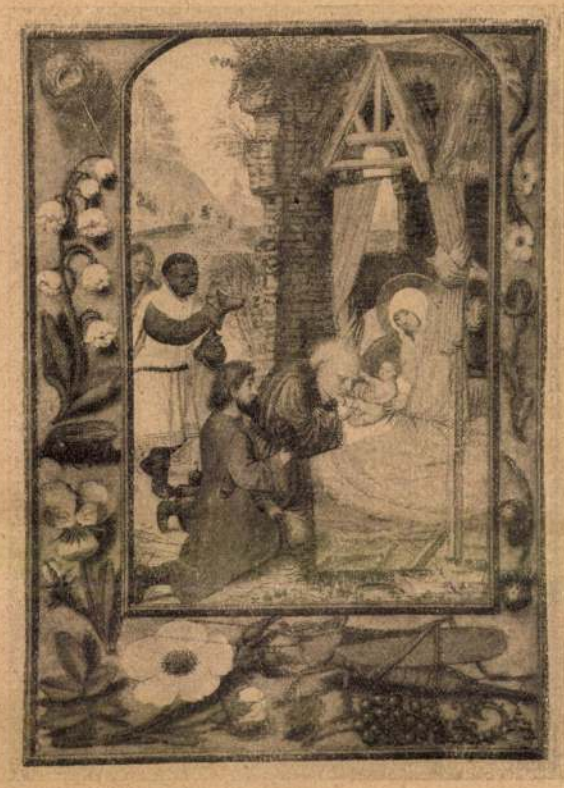

FLAMAND MINIATÜR A XV. SZ. VÉGÉRŐL.

czél felé. Egyre mozgalmasabbá lesz úgy a kifejezésben, mint a rajzolatban. Népes drámai jeleneteket választ ki. Az alakok belső szenvedelemben izzanak, patetikus taglejtéseket, a pillanatnyi föllobbanás látszatát keltő mozdulatokat végeznek. A belső mozgalmasságnak megfelelően az ábrázolási eszközök is átalakulnak: a ruházat lobog, mintha szél hajtaná, a körvonalak nyugtalan megszakításokkal, egyenetlenül rohannak tova. A belső feszültség szinte szétveti az alakokat, a formák, contourok fölbomlanak: a barok stíl tünetei ezek, melyek minden nagy művészeti korszakot lezárnak. Az önmagát fölemésztő karoling-miniatürművészet után nyugalmi állapot jött létre, a miniatür fejlődésére meglehetősen meddő korszak köszöntött be, melybe antik és bizánczi hatások hoznak némi változatosságot, s melynek aránylag legjelentékenyebb eseményei német földön játszódnak le. A XIII. században Francziaország veszi föl a tiszta karoling művészettől elejtett fonalat. Az ír miniatürtől a karolingon keresztül egyenes vonalban történik a fejlődés. A franczia miniatür elvileg ugyanazon alapon áll, mint az ír. Főczélja a diszítés, a melynek érdekében egységesen stilizál mindent, s lemond az ábrázolás realisztikus eszközeiről, melyeknek pedig, kifogástalan formai synthésisének tanusága szerint, teljes birtokában van. Fegyelmezettsége az emberi alakkal s jelenetes ábrázolásokkal szemben is érvényesül. Vonalas síkábrázolásban adja úgy a növényi eredetű diszítményt, mint az emberi alakot. A szineket egységes tónusban rakja föl, s mint a rajzban, úgy ebben is föláldozza a természet hű megfigyelését a diszítés elve érdekében; ha a szinakkord úgy kivánja, habozás nélkül festi a füvet kékre, az eget zöldre. További sajátsága a franczia miniatürnek, hogy a diszített lapot elárasztja a csodás lelkigazdagságú középkor szimbolisztikus, legtöbbször fantasztikus alkatú alakjaival, melyeket szeret groteszk vonatkozásban szerepeltetni (drôleries). A franczia miniatür e jellege legtisztábban 1250—1350 közt jut érvényre; ez idő a miniatür egyetemes történetének legszebb virágzási korszaka. Bár később, a XIV. század második felében főként angol hatás következtében mind több realisztikus jegy vonul a franczia miniatürbe, mely a XV. században a flamand codex diszítés unszolására mindinkább elveszti diszítő jellegét, s képszerűvé lesz: még a XV. század végén is találkozunk a régi nemzeti miniatür stil erős nyomaival (figyeljük meg pl. egyik képünkön a térdeplő alak geometrikusan mustrázott, kárpitként ható köpenyét).

1300 tájt a franczia miniatür stilje diktál csaknem egész Európában. Jelentékeny hatást tett Olaszországban is, kivált a középkori olasz miniatürfestészet két fő góczpontjában: Bolognában és Nápolyban. Nagyban hozzájárult, hogy az Itáliában addig divó bizantinikus miniatür átolaszosodjék. A XIV. század második felében már teljesen kialakult a sajátosan olasz miniatürstil, a mely jó szolgálatot teljesít a nagy festészetnek is, annak útját egyengeti, renaissanceszá serdülését előkészíti. A XV. században megfordul a helyzet. A festészet érezteti hatását a miniatürre. Képszerű ábrázolásra törekszik. Igen gyakran átmásolja a nagy festészet népszerű typusait és compositióit a pergamenre. Az oltárkép- és falfestő babérjaira áhítozik, annak eszközeivel dolgozik, félretéve a kodexek anyagának és a diszítés rendeltetésének megfelelő saját ábrázolási eszközeit. E törekvésében annyira megy, hogy nemcsak egész jelenetet teljes képszerűséggel ábrázol, hanem a jelenetet, az oltárképek kereteit a csalódásig utánzó rámába foglalja (l. képünket). Az olasz miniatür a francziával és a flamanddal párhuzamos s a következő századokban egyre fokozódó e hanyatlását nemcsak azon külső ok idézte elő, hogy a könyvnyomtatás és a xylographia föltalálásával és elterjedésével szinte feleslegessé vált, hanem a belső fejlődés azon szükségszerűségénél fogva is, hogy mint műfaj kiélte magát, újat már nem tudott teremteni, tökéletesebb diszítési eszközöket nem tudott fejleszteni s így idegenbe ment kölcsönözni. A miniatür születésénél az irással esik egybe, halálánál pedig a nagy festészettel.

Magyarországon sajátosan nemzeti miniatürstil nem alakult ki s ha külföldi mintákat utánoztunk, se értünk el még csak másodrendüeknek mondható eredményeket sem. Ennek a történeti igazságnak elhallgatása a tények nem ismerését, vagy, a mi még súlyosabb, tudatos önámitást árulna el. Délibábos tudósok a Corvin-kodexek, azaz a Mátyás király nagyszabású budai könyvtárában volt kodexek miniatürjeiben valami megmagyarázhatlan módon egységes stilt vélnek fölfedezni. Pedig az egyes példányoknak, vagy az ugyanegy művésztől készitett példánycsoportoknak művészetileg csak annyi közük van egymáshoz, hogy valaha ugyanegy könyvtárban, a Mátyás könyvtárában állottak.

MINIATÜR FRANCZIA BIBLIÁBÓL. XIII. SZ.

FRANCZIA MINIATÜR A XIV. SZ. ELEJÉRŐL.

MINIATÜR ÍR CODEXBŐL. KR. U. 700 KÖR.

AZ IXTAXIHUATL (ALVÓ MENYASSZONY) HEGYE.

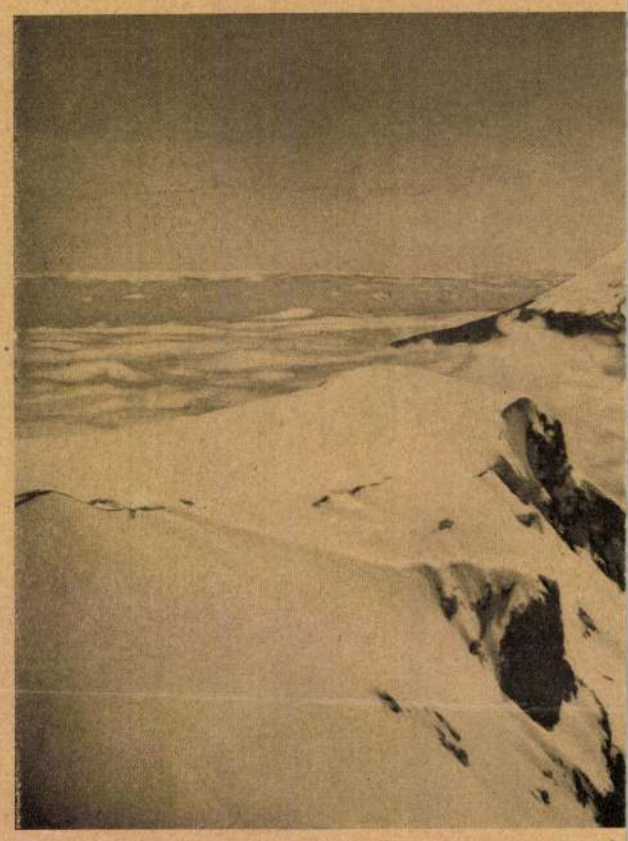

A POPOCATEPETL

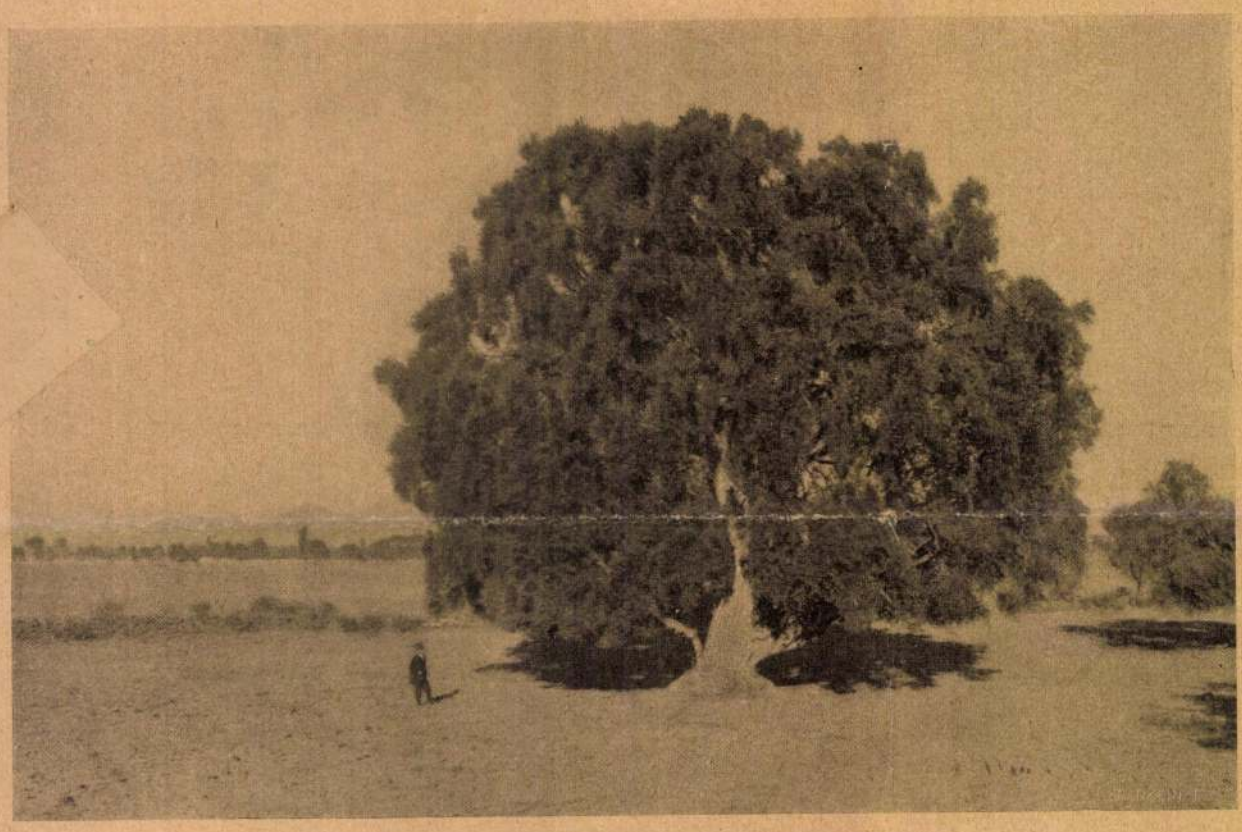

NEGYVENKÉT MÉTER MAGAS OLAJFA.

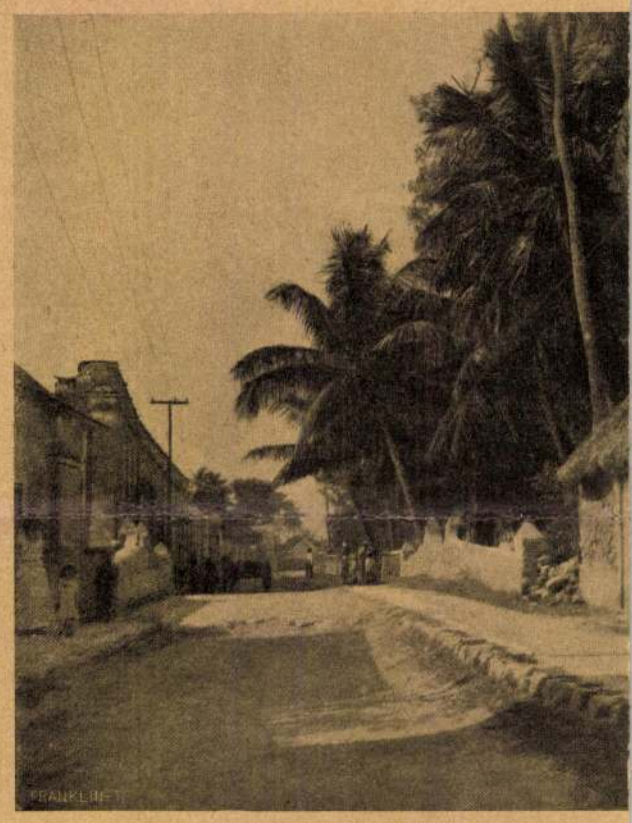

CAMPECHE TRÓPUSI FALU EGY

HETI VÁSÁR «AMECA MECA» KÖZSÉGBEN.

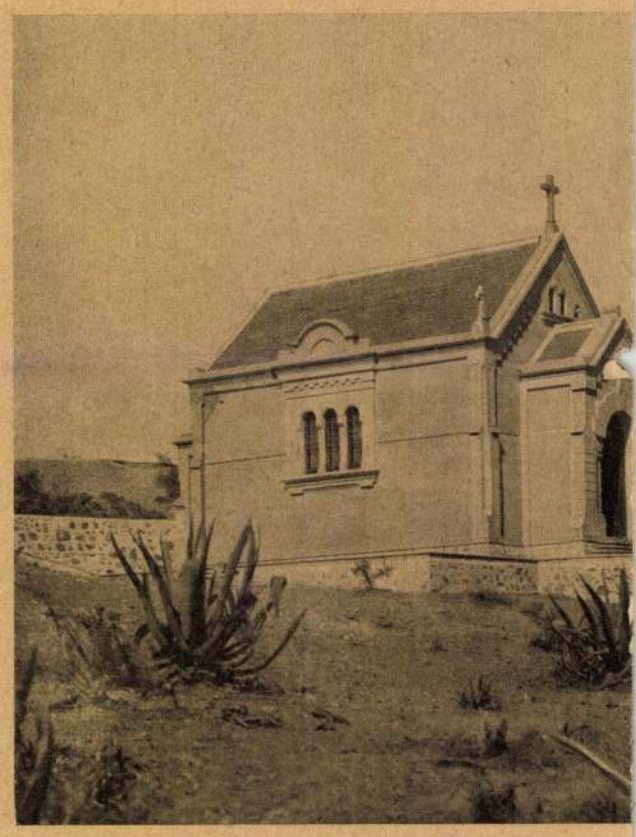

MIKSA CSÁSZÁR MAUZOLEUMA, MELY A

MEXIKÓI KÉPEK. — TÓTH ALBERT, A MEXI

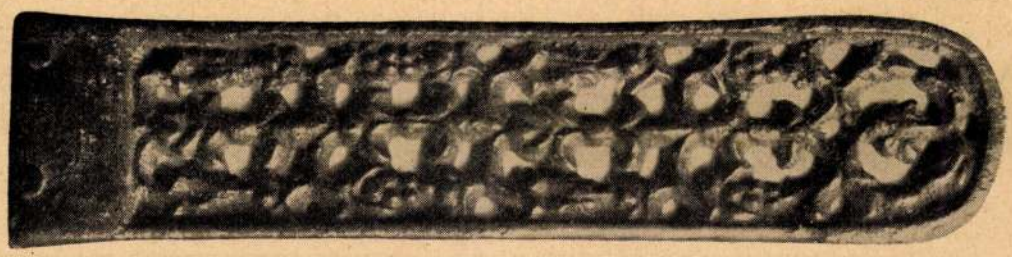

Bronz-szíjvég, szőlőfürt- és sziromlevél-motívummal.

Bronz-szíjvég. Állatviaskodási jelenet, a két szélső állat marcangolja a középsőt. Lelőhelye: Bugyi.

Szőlőfürt-díszítésű szíjvég.

Bronz-szíjvég. A díszítés motívuma állatot marcangoló griff. Lelőhelye: Szentes-Öreghegy.

Bronz-szíjvég laposlevelű indával díszítve. Lelőhelye: Szentes-Lapistó.
A legfelső kissé kisebbítve, a többi eredeti nagyságban.
(Mind az öt tárgy a Magyar Történeti Múzeumban.)

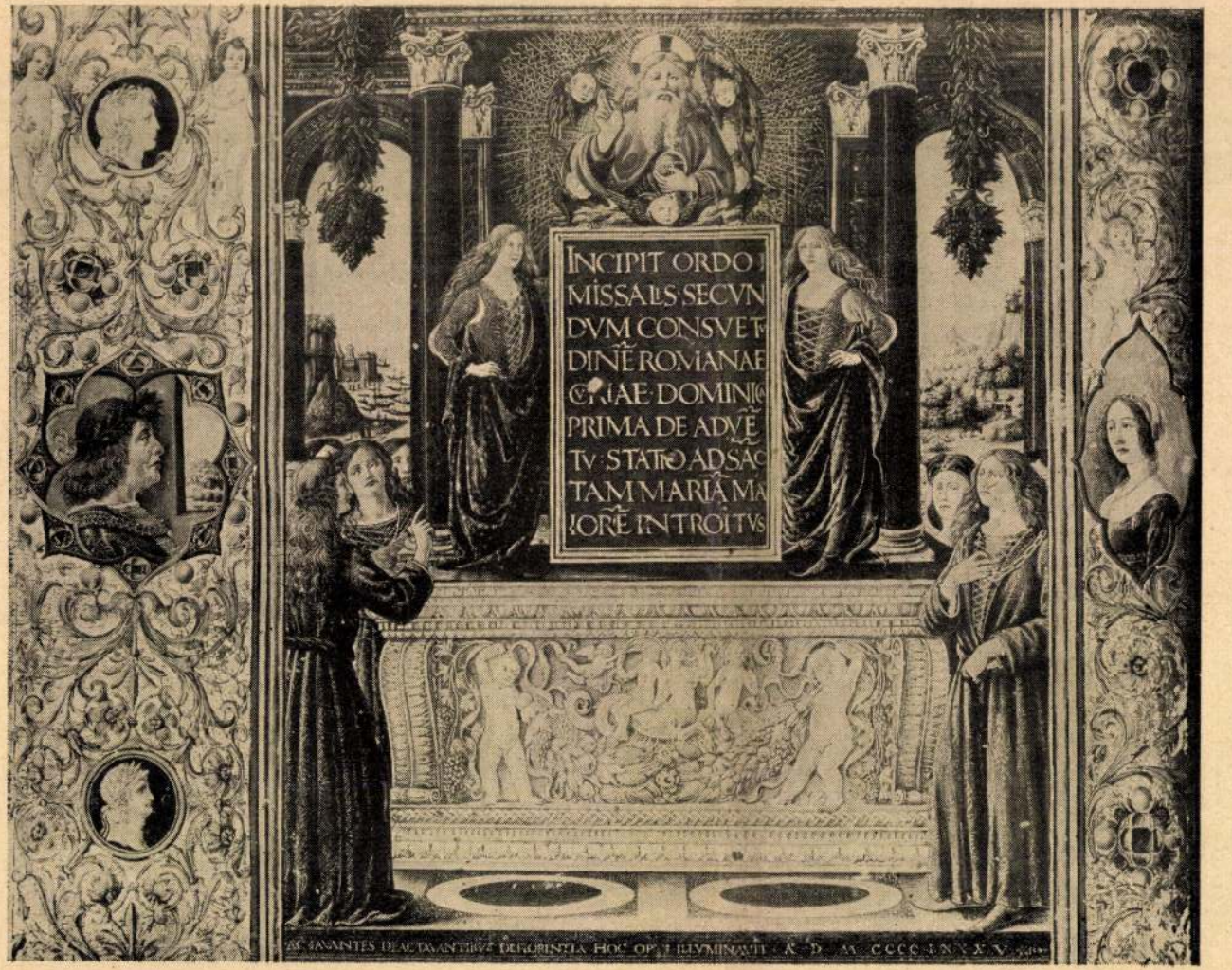

Részlet Attavante Mátyás király számára 1485-ben festett misszáléjából.

A két nagy medaillonban Mátyás és Beatrix arcképe. A pompás remekművet Mária özvegy királyné Mohács után magával vitte Brüsszelbe. Igy került az ottani Bibliothèque Royal-ba s annak ma egyik kiváló értéke.

Zej. Idole Lex. III. K. 43. tábla

Áttekintő térkép

Áttekintő térkép, arra szolgál, hogy valamely vidék legfőbb földrajzi vonásait: főfolyóit, főhegyeit, főútvonalait, legnagyobb városait bemutassa.

Áttelelтetés *a méhészetben.* A méhek késő ősztől kora tavaszig a szabadban nem találnak élelmet; ezért és a hideg idő miatt, ki sem repülnek a lakásukból, hanem téli pihenőre helyezkednek el és csak a melegebb napokon hagyják el rövid időre lakásukat. Áttelelésükben a méhész is segítségükre van, amennyiben megfelelő élelemmel és melegtartó lakással látja el a méhcsaládokat. Október második felétől kezdődően 6—8 lépen csomóba verődnek a méhek és március elejéig dermedt állapotban maradnak. Ezalatt minimális élelmet fogyasztanak, alig fiasítanak, megszüntetnek minden munkát és csak csekély számban szaporodnak. Az áttelelő méhek között, az anyán kívül, csak dolgozóméhek vannak. A hímneműeket (heréket) még jóval a telelés előtt kiheztetik és így irtják ki a dolgozók. Az Á. történhetik a szabadban v. zárt helyiségben (méhes, kamra, pince és verem); az előbbi módszer gazdaságosabbnak bizonyult.

Atterberg *Kurt,* svéd zeneszerző, *1887. Szimfóniákat, zenekari szvitteket, operákat, baletteket írt; a svéd népzene elemeit szerencsésen alkalmazta műveiben.

Atterbom [—um] *Per Daniel Amadeus,* svéd költő, *1790, †1855. A svéd romanticizmus megindítója. Néhány kortársával megalapította Upsalában az *Aurora-Szövetséget (1807)* és kiadta a *Phosphoros* c. irodalmi folyóiratot, melyben romantikus szellemű költeményeit és irodalmi dolgozatait közölte. Megindította az első svéd irodalmi szakfolyóiratot (1813—24). Legnépszerűbb költői műve: *Lycksalighetens ö* (A boldogság szigete, 1824—27). Jelentősége a svéd irodalomban Vörösmarty Mihályéval hasonlítható össze.

Áttérés más vallásra, a vallásszabadság alkatrésze. A vallásszabadságról szóló törvény (1895. évi XLIII. t.-c.) értelmében minden egyénnek, aki 18. életévét betöltötte, bizonyos formaságok betartása mellett joga van más vallásra áttérni, de tartozásait az elhagyott felekezettel szemben az új felekezetbe való belépés idejéig, ha pedig felekezeten kívüli marad, még 5 évig teljesíteni köteles. Az áttérni kívánónak, 2 tanu jelenlétében, legalább 2 heti, de legfeljebb egy hónapi időközben, két ízben fel kell keresnie egyházközségének lelkészét és annál be kell jelentenie, ill. fenn kell tartania áttérési szándékát; erről az eljárásról a lelkész, ill. a tanúk által kiállított bizonyítványokat be kell mutatni a közigazgatási hatóságnak, amely az áttérésről mindkét lelkészt értesíti. 18 éven aluli egyének vallásukat csak kivételesen változtathatják meg (pl. a szülők egyvallásra térése esetében); férjes nők azonban akkor is áttérhetnek, ha még nem 18 évesek.

Átterjedés, orvostudományi műszó, jelenti valamely szervrész, v. szövet gyulladásának v. rosszindulatú, daganatos elfajulásának a közvetlen környezetre való továhaladását. Az Á. beszűrődés *(infiltratio)* formájában történik, ami a szövetréseken, nyirokutakon, ill. a vérerek útján jön létre. Ha a kóros folyamatot a nyirokutak, v. a vérkeringés már távolabbi, nem közvetlenül szomszédos szervekbe viszik, akkor nem Á.-ről, hanem *áttétel*ről (l. o.) beszélünk.

Atter-tó *(Attersee, Kammersee),* a Salzkammergut legnagyobb tava Felsőausztriában, 20 km hosszú, 2—4 km széles. Halban gazdag, partjain látogatott üdülő- és fürdőhelyek vannak, pl. Weissenbach, Unterach.

Attestatum (latin), a. m. bizonylat, bizonyítvány.

Áttétel. 1. Orvostudományi műszó *(metastasis),* jelenti a rosszindulatú daganatok sejtjeinek azt a képességét, hogy azok, a vér- és nyirokáram által tovasodortatva, az elsődleges daganattól távol, valamely szerv hajszálereiben fennakadnak s ott újból növekedésnek indulnak. Megtelepedésük helyén az eredeti daganatnak megfelelően, azzal szövettanilag is teljesen azonos új daganatot okoznak. A rák a nyirokerek útján, a sarcoma inkább a vérerek útján okoz Á.-t. **2.** Műszaki kifejezés, másképp: *módosítás,* a mechanikai közlőműveknek az a jellemzője, amely a módosított munkasebesség megváltozásának arányát fejezi ki a kisebbik sebesség többszörösében. A sebességgel együtt, de fordított arányban az erő is módosul és pedig olyan értelemben, hogy — a közlőmű elemeinek súrlódását nem tekintve — az erő és sebesség szorzata változatlan marad. Pl. a mozgó csiga kétszeres Á.-t ad, mert a csiga tengelyére akasztott terhet a kötél szabad végének meghúzásával kb. félakkora erővel, de pontosan kétszer akkora sebességgel kell emelni, hogy ugyanolyan gyorsan emelkedjék, mint Á. nélkül. Forgó mozgást módosító elempárok (fogaskerék-, csavarhajtás, szíj- és kötélhajtás) Á.-e a két tengely szögsebességének v. fordulatszámának arányában jut kifejezésre, de fogaskerékpároknál a fogszámok arányából, — szíjhajtásnál a tárcsaátmérők arányából is kiszámítható. A kerékművek (emelőgépek, óraművek) többszörös Á.-e az egymásba kapcsolódó elempárok Á.-ének szorzatából számítható ki. Kézi hajtású gépek Á.-e rendszerint lassító Á., mert ezzel az izomerő megsokszorozható.

Áttetsző közeg, az, amely a ráeső fény egy részét szétszórja, másik részét pedig változatlanul átengedi. L. *Átlátszóság.*

Atti *Bartolommeo, l'Ungaro,* nyilván magyar eredetű festő Mantovában, 1428-ban.

Atticizmus, a késői görög prózairodalomnak az az iránya, mely nyelvében, stílusában a klasszikus-kori attikai írókat követte. Jelentősége főleg a szónoklatban ér-

Atropa, l. *Nadragulya.*

Atrophia, élettani és orvostudományi műszó, egyes szervek v. az egész szervezet sorvadása, az egyes szervek nagyságának v. számának megfogyatkozása, hiányos fejlődés (hypoplasia), továbbá táplálékhiány, változott táplálkozás v. nemhasználat *(A. inactivitatis)* következtében. Beszélnek izom-, látóideg- stb. A.-ról; okok tekintetében öregségi A.-ról, mérgezési A.-ról, a működés hiányából fakadt A.-ról és főként táplálkozási zavar okozta A.-ról. A gerinctelenek koplalás következtében súlyuk kilenctizedét is elveszíthetik, az emlősök legföljebb háromötödét, ezen túl már a halál következik. Előbb mindig azok a szervek sorvadnak el, melyek az egyénre nézve a legkisebb jelentőségűek. A.-nak, más néven atrepsiának (l. o.) nevezik a csecsemőkori sorvadást is.

Atropin, $C_{17}H_{23}NO_3$ összetételű, igen mérges alkaloida; a Solanaceák növénycsaládjának közös mérge. Hazánkban 3 A.-t tartalmazó növény fordul elő: az *Atropa belladonna* (maszlagos nadragulya), a *Datura stramonium* (maszlagos redőszirom) és a *Hyoscyamus niger* (beléndek). Az A.-t 1%-os oldat alakjában a szemészetben használják, a pupilla tágítására és 0.001 gr-os adagokban, belsőleg, erős izzadás és az emésztőtraktus görcsei ellen. Nagyobb adagokban heves méreg. Hatására megbénulnak az ú. n. parasympathicus idegvégződések, ennek következtében a nyálelválasztás elapad, a garat kiszárad, nyelési képtelenség lép fel, a bőr száraz és vörhenyszerűen kiütéses lesz, a szív, gátló idegének bénulása folytán, igen szaporán ver. Súlyos mérgezés esetén (7—8 centigramm) megtámadja az agyi központokat, őrjöngő deliriumot, majd a légzőcentrum bénításával halált okoz.

Atropis, növény, l. *Puccinellia.*

Atropos, a görög hitregében a három sorsistennő *(Moira)* egyike. Az újkori képzőművészet és költészet úgy szokta elkülöníteni a három istennő hatáskörét, hogy *Klotho* fonja, *Lachesis* eregeti, *A.* elvágja az élet fonalát. A Moirák a római Párkáknak felelnek meg.

Átruházás, jogi műszó. Jogok és kötelezettségek Á.-a abban áll, hogy a jogosult v. kötelezett az Á. tárgyát, lényegének és tartalmának sérelme nélkül, érvényesen átadja.

Atta *Titus Quintius,* a római tárgyú római vígjáték művelője, †Kr. e. 78. Kevés, ránk maradt töredékében elevenség és erő nyilvánul meg.

Attacca (olasz, a. m. „kösd hozzá"), zenei műszó egyes középső darabok, tételek végén; jelenti, hogy szünet nélkül, rögtön kezdődjék a következő rész.

Attaché, l. *Attasé.*

Attacus, l. *Selyemszövőlepke.*

Attak (francia: *attaque),* a. m. roham (l. o.).

Attala, kk. Somogy vm. igali j.-ában, a budapest—gyékényesi vasútvonal mellett; vasútállomása A.-Csoma. (1930) 1142 lak. Nevét régebben egy, a XII. sz.-ban említett Villa Attila-val hozták kapcsolatba s itt sejtették Attila sírját.

Attalea, a pálmák családjába tartozó növénynemzetség; 25 faja Amerika trópusi vidékein él. A braziliai *A. funifera* levélhüvelyeiből a *piaszava-rost* készül; a honduraszi *A. cohune* csontkemény termése esztergályozható.

Attalia (mai nevén *Adália*), görög város Kisázsia DK.-i részén; alapította II. Attalos pergamoni király.

Attalos, ókori hadvezérek és uralkodók neve. **1.** II. Fülöp makedon király hadvezére, akit Nagy Sándor megöletett. **2.** Pergamoni király, az Attalidák dinasztiájának leghíresebb tagja, *269, †191. Kr. e. Leverte a Kisázsiába betört galatákat s velük vetélytársát, Antiochost; váltakozó sikerű harcokban jelentősen megnövelte birodalmát. Könyvtárt alapított és remekművű oltárt emelt Pergamonban. **3.** *Philometor,* az előbbi unokája, † Kr. e. 133. Országát végrendeletében Rómára hagyta.

Attalus, Ny.-római császár, akit Honorius ellenében Alarich emelt trónra (Kr. u. 409). Később száműzték.

Attaque, l. *Roham.*

Attasé (attaché, francia, a. m. beosztott). A. elnevezéssel a külügyi szolgálat alkalmazottai közül a következőket jelölik meg: **1.** A követségi státus fogalmazási karába tartozó, legalsóbb (nálunk IX.) rangosztálybeli tisztviselőket. Ezek idővel követségi titkárok, követségi tanácsosok, majd pedig, a követségi státus ranglétrájának legmagasabb fokán, esetleg követek lesznek. **2.** A követséghez beosztott *katonai* A.-kat, akiket a honvédelmi igazgatás küld ki. Katonai rangjukat megtartják és megbízatásuk, amely rendszerint csak időleges, csak a katonai igazgatással kapcsolatos teendőkre terjed ki. **3.** A *tengerészeti* A.-kat, akiket egyes államok a haditengerészet kebeléből küldenek ki. **4.** A *sajtó-* A.-kat és *kereskedelmi* A.-kat, akik különleges teendők végzésével vannak megbízva.

Attavante, olasz miniatúrafestő, *1452, †1517 előtt. Kódex-miniatúráinak előkelő ízlésű dísze, színeinek gazdagsága s a megmunkálás gondossága messze földön nagy hírt szerzett firenzei műhelyének. A kor legnagyobb könyvbarátai, a Mediciek, az urbinói herceg elhalmozták megrendeléseikkel. Legnagyobb mecénása Mátyás király volt, akinek számára nagyszámú könyvet díszített miniatúráival. Ezek a Korvinák közt a legértékesebbek közé tartoznak. Köztük díszes helyet foglal el a *„brüsszeli misszále"*, Mátyás király és Beatrix királyné képmásával *(l. 43. sz. képtábla),* továbbá Capellának *De nuptiis Mercurii et Philologiae* c. könyve, páratlanul finom miniatúrákkal.

Új Idők Lex. III. k.

Addavanto

wed

Katolikus Lexikon

I, 125. l.

VASÁRNAP

12

Kat. Szent család
Prot. Ernő
Új-g. Taciána

N. k. 7.30, ny. 16.16.

HÉTFŐ

13

Kat. Veronika
Prot. Vidor
Új-g. Hermil

KEDD

14

Kat. Hilár pk. ea.
Prot. Bódog
Új-g. Szinai vtk.

SZERDA

15

Attavante

wód

Horvirodnův II.

110 l. 125,
128, 149 l.

Temető, hajdubagosi daraboshegyi

X. 91.

Sajátkezű kevérbe jelentekezy vagy befejezetlen munkák

A bécsi nemzeti könyvtárban: S. Augustinus, ~~1485-90~~ (Cod. Lat. 653), S. Hieronymus, 1485-90 (Cod. Lat. 654), a firenzei Laurentiana könyvtárban: Biblia, 1490 (Plut. 15. Cod. 15), Domitius Calderinus ~~1485-90~~ (Aquisti dom 233.), a milanói Trivulsio könyvtárban: Horatius-Porphirius, ~~1485-90~~ (MS 818), a modenai Estei-könyvtárban: S. Augustinus, ~~1485-90~~, (Cod. Lat. 436.) ~~(L. 4.49)~~, S. Ambrosius, (Cod. Lat. 439) ~~1485-90~~ ~~(L. 4.18)~~ (Cod. Lat. 449), S. Gregorius ~~1485-90~~, az olmücz főrzékeszegyházi kajtalam levéltárban: L. B. Alberti ~~1485-90~~ (Cod. Lat. C.o. 330), a párizsi nemzeti könyvtárban: Ptolomaeus-Angelus, ~~1485-90~~ (Cod. Lat. 8834), S. Hieronymus, 1488 (Cod. Lat. 16839), a stuttgarti nemzeti könyvtárban: S. Augustinus ~~1485-90~~ (♀ Fol. 152), a leningrádi ~~köz~~ ~~köz~~ ~~csárzar~~ köz könyvtárban: S. J. Chry- (cyklus Eremitage)

P (Cod. Lat. Theol. et Philos. Fol. 152)

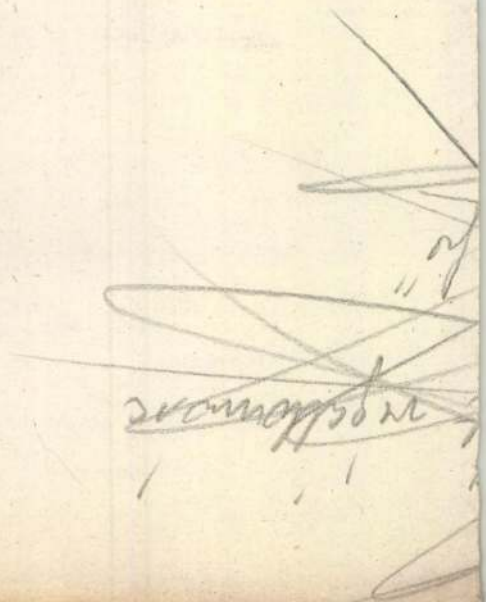

A mühelye

A modenai Estei-Könyvtárban: Miscellanea, 1487 (Cod. Lat. 391. ~~a. g. 4. 22.~~), Dyonisios Halicarnassos. 1485-90 (Cod. Lat. 435 ~~α. Q. 4. 4~~), Ammianus Marcellinus, 1488 (Cod. Lat. 425 ~~α. Q. 4. 17~~), Georgius Merula, 1485-90 (Cod. Lat. 491 ~~α. S. 4. 7~~), S. Thomas (Aquinas ~~1485-90~~, (Cod. Lat. 432.) ~~α. W. 1. 8~~), a wolfenbütteli ~~[illegible]~~ orsz. Könyvtárban: Syn. Platon-Ficinus 1484-90 ~~[illegible]~~ Priscianus Lydus-Ficinus, ~~[illegible]~~ 1484-90, (~~Fontius 1487-90~~. ~~[illegible]~~ (10. Aug.) Bartholomeus Fontius (43. Aug) ~~[illegible]~~ (2. Aug.)

tes kas-
dra megy

zostomus, 1788–90, athorni
quinquennium konzept arbeit; Naldus
Naldius (Cod. Lat.-R. Fol.
21)

A héderváry Héderváry kétemelet
télyt, melynek eredete a XVI. század
vissza, iskolai célokra szolgál.

A · modora

A firenzei Laurentiana könyvtárban: S. Augustinus 1489 (Plut. 12. Cod. 10.), Isidorus Hispalensis 1490 (Plut. 21. Cod. 18.), Appianus-Candidus, 1485-90 (Plut. 68. Cod. 19.), Ficinus Marsilius, 1489 (Plut. 73 Cod. 39.)

Ad Brusszeli Missale

A Kodex a brüsszeli nemzeti könyvtárban.
(MS 9008. sz. Latin. perg. kézirat 2-r. 430 l.) A kéziratot
Mária magyar királyne II. Lajos özvegye
vitte el Budáról a németalföldi hely-
tartok két evszázadonát erre a
misekönyvre tettek kezüret, mikor az
alkotmányra felesküdtek.

1484
1452
32

4. A bécsi császári udvari könyvtárban: *S. Athanasii Commentarius in Epistolas S. Pauli ad Romanos e graeco in latinum traductus a Christophoro de Persona.* Két címlappal,

53

ante

a másodikon Mátyás címere fölé báró Werther címere van festve.

Bécsi Athanasius
Wien. Nat. Bibl.
(Cod. Lat. 656.)
61-62. f.

azt az 1900-ik évi deczember hó 31-iki anapotokat feltüntető adatokkal kijavítva s egyáltalán a szükséges bővítésekkel ellátva — nem feledkezve meg különösen a gyüjteménynek az I-ső évfolyamból esetleg kimaradt részeiről — a II-ik évfolyam részére legkésőbb folyó évi márczius hó 15-ig visszaküldeni sziveskedjék.

Egyszersmind kérem az intézetre vonatkozó önálló kiadványok, vagy kisebb-nagyobb közlemények egy példányának — esetleg azok pontos czimének — szives beküldését.

Budapest, 1901 február hó 25.

Kiváló tisztelettel

Szalay Imre, s. k.

miniszteri tanácsos, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjének helyettese.

1401 Közat és füzet

800 — 1000 Korona évi javadalom

2458. Budapest, Athenaeum.

Attavante, di Gabriello di Vante di Francesco di Bartolo, olasz miniatűrfestő; született 1452-ben valószínűleg Castelfiorentinoban, megh. 1517 után alighanem Firenzében. A középkor egyik leghíresebb miniatora. Életéről úgyszólván semmit sem jegyeztek fel kortársai s így alig tudunk valamit róla. Milanesi azt hiszi, hogy Francesco d'Antonio del Cherico (l. o.), a szintén nagyhírű miniator tanítványa volt, de mindezideig ez sem nyert beigazolást. Igen korán nagy hírnévre tett szert, s egészen fiatalember volt még, mikor már Európa legelőkelőbb fejedelmeinek megrendeléseivel és bizalmával dicsekedhetett. A XV. század második felében élt kiváló műbarátok közül azonban egyik sem foglalkoztatta annyit, mint Hunyadi Mátyás, a magyar király. Adataink szerint 1485—1492-ig a Corvina számára festett codexek foglalták le minden tevékenységét, valószínű azonban, hogy Mátyás már 1485 előtt is foglalkoztatta, mert öt év alatt lehetetlenség lett volna mindazon kéziratokat illuminálni, melyeket, mint általa festetteket ismerünk. A nagy király és neje, Beatrix nagy becsben tartották A. munkáit s fejedelmi codexeit fejedelmileg fizették. Egy, a brüsszeli levéltárban felfedezett bányaszámadásból értesülünk, hogy 1490-ben Beatrix királyné 6956 frankot fizetett ki a művésznek. Ha figyelembe vesszük, hogy Mátyás az ő megrendeléseiért külön fizetett, s ha meggondoljuk, hogy ez legnagyszerűbb művét, az u. n. Brüsszeli Missalét még 1487-ben megküldte a királynak, elképzelhető, hogy milyen összegekkel fizette meg Mátyás A. művészetét. Ilyen körülmények közt nincs okunk kételkedni abban, hogy a művész többször felkereste bőkezű pártfogójának udvarát s a megrendelések egy részének talán ott is tett eleget. Hogy A. Magyarországon járt, Berzeviczy Albert abból következteti, hogy a firenzei állami levéltár adatai szerint nyoma van egy A. nevű firenzei polgár üzleti ügyekben való magyarországi tartózkodásának. Má-

A művész személyes körülményeiről még csak annyit tudunk, hogy 1494-ben megnősült, neje azonban egy év multva elhalálozván, 1495-ben újra oltár elé lépett. 1491-ben házat vett Firenzében s ugyanitt 1517-ben még élt.

Jelzéssel ellátott Corvin codexei a következő oszlanak meg az európai könyvtárak között: brüsszeli királyi könyvtár 1, római vatikáni könyvtár 1, velenczei szent Márk könyvtár 1, modenai könyvtár 5, bécsi császári udvari könyvtár 2, budapesti M. N. Múzeum könyvtára 1, pisai állami levéltár 1 codex.

LVÁNÍTÁS ÉS FONTOSABB

TELEKKÖNYVI ADATOK

TULAJDONOS

szkán oszlopon ül, XVIII. század.

mint kősziklán állva szónokol. Előtte a figyelő sokaság, nők és férfiak, köztük az első sorban Mátyás és Beatrix. A hollós czímer e kötet minden díszlapján ott van,

betűkkel s a Missaléhoz hasonló miniature-

Csontosi összeállítása szerint kiállítási jellemöknél fogva a következő Corvin codexek tekinthetők még A. által illuminálta knak.

A bécsi császári udvari könyvtárban lévő két, kétségtelenül A. által festett Corvin codex címe: *Sancti Augustini Epistolae et aliorum* és *Sancti Hyeronimi Commentaria in Esechielem prophetam.* Az előbbi fényes kiállítású hártya kézirat, két művészi kivitelű címlappal. Az első címlevél üres lapján a könyvárús, vagy a közvetítő jegyzete fekete cursiv betűkkel olvasható: *Attavantes pinsit.* A második lapon fényes kiállítású koszorúban kék alapon arany betűkkel a könyv címe olvasható. A mesteri kivitelű lombozatos díszítések közt fönn egy aranygyűrű csúcsos gyémántkővel, lent arany méhköpű látható. Ezzel szemben van a második címlap, mely fényes díszkerettel bír s aranyos és színes lapszéli lombozatos díszítések közt boglárokat és miniatureöket tüntet föl. A felső szélben van az ország pólyás címere s az alsóban Mátyás király címere a magyar-, dalmát- és csehországi jelvényekből összeállítva. A szívpaizsban a gyűrűs holló nem kék, hanem ezüst mezőben van festve, amit Csontosi az A. által festett Corvin codexek egyik lényeges ismertetőjeléül tekint. A jobboldali lapszélen arany méhköpű, vedres kút, a balban arany hordó és homokóra látható. Ezen emblemák leginkább az A. által festett codexekben jönnek elő. Az initiale

17
17
8

---

42 : 12 = 35,5
16·500

18. 15,5
75
35
110

110

(A bécsi nemzeti könyvtárban: S. Aurelii Augustini epistolae et epistolae aliorum ad Augustinum CXCIII. (Cod. Lat. 653.) Latin perg. kézirat, 2-r. 381 l. és S. Hieronymi commentaria in Ezechielem prophetam. (Cod. Lat. 654.) Lat. perg. kézirat, 2-r. 333)

szent Ágoston püspököt főpapi tallárban ábrázolja, amint nyitott könyvből olvas. A kézirat pazar fénynyel van kiállítva, a hártya finom minőségű, az írás kerek és szabályos; a szöveget nagyszámú polychromba foglalt arany kezdő díszíti. Másolóját nem ismerjük. A másik bécsi codex az előbbinél fényesebb kiállítású, két címlappal. Az első címlap üres oldalán van az előbbi kéziratban is látható jegyzet ugyanazon kéztől: *Attavantes pinsit.* A másik lapon van a könyv címe az előbbihez hasonló kiállításban. A másik címlap sokkal fényesebb, s vörös, zöld és kék alapon arany lombozatos díszítéseket és miniatureöket tüntet fel A. ismert emblemáival. Az initiale miniature szent Jeromost bibornoki öltözetben ábrázolja, fején bibornoki kalap, kezében nyitott könyv. A kézirat írása nagyobb és díszesebb, mint az előbbié; a szövegben számos polychrom

arany initiale látható. Ezenkívül a fejezetek elején fényes kivitelű lombozatos lapszéli díszítések vannak, nagy routinnal festett initiale miniatureökkel, melyek egy-egy szentnek mellképét ábrázolják. Ilyen lapszéli díszítés összesen 11 van a codexben. A kézirat végén a másolótól a következő jegyzet maradt fenn: Nicolaus presbiter Faventinus scripsit.

ary - Kovách Elvira *Lipótvár 1872 Bp-en Ypsly Sándor és Honti Sándor nál tan.
RT. 363 l. 1913 óta kiállít

Firenze

3

A pisai állami levéltárban 1888-ban Abel Jenő dr. fedezte fel a művésznek egy Calderini Commentarium in Juvenalem czímű ~~jelzett~~ codexét, melynek két czímlapja van és miniatureökkel, Corvin-emblemákkal, díszkerettel és Corvin-czímerrel ékesített. A codex első levelének első lapján kék festékkel írt következő signatura olvasható: *Attavantes de Florentia pinsit.*

Domitii

(85 m)

Jelenleg a firenzei Laurenziana-könyvtárban (Aquisti e doni 233, lat. perg kézirat, 2-r. 281 l.

Leningrad

5. A pétervári császári könyvtárban: *Joannis Chrysostomi Omeliae in Epistolam ad Corinthios* czímű codex, két czímlappal. 132

1—3. A modenai könyvtárban: *Ammianus Marcellinus, Dionysius Halicarnassus* és *Augustinus contra Faustum.*

A modenai Corvin codexek közül ötnek (*Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Gregorius* és *Thomas Aquinatis*) az első czímlevél első üres lapján egykorú és ugyanazon kéztől fekete vékony olasz cursiv betűkkel a következő bejegyzés látható: *Attavantes pinsit.*

atkai Endre: Sopron környékének mú-
.Sopron,1932,32 l.

11. Az olmützi főkáptalani levéltárban: *Leonis Baptistae Alberti De Re Aedificatoria.* Két fényes címlapja van és Corvin-emblemákkal, medaillonba foglalt miniature képekkel, nagyobb és kisebb initialékkal, gazdag lapszéli díszítésekkel ékes, eredeti bőrkötésben. A díszítési motivumok az építészet köréből vannak véve. A codex valamikor Filipecz János váradi püspöké volt, amint ezt a kéziratban lévő sajátkezű bejegyzése tanusítja.

7. A párisi nemzeti könyvtárban: *Divi Hieronymi Breviarium in Psalmos David* című codex. Másolta Mátyás király számára 1488 febr. 29-én Antonius Sinibaldus. Két címlappal.

6. A stuttgarti kir. nyilvános könyvtárban: *S. Augustini Expositio in Psalmos David a primo usque in LVII.* című codex. Két címlappal eredeti préselt bőrkötéssel, préselt arany virágdíszszel s mindenik táblán két paizszsal, melyekből az egyik a gyűrűs hollót, a másik a magyar és cseh címert tünteti fel.

9. A thorni gymnasiumi könyvtárban: *Naldi Naldii Florentini Epistola de laudibus augustae bibliothecae ad Serenissimum Mathiae Corvinum Pannoniae Regem* című codex, két címlappal.

8. A wolfenbütteli herczegi könyvtárban: *Bartholomei Fontii opera Mathiae Regi dicata,* két címlappal.

390 : 12 = 3305

16 5
80
245

113
21.500
11

264.500.—

ragással. Kihajló alsó-
h.

agott és aranyozott fa,
e, zwei Armstühle, ein
uis XVI.

Louis XVI. diszitéssel.
vergoldet. Ungarisch,

el, alsó része kétajtós,
en, teilweise vergoldet.

rokkstilusu tagozással.
ich geschnitzt, barock

XVIII. sz. — Schrank,

belsejében kis fiókok,
varzes Holz, zweitürig,

pal és bronzverettel.
r.

itozással. XIX. sz. —
. Jh.

nit Schildpatt intarsiert.

pokkal és faragott korai
arzes Holz, mit Ruinen-
Illustr. XXVI. tábl.

okkal. A szekrény testé-
binettschrank, Ebenholz,
Illustr. XXVI. tábl.

ábrás bársonykárpito-
IX. Jh,

y fiókos szekrény, egy
, kétosztásu szekrény.

r, XVIII. sz. v. —
VIII. Jh.

zitéssel. Modern —

Attavante

lárd oku

Hekler Antal:

Mátyás király, a renaissance-uralkodó. Budapesti Szemle 1940. 124—131. l. — U. az

Mátyás király, a renaissance uralkodó. Akad. Ertesítő 1940. 470. füzet 38—65. l.

~~Hekler válogatok~~

~~441. l. 440. l.~~

BESZÉDE

4.

DR. KAMENSZKY ÁRPÁD POLGÁRMESTER

BESZÉDE

5.

MODROVICH FERENC DÉKÁN

BESZÉDE

Attavante

lásd oka

Hekler Antal:

Mátyás király, a renaissance-uralkodó. Budapesti Szemle 1940. 124—131. l. — U. az Mátyás király, a renaissance uralkodó. Akad. Ertesető 1940. 470. füzet 38—65. l.

~~Heklerválogatok~~

~~441. l. 440. l.~~

Pesti polgárőrség felhívása 1848-ból

VII. 31. – hirdet-

ménye VII. 31.

Attavante

wód

Hekler Ung

88. l.

olczad balra. Leeresztett jobb kiében
eviati Austriaci" feliratú irás van,
'Ungheria.... L'Ungheria dico, patria
a mano che sosteneva la corona
." mig bal kezével nemzeti szinü
ra kötött rojtos nyakkendő, premes ~~zsinoros~~
inóros
olmány, sujtásos nadrág s magas
s bojttal. Derekát kendőöv szorítja sol-
, videk várossal, mely előtt a magyar legio
sátor előtt egy huszár a vezér lovát
két sorban.

igi
' Ungheria
is"
o Monni"
Armanino. Strada Garibaldi N° 204."
méretei 46.3: 34 c/m.

Attavante

red
2

Hekler Mill Tost

110, 111. l

Gordianus Kőrépbronza VIII. 124

Attavanté

irod

Hekler Budapest

14. l.

Attavantes

l.

Hunyady Könyvkötés

65. l – 66 l.

BESZÉDE

4.

DR. KAMENSZKY ÁRPÁD POLGÁRMESTER

BESZÈDE

5.

MODROVICH FERENC DÉKÁN

BESZÉDE

KULTURA

A Korvina-könyvtár

*Irta: Fraknói Vilmos**

I.

Hat évtizedre terjedő történetirói munkásságom közepett meg kellett állapitanom, hogy a magyar történettudomány munkásai elmulasztották a magyar kultura egyik legjelentékenyebb alkotását, Hunyadi Mátyás király világhirü könyvárát kellő figyelemre méltatni. Ennek következtében nem hirdethettük erőteljesen, hogy történetünkben voltak korszakok, mikor nemzetünk a világkultura fejlesztésében vezető és irányitó munkát végzett.

Mikor tehát a római magyar történeti intézet megalapitásában római házam felajánlásával közreműködhettem, azon óhajtás is lelkesitett, hogy a renaissance-kor magyarországi történetének földerités et az uj intézet föladatai sorába vegye fel.

Mikor pedig nemrég a Szent István Akadémia javára jelentékeny alapitványt ajánlottam fel, kikötöttem azt, hogy a közrebocsátandó munkák sorában a legelső a Korvina Könyvtár ismertetését nyujtsa nemzetünknek és a müvelt világ bibliofiljeinek.

Ezen kiadvány számára a sokszorositó technika mai szinvonalán álló mümellékletek mind elkészültek. Ezeknek egy részét, köztük a Brüsszeli Missale Attavantes müvészi ecsetétől festett hires címlapját szerencsém van ma bemutatni.

A kiadvány szövegének megirásához a legilletékesebb szakembereket sikerült megnyernem.

Dr. Fogel József, Akadémiánk érdemdus könyvtárnoka, ki nemrég a bécsi udvari könyvtárban eddig ismeretlen 15 Korvina-kéziratot fedezett fel, az összes fennmaradt Korvin-kéziratok bibliográfikus jegyzékét készíti el.

Dr. Hoffmann Edit urnő, Szépmüvészeti Muzeumunk egyik tudós igazgatóőre, egy eddig teljesen mellőzött feladat megoldása, a Korvina-kéziratok miniatürjeinek mütörténeti méltatása céljából imént Európa számos könyvpusztulásának történetét irta meg.

Dr. Gulyás Pál, a M. N. Muzeum egyik könyvtárnoka, a Korvin-Könyvtár gyászos pusztulásának történetét irta meg.

Önzetlen hazafias lelkesedésük és szakképzettségük biztositékot nyujt arra nézve, hogy munkálataik a hazai és külföldi szakférfiak hálás elismerését fogják kiérdemelni.

Én részemről a Korvina-Könyvtár megalapitása és fejlődése történetét uj tanulmányok tárgyává tettem, melyek máris érdekes eredményekre vezettek.

II.

Mátyás király könyvgyüjtő tevékenységét meglepő módon világitja meg, mondhatnók, dicsfénnyel sugározza körül azon tény, hogy figyelmére méltatta a könyvnyomdák termelését, szenvedélyes vággyal szerezte be a könyvpiac jelentékeny ujdonságait és sietett azokat nemzete kulturájának szolgálatában értékesiteni.

Ezt bizonyitja a következő eset, melynek emlékét különös véletlen tartotta fenn.

1478-ban Nürnberg város egyik nyomdájában megjelent egy olasz hittudósitónak egy nagyterjedelmü teológiai munkája, mely kivételesen nagy formátumban 434 levelet foglal magában. Cime Anterior pars Pantheologiae. Mátyás egy példányt még a megjelenés esztendejében szerzett meg, amit azzal bizonyithatunk, hogy a könyvkötő az 1478. évszámmal megjelölt rézcsattokat használt föl. A könyv nem soká pihent a budai könyvtárban. Már 1480 elején Mátyás kijelölte rendeltetése uj helyét, amelyről tudta, hogy ott jobban fogják fölhasználni.

A jelzett időben Mátyás neje és testvére Aragoniai János bibornok kiséretében Veszprém vidékén tartózkodott, hová téli időben bizonyosan vadászat vezette őket. A király arról értesülvén, hogy közel fekszik a karthauzi szerzet városlődi kolostora, föl akarta keresni annak tudós és szent életü lakóit. Azonban nehézségeket támasztott Beatrix királyné, mert azt követelte férjétől, hogy őt vigye magával, már pedig a szerzet szigoru szabályai határozottan tiltották, hogy nő a kolostor küszöbét átlépje. Ezt az akadályt elháritotta Beatrix, ki a pápai legátus joghatóságát gyakorló testvérét rávette, hogy a diszpenzációt a klausura kötelességeitől megadja. Ezzel élve, a király neje és udvarhölgyei kiséretében január 25-ét, Szent Pál ünnepét és a következő éjszakát a kolostor falai között töltötte. Másnap távoztak, de harmadnap a király sulyosan megbetegedett, minélfogva a kolostorban imádságokat rendeltek el felgyógyulásáért, amely csakhamar be is következett. A királyi pár gazdag ajándékokkal kivánta Isten iránt háláját leróni. Könyvtár, lakószobák és halastó épitésére jelentékeny összeget, a könyvtárnak pedig könyveket ajándékozott. Az utóbbiakhoz tartozott a nürnbergi ősnyomtatvány, melybe a kolostor perjele a királylátogatás történetét följegyezte és mely a kolostor elpusztulása után az esztergomi érsekség könyvtárába került, hol ma is őriztetik. Az első levélen a nagy kezdőbetübe miniatür festmény van elhelyezve, mely gyóntatószékben ülő szerzetest ábrázol, amint az előtte térdelő gyónót a feloldozásban részesiti és akinek háta mögött láncot-tartó démon alakja látható.

Ha arra, hogy ezen kép mily módon került a könyvbe, magyarázatot keresünk, nem találunk mást, mint azt, hogy a furfangos királyné a gyónás sürgősségének ürügye alatt eszközölte ki a diszpenzációt és ezért Mátyás tréfásan meg akarta őt fenyiteni!

*) Részletek a szerző legujabb nagy tanulmányából, melyet a M. Tud. Akadémia I. osztályának ülésén mutat be.

Ki volt Anonymus?

Ujabb föltedezések a magyar krónikás kéziratán

(A Nemzeti Ujság tudósitójától.) Az a tizenharmadik századi kézirat, amely a magyarok bejövetelének krónikáját őrizte meg számunkra, föltedeztetése, 1746 óta élénk vita és beható birálat tárgya volt. A pergamentre irott kódexnek eleje és vége hiányzik. Csak a második oldal árul el valamit a mü szerzőjéről, aki a kézirat szerint jó emlékü és dicsőséges Béla királyunk jegyzője volt. Hogy ki ez a *Praedictus Magister* (előbb megnevezett mester), a mü csonkasága miatt nem volt megállapitható. De a tudomány nagy valószinüséggel *III. Béla* király korába helyezte az ismeretlen krónikást, akinek nevét homály födi.

Most egy érdekes föltedezés talán megoldja majd a hatszázéves rejtélyt. A Nemzeti Muzeum igazgatóőre, *Jakubovich* Emil dr., akinek bécsi kutatásairól a *Nemzeti Ujság* többször beszámolt, föltedezte, hogy az Anonymus-krónika első lapján, amely üres, vakarások nyomai vannak. Tudvalevő, hogy a középkorban gyakori eset volt, hogy a drága pergamentek régi irásait levakarták és ilyen módon nyertek helyet uj szövegek irására. Ilyen levakart pergament az Anonymus-krónika első lapja is. Jakubovich dr. észrevett három sor irást ezen a levakart lapon. Egy ujabb találmány szerencsére módot nyujt arra, hogy az ilyen levakart irást fotografikus uton elolvassuk. Az olasz *Peruggi* és a német *Kögel* egyidejüleg találták fel a kvarcfénnyel történő ugynevezett *palimpszeszt-fotografálást*, amely láthatóvá teszi a pergamentbe beivódott chemiai anyagokat.

Jakubovich dr. a levakart sornyomok észrevétele után azonnal intézkedett, hogy az Anonymus-pergamentet az emlitett fotografálási eljárás alá vessék. A Bécsben őrzött kézirat ilyen uton készült fotografiáit a napokban várják a Nemzeti Muzeumba.

Vajjon meghozza-e ez a fotográfia a rejtély megoldását? Szakértők véleménye szerint *nincs kizárva, hogy a kérdéses három sor Anonymus nevét is tartalmazza*, annál is inkább, mert a kódex második lapja világosan utal rá, hogy *a mü eleje megnevezte a krónika mesterét*. De ha maga a név nem bukkan is elő a fotográfián, a három sornyi szöveg remélhetőleg tartalmazni fog olyan kortörténelmi adatot, amelyből biztosan és véglegesen megállapitható a krónika szerzőjének kora és közvetve esetleg a neve is.

Egyelőre még fölösleges volna kombinációkba bocsátkozni, hogy Anonymus neve előbukkan-e vagy sem. Mindenesetre be kell várni a fotográfiák megérkezését és Jakubovich dr. leolvasását, amelyről módunkban lesz a legrövidebb időn belül értesiteni olvasóinkat.

Megalakult a Szellemi Munkások Nemzetközi Szövetsége

Párisból jelentik, hogy a Szellemi Munkások Szövetségének második nemzetközi kongresszusa a napokban fejezte be ülésezéseit. A nagygyülésen kilenc nemzet kiküldöttei vettek részt, képviseltette magát Ausztria, Belginm, Bulgária, Finnország, Franciaország, Anglia, Románia, Csehország,és Szerbia. Ezenkivül tiz különböző országból olyan meghivott megfigyelők vettek részt a kongresszuson, akik nemzeti szövetségi szervezetük hiján a szellemi munkások helyi érdekképviseleteinek nevében jelentek meg. Ilyenmódon jutott szóhoz a kongresszuson Magyarország, amelyet a nagygyülésen *Székely* Andor festőmüvész és *Bürrer* Sándor dr. tanár képviselt. *Székely* Andor a *Magyar Képzőmüvészek Egyesületét*, a *Nemzeti Szalont*, és a *Pátria Klubot*, *Bürrer* Sándor tanár pedig az *Országos Középiskolai Tanáregyesületet* képviselte. Az összes nemzetek kiküldöttei tanárok, mérnökök, ügyvédek, orvosok, irók vészek soraiból kerültek ki.

A nagygyülés elsősorban az összes nemzeti ségek mult évi müködéséről számolt be. Megem zett arról a lépéséről, amelyet a Népszövetségi tudományos szellemi tulajdon elismerése és a tu mányos cimek védelme érdekében tett. Ezután me alakitotta a *Szellemi Munkások Nemzeti Szövetségét*, amelynek az eddigi nemzeti szövetségek kiküldöttei valamennyien tagjai lettek. Az igazgatást a tanács intézi, amelybe minden nemzet két-két tagot küld, a tanács mellett müködik a vezértitkárság. Az alapszabályok a leghatározottabban kimondják, hogy a szövetség minden politikai párton és felekezeten kivül áll.

Végezetül a nagygyülés a jövő év munkaprogramját dolgozta ki, amelynek főbb pontjai a következők: a szellemi tulajdonnak és a szellemi kvalifikációt jelző cimeknek védelme, a szellemi munkások elhelyezésének nemzetközi közvetitése, a szellemi munka jogainak minden irányban való védelme, a cimek és kvalifikációk nemzetközi elismerése, a kollektiv szerződések kérdése, a szellemi munkások hiteligényei, általános érdekü müvek kiadása, a nemzetközi szerzői jog és védelme, a szellemi munkások biztositásügye, a tanulmányutak megkönnyitése és a középeurópai államok szellemi munkásainak anyagi helyzete.

A nagygyülés tagjainak tiszteletére a *Bienvenue Francaise* társaság vacsorát adott, amelyen *Reibel* miniszter elnökölt. A pohárköszöntők során Jacques *Bardou*, a szellemi együttmüködés előmozditására alakult népszövetségi bizottság elnöke örömének adott kifejezést, hogy *olyan nemzetek is részt vettek a nagygyülésen, amelyekkel a háboru óta az intellektuális kapcsolat megszakadt. Különösen a magyar és a bolgár küldötteket éltette.* A nagygyülés elnöke, Romain Coolus, francia iró zárószavában kiemelte, hogy *a nagygyülés egymilliónál több szellemi munkást képvisel* és felszólitotta a jelenlevőket, hogy a nemes ügy apostolaiként térjenek vissza hazájukba.

A legközelebbi nagygyülést 1925 január első felében tartják meg ugyancsak Párisban.

Miért nem vették figyelembe a Nobel-dijnál a magyarokat?

Stockholm, dec. 25.

(A Nemzeti Ujság tudósitójától.) A legidealisabb és legszelidebb lelkü svéd emberbarátnak, *Nobel* Alfrédnak sok milliós hagyományából létesitett u. n. Nobel-Stiftelse (Nobel-alapitvány) az örökhagyó halálának évfordulóján december 10-én ismét megkoszoruzott néhány kiváló tudóst, akik „az elmult években a legtöbbet tettek az emberiség javáért.“ Huszonkét éve már, hogy ezen a ridég téli napon összegyülnek a svéd akadémiák és egyetemek tagjai, miniszterek, külföldi diplomaták és más előkelőségek, hogy jelen legyenek, midőn a stockholmi Zeneakadémia virágokkal és pálmákkal feldiszitett nagytermében a svéd király sajátkezüleg nyujtja át a nagydijat és a velejáró aranyérmet és oklevelet a kiválasztottaknak. Az idén is a különben egyszerü fehér terem a szokásos ünnepi képet mutatta. Az emelvényen ültek érdemrendekkel felékesitett öreg akadémikusok, köztük a Nobel-dij szerencsés nyertesei: Otto Meyerhof, Archibald Hill orvostanárok, Fritz Pregl gratzi fizikus és az irországi költő William Buttler Yeats, aki elegáns megjelenésével és feketecsontkeretes binoklijával, melynek vastag fekete selyemzsinórja fehér mellényéhez volt erősitve, nagyon magára vonta a svéd hölgyközönség érdeklődését. Az ünnepélyt a svéd király-himnusszal nyitották meg, mikor is V. Gusztáv király könnyü katonás léptekkel vonult be kiséretével a terembe. A Nobel-bizottság elnöke Schück professzor rövid megnyitó beszédében melankolikus hangon emlékezett meg a tudós középosztály hanyatlásáról és annak az aggodalmának adott kifejezést, hogy elszomoritó dekadencia előtt állunk és ha még dolgozmak is nagy tudósok és felfedezők az egész emberiség érdekében, ezek talán az utolsó harcosai annak a virágzó kornak, melynek szülötte volt Röntgen, a Nobel-dij első nyertese. Ezután elkezdődött a dijak kiosztása. A nyertesek érdemeit egy-egy akadémikus külön, kis értekezésben ismertette és igy egy délután tanulhattunk valamit Millikán felfedezéséről az elektromosságról, aki különben nem jöhetett el Stockholmba, Pregl biokémiai kutatásainak eredményéről, a Hill-Meyerhof-féle „izomgépről“, a cukorbetegek csudaszeréről, az insulinról, amelynek felfedezéséért kapták meg Banting és Macleod orvostanárok az idei Nobel-dijat, végül pedig mintegy kárpótlásul a sok szigoruan tudományos fejtegetés után kellemes irodalmi összefoglalást kapott a közönség Yeats költői munkásságáról. Ez utóbbi név eddig teljesen ismeretlen volt Svédországban, legföljebb ha egy-két angol irodalommal behatóbban foglalkozó nem bukkant rá kutatásai közben. De hát, ugylátszik, Yeats irodalmi munkássága megfelelt annak a követelménynek, melyet Nobel Alfréd előirt végrendeletében és igy a közönség lelkesen ünnepelte az érdekes külsejü költőt, midőn megállott a svéd király előtt, hogy átvegye azt a legnagyobb nemzetközi kitüntetést, mely csak egy irót érhet. Hangulatos zeneszámmal fejeződött be a Nobel-ünnepély és a frakkos, érdemrendes urak, az estélyi ruhás hölgyek lassan vonultak ki a nagyteremből.

Jó magam, aki Stockholmban már néhány Nobel-ünnepet végig élveztem, mindig kissé lehangultan szoktam távozni erről az ünnepségről. Mindig az bántja a lelkemet, hogy miért nem gondol ez a svéd Nobel-bizottság egyszer magyar tudósra vagy iróra? Ilyen tépelődés közben kerestem föl Axel Erik Karl-

...d lirikust, a svéd Akadémia főtitkárát és ...m megkérdeztem tőle, hogy miért nem került ...ddig sohasem a Nobel-dijak kiosztásánál egy ...r író neve? (A fizikai és orvosi dijakat külön ...tságok javasolják). Karlfeldt főtitkár, Svédország ...t élő legnagyobb lirikusa, aki különben szivesen ...rdeklődik a magyar irodalom iránt és fiatal gim...nazista korában tanulmányt irt Petőfiről, a legnagyobb készséggel szolgált fölvilágositással. Elmondta, hogy a Nobel-dijak megitélésénél bizonyos formaságok vannak, melyeket szigoruan betartanak. Igy az irodalmi dijak megitélésénél az erre megválasztott bizottság a dolog természeténél fogva nem is merheti a világirodalom összes érdemes élő költőit, illetőleg azok alkotásait, különösen olyan népekét nem, melyeknek a nyelve távol áll a világnyelvektől. Ezért a stockholmi Nobel-bizottság felhivást intézett annak idején a világ összes akadémiáihoz, hogy évente küldjenek be egy-egy rövid jelentést azokról a költőkről, akiket a Nobel-dijra érdemesnek gondolnak. Tehát minden ország akadémiájának joga van évente egy költőt ajánlani, akit irodalmi munkásságának jelentősége és iránya alapján méltónak tart erre a kitüntetésre. Azóta 22 év telt el, de eddig a budapesti Akadémia sohasem küldött ajánlást, illetőleg eddig egyszer sem hivta föl a stockholmi bizottság figyelmét magyar költőre. Karlfeldt hangsulyozta, hogy amennyiben Magyarországból is érkeznek ajánlás, ugy a Nobel-bizottság alapos elbirálás alá venné a magyar költő munkáit és ha azok ugy jelentőségüknél mint irányuknál fogva megfelelnének a megszabott követelményeknek, akkor magyar költő is részesülhetne az irodalmi Nobel-dijban.

Mindenesetre különös, hogy a M. T. Akadémia eddig még egy magyar irót vagy költőt sem méltatott arra, hogy ajánlja a Nobel-dijat. Miért? Vagy talán nekünk magyaroknak nem volna olyan érdemes élő poétánk vagy regényirónk, aki nyugodtan fölvehetné a versenyt Jacinto Benavente-vel, aki tavaly azért kapta meg a Nobel-dijat, mert „szerencsés módon követte a spanyol dramatika nemes hagyományait?" Vagy nézzük csak közelebbről az idei Nobel-dij nyertesét, a dublini születésü Yeats-ot. Igaz ugyan, hogy Hallström meleg szavakkal rajzolta azt a miliőt, melyben az ifju költő felnevelkedett, az első kisérleteket, melyekkel szembeszállott a kilencvenes évek dekadens naturalizmusával. Hallström előadásából meggyőződtünk, hogy Yeats hazájában, Irországban nagy költő, de mégsem olyan, mint aki tehetségével és költészetével áttörte országának kereteit. Azelőtt meg voltunk szokva, hogy a Nobel-bizottság már elismert világhirü költőket tüntetett ki, mint Sully Prudhomme-ot (1901), vagy Mistraat (1904), Echegeray-t (1904), Kiplinget (1907), Gerhardt Hauptmann-t (1912) stb., hogy csak néhány nagy nevet említsek, a 20 közül, akik eddig megkapták az irodalmi Nobel-dijat. Az utóbbi években azonban mintha a Nobel-bizottság eddig ismeretlen irókat akart volna fölfedezni. Igy jutott Nobel-dijhoz egy svájci iró (Spitteler), egy spanyol dramatikus és legujabban az irországi poéta. Yeats megjutalmazását a svéd közvélemény is meglehetősen hüvösen fogadta és ez a hüvös fogadtatás akkor is megmaradt, midőn az egyik stockholmi szinház előadta a sebtében leforditott Cathleen Ni Houlihan cimü nemzeti allegorikus kis egyfelvonásosát. A darab célzást tesz arra, hogy a franciák fogják fölszabaditani az ireket az angol rabiga alól. Igaz, hogy ezt a kis szimbolikus jelenetet ifjukorában irta Yeats, de szinte kár volt a költőért ilyen darabbal előhozakodni akkor, mikor a józan svédek alig hisznek az olyan nemzeti allegorikus játékban, mely a franciákat teszi meg a kis nemzetek fölszabaditóivá. Az ilyen anachronizmus felett csak mosolyogni lehet. A svéd kiadók közül azután a legélelmesebb Norstedt & Söner gyorsan kiadott egy kötet drámai játékot Yeats-től. Az egyik svéd kritikus megjegyzi, hogyha ez a kötet névtelenül jelent volna meg mint egy svéd költő első kötete, akkor vagy agyonhallgatták volna, vagy azt irták volna róla, hogy „van benne tehetség, de még kiforratlan, talán idővel szép dolgokat is fog tudni irni." Azonban most Yeats nevétől visszhangzik Svédország és egyik fontos társaságbeli találós kérdés, hogy azt i-vel vagy e-vel ejtsék. A norvégek határozottan haragusznak a Nobel-bizottság ezidei döntésére, mert azt remélték, hogy Sigrid Undset norvég irónő, aki komoly értékes történeti regényeivel lépett a legelső norvég irók sorába, fogja megkapni az ezidei Nobel-dijat.

Ha körülnézünk az élő magyar költők között, bizonyára nem egyet találunk, aki bátran fölveheti a versenyt akár Benavente-vel, akár Yeats-cel. Ott van a most 60 évet betöltött Herczeg Ferenc, aki klaszszikus drámáival, történeti és társadalmi regényeivel vivott ki magának olyan jelentőséget, mint ismeretlen spanyol kollégája. Vagy Tormay Cecile regényei, melyeket franciára, németre, angolra, sőt svédre is leforditottak, nem méltóak-e arra, hogy velük a stockholmi Nobel-bizottság érdemlegesen foglalkozzék. Ugyan miért nem jutott eszükbe a magyar tudós akadémikusoknak ezt a két kiváló nagy magyar tehetséget, akiknek neve már régen tulszárnyalta a magyar határt, a Nobel-bizottság figyelmébe ajánlani? Ha a budapesti M. T. Akadémia nem tartja feladatának, hogy ezt a kérdést komoly tárgyalás alá vegye, akkor van még más Akadémiája Magyarországnak, melynek szintén van joga, hogy magyar költőt ajánlhasson a Nobel-dijra. Nem arról a száz és néhányezer svéd koronáról (most a Nobel-dij is sülyedt, azelőtt 142 ezer svéd korona volt) van itt szó, bár az sem megvetendő az anyagi nehézséggel küzdő magyar irók előtt, hanem arról, hogy egy magyar tehetség részesüljön világkitüntetésben, hogy a magyar név kapjon már egyszer véres megpróbáltatások után egy kis biztató melegitő napsugarat, mely azután deritse föl a busuló, már-már elkeseredett magyar lelkeket is.

Sikerült megtudnom, hogy a prágai cseh akadémia a stockholmi cseh-szlovák követség utján egy kocsiderék cseh könyvet ajándékozott a stockholmi Nobel-könyvtárnak és a prágai akadémia nem mulasztja el, hogy minden évben jelentést küldjön a Nobel-bizottságnak valamelyik cseh költőjéről. Ki tudja, hogy jövőre nem-e valamelyik ismeretlen kimondhatatlan nevü cseh poéta kapja meg a Nobel-dijat. A Nobel-könyvtár igazgatója mondta el nekem, hogy ujabban nincsen elég pénzük, hogy a külföldi kisebb nemzetek modern irőinak a munkáit is beszerezhessék, azért fölkért, hogy hassak oda, hogy Magyarországból is kapjanak könyveket. A stockholmi Magyar Társaság legközelebb fölhivást fog kibocsátani a legnagyobb magyar kiadókhoz, hogy bocsássanak a Nobel-könyvtár részére egy-egy példányt a legkiválóbb, ujabban megjelent magyar regényekből és költeményes kötetekből. A Magyar Társaság azután gondoskodni fog ezeknek a könyveknek Budapestről való elszállításáról. A Nobel-könyvtárnak ugyan van értékes magyar osztálya is, melyben ott vannak Arany, Petőfi, Herczeg, Mikszáth, Bródy stb. müvei, sőt Pintér Jenő két kötetes irodalomtörténete is, de már több mint 8 éve alig rendeltek magyar könyvet.

A stockholmi Magyar Társaság könyvakcióját lesz tehát az első komoly lépés arra, hogy a Nobel-bizottság figyelmét magyar tehetségre is felhivja. Reméljük, hogyha a magyar kiadók is támogatni fogják ezt a szerény kezdetet, akkor az eredménnyel is fog járni.

Leffler Béla.

Két beszéd — nyolc óra

Kéthly Anna és Sándor Pál végigbeszélték a nemzetgyülés mai ülését

(A Nemzeti Ujság tudósitójától.) Az indemnitás vitája ma megint megfeneklett egy szociáldemokrata nőszónok és Sándor Pál végeláthatatlan előadásán. A délelőtti ülés a szociáldemokratáknak esett áldozatul, a délutáni négy órát pedig Sándor Pál beszélte végig és még most is beszélne talán, ha az óramutató meg nem akasztja. A mai csöndes napról tudósitásunk itt következik:

Scitovszky Béla elnök 11 órakor nyitotta meg a mai ülést. A felhatalmazási javaslat tárgyalása van napirenden. Az első szónok:

Kéthly Anna beszéde elején a csongrádi bombamerénylettel foglalkozott. Elmondotta mindazt, amit a szociáldemokrata szónokok tegnap részint beszéd, részint közbeszólás formájában — természetesen sokkal enyhébben. Azt mondotta, hogy ez a büntett nem fér össze az evangélium szellemével.

Lendvai István: Az evangélium nem talmud!

Pikler Emil: Ne beszéljen a talmudról Kéthly Annának, van az olyan jó keresztény, mint maga.

Kéthly Anna: Minden becsületes ember elszántan fogjon össze és fogjuk le ezeknek a sirásóknak a kezét. Ne legyen ebben az országban senki, aki a törvények felett áll. Beszédének további részében a hadirokkantak, az árvák és özvegyek állapotával foglalkozott, akiknek helyzetén sürgősen javitani kell. Erről határozati javaslatot terjesztett be.

Az elnök ezután az ülést öt percre felfüggesztette. Szünet után **Kéthly Anna** a magánalkalmazottak szolgálati viszonyának rendezését kérte. Beszédét azzal fejezte be, hogy az indemnitást nem fogadja el.

Sándor Pál kijelentette, hogy bizik *Bethlen* István gróf energiájában és hitelt ad azoknak a kijelentéseknek, amelyeket tegnap a rend helyreállításáról tett. Bejelentette, hogy hosszabb beszédet fog mondani, amelynek végén *nyilatkozni fog a zsidókérdésről is.* A külföldi kölcsönről szólva, kifogásolta, hogy itthon erről nincsen informálva a közvélemény. Néhány ujságnyilatkozaton és jegyzőkönyvön kivül egyebet a nemzetgyülés nem látott. *A 250 millió aranykorona nem segitség és nem is elegendő.* Nem tudni, mi a kormány szándéka? Lehetetlen, hogy amikor kölcsönt akarunk felvenni, mert nem tudunk megélni, jóvátételi fizetéséről beszéljenek. Kivácsi, hogy a kormány miként akarja megcsinálni a jegybankot.

Erdélyi Aladár: Nem lehet mindent három hónap alatt megcsinálni.

Sándor Pál: De a kormánynak kötelessége informálni a nemzetgyülést.

Reischl Richárd: Teljesen igaza van!

Sándor Pál: A kormánynak a tárgyalásokról hazaérkezve, első kötelessége lett volna a nemzetgyülést informalni.

Az elnök két órakor a tanácskozás folytatását délután négy órára halasztotta.

A délutáni ülés

A délutáni ülésen **Sándor Pál** a kormány exportpolitikájának hibáira mutatott rá. Szerinte rossz az iparpolitika is. Az indemnitást mégis megszavazza, mert *nem ismeri el az ellenzéknek azt a jogát, hogy az országot ex-lexbe kergesse.* A gazdasági helyzetet senki sem ismeri, talán *maga a pénzügyminiszter sem,* mert ha ismerné, akkor segitene rajta. Az adótörvény például olyan bonyodalmas, hogy még a pénzügyminisztériumban sem tudnak eligazodni rajta. *Óriási prémiumot ad annak a képviselőnek, aki Kállay adótörvényeit megtanulta.* Az adóügyi alkalmazottak — enyhén szólva — haszontalanul bánnak a közönséggel. Szabadon burjánzik a baksics-rendszer. *Borravalóval mindent meg lehet csinálni és a korrupció a minisztériumokból terjed szét az országban. Eddig csak azért nem támadta a pénzügyminisztert, mert tudta, hogy ki lenne a követője, másrészt nem akart Gömbösnek és Eckhardtnak szivességet tenni.* Százmegyven kereskedő ment tönkre már, köztük százéves régi cégek. Ha a leggyorsabban nem változtatnak az export- és import-politikán, az egész kereskedelem a legsulyosabb válságba jut.

— Az állam a legnagyobb árdrágitó és ebben a rablógazdálkodásban segitségére vannak a nagyüzemek.

Fölkiáltások a kormánypárton: Ugy van!

Reischel Richárd: Mit csináltak a szénnel!

A teljhatalmu Goldberger

Sándor Pál: *A Goldberger-cégnek teljes hatalma van a pénzügyminisztériumban. Ezért nem engedte meg a pénzügyminiszter, hogy kartont hozzanak be és hatezer koronáért árusitsák a Goldberger-cég tizennégyezer koronás ára helyett.*

A belügyminisztérium müködését kritizálta ezután. A belügyminiszter titkos rendeletekkel kormányzott és utasit ki embereket. Határozati javaslatban kérte, hogy a titkos belügyi rendeleteket tegyék le a Ház asztalára. Majd a kommunizmusról kezdett beszélni és azt a megállapitást kockáztatta meg, hogy *a proletárdiktatúrát nem a polgárság, hanem a szakszervezetek buktatták meg.* Minden gyilkost akasztófára kell vinni, a mostani gyilkosokat csak ugy mint a vörös terroristákat. A Károlyi-forradalom *békés forradalom* volt — mondta, mire percekig forgott, kavargott a nemzetgyülés.

Előadás a Talmudból

Sándor Pál rövid szünetet kért, majd szünet után a kereszténységnek a gazdasági életben való elhelyezkedéséről beszélt. A keresztény ember mindjárt a vezérigazgatóságon akarja kezdeni. A vezetőpozicióhoz ész, tapasztalat és tisztesség kell. A fajvédők ki akarják üldözni a zsidókat az országból. Spanyolország, mely a leghatalmasabb állam volt, kiüldözte a zsidókat, akik Hollandiába, Németországba és Amerikába vándoroltak és ezek az országok föllendültek. Sándor Pálnak *a Talmudból való idézetei* és a zsidókérdésről elmondtak terjengős fejtegetései, melynek során határozati javaslatot nyujtott be a numerus clausus eltöréséről és a zsidó egyetem föláll...ásáról, elhuzódott fél nyolcig. Akkor az elnök javaslatára elhatározták, hogy *szombaton folytatják az indemnitás vitáját.*

Dénes István személyes felszólalása után, melyben Gaal Gaszton multkori vádjaival szemben védte magát, az ülés nyolc órakor végződött.

Megállapitották a főiskolai tandij- és vizsgadijösszegeket

A közalkalmazottak gyermekei jelentős kedvezményt kapnak — Értekezlet volt a kultuszminiszternél

(A Nemzeti Ujság tudósitójától.) A parlamentben ma délelőtt tizenegy órakor *Teleki* Pál gróf volt miniszterelnök vezetésével nagyobb egyetemi küldöttség jelent meg, hogy *Klebelsberg* Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszterrel *az egyetemi tandijmegállapitás ügyében tárgyaljon.* A küldöttségben részt vettek a főiskolák rektorai és kari dékánjai, valamint a MEFHOSz részéről a diákság kiküldöttei. Az értekezlet, amelyen *Tóth* Lajos kultuszállamtitkár és *Nagy* Árpád miniszteri tanácsos is részt vett, a kultuszminiszter elnöklésével tizenegy órától félegyig tartott és mindvégig szigoruan bizalmas jellegü volt. Biztos forrásból eredő értesülésünk szerint az értekezleten a főiskolai uj félévi tandijakat a következőkben állapitották meg:

Félévi tandij	180.000 korona
Félévi tandij közalkalmazottak gyermekeinek	45.000 korona
Vizsgadij	180.000 korona
Vizsgadij közalkalmazottak gyermekeinek	60.000 korona

Az értekezlet folyamán ugy az egyetemi tanárok, mint a diákság képviselői részletesen kifejtették, hogy a mai nehéz viszonyok mellett a fixfizetésü állami alkalmazottak gyermekeinek *lényeges könnyebbséget kell nyujtani főiskolai tanulmányaik lehetővé tétele céljából.* A kultuszminiszter, mint az elért eredmény is bizonyitja, teljes mértékben magáévá tette az értekezleten elhangzott érveket és ehhez képest a lehetőség határain belül olyan kedvezményt biztositott a közalkalmazottak gyermekei részére, amely az adott viszonyok között lehetőséget nyujt tanulmányaik folytatására. Félegy órakor az értekezlet véget ért és ezután csak az egyetemek rektorai maradtak még a kultuszminiszternél, akivel az egyetemi ifjuságnak *a numerus clausus ügyében legujabban a miniszterhez juttatott memoranduma ügyében tárgyaltak.* Az értekezletnek erről a részéről egyelőre *semmiféle információ sem szivárgott ki.* Az egyetemek rektorai csak délután félkettő tájban hagyták el a parlament épületét.

Allavantes

rod 2

Novák I. 24. l.

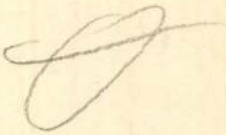

DOSZKÁR JÁNOS és FERENC

B. U. É. K.

IRODA: IV. VERESS PÁLNÉ-U. 40.
TELEFON: 117-04.
IPARTELEP: IX. MÁRTON-U 3/b
TELEFON: JÓZSEF 853.

Attavante

l.

M. Bibl. Szent.

1924. 206, 207. l.
221. l.

Hevesy könyvei
l. okv.

Attavante

l –

M. Bibl. Henle

1924. 128. l.
166 l.

Attavante degli

Attavanti

Hoffmann Edith

cikke

MAGYAR MUVESZET

1933. 296.

Attavante

Prod

Michel 999. P

Kultüzminiszterium, francia III. 50.

Attavante

irod
c.

Mysk Ernö

66. C.

Ugyancsak mellékel

ből származó hirlap naplójának

légy szives nekünk visszajuttat

A csehszlovák ujs

lesz, de mégis rejt egypár adat

ni rajta.

A Kassai Rodostó

jesen megépült, a II. emeletből

a bekötő rész szintén. Télen át

nem pattognak és nem rombolnak

talán a díszek felrakására is.

bélyegkiállitás is van /21.-én

Szeretettel kösz

Kassa, 1943 november 17.

Attavante

Irod

Langer M. A magyar és külföldi bibliofilia története. Bpest, 1936, 56. l.

köd-

A

e-

anya-

kere-

len~~e~~,

noz

nap-

nk

ul-

-

mary,

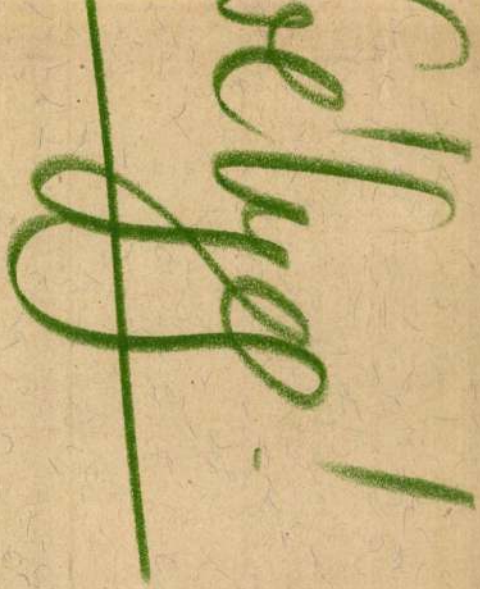

Szathmáry

bukaresti

körjegyzőnek

1860.

Attavante

wąd

Koltay Olaszmagyar

40-l.

tatásügyi minisztertől.

BUL
93 AUG 17 N
5 N

rottsága fek Elnökszegének

Budapest

Arena út 4 i

Attavante

vod

Kardos Tibor:

A humanista vo-
dalom. Magyarnve-
lödtört. II. 469. l
460.

Attavantes

l.

Könyvkiáll. cmlék

76, 77, 78,

79, 80. l. 92. l. 93. l.

94. l.

ig nem tudjuk,amig az összesitő
eg nem érkezik.
engője megérkezett.Ebből most már
itett sirkő konzerválását.Légy
inek,hová és mennyit fizessünk
erre vonatkozó nyugtát.
,hogy e hó végén ismét itt üdvözöl-
ula Bátyám mindannyiunk őszinte
etetét :

Attavantes

1.

Kertész nyomdatott

22. l

VASÁRNAP

8

Kat. Jubiláte
Prot. Gizella
Új-g. János ev.

HÉTFŐ

9

Kat. Gergely
Prot. Gergely
Új-g. Izaiás pr.

Izr. Seni hőjt

KEDD

10

Kat. Antoninus
Prot. Ármin
Új-g. Zel. Simon

SZERDA

11

A NÉPEK SZELLEMI EGYÜTTMŰKÖDÉSE.

Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter beszéde a római egyetem aulájában.

Fedele ő excellenciája, az Önök mélyen tisztelt kultuszminisztere, akinek működését mi, külföldi kollégái állandó figyelemmel és folyton növekvő nagyrabecsüléssel kísérjük, kitüntetett engem azzal, hogy felszólított előadás tartására arról: miként lehetne az Olasz- és Magyarország között fennálló hagyományos szellemi kapcsolatokat kifejleszteni és mind szorosabbá tenni. A választ erre a nekünk magyaroknak kedves kérdésre az Önök gyönyörű nyelvén szeretném megadni, de elnézésüket kell kérnem azért, hogy a kiejtésem idegenszerű, mert az olasz nyelvet inkább irodalomszerűleg ismerem és, sajnos, különösen az utóbbi időben, olasz beszédre alig nyílt alkalmam.

Mióta a Népszövetség a népek közötti szellemi együttműködés ápolását fölvette programmjába és ennek előmozdítására előbb Genfben bizottságot, majd Párizsban hivatalt szervezett, erről az akcióról sok szó esik. Önökre azonban, igen tisztelt uraim, ez az akció nem fog az ujság ingerével hatni, mert az olasz nemzet a más népekkel való szellemi érintkezés szükségességét századok óta nemcsak hirdeti, hanem gyakorolja is. Nagy építészeik, szobrászaik és festőik, zeneszerzőik, virtuózaik és színművészeik századok óta járják a világot, megtermékenyítve más népek gondolkozását és fantáziáját, felidézve a bámulatot az olasz alkotó erő, az olasz géniusz iránt és becsületet hozva az olasz névre. Viszont a kultúrnemzetek tudósai, különösen régészei és műtörténészei, írói és költői, képzőművészei és zenészei, valamint természettudósai ezrével látogatják Olaszország művészeti és természeti kincseit. A franciák Rómában 1666-ban képzőművészeti iskolát létesítettek és nyomukban járva a többi népek, közöttük mi magyarok is, szerveztek Rómában és más olasz művelődési gócpontokon művészeti, archeológiai és történeti intézeteket. Olaszország és a művelt világ között ez a Coopération Intellectuelle nem postulatum, hanem évszázadok óta érvényben levő élő valóság. Nincsen tehát Európának fővárosa, ahol erről a kérdésről helyszerűbb lenne szólani, mint itt Rómában és az olasz nemzet körében.

A Népszövetség részéről is tagadhatatlanul sok jóakarat nyilatkozik meg, kapunk rengeteg jelentést és statisztikai anyagot. Őszintén meg kell azonban mondanom, hogy a népszövetségi munkában még nem látom a nagy koncepciót, a nagyszabású és amellett gyakorlati javaslatokat, amelyek az eszmének testet adhatnának. De nézetem szerint igazságtalanok lennénk, ha a Népszövetség bizottságától és hivatalától, mely szervek az ügyeket vagy bizottságilag és így nehézkesen, vagy épen bürokratikusan intézik, túlságosan sokat követelnénk, hiszen az ilyen szerv a legjobb esetben csak a jóakaró harmadik személy, a közvetítő szerepére vállalkozhatik. A népek között pedig épen a közvetlen érintkezésre van szükség. A súlypont, hangsúlyozom, ezen

Napkelet 1927. ápr.

a közvetlenségen van. Mivel lehet ezt biztosítani? Nézetem szerint főképen kettővel. Az egyes nemzetek vezető kultúrpolitikusainak személyes érintkezéseivel és a nagy kultúrnemzetek művelődési gócpontjaiban külföldi intézetek létesítésével. Az egyik a személyes érintkezés frisseségével és közvetlenségével hat, a másik az állandó intézmények lényegéhez tartozó folytonossággal és rendszerességgel biztosítja az együttműködés tartósságát.

Látogatásukkal megtisztelték a magyar kultuszminisztert Karl Heinrich Becker porosz kultuszminiszter úr, valamint a finn és az eszt kultuszminiszter urak, nemkülönben Schmidt-Ott államminiszter, a Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft elnöke, amely az összes német egyetemeket és akadémiákat egyesíti szervezetében. Tavaly a magyar-porosz szellemi együttműködés kiépítése végett Berlinben jártam és most különös örömmel tettem eleget Fedele ő excellenciája meghívásának, biztosan remélve, hogy személyes tárgyalásaink során gyorsan megoldhatunk kérdéseket, amelyek levelezés és akták révén csak nehezen lennének előmozdíthatók. Ha a kultúrnemzetek közoktatásügyi miniszterei közötti személyes eszmecsere ilyen módon rendszeressé válik, akkor e réven a szellemi együttműködés oly formáját találjuk meg, melynek csakhamar szemmel láthatók lesznek a gyakorlati eredményei.

Boldogult Fraknói Vilmos püspök, a mi jeles történészünk, nemcsak tudományos munkásságának javarészét szentelte az olasz-magyar történeti és művelődési kapcsolatok felderítésére, hanem szenvedélyesen szerette Olaszországot és ezt a gyönyörű várost, ahol villát vásárolt s utóbb abban történeti intézetet alapított. Ezt a római magyar történeti intézetet most a Magyar Tudományos Akadémia és a magyar állam közös erővel tartják fenn, az én jelenlegi utazásomnak pedig egyik főcélja az, hogy ez intézménynek oly Collegium Hungaricum-má való kifejlesztését tárgyaljam le, mely nemcsak a multtal foglalkozik, hanem az *eleven jelent* keresi és a magyar ifjúságot ide vezeti ebbe a fascizmus által csodálatos pezsgésbe hozott olasz életbe; a tanulni vágyó ifjúságot ide terelje Róma főiskoláira, hogy itt olasz kartársaikkal együtt tanuljanak, együtt dolgozzanak és életreszóló barátságokat kössenek.

Ezektől az eszközöktől várom, hogy az olasz és magyar szellemi élet szorosabb kapcsolatba jutnak egymással, ami annyival könnyebb lesz, mert általában az olasz, nézetem szerint, a gondviseléstől szinte kiválasztott nemzet arra, hogy más népek géniuszát megtermékenyítse és mert az olasz és magyar történelem rokonvonásai következtében erre meggyőződésem szerint mind a két nép lelkületében különös szellemi prediszpozició van meg.

Alig van a világtörténelemnek nagy nemzete, amely az emberiség szellemi életét oly nagy mértékben befolyásolta volna, mint épen az olasz. Olaszország azonban szellemi kincseit bámulatos bőkezűséggel és önzetlenséggel osztotta ki, anélkül, hogy a más népeknek ajándékozott kultúrjavak ellenében azoknak politikai függetlenségét követelte volna vételár gyanánt. Tagadhatatlan például, hogy Franciaország 1789-iki nagy forradalmának eszméit szétszórva Európában, hatalmas fejlődésnek alapjait rakta le. De I. Napoleon e szellemi ajándékok ellenértékeként Európa népeinek önállóságát és függetlenségét követelte, s még műalkotásait is elszedvén, azokat párizsi múzeumába hordta össze. Olaszország és Spanyolország, Belgium és Hollandia, a német fejedelemségek egy része lelkesen fogadták az 1789-iki eszméket, de azután I. Napoleon vaskeze alatt vagy francia départementekké porlódtak szét vagy családjának tagjait voltak kénytelenek trónjukra fogadni. A régi Ausztria is

nünk a hajlandóság, de ezt tette kell érlelni. Hányszor határozták el testvériesülési ünnepeken, hogy az ott megszületett vagy megerősödött érzések állandósítása céljából művelődési téren is közelednek egymáshoz a nemzetek. A puszta lelkesedésnél azonban megállnunk nem szabad, sőt még a rapszódikus cselekvés sem vezethet eredményre. Két nemzet művelődésének egymáshoz való közeledése nagyszerű, de egyúttal nehéz feladat is, amelyet csak rendszeres és következetes munkával lehet elérni. Az olasz-magyar szellemi kapcsolatok ápolása terén abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy ebben az ünnepélyes órában nem kell csupán a jövőben megvalósítandó tervek kifejtésére szorítkoznom, hanem már tényleges eredményekről számolhatok be.

Javaslatomra a nemzetgyűlés törvényt alkotott a fiú- és leányközépiskolákról. Mindkét törvénynek lényeges rendelkezése *az olasz nyelvnek és irodalomnak kötelező tantárgyként való bevezetése a magyar középiskola tantervébe.* Pedagógusnak nem kell bővebben magyaráznom, hogy a középiskola az egész tanügynek épen az a része, amely a gyakori módosításokat a legkevésbbé bírja meg és épen azért igen fontos okoknak kellett lenni azoknak, melyek e lépésre késztettek.

Figyelembe vettem, hogy az olasz nyelv rendszere, az olasz nyelvtan logikailag legalább is annyira kicsiszolt, mint a francia vagy a német és ilyen körülmények között arra a logikai iskolázásra, melyet egy tökéletesen kifejlesztett grammatika a tanuló elméjének nyujt, teljesen megfelel. Ezenfelül az olasz nyelvnek a latin nyelvvel való nagy belső rokonságánál fogva az olasz és latin nyelv tanítása a középiskolában egymást kölcsönösen támogatja. De korántsem ezek az érvek voltak rám döntő hatassal, hiszen a középiskolai nyelvtanítás célja koránt sincs kimerítve a grammatika rendszerének és a szókincsnek elsajátíttatásával. Nem szabad beérnünk azzal sem, hogy az olvasmányok révén futó bepillantást engedjünk az illető nemzet irodalmába. Arra a magasabb célra kell törekednünk, hogy a tanuló kerek képet kapjon egy nép kultúrájának lényegéről. Sokáig hiányossága és egyoldalúsága volt a gimnáziumi oktatásnak, hogy majdnem egyoldalú irodalmi képzést adott. Ma a kultúrkép teljessége okából igyekszünk kiterjeszkedni a képző- és a zeneművészetre is, sőt meg akarjuk mutatni, hogy mit tett az illető nemzet a találmányok, a felfedezések s a tudományok terén. Ha ebből a szélesebb kultúrpolitikai szemszögből nézem az olasz művelődést, meg kell állapítanom, hogy *az olasz kultúra voltaképpen az újkor alapművelődése,* melynek beható ismerete nélkül az újkor civilizációját meg sem lehet érteni. Alapos tudáshoz csak a genetikai módszer vezet. Ennek alkalmazása pedig arra tanít, hogy az olasz géniusz az emberiség életében új korszellemeket, az irodalomban és művészetben új műfajokat, új intézménytípusokat forrott ki, melyeket a többi népek több-kevesebb módosítással átvettek. A humanizmus és ikertestvére, a renaissance; a barokk, mely azt tovább fejlesztette és a klasszicizmus, mely felváltotta, épúgy olasz kreáció, mint az újkor szerelmi lírája és eposza, vagy az opera és a szimfónia, vagy a gimnázium és a dalszínház, vagy a zenei és képzőművészeti iskola. A nagy nemzeteket erejükből fakadó érthető önérzetük némileg gátolja abban, hogy a velük sokban versengő más nagy nemzetek igazi kultúrális értékét elismerjék. Mi, számra nézve kisebb nemzetek fiai, e részben tisztábban látunk és sokszor elbámulunk azon, hogy egyikmásik európai nemzet mint igyekszik olyat eredetinek, sajátosnak feltüntetni, amiről pedig nyilvánvaló, hogy olasz impulzus szülötte. Az igaz, hogy

sok minden teljes kifejlődését, virágzásának teljességét angol, francia vagy német földön érte el, de az eredet Olaszországba vezet vissza, a dolgok genezise az olasz történelem és művelődés nélkül meg sem érthető. Midőn mindezt magamban ismételten és behatóan átgondoltam, egy meggyőződés alakult ki bennem és egy kérdés merült fel lelkemben. A meggyőződés az, hogy *az olasz nyelv és művelődés beható oktatása nélkül a magyar középiskola az újkori művelődés fejlődésének igazi képét nem adhatná.* A kérdés pedig az, hogy nem értem, hogy a többi nemzetek is miért nem tértek ugyanerre az útra. De épen azért, mert a miáltalunk, magyarok által, követett út még meglehetősen magábanálló, engedjék meg nekem azt az első pillanatra bizarrnak látszó kísérletet, hogy épen a külföldi kultúrpolitikus idegen szemével gyorsan áttekintsek az Önök művelődéstörténetén, folyvást azt kutatva, hogy az újkor kialakulását, belső tartalmát miért nem lehet nekünk többi nemzeteknek az iskolában kellőképen megértetni az olasz művelődés részletes oktatása nélkül. E futólagos áttekintés közben szabadjon folyvást figyelemmel lennem az olasz-magyar szellemi kapcsolatokra.

Az egyik nagy olasz, aki teljes rendszerbe foglalta a középkor egész gondolkozását, Aquinói Tamás még meg sem született, midőn egy másik nagy olasz, Assziszi Ferenc ujjongva örül a természetnek, himnuszt énekel a naphoz, hatalmas érzelmeket és új eszméket dob be a tömegekbe, melyek belátlhatatlan fejlődésekhez adták meg az impulzust. De Szent Ferenc élete és példája az erkölcsi nevelés szempontjából is mily hálás téma.

Akkorra már kifejlődtek városaik, a művelődés gócpontjai. A keresztes háborúkban Venezia, Pisa és Genova már világtörténelmi tényezők. A császárokkal már büszkén szembeszállt a lombard városok élén Milano és a toscanai városok élén készül kultúrális világmissziójára az utólérhetetlen Firenze. Niccolo Pisano faragja szobrait, úgy ébred a szobrászat. A nagy Irnérius már régen elvégezte az alapvetést, van újra igazi jogi oktatás. Bononia docet, a bolognai egyetem már javában működik, úgyszintén Napoli és Padova is, hová a középkor folyamán annyi magyar diák járt. Mind megannyi fejlődési folyamatok, történeti, főleg kultúrtörténeti tények, melyek a jó tanár számára a gondolatébresztő magyarázatok szinte beláthatatlan lehetőségét nyitják meg.

Csak ilyen szellemi és gazdasági alapokon jöhetett létre az Önök pompás trecentója, melynek küszöbén ott áll az emberfeletti Dante, amelyben Petrarca énekelt és új életre élesztgette az ókort, melyben Boccaccio írt és Giotto festett. Nagyrabecsülöm, mint iskolai olvasmányt, Sophokles és Aristophanes, Shakespeare és Molière, Schiller és Goethe színműveit, de pedagógiai értékre, a józan vallásosság ápolása és a történelmi érzék fejlesztése szempontjából, meg költői szépség tekintetében a Divina commedia legalább is egyenértékű velük. És ifjú fantáziát megragadhat-e valami jobban, mint Ugolinónak vagy a riminii Malatestáknak családi tragédiája? És lehet-e a modern lírai költészetet irodalomtörténeti szempontból alaposan méltatni Petrarca rímjei nélkül, amelyekre közvetlenül vagy közvetve minden visszavezethető. És Szent Ferencet és korát hogyan szemléltethetnénk jobban, mintha legalább reprodukcióban bemutatjuk a gyermeknek Giottónak és tanítványainak képeit. Ebben a században Olaszország nagy uralkodó családot adott Magyarországnak; a Nápolyban lélekben és művelődésben olasszá vált Anjoukat. 1301-ben kihalt az Árpádoknak honfoglaló nemzeti dinasztiája s a középkorban, mikor a király személyétől és a királyi családtól még

így járt el velünk magyarokkal szemben. Közvetítette ugyan hozzánk a német kultúrát, de ő sem önzetlenül, hanem ebből jogalapot formált magának arra, hogy önállóságunknak egy részét elvegye. A középkori Magyarország, az Árpádok, a nápolyi Anjouk és a Hunyadiak Magyarországa, független, hatalmas és művelt volt. De ránk tört a török és 160 évig tartotta az ozmán birodalom országunk nagy részét megszállva. Természetes, hogy virágzó szellemi életünk abban a szomorú korban hanyatlásnak indult. Végre a XVII. század 80-as éveiben egy nagy olasznak, az Odescalchiak nemzetségéből való XI. Ince pápának kezdeményezésére, európai koalició keletkezett, mely kiszorította a magyar földről a törököt. De az osztrák imperializmus a nemzettől felszabadításáért, amely pedig Európának volt kollektív ténye és nem egyedül Ausztriáé, függetlenségünket követelte ellenértékül és politikai függőségünk megerősítéseképen művelődésünket is befolyása alá igyekezett hajtani. Jellemző e részben, hogy a XVIII. században magyar ifjaknak megtiltották Ausztrián kívül eső külföldi egyetemek látogatását. Persze, a kényszer visszahatást szült. Mária Terézia alatt magyar nemes ifjakból testőrséget szerveztek Bécsben oly módon, hogy abba minden magyar vármegye két-két ifjút küldjön. Ettől az intézkedéstől azt remélték, hogy a hosszabb bécsi szolgálat után megyéjükbe visszatérő nemes ifjak oda visszaviszik magukkal az osztrák szellemet és így sikerülni fog a magyar nemzeti élet alapsejtjeibe, a megyékbe osztrákbarát érzéseket bevinni. Az eredmény épen ellenkező lett. A XVIII. század 70-es éveiben a fiatal magyar testőrtisztek Bécsben Voltairet, Rousseaut és a francia enciklopédistákat olvasták és francia szellemben újították meg a magyar irodalmat. Ezt az irodalmi fellendülést a XIX. század 20-as éveitől politikai reformkor követte, amelynek úttörője gróf Széchenyi István volt. Ő is az osztrák szellemi befolyás ellen fordult és öntudatos tervszerűséggel az angol politikai intézményeket, az angol közgazdasági és társadalmi fejlődést vette mintaképül és nagy műszaki alkotásaihoz angol mérnököket hívott meg. A mi nemzedékünk pedig, amelyet az osztrák-magyar monarchia közös intézményeinek, a diplomáciának, a hadseregnek német nyelve a német műveltség felé utalt, dacból még sem ment az osztrák egyetemekre, hanem a német birodalom főiskoláira, úgyhogy ma sokkal szorosabb és bensőségesebb szellemi kapcsolatunk van Berlinnel, mint Béccsel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy kultúrális téren minden nyomás nem szellemi befolyás nyeréséhez, hanem épen ellenkezőleg elzárkózáshoz vezet és hogy ennek folytán a népek közötti szellemi együttműködésre irányuló akció vezetésére elsősorban azok a nemzetek vannak hivatva, melyek ebbe a szent ügybe egoisztikus momentumokat nem kevernek. És valóban, Olaszország azt az óriási szellemi befolyást, amelyet századokon át a többi művelt nemzetre gyakorolt, ilyen egoisztikus hatalmi célokra soha ki nem használta, hanem nemes belső kényszerűségtől sodorva, önzetlenül odaállott a gyengék mellé, hevítve még attól a nagy érzéstől, attól a különös gyönyörűségtől, amelyet a géniusznak mások megsegítése okoz. Innét van az, hogy míg a németek Lessing nyomán tudatosan elzárkóztak a francia befolyás elől, mi magyarok pedig védekeztünk az osztrák behatással szemben, addig az olasz kultúra előtt épen önzetlenségénél fogva az összes nemzetek lelke bizalommal megnyílt.

De ezenfelül a magyar lelket olasz kultúrális befolyások befogadására különösen fogékonnyá teszi az, hogy az utolsó négy században közös történeti sorsot viselve, a két nemzet pszichéje is sok tekintetben egyenlőképen alakult.

Három egymást követő fejedelmi generációnak tervszerű házassági politikája közös uralom alá hozta Ausztriát, a Németalföldeket, Spanyolországot, a két Sziciliát, Csehországot és Magyarországot. E három világtörténelmi jelentőségű házasság és az azok következtében beállott országegyesítések folytán új imperiális gondolat született meg, amely lényegesen eltért a régebbi német császári eszmétől. V. Károly császár ezt az új imperializmust hihetetlen lelki hidegséggel és brutalitással képviselte, Magyarországon sógorát, II. Lajos királyt Szolimánnal szemben 1526-ban nyugodtan veszni hagyta, kegyetlenül elbánt I. Ferenc francia király személyével, amidőn pedig VII. Kelemen pápa politikáját magával szemben túlságosan önállónak látta, elvadult zsoldosait bocsátotta Itáliára, akik azután 1527-ben megrendezték a Sacco di Roma-t és bevették Firenzét is, ami nemcsak politikai szerencsétlenség volt, hanem az első nagy csapás a renaissance virágzó kultúrájára is. Bárminő nagy, hidegen számító, mindent a célnak feláldozó volt is V. Károly államművészete, mégis teljes csőddel végződött, mert az egész koncepció belsőleg beteg volt. Lehetetlen elgondolás az, hogy a legkülönfélébb nemzetek mondjanak le öncélúságukról, mondjanak le arról, hogy állami életüknek legfőbb kérdéseit a saját életérdeküknek megfelelően döntsék el, csak azért, hogy egy világbirodalom fejlődhessék ki. Az a tény egymagában, hogy ennek a koncepciónak leghatalmasabb képviselője, V. Károly végül kiábrándultan, csalódottan, megtörten és dolgavégezetlenül vonult vissza San Yuste kolostorba, komor prognosztikon olyan irányban, hogy ez az imperializmus nem lehetett a jövőben sem termékeny az emberiség életére nézve. Ez különösen világossá vált akkor, amikor a francia-forradalom, a napoleoni háborúk és a bécsi kongresszus határozatai folytán egész Európában fellángol a nacionalizmus. Ez az imperialisztikus koncepció gátja volt az olasz és a német nép egyesülésének, akadálya volt az olasz és magyar nemzet függetlenségének, de még a csehek, szerbek és lengyelek sem érezték magukat e hatalom alatt teljesen otthonosnak és kielégültnek. Ez a hatalom egyenlő súllyal nehezedett rá az olasz Po völgyére és a magyar Tisza mellékére. És Lombardia és Veneto hazafiait épúgy elhurcolták Kufstein és Spielberg kazamatáiba, mint a mi Alföldünk vagy a Dunántúlnak magyar fiait. 1848-ban Carlo Alberto ugyanazzal a hatalommal állt szemben, mint Kossuth Lajos s amikor Szardinia elbukott Novaránál, a mi világosi katasztrófánk is elkerülhetetlenné vált. Magenta és Solferino ellenben nálunk is meghozta a Bach-féle abszolutizmus összeomlását, az 1866-iki olasz-porosz-osztrák háború nyomán pedig Ausztria kénytelen volt az 1867-iki kiegyezést Deák Ferenccel megkötni. Az olaszok 1866-ig, mi jóformán az 1918-iki összeomlásig álltunk ez imperiális eszme és hatalom nyomása alatt, amely legvégén egy világtörténelmi katasztrófa során összeomolván, bennünket szerencsétlen magyarokat is romjai alá temetett, kik pedig azzal belső, lelki ellentétben álltunk. Hiábavaló volt az a sok áldozat, amelyet a népektől az osztrák imperializmus követelt, az még sem bizonyult fenntarthatónak. Olaszok és magyarok azonban századokon át ugyanazon nyomás alatt éltünk és a szabadságnak és függetlenségnek ugyanazokért az eszméiért küzdöttünk és szenvedtünk. Innét van az, hogy egyenlékőpen nacionalisták vagyunk, innét van az, hogy az idegen igával szemben egyenlően türelmetlenek vagyunk, innét van az, hogy politikai eszméinknek és érzéseinknek óriási tömege azonos, innét van az, hogy jobban meg tudjuk egymást érteni.

Valóban a testvériesülésre, a szellemi együttműködésre megvan ben-

nem vált külön az állam absztrakt fogalma, a dinasztia kihalása természetszerűleg mindenütt elsőrendű nemzeti krízissé vált. Károly Róbert, kiben nagyanyja Mária, V. István magyar király leánya révén Árpád vére folyt, rendre leküzdötte vetélytársait, a Wittelsbach-nemzetségből való Ottót és a Przemysl-házból való Vencelt és új, korszerű intézményeket létesítve, konszolidálta magát és családját a magyar trónra. Fia Lajos alatt, akit mi magyarok nagynak nevezünk, hazánk Kelet-Európának vezető nagyhatalma lett. Bár az Anjou-nemzetség nálunk teljesen nemzetivé vált s e dinasztia nem hagyta történelmünkben idegen uralom emlékét, mégis vele sok olasz ember, eszme, intézmény és szokás jutott el hozzánk, megtermékenyítve a magyar életet. Gazdasági tekintetben Olaszország, a maga ipart s világ- és már pénzkereskedelmet is űző városaival messze fölötte állt ez időben egész Európának. Különösen a magas gazdasági fejlődés legfőbb eredményeivel termékenyítette meg e két nagy magyar Anjou király Magyarországot. Firenzei mintára aranypénzt verettek, aranybanyákat nyitottak, utakat építettek, városokat magasra fejlesztettek, ezekben az ipart, főleg a céhrendszer behozatalával és a kereskedelmet, ennek a világkereskedelembe való bekapcsolásával mozdították elő.

Közben ráköszönt Önökre quattrocentójuk, az emberiség ébredésének, felocsudásának csodálatos korszaka. Brunelleschi építi a firenzei dóm kupoláját, ő meg Donatello és Ghiberti már versenyeznek a battistero bronz kapujának domborműveiért, Masaccio és Masolino pedig festik a Capella Brancacci freskóit. Mi a renaissancenak már ebbe a kezdeteibe is belekapcsolódtunk. Nagy Lajos leányát, Anjou Máriát, a luxemburgi Zsigmond vette el, a későbbi német császár, aki e házassága révén magyar király lett. Zsigmond szolgálatába fogadta a firenzei Filippo Scolarit és megtette temesi ispánnak, mely tiszttel akkor a török elleni határszéli katonai védelem kötelessége volt egybekötve. Scolari magyar nőtt vett feleségül : Ozorai Borbálát és felesége révén nálunk őt Ozorai Pipónak nevezték kortársai. Scolari Firenzéből Magyarországra hívta honfitársát, Masolinót, ki itt a királyok ősrégi székvárosában, Székesfehérváron és felesége uradalmán, Ozorán dolgozott. Masolino alkotásai a török időkben nyom nélkül elpusztultak, de fennmaradt köztünk az emléke egy derék olasz hadvezérnek, ki magyarrá lett és egy jó olasz művésznek, ki a renaissance legkezdetén magyar épületeket díszített.

Közben olasz tudósok új életre keltették a görög és római irodalmat. A latin nyelv élt a középkor egész folyamán, de a római kultúra szelleme iránt elveszett a fogékonyság. Aristotelesszel és Vergiliusszal inkább teológiai szempontból foglalkoztak. Az olasz humanizmusnak kellett eljönnie, hogy az emberiség ismét részesévé váljék az antik kultúrának. És itt a magyar gyermek megtanulja, hogy a humanisták vetették meg az alapját a gimnáziumoknak, az újkor fő középiskola-típusának. A humanizmusnak ebbe a nagyszerű mozgalmába is mi magyarok korán kapcsolódtunk be történelmünknek egyik legérdekesebb alakja, Vitéz János kardinális révén. Pályája már Zsigmond alatt kezdődik s egymás után öt magyar államfőnek volt tikárja, majd kancellárja. Könyvtárának gyüjtését, melyet Vespasiano da Bisticci, a nagy firenzei könyvkereskedő leírt, még mint váradi püspök kezdte meg s Hunyadi Mátyásba, kinek nevelője volt, beoltotta a könyv szeretetét. Utóbb az esztergomi székbe emelkedve, tovább élt könyvgyüjtő szenvedélyének és 1465-ben Pozsonyban Academia Istropolitana néven több karból álló főiskolát alapított. Vitéz unokaöccsét, Janus Pannoniust, 13 éves korában Ferrarába küldte Guarinó-

hoz humanisztikus tanulmányok folytatása végett, hol korának csodagyermekévé fejlődött. Hazatérve pécsi püspök lett, ő is könyvtárt gyüjtött s a latin versek hosszú sorát költötte, megénekelve Velence és Milano nagy mérkőzését.

Az alapvető munkát a humanizmus terén kétségtelenül Vitéz kardinális végezte. Hunyadi Mátyás király azon csak tovább épített, különösen attól az időponttól kezdve, hogy nőül vette Ferrante nápolyi király leányát, Beatrice d'Arragoniát. Udvara teljesen megnyílt az olasz humanizmus és renaissance számára s e téren az Alpokon túl a többi fejedelmek csak jóval utóbb követték. Körébe vonta Bonfinit, kivel megíratta Livius mintája szerint a magyar történelmet. Galeotti feljegyezte szellemes és tréfás mondásait s Vasari számos olasz művészt sorolt fel, kik részben dolgoztak neki, részben ellátogattak budai és visegrádi udvarába. Tudjuk, hogy Verocchio szobrokat küldött számára és Benedetto da Majano, a firenzei Palazzo Strozzi építő mestere, Budára jött hozzá és neki dolgozott. Kultúrális alkotásai közül a legjelentékenyebb a firenzei Chimenti Camicia, Baccio Cellini vagy a bolognai Aristotele Fioravanti által részben az új stílben épített pompás budai várpalotája, és ami világhírre tett szert, e palotában elhelyezett könyvtára, az úgynevezett Corvina volt, amelynek számára a legszebb kéziratokat a firenzei miniatür-festő, Attavante szállította. Mostani balsorsában és hazafias bánatában kétszeresen meghatotta a magyar nemzetet, hogy Corvin Mátyás könyvtárának az egész világon szétszóródott maradványaiból két gyönyörű codexet Mussolini ő excellenciája nekünk ajándékozott, mely nagyszerű ajándékért nemzetem nevében a nagy államférfinak meleg köszönetet mondok. Mátyás király szeretetét és bámulatát az olasz kultúra iránt kortársai jól ismerték, Ludovico il Moro tudta, hogy azzal szerezhetett neki legnagyobb örömet, hogy ajándékba küldte neki Lionardo da Vinci egy Madonnáját. Megkapó a hasonlatosság a műértő Sforza és Benito Mussolini gyönyörű gesztusa között, melyet több, mint négy század választ el egymástól, de mindkét ajándékot mégis az olasz-magyar testvériségnek ugyanaz az érzése sugalta. Mátyás király műalkotásainak legnagyobb részét elpusztította a török, de megmaradt nekünk nagyszerű egyéniségének emléke, egy igazi renaissance emberé, ki olasz nagy kortársaival, IV. Sixtussal, Federigo di Montefeltrével, Lorenzo de Medicivel, Lodovico il Moróval kongeniális.

Hunyadi Mátyás 1490-ben halt meg, Lorenzo de Medici csak két évvel élte túl, halálukkal megindul hazájuk romlása. 1494-ben VIII. Károly francia király megrohanta Olaszországot, ezzel megindul a francia, spanyol és német háborúk szakadatlan sora, mely idegen igába hajtotta szép hazájukat. Nálunk pedig Mátyás két tehetetlen utóda alatt a szerencsétlen török háborúk belátthatatlan sora kezdődik.

Bár Bakócz Tamás kardinális és esztergomi érsek, e nagy műértő és Werbőczi István, az olasz képzettségű legnagyobb magyar jogász és kodifikátor révén még van összeköttetésünk a cinquecento szellemével is, Mohács után már a magas renaissanceból nem vehettük ki olyan mértékben a részünket, mint ahogy Nagy Lajos be tudott bennünket kötni a trecento és Hunyadi Mátyás a quattrocento művelődésébe. Ez űr utólagos kipótlása végett talán kétszeresen fontos, hogy tervszerű művészeti oktatás keretében megismerkedhessék a magyar gyermek a Lionardo da Vinci, Rafael és Michelangelo, Correggió Giorgione és Tizian életműveivel, melyek az emberi alkotás csúcspontjait képezik, önbecsülésre és a géniusz bámulatára tanítják az emberiséget.

Téves korrajz lenne, ha a quattrocento és a cinquecento olasz kultúrájának középpontjába egyoldalúan a képzőművészeteket állítanók be. Ebben a két században az egész olasz élet az általános virágzás korát élte s az olasz erő kisugárzott az emberi tevékenység legkülönbözőbb irányaiban. Igy ekkor teremtik meg a Nagy Károly-monda felhasználásával Bojardo és Ariosto a modern hőskölteményt, melyet Tasso juttatott a tökélynek még magasabb fokára, ki ismét a magyar Zrínyi Miklós és annyi más epikus költő mintaképe lett. Ekkor emelik művészi tökélyre Machiavelli és Guicciardini a politikai történetírást többé nem az ókor és a humanisták latin nyelvén, hanem az anyanyelven. És ha akár e két történésznek politikai dolgozatait, akár a velencei köztársaság követeinek dispaccióit és zárójelentéseit olvassuk, elbámulunk a politikai gondolkozás fejlettségén. Ekkor alakítják ki a kis olasz államok fejedelmei az újkori műértő mecenás típusát is. A harcias Eszték ferrarai udvara adta a milieut a hőskölteméný kialakulásához. De valamennyi fejedelmet felülmúlták a Mediciek, akikhez intézte Machiavelli Principéjét s akiknek szolgálatában Guicciardini is állott. Csodálatos udvar volt az urbinoi is, melyben művészetté tudták emelni a finom modort úgy, hogy az ottani élet tanulságairól szűrte le Baldassare Castiglione az udvariasság szabályait. A művészet nagyrabecsülésén kívül a történeti érzék fejlettségére vall, hogy Giorgio Vasari lerakván a művészettörténelem alapjait, az életrajzok hosszú sorában tárgyalta a renaissance nagy művészeit, Benvenuto Cellini pedig önéletrajzával mintát adott a memoire-irodalomnak. A történelemben minden kornak megvan a maga belső jogosultsága, helyesebben belső szükségessége, mi pedagógusok azonban az ifjúság elé nem a hanyatló korokat tárjuk oda, hanem azokat, melyekben egy-egy vezető kultúrnemzet kebelében az emberiség ereje különös gazdagságban fermentált. Ezért tartom oly gondolatébresztőnek a magyar gyermekre nézve, ha épen e kor művelődéstörténetét ismertetjük meg vele különös részletességgel.

A bányászoktól tudjuk, hogy még a leggazdagabb fém- és széntelepek is kimerülnek. Igy van ez a szellemi irányzatokkal is. A Rafaelt és Michelangelót követő úgynevezett manierista festők pl. a Zuccarók tanulmányozásából nyilvánvaló, hogy a renaissance szellemében eredetien tovább dolgozni alig lehetett volna s elérkezett a hangulat ahhoz, hogy valami új születhessen meg. Míg az alpesentúli népekhez ez az új már készen jut el, addig önöknél szinte észrevétlenül születik meg. Hiszen a Jesù-t Vignola még a késői renaissance jegyében kezdi meg, della Porta azonban már barokkosan fejezi be, olyan új templomtípust teremtve, melyet a jezsuita-rend szétvitt az egész világon. A S. Pietrot a renaissance teljének mestere, maga Bramante kezdi meg, kupoláját Michelangelo tervezi, de della Porta és Fontana építik meg s ezt a világtemplomot Maderna és Bernini barokk építészek fejezik be. Ezek a példák mutatják csak igazán, mennyire *alapkultúra az olasz*, hiszen a művészeti irányok változása az önök nagy építkezései közben áll be. Az emberiség irányainak ezeket a nagy változásait más modern nemzetek művelődésének alapulvételével genetikusan megmagyarázni nem lehet. Főképen V. Sixtus alatt a cinquecento vége felé nagy olasz lángelmék így készítették elő a seicentót, melyet korábban annyira félreismertek, jobban mondva nem ismertek. Hiszen Jakob Burchard túlnyomó befolyásának súlya alatt azt írták a művelődéstörténelmi kézikönyvek, melyek a barokkstílust jogosulatlanul lebecsülték és a képzőművészetekre helyezve a fősúlyt, a zenét csak mellesleg kezelték, hogy a renaissance hanyatlásával megszünt az igazi művészet. Olasz tanulmányai során most megtanulja a magyar

ifjú, hogy a barokkszellem és stílus megteremtése révén az olasz génius époly szolgálatot tett az emberiségnek, mint mikor korábban önöktől indult európai hódító útjára a román stílus, majd a humanizmus és a renaissance. És megtanulja a magyar gyermek azt is, hogy épen a barokk kornak abban a két századában, a XVII-ben és a XVIII-ban, mely a zene fejlődésére oly kedvező lelki és társadalmi milieu volt, mint teremtik meg nagy olasz szerzők és virtuózok a modern zenét. A barokk kultúrális belérték tekintetében sem marad el a renaissance mögött, sőt annyiban még gazdagabb, hogy míg a renaissance idejében az újkor zenéje még csak bontogatja szárnyait, addig a barokk-kor művészetét a csodálatos lendületet vett zenei élet még többboldalúvá tette. Az olasz élet méreteinek hihetetlen megnövekedése, az olasz mecénásoknak vagyonossága és áldozatkészsége, a nagy számokban és arányokban való gondolkozás merészsége, a nagyszerűség kultusza, az egész nemzet nagyvonalúsága kellett ahhoz, hogy a barokk-szellem megszülethessen, mely a római császárok kora óta nem látott méretekkel dolgozott építészetben, szobrászatban, festészetben egyaránt. A festők még segítségére jöttek az építésznek, mikor konstrukcióit festett elemekkel megtoldják, a kupolákat megnyitják, hogy a tekintetnek utat nyissanak fel az égre, melyet benépesítenek az alakok százaival. Aki nem látta Pietro da Cortona művészetét a palazzo Barberini nagytermének mennyezetén, aki nem csodálta Luca Giordano freskóit a firenzei Palazzo Mediciben és az Escoriál kupolájában, hova a művészt II. Carlos spanyol király hívta meg, aki nem bámulta Andrea da Pozzo S. Ignazio-beli mennyezetét, aki nem zarándokolt el Veneziába a Palazzo Labiába, Würzburgba a hercegérseki kastélyba és a madridi királyi kastélyba nyomába járva a nagy Tiepelónak, annak nem lehet igazi fogalma a grandiózus festői kompozíciókról. A modern türelmetlenség mindent összevon és megrövidít. Az öt felvonásos dráma előbb három felvonásra sorvadt, majd egyetlen felvonássá zsugorodott össze. A három hasábos hirlapi vezércikk egy hasábra olvadt el. Szobáink falait kis képek díszítik. A modern élet elaprózásával szemben mennyire fejleszti az ifjúság komponáló képességét és érzékét a nagyság iránt, ha ezeket a gigászi freskóciklusokat látja, melyek minden terjedelmességük mellett összefüggő egészet alkotnak.

Ha lehetővé válnék a lehetetlen, ha történész, ki behatóan ismeri valamely kor politikai eseményeit, vezető személyiségeinek életét, irodalmát és művészetét, vissza tudna térni abba a korba, bizonyára sok mindent másnak találna, mint ahogy azt magának elgondolta, mert sok abból, mit legtalálóbban a kor levegőjének nevezhetünk, sem szóval, sem művészi ábrázolással meg nem rögzíthető és pótolhatatlanul elvész az utókorra nézve. Leginkább a zene az, amelyben a kornak egyébként kifejezhetetlen hangulatvilága tovább él. Olaszországban madonnaszobrok előtt szombat estéken már régtől fogva énekeltek dicsőítő dalokat s a renaissance századaiban is sokat zenéltek, de az olasz zenei élet dús gazdagsága mégis a barokk-korral tör elemi erővel elő. Míg a quatrocentoban és cinquecentoban a képzőművészek mellé mint egyenrangú művészeti ágat, a zenét még nem lehet párhuzamba helyezni, addig a következő két században, melyet a barokk szelleme leng át, a Carracciak, a Guido Reni, Pietro da Cortona és Luca Giordano képei és freskói, Algardi és Bernini szobrai mellé oda kell állítani Peri, Monteverdi, Cavalli, Scarlatti és Pergolesi operáit, az ellenreformáció szellemében Emilio del Cavaliere és Carissimi compositióival megszületett oratoriumokat és simfoniákat. Attól az időponttól kezdve, hogy Rinuccini librettójára Peri 1594-ben megírta első «dramma per musica»-ját :

a Dafnét, az olasz geniusnak ez a nagy kreációja : az opera seria és az opera buffa immár három évszázadnál hosszabb idő óta gyönyörködteti az emberiséget. Míg a harcias Esték ferrarai udvarában látjuk megszületni a modern époszt, addig a finom műizlésű Gonzagák mantovai udvarában tökéletesítette Claudio Monteverdi az olasz operát annyira, hogy megindulhatott diadalmi útjára a többi fejedelmi udvarokba. Velencében 1637-ben megnyílt az első nyilvános operaház, melynek példájára a zenei színházak egész sora keletkezett, úgyhogy a XVIII. század folyamán alig volt kis német fejedelmi rezidencia, melynek nem lenne meg a maga olasz opera színháza. Mindezt azonban nem szabad a halhatatlan istenek által a nagy olasz lángelméknek ingyen adott ajándékként odaállítani, mert a tüneményes sikereket becsületes munka készíti elő. Ebben az időben létesültek a zenei konzervatóriumok s olyan nagy művész, mint Scarlatti, sem átalta, hogy a nápolyi conservatorio di Sant Onofrio élére álljon. Lodovico Carracci pedig Bolognában megalapította az Accademia degli incamminatit, oly festészeti főiskolát, hol a művészet technikája mellett elméletet, esztétikát is tanítottak. Operaházak, zeneművészeti és festészeti iskolák alapítása oly művészi intézménytípusok megalkotását jelenti, melyek általánossá váltak a világon.

Az opera seria és az opera buffa mellett ott látjuk még az olasz néplélek remek megnyilatkozását a commedie del'artét, pompás alakjaival, melyeket Carlo Gozzi megnemesíteni igyekezett, a porcellántechnika pedig elvitt a világ összes vitrinjeibe. Külsőleg harcban ezekkel a népies tényezőkkel, de belsőleg mint folytatójuk a XVIII. századnak bájosan mulató Veneziájában Carlo Goldoni megteremtette az új vígjátékot, mely alkotásai Goldonit az emberi nem nagy megkacagtatói, Aristophanes és Molière mellé emelik.

Ez a barokk-művészet mireánk magyarokra egész különös jelentőséggel bír, mert a török kiűzetése hazánkból a seicento nyolcvanas éveiben történt s így Magyarországnak a felszabadítás nyomában járt rekonstrukciója egészen a barokk jegyében folyt le. Templomaink, kolostoraink és középületeink egy részét olasz művészek építették és díszítették, a többieken is ki lehet mutatni a közvetlen vagy legalább is a közvetett olasz befolyást.

Ebben az időben Észak-Olaszországból, főleg Lombardiából, a comói tó vidékéről szinte rajokban indult meg olasz mesterek vándorlása észak felé, akik azután az idegenben művészcsaládokat alapítottak. E nemzetségek közül talán a legkiterjedtebb a Carlone. Ez a comói-tó partjáról származó család, mint freskófestő és dekorátor, a genovai barokkművészetben játszott jelentős szerepet. Egyik tagja, Carlo Carlone fölvándorolt a Rajna völgyébe s a ludwigsburgi kastély nagy galeriájának mennyezetképeit festette. Ugyane család egy másik stukkátor és építőművész ága Bécs felé vette útját és innen nyert összeköttetést Magyarországgal. Carlo Martino Carlone császári építőmester tervei alapján épült a legnagyobb magyar mecénás-nemzetség, az Eszterházy hercegek kismartoni kastélya és ugyanő építette 1653-tól a lorettomi szerviták kolostorát és díszes templomát. Gianbattista Carlone vezetésével folyt 1635—46-ig Magyarország akkori székhelyén Pozsonyban a királyi vár építése. A XVIII. században a család egyes tagjai már Magyarországon telepedtek le. Egy másik Gianbattista Carlone 1717-től az egri jezsuiták kollégiumát építette. Sebastian Carlone pedig mint díszítő művész működött 1765-ben a budai Szent Anna templomban, amelyik mostani fővárosunk egyik legszebb barokk temploma. A Carlonékon kívül még különösen a Spazzo és a Martinelli család tagjai a monumentális épületek egész sorát tervezték hazánkban.

És míg a török időkben rombadőlt hazánk újjáépítésén olasz művészek ekként még javában dolgoztak, megint csodálatos meglepetéssel szolgált a világnak az olasz géniusz, megint új korszellemet szült: a klasszicizmust. A seicentóban oly erőteljes barokk a settecentóban rokokóvá finomult és miután minden benne rejlett lehetőséget valóra váltott, kétségtelenül ellaposodott volna, ha az olasz gondolkozók és az olasz művészek nem törik megint egy nagy lelki újítás útjait. A settecento közepén felfedezték Pompei romjait. Alessandro Albani kardinális villájában e nagy műértő tudományos köre mélyebben hatolt be az ókori művészet lényegébe. A Ganganelli és a Braschi pápák a két Visconti segítségével a birtokukban volt antik szoboranyagból megteremtették a Museo Pio Clementinot, a tudományos múzeumok prototípusát s ezzel a muzeológiát. A római társadalom ekként megint olyan szellemi légkört tudott teremteni, hogy amint egy nagy lángész: Canova ott megjelent, szinte kényszerűséggel kellett a klasszicizmusnak megszületnie. Winkelmannak, Mengsnek, Thorwaldsennek is ebbe a római szellemi légkörbe kellett kerülniök, hogy a kedvező miliőben kifejlődhessenek.

A magyar katholikus klérus, melynek több tagja római papnevelőintézetekben tanult, a római izlés változásáról tudomást szerzett és Esterházy Károly gróf egri püspök, a nagy mecénás, Maulpertschet, aki az osztrák rokokófestészet teljét képviseli, az erőkapó klasszicizmus felé igyekezett terelni. A XIX. század első felében pedig, midőn a Firenzében nevelkedett József nádor vezette a magyar kormányzatot, a teljesen olasz iskolázottságú Pollák Mihály a vezetőépítész, aki e kor összes nagy alkotásaira rányomta az olasz klasszicizmus bélyegét.

A XIX. század későbbi folyamán magyarok és olaszok még közelebb jutottunk egymáshoz. Állandóan harcban ugyanazzal a császári eszmével önök kivívták a risorgimentot, mi az 1867-iki kiegyezést, melynek folytán mi magyarok legalább a belpolitikában visszanyertük önállóságunkat, külpolitikai és katonai téren azonban továbbra is Ausztria függvénye maradtunk. A világháborúban önök visszaszerezték Trentinót és Triesztet, Magyarországot ellenben, melynek 1914-iki miniszterelnöke, gróf Tisza István ellenezte a háborút, az osztrák császárság összeomlásakor romjai alá temette. De nem estünk kétségbe, hanem kemény munkával és a művelődés eszközeivel igyekszünk súlyos helyzetünket javítani. A jó kultúrpolitikának mindig egy nemzedékkel előre kell dolgoznia és azért nekem a magyar kultúrpolitikát most úgy kell beállítanom, hogy a következő magyar nemzedék igényeinek és szükségleteinek megfeleljen. Ha elfogulatlan szemmel nézzük Olaszország páratlan fellendülését a XX. század folyamán és különösen a világháború után, népességének és gazdasági erejének rohamos gyarapodását, akkor valószínűvé válik, hogy Olaszország Európa ama részének, melyhez a mi hazánk is tartozik, messze kimagasló nemzetévé válik. Minthogy pedig az ilyen magaslatra emelkedő nemzetek nyelve a viszonyokban rejlő ellenállhatatlan erő folytán világnyelvvé válik, úgy véltem, hogy nemzetem érdekében cselekszem, ha módot nyujtok a magyar ifjúságnak oly nyelv elsajátítására, mely előtt szinte beláthatatlan prespektívák nyílnak.

Valahányszor új tantárgy oktatását vezetjük be a középiskolába, annak megvan a maga következése a tanárképzés terén is. Gondoskodnunk kell tehát arról, hogy kellő számmal rendelkezzünk olyan középiskolai tanárokkal és tanárnőkkel, akik az olasz nyelvet tökéletesen bírják és az olasz irodalomban, művészetben, képzőművészetben és zenében egyaránt járatosak. A kezdet

nehézségein átsegített bennünket az olasz kir. kormány, amely Durini gróf budapesti követ úr közbenjárására átmenetileg olasz középiskolai tanárokat bocsátott rendelkezésemre. Több fiumei olasz eredetű középiskolai tanárunk is van, akik az olasz nyelv tanítására képesek. A budapesti és pécsi egyetemeken azonfelül katedrát létesítettünk az olasz irodalomnak és nagy örömmel látom, hogy az olasz szakot választó modern filológusok száma bölcsészethallgatóink között állandóan nő. Ezeket azonban csak két éven át kívánom Magyarországon iskoláztatni s azután ösztöndíjjal a római egyetemre küldöm őket. Ez az akció már megindult és az ösztöndíjak számának szaporításával a jövőben még lényegesen ki akarom építeni. Ekként rendszeresen biztosítva van az, hogy az olasz nyelv oktatása ne maradjon a magyar tantervek papírján irott malaszt, hanem az Olaszországban képzett középiskolai tanárok révén menjen át az életbe.

Itália művészi téren kétszer hódította meg a világot, először az antik Róma, másodízben a renaissance, a barokk és a klasszicizmus idején. Azután az európai nemzeteknél önálló művészeti fejlődés indult meg, míg végre ma eljutottunk odáig, hogy építészetben, festészetben és zenében sokszor bizony hiányzik a szépség. A vasbeton konstrukciók bizarr körvonalai sértik a szemet, a modern képek egy részének szemlélete falainkon nem okoz gyönyörűséget s a modern zene bizonyos termékeit inkább organizált hangzavarnak nevezhetnők. Mintha bizony az etika megállhatna jóság és az esztétika szépség nélkül. A fiatal magyar művésznemzedék valahogyan lelki honvágyat kapott a szépség örök hazája, Itália után. Újra tanulmányozni akarják Vitruvius és Palladio méreteit és sóvárognak az olasz zene nagy mestereinek belcantoja után. E művészvágyak valóraválását ösztöndíjak nyujtásával kívánom lehetővé tenni.

Nézetem szerint azonban itt nem állhatunk meg. Kétségtelen ugyan, hogy a nyelvismeret adja meg a lehetőségét annak, hogy a népek egymással igazi közvetlenséggel érintkezzenek és így az olasz filológus középiskolai tanárok kiképzése nélkülözhetetlen alapvetés, a művészeti kapcsolatok jelentőségét sem akarom lekicsinyelni, mégis nem szabad szem elől tévesztenünk azt, hogy a döntő szót a nemzetek közéletében a szociálpolitikusok, a közgazdászok és jogászok játsszák és épen ezért elhatároztam, hogy az olasz egyetemek jog- és államtudományi fakultásaira olyan magyar ifjakat küldök, akik erkölcsi komolyságuknál, eddig felmutatott tanulmányi előmenetelüknél, tehetségüknél és családi tradicióiknál fogva azt a jogos reményt keltik, hogy valaha a magyar közéletben számottevő szerepet fognak játszani. Ezek az ifjak Olaszországban barátságokat fognak kötni, összeköttetéseket szereznek, amelyek az élet folyamán megannyi kapocs lesznek a két ország politikai, kulturális, társadalmi és gazdasági életében. Mindig csodáltam a cambridgei és oxfordi nagy collegeket, amelyeknek volt tanulói, még ha nem ugyanahhoz a korosztályhoz tartoznak is, szolidaritást éreznek egymás között és az öt világrészen bárhol találkoznak, bizalommal és rokonszenvvel üdvözlik egymást. Én meg vagyok róla győződve, hogy azok a magyar ifjak is, akik tanulmányaikat olasz egyetemeken végzik, iskolatársaikkal hasonló szolidaritást fognak tartani.

Ez az olaszországi magyar ösztöndíjakció vezet azután arra a gondolatra, hogy a Fraknói által alapított római magyar történeti intézetet ki kell egészíteni egy főiskolai internátussal, egy Collegium Hungaricummal. Ha van ország, amelynek multjával méltó foglalkozni, úgy az olasz föld és Olaszország az. De én azt hiszem, hogy a multnak egyoldalú előtérbe helyezésével nagy hibát követünk el. Mint történikus nem becsülhetem le a történelmi studiumok jelen-

tőségét, mégis úgy érzem, hogy *most az olasz jelen és az olasz jövő nekünk magyaroknak sokkal fontosabb*, mert Olaszország nemcsak a háborút nyerte meg, hanem egy nemes király uralkodása és egy nagy államférfiú kormányzata alatt a békét is. Az olasz anyák termékenysége, az olasz munka expanzív ereje, az állami akarat átütő hatalma, a belrend, a hadsereg és a haditengerészet oly monumentális erőt képviselnek, melyet az elfogulatlan idegen talán még jobban bámul, mint a született olasz. Ebbe az élő, lüktető, erőtől duzzadó modern olasz életbe akarunk bekapcsolódni mi akkor, amikor fiatalságunk nevelése végett Rómában Collegium Hungaricumot tervezünk.

Engedjék meg, hogy visszatérjek alapgondolatomra. Nem ötletszerűen dolgozunk az olasz-magyar szellemi együttműködés biztosításán, hanem egy rendszert állítottunk fel magunknak. Kezdtük azzal, hogy az olasz nyelvet és irodalmat magyar középiskoláinkba bevezettük. Ez oktatás biztosítása végett középiskolai tanárjelölteket küldtünk az olasz egyetemek filozófiai karaira. Ezen túlmenőleg építészeket, szobrászokat, festőket és zenészeket, meg jogászokat, szociálpolitikusokat és közgazdákat is akarunk Olaszországban képezni és mindezen főiskolai ifjúság befogadására tervezzük a Collegium Hungaricumot Rómában. A szükséges hiteleket a kultusztárca 1927—28. költségvetésébe már be is állítottam. E téren cselekvésre készen állok s enélkül nem is mertem volna önök között megjelenni. Oly korszakos államférfiú vezetése alatt állanak, akinél a szó csak alárendelt eszköz, aki a *tett*nek nemes fanatikusa. Önöknél most oly közszellem van, hogy *a szóval nem érik be, alkotásokat követelnek*. Alkalmazkodva e szellemhez, nem is azért jöttem körükbe, hogy a magyar-olasz szellemi együttműködésről csupán beszéljek, hanem azért, hogy a Collegium Hungaricum alapítása révén ez eszmény megvalósítása érdekében *cselekedjem*.

E műhöz kérem jóakaratukat, kérem erkölcsi támogatásukat.

TAVASZ.

Tömérdek állat, sebzett háttal,
Ekehasított barázdákkal
A dombtető,
Gerince ormán lépdel épen
Fölpúposodott ködmenében
A magvető.

Oly különösen leng az ökle
És szórja, szórja a rögökre
Az életet,
Háta mögött varjak csoportja
Sandán, sötéten, óvakodva
Lépeget.

És száll a búza, arany búza,
De a varázslat mind lehúzza
A rög közé,
Pedig a magvető, a dőre,
Mintha az égi kék mezőre
Hintené.

Süvít a nyíl és száll a dárda,
A kelő nap küllőzi, hányja
Az égre fel,
Az ég keblén vergődve, sírva
Általvert szivű kis pacsirta
Énekel.

Terescsényi György.

Altavantes

rod

—

Tóth-Szabó Pál

Szatmári György
primás (1457–1524)
Magy. Tört. Elektr.
Bp. 1906. 284. l.

Attavante

wód
z
Jblképröm
318. l.

Attavante

Lásd

Zolnai-Fitz

20, 21. l.

24. l. 74,

81, 82. 96,

97, 100, 102. l.

213. Komjáthy Gyula: Akácerdő.

45. Komáromi-Katz Endre: Gordonkás.

Attavante

god
u

Varju nimiatura

28. l.

tamozott nyugtatványára fizesse k
tolása mellett a vallás és közokt
ban kiadásként számolja el.-

A hivatalos másola

Grabó

igazgató

7

jesen szervezett direkt üzlet csaknem kizárólagos müvelésének következménye.

A jégbiztosításnál nyersdíjakban 795,663 frt 36 kr (a mult évi 958,357 forint 98 kr ellenében 162,694 frt 62 krral kevesebb) bevételeztetett. Ez üzletág 29,719 frt 71 kr veszteséggel járt, mely kedvezőtlen eredmény a mult év, számos és érzékeny károkat okozott, rendkívüli időjárásának tulajdonítható. A földtermékek árának alacsonysága természetszerüleg a biztosítási érték csökkenését és ezzel kapcsolatosan a díjbevétel megfelelő kevesbülését vonta maga után.

Az életbiztosítás 1885. végével 9985 kötvénynyel 19.106,463 frt tőke és járadékról szóló biztosítási átlagot tüntet ki. Az 1885. évben 97,000 frt összegig felmerült káresetek 36,221 frt 88 krral maradtak a várhatott halandóságon alul, díjtartalékul 1.428,781 frt 80 kr (344,761 frt 56 krral több, mint az előző évben). Ezen ágazat nyeresége 45,014 frt 62 krt tesz.

A társaság 1885. deczember 31-én az elemi biztosítási ágakban 1.208,037 frt 42 krnyi, az életbiztosítási ágban pedig 1.428,781 frt 80 krnyi, összesen 2.636,819 frt 22 kr díjtartalékkal, azonkívül 1.434,344 frt 35 krnyi agió, árfolyamkülönbözeti és nyeremény s külön tartalék fölött rendelkezik, a mi 506,314 frt 89 krnyi emelkedést jelent. Valamennyi ágak kártartalékai összesen 439,501 frt 15 krra rugnak.

A társa-ág által folytatott valamennyi biztosítási üzletág díjbevétele a lefolyt évben tett 7.574,439 frt 1 krt.

A mérleg 357,692 frt 6 krnyi tisztanyereséget tüntet ki, melyből az alapszabályilag előirt tartalékok és dijazások levonása után osztalékul részvényenkint 30 frank — 6%-aranyban fizettetik.

Az igazgatósági jelentéshez füzött üzleti jelentésből kitünőleg, a társaság fennállása óta dijakban 33.811,321 forint 86 krt bevételezett és károkért 23.374,422 frt 77 krt fizetett ki; díj és egyéb tartalékokra pedig — a függő károkon tartalékolt 493,501 frt 15 krt nem is számítva, 4.071,163 frt 57 krt gyüjtött. — A teljesen befizetett részvénytőke 4 millió frt aranyban.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Ihász Rezső, 1860-tól három ülésszakon keresztül Sopronváros országgyűlési képviselője, majd Sopronmegye főjegyzője, az evangelikus liczeum felügyelője, ki a szabadságharczban a soproni nemzetőrséget is vezényelte, 72 éves korában, Sopronban. — Bajsai Vojnits Barnabás, volt országgyűlési képviselő, Bácsmegye bizottsági tagja, köztiszteletben élt férfiu, 79 éves korában Budapesten, honnan holttestét Szabadkára szállitották. — Id. Thaly Zsigmond, 1848—49-iki honvédezredes, ki Komáromban nagy szerepet vitt, s a vár feladását ellenezte, 71 éves korában Losonczon s hült tetemeit a komárommegyei Szent-Mihályon helyezik örök nyugalomra. — Hornyák Endre jászladányi plébános, 55 éves. — Kiss Gyula, a borsodmegyei Szederkény ref. lelkésze Karlsbadban, hol gyógyulást keresett. — Kállay Mihály, honvédelmi miniszteri titkár, 48 éves, Budapesten, ugyanitt Wohl Sándor 1848-iki honvédtörzsorvos, Wohl Janka és Stephanie ismert irónők, a «Magyar Bazár» szerkesztőinek édes atyja; Würzler Todor, a budapesti tőzsde felügyelője és hites mérője, a tőzsdének régi hivatalnoka; Krajcsovics Vilmos Sándor, Tolnay Lajosnak, a magyar államvasutak volt igazgatójának, unokaöcscse, nyolczadik gymnáziumbeli tanuló. — László József, pénzügyigazgatósági titkár, 66 éves, Kolozsvártt. — Fazekas László nyiregyházai törvényszéki biró 70 éves. — Veres Gábor nagyenyedi városi tiszti ügyész, a ref. egyházközség ügyésze, s a tűzoltó-egylet parancsnoka; ugyanott Soltész Nagy János, a gr. Teleki-jószágok igazgatója. — Szentmiklósi Andor, tekintélyes földbirtokos, a gömörmegyei Kálosán. — Debreczeni Sándor, a ref. egyház és az iparkamara tanácsosa, 63 éves, Debreczenben. — G. Szabó Albert, a krassókerületi függetlenségi párt érdemes elnöke. — Mülek Béla, uj aradi járásbirósági aljegyző, 33 éves. — Helcz Győző, m. k. államvasuti tisztviselő. — Várszeghy Lajos, m. államvasuti hivatalnok, 29 éves, Szegeden; ugyanott Madár Mihály kereskedő, a kereskedelmi s iparbank választmányi tagja. — Nadler Mihály telekkönyvi hivatalnok, 68 éves, Esztergomban. — Rau András építész, 47 éves, Szebenben. — Ifj. Balázs József kereskedő Gyorokon. — Makay János theologus, szép képzettségü ifju, 22 éves, Bács-Kereszturon. — Endrődi Sándor, ismert költőnknek s nagyváradi reáliskolai tanárnak és nejének, Ecsi Antóniának három éves fiacskája N.-Váradon, kinek halála oly gyorsan jött ujabb csapás a szülőkre, a kiket nem régiben másik gyermeküktől fosztott meg a halál. — Miklóssy Kálmán póstatiszt, 38 éves, Aradon. — Molnár András czimzetes kanonok és esperes, keczeli plebános, köztiszteletben élt lelkipásztor, 69 éves, Keczelen.

Özv. Obadich Józsefné szül. Saágh Anna, köztiszteletben élt nő, Obadich József nyugalmazott tábornok, János budapesti póstahivatali főnök, Ferencz nagyváradi plébános, Ignácz és Anna férj. Siska Károlyné édes anyja, 75 éves, Nagy-Nyárádon. — Barkóczy grófné, szül. Tolnai Festetich Antónia, 78 éves, Bécsben. — Körösi Zsuzsánna, Kőrösi Sándor országgyülési képviselő nővére, 70 éves, Debreczenben; ugyanott Szathmáry Károlyné szül. Hauck Anna. — Vogel Péterné szül. Jaeger Karolina fővárosi ügyvéd neje, 52 éves, Budapesten; ugyanitt Maráz Emilia, Marázné szül. Bereczky Anna egyetlen gyermeke, 19 éves. — Wollák Józsefné szül. Dávid Klementina, kit nagy család gyászol Aradon; ugyanott Hidvéghi Antalné szül. Markovits asszony, 39 éves; özv. Heiszenberger Jánosné szül. Osina Jozefa, 51 éves; Prokopp Antalné szül. Kurucz Francziska, 68 éves; Jurcsek Józefa 60 éves. — Özv. Bereczky Józsefné szül. Fándli Johanna, 84 éves, Nagyváradon. — Renner Andrásné, az othói ev. lelkész neje, 71 éves. — Özv. Boleman Jánosné szül. Braunmüller Mária, 74 éves, Léván. — Özv. Hága Ádámné szül. Németh Anna, 61 éves, Szegszárdon. — Gergely Ferenczné szül. Klein Emma, Ungvártt. — Kircz Gyuláné, orvos neje, Csúzon. — Dedovicsné szül. Veszelinovics Krunicza, horvát tartománygyülési képviselő fiatal neje Zomborban. — Baczoni Anna, Baczoni reáliskolai tanár 6 éves leánykája, Kassán.

SAKKJÁTÉK.

1384. sz. feladv. Német Pétertől Tarnóczon.

Sötét.

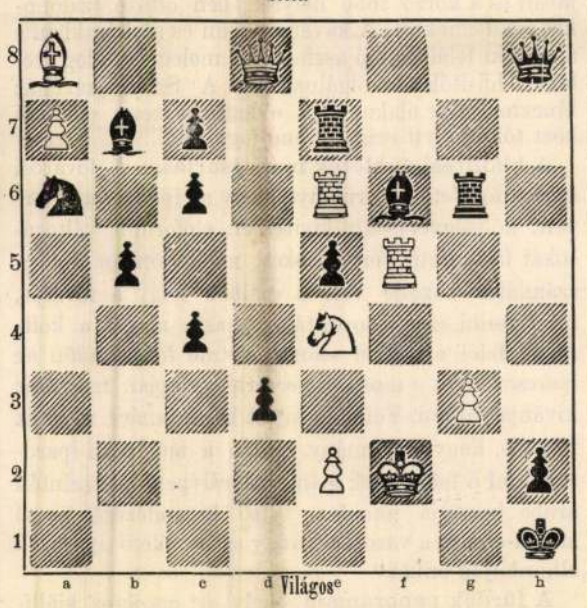

Világos indúl s az ötödik lépésre mattot mond.

Az 1378. sz. feladvány megfejtése.

P. J.-tól.

Megfejtés.

Világos.	Sötét.
1. Fe2—d3 --- --- ---	Kd5—e5 (a)
2. Vc8—e8 † --- ---	t. sz.
3. Ve8—e7—e4 matt.	
a.	
1. --- --- --- --- ---	Hh8—f7 (b)
2. Hb8—c6 --- ---	t. sz.
3. F v. V v. H. mattot ad	
b.	
1. --- --- --- --- ---	Hh8—g6
2. Vc8—g8 † --- ---	K lép.
3. Hb8—d7 matt.	

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. Andorfi Sándor. — Kovács J. — *Az Erkel-sakktársaság nevében:* Exner Kornél. — *Tarnóczon* Németh: Péter. — *H.-Nádudvaron:* Blanár János. — *A pesti sakkör.*

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

A rózsakirálynő. Tennyson e bájos idylljének forditása sokkal több költői gyakorlatot, a nyelv fölött nagyobb uraskodást kiván, mint a minővel a fordító rendelkezik. A bájos rhymus egészen elvész döczögő soraiban, rossz rimeiben. A «rózsakirálynő» refrainszavára ily rimeket kapni: napja jő, igéző, feljő (gondol ő, nem ő, oda jő, idő, csevegve jő, napja jő kétszer): bizony nem igen zengzetes dolog. Egyetlen egy jó s megfelelő rim van mindannyi közt: hozzánk jő (s ez is jő, de hagyján). Több készület, több gyakorlat, vagy válaszszon könnyebb feladatot magának mint Tennyson bűbájos, erős, tömött nyelvének a visszaadása!

H. Gy. Barátjának «szép» versét mi nem találjuk szépnek, sőt nagyon is közönségesnek. Azért nem is szerezhetjük meg önnek s «többi barátinak» azt az örömet, hogy közöljük. Sokkal alantasabb mértéket sem üt meg, mint a miénk.

G. F. Hogy dactylusokban, vagy akár anapestusokban pereg az első része, az keveset segít a hosszura nyújtott és semmit sem mondó történet baján. A lány koszorút ad kedvesének, a ki harczba megy; ott elesik; a lány megőrül. De mivel ez kevés cselekvénynek, közben egy más ifju is megjelen; sebei ápolást nyernek; de azzal sem történik aztán semmi. Ez előtt ötven-hatvan évvel valami Héb e vagy Aspásia-zsebkönyv talán kapott volna pattogó versein, ma az ily üres rimpengés senkinek sem kell.

Korona és átok (ballada). Olyan messze van a balladától, mint Makó Jeruzsálemtől. Lapos elbeszélés, krónikás egymásutánban, minden belső alakítás nélkül, itt-ott lyrai czafrangokkal felczifrázva.

Zerinda átka. Annyit irva, azt már meg kellene tanulni, hogy 11 szótagu sor trochaeus vagy spondeus, végzete nem lehet rím egy 10 szótagu sor jambus végzetére. Azonkívül is csodálatos pongyolaság s még nagyobb egyenetlenség az előadásban, majd a legla posabb próza, igazi ujdondászi styl: majd érthetetlen dagály s szóvirág! De mindennél nagyobb baj a költői igazság és a belalkat teljes hiánya!

Nász-sir. Rémtörténet, melynek rémletességét csak az enyhíti, hogy nem lehet világosan megérteni.

Bosszu. Bosszunak elég bosszu, hogy egy duhaj legény a falusi birónak házát — azért, mert az őt becsukatta — szeles éjszaka felgyújtsa: de ebben semmi költői nincsen. Hogy aztán megbánja s az égő romok alá temetkezik (ha ugyan maga tette s megbánásból tette, a mi nem tűnik ki, csak fölteszszük) — valamivel jobbá tenné a dolgot, ha tudnók, miért volt becsukva a legény, ártatlanul-e stb. — ? de minderről egy szó sincs.

Nem közölhetők. Se földön, se égben . . . Halálos betegen . . . — Betegen. Emlékszel-e? — Tisza partján I. II. III.

HETI NAPTAR. Május hó.

Nap		Katholikus es protestans		Görög-Orosz	Izraelita
23	V	C 4 D. pk. vt.	C 4 Cant.	11 E Mócz. vt.	18 L. B'om
24	H	Sz. M. ker. s.	Zsuzska	12 Germán	19
25	K	Orbán pk. vt.	Orbán	13 Gliczéria	20 Manuel
26	S	Ner. Fülöp hv.	Béda	14 Izidor vt.	21
27	C	Paz. Magdolna	Luczián	15 Akill	22
28	P	Emil vt. †	Vilmos	16 Teodór	23 G. m. e.
29	S	Maxim pk.	Kunó	17 Andronik	24 S. 5. p.

Holdváltozásai: ☾ Utolsó negyed 26-án, 0 óra 52 pk. reg.

A Franklin-Társulat könyvkiadó hivatala

ingyen és bérmentesen küldi

a kiadásában megjelent könyvek ***teljes jegyzékét*** *mindazoknak, kik hozzá e végett fordulnak.*

Franklin-Társulat

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda

(Budapest, egyetem-utcza 4. sz.)

TARTALOM.

Szöveg: Fabiny Theofil. — Szerelmem sírján. (Költemény.) Pásztóitól. — Egy erdélyi evang. egyetem terve a mult században. Dr. Molnár Antaltól. — Angol jogászok. — Táviratozás vasutról. — A «tisztességes szándék». Mikszáth Kálmántól. — Sándor Mátyás. Verne Gyula regénye. — Egyveleg. — Herero népe. — Zenészek és zeneirók. — A lóhus Budapesten. — Irodalom és művészet — Közintézetek és egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Hetinaptár.

Képek: Fabiny Theofil, az uj igazságügyminiszter. — Táviratozás vasutról. — Tisztességes szándék. Jantyik Mátyás rajza. — Sándor Mátyás. (Két képpel.) Herero népe. (Négy képpel.)

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**

(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Szines selyem Faille Française, Surah, Satin merveilleux, atlaszok, damasztok, ripszek és taffoták, méterjét frt 1.35 egész frt 7.45 szállittatnak egyes öltönyökre, valamint egész végben vámmentesen a házhoz ***Henneberg G.*** (cs. és k. udv. szállító) selyemgyári raktára ***Zürichben.*** Minták postafordultával. Levéldij 10 kr.

Testi szervezetünk titkai. A vér egész éven át folyvást használhatatlan anyagokat választ ki, a melyek ha idejében nem távolittatnak el testünkből, különféle súlyos betegségeket okozhatnak. Tavaszkor és ősszel van az arra való idő, hogy az év folytán testünkben lerakódott fölösleges és az egyes szervek működését akadályozó anyagokat s nedveket (epe és nyálka) egy szabályszerű, a testet nem rongáló, tisztító gyógymóddal eltávolítsuk s ez által más súlyos bajoknak elejét vegyük. Nem csak azoknak, a kik emésztési zavarokban, székrekedésben, kólikában, bőrkiütésekben, vértolulásokban, szédülésben, a tagok elzsibbadásában, hysteriában, aranyérben, gyomor-, máj-, bél stb. bajokban szenvednek, — hanem az egészségeseknek vagyis a magokat egészségeseknek tartóknak ép úgy sürgősen ajánlanunk kell, hogy azt a drága, piros életnedvet, a mely ereinkben kering, igyekezzenek a maga teljes tisztaságában és működésének erejében, czélszerű és óvatos gyógymóddal föntartani. Erre nézve mint legjelesebb gyógyszert, a Brandt R. gyógyszerészféle svájczi labdacsokat, a melyeket legtekintélyesebb orvosaink is, úgy kitünő hatásuk, mint teljesen ártalmatlan voltuknál fogva, melegen ajánlanak, bizvást ajánljuk. Kaphatók a gyógyszertárakban 70 kr. egy dobozzal. Megfigyelendő, hogy a dobozon rajta van-e czégjegyül: egy fehérkereszt vörös mezőben s Brandt R. névaláirása.

bergi tóhoz utazik. Mária Valeria főherczegnő pár napra Gödöllőre ment.

Főherczegnők látogatása. Klotild főherczegasszony és leánya, Mária Dorottya főherczegnő, e hó 20-ikán gróf Zichy Irén udvarhölgy kiséretében az Andrássy-uti állami tanítóképző-intézetet látogatták meg. Az előcsarnokban a tanári kar élén Zirzen Janka igazgatónő üdvözölte a főherczegnőket, kik aztán két óra hosszáig időztek ott, megszemlélve az összes osztályokat, a kézimunkákat, rajzokat, s meghallgatták egyes osztályokban a növendékek feleleteit, énekét stb. Nevöket is beirták a vendégkönyvbe, s teljes megelégedésök kifejezése után távoztak.

József főherczeg ajándéka a nemzeti muzeumnak. József főherczeg fiumei kertjében egy Dalmácziában talált római kori márvány szarkofág van befalazva s ezt a főherczeg már régebben a nemzeti muzeumnak szánta. Most a hosszú tél viszontagságai által megrongált kertet és villát kijavítják, ez alkalommal a szarkofágot is kibontják a falból és felszállítják a muzeumba. József főherczeg ezt saját kezüleg irt következő levélben adta a nemzeti muzeum igazgatójának tudomására:

«Méltóságos uram! Azon Dalmácziából Ragusa vidékéről Diocletian templomából származó márvány szarkofag, melyet régebben szántam a magyar nemzeti muzeumnak, mivel fiumei kertemben, az idő viszontagságainak kitéve el van temetve a közönség szemei előtt, most fog a falból kibontatni és rövid idő mulva egyenesen a muzeumba szállíttatni, miről van szerencsém tudósítani, maradván váltig, méltóságodnak őszinte tisztelője, *József* főherczeg. Budapesten, 1886. máj. 5.

Uj Korvin-kodex Budapesten. Mátyás király hires könytárának egyik legbecsesebb emléke, egy gyönyörü festésü Korvin-kodex került legközelebb vétel utján a nemzeti muzeum tulajdonába. A kodexet ritka művészettel Attavante, hires XV. századi festő készítette Mátyás király könyvtára számára, honnan az idők folyamán egy felső-olaszországi marchese birtokába ment át. A marchese halála folytán a kodex is áruba bocsáttatott. Mihelyt erről Pulszky Ferencz, a muzeum igazgatója, értesült, nyomban kisérletet tett, hogy a nagybecsü régi emléket hazai műintézetünk számára megszerezze. Kisérlete sikerült s az Attavante-féle kodex immár a muzeumé, mely egy megbizottja által Milanóban 6500 lirán megszerezteté. A kodex, mely különben régóta ismeretes tudósaink előtt s ismételve le volt irva, nemsokára látható lesz a nemzeti muzeum műkincsei közt.

Emléktábla-leleplezés. A magyar orvosok és természetvizsgálók 1869-iki fiumei nagygyülésének emlékére Fiumében állított emléktáblát május 16-ikán délelőtt leplezték le. Az ünnepélyt *Ciotta* polgármester nyitotta meg emelkedett hangu és hazafias alkalmi beszéddel. Utána az emlékbizottság nevében dr. *Korács* beszélt, mire a fekete márvány emléktábláról viharos éljenzés közepett a lepel lehullott. A leplezést *Halász* Géza, kinek kiváló érdeme van az emlék létrejöttében, zajos tetszéssel fogadott beszéde követte. Délután két órakor díszebéd volt, a melyen Ciotta polgármester mondotta az első felköszöntőt a királyra; dr. Kovács a polgármestert, Thierry a magyar nemzetet éltette; Giacich az anyaországhoz való ragaszkodásra emelte poharát. Öt óra tájt az egész társaság Zeyk miniszteri tanácsos vezetése alatt kirándulást tett a tengeren.

Kinevezés. Beöthy Zsolt a budapesti egyetemhez az aesthetika rendes tanárává neveztetett ki. Greguss Ágost halála óta mint rendkívüli tanár, szintén Beöthy töltötte be e tanszéket.

Utazás a Kaukázusba. Dr. Schafarzik Ferencz geologus és Déchy Mór ismert utazónk, a nyáron nagyobb utazást tesznek a Kaukázusba, tudományos vizsgálatok végett, s kőzeteket fognak gyüjteni a földtani intézet muzeumának. Megnézik a Kaspi-tó mellékén a Baku környékén levő petroleum-forrásokat is.

Egy magyar főur afrikai utazása. Egy bécsi lap hire szerint gr. Teleki Samu, az ismeretes vadász és országgyülési képviselő, saját költségén afrikai expedicziót tervez. Kiséretében lesz Höhnel Lajos lovag tengerészhadnagy is, ki a kiszemelt területen már megfordult. Az expedicziót két-három hónap mulva indul s utját Zanzibarból kiindulva Mombas, s innét Kilimandsar és a nagy tavak felé veszi. Ugyanezt az utat tette meg egykor van der Decken hollandi utazó, kit azonban a benszülöttek meggyilkoltak.

Az expedicziót száz tagból fog állani. A trónörökös, kinek a gróf bizalmasb vadászkörnyezetéhez tartozik, szintén érdeklődik a vállalat iránt. A gróf már Bécsben nagyobb bevásárlásokat tett s a bécsi arzenálban fegyvereket gyártat, Pólában pedig két uj rendszerü csónakot rendelt meg és Budapesten is fog bevásárlásokat tenni. A gróf terve szerint az egész expedicziót még junius hóban megérkezik Zanzibárba s onnan folytatja kutató utját, mely valószinüleg hódító is lesz. A társaságnak nagyobb fele magyarokból fog kitelni.

Jótékony czélu nyári ünnepélyt rendeznek junius 6-ikán a budapesti korzón. Gr. Károlyi Sándorné áll a rendezők élén, s a jövedelem az első gyermekmenhely javára van szánva. A dunaparti korzó kiválólag alkalmas az ünnepélyre.

Az Eötvös-térről a Petőfi-térig elzárják a helyet; a belépti jegyek ára 2 frt. Este kezdődik az ünnepély villamos világítás mellett. Kaliko-álarczos bál lesz a szabadban, s tűzjáték a Dunán, katonai zenekarok játszanak. Lesz gellérthegyi viszhang is, mert egy kürt-zenedarabot a hegyen elhelyezett kürtösök fogják ismételni, utánozva a viszhangot. A hölgyek kényelmére a redouteban, a biztositó-társaság palotájában és a korzó több helyiségében öltöző szalonokat rendeznek be. A kávéházakban és sörházakban s a korzón felállítandó asztaloknál meleg és hideg ételeket, hűsítőket szolgálnak ki. A Szidon-kávéház tánczteremmé alakul át s a katonai zene szünetei közt több helytt czigányzene fog szólni.

A kiállítási épületek megvásárlása. A fővárosi tanács fölkérte a kormányt, hogy az iparcsarnok terveit, költségvetését, a kivitelben előfordult változásokat föltüntető tervrajzokat, nemkülönben a végszámlákat közölje vele a czélból, hogy a főváros, mint venni szándékozó, tájékozhassa magát a költségek felől, a mikkel számot vetnie kell, midőn az iparcsarnokot a mostani becsérték alapján magához kivánja váltani. Fölvilágositást kér a tanács még az iránt is, hogy a kormány, midőn a budapesti iparosok által ő felségének ajánlott királypavillont szintén áruba bocsátja, annak a belső berendezését is el akarja-e adni a városnak, vagy azt az illető iparosok elhordatják onnét?

A fürdők panorámája, mely az országos kiállításra épült a városligetben, továbbra is fenmarad. A városi tanács nyolcz évre adott engedélyt a tulajdonos társaságnak. A panoráma egész nap nyitva van.

Külföldi látogatók nálunk. Párisi lapok szerint *Chantre*, a lyoni természetrajzi muzeum aligazgatója, azt a megbizatást nyerte, hogy archaeologiai és antropologiai tanulmányok végett Magyarországba utazzék s terjeszsze ki tanulmányait Horvátországra, Dalmácziára és Boszniára is. — E hó vége felé számos olasz művész, festő, mérnök, építész és iró Bécsbe rándul, onnan pedig Budapestre. Hajón érkeznek s két napra tervezett itt tartózkodásuk után vasuton utaznak vissza Bécsbe.

Indusok Budapesten. Az állatkert igazgatósága közelebbről egy indus társaságot szerződtetett, a mely férfiakból, nőkből és gyermekekből áll s 15 vad lovat is hordoz magával körutján. Az indusok a sioux-törzsből valók, s a karaván néhány nap mulva Budapestre érkezik.

Forrongó vulkán. Cataniából táviratozzák, hogy az Aetna e hó 18-ikán délelőtt 11 órakor kitört s azóta folyvást működésben van. Az egész környék fölött sürü, sötét felhők borongnak, s a hegy középső kráterének nyugati oldalán nagy erővel tolul ki a gőz és hamu. A láva több nyiláson ömlik, s a földrengések meg-megujulnak. Tizenegy kráter nyilt meg, köztük három igen nagy. A láva némely helyen 200 méternyi szélességben ömlik, s óránkint három kilométernyi utat tesz. Nicolisi község erdejét már elérte. Aderno községet is fenyegeti. A közép tölcsérből csupán gőz és hamu tolul kifelé.

A hirlapkönyvtárt, melyet a közoktatási miniszter megbizásából id. Szinnyei József nagy gonddal rendez, valószinüleg legközelebb megnyitják, még pedig a muzeumi könyvtár mellett, melynek ugyszólván kiegészítő részét fogja képezni. A könyvtár magyar része, bár még sok hézaggal az egyes csoportokban, teljesen rendezve van. Eddig csak a legutóbbi három év példányai vannak hiánytalanul együtt. A kolozsvári nemzeti könyvtár átengedte a hirlapkönyvtár számára kettős példányainak egyikét s a mit az erdélyi részekből gyüjteni kell, azt a legnagyobb buzgósággal gyüjti a hirlapkönyvtárnak. Szinnyei a nyáron ismét körutra indul, a hiányzó lapok összegyűjtésére.

Villamos órák a képviselőházban. Egy vállalat, mely a villamos óráknak Magyarországban való meghonosítására alakult, kérelmet intézett a képviselőházhoz, hogy próbaképen engedjék meg a ház termében és helyiségeiben megfelelő számu villamos óráknak felállítását. Az engedélyt annyival inkább hajlandók megadni, mert a vállalkozók csak három hónapi próbaidőn tul kivánják a rendezés költségeinek megtérítését s ha az órák működése nem bizonyulna jónak, azokat a három hó letelte után minden kártérítés nélkül eltávolítják. E legujabb találmányu órarendszer Bécsben az igazságügyi palotában, a parlament épületben, az egyetemen és az országos bankban már évek óta be van rendezve s zavartalanul működik. Fontossága és előnye abban rejlik, hogy a főóra, mely villamos szerkezetü, és az időt csillagászati pontossággal jelzi, 500 hasonló órát szabályoz s e mellett az órák felhuzását is a villamos készülék végzi. Budapesten jelenleg egyetlen ilyen csillagászati pontosságu óra van: a műegyetemen, míg más nagy városokban már évek óta nemcsak a középületek, hanem a magánlakások is ilyen rendszerü órákkal vannak ellátva.

Az aggteleki barlang. A Kárpát-egyesület az aggteleki barlangot örökbérbe vette. Most végzik benne a szükséges munkálatokat, hogy a látogatást megkönnyítsék. A barlang fölmérése mellett a belső munkálatok is gyorsan haladnak és néhány nappal ezelőtt eszközölték az áttörést a régi barlang végéből az uj barlangágba. A második kijárás augusztusig bizonyosan el fog készülni, melyet valószinüleg a Kárpát-egyesület kirándulása alkalmával (augusztus 21-én) fognak ünnepélyesen megnyitni.

Kirándulás az alvidékre. A budapesti «városi menetjegy-iroda» pünkösdkor, junius 12-ikén társas kirándulást rendes Mehádiába, a Herkules fürdőbe. Másnap Orsovára mennek, s onnan látogatást tesznek a Dunán Ada-Kaléh szigetére, majd a Kazánszorosba, a Veteráni barlanghoz s jun. 14-ikén este térnek vissza. Az utazásra váltott jegyek elszállásolásra is szólanak; első osztályu jegy ára 36 frt, másodosztályué 28 frt; s ezekkel a visszautazás jun. 25-ikéig bármely személyvonaton, tehát gyorsvonaton is, történhetik.

A «Jogtudományi Közlöny» május 21-iki száma (21-ik) a következő tartalommal jelent meg:

A felsőbiróságok felügyeleti jogához. Dr. M. T.-tól. — Jogirodalom: Dr. *Jhering Rudolf.* Magánjogi esetek. Magyaritotta Dr. *Schwarz Gusztáv* m. tanár. — Törvénykezési Szemle: A születések anyakönyvezése. Dr. *Gruber Lajos* budapesti ügyvédtől. — Okiratok visszatartása büntetendő cselekményt képez-e? *Lázár Ádám* országgyülési képviselőtől. — Adalékok a magyar bünvádi eljárás fejlődéséhez: XVI. Adalék az ügyész felebbezési jogának gyakorlásához. *Vargha Ferencz* kassai tszéki aljegyzőtől. XVII. A végtárgyalási jegyzőkönyv szerkesztése. Dr. *Bichler Simon* budapesti ügyvédtől. XVIII. A védői lajstrom. — A második bünvádi eljárási javaslat részletes tárgyalására kiküldött szakbizottság ülései. — Különfélék.

MELLÉKLET: Curiai határozatok. — A budapesti kir. tábla elvi jelentőségü határozatai. — A m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségü határozatai. — Csődök.

A Magyar-Franczia Biztosító-Részvény-Társaság f. é. április 17-én **Bittó** István ő Excellentiája elnöklete alatt 1885. évi rendes **közgyülését** tartotta meg.

Az igazgatósági jelentés kiemeli, hogy a folyton tartó gazdasági válság és az általa minden téren előidézett forgalmi pangás a biztosító üzlet menetére is — ez a termelői és kereskedelmi tevékenység legfontosabb ágazataival minden más üzletnél szorosabban lévén összenőve — bénító és sok tekintetben hátrányos hatást gyakorolt. Eme sajnálatos tény többé-kevésbbé a legtöbb biztosító-társaságnak mult évi zárszámadásaiban meggyőző kifejezésre talál és ugyanazért megelégedésére szolgál az igazgatóságnak, hogy oly eredménynyel léphet a közgyülés elé, mely a lefolyt és általánosságban kevésbbé kedvező biztosítási üzletévre és különösen a jégágazat passiv eredményére tekintettel kielégítőnek mondható, s hogy azon kellemes helyzetben van — a tartalékok több, mint elégségesen történt javadalmazása mellett — a mult évihez hasonló magasságu osztalék fizetését javaslatba hozhatni. Az igazgatóság ujabb bizonyítékát véli ebben látni az üzlet szilárd alakulásának, a mely kevésbbé kedvező viszonyok között is megfelelő jövedelmezést helyez kilátásba.

A tűzbiztosításoknál a nyersdijbevétel 4.462,375 frt 52 krt (az előző év 4.304,151 frt 55 krja ellenében tehát 158,213 frt 97 krral többet) eredményezett; folyó koczkázatokra teljesen tehermentesen 934,766 frt díjtartalék, (a tiszta dijak 38 -ja 2 -kal több, mint az előző évben és 115,000 frttal több a tapasztalatszerüleg szükségeltnél) függő károkra pedig 264,605 frt tartalék lett visszahelyezve; az üzletág maradványa 111,783 frt 35 kr.

A szállítmánybiztosítás 1.646,558 frt 35 kr nyersdijbevételt (a mult évi 1.829,318 frt 51 kr ellenében tehát 182,759 frt 16 krral kevesebbet) tüntet ki; folyó koczkázatokra tartalékul 164,111 frt 12 kr és függő károkra 203,940 frt helyeztetett kiadásba, az üzletág tehát 51,310 frt 10 kr nyereséget eredményez.

A kimutatott dijbevétel-csökkenés az indirect üzlet lassanként való haladásának és a már majdnem tel-

A Kisfaludy-társaság közgyülése febr. 8-án.

Az akadémia diszterme mult vasárnap délelőtt válogatott közönséget fogadott be falai közé. A karzaton s lent a terem első széksoraiban hölgyek foglaltak helyet, sőt a választottak emelvényén is láttunk nőket. A főváros ifjusága adta azonban a legnagyobb számot, mig a főrendü családokból csak kevesen jelentek meg.

Tiz óra volt, midőn Toldy Ferencz helyet foglalt az elnöki asztalkánál, s olvasni kezdte a megnyitó beszédet. A nyelvujitás korszakában oly hirneves költőink mellett már küzdött veteránunk most ismét a magyar nyelv érdekében szólalt föl, nem minden keserüség nélkül. Fölszólalása voltaképen fölhivás volt, hogy most, miután nyelvünknek diadalt szereztünk, ne aludjunk a babérokon.

„Más veszély az, — ugymond — s nagyobb az államénál, mely a nemzetet fenyegeti; s ez nem egyéb, mint a nemzetiségnek — nem is annyira e haza által folytatott megtámadásai, mint annak — elhanyagolása mi magunk által. Ez a mi nagy betegségünk.

„Nyuljunk keblünkbe: mondhatjuk-e, hogy minden magyar ugy őrzi a kivivott, — a mily lelkesedve szerette egykor a sováron ohajtott talizmánt? Mondhatjuk-e, hogy nemcsak szereti, hanem hogy minden téren munkásan is buzog nyelvünk fölvirágoztatása körül? Tiszteltetik-e az nagy házainkban csak ugyis, mint a küzdelem napjaiban, bár ma többek által gyakoroltatik? Uralkodik-e az, még pedig nemcsak diszes fogadások s politikai magántanácskozásaikban, t. i. midőn azokban középrendüek is vesznek részt, hanem akkor is, midőn bizodalmasan társalognak magánpénzmiveletek, vadászatok és lóversenyekről a históriai főnevek viselői? Uralkodik-e az a nők társas köreiben, s a családok benső, kedélyes együttlétében, anya és gyermekek, a fölserdült szüz s az udvarló nagyházfia csevegéseikben?“

Toldy egész hévvel elősorolta, hogy a hazai nyelv mivelésére mennyi történt, hogy bejutott az a királyi udvarba is, de azért még mindig nincs üdv a franczia és német nyelv nélkül; a nemzet leendő anyáit idegen nevelők tanitják.

„S nem természetes-e, hogy ama nyelv iránt önkénytelenül hálát érez a jobbra való növendék, mely első eszköze volt kimiveltetésének? hogy az azt beszélő nemzet iránt benne gerjedt tisztelet saját nemzete rovására fog szivében gyökeret verni, s őt a nemzeti irodalom lenézésére vezetni, mielőtt azzal megismerkedett? Nem természetes-e, hogy amaz idegen nyelven fog gondolkodni, e nyelvü költők fogják kifejteni és meghatározni érzéseit és érzületét? hogy tehát ész és sziv idegen lesz benne, s nem érzendi azt a kötelességet, melylyel nemzetének tartozik a magyar faj fentartása, erősbitése s ez uton végre a haza fenmaradása érdekében is? Az igy nevelt leánykák, midőn majd anyák lesznek, foghatják-e — mire pedig ép ők volnának hivatva — fiaikba is, ezek gyenge korában már, becsepegtetni ama szeretetet a hazához és nemzethez, melyet a spártai ifju még anyja szárnyai alatt és anyja lelkesitő tanitásából vett föl keblébe? Megtanulják ugyan előkelő házaink gyermekei korán már, dajkáik és inasaiktól, a magyar nyelvet is: hiszen a fiu egykor ur lesz, elő kiván menni, szerepelni méltóságokban s a parlamentben, tán népszerüvé is lenni, mi e nyelv nélkül nem lehet; — a leány ragyogni kiván egykor magyar férje oldalán ünnepélyes alkalmakkor, meg fog jelenni udvari estélyeken, megszólittatni a fölséges királyné által: kell tehát magyarul tudnia, nehogy az első magyar asszony előtt — mint már történt — pirulnia kelljen. De hát csak az neki ősei nyelve, mi ősi diszöltözete, melyben ur és urnő, ünnepélyeken s az udvarnál, oly hasonlithatatlan szépségben léphet föl, de melyet, midőn a disznek vége van, mint kényelmetlent, letesz, hogy az ismét csak hasonló alkalommal tegye meg pompázó szolgálatát? — Igen, mert nem e hangokon nevelkedett szelleme és kedélye, nem ezeken szól a leányszív költészete, s az anyák nem érzik, hogy ha a magyar állam megbuknék is, a nemzet fenmaradása s ezzel az államnak is föltámadhatása, első sorban tőlök függ — ha a hazának magyar fiakat nevelnek.

Nem akarja senki elzárni a külföld miveltségétől nemzetünket, de nemzeti legyen az alap: a nemzet nyelve, a nemzet története, a nemzet költészete s a haza ismerete. Igy nem idegenszerü, hanem dicső nemzeties miveltség támad.

Nemcsak a főrendü osztály, de a históriai közép nemesség irányában is vannak kivánni valóink. Nem kell-e tapasztalnunk, hogy a jó nevelést, főleg a leányokét, szintén a németség egyedárujának tartják? A növeldékben a szülők jelszava az, hogy „leányom magyarul ugy is tud, legyenek önök mindenek fölött rajta, hogy németül jól tudjon,“ — s lesz a német nyelv nemcsak tantárgy, hanem tannyelv is.

Ott van még a szellem és miveltség oklevél nélküli nemessége, mely a küzdelem éveiben oly hathatós támasza volt a nemzeti miveltségnek: a mienk-e az egészen, mióta a jogegyenlőség magunkhoz emelt minden idegen elemet, s mióta egy példátlanul engedékeny nemzetiségi törvény, magyar nagylelküséggel, annyi téren, szinte korlátlan versenyre hitta ki a haza vendégajku lakóit? És ott a kereskedő és iparosrend, mely hivatásánál fogva leginkább van függő viszonyban a külföldtől, mely részben jóakaró és simuló, s melynek egyik felére az iskola, — de a másikra hat-e a nőnevelés által — nemzetiségünk érdekében? S ott végre nemzetiségünk legalsóbb, de legszélesebb alapja, a mi derék magyar népünk: ez egynél nincs mit féltenünk ügyünket, ha azok, kiknek kezére annak nevelése bizva van, lelkesen teljesitik kötelmeiket, s az állam megóvja azt egy jövendő népharcztól.

„A társadalom, a nevelés s az irodalom azon hármas tér, melyen nemzetiségünk bajai orvoslást várhatnak.“

Toldy lelkes fölszólitással végezte e nagyhatásu beszédet.

„Éleszszük föl tehát kebleinkben a régi tüzet, mely az idegen nyüg kötelékeit már egyszer összeégette; bátran és állandóan tegyünk tanuságot fajunkról minden téren; az ifjunak legyen ereje legyőzni szive szerelmét és forduljon el büszkén a nőtül, ki szivében más érzést, ajkain más hangot visel annál, mely egyetlen biztositéka a nemzet fenmaradásának; siket legyen fülünk és szemünk érzéketlen minden vendégbáj iránt, mely nem egyszersmind a nemzet életét erősbiti. A mit a törvény nem eszközölhet, meghozza elvhű szigorunk a mindenható társadalom utján.

„Végre, oh hazafiak, ápoljuk a nemesitő irodalmat részvételünkkel és munkásságunkkal egyaránt. Mennyit lenditene amazon, ha tehetős házaink magyar családi könyvtárul mindent, mit az év tanulságost és szivképzőt s elmegyönyörködtetőt hoz, s ha a középmódúak bár csak annak legjavát — beszerzenék, miből maguk és gyermekeik lassanként mindazt meritheték, mi a sziv nemesitésére, az ész kimivelésére s a hazafias érzések táplálására hatni képes. De aztán az irói kar munkás hozzájárulása se hiányozzék.“

— Most Greguss Ágost titkári jelentése következett, melynek fő adatait képezték: a kiadott és sajtó alá készitett müvek, a havi ülések fölolvasásai, az uj alapitók nevei (kik egy év alatt négyezer négyszáz frttal gyarapiták a társaság vagyonát,) a világtárlatra küldött könyveknek éremmel való kitüntetése, sat. Csak egyben nem vivhatott ki a társaság sikert, — mondá Greguss, — noha ez egyben három évtized óta fáradoz. Az irói tulajdonjog ma sincs törvénynyel biztositva, bár erre nézve a társaság már a negyvenes évek elején adott be részletes munkálatot a pozsonyi országgyülésnek, s 1867-ben pedig ismét átdolgozva nyujtá be azt a felelős kormánynak.

Következtek a fölolvasások. Először is Szász Károlyt hallottuk, ki Arany Lászlónak egy hosszabb költeményét: „A hunnok harcza“ czimüt szavalta el. Arany L. e költeménye zajos fogadtatásban részesült, s meg is érdemelte, mert tartalmas mű, élénk fölfogással, gyors fordulatokkal. A költő a jelenből alkot bevezetést, s ama külföldi gúnyra, lenézésre és fenyegetésre válaszol, melylyel oly régen kürtölik — kivált a német irók — halálunkat. Más viharokat is kiállt már a magyar, a hun-család ez utolsó sarja, s a költő előtt fölujul és lezajlik a hunnok és góthok közti harcz ujolag. Akkor egyik sem győzte le a másikat, s ez a harcz folyt később is, fegyverrel, erőszakkal, csellel, és folyik ma is sokképen, leszállva a légből a földre, a csatasikról a falak közé, majd meg a föld alá, mert most kőszénnel és gépekkel foly. Igen, most egy idegen munkás rajjal kell megküzdeni.

Mert nem az a csürhe fenyeget most vészszel,
Mely váltig ijesztget hadonázó kézzel,
Mely feszeleg, paczkáz, szid, kiabál, ordit,
Fenyeget, hogy rád tör s leigáz, meghódit,
Hányja-veti büszkén nemzete nagy-voltját,
Mások küzdelmének szedi ingyen zsoldját,
Ég-szagoló gőggel irja üres könyvét,
Adja-veszi pénzért rokon-ellenszenvét;
Ne törődj' ily néppel, bármi dühvel ront-bont:
Csupa lé a mi főz, csupa szó a mit mond.

Amoda nézz s ott légy, most vagy soha, rendben,
Hol ama munkás raj közeleg halk csendben,
Ki nem éget, pusztit, nem öl és nem sarczol,
De serény munkával, szótalanul harczol,
Kit hősi vitézség vissza soha nem tart,
Kit nem ijeszt ágyu, kit nem sebez a kard,
Mert nem erővel jön, nem tör be hadastul,
De kitart, tür, fárad, soha meg nem lassul,
Nem koszoruért viv, nem harczi babérért,
De az éh-hom készti küzdeni a létért;
Nem bánt, de eláraszt zord idegen szóval,
Bizvást megy előre vasuttal, hajóval,
Őt hozza magával a sietö mozdony,
Ott van előörse minden kicsi poszton,
Ott ül türelemmel, gyár, huta, gép, hámor
Zugaiban s vés, fur, dolgozik és számol,
Csáklya, gyalu, pőröly forog a kezében,
Csatarendjök megfér egy-egy kicsi gépben,
Nem alél, nem csügged, ha korán vagy későn
Izzad koha mellett, kalapácson, vésön;
Szivós türelemmel vasat is meggyurja,
Czélja felé utját mindig odább furja,
Mint hangyaseregnek portyáz elül örse
S ha mi értékest lel, azt meglepi törzse,
Fészket üt a földbe, váj bele tág magtárt,
Folyosókat, czellát, alagutat, raktárt,
És a laza dombot addig szeli, bontja,
Mig össze nem omlik aláásott hantja.

Te pedig magyar! . . . Oh, mennyi üres látszat!
Hol légvár, hol rémkép s mind csupa káprázat
Délibábban uszol, csalfa vizü árban,
Mely hol fényben mutat, hol csunya hinárban;
Mint mikor a pusztán dél sugara játszik:
Maga a termő föld élni alig látszik,
S hol levegőben leng kutgém, torony, erdő,
Hol az egész tájat elnyeli egy fertő;
Te is egyszer csillogsz, majd fölvet a pompa,
Lakomáid fényét bámulja Európa.
Majd változik a báb: szertefoly a légvár,
S nem marad a helyén csak ijesztő hinár,
Melyben fenekestől felforgani látszol,
Mi szilárd is rajtad, mind inog és tánczol.
A látkör előtted csupa ködben vész el,
Félbe hagyod munkád lehanyatló kézzel;
Önbizalom csügged, hit, erő megrendül,
Az egész nemzetre zsibbadt, tunya csend ül, —
S iszonyu rémképes s mily tétlen ijedtség!
Hol van az önhit, mely kétségbe ne esnék?
Oh lesz-e segitőd? lesz-e, ki megóvjon,
Hogy ez a fölturt föld reád ne omoljon?
Le birod-e győzni az összetolult bajt?
Jön-e csuda ismét védeni a hun fajt?
Mint eljöve egykor felhők országából
Fenn a hadak utján a szellemi tábor,
Mint földi csatákban Magyarok Istene,
Mint rabigádban is nagy nemzeti szellem,
Mentő hatalommal, nem földi erővel,
Védett beözönlő népek hada ellen . . . . .

A haragos mennyköt! . . De bizony nem védett,
El ne higyj valahogy ily mese beszédet.
Mi megóvott eddig, nem büv-csuda volt az,
Nem szellemi tábor s holmi privát isten,
De erőd, de kardod, de hazaszerelmed,
Mely vész idejében s utban nem ült resten;
Védett okos ildom, ép, józan, erős ész,
Akarat, mely bátran nagy czélja felé néz,
Száz vészt kikerültél, rabigád áttürted,
Mi hajolt: hajlitád, a mi nem: eltörted;
Bölcsen az időkhöz idomulni tudtál,
Ha szunyogáltál is, még el nem aludtál,
Félre kishitűség! Szégyen — ki most retteg.
Jön már az erősb kor, szavak után tettek,

*

Ál-lelkesedésnek kezd fogyni határa,
Az üres hühónak lefelé száll ára;
Kezdj csak te dologhoz, vedd csak magad észre,
Fogd csak az uj fegyvert igazán két kézre,
Leld ki csak a csinját, tudj vele jól bánni,
A régi hatvágást ezzel is kivágni:
S jöhet a hóditó, nyiltan avagy titkon:
Tied ez a föld még, te vagy itt még itthon.

Hosszan s élénken éljenezte a közönség ez erőteljes hangu költeményt, melynek hallása nem egyszer jutatta emlékezetbe a mult évi közgyülésről a „Délibábok hőse“ eddig ismeretlen szerzőjét.

Következett Pulszky Ferencz érdekes fölolvasása: „Adalékok a magyarországi műtörténelemhez.“ Ez adatokban, helyes észrevételekben, tudásban gazdag értekezés példákkal mutogatja, hogy ha kifejlett magyar műstylünk maig sincsen is még, de hazánkban a művészet iránti érzék nem hiányzott soha. Erre nézve fölsorolja az Árpádok korából fenmaradt bizanczi jellegü ereklyéket, az Ozorai Pips temesi főispán által festetett templomi freskókat, melyek azonban mind elpusztultak; Mátyás király alatt Attavante kézirat-festéseit, a hazánkban működött olasz képirókat, a mint azt Vasari nagyterjedelmü könyve leirja, s nehány régi korból megmaradt kincset: az esztergomi „Kalvariá“-t, a régi ötvös mesterség e remekét, mely Cellini világhirü sótartójánál is szebb, a kolozsvári Rákóczy György-féle zománczos arany-kelyhet, sat. Pulszky egyszersmind érdekesen emlékezett meg elhalt műgyüjtőinkről: az Eszterházyakról, Pyrker érsekről, gr. Viczay Mihályról, Jankovics Miklósról, stb. Pulszky tartalomdús előadását azzal a serkentéssel fejezte be, hogy a már most szép számmal lévő s mindig jobban szaporodó magyar művészek hazai motivumok fölhasználása által — a nélkül, hogy müveikben elszigetelnék magukat — egy uj, eredetileg magyar stylusnak vetnék meg alapját.

A képzőművészeteket oly érdekesen ismertető eme fölolvasás után ismét költeményeket hallottunk. Egyiket Gyulai Páltól, a másikat Dalmady Győzőtől. Ez utóbbit lapunk mai száma közli. Gyulainak „A sellő“ czimü hangulatteljes balladája a vizitündérben egy kaczér hölgy képét mutatja be. A sellő énekével elcsábitja kedvesétől az ifjut, ki aztán meghal, a mint megöleli. A sellő csábalakját igy festi Gyulai:

„Fürtjén a hold fénye játszik,
Szép alakja szebbnek látszik,
A mint forgó tánczát járja,
Fehér karját ki-kitárja,
Völegényét hivja, várja.“ stb.

Végül Tóth Kálmán másodtitkár a pályázatok eredményéről tett jelentést, mely szerint a lyrai dalra nem érkezett jutalomraméltó pályamű, mig a mesék közül: „A kecske tragédiája“ nyerte a jutalmat. Ezt Zichy Antal föl is olvasta. Könnyüden tárgyalt állat-beszélyke ez, mely korszerü tant testesit meg, t. i. hogy nem a szabadság ártalmas, hanem az, hogy vele erőnket meghaladó merészséggel élünk. Szerzője, mint a jeligés levélből kitünt, Névy László, ki már negyed izben nyer e társulattól pályadijat s a közönségtől éljent. Dicséretben részesültek: „Az állatok megtérése“ Rónay Istvántól, s „A szegény ember és fiai“ Csalomjaitól.

Az uj pályázatok kihirdetése után az elnök nehány szóval bezárta az érdekes közgyülést, s a közönség oszlani kezdett; a társaság tagjai pedig ujolag gyülekeztek a „Hungária“ szálloda földszinti termében, hol a szokásos évi lakomát ülték meg.

Párbaj.

— Fővárosi tárcza. —

Kard és pisztoly megint föltünőbben kezd szerepelni a „megsértett becsület“ helyreállitásának mentő eszköze gyanánt, s a „lovagias elégtétel“ szaporodó eseteiről gyakrabban ver föl most megujuló port a közbeszéd, mint bármikor előbb. A párbajról szólni most idényszerü, mint a farsang mulatságairól és bálkirálynőiről, vagy azokról a bizonyos „miniszteri karszékekről,“ melyeknek meg nem szünő ingadozása eszünkbe juttatja a perpetuum mobile-t. Ellenfelek kezében csókolózott az éles aczél, s a kerepesi vagy rákos-palotai erdő lombtalan fái hallották megint a hangokat, melyeket párbajvivók pisztolyainak dördülése vert föl a reggeli légben. A kardcsörrenést ugyan messze földről, Párisból, hozták hirül a lapok, a hol egy magyar huszártiszt küldte más világra egyetlen kardcsapással ellenfelét — de már a pisztolyok dördülésének dicsősége aztán kizárólagosan a mienk, a miről tanuságot tehetnek a kora reggeli nyugalmukból fölvert rákos-palotai vagy kerepesi csókák és verebek is.

Vér, szerencsére, nem folyt e becsületbeli ügyek elintézésénél, s a gyógyszerészek, kik a szaporodó párbajok hirének hallattára már fölebb készültek rugtatni az angol tapasz, tépés s az „arnika“ árát, megcsalódva voltak kénytelenek lemondani e szándékukról, midőn meggyőződtek, hogy a párbaj-mánia csak a bérkocsisoknak hajt hasznot ez idő szerint. A modern pisztoly-párbaj — nálunk legalább — kerüli a vérontást, a mi igen óvatos és humanus dolog. Az csak képzelgő regény- és beszélyirók fejébe való gondolat, hogy ellenfelek bajvivása mindig kiontott vérrel végződjék. Maradjon a párbajok tragikuma a regényeknek és szindaraboknak, de ne az életnek. Aztán ugyis annyi uton-módon veszt az ember valamit véréből: irónt farag s megvágja ujját tollkésével; vérmességben szenved s elered az orravére napjában kétszer-háromszor; kelése támad s az orvos pióczát rakat rá; vagy épenséggel olyan bajba esik, hogy csak érvágással könnyithet rajta a chirurgus. A vérvesztés e megannyi eshetőségét bizony kár volna tetézni a vérontáson végződő párbajjal. Ha már mindenáron kell a párbaj, hát legyen olyan, mint az utóbbiak. Az ember reggelizzék otthon jóizüen, olvassa nyugodtan végig a lapokat a bérkocsiban, álljon udvariasan ellenfelének pisztolya elé, a mely a golyót tiz lépéssel viszi el tőled jobbra vagy balra — ha ugyan a segédek tettek belé — aztán szoritson kezet a sértővel vagy sértettel, s térjen haza a legkisebb emoczió nélkül dolgára, mint a ki kellemesen töltött el néhány órát üde levegőben, puha kocsipárnákon heverve. Gondos orvosok bizonyára ajánlani fognak e párbajokból minél többet sokat ülő és hosszasan dolgozó embereknek. S ennek aztán meglenne a haszna, hogy nem jönnénk izgatottságba, ha valaki minden áron belénk akarna kötni: rátaposna tyukszemünkre, végig mérne kihivóan, s kezetyüjét dobná szemünk közé. Tudnók mindjárt, hogy ez orvosi rendeletből keres alkalmat egy kis testélesztő komoczióra, s mint udvarias emberek, sietnénk helyt állani az ártatlan kihivásnak.

De tréfa ide, tréfa oda — a párbaj, nézetünk szerint, önmaga fogja megölni magát, mihelyt megszünik másokat ölni vagy csak megsebezni is. Az a találóan igaz franczia közmondás, hogy a nevetségesség öl legbiztosabban — „c'est le ridicule qui tue“ — érvényesülni fog a büntető törvények egész rideg szigora által az eredménytelenül üldözött párbajjal szemben is előbb-utóbb, csak legyen minél több azokból a mulatságos pisztolypárbajokból, hol az erősen töltött fegyver visszaütődése a lövő orrán, kezén vagy állán hagy hátra kék foltokat. Azt hiszem azért, hogy kár az időveszteségért: ujabb paragrafusokat alkotni a párbaj ellen. Mondjuk ki inkább, hogy a párbajok nemei közül ezentul a pisztoly-párbaj nemcsak megengedtetik, hanem kötelezővé tétetik, következő elővigyázati rendszabályok mellett: Fegyver gyanánt nem használható más, mint a melynek hasznavehetlenségéről a kihivó és kihivott segédei együttesen meggyőződtek. Öblös torku „mordályok“ és régi kovás pisztolyok, melynek nehézsége föld felé rántja a legerősebb kart is, ajánlatosak, ha előleges próba után kitünt, hogy egyenes irányban tartva legalább tiz lépéssel visznek el a czél mellett. Miután azonban a magyar közmondás szerint még a „piszkafa“ vagy a disznóláb is elsülhet, semmi sem akadályozhatja meg a segédeket, hogy a vivók kezeibe pisztoly helyett ily eszközöket ne nyomjanak. Pisztoly töltésére ezentul lőpor helyett csak fekete fogpor használandó; a segédek belátására bizatván ezt a nem kevésbbé ajánlatos vasporral vagy fekete porzóval helyettesiteni. A golyó kenyérhéjból vagy viaszból készitendő. A gyutacs megmaradhat továbbra is. Különösen komoly esetek alkalmával a segédek a hatás növelése tekintetéből, ugyanazon perczben, melyben a gyutacs elpattan, ugynevezett „durranó bonbonokat“ pattogtatnak el kezeikben, a mi a vivó feleket meggyőződteti arról, hogy pisztolyuk töltve volt.

Ha sikerülne ily elővigyázatos módon szabályozni a pisztoly-párbajok körüli eljárást — s hogy ez a lehetőség körében áll, bizonyitja a legutóbbi évek tiz-tizenkét e nemü párbaja, melyeknél összesen sem folyt annyi vér, menynyit egy tollkés derekasabb vágása omlaszt ujjadból — akkor nem kellene aggódó lelkeknek félni attól, hogy a párbaj maholnap oly gyakori talál lenni nálunk, mint náthás embereknél a prüszszenés. Eleinte ugyan tán akadnának még némelyek, a kik ily módon hinnék megszerezhetni nevüknek az olcsó dicsőség hirét, de az általánosan fölharsogó kaczaj hamar kiábránditaná a „lovagias elégtétel“ mulatságosan puffogató hőseit. A párbaj romantikája a kiomló vérben rejlett mindig, s a nimbusz ama bizonyos neme, melyet a közvélemény a becsülete és jó hirnevéért fegyvert ragadó férfiu homloka köré vont, a kicsorduló vér füstölgő páráiból alakult a bajvivó feje fölött. Mihelyt kizárja azonban a segédek elővigyázatos ügyessége a megsérülés veszélyét, és szinpadi alakoskodássá válik a bajvivás, vége a párbaj azon álnimbuszának is, mely annyi századokon át megőrizte számunkra a középkor e véres hagyományát.

Sajtó utján elkövetett sérelmek miatt támadt párbajok okul szolgáltak a magyar irók és művészek társaságának is foglalkozni e themával a legutóbbi közgyülésen. Nem első és nem utolsó eset, hogy az irói osztály gondoskodni kénytelen a körében elharapózott párbajok kiküszöböléséről. Senkit sem illet meg oly kevéssé a nyers erőszak fegyvereire való hivatkozás, mint az eszmék és elvek harczosát, kinek leghatalmasabb fegyvere a világot átalkotó toll, s mégis alig van más társadalmi osztály, tán az „exoffo“ harczias lelkületü katonait kivéve, melynek körében gyakrabban szerepelne az ejtett sérelmek megtorlója gyanánt az aczélpenge és golyó, mint az iróiban. A toll nagyon veszélyes eszköz arra nézve, a ki ellen éle fordul, s a sebeket, melyeket a parányi aczéldarab üt, gyakran ellenfél vérével kell kimosni, hogy behegedjenek. Érdekes volna tudni, hány eredménytelen kisérlet történt már az irói párbajok megakadályozására a kontinensen szerteszét. Becsületbiróságok ugyan mindenütt beváltak hasznosaknak a sérelem bizonyos határáig — de azontul a jurynak többnyire csak tétlen nézőnek kellett lennie, midőn irók a sebeket ütő tollról a fegyver élére és ónjára appelláltak. Nincs okunk kételkedni a fölött, hogy a becsületbiróság intézménye csökkenteni fogja az irói párbajok számát nálunk is, de a tudat, hogy egy jury szervezése által egyszer mindenkorra kikerülhetnők a fegyverekre való hivatkozást, csak akkor gyökereznék meg bennünk, ha sikerülne végre magát a közvéleményt is kiábránditani azon fölfogásból, hogy vannak nemei a sérelemnek, melyeket csak vérrel torolhatni meg. Midőn Girardin Emil végzetes golyója holtan terité a küzdtér pázsitjára Franciaország egyik legjellemesebb s tehetségesb hirlapiróját, Carrel Armandot, a fölháborodás kitörő hangja zúdult föl az egész országban a párbaj-mánia ellen, s az irói osztály nagy zöme megállapodott a határozatban, hogy sajtó utján elkövetett sérelmek nem vonhatnak maguk után fegyveres megtorlást. De ennek daczára nem volt, és nincs mai napig is jobb termőtalaja az irói párbajoknak Franciaországnál, a hol Granier de Cassagnac hirhedt kardja még a hirlapirodalomban is bizonyos hatalommá küzdötte föl magát ez idő szerint.

A francziák után aligha nem miénk első sorban a kétes dicsőség, hogy legtöbb párbajt vivunk évenként sajtó utján ejtett sértések miatt. E körülmény indokolt magyarázatját leli abban, hogy a magyar politikai hirlapirodalom túlnyomó része még mindig nem tudott megbarátkozni az irói névtelenséggel, mint akár az angol, akár a német sajtó. Nálunk csak kevés nagy lap juttatja politikai közleményeit a czikkiró aláirása vagy irói jegye nélkül a közönség elé, mig a többség még mindig publiczistái, és politikai munkatársai nevével áll elő. E modort a francziáktól kölcsönöztük, de

Eredeti Meidinger rendszerü szabályozó-, töltő és szellőző kályhák minden kivitelben.
BUDAPEST és BÉCS
EHRLICH J. és H. Meidinger kályhagyára.
BUDAPEST, IX. ker., Lónyay-utca 15. szám.
Központi légfütések.
Meidinger caloriféres-ek cserépburkolatban.
Cs. és kir. kiz. szabadalm.
Siemang-Ehrlich-féle kaszárnya kályhák.
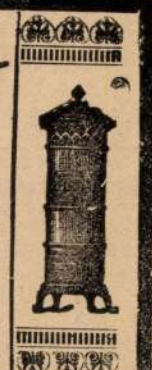

annak köszönheti, hogy tudományos képzettségü technikusok dolgoznak fejlesztésén s az egyes iparvállalatok élén is ily egyének állanak.

Meglevő ipart föntartani, de még inkább azt továbbfejleszteni, vagy ipart teremteni csakis tudományosan képzett technikusok vezetésével lehetséges.

A tudományos képzettségü technikusok vezette technikai munka eredménye, hogy az 1850 óta 35 millióról 60 millióra megszaporodott német lakosság saját országában munkát talált s hogy minden bizonnyal legnagyobb része tetemesen jobban él, mint azelőtt.

Nálunk, a nem is olyan régen még tejjelmézzel folyó Kanaán földjén, a munkabiró nép vándorbotot ragad s megy Amerikába kenyeret keresni.

És ha ennek a nagyon szomoru jelenségnek okait keressük, a többek között s talán nem is az utolsó sorban, az egyik okot abban találjuk meg, hogy a magyar társadalom a technikai munka jelentőségét kellőképen nem méltányolja.

Pedig a technikai munka hasznos eredményei nálunk is nyilvánvalók. 1846-ban 35 km. közforgalmi vasutunk volt, 50 esztendőre rá 1896-ban 15 ezer km. és ma 19 ezer km. Folyóink szabályozásával, az ármentesitéssel nagy kiterjedésü földterületet szereztünk megmivelés alá. Ujabb honfoglalás itt a mérnöki munka eredménye.

Iparunk fejlődésében a technikai munka sikere kétségbe nem vonható. Csakhogy mindezeket az eredményeket kevés kivétellel állami segitséggel értük el.

Az egyén, a társadalom még nem érezte át a technikai munka fontosságát. Saját helyzetének javitására nem használja azt fel minden kinálkozó esetben — *hiányzik a vállalkozási szellem.*

A Dunántullal határos kis Stájerországban hazánk határához igen közel fekszik az alig 2500 lakosu Gleisdorf városka Fél millió K. költséggel vagy 25 km. távolságban a várostól felfogja a Feisztriz folyócska vizi erejét s elektromos müvével világitja a várost és a szomszédos községeket. A szükséges költséget kedvező feltételekkel a gleisdorfi takarékpénztár adta. A már is jól jövedelmező vállalat uj erőforrás a városnak kulturális intézmények alapitására.

Vajjon nálunk hány városunknak van saját üzemében világitótelepe, s hány városunk képes lakóinak megterhelés nélkül kulturális célokra áldozni.

A kis Svájcban, ahol minden faluban van nyilvános telefonállomás, Fribourg kanton, melynek lakossága alig haladja meg a 150.000-t, villamos világitásra szolgáló vizi erőművének tiszta jövedelméből tartja fenn internacionalis egyetemét és a helyes vezetés következtében folyton fokozódó tiszta jövedelem immár lehetségessé teszi, hogy a hiányzó orvosi fakultás is felállitható legyen.

Ime a technikai munkának a kulturára gyakorolt közvetett hatása.

Nálunk a harmadik egyetemért igen sok érdemes város versenyez, köztük kulturális multjánál s helyzeténél fogva Pécs városa is. Mindegyik város az állam segitségét venné igénybe. Pedig ha városaink a technikai munka jelentőségét kellő időben felismerték volna s megfelelő vezetéssel közmüveiket saját maguk épittették s házi kezelésben tartották volna, az ebből származó jövedelem felhasználásával a kulturának bizonyára több vára volna Magyarországon az államnak megterhelése nélkül.

És ha társadalmunk a technikai munka jelentőségét jobban átérezné, ha a teremtő tevékenységben jobban részt venne s erre kellően volna nevelve, bizonyára városaink nem a harmadik egyetemért, hanem a második müegyetemért versenyeznének.

És ezzel egyáltalán nem azt akarjuk mondani hogy nincs harmadik egyetemre szükség — korántsem. Minél több vára van a tudománynak egy országban, annál erősebb, s annál inkább képes a világversenyben sikerrel részt venni.

De nálunk a technikai munka kellő méltányolása céljából az ország érdekében a második müegyetemre, a technikai munka vezetőinek egy második gócpontjára legalább is oly mértékben szükség volna, mint a harmadik egyetemre.

A technikai munka kétes értékü méltányolásának, a vállalkozási szellem, a teremtő erő hiányának a következménye, hogy székesfővárosunk közmüvei: a közuti vasutak, a világitást szolgáltató müvek nincsenek saját kezelésében.

Bécsnek azért van jobb világitása, közuti vasutain olcsóbb közlekedése, mivel mindezek a müvek a város kezelésében tudományosan képzett kiváló technikusok vezetése alatt vannak.

Városaink helyes irányu vezetése céljából azonban elsősorban szükséges volna, hogy a technikai munka vezetésére hivatott tudományos képzettségü technikusok képzettségüknek megfelelő elbánásban részesüljenek: szükséges, hogy a városi tanácsban a technikusnak helye legyen.

A német városok a technikai munka jelentőségét honorálva, egymásután technikust választanak polgármesterré; igy legutóbb Charlottenburg is.

Nálunk e tekintetben a minősitési törvény állja utját a haladásnak. Szinte érthetetlen, hogy a technika vivmányainak korában az állam a tudományos technikai képzettséget a közigazgatási téren kellően nem honorálja. Bizonyára ez is egyik oka annak, hogy a technikai munka jelentőségét a társadalom is hasonló mértékkel méri: a vállalkozási szellem lassabban fejlődik, mint kellene s mindenki az államtól vár mindent. Pedig nyilvánvaló, hogy a gazdasági életet a természettudományokon alapuló nevelésénél fogva mindenesetre jobban ismerő s éppen nevelésénél fogva fegyelmezett gondolkozásu, tudományosan képzett technikus csak hasznára volna a ma annyi panasz tárgyául szolgáló közigazgatásnak.

A technikai munka jelentőségét s a nemzet jólétére való hatását honorálja az állam, ha a minősitési törvényt mielőbb megváltoztatja. Egyik legsürgősebb állami feladat ez társadalmunk megfelelőbb irányban való vezetése céljából. Ha a minősitési törvényt a kor követelményeinek megfelelően alkotják meg, bizonyára nem fognak annyian a jogi pályára tódulni s a teremtő tevékenységben résztvevő polgárok száma növekedni fog.

Hisszük, hogy kormányunk a minősitési törvényt ilyen értelemben az ország érdekében mielőbb megfogja változtatni.

Annál is inkább reméljük ezt, mert épen most oly törvényhozási akcióra készül a kormány, melyből nyilvánvaló, hogy a technikai munka jelentőségét méltányolja. Értjük a müszaki cimek és a müszaki gyakorlat rendtartásáról szóló törvénytervezet benyujtását.

A tudományosan képzett technikusoknak régi sérelme fog megszünni s megokolt kivánsága teljesedni ennek a törvényjavaslatnak törvényre való emelésével.

Tudással és felelősséggel végzi a tudományosan képzett technikus munkáját a köz érdekében. Ha kontárok végzik, a technikai munka tekintetében különben is tájékozatlan közönség érdeke nincsen megvédve.

A technikai tudományok mai fejlettségén, amikor a technikai téren elért eredmények száma légió, különben sem lehetséges, hogy bárki is kellő rendszeres vezetés, tehát főiskolai nevelés nélkül, a tudomány mai állásának megfelelő ismereteket, amelynek alapján tovább haladhat, megszerezhesse. Még kevésbbé lehetséges és csak ignotos fallit, notis est derisui olyas ábrándozás, amely legutóbb nálunk is kifejezésre jutott, hogy az ipariskola a technikai tudományok mai szinvonalán álló tudományosan képzett technikusokat nevelhessen.

A technikai munka jelentőségét a társadalom mindenesetre jobban fogja méltányolni, ha azt tudományos képzettségü technikusok vezetik, akik azért felelősek is. Az ország érdekéből szükséges tehát ennek a javaslatnak minél előbb törvényre való emelése.

(Folytatjuk.)

Mátyás király művészei.

Azokról a művészekről, akik Mátyás király korában dolgoztak Budán, meglehetősen kimeritő adatokkal rendelkezünk. Ezen adatok kapcsán egyben Mátyás épitkezéseinek az idejét is meg tudjuk állapitani. Bizonyos, hogy korában és az ő udvarában a művészi tevékenység terén az olasz mestereké volt a vezető szerep. Általában azonban az a vélemény ezekről, hogy csak Mátyásnak a nápolyi Beatrixszel való egybekelése után özönlöttek hazánkba. Ezzel szemben kimutatható, hogy ha már középkori profán épületeink is valószinüleg olasz hatás alatt épültek, a renaissance nálunk az olasz művészettel csaknem lépést tartva foglalt tért és terjedt el. Igaz, hogy a XV. század folyamán Mátyás koráig csakis egyes főuraink és főpapjaink istápolása révén, s ezek udvarában. A mérhetetlen pusztulásnál fogva, mely java emlékeinket elenyésztette, sajnos, erről is csak közvetett adatokkal rendelkezünk; annyival is inkább, mert a XV. századbeli olasz mesterek közreműködésével épült, s romjaikban Magyarországszerte állitólag még ma is sokféle meglevő emlékek zömének a maradványaival a kutatás eddigelé még alig foglalkozott.

A szakadatlan összeköttetés, melyet Magyarország Itáliával szinte az Árpádok korától fogva

CRISTOFOLI VINCE
Cémentáru-gyáros.
Telefon 59—81.
Alapittatott 1868.
Vállal: Terazzo- granitto és mozaikburkolatokat, valamint cémentlap, keramitlap, mozaiklap és á la mettlaplap burkolatokat. Betoncsatornázások, gép és falalapozások, födém, folyosó- és lépcső-szerkezetek Cement vizeldék, jászolók, szökőkutak és vizmedencék.
Költségvetések és rajzok dijtalanul készittetnek.
BUDAPEST, VII., Ilka-utca 34. sz.

LÓNYAY-UTCA 25—27. NEY SIMON szobrász LONYAY-UTCA 25—27
MODERN IPARMÜVÉSZET
ÉPÜLET DISZITÉSEK. DOMBORMŰ VÁLLALAT. STUCCO MENNYEZETEK.
TELEFON 69—74. PLAQUETTEK ÉS IPARMŰVÉSZETI TÁRGYAK FÉMRŐL TELEFON 69—74.

ápolt, nem csekélylendő szellemi közösséget is teremtett a két ország között. Fiatalabb kulturnép létére ebben a magyarság volt az elfogadó s Itália a teremtő fél. Az olasz renaissance művészetnek az utat hazánkban a humanizmus egyengette, amelynek szelleme az Alpokon innen fekvő összes országok között nálunk érvényesült legkorábban. Mint külföldön, ugy nálunk is az antik hatás alatt felpezsdült uj irányú műveltség volt a feltétele annak, hogy a csucsives művészet a reneszánszszal szemben háttérbe szoruljon. Épp azért, miként Európa többi országaiban a XVI. században, ugy nálunk a XV.-ben szintén csak azok karolták fel a reneszánsz művészetet, akiknek lelkét teljesen áthatotta a humanista müveltség. Minthogy az utóbbira szert tenni nálunk egyelőre csak a főurak és főpapok közül volt módjukban egyeseknek, a reneszánsz művészet pártfogói a XV. században szintén csak ezek soraiból kerülnek ki.

Mátyás koráig a magyarság zömére nézve az uj művészet antik szabásu formáival épp oly idegenszerü lehetett, mint volt még a XVI. század első felében is a németek zömére nézve. Mestereink nem értvén át szellemét, elsajátitani sem igyekeztek stilusát. A csucsives művészet hagyományaihoz ragaszkodnak, amelynek monumentalis alkotásai körül, ezek müvészi felszerelésének gyarapitásánál találják java működési terüket is

A reneszánsz valószinü térfoglalásából következik azonban, hogy a régi Buda és Pest a csucsives épitészet végső elkorcsosulásának szinhelye nem volt. Ha ennek jelei a német befolyás alatt álló határszéli városainkban fenmaradtak is, nem sokkal kevesebb ezekben a honi mestereknek tulajdonitható reneszánsz emlék sem, amely a mohácsi vész előtti időkből fönmaradt s Budának akkori országos hatására vezethető vissza. Ez a hatás természetszerüleg annál gyengébb volt, minél távolabb estek vidéki városaink a fővárostól. Azért péld. Bártfa, Kis-Szeben, Héthárs, s más felvidéki városaink a XVI. század elejéről fenmaradt reneszansz emlékei, stilusuk tisztasága tekintetében össze sem hasonlithatók azokkal a töredékekkel, amelyek Mátyás budai palotájából, a pesti belvárosi plébánia-templomban s néhány püspöki városunkban maradtak ránk.

A korai reneszansz szellemét még legtisztábban a sárospataki vár donjoujának az ablakai és ajtói tükröztetik vissza, amelyek mestere az azonos kőfaragó jelekből itélve minden bizonnyal magyarországi ember volt.

A humanizmus és ezzel az olasz reneszansz művészetnek a térfoglalása hazánkban már Zsigmond korában kezdődött. Az uj művészet első pártfogója itt *Ozorai* Fülöp temesi főispán volt. (1369—1426) Eredeti nevén Filipps Scolari, maga is Firenzeből szakadt hozzánk, s Zsigmond király hadvezére lett. Vasari, az olasz művészek életrajzirója szerint Ozorai pártfogása kedvező fogadtatást biztositott minden olasz művésznek, aki Zsigmond korában hazánkba került. A XV század első éveiben Muntz szerint Ozorai egész sor olasz művészt foglalkoztat, köztük egy névtelen bolognait, a ki Pellegrino della Tarsia tanitványa, s alighanem faragó és intarsia mester volt. 1409-ben a firenzei *Manetto Ammanatinit* hivatja hazánkba, a ki 1384-ben született, s 1454-ben hazánkban halt meg. Ez a Manetto (Il Grassó) korának ügyes épitésze volt, de inkább egy tréfás elbeszélés révén vált hirhedtté, melynek legujabb kiadása Firenzében 1886-ban jelent meg.

Manetto Ozorainak templomokat és palotákat épitett, amelyek közül az Ozorai épületeket Rinaldo degli Albizzi is megcsodálta, aki mint firenzei követ járt Budán Rinaldot Ozorán látogatásakor a temesi főispán felesége fogadja nagy fénynyel, s ő az itteni várkastélyt és az újonan épült templomokat alig győzi dicsérni.

A firenzei követ Székesfehérvárott is megfordult, ahol Ozorai sirkápolnáját megasztalja. Ennek diszitését alighanem *Masolino da Panicale* a korai reneszánsz festészet ez uttörő mestere végezte, akit Ozorai 1425 ben hivatott hazánkba. Masolino Ozorai halála u án visszatér Italiaba, de Manetto élete végeig nálunk maradt. Ozorai Fülöp halála után Zsigmond király szolgálatába lép, akinek azonban nem annyira épitésze, mint bizalmas embere, ki fényes pozitiójával arányos vagyonnal is rendelkezett.

Olasz életirói szerint Ozorai Magyarországon és egyebütt 180 kápolnát épittetett. Budán is volt háza, mely rokonának, Scolari váradi püspöknek házával volt szomszédos. Rokonai közül többen fényes egyházi állásokat töltöttek be, s azonkivül más olasz származásu főpapok Buondelmonte kalocsai érsek, Joannes de Milanensibus váradi püspök és Conradus de Cardinis váradi prépost valószinüleg a humanizmus és az olasz művészet hathatós pártolói lehettek hazánkban.

Scolari András, a váradi püspök és Scolari Mátyás, Ozorai testvére nagy összeget hagyományoztak Firenzének két kolostor épitésére. A pénzt azonban a város másra költötte, s a kolostor helyett Ozorai halála után nyolc évvel a Santa Maria degli Angeli kolostorhoz templomot épitenek a hagyomány fejében. Az épitést Brunellesco vezeti, akinek müve azonban pénz hiján félben maradt.

Ha a Scolariak szülővárosukat, a távoli Firenzet is gyarapitották művészi alkotásokkal, több mint valószinü, hogy uj hazájukban is sokat épittetnek, bizonyára szintén firenzei származásu mesterekkel, akárcsak Ozorai. A reneszansz művészet ilyenformán már Zsigmond korában is jelentős hóditást tett nálunk, annál inkább, mert a magyarság soraiból is termettek férfiak, kik a humanizmus képviselői és az uj művészet hathatós pártfogói voltak. Igy Széchi Dénes biboros, Zrednai Vitéz János, esztergomi érsek, Cseznicei János (Janus Pannonius) ki 1458 ban Paduaban Mantegnától festeti le magát s versben énekli meg a nagy mester művészetét.

Zrednai Vitéz János hatása alatt Hunyadi János is lelkes hive lesz a klasszikus világnak, fia *Mátyás* pedig minden izében humánista nevelésben részesül. Ily irányu neveltetésénél, de egyéb körülményeknél fogva is természetes, hogy Mátyás király a reneszánsz művészetnek már az olasz Beatrixszal való egybekelése előtt is nagy pártfogója volt. Bár nem viseltetett olyan ellenszenvvel a csúcsiveskori művészet iránt mint korában az olaszok, müvészeti alkotásait lehetőleg olasz mesterekkel létesittette. Rajongása, melyet szivében a klasszikus világ hősei iránt táplált, nem lehetett kisebb az antik művészet iránt sem. Miként korában maguk az olasz mesterek, úgy ő is bizvást azt hihette, hogy ezek a római művészetet ültették át udvarába, melyről a honi művészeknek fogalmuk sem lehet. Ez az oka, hogy Mátyás korában az olasz művészek még tömegesebben vándorolnak hazánkba, mint azelőtt s a fejedelem bőkezüségénél fogva, melylyel őket fogadja: maecenási hire betölti egész Italiát. Mátyás müszere tetéről az akkori olasz fejedelmeknek is volt tudomásuk, akik elismerték róla, hogy a müpártolásban nem mulhatják fölül.

Ha Mátyástól függ, Firenze java művészei udvarában élnek. Ámde az arnoparti város épp korában volt derüs virágzása teljében nem csoda, hogy sok művész nem akart hazájától megválni, akit Mátyás magához édesgetett. *Attavante* hires miniatur festő, bár Firenzében dolgozik, müködése javát Mátyás király foglalja le a maga számára. A *több* miniatur festő elén, akiket Mátyás foglalkoztatott a szintén firenzei *Gherardo* áll, Attavante jeles követője. *Blandio* kodexket visz Romából Budára s azután ott dolgozik. A Budán müködő művészek közül még a következők ismeretesek: Pietro Cenníni, Martino, Antonio, Francesco, Sebastiano, Salvini, a ferrarai Sigismondo de Sigismondi, Niccolo di Faenza, Giovanni Francesca da San Gimignans Uralkodása vége felé 30 könyvmásolót foglalkoztat, Raguzai Felix festő vezetésével.

Filippino Lippit, a korai reneszansz festészet világhirü mesterét nem tudta rábirni Firenze elhagyására. Csak Olaszországból küld neki képeket. Hogy a nagynevü *Mantegna* is került összeköttetésbe királyunkkal, azt Mátyás általa festett arcképének másolata bizonyitja, mely a Pitti-képtárban látható, *Ercole dei Roberti* azonban maga is megfordult Budán a s festett a királynak.

Firenze hiresebb szobrászai közül *Verrochiot* foglalkoztatta. A művész megbizottja 1488-ban a királyhoz jő, hogy átvegye egy megrendelésére készitett fehérmárvány szökőkut árát. Ez a szökőkut alighanem már Bécsbe került, ahol Mátyás Bonfini szerint szintén épitkezett s „függőkerteket, márvány szökőkutakat, fürdőket, galeriákat, csarnokokat, madárházakat, sétányokat létesitett."

Mátyás király épitészeiről majd legközelebb.

A vállalkozás körében előforduló jogesetek.

Alkuszdij mikor követelhető?

Ha az alkuszdij tekintetében felek között külön megállapodás létre nem jött, az alkusz csak azon *megkötött* ügylet után van jogositva közvetitési dijat igényelni, *a mely az ő működésének az eredménye*, a csupán előkészitő tevékenység az alkuszt közvetitési dij követelhetésére meg *abban az esetben sem jogositja fel*, ha a megbizó fél a közvetités iránti megbizást beszüntetve, *az ügylet megkötését más közvetitővel eszközli*.

(M. kir. Curia 1907. 687/906. sz. a.)

Egyéni cég ellen hozott itélet kiterjed-e annak tulajdonosára, mint magánemberre?

Egyéni cég esetében, ha annak tulajdonosa valamely fizikai személy, a cége ellen hozott birói itélet az illető személy ellenében nemcsak kereskedelmi (vállalkozói) nevére, hanem *polgári nevére* tekintettel is hatályos, aminek szükségképpeni következménye, hogy a fizikai személy, mint cégtulajdonos ellen folytatott perben hozott itélet alapján kielégitési végrehajtásnak van helye, nemcsak az illető fizikai személy kereskedelmi (vállalkozói) neve alatt, hanem polgári neve alatt található és végrehajtás alá vonható vagyonára is s igy a cég ellen elrendelt végrehajtás foganatositható a perbe idézett cégtulajdonos magánvagyonára is anélkül, hogy külön kiterjesztő végzéssel a végrehajtást a cégtulajdonos magánvagyonára is elrendelni, vagy kiterjeszteni kellene.

(Bpesti törv. 5942/907. sz. a.)

Magánépitési engedélyek Budapesten.

A fővárosi magánépitési albizottság 1907. október hó 14-én Kun Gyula tanácsnok elnöklete mellett a következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását: a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre**: 204899. Petri Ottó (II., Orsó-ut 6827. hrsz.) az I., Attila-körut 772. hrsz. a. négy emeletes ház, ép. Schömer Ferenc. — 222486. Farkas Samuné (VII., Garay tér 14.) a VI., Szent László-ut 85. sz. a földszintes ház, ép. Hölgye Antal. — 220598. Manger Lipót (VII., Pillangó-utca 16.) ugyanott toldalék, ép. Heinrich Károly. — 226154. Kaszab Miklós (II. kerület, Margitrakpart 46. sz.) a II. kerület, Zárda-utca 6174. hrsz. a. toldalék. 218408. Ujhelyi Vilmos (II., Kacsa utca 31.) a III., Apát-utca 6456. hrsz. a. földszintes ház, ép. Moravetz József. — 220535. Haszmann Márton (III., Körte utca 9.) ugyanott földszintes ház, ép. Lasetzky Márton. — 222501. Rosenberg József (II., Zárda-utca 53.) a X., Gyömrői ut 7952 | b hsz. a. toldalék, ép. Rosenthal Gyula — 221889. Kanyó Sándor (II., Rókushegyi-ut 8.) a II., Debrői-ut 6631. hrsz. a. toldalék, ép. Laufer József. — 216862. Vidosfalvy Gyula (I., Halmi-u. 8.) u. o. toldalék, ép. Pinkay Károly. 215805. Engler Vilmos (I., Kutvölgy 9027. hrsz.) ugyanott toldalék,

Attavante

vrd

Berzeviczy

Beatrix ki-
rályné.

Bp. 1908

303. l.

304. l.

306. l.

Absószecsei nápkert.

X. 217

el az okmány:

ak Országos Főfelügyelősége.

herczeg Sándor utcza 13./

Jelen leletet fölvette:

Budapest, 191 évi.....hó....

6. Bonfinius Symposionjának kezdőlapja. (Kat. sz. 25.)

5. Philostratos Corvin-kódex kezdőlapjai. (Kat. sz. 21.)

Bécsi gyűjt.

Attavante degli

Attavanti

nut 1452 körül + 1517

lásd

Bibliotheca Corvina

~~26~~, ~~41~~. l ~~42~~. l.

~~44~~. l. 61, 64, 68,

70, 71, 72, 74,

75. 96, 97, 98. l.

27-49

A festőkiállítás helyszínrajza.

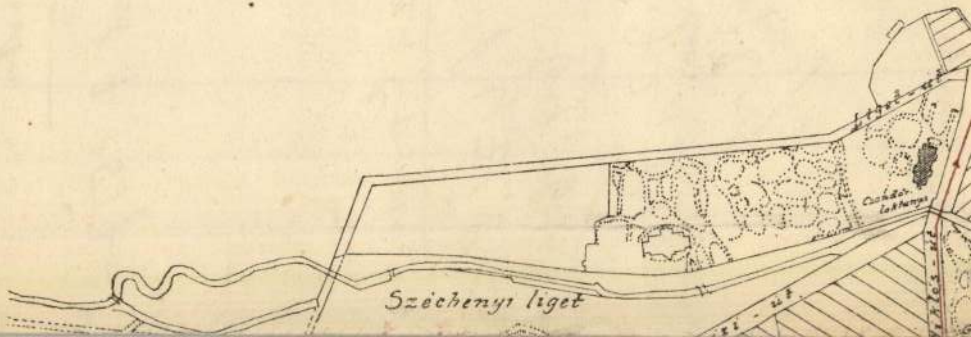

Attavante

irod

Mátyás király
missaléja
Egy lap repr.

Szépmüvèszet
1942. 102. l. után

Attavante

erod

Szabómagyfest

72. l.

Delhaes

2120. *Tájkép.*

A sík vidék előterét t
a közeli facsoportok tükröz
balról két kő és sok nád lá
hőzött.

Vászon, méretei 51 : 71
István hagyománya 1893 augu
20 K. — Átvétetett 1902 jan
A hagyományt elfogadta az
(340-902).

III

Hay. 1902
Delhaes

Attavante

wód

z

Szügyi Elemér. Emlék

Budavárából. Bpest,

é n. 34. l.

Kossuth Lajos:

Derékig, hétnyolczad ba
bajusza kipödrött s ála körül
ja. Ingének gallérja lehajto
atillája s vállra vetett prémes
s a Dunán gőzhajó látható. Te

„Kossuth

Könyomat, az alak nagy

Ltfa 7706

55/93 N° 931

Attavantes

vrá

Szeghalmy Gyula

Dunántuli vár-
megjér. Bp. 1937

109. l.

110. l.

233 Sz. ét. mezgi v hó Dan.
1904.

Tekintetes országos be

Hogy még ezideig a Magyar Jesztrib
a Nagy Miltóságú Vallás és Kö
kisitult 1600 Koronáról, mer
Rozó Epitömester által ki álla
Annak aka a Vasúti Közleked

A nyugta már kiszen van,
már az adóhivatelnél 5 koron
tisztelettel kérem, hogy a vitalk
nyugtára ez alkal

Attavante

vod

Sikmükincseink

50,100 l.

T. 6577.

Schipbrugge (Pont de [illegible] Bateaux) ve-
[illegible]áttérben a Turkse Ruyterye har-
[illegible]rcs (Turks Campemt) látható, az
[illegible]eriale (t Keyserlyke Leger) elhe-
[illegible]ata fölül jobbra a keretben

[illegible]

[illegible]697.

H. E: A Nemzeti Múzeum Széchényi-Könyvtárának illuminált kéziratai. I. közl. Magyar Könyvszemle. 1926. 1-2. f. —
(Ism. U. U.: Magyar Művészet. 1927. 170. l.) —

s bárya

ban tan

ött

ban

Attavante

~~B~~

ród

2

Steinhofer

II. 32. l.

Napoleon a magyar irodalomban

Irta: ELEK OSZKÁR dr.

Nincs Európának irodalma, amelyben ne élne Napoleon tüneményes pályafutásának emléke, fel ne ragyogna epikai dicsőitése, ne harsanna ódai magasztalása, ne siratná az elegia, meg ne jelenitené a dráma, ne sujtaná az epigramma vesszeje, vagy a szatira ostora.

Nincs irodalmi tanulság nélkül, hogyan látják Napoleont irodalmunk költői és irói. Ez a szédületes magasságba lendülő pálya szokatlan tünemény volt az egész világon. Iróink is ámulattal vagy... gyülölettel tekintenek reá.

Gróf *Fekete* János az ifju Napoleont francia versekben magasztalja. Egyikben *(Au premier consul de la République)* rendetteremtő erejét dicsőiti, egy másikban *(A l'Envie)* az Irigység ellen feddőzik, amely Bonaparte ellen agyarkodik.

Kazinczy Ferenc is mély tisztelettel adózik Napoleonnak. Benne végzetrendelte hőst lát. A nemzetet ért szégyen ellenére sincs inyére Napoleon becsmérlése. Gróf Dessewffy Józsefnek (1809 március 13-án) elpanaszolja, hogy a főispán Sátoraljaujhelyt az egyik ülésen erősen leszólta Napoleont. Éleven erővel ragadja meg Mária Lujzával való házassága hire. Szinte kárörvendve látja, mennyire elnémultak most azok, akik Napoleont holmi korzikainak szidalmazták.

Nagy öröm hullámzik ekkor a lelkekben. A *Magyar Kurir* szivesen jelenti 1810 november 16-án, hogy Napoleonnak az »imádandó« Mária Lujzával tervezett házassága állandó csendességet igér. A *Hazai 's Külföldi Tudósitások* egyik költője *Napoleon-Luisa* cimü versében Mars és Vénus vonzalmának mását látja »a boldog párosodás«-ban. *Sipos* Pál *(Pax et Hymen)*, *Kézy* Miklós *(De nuptiis Napoleonis Magni et Mariae Ludovicae Austriacae)* mythológiai vonatkozásu költeményekben ünneplik a nagy nászt. *Kazinczy* Berzsenyihez és Döbrentéihez irott leveleiben elragadtatva szól róluk. *Aranka* Györgynek is megtetszik Kézy modora s ilyen szellemben ir ünnepi verset *(Isteni Gyüléseknek Jegyző Könyve Napoleon Tsászár 's Ludovica Tsászárné Menyegző Innepére) a Hazai 's Külföldi Tudósitások* 1810 dec. 12-iki számában. Kazinczy sem hallgathat. Ő is ir egy epithalamiumot, *A 'Nagyság és Szépség diadalmát* (1810. márciusában). Ugyanaz a klasszicizáló szellem hatja át, mint a Siposét és a Kézyét.

Hóditásai nem kevésbé foglalkoztatják Kazinczyt. Szemere Pálnak a csodálkozás hangján irja 1811 januáriusában, hogy Napoleon hatalmas birodalma ismét gyarapodott. De néhány év mulva más hangon nyilatkozik róla. Dessewffynek 1814 májusában ugy ir, hogy ember sohasem zuhant mélyebbre, mint Napoleon.

Természetes, hogy Napoleonról, kora legnagyobb emberéről, Kazinczy barátai is szivesen elmélkedtek. *Szentgyörgyi* József és *Kis* János mesterük meggyőződését vallják. Egyesek azonban lesujtóan vagy kárhoztatóan irnak róla, mint *Cserey* Farkas és gróf *Dessewffy* József.

Kazinczy barátai között kivált *Berzsenyi* Dániel érdemel éberebb figyelmet. Nem egy költeményében emlékszik meg Napoleonról *(Az ulmai ütközetben, Esztihez)*, de legmegkapóbb egyik remeke, hires epigrammája *Napoleonra* (1820). Az epigramma, a szellemes tömöttség s ötletes elmevillanás finomszövetü müfaja, később is többször fordul nálunk Napoleon felé *(Kováts* Sámuel a *Szépliteraturai Ajándék*-ban, 1822, *Vörösmarty* Mihály az *Aurórá*-ban, 1834, és az *Athenaeum*-ban, 1841, *Kis* Áron a *Parthenon*-ban, 1837, *Székács* József a *Budapesti Árvizkönyv*-ben, 1839, *Kriza* János a *Remény*-ben, 1839, *Terhes* Sámuel *Szurony* cimü epigramma-gyüjteményében), de egyiknek sem sikerült a történeti igazságot olyan müvészien kiötvöznie, mint *Berzsenyinek*. Kis remekének foglalata: egy nemesnek indult lélek tragikus elhajlása a hóditó hiuság korlátlan akaratának örvénye felé:

Amely kéz felemelt, az ver most porba viszontag,
Benned az emberiség ügye bosszulva vagyon.

Mint Berzsenyi Dániel korholó szelleme, ugy a *Kisfaludy* Sándoré is szeges ellentétben van Kazinczy Napoleon-szemléletével. Mig ez széphalmi magányában szinte páholyból szemléli, Kisfaludy Sándor résztvesz a Napoleon elleni harcokban. Érthető, hogy más szemmel néz és itél, mint Kazinczy. Drámájában, *A' lelkes magyar leány*-ban (1809) Bodonyi Liza töprengve látja, hogy »a nagyravágyásnak széditő lajtorjáján közrendből a császárságig hágott« Napoleon addig tündérkedik, mig majd lezuhan. Hatásos az a jelenet, amelyben Liza apjának elmondja a kezére vágyó Karvay és Orday vitáját Napoleonról.

Kisfaludy Károly sehol sem foglalkozott annyit Napoleonnal, mint önéletrajzi vonatkozásu költeményében, a *Regeköltőnek hattyudalá*-ban. Szól Napoleon pályájáról, császárrá emelkedtéről, országokat csereberélő zsarnoki szeszélyéről. Kárhoztatja, hogy a feleszmélt népet fénnyel áltatta s dicsőséggel kábitotta el. Tinódi módján az események fonalán halad, müvészi alakitásra nem törekszik. A munkát csak itt-ott lengi át melegebb fuvalom s lendületesebb erő.

Mint Kisfaludy Sándor a *Regeköltőnek hattyudalá*-ban, *Pálóczi Horváth* Ádám is az *Ó és Uj mintegy ötödfélszáz Énekek*-ben (1813, az Akadémia kézirattárában) ugyszólván Napoleon egész pályáját megverseli. Nem igyekszik elmélyedni tanulságaiba, noha fel-felvillan nála a nagy ember lángelméjének elismerése. Általában kuszaszövetü verselményekben foglalkozik vele.

Szüleihez irott leveleiben gróf *Széchenyi* István is megemlékszik róla. Igy Freyburgból 1813 december 14-én azt irja, hogy Napoleon »fekete

list, aki 1822-ben kiadta Cicero elveszett »De Republica«-jának töredékeit, amelyeket Petrarca annak idején hiába keresett. Nem kis érdeme VII. Piusnak, hogy a vatikáni kincseket ily szakértő kezekre bizta.

Tudvalevő dolog, hogy a Vatikáni Könyvtár különböző alapitásokból áll. Első nagy alapitása V. Miklós pápától származik; 1591-ben került a könyvtárba *Antonio Carafa* kardinális gyüjteménye, 1602-ben *Fulvio Orsini* könyvtára; 1622-ben *Maximilian* bajor herceg, a heidelbergi választófejedelem, nagyszerü gyüjteményét ajándékozta XV. Gergely pápának. Ez a gyüjtemény igen ritka kötetekből áll, amelyeket Németországnak azokból a kolostoraiból gyüjtöttek össze, amelyeket a lutheránusok vettek birtokukba. E gyüjtemény feldolgozását a tudós *Allatius Leó*-ra bizta VIII. Orbán pápa, aki a könyvtárat értékes görög kéziratokkal is szaporitotta. 1655-ben VII. Sándor pápa 53.000 liráért vásárolta meg az *Urbinata*-gyüjteményt, amelyet *Federigo di Montefeltro*, Urbino hercege alapitott 1482-ben. Ez a gyüjtemény a 15. század legteljesebb és legválasztékosabb könyvtára, amely 772 müből áll. 1689-ben *Krisztina Alexandra* svéd királynő kéziratgyüjteményét, a *Regensis*-t vásárolta meg VIII. Sándor. 1705-ben került II. Pius — Enea Silvio Piccolomini (1405—1464) — gyüjteménye az Apostoli Könyvtárba. 1740-ben XIV. Benedek megszerezte az *Ottoboniana*-t, amely azelőtt »Altemps«-gyüjtemény volt, és amelyet *Marcello Cervini* (1501—1555) vatikáni könyvtáros, a későbbi II. Marcell pápa, kezdett gyüjteni. 1746-ban került a könyvtár állományába a *Capponiona*, amelyet *A. G. Capponi* marchese végrendeletileg hagyott a Vatikáni Könyvtárra. XII. Leó alatt, 1825-ben, került a Vatikánba a *Cicognara*-gyüjtemény. 1922-ben az olasz állam a Vatikáni Könyvtárnak adományozta a *Chigiana* gyüjteményt.

A Vatikáni Könyvtár prefektusi hivatalában Mai kardinálist Mezzofanti biboros követte, aki hires volt jó emlékezőtehetségéről és 56 nyelven beszélt.

A Vatikáni Könyvtár történetében XIII. Leó pápasága alatt történik egy igen nagyfontosságu esemény. Kinevezik *G. B. De Rossit*, a kiváló keresztény archelógust a *Museo Sacro* prefektusává; neki köszönhető 1880 óta a vatikáni titkos levéltár szabad kutatása; ő rendezte sajtó alá a kéziratok katalógusait.

XIII. Leó alatt gazdagodott a kéziratok sorozata a római *Casa dei neofiti* (Megtértek Háza) héber kodexeivel és a Menelik négus által XIII. Leónak ajándékozott etiop-kéziratokkal; kiválnak mindezekből a saját pénzén vásárolt hires Borghese-kodexek, amelyek az avignoni pápai könyvtár maradványaiból álltak; ezzel együtt megvásárolta a Borghese-család archivumát és Petrarca breviariumát is.

A jelenlegi *Floreria Apostolica* helyiségeiben IV. Sixtus által elhelyezett könyvtárat még V. Sixtus rendeletére álhelyezték a Fontana által alkotott termekbe; ezek a termek most a közönség részére nyitva állanak. Itt láthatók azok a nagyszerü ajándékok, amelyeket a föld különböző részeiből az uralkodók és népek ajánlottak fel XIII. Leónak jubileuma alkalmával és itt az elegáns szekrényekben őrizték a legutóbbi időkig a kódexeket. A vatikáni nyomtatványok részére XVI. Gergelytől kezdve (1831) a Borgia-termet foglalták le, amely részben elfedte Pinturicchio freskóinak szépségét. XIII. Leó az ittlevő könyveket átszállittatta az uj Biblioteca Leonina-ba. Ez hat nagyszerü, tágas terem, amelyekben XIII. Leó sürün ismétlődő cimere emlékeztet az ő érdemeire. Itt dolgozhatnak a tudósok, akiknek munkájuk megkönnyitésére a világ leghatalmasabb kézikönyvtára áll rendelkezésükre.

1902-ben két igen fontos gyüjtemény került a Vatikáni Könyvtárba: a Borgiani-kodexek és a Barberiniana-könyvtár.

XIII. Leó, X. Pius és XV. Benedek pápák alatt szépen fejlődött a katalógusok mun-

A Vatikáni könyvtár kutató-szobája

kája; uj sorozatok kiadását kezdték meg: a *Studi e testi* a kiválóbb kódexeket és okmányokat dolgozzák fel, mig a grandiózus fototipia-gyüjtemény: a *Codices Vaticanis selecti phototipice expressi*, a Vatikáni Könyvtár legritkább és legértékesebb kódexeit publikálják.

XI. Pius alatt értékes gyüjteménnyel gyarapodott a Vatikáni Könyvtár: a *Biblioteca Rossiana*-val, amely azelőtt a Bécsből Rómába visszatért Jézus-társaság könyvtára volt. A Rossiana több mint ezer válogatott kódexet, 2500 inkunábulumot és körülbelül 6000 értékes nyomtatványt foglal magába.

A Vatikáni Könyvtár jelenlegi állománya több mint 43.000 kódex, 6000 inkunábulum és körülbelül 400.000 kötet nyomtatott könyv. Az archivumok és regesták száma kétezren felül van.

Sárváry Dezső.

ság ellenére a Vatikánban ismét gazdag könyvgyüjteményt szerveztek. E gyüjtemény gazdagságára jellemző, hogy rengeteg másodpéldányt adtak szegénysorsu tanulóknak, akiket a pápák a montpellieri, toulousei és a bolognai egyetemen tanittattak.

V. Márton pápa hatalmas lendületet ad az Apostoli Könyvtárnak, amelynek V. Miklós pápa — Tommaso Parentucelli, szenvedélyes könyvbarát és humanista — páratlan fényt adott. Körülvette magát tudós emberekkel, amilyenek Poggio-Bracciolini, Biondo Flavio, Leonardo Aretino és Filelfo; görög és latin másolókat fogadott, akiket bőkezüen jutalmazott. Ezek az összes feltalálható görög és latin klasszikus müveket lemásolták. Európa összes könyvtáraiba egészen Dániáig embereket küldött ki kéziratok vétele és másolása céljából; megszerezte a bizánci császári könyvtár maradványát. Ilyméd n csodálatos kodexgyüjteményt sikerült összehordania, amely a mai Vatikáni Könyvtár magvát teszi.

V. Miklós utódai alatt a könyvtár teljesen szétszóródott, mig végre IV. Sixtus ujból megszervezi azt.

A Vatikáni Könyvtár reference-terme

IV. Sixtus 3650 kötetet hozott a könyvtárba és ezek céljára 1472-ben külön helyiséget épittetett, amely most a *Floreria Apostolica*. Ezeket a termeket *Ambrogi Melozzo da Forli* diszitette, a freskókat pedig *Domenico Ghirlandaio* festette.

VI. Sándor pápa Németországba küldte *Pomponius Laetus*-t kodexek vásárlása céljából. II. Gyula uj termeket csatolt IV. Sixtus könyvtárához. III. Pál és III. Gyula alatt a könyvtár ismét növekszik, de különösen *Marcello Cervini* könyvtároskodása alatt (1448—1455.) annyira, hogy már XIII. Gergely is gondolt uj könyvtárépület alapitására.

Az álom V. Sixtus munkája által valósult meg. Amit V. Sixtus egyszer elhatározott, azt gyorsan keresztül is vitte. A müvelődés iránt nagy szeretettel viseltetett. *Domenico Fontana*-ban zseniális épitészre talált és nemcsak a Szent Péter-téri obeliszk szállitását, — amely tudvalevőleg egy darabból áll — és templomok és emlékmüvek diszitését bizta rá, hanem azt kivánta, hogy müködjék közre olyan vállalkozásnál, amely nagyon a szivén feküdt: az Apostoli Könyvtár méltó székhelyének megalkotásánál.

Fontana uj épitménnyel a Belvedere-udvart két részre osztotta; itt egy nagyszerü termet a könyvtár céljaira hasitott ki. Ez az épület, a maga fennségében, meggyőző bizonyitéka annak, hogy a pápák tudták a kulturát szeretni és előmozditani. A Cinquecento legjobbjai közül néhány müvész vállalta a falfestmények elkészitését; közülök *Cesare Nebbia* és *Giovanni Guerra* az aula freskóin V. Sixtusnak azokat az alkotásait festette meg, amelyek 1585 és 1590 között jöttek létre. Ezek a festmények nemcsak müvészi értéket, hanem nagy történelmi érdeket is egyesitenek magukban.

Sixtus pápának nagy alkotásait: a *Santa Maria Maggiore*- és a *Trinità dei Monti*-templomokat összekötő hatalmas egyenes utvonalnak, a *Via Sistinának* kiépitése fejezte be. A felső város lakóinak tiszta és bőséges vizet adott, amikor megalkotta a *Piazza delle Quattro Fontane*-t (Négy forrás-tere).

V. Sixtus, mint már egyik hasonló nevü elődje, IV. Sixtus is, helyesen gondolta, hogy ilyen vállalkozások hasznosak »a küzdő egyház diszitésére és a katolikus hit növelésére, a tudósok megbecsülésére«, miután a római pápának az a feladata, »hogy segitségére legyen a szabad müvészetek bármelyik dicséretreméltó gyakorlásának«.

De V. Sixtus nemcsak uralkodásának fényére gondolt, hanem fegyelmezni is akart. Könyvtárának bejáratán márványtáblába vésve olvashatók azok a bölcs szabályok, amelyek az intézmény vezetésében uralkodnak.

Nagy volt a tudósok elismerése, amelyet azzal mutattak ki, hogy a pápai könyvtárnak ajándékoztak könyveket, sőt egész gyüjteményeket is. A mai napig őriznek a vatikáni kéziratgyüjteményben 1148 latin kodexet, amelyeket az ifjabb *Aldo Manuzio* ajánlott fel V. Sixtusnak és könyvtárosának, Sirleto kardinálisnak.

Lehetetlen itt akár csak néhány vonással is körvonalaznunk a Vatikáni Könyvtárnak a pápák atyai pártfogása alatt egészen a mult század végéig való fejlődését, amikor XIII. Leó pápasága alatt maradandó ponthoz érkezett ez a tudományos intézet. De el kell ismernünk, hogy az összes utolsó pápák, noha különböző módon és különféle mértékkel is, szerették és növelték az Apostoli Könyvtárt. VII. Pius alatt érkeztek vissza Párizsból a napoleoni hadjáratok alatt elzsákmányolt kodexek, amelyeket a tolentinoi szerződés 1797-ben már a Directoriumnak átengedett; Pius hivatta a Vatikánba a hires *Angelo Mai*-t, a tudós kardiná-

TUDOMÁNYOS GYÜJTEMÉNY

A Vatikáni Könyvtár

A jelenleg uralkodó pápa, XI. Pius, tudvalevőleg mint tudós kutató és könyvtáros futotta meg ragyogó életpályáját. Érthető, ha a megválasztatása után nyomban a Vatikáni Könyvtár korszerü reformját tüzte ki egyik fontos céljául. Rövid pár év alatt — a kedvezőtlen viszonyok dacára is — hatalmas munkával uj lehetőségeket teremtett, uj gyüjteményeket nyitott meg, amelyeket a közelmult hetekben adott át az egész világ tudósainak használatára. Örömmel közöljük ebből az alkalomból az itt következő ismertető tanulmányt, amely érdekesen világit bele a földkerekség egyik legelső tudományos műhelyének multjába és jelenébe.

A világ egyik legrégibb és legértékesebb könyvtára az Apostoli vagy Vatikáni Könyvtár, amely a pápák tudományszeretetét hirdeti. A legrégibb nyomok a 7. századba nyulnak, midőn 687-ben egy könyvtáros, Gregorio Sergio szubdiakonus lépett a pápai trónusra I. Szergiusz néven. Vele veszi kezdetét az Apostoli Könyvtár könyvtárosainak sorozata.

A Damazusz pápa koráig irt, nagy gonddal őrzött kéziratkincseket — könyveket és okmányokat — a középkor végéig a Laterán-ban őrizték, ahol letétbe volt helyezve a *Sacro scrinio Lateranense*-ben és részben a Palatinus-dombon levő *Torre cartularia*-ban. De a 13. században borzasztó szerencsétlenség elpusztitotta a kincseknek egyik-másik gyüjteményét. Minden 8. századelőtti kézirat és azoknak a kéziratoknak nagy része, amelyeket a 9. és 10. században irtak, menthetetlenül elveszett. Ebből a régi korból csupán csak egy biblia kerülte el a pusztulást, a hires *Bibbia Amiatina-Laurenziana.*

III. Ince pápával, aki 1198-ban lépett a pápai trónusra, kezdődik tulajdonképpen az Apostoli Könyvtár és Archivum története. III. Ince a Vatikánba helyezi át a pápai kancelláriát, vele kezdődik a regiszterek sorozata, amely *Innocenziana* néven ismeretes és amely elhuzódik V. Sixtusig, aki a 15 kongregáció s a megfelelő kancellária és irattárak megalapitásával ezt a sorozatot megszüntette.

Az Archivum mellett gyüjtötték a kodexeknek gazdag és bőséges sorozatait és VIII. Bonifác alatt az Apostoli Könyvtár korának első könyvtára volt. Kodexei között voltak Odiersi és Gubbio által diszitett kéziratok és Nyugat első görög könyvtára volt a birtokában: 33 kodex. Azonban az anagni-i támadás idején ismét elpusztult a gyüjtemény. Ma a Vatikáni Könyvtárban egyetlen kodex sincs a Bonifaziana-gyüjteményből.

Azonban az Anyaszentegyház örök életképessége tükröződik vissza a szellemi tevékenységnek ezen a formáján is és az avignoni rab-

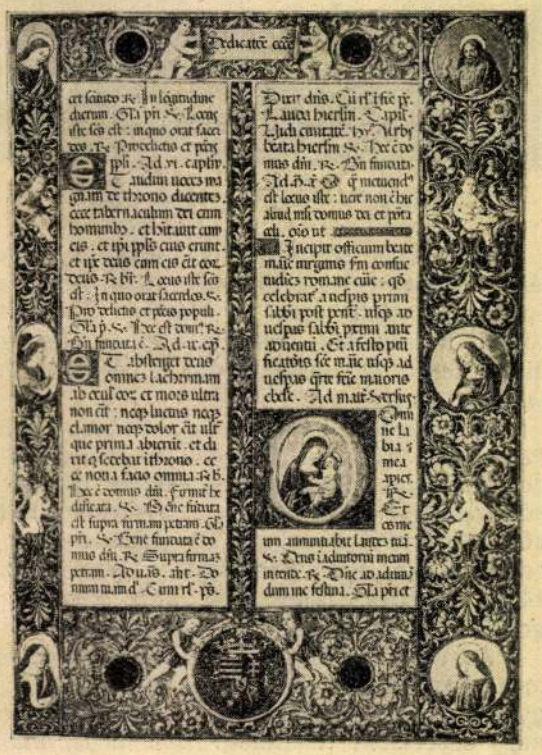

Attavante által 1487-ben festett Corvina-oldal a Vatikáni Könyvtárban

Literatura 1929. 7. 27

Attavante

wód
2

Rassay 3.l.
20.l. 21.l.

Attavantes

l.

Riedl Frigyes:

A magy. wód. főirányai.

Bp. 1896. 72. l.

evél.

ég» a mellékelt megkeresést intézte
gyar Könyvkereskedők Egyesülete
tolása tárgyában.
s céljából azzal a felkéréssel meg-
kat helyeselni méltóztatnék, szíves-
kinél könyveiket beszerzik, a kül-
termékeinek is adjon kellő helyet

Attavantes

Iród

Rómer Flóris.

Diszlapok a római könyvtárakban őrzött nég Corvin-codexből.

Pest, 1871. 6. l.

12. l.

chlorogalium pomeridianum

Kaliformiai szappangyökér

Attavante

iród.

Pálrenmagy

18 l.

Tisztelettel

HAZAI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

ÉRTÉKPAPIROSZTÁLYA.

Attavante

wód

Pétermagnino

Verecke V. k. 52. l.

IRODALOM

77

JEGYZET

Allavánte

l.

Péter I. 183. l.

képpel, 184. l.

598.

598. Pietro Liberi.

Sz. Paduában 1605-ben. † Velenczében 1687-ben.

Artemis és Nike.

A győzelem mosolygó istennőjének, Nikének fejét babérkoszorú ékesíti, bal kezében zöld galy van és a minden áldást osztogató Artemist tartja átkarolva, ki balját Nikének vállán nyugtatja. A szárnyas Nike felhőkön nyugszik, karját és lábát kék lepel fedi. A mellette ülő szőke Artemisnek piros palástja alól inge kilátszik és ölében kis kutya hever. Fülbevalója fehér gyöngy, fejéke és karperecze drágaköves.

Vászon, méretei 105 : 141 cm. — Mündler: XIII. 65.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

a) Az Esterházy-Képtárban. 1812: V. 39. *A. Celesti:* Der Friede und die Freundschaft. — 1815: VI. 44. *A. Celesti:* Der Friede und die Freundschaft. — 1835: X. 6. *A. Celesti:* Der Friede und die Freundschaft allegorisch dargestellt. — 1844: X. 6. *A. Celesti:* Der Friede und die Freundschaft (Allegorie). — 1865, 1866, 1867, 1869: XIII. 65. *A. Celesti:* A béke és barátság.

b) Az Orsz. Képtárban. 1871: XIII. 65. *A. Celesti:*

I
283.

Attavante

wód

Pulmagyarch

II. 6 233. l. 237. l.
238. l. 240. l
270. l.

6 231

Attavante

wód
2

Nékám

83,84. l.

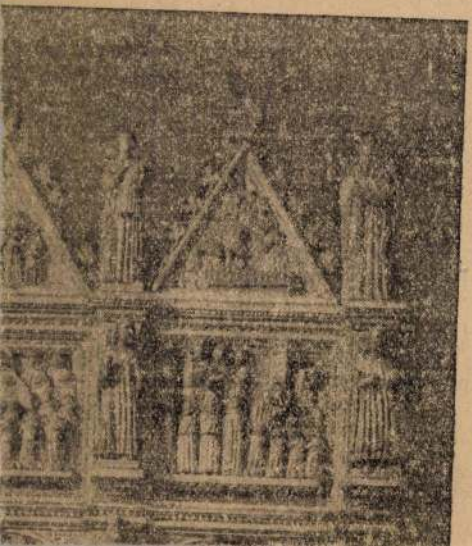

Kezdő-lap egy Corvina-codexből. M. 16

Om I.

A bánatos anya, Szilágyi Erzsébet, testvérével, Mihálylyal fegyverre szólította a nemzetet, s a fölkelés oly erővel tört ki, hogy vihara elől a király Hunyadi Mátyást mint foglyot magával Bécsbe víve, onnan Prágába vonúlt. Itt, midőn VII. Károly franczia király leányával leendő egybekelésére készült, a temesvári eskü évfordúlati napján, hirtelen halállal, a közhiedelem szerint a husszíták által megmérgezve, elhalt (1457 nov. 23).

A megürült trónt a Hunyadi iránt hálás nemzet fiának, a nagyreményű 15 éves Mátyásnak szánta. Hijába való volt a pesti királyválasztó országgyűlésen a főurak ellenzése, a tanácskozások húzása, halasztása III. Fridrik császár, vagy Kázmér lengyel király, az elhalt V. László sógora érdekében; a Szilágyi Mihály vezetése alatt a Duna jegén álló 40.000 fegyveres riadása, kik *Mátyást* királylyá kikiáltották, minden ellenzést elnémított (1458 jan. 24). Az országgyűlés a megválasztott ifjú király mellé nagybátyját, Szilágyi Mihályt öt évre kormányzóvá választotta s fényes küldöttséget rendelt fogadására. Podiebrád György csehországi kormányzó, a mint a választásról értesült, a fogoly Mátyást, miután leányával eljegyezte, 60.000 arany váltságdíjért szabadon bocsátván, az ország határszéléig kisértette, hol őt a rendek küldöttei s azok közt Giskra követei is, hódolattal fogadták s diadalmenetben vonúltak be vele Budára (1458 febr. 16).

Mátyás, bár igen fiatal, sokkal önállóbb s erősebb jellem volt, mint sem hogy a királyi hatalom korlátozását tűrhette volna, s erős kézzel ragadta meg a kormányt; nagybátyját, ki felsőségét vele nagyon is törekedett éreztetni, a kormánytól elmozdítván, a beszterczei szászok ellen elkövetett kegyetlenkedéséért elfogatta s Világos várába záratta (1458) s majdnem egy esztendeig tartotta fogságban.

Az ifjú király e határozott föllépése megdöbbentette a Hunyadi-ház régi ellenségeit, kik a király boszújától tartva, megbuktatására szövetkeztek, III. Fridrik császárt hívták meg a trónra, s őt a kezében lévő koronával Német-Ujhely várában meg is koronázták (1459 márcz. 4). Ezzel el lett vetve a háború koczkája, melyben Mátyás hadai csakhamar diadalmaskodtak, s a pártos urak a győztes királytól bocsánatot nyerve, meghódoltak.

Mátyás, a törökök által fenyegetve, főtörekvését a Fridrikkel való kibékülésre s a korona visszaszerzésére fordította. Hosszas alkudozás után végre Sopronban megtörtént a kiegyezés, mely szerint Fridrik a királyi czímet megtartva, a koronát és Sopront visszaadta, azonban azzal a fölté-

megirva

Attavante

Lásd

Balogh Milano

24. l.

Az Ernst Nuremban levő Corvin Codexet nem fenti festette F. Lásd Rifejtve

u. o. 33. l.

F hanem Maestro di libro d'ore di Bona di Savoia milanói, mühelyéből való.

5. *Lodovico Sforza.*

3. *Galeazzo Maria Sforza.*

4. *Gian Galeazzo Sforza.*

A MILANÓI HERCEGEK.

Attavante degli

Attavanti 1452–1517

inod
2

52–53. l.

Budinis 151. l.

XLV, XLVI, XLVII,
XLVIII, XLIX, L, LI.
LII, LIII, LIV, LV,
LVI, LVII tabla

45–57. t.

Attavante

Budinis

45. Läbla
46. "
47 "
48 "
49. "
50 "
51 "
52 "
53 "
54 "
55. "
56 "
57 "

.é.decz 6-án 91535 sz.a. kelt

t rendeletének másolata:

, hogy a műemlékek orsz.bizott-

ő részére f.é. augusztus 1-től 1903

tiszteletdijul négyszáz/400/koronát

lékek orsz. bizottsága másodelnöke

enlő utólagos havi részletekben

t. min.tárczanaplóban kiadáskép

Attavante degli

Attavanti

1452 - 1517

wód

z

Budinis

151 l.

78901 szám.

Jelen sz. és kelet a.utasitotta
hogy dr. Czobor Béla bizottsági
épitésznek a pozsonyi szt.Hároms
ben tett hivatalos utazásuk alka
napidijuk fejében, dr. Czobor Bé
Ottónak tizenhat /16/ kor. bélye

Miről a bizottságot f.évi
felterjesztésére a további eljár

Budapest, 1903.no

Attavante

l.

Magyar Könyvszemle
1924, 137 l.

Hevesy ~~[illegible]~~ André
La bibliothèque du
Roi Mathias Corvin
ism. Hoffmann Edith
1924 136 — 141 l.

Attavante degli
Attavanti

Budinis

52-53. l.

Abbavante

l-

Banfi - Ricordi

175. l-

in die Masse der Einzelwesen aufgelöst. Diese stand
sich nun bindungslos gegenüber und jedes von ihn
verfolgte ohne Hemmung seine eigenen egoistisch
Ziele. Der Gleichgewichtszustand, der sich unter dies
Umständen entwickelte, war ein Zustand, der auf Mac
und Rücksichtslosigkeit beruhte, und hatte nichts
tun mit einer höheren Gerechtigkeit oder einer a
innerer Harmonie gegründeten völkischen Ordnur
Der Kampf aller gegen alle, die Auflösung all
inneren menschlichen Bindungen und die Zurückführu
sämtlicher menschlichen Beziehungen auf Vertragsve
hältnisse war das Ergebnis der individualistischen Au
fassung. Das soziale System gelangte daher zwang
läufig zum Klassenkampf, da sich die verschiedene
Interessengruppen allmählich zusammenschlossen ur
ihre Interessen gegeneinander ausfochten. Dies
Klassenkampf aber ging weit über die Verfolgung re
wirtschaftlicher Interessen hinaus und spaltete die Vö
ker auf in Schichten verschiedener und entgegengeset
ter Anschauungen, verschiedener Lebensformen, ve
schiedener Geisteshaltung und kultureller Lebensbet
tigung. Damit verfiel immer mehr die völkische Ei
heit, drang das Gift der Zersetzung immer weiter i
den Volkskörper ein und führte zu einer sich ständi
steigernden Lebensunsicherheit. Die Interessenbindur
gen der einzelnen Schichten untereinander konnte
keinen Ersatz für die verlorene Harmonie des soziale
Organismus abgeben, da es sich bei diesen Bindunge
nicht um solche innerer Art handelte, sondern allein ur
solche entsprechend der jeweiligen sozialen und wirt
schaftlichen Interessenlage. Keine Idee der inneren Zu
sammengehörigkeit, kein gemeinsames völkisches Be
wußtsein band diese Gruppe, sondern allein der Zweck
mässigkeitsgesichtspunkt der Interessenwahrung. Dami
war der Ausbeutung und der wirtschaftlichen Unter
drückung, der Ausschließung weitester Schichten vor
Bildung und Kultur Tür und Tor geöffnet. Und dies

Attavante

lásd

Banfi-Ricordi

153. f.

Nürnbergi munka, 1500 körül.
Réz, átm. 37·5 cm.

TÁL,
ornamentális dísszel.
Nürnbergi munka, 1500 körül.
Réz, átm. 47 cm.

KANÁL,
XVI. század.
Bronz, hossza 13·5 cm.

FEJ,
XVI. század.
Bronz, mag. 4·5 cm.

CSENGŐ,
két darab.
XVI. század.
Bronz, 10 és 8 cm.
Simor prímás megbízásából Czobor Béla vette külföldön.
Simor János bíbornok . . . Egyházművészeti Lap, VI., 1885., 351. l.

SZENTELTVÍZTARTÓ,
zománcos Madonna Jézussal, alatta kagyló.
Olasz munka, XVII. század.
Réz, mag. 11·6 cm.

MINERVA,

Attavante

1 -

Berzeviczy Albert:

Fabriczy Kornél
tint. tag. emlékezete.
Bp. 1914. 30 l.

Exp. 1

Attavante

Mátyás breviariuma.
Kifestésehez fentit
szerződtettek 1487-ben.
A művész, bár Mátyás
halála után 2 évig
dolgozott rajta, nem
fejezte be munkáját.
A kézirat nem jutott
el Magyarországba.
A vatikáni könyvtár
számára XIV. Bene-
dek pápa szerezte
meg (1740-1758)
a ki címerét, több
helyen Mátyáré fölé
festette.
Repr egy lapja
Magyarművelődtört
II. 460, 668. l.

Karolos Tibor cikke

T.

VÉSZTŐ
914 - JUN 18 - M12

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Attavante

Naldus Naldius
könyve a Corvinából
Címlapja fentitől

Repr.

Magyarművelődtört
II. 474. l.

a Thorni gimná-
zium könyvtára-
ban.

Kardos Tibor: A
humanista iroda-
lom.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Attavante

l.

Magy. Könyvzle

1927. 33. l.

Érkezett 1905 máj. 4.

367/1905 sz. (Komárom, 1905 ápr. 18. 2470/a.i sz.a.)

Komárom megye alispánja beküldi a megyei könyvtár személyzetére és számadásaira vonatkozó adatokat. (Tudomásul szolgál. V. 4.)

Attavante

Lásd

Magy Könyvszemle

1917, 257,

259, 260 l.

(Paolo D'Ancona könyvének ~~ismertetése~~ ism.)

D'Ancona, Paolo: La miniatura fiorentina (Secolo X–XVI). Firenze, 1914

1917, 253 – 261.

Attavante.

Lásd

Magyar Könyvszemle

1926. 17. l – 22. l.

Hoffmann Edith.

A Nemzeti Muzeum Széchényi Könyvtárának Olaszországban illuminált kézirata.

Magyar Könyvszemle

1926. 17, 22 l.

Attavante

l.

Magyar Könyvszemle

1926. 173. l.

171–175. ~~174~~. l

l.

(~~Hoffmann E. cikkének~~

~~ism.~~)

Divald Korvét

Hoffmann Edith: Der künstlerische Schmuck der Corvin-Codices.

Attavante

l.

Magyar Könyvszemle
1926. 235 l.

Hoffmann Edith.

A Nemzeti Muzeum
Széchényi-Könyvtár-
ainak az Alpese-
ken innen illu-
minált kéziratai

VASÁRNAP

1

Kat. Szt. hároms.
Prot. Szt. hároms.
Új-g. Mindszentek

N. k. 3.51, ny. 19.33.

HÉTFŐ

2

Kat. Erazmus
Prot. Anna
Új-g. Nicefor

KEDD

3

Kat. Klotild
Prot. Klotild
Új-g. Paula sz.

SZERDA

4

Attavante

l.

M. Könyvszemle
1925. 181. l.
182. l.

Hoffmann u. Edith:

D'Ancona, Paolo: La miniature italienne du Xe au XVIe siècle. Paris et ~~Brüx~~ Bruxelles 1925 Ism.

Addavante

(XX) A Király a budapesti könyvkiállításoi.

(XX) (X)

Magyar Könyvszemle. 1882. 163. l. — 1884. 322. l. — ~~1896. 194.~~ l. — 1912. 282. l. —

XXX

XXX (Két eltünt és újra előkerült Korvin-Kodex, Fraknói V. elsadása)

(X) (A parizsi Gazette Archéologique. 1883 cif.)

Attavante

l.

Magyar Könyvszemle

1940. 193. l.

szóban a tudományos előadásokon, írásban pedig az EME kiadványaiban mutatták be; a nyomtatásban megjelent értekezések előzőleg legnagyobbrészt szóban is elhangzottak mint tudományos előadások. Ezek mellett az EME új előadástípust is vezetett be: a *népszerűsítőt*, s ha az EME 75 éves munkateljesítményét és működésének eredményeit lemérjük, úgy ezeknek a népszerűsítő előadásoknak a közművelődés szempontjából való jelentősége a maga területén nem marad mögötte a szaktudományok terén elért nem egyszer világhírű kutatásoknak. Nevezetes életmegnyilvánulásai voltak még az egyesületnek az Erdély különböző városaiban rendezett vándorgyűlések is.

Az EME tagjai munkásságukat már egy évvel a megalakulás utáni időtől kezdve *szakosztályok* keretein belül fejtették ki. Előbb két, majd három, végül négy szakosztály volt: *Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi, Természettudományi, Orvostudományi* és *Jog- és Társadalomtudományi* szakosztályok. Az első kettő a legkorábbi elkülönülés eredménye, a harmadik a Természettudományiból nőtt ki és összeolvadt a *Kolozsvári Orvos-Természettudományi Társulattal*, a negyedik

Athavante

rész
2

Ballagi Aladár

Buda és Pest
a világirodalomban
1473–1711. Bp.
1925. 12. l.

VASÁRNAP

25

Kat. Pünkösd vas.
Prot. Pünkösd vas.
Új-g. Pünkösd vas.

N. k. 3.56, ny. 19.26.

Izr. Sabouth 1.

HÉTFŐ

26

Kat. Pünkösd hétfő
Prot. Pünkösd hétfő
Új-g. Pünkösd hétfő

Izr. Sabouth 2.

KEDD

27

Kat. Béda vt.
Prot. Béda
Új-g. Hellád

SZERDA

28

Attenbach s. Altenpacher

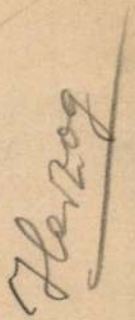

Attenberger Ödön

Ø

Attenberger Ödön iparmůvészeti tervező, épitőiparmůvész. VIII. Tisza Kálmán-tér 27. 330-955 | A A

Bptavb 1940. szept.
" 1942. jan.

110-527
Hann Istvánt kerékpár, műszaki gumiárak győri raktára. V. Ilyár Jenő u. 6. 493-880

Attenberger és Drees
mmötvösök
Bp.

l.
Erredeves Eiall.
XVI. cs. 16. l.

3873. Alfred Stevens.
Sz. Bruxellesben 1828

A hárfás nő.

Egész alak, jobbraf
Egymásra fektetett kezeibe
a melyből egy virág a föld
tötte le, fülbevalója és b
je ékköves. Öltözete: feke
ros zöld szoknya. A hajlit
názott. Jobbról hárfa és h
jegyek vannak, a melyek k
-- W.A. MOZART. Jelzése al

Vászon, méretei 79
vétetett az 1909.
ján 25000 frankon (114-909

Vét 5410-909

megvida

Attinger, Andreas

pozsonyi asztalos mester
kiszitette a pozsonyi ma-
gyar-tót evang. templom
asztalos munkáját.

vid

=

Weyde, Dr. G. Die evang.
Kirche und ihr Erbauer
M. Walch. Pressburg 1924
15. l.

Altinger András

nemzetatos

1777

l. Pozsony XVIII. sz.

Weyde-Walch

15. l.

Altinger András

asztalos

Voit Pál könyvben kö-
zölve.

Ez nem azonos
vele, mert mint
kiderült, ezt
Uhlingerneh
hívták

izottsága
ségének,

Budapest.
I., Aréna u. 41.sz.

Átts Ferenc

MDK

ács

a kassai Rozália templom ács munkáit végezte 1714-1715

35. o.

Kampis Antal: Egy építészről
Műterem 1958 I. évf. 4. sz. 35-37 o.

Atts

M.D.K.

Átz József, egri ácsmester

neve 1710-ben a Hatvani kapu előtti Szentháromság kápolna befejeréséhez szerepel, 1712-14-ben pedig az egri székesegyház ácsmunkáit végzi.

Heves megye műemlékei I, irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 309 old.

ÁTZ József egri ácsmester 1710-ben a hatvani kapu előtti Szentháromság kápolna befejezésekor említik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

ÁTZ Lukács egri ácsmester, aki mint „Zimmermann in den Razengassen"-ban 1688-ban szerepel az eladott házak jegyzékében. 1690-ben az összeirásban a 209.sz. ház tulajdonosaként említik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Ádz Lukács, cseri ácsmester

1688-ban mint „Zimmermann in den Rarpengassen" szerepel az eladott házak jegyzékében. Az 1690-évi összeírásor mint házbirtokost említik.

Heves megye műemlékei I. köt. Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 309. old.

lapok alakjában s a könyvnyomtatás elterjedésével könyvillusztrációk gyanánt készültek. A XV. és XVI. században nagy népszerűségnek örvendő metszeteket, különösen a nagy német fa- és rézmetszők, Schongauer, Dürer és társaik lapjait régi festőink nem egyszer használták fel a szárnyasoltárképeken. A metszet keletkezése és elterjedése nálunk szorosabban függ össze az ötvösművészettel, mint másutt, ami ötvösségünk gazdagságából és fejlett műgyakorlatából következik. Ötvöseink rézmetszéssel, érem- és pecsétvéséssel is foglalkoztak. A kassai és a rimaszombati ötvöscéh megkívánta a legényektől, hogy értsenek a rézmetszéshez. Számos magyar ötvösről tudjuk, a XVIII. századból Alexy Józsefről, Libay Pálról, Vásárhelyi Mártonról, Szabó Mihályról, hogy „képmetszéshez" is értettek. A XVIII. században és a XIX. század elején különösen a pesti ötvöscéh tűnt ki a rézmetszésben. A XVI. századtól kezdve a magyar könyvnyomdákban, különösen az erdélyiekben, Kolozsvárott, Brassóban és a Felvidéken számos fametsző dolgozott. Előkelőbb emberek is foglalkoztak rézmetszéssel, így Szelepcsényi György nyitrai püspök, később esztergomi érsek, akitől Pázmány Péternek stílusos metszetét bírjuk (133. l.). Ugyancsak a XVII. században Hajnal Mátyás imakönyvének képeit sajátmaga metszi. A XIX. század elejétől kezdve mind nagyobb számban készülő szépirodalmi és tudományos munkák fokozták még a metszetek szükségletét.

A legrégibb magyar fametszet magyarországi Boldog Margitot ábrázolja (24. l.) s a XV. század végén készült. Stílusa a délnémet metszetekhez áll legközelebb, de olaszos elemek is vannak benne, s föltételezhető, hogy Magyarországon készült. 1518-ból már ismeretes Ricardus Atzél magyar fametsző neve. Az első magyarországi nyomdák, Honter János brassói (XXXVIII. l.), Nádasdy Tamás sárvári, Heltai Gáspár kolozsvári nyomdája magyar fametszőket is foglalkoztattak. Honter és a sárvári nyomda felügyelője, Abádi Benedek egyúttal kép- és betűmetsző is volt. Első fametszőink főkép Németországban tanultak, s német és olasz fa- és rézmetszők még a XVII. és XVIII. században is dolgoztak nálunk, amint számos adatunk van arra nézve is, hogy magyarok a külföldön tanultak és működtek, így a XVI. században Honter Baselben és Wittenbergben. Jacobus Lucius Corona Transylvanus Wittenbergben és Rostockban, Abádi Krakóban és Wittenbergben, Komlós (Lupinus) András több délnémet városban. A XVII. században az európai hírű nyomdász és fametsző, Misztótfalusi Kiss Miklós Amsterdamban tanult és működött, mielőtt

kolozsvári nyomdáját megnyitotta. A XVIII. században Berkessy Sámuel Bécsben, Benkovics Fridrik pedig Olaszországban dolgozott. A XVII. és XVIII. században az erdélyiek mellett a debreceni, sárospataki, kassai, eperjesi, bártfai, lőcsei, pozsonyi és a később Budára helyezett nagyszombati egyetemi nyomda adta ki a legtöbb művészi metszettel bíró munkát. A képmetszők közt kezdettől, a XVI. század első felétől több magyart találunk, s számuk a XVII. és XVIII. században még szaporodik, bár olasz, német és németalföldi mesterek ekkor is dolgoztak hazánkban. A külföldön is készültek magyar vonatkozású metszetek, történelmünk nagyjairól, magyarországi hadi eseményekről stb. A történeti szemléltetést szolgálják a krónika jellegű és a magyar szentek képeit közlő vallásos művek, a kiváló férfiak sorozatos arcképcsarnokai, a külön lapokon is szereplő portrék, viseletképek, városi látképek, tájképek, köztük történelmi események színterei, a hadi táborokban megforduló műszaki rajzolók és festők várfölvételei, metszetei és festményei ostromokról és csatákról. A legrégibb nyomtatott és illusztrált magyar krónika, Thuróczi János „Chronica Hungarorum" című műve 1488-ban, egyidejűleg Augsburgban és Brünnben jelent meg; 66, részben ismétlődő, s Erhardt Radtdolt német mestertől származó történeti tárgyú fametszet díszíti. A Magyarországon készült első történeti tárgyú munkák csak kevés metszetet tartalmaznak. Heltai Gáspár „Chronica az magyaroknac dolgairól" (1574) című művében, a gazdag címlapon kívül mindössze két metszetet találunk, amelyek közül az egyik kezdetleges stílusban és technikai kivitelben Mátyást a trónon ülve, szinte mint gyermeket ábrázolja, a másik pedig stílusos reneszánsz fejléc, a nyomdák nevének kezdőbetűivel és címerével (V. l.). A legrégibb magyar városképet, Buda látképét Hartman Schedelnek, Nürnbergben 1493-ban kiadott krónikája közli (80. l.). Külföldi nyomtatványokban a következő századokban is gyakran találkozunk magyar városképekkel, viseletekkel, portrékkal, csatajelenetekkel. Kiemeljük a magyar királyoknak és fejedelmeknek 59 rézmetszetet tartalmazó s 1664-ben Nürnbergben „Mausoleum ... Regni Apostolici Regum et ... Ducum" címmel megjelent, a későbbi művészektől gyakran kiaknázott arcképcsarnokát, melyet Nádasdy Ferenc állított össze.

A magyar művészettörténet szempontjából is rendkívül becses gyüjtemény Eszterházy Pál nádornak 1690-ben és 1696-ban Nagyszombatban megjelent két műve, „Az egész világon lévő tsudálatos boldogsagos Szűz képeinek ... eredeti" és

Atzél Richárd

Stovább

und Romanliteratur der Serben Ungarns. Bekannteres Werk: *Bunjevka Dva idola* (1851/2).

Atanaczkovics, Platan, serb. Theologe, Bischof, geb. 1787 in Zombor, gest. 21. Apr. 1867 nach nahezu dreissigjähriger bischöfl. Tätigkeit. A. war als Mäcen der gr.-oriental.-serb. Lehranstalten und als Autor zahlreicher Brochuren über Religions-, Moral- und Kirchenfragen bekannt und genoss auch als Linguist einen bedeutenden Ruf.

Atlasz, Martin, Schriftsteller, geb. 23. Feb. 1878 in Tasnádio, wurde, nach Absolvierung der oriental. Akademie, vom königl. ungar. Handelsministerium nach dem Orient — Konstantinopel, Saloniki, Beyruth, Kairo — geschickt, wo er 14 Jahre lang im Interesse des ungar. Exportes mit ausserordentlichen Erfolgen tätig war. Nach seiner Rückkehr verfasste A. mehrere Werke in ungar. und deutscher Sprache und mehrere Stücke für das wissenschaftl. Uraniatheater und ist auch journalistisch tätig. Selbständige Werke: *Die Befreiung, ein Zukunftsroman* (1910), *A fergeteg* (Der Orkan, 1912), *Mohamedán Világ* (Mohamedan. Welt, 1910), *Titán* (1913), *A fekete világ* (Die schwarze Welt, 1913).

Attomyr, Josef, Arzt, Homöopath, geb. 9. Sep. 1807 in Diakovár, gest. 1856 in Budapest. Bekannte Werke: *Briefe über Homöopathie* (1834), *Die venerischen Krankheiten; Primodien einer Naturgeschichte der Krankheiten.*

Atzél, Andreas, Journalist, geb. 1865, erwarb sich als Mitarbeiter des Witzblattes *Borszem Jankó* einen Namen und gründete 1897 das polit. Tageblatt A *honvéd.* Als dieses nach einjährigem Bestande einging, gründete er das heute zu den beliebtesten Boulevardblättern gehörende polit. Tageblatt *Új Hirek,* dessen Chefredakteur er ist. A. ist der Verfasser zahlreicher in der Tagespresse erschienener Romane.

Atzél, Ladislaus, Pädagoge, geb. 3. Jan. 1849, war seit 1880 als Schulinspektor tätig. A. publizierte zahlreiche pädagog. Aufsätze, besonders über die Frauenerziehung, in der Fach- und Tagespresse.

Atzél, Richard, einer der ältesten (1518) ungar. Kupferstecher, lebte in der ersten Hälfte des XVI. Jahrhunderts.

Aubermann, Nikolaus, Schriftsteller, geb. 1874 in Ös-Csanád (Kom. Torontál), trat 1893 in den Prämonstratenserorden, wurde 1897 zum Priester ordiniert und in Budapest als Kirchenredner installiert. 1900/01 verbrachte er als Erzieher der Familie Velics in Volosca, Kairo und Athen. 1901 ist er wieder Priester in Budapest. Auf seinen Antrag wurde 1906 der Verein der Religionsprofessoren und Religonslehrer gegründet, dessen Fachorgan *Katolikus Nevelés* (Kathol. Erziehung) er seit 1907 redigiert. Selbständige Werke: *Levelek a tengerpartról* (Briefe vom Seestrande), *Egiptom és Hellas földön* (Auf dem Boden Ägyptens und Hellas), *Két beszély* (Zwei Erzählungen) und zahlreiche pädagog. Artikel und Studien in der Fachpresse.

Auer, Leopold, Violinvirtuose, Komponist, geb. 28. Mai 1845 in Veszprém, absolvierte seine Musikstudien in Pest, Wien und Hannover und zählt seit 1863 zu den bedeutendsten klassischen Geigern Europas. Seine Konzertreise durch die verschiedenen Länder Europas bedeu-

Krück I

tete eine unausgesetzte Reihe von Triumphen und erwarb ihm überall die Huldigungen der Musikwelt. 1865 folgte er einer Einladung nach Petersburg, wo er in den 70-er Jahren Professor des Musikkonservatoriums daselbst wurde. 1894 wurde er in den erblichen Adelsstand erhoben, 1907 zum kaiserl. russ. wirkl. Staatsrat ernannt und 1912 erhielt er das Grosskreuz des Stanislausordens. Indessen ist A. auch als Komponist bedeutend. Namhaftere Werke: *Rhapsodie Hongroise, Reverie, Tarantella, Romance, Deuxième Reverie*, ferner seine Transkriptionen klassischer und moderner Meister. Als Musikpädagoge bildete A. eine ganze Anzahl erstklassiger Violinkünstler heran.

Auer, Stephan, Dichter und Belletrist, geb. 31. Dez. 1872 in Bácsordas, war bis 1908 als berufsmässiger Mitarbeiter der kathol. Presse der Hauptstadt tätig. Selbständige Werke: *Vergődés* (Bangen, Gedichte, 1901), *A merre én járok* (Wo ich gehe, Nov., 1905); Enrica Handel-Mazzetti's *Jesse und Maria*, Felix Nabor's *Mysterium crucis*, Paul Keller's *Sohn der Hagar*, Georg Hartwig's *Der blaue Diamant* und andere Romane wurden von A. ins Ungarische übersetzt. Seit 1908 ist er Beamter im Kultus- und Unterrichtsministerium.

Augustin, Bela, Botaniker, geb. 1877 in Boksánbánya, erlangte 1899 das Apothekerdiplom und nach zweijährigen Studien an der Berner Universität 1904 das philosoph. Doktorat. A. wurde 1903 zum Assistenten am botan. Universitätsinstitute, 1905 zum Professor der Botanik und Pharmakognosie an der Apotheker-Übungsschule ernannt. Selbständige Werke: *A porzók felnyitási mechanismusa a solaneceae családban* (Der Öffnungsmechanismus der Staubgefässe in der Familie der Solaneceaen, 1903), *Ablakpárkányon növő Levisticum officinale növényről* (Von der auf Fenstergesimsen wachsenden Pflanze L. off., 1903), *Anyarozs termesztése* (Der Anbau von Mutterkorn, 1903), *Atropa-levél hamisitása alkörmös levéllel* (Fälschung der Atropa-Blätter mit Phitolaccablättern, 1903), *Adatok a paprika fejlődéstani és összehasonlító anatomiai vizsgálatához* (Beiträge zur Evolutions- und vergleichenden anatom. Prüfung des Paprika, 1904), *Vizsgálatok a magyarországi szappangyökéren* (Untersuchungen der ungar. Seifenwurzel, 1905), *A flores armicae egy újabb hamisitása* (Eine neuerliche Fälschung der Fl. ar., 1905), *Magyarország gyógynövényei és azok hamisitása* (Die Heilpflanzen Ungarns und ihre Fälschungen).

Auguszt, Stephan, nautischer Schriftsteller, geb. 1866 in Budapest, gest. 1914, wandte sich dem Schiffahrtsdienste zu und erlangte 1893 das Schiffkapitänsdiplom. Er stand anfangs im Dienste der k. k. priv. Donau-Dampfschiffahrtsgesellschaft, von der er zur königl. Ungar. Fluss- und Seeschiffahrtsgesellschaft übertrat. A. war als nautischer Fachschriftsteller geschätzt. Selbständige Werke: *A Száva folyó* (Die Save, nautisch-hydrograph. Studie), *Hajózható csatornáink forgalmi jelentősége* (Die Bedeutung unserer schiffbaren Kanäle als Verkehrsweg; nautisch-volksw. Studie, mit dem Dora-Preise der Akademie und dem literar. Preise des Eisenbahn- und Schifffahrts-Klubs prämiiert).

Aujeszky, Aladar, Bakteriologe, geb. 11. Jan. 1869 in Budapest, ist seit 1907 als Profes-

Atzél Rikárd

fametsző

írod

Krück. I. 33. l

~~Kiszárszegyei Hiszeusz B. 67~~

Érkezett 1905 máj 17.

425/1905 sz. (Vácz, 1905 máj 13.)

A váczi kápsalan köszöni a Csávolszky József c. püsp. elhunyta alkalmából kifejezett részvétet.

(Tudomásul. V. 17. c. i. 404/905.)

Atzél Rikárd

~~rézm.~~ famétsző

l.

Divíparmtört

243. l.

ra, tojásdad medaillonban. Hajá gön
elyet tollak és félholdak ékesítenek s a
le, kivágott ruháját s palástját gyön-
alójának hosszú gyöngyfemére félhold
kép alatt, részben czimertól megsza-

SVLTANE, REYNE,
tan... Mehemet IVeme du Nom
c... Elle est Grecque Et Candiotte,
e dansla... Ville de Retÿmo, ou Elle fut faite
ort tendre, en L'année 1647, Elle est tres belle
rand Seig^r quj l'ayme Extraordinairement."
messin sculp."
la Veuue Bertrand, Rue St Jacques a
„Auec Priuil. du Roy."
érlapnak 23.8: 17, Cm.
n

8161

126/94 N° 125.

Atzél, Richardus

famulus 1578.

Irod.

Gerevich Tibor – Genthon

István: A magyar tör-

ténelem képeskönyve.

Budapest, 1935. XXXI. l.

BALATONFÜRDŐ
835-JÚL 8 N 2
MAGYARORSZÁG

Nagyságos

dr Szentiványi Gyula

urnak

Budapest

IX Rákos utca 10

VI ~~Arena ut 41~~

Atzél Richárd
fametsző

L.
Szendrey-Szentiványi
54. l.

Atzél Richárd, fametsző. A XVI. század elején állítólag Magyarországon élt. Knauz Nándor az Akadémia tört. bizottságának 1871 novemberi ülésén mutatta be egy 1518-ból való s az esztergomi káptalan egyik könyvének bekötési tábláján felfedezett fametszetét.

Arch. Ért. 1871. V. 294. l. — *Nagy Iván:* Magyarországi képzőművészek. *Századok.* 1874. 285. l. — *Ráth György:* Az iparművészet könyve. Budapest, 1902. I. 469. l.

2.	Kibocsajtó v. forgató	Kelet.		
		év	hó	
	Saját	1934	Febr	2

gyve

megirva

Atzel Richard

Fametrió

irád

Tóth Ervin =

Európai grafika.

Bp. 1943. 75 l.

Diocletian bronze nue VII. 240

MDK

Atzel Richárd, magyar fametszö
1518 körüli idökböl
/szerzetes ?/

Fametszete az esztergomi káptalan egyik régi könyvén./Archeol.Értesitö.1871/

Tóth Ervin: A régi magyar fametszö müvészet története. Debreceni Szemle. 1940. 247-324.old.

Atzél Rikárd
fametrő

l.

Steinhofer
II. 55. l.

Atzél Henrik

fametsző 1578

cvód

Ezredévesk[illegible]

XV. cs. 18. l.

Atzel Rikárd

fennekső

vivd

Ambesata 62. l.

A

MDK

RICHARD ATZEL

Könyvillustrátor a XVI. században.

Richardus Atzél

a legrégibb magyar rézmetszet mestere (az esztergomi missale Zötöstáblájába ragasztott 1518-ból származó lapja)

Pestmegyei Hírlap 1969 július 20
S. old.

Atzel Richardus

nevét a legrégebbi magyar fametsző mesterkéát (XVI. sz. eleje) említi

Rónai György: Gondolatok müvésznevelséünk intézményesitásának centenáriumán.
Müvtört.Ért.1971.3.sz.2o4-212.l. 2o8.l.

208.l.

Átzel, Johann

lásd:

Ázelt, Johann

megírva

Atzelt, l. Azelt

L.

Szendrey – Szentiványi

54-l.

Atzelt, l. *Azelt.*

Aktiv Váltók kőn

	Intézvényeret.	Fizetés
8.	Kovács Péter	Budap

Passziv vál

	Kelet	Szám	Névest

Atzenhoffer György

egri vobrász Wittmann János egri festő rokona.

Deresényi Dezső, Gólya József, Entz Géza; Magyar Műemlékvédelem II. (1959-1960) Budapest, 1964.

2361

M.O.K.

Atzenhoffer Ignác

27. ábra: A füzesabonyi szószék, 1813 előtt.

/Magyar Müvészet Lexikona/

Voit Pál: Tervek, mesterek és a mü.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 278. old.

So.

megírva

Atzker József

bécsi festő festette a pécsi székesegyház fájdalmas szűz kápolnájának falfestményeit. A festmények tárgya a szenvedő Krisztus és Mária volt. (Várady, Baranya multja és jelenje I. 438. l.) A nagybicsérdi (Baranya m.) plébánia templomban lévő falfestményei ma is megvannak. A pécsi falfestmények a restaurálásban elpusztultak.

Szőpécs székesegyház 84. l.

TFŐ

2

Húsvéthétfő, Húsvéthétfő

DD

3

Rikárd, Keresztély

RDA

4

Izidor, Izidor

ÖRTÖK

5

Vince, Vince

NTEK

6

Coelesztin, Coelesztin

MBAT

7

B. [illegible]ermann

Atzger (Atzker) József festő l. Atzger Károly életrajzában.

Atzger József

~~Mihalik Sándor: A rimaszombati ötvöscéh.~~
~~Bpest. 1919. 92. l.~~

ATZKER, Karl és Johann

bécsi festők oltrképei a Ráctöttösi templomban

ld. Barnyai Helytörténetirás 1989. Pécs, 1989
546.p.

Atzker Károly

a pécsi székesegyház fájdalmas Szűz kápolnája részére 6 olajfestményt készített. Ezek közül a 12 evés Jézus a templomban az írástudok között c. kép a székesegyházi énekiskola ebédlőjében van. Krisztus temetése, a pécsi szeminarium egyik tantermében – A szent család menekülése Egyptomba a pécsi püspöki palotában. Ismeretlen helyre kerültek a következő képek: Simeon jövendölése, Krisztus keresztjét hordva találkozik édes anyjával, Krisztus a keresztfán.

Szőpécsszékesegyház 84./85. l.

TFŐ

szileg és gazdaságosan akarja rendben tartani, értékes tanácsokkal szolgál: *Nádai Pál: Ház, kert, napfény* című dúsan illusztrált könyvében. Ára 12 P.

DD

Herman Ottó tettdús életét, dolgos pályafutását és ahogy a magyar népet szerette, mintául kell ifjúságunk elé állí-

RDA

tani; ezt teszi *Lambrecht Kálmán* most megjelent könyvében: *Herman Ottó élete.* (Könyvbarátok Kis Könyvei.)

ÓRTÖK

Húsvéti ajándékul könyvet az Egyetemi könyvesboltban szerezzünk be. Budapest, Kossuth Lajos-utca 18. szám.

TEK

Bary Józsefnek, a híres tiszaeszlári per vizsgálóbírájának nemrég megjelent *Emlékirata: A tiszaeszlári bűnper.*

MBAT

Érdekesebb minden bűnügyi regénynél. Végre megismerjük ennek a pernek igaz történetét. ..... Ára 15 P.

Atzger

l.

Lykanemzromantika

47. l.

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi utca 36

Atzger (Atzker) Károly festő, ~~szüb~~ osztrák * 1833. ~~febr. 11-én~~ Bécsben, † ~~megh~~ 1875. ~~jun. 12-én~~ Brünnben. A bécsi képzőmüv~~észeti~~ akadémián Rahl osztályán végezte tanulmányait. Az 1860-as évek~~ben~~ elején öt és József fivérét Daróczy kanonok a székesegyház Mária-kápolnájának kifestésére Pécsre hívta. A. Károly Pécsett 6 olajfestményt készitett Jézus életéből, melyeket acélmetszetekben is reprodukáltak, A. József pedig a kápolna falképeit (a szenvedő Jézus és Mária) festette. A. Károly képeit a székesegyház restaurálása után vidéki templomok közt osztották szét, A. József falfestményei pedig a kápolna lebontása következtében megsemmisültek. A Daróczy kanonoktól nyert megbizások befejezése után mindketten még egy ideig Pécsett működtek s a pécsi püspöki megye részére oltárképeket festettek. A. Károly számos arckép megrendelést is kapott; a pécsi főreáliskolában 6 arcképe van, a pécsi városházának közgyülési termében pedig tőle való báró Eötvös József képmása. A. Károly Pécsről Brünnbe

Atzger Károly

távozott, ahol haláláig a szabadrézi vajz tanára volt. Utóbb A. József is elhagyta Pécset s visszaköltözött Bécsbe.

Thieme-Becker: Allg. Lexikon der bildenden Künstler. II. k. Leipzig, 1908. 221. l. —

Várady Ferencz: Baranya multja és jelenje. I. k. Pécs, 1896. 438. l.

megírva // Atzger (Atzker) Károly

Atzker

falfestméinyei voltak
a pécsi Strobl-féle
hazban. Bemeszeltetter

Szőr Pécs 41. l.

Wehanyarchegyes is
pestett Pécsett 1 s.
azután vizsgáról-
tozott az

osztrák fővárosba
A műnei a nagy-
bicsérdi Benyagyin
plébtenyel falfestényei

sorban a bécsiek érdekelnek, egyrészt, mert sok magyar vonatkozásuk van, másrészt, mert ezek jutottak el leghamarébb hozzánk, s hatottak a magyar művészi élet kialakulására s talán kisebb mértékben a művészet fejlődésére. Ezeknek a népszerűsítő kiadványoknak, a közönség igényeinek, s olcsóságánál fogva a polgárság vagyoni helyzetének legjobban a litográfia felelt meg.

Senefelder maga próbálkozott a litográfiának Bécsben való meghonosításával. 1801-ben jött Bécsbe, hogy privilégiumot szerezzen, amit 1803-ban 10 évre meg is kapott, fáradozása azonban kevés sikerrel járt. 1805-ben eladta a nehezen megszerzett privilégiumot Sigmund Anton Steinernek és Lechus Kraszniczkynek 600 forintért. Az ő „Chemie-Druckerei"-ük 1812-ig, majd Mansfeld vállalata tovább propagálták a litográfiát. Az első komolyabb érdeklődés csak 1816-ban jelentkezett, amikor C. Gerold Bécsbe hívta Senefeldert, akinek irányítása mellett adta ki az első nagyobb osztrák kőnyomatos sorozatot. Gyors gymásutánban keletkeznek a nagy litográfiai vállalatok. A „Lithographische Institut" indította meg az osztrák arckép-litográfiát, s nagy számban adott ki vedutákat, tájképeket, életképeket és karikaturákat. Igen fon-

[illegible] kísérletek. Az első

MDK

Atzhner Márton kőmives

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold: Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.szám. 298.l.

Atzinger M.

1817

l.

Epergész 1929

52. l.

D Atzinger M

1806.

l.

Eperjesy 1929

53. l.

ATZMON, Sarah festő

SCHMIDEG Edit: A holocaust festője. = Uj Élet, XLVII. évf.12.sz.1992. június 15. 2.p.

Bp.,Goldmark-terem,1992

Az értekezés célja az esztergomi Főszékesegyházi Kincstárban őrzött Mátyás-kálvária mesterének meghatározására irányult. Az internacionális gótika udvari fényűzésének e nagyon jellegzetes műfajából, az arany alapu plasztikus zománcból hihetőleg a virágkor egyik fő példája maradt ránk Merész Fülöp burgundi herceg hajdani "nagy ékszerében". Főmű, ha nem is az egykorú fényűzési mutatók szerinti "jóságban", azaz diszességben és materiális értékben, hanem szublimált mivoltában és stilusának érett kiteljesedettségében.

A rangos ötvösmunka sokmindent elárult önmagáról a klasszikus módszerek, stiluselemzés és irott források segitségével. A Mátyás-kálváriát illető, "személyes tudománytörténetben" az előbbi, nevezetesen annak a meggyőződésnek a kialakulása, hogy az alakok stilusa az André Beauneveu nevével jellemezhető, V. Károly uralma idején született áramlathoz kapcsolódik, megelőzte a darab forrásbeli azonositását. Ebben az ekkortájt

ATZMON, Sarah Jerusalem

00138S/920526
502 GKJ
KÖZHIR-PSZ
1900 BUDAPEST UJÉL
0085975
M.T.A.MÜV.TÖRT.KUTATÓ CSOP.
1250 BUDAPEST
PF.27

ב״ה

ÚJ ÉLET

június 15.
14. 5752.

A magyarországi hitközségek lapja

Ára: 15 Ft

Vallás vagy nemzetiség?

...endkívüli közgyűlés lapzárta után

...ásó szeme ...hetően — ...gát a Mazsihisz, illetve a BZSH, az ország zsidóságának legnagyobb szervezete. Erre az állásfoglalásra azért van szükség, mivel a parlament rövidesen dönt a nemzetiségekről, illetve az etnikai kisebbségekről.

Június 10-én, lapzártánk után került sor a rendkívüli közgyűlésre, amelyről ma (június 8.) csak feltételezéseink lehetnek, mégpedig az alábbi pontokban.

1. Elvárható a képviselő-testület tagjaitól, hogy nem feledkeznek el azokról, akik bizalmat szavaztak nekik. Azaz az ország zsidóságának többségéről!

2. Ilyen fontosságú kérdés eldöntésére legalább egy évszázada nem volt precedens, tehát a felelősség is ehhez mért.

3. Izraelen kívül a zsidó ember csak vallásában találhatja meg identitását, erre évezredek tapasztalata figyelmeztet.

A közgyűlésre következő számunkban visszatérünk.

Szabad zsidózni — javul a bűnözési statisztika

Az Alkotmánybíróság meghozta döntését. A „mocskos zsidók", „büdös zsidók", (cigányok, svábok stb. stb.) — kifejezések használata mostantól nem büntetendő cselekmény. Ugyancsak a „szabad véleménynyilvánítás" keretébe tartozik a holocaust tagadása (persze ezen belül a 600 ezer radikális csökkentése még inkább).

Ezzel megmutattuk nyugati szomszédunknak, ahol most nyilvánították mindezt bűncselekménynek, mi a demokrácia, mi a szólásszabadság, mi a szabad véleménynyilvánítás. Tanulhatnak az oktondi osztrákok.

Igaz ugyan: valami olyasmit olvastam az egyik bécsi lapban, hogy ezzel a szigorítással akarnak a „ságorék" kimászni a fasiszta, bűnös nép rájuk sütött billogából. Csak örülhetünk, hogy Magyarországnak nincs szüksége ilyen elemista, átlátszó módszerre. Meg hogy végre függetlenek vagyunk, nem muszáj majmolnunk a Nyugatot.

Arról már csak zárójelben essék szó: ezzel javul a hazai bűnözési statisztika. Új rendszerünk megtalálta a legegyszerűbb módját: minél kevesebb bűncselekmény a Btk.-ban, annál kevesebb felderítetlen bűncselekmény a statisztikában.

Hát nem pofonegyszerű?

Kardos Péter

A kárpótlásról

A harmadik kárpótlási törvényről (ez az életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottakat érinti), lapunk június 1-jei számában ismertetett információk kiegészítéseképpen azzal kapcsolatban, hogy: a túlélő házastársat a sérelmet elszenvedőnek járó kárpótlás ötven százaléka illeti meg — az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal felhívja az érdekeltek figyelmét a következőkre: — *Túlélő házastársnak kell tekinteni azt a személyt is, aki a sérelmet elszenvedővel a szabadságelvonás megszűnését követően az első házasságot kötötte, és a sérelmet szenvedő halálakor vele házasságban élt.*

A harmadik kárpótlási törvénnyel összefüggésben legutóbbi lapszámunk megjelenése óta már többen fordultak különböző kérdésekkel szerkesztőségünkhöz. Olvasóink türelmét kérjük, a kérdésekre később visszatérünk, mégpedig akkor, amikor a Magyar Közlönyben megjelenik a törvénynek a kormány által jóváhagyott végrehajtási utasítása.

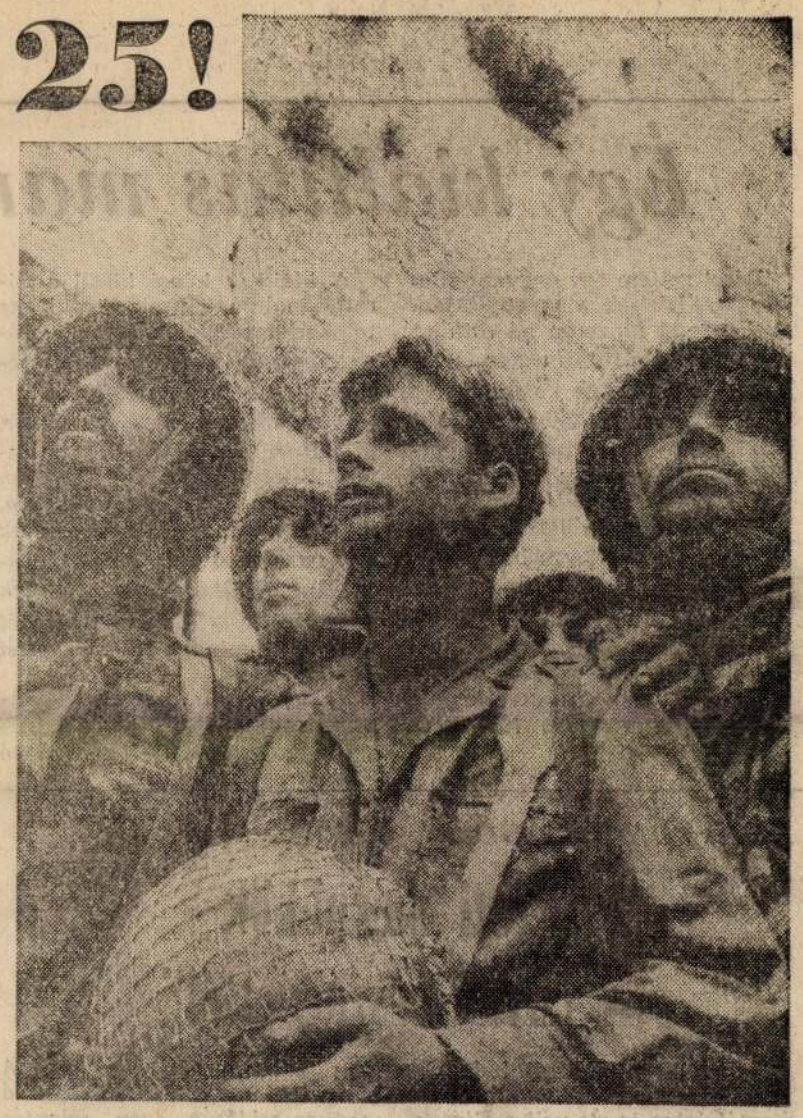

25!

1967 tavaszán Nasszer egyiptomi diktátor végzetes lépésre határozta el magát. A kiéleződött izraeli—szíriai határhelyzetet felhasználva ürügyül, kiutasította az ENSZ haderőit területéről — amelyek válaszfalat képeztek az izraeli határon — és lezárta az éjjeli kikötőt. Izrael megpróbálta megmenteni a békét, kérte Csuvahin orosz nagykövetet, hogy utazzon a szíriai határra, és győződjön meg arról, hogy hazugok Szíria állításai az izraeli csapatösszevonásokról. *Aba Even* külügyminiszter végiglátogatta a nyugati hatalmakat, próbálta közbelépésre bírni *Wilson* angol miniszterelnököt, *De Gaulle* és *Johnson* elnököket, hogy eszközöljék ki, akár fenyegetésekkel az éjjeli zárlat feloldását — de hiába. Közben az arab államok támadó szövetségbe tömörültek, az addig ellenséges *Husszein* jordán király és Nasszer kibékültek, Irak a fegyverszüneti egyezmény megsértésével csapatokat küldött a jordán—izraeli határra. Izraelben nemzeti egységkormány alakult, *Eskol* miniszterelnök bevette a kormányba *Begint*, és *Dájánt*, az 1956-os „szíriai győzőt" nevezte ki hadügyminiszterré.

Július 5-én, hétfőn reggel negyed kilenckor Izrael repülői váratlan, halálos csapást mértek az egyiptomi légierőre, és három óra leforgása alatt 300 gépet lőttek és főleg bombáztak le 17 repülőtéren, amelyeket szintén használhatatlanná tettek. Olyan alacsonyan repültek, hogy az egyiptomi radarok nem jelezték a támadást. Megindultak a páncélosok is, és az offenzívára készülő, túlerőben levő egyiptomi hadsereg teljesen felmorzsolódott. A háború negyedik napján az izraeliek elérték a Csatornát. Az Izrael elpusztítására, lakóinak tengerbe kergetésére készülő egyiptomi „hősök" még cipőiket is a sivatagban hagyták, hogy fürgébben szaladhassanak. Mivel Jordánia a figyelmeztetés ellenére szintén támadást indított Izrael ellen — osztozott új barátja vereségében. Az izraeli hadsereg három nap alatt felszabadította Jeruzsálemet, és a Jordánig nyomult előre. A háború legfőbb kezdeményezője, Szíria is megbűnhődött. A bevehetetlennek hitt Golán fennsíki erődvonalat, — amelyből két évtizeden át záporoztak a gyilkos golyók Izrael mezőgazdasági településeire — hősies rohamokban foglalták el az izraeli katonák.

Június 9-én, péntek délután Nasszer az egyiptomi televízióban beismerte a vereséget és lemondott. (Másnap visszavonta a lemondást!)

Míg a világ elismeréssel adózott a létében fenyegetett kis zsidó állam helytállásának, az ún. szocialista államok Románia kivételével megszakították az „agresszorral" a diplomáciai kapcsolatot. Szennyes propagandakampány indult, amelyben nyilvánvalóan elferdítették a tényeket, elhallgatták az arab vezetők népirtást beharangozó, vérszomjas nyilatkozatait. 1968-ban Lengyelországban kimondott „anticionista" (értsd: antiszemita) kampány indult, amely a maradék lengyel zsidóság kivándorlásához vezetett. De nem kell külföldre menni példákért!

Mi is jól emlékezhetünk még a korabeli magyar sajtó — részben *zsidó* újságírók által írott — cikkeire, kommentárjaira. De a kutya ugat, a karaván halad!

Izraelbe bevándorlók százezrei érkeztek a következő években, a Nasszer által kezdeményezett „kifullasztó háború" az egyiptomi hadsereget meritette ki, és 1973-ban, a Jom Kipuri arab támadást visszaverve az izraeli csapatok még Afrikába is átkeltek.

És mi a háború 25. évfordulóján szabadon olvashatjuk és hallhatjuk az igazságot, az új zsidó történelem dicsőséges hat napjáról.

Róbert Péter

Talmud Tóra beszámolók

Május 24-én volt a Talmud Tóra tanfolyamokon részt vevő gyerekek záróvizsgája, illetve tanulmányi versenye a Síp utcai székházban.

A Hitközség máskor oly komor hivatali épülete megtelt gyerekzsivajjal, s visszhangzott a lépcsőházban fel-alá száguldozó kisdiákok harsány vidámságától.

— *Maga is idekísérte az unokáját?* — szólított meg valaki.

— Nem. Sajnos nincs is unokám!

— *Ejnye... Akkor meg voltaképpen miért jött ide?*

— Irigykedni.

Elképesztő válaszomnak azért volt némi igazságtartalma. Mert az ünneplőruhás, nyüzsgő gyereksokadalomban olyan nagyszámú aranyos, jól nevelt, jól ápolt srác akadt, akiknél — minden rábeszélés nélkül — szívesen betöltöttem volna a nagymamai státust.

Először a vidéki gyerekek vizsgájára tévedtem be. Úgy láttam, nagy eltérés van egy-egy növendék felkészültségében. Többen gyönyörűen, folyékonyan olvassák a héber szöveget. *Löwy Tamás* főrabbi teszi fel a vizsgakérdéseket. A kezek villámgyorsan felemelkednek. Folyamatosan minden jelentkezőre rákerül a sor.

Akad viszont, aki csak lassan, betűzgetve olvas, őt sem sürgetik, nincsenek elmarasztaló megjegyzések. S csodák csodája, a gyerekek sem nevetik ki azt, aki megakad, vagy hibát követ el.

— *Melyik a három zarándokünnep?* — kérdezi a tanár. Rövid ideig csend! (Jaj! Nehogy véletlenül eszébe jusson engem megkérdezni. Nem tudom! Hogy szégyellnék magukat egykori hitoktatóim: Benoschofszky Imre és a drága Budainé, a Györgyi néni.) Szerencsére a gyerekek végül is megmondják.

És tudják azt is, mikor milyen áldást, brochot kell mondani. Sőt a tüneményes Ágika (Löwy Tamás kislánya), aki 3 éves korához illően szüntelenül izeg-mozog, remekül recitál ő is egy brochot, amivel osztatlan sikert arat.

Nagyon csendes, zárkózott, mégis végtelenül megnyerő jelenség a mellettem ülő *Selmeci Csilla*. Miskolci kislány, ötödik általánosba jár. Rendkívül szerény, nincs megelégedve a teljesítményével. Tavaly óta heti egy alkalommal tanulja a Bibliát. Hirtelen nőtt gyerek, tizenegy éves létére jócskán „lenéz" engem. Osztályából egyedül jár Talmud Tórára, pedig úgy sejti, vannak még az osztályban rajta kívül is zsidó gyerekek. A mama és a nagymama is eljöttek vele, vállalva az utazás fáradalmait. Drukkoltam (és azt hiszem, jól), hogy a kis Csilla se maradjon ki a jutalomosztásból.

A három emeleten, különböző termekben, általában egy-egy budapesti templomkörzethez kapcsolódnak a vizsgázó tagozatok.

A Nagyfuvaros utcai körzet tanfolyamán például most *Raj Tamás* főrabbi vizsgáztat. A gyerekek, többnyire kisfiúk, gördülékenyen válaszolnak a zsidó történelem korszakaira vonatkozó kérdésekre.

A hitélet vezetői sorra látogatják a termeket. Úgy nézem: valamennyi rabbi, a Rabbiképző főigazgatója, a Hitközség vezetői, mind-mind itt vannak. S ez is kifejezi, hogy nem lehet ennél fontosabb feladat: találkozni a magyar zsidó jövővel. Hogy ezek a gyerekek akár egy évtized múltán, esetleg már felnőttként, szívesen emlékezzenek vissza erre a napfényes május délelőttre, ezekre a rabbi bácsikra, akik tényleg igaz szeretettel és türelemmel foglalkoztak velük. Ahol a vizsga (mondjuk: verseny) nem volt más, mint egy kötetlen, derűs, felszabadult együttlét, közös éneklés, baráti találkozó, és semmi sem emlékeztetett az iskolai tanulás, számonkérés drilljére, kényszerűségére.

Még be kell számolnom találkozásomról olyan szülővel is, aki — bármennyire szeretné — nem hallhatja gyermekei vizsgaszereplését. Így *Selmeci Péterné* csak a folyosón meghúzódva, a kiszűrődő hangokon keresztül követheti a bent zajló eseményeket. S hogy miért? Mert legkisebb lánya, a nyolc gyermek közül a kis *Mirjam* még csak 21 hónapos, és a karján bömbölő kislánnyal kénytelen olykor még az ajtó közeléből is elmenni. Három gyereke jár a Lauder-iskolába. Férjével együtt most kezdik tanulni a hébert. Hatodik életévében járó *Dániel* fia Talmud Tórát tanul, és nagy kedvvel rajzolgatja a betűket.

● ● ●

Már messze lent jártam az utcán, amikor még mindig előttem volt a rendkívül vékony Selmeciné törékeny alakja, ahogy meggörnyed a duci Mirjam súlya alatt. És akkor ötlött az eszembe: vajon a nagymamák segítenek-e a nyolc unoka istápolásában? Hát nem elfelejtettem ezt megkérdezni. Meg aztán azt is: nincs-e náluk véletlenül egy megüresedett nagymamai státus?

Schmideg Edit

Egy kiállítás margójára

Részt vettem egy nagyon érdekes kiállításnak a megnyitásán. A Néprajzi Múzeum ad otthont *Müller László* fotóriporter tárlatának, illő keretek között.

Dr. Schweitzer József főrabbi írásából, a megnyitó propagandafüzetéből idézek: *„Jeruzsálemet hegyek veszik körül, az Örökkévaló pedig körülveszi az Ő népét — énekli a zsoltáros költő, akinek szemében a hegyek koszorúzta város a népét átölelő Istennek magasztos jelképe.*

Az ódon falak mintha a régmúlt üzenetét közvetítenék: „Íme az Örökkévaló itt az Ő szentélyében."

A kiállítás képei közül a Siratófalnál imádkozók, köztük egy tolókocsiban ülő ember a zsidóság mély hitét és reményét fejezi ki a szónál ékesebben.

A muszlimok számára írja *dr. Mihályffy Balázs*, a Magyar Iszlám Közösség elnöke: *„Minden hitnek van Rómája és Mekkája, de olyan, mint Jeruzsálem, csak egy van, mert ez minden egyistenhit találkozóhelye, ennek szentségét, sérthetetlenségét megőrizni minden hívő erkölcsi kötelessége.*

Rékay Miklós, a Néprajzi Múzeum muzeológusa írásából idézek: *„A nevében békét hordozó város nyugalma, vágya és reménysége az Ószövetség népének éppúgy, mint ahogy a próféta követőinek és Krisztus tanítványainak is."*

A kiállítás képei az emberek hétköznapjait mutatják be, ünnepi szokásaikat, és én úgy éreztem, szenvedéseiket is egy sokezer éves város falai között. A sok és nagyon emberi vonásokat tükröző kép közül három ragadot meg leginkább. Egy fegyveres katona képe, aki fegyverét az őrtorony rácsának támasztva sír vagy imádkozik. Egy harangtorony kereszttel, amely talán arra vár, hogy békességet hirdessen. Egy mohamedán asszony, aki nehéz terhet cipel, mint jelkép, lehet, hogy népe terheit viszi roskadozó vállain.

A kiállítás képei talán egy lépcsőfokot jelentenek azon az úton, amely a béke felé vezet. Hirdetik, hogy *lehet* és *kell* együtt élni különböző vallásúaknak, különböző nemzeteknek, megértésben és egymás megbecsülésében.

Dávid Krausz, Izrael Állam nagykövetének beszéde is — amelyet a megnyitón mondott —, arról tett tanúbizonyságot: örül, hogy hazánkban ilyen, a két nép barátságát bizonyító kiállítás nyílhatott.

A Magyar Korál Kvintett Bach-muzsikája emelte ünnepivé a megnyitó hangulatát.

A fényképeken kívül három sátor is látható volt. Egy „Hüpe", amely alatt ősi szokás szerint esketik az ifjú párokat, egy baldachin, ahol húsvét ünnepén a katolikus papok vonulnak, és egy mohamedán sátor, amely a muszlimok hétköznapjait mutatja.

A kiállítás fővédnöke *Göncz Árpád* köztársasági elnök, aki tetteiben, beszédeiben az országlakóinak egymás iránti megbecsülését hirdeti, mint ennek a kiállításnak a képei.

A kiállítást az Izraeli Hét keretében rendezték, a PILU Spanyol—Magyar Kereskedelmi Kft., a Hungaplast Kft. és a Bar-tex Ltd. támogatásával. Több plébánia is segítséget nyújtott a létrejöttéhez.

A kiállítás megtekinthető egész nyáron a Néprajzi Múzeumban. (Bp. V., Kossuth Lajos tér 12.)

Szenczer Margit

A HOLOCAUST FESTŐJE

Sarah Atzmon izraeli festőművésznő kiállításának a Goldmark-terem adott helyet.

A tárlat látogatója már a belépéskor különös hangulat varázslata alá kerül: apokaliptikus víziók elevenednek meg a hatalmas vásznakon, sötét, zord világot mutat be a művész biztos kézzel, erőteljes ecsetvonásokkal.

Mindjárt a bejárat mellett monumentális alkotás látható. A háttér vakítóan világos, hogy minél jobban kiemelje egy gigászi mozdony fekete, otromba tömegét. A felirat: Debrecen, látható a mozdonyon a magyar címer. A rácsokkal fedett kis nyílások mögött eltorzult emberfejfüzérek nyomakodnak a fény, a külvilág felé, összepréselődve...

Már sokan álldogálunk a képek előtt, bénultan, hangtalanul.

Észre kell venni, mennyire tud bánni a színekkel, sokszor leheletfinomak az árnyalatok, de a színharmóniába majdnem mindenütt belehasít egy-egy fekete kontúr, a szétdúlt szobában ott sötétlenek a felborított, csonka bútorok, mindenütt a rombolás, kegyetlenség, reménytelenség fejeződik ki.

El lehet-e hinni, hogy ilyen kilátástalannak látja a létet Sarah Atzmon? Mindig mosolygó, közvetlen kedvessége ellentmondani látszik ennek. Valamennyi látogatóval szívesen elbeszélget, majdnem tökéletes magyarsággal vall életútjáról, művészi terveiről.

11 (tizenegy) évesen deportálták Debrecenből. Gyermek volt tehát, és érzékeny, fogékony kislányként élte át a haláltáborok borzalmait. Élményeit egy életen át magába zárta. Hat gyermeket nevelt fel, szolgálatot teljesített az izraeli hadseregben. A háborús évekről sohasem beszélt gyermekeinek. Nem akarta terhelni a fiatalok lelkét azzal, amit maga is nehezen tudott elviselni. Mindenáron felejteni akart. 1982-ben kezdett festeni. 1987-ben, hosszú évtizedek után először látogat vissza szülőházájába. Biztos, hogy ez az út is hozzájárult ahhoz, hogy a gyermekkori benyomások most már elemi erővel a felszínre törjenek.

Közben elkezdődik a megnyitóünnepség. Fehér blúzos középiskolások *Szenes Hanna* megzenésített költeményét éneklik kórusban, majd egy szólóénekes kislány hangja száll; hangszeres kíséret nélkül is teljes a hatás. Mintha az Appelplatzon sorakozók segélykérését hallanánk: *Éli, Éli! Magén István* és *Turján Róbert* mondják a megnyitóbeszédeket, amelyeknek lényege az: a XX. századi zsidó történelem ismertetése, dokumentálása folyamatos feladatunk, mert vannak, akik tendenciózusan szeretnék elbagatellizálni veszteségeinket.

Ne hagyjuk, hogy népünk kiirtott felének még az emlékét is elvegyék tőlünk!

Sarah Atzmon művészete is ezt a törekvésünket támaszja alá.

Schmideg Edit

KÖNYVÚJDONSÁGOK

„Pesti mérnökök — Izrael országépítői"

Kulturális, művészeti, tudományos és közéletünk több jeles személyisége is ott volt a Fészek Klubban, ahol *Dávid Giladi* „Pesti mérnökök — Izrael országépítői" címmel az Ex libris Kft. gondozásában megjelent könyvéről tartottak sajtótájékoztatót. A résztvevőket — köztük *Rónai Andrást*, az Izraeli—Magyar Baráti Társaság, és *Hidvégi Györgyöt*, a Magyar—Izraeli Baráti Társaság főtitkárát — *Drucker Tibor*, az Ex libris Kft. ügyvezető igazgatója köszöntötte, majd elsőként *Dávid Krausz*, Izrael állam magyarországi nagykövete adott áttekintést Dávid Giladi életútjáról, sokoldalú írói tevékenységéről.

Szavaiból megtudtuk, hogy a könyv szerzője nemcsak újságíró, hanem diplomata is volt, hiszen 1963 és 1967 között a budapesti izraeli követségen ügyvivőként dolgozott. — *Az izraeli sajtó veteránja* — folytatta beszédét a nagykövet —, *már a függetlenségi háborúban — 1948-ban — haditudósító volt. Alapító tagja a Maariv című napilapnak. Nyugdíjas, de így is ugyanolyan tevékeny, mint az elmúlt évtizedekben. Most megjelent könyve egy újságíró alapos nyomozásának eredménye. Elsárgult újságcikkekből, a családtagok elbeszéléseiből, naplókból, és általa fellelt dokumentumokból állította össze a könyvet, amelynek hősei Pesten tanulták az építés tudományát, s kivétel nélkül a Műegyetemen végeztek. Innen, Magyarországról mentek el még a '20-as évek elején, hogy tudásukat az ősi, új haza felépítésének szenteljék. E könyv fejezetei bizonyítják, milyen maradandót alkottak. A könyvből megtudjuk, hogy a magyar zsidóság igen jelentős szerepet játszott Izrael történelmében.*

Köszönöm a könyv kiadóinak segítségét. Biztos vagyok benne, hogy nemcsak a magyar zsidóság, hanem Izrael történetét is közelebb hozza az olvasókhoz — fejezte be beszédét az izraeli nagykövet.

Ezután *Mezei András* költő méltatta Dávid Giladi írói munkásságát, és annak a mintegy félszáz magyar mérnöknek a tevékenységét, akik pionírokként az új szidó haza építésén fáradoztak. Tulajdonképpen — tette hozzá — ők teremtették meg annak a zsidó államnak alapjait, amelynek létrejötte ad létbiztonságot a világban szétszóródott zsidóságnak. A könyvből képet kap az olvasó arról, hogyan lehet szívvel, ésszel, okosan hazát építeni — hangsúlyozta a szónok.

Végül *Dávid Giladi* fejezte ki köszönetét mindazoknak, akik lehetővé tették könyvének megjelenését magyar nyelven.

V. T.

Házassági évforduló

Kántorkoncert

Zsúfolásig megtelt az Eötvös Loránd Tudományegyetem aulája a budapesti kántorok hangversenyén, amelyet *Helfer Anikó* megboldogult édesanyja, *Szóbel Edit (Mirjam)* emlékének tiszteletére rendezett.

Felléptek: *Tóth Emil* (Rabbiszeminárium), *Fekete László* (Dohány templom), *Klein Ervin* (Hegedűs Gyula utca), *Kerekes Béla* (Vasvári Pál utca), *Vincze Ferenc* (Dohány utca) és a Londonból Magyarországra látogatott *Hirschfeld György*.

Már az elsőként éneklő *Fodor Imre* zeneiskolai növendék a „Mameleval" belopta magát a hallgatóság szívébe.

Ezen a kissé hűvös, tavaszi délutánon a liturgiai, jiddis és ladinó dalfeldolgozások melegséggel töltötték el a lelkes hallgatóságot.

A hangversenyt a Magyar Tudományos Akadémia judaisztikai kutatócsoportja és az Országos Rabbiképző Intézet szervezte, *Zoltai Gusztávnak*, a Budapesti Zsidó Hitközség ügyvezető igazgatójának, és *dr. Vékás Lajosnak*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektorának védnökségével. A dalok előadóit *Lisznyai Mária* és *Mayer Erika* kísérte zongorán.

A hallgatóságot *dr. Szécsi József*, a Keresztény—Zsidó Társaság főtitkára köszöntötte, és a műsort is ő vezette.

A hangversenyen részt vett *Dávid Krausz*, Izrael Állam magyarországi nagykövete, és felesége, *Judit* asszony, *dr. Feldmájer Péter*, a Mazsihisz elnöke, *dr. Kéri Lajos*, BZSH elnöke, *Zoltai Gusztáv*, a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója, *dr. Schweitzer József*, az Országos Rabbiképző Intézet főigazgatója, *Deutsch Róbert*, a budapesti rabbiság igazgatója, *dr. Vékás Lajos*, az ELTE rektora és *dr. Komoróczy Géza*, a judaisztikai tanszék vezetője.

A jól sikerült koncerttel Helfer Anikó és édesapja, Helfer Tibor méltó emléket állított a megboldogult édesanyának és feleségnek, Mirjamnak, a 47. házassági évforduló alkalmából.

L. E.

Gondos Margalit: Mindennek Lady az oka

Valahol — ugyanabban a városban — két család él: a gazdag és a szegény.

E két család életén keresztül *Gondos Margalit*, a népszerű izraeli novellista-regényíró vázlatot ad Erec 60-as éveinek társadalmáról.

Gazdagék már szilárdan megvetették a lábukat az új hazában. Kitartó munkával, vasszorgalommal egykori kis műhelyük gyárrá terebélyesedett. Harmadik generációs fiuk már mérnöknek tanult, beleszületett a jómódba, hajlik a könnyű életre, éjszakai szórakozásokra. Csak hírből ismeri a pionírélet kemény megpróbáltatásait. Felesége gazdag amerikai nő, akitől — a szülők legnagyobb bánatára — most éppen válni készül.

A szegény család, *Kovács Slomo* házassága szilárd érzelmi alapokon nyugszik, de súlyosan nehezednek rájuk a mindennapi megélhetés gondjai. A mosókonyhából átalakított szükséglakásban szoronganak két gyermekükkel és a beteg nagymamával. Nehezebb sorsfordulókon még gyakran kísérti őket a múlt, a dunántúli, kisvárosi boltocska, amely szerény, de biztos kenyeret nyújtott számukra, egészen addig...

Romantika és idealizmus hatja át a történetet. Az író éles kontúrokkal gyakran állít szembe szélsőségeket. A háziúr alakja például könyörtelen, ellenszenves: ki akarja lakoltatni Kovács Slomoékat, mert befogadták lakásukba a gazdátlan kis tacskót, Bambit. Az állattartást pedig szigorúan tiltja a bérleti megállapodás.

A háziúr ellenpólusa a „próféta". Így nevezték el a külváros köztiszteletben álló jótevőjét. Mindenkin segít, és csodálatosan mindig ott bukkan fel, ahol éppen a legnagyobb szükség van rá. Senki sem ismeri igazi nevét, foglalkozását, származását.

Úgy lehet — erkölcsi eszményképünket formálja meg a szerző: soha nem vár és nem fogad el viszonzást szolgálataiért. Hiúságtól, számítástól, önzéstől mentes földöntúli jelenség.

És végül a regény kulcsfigurájáról, a kis Bambi kutyáról. Az író eszköztárának gazdagságára vall, amikor a kutya szemével láttatja az eseményeket, szereplőket. Finom irónia és állatszeretet avatják a könyv legértékesebb, legsikerültebb részeivé ezeket az utolsó fejezeteket. Bambi csalhatatlan ösztöneivel azonnal és ingerülten tiltakozik egy-egy visszás emberi cselekedetre, aminek hiábavalóságára — józserivel — mi, az „észlények", többnyire csak hosszú idő múltával jövünk rá.

S vajon sikerül-e megmenekülnie a Kovács családnak Bambi révén a hajléktalanságtól?

Nos, ezt már végképp nem árulhatom el. Ha valaki kíváncsi rá, olvassa el a kedves, olvasmányos, mindvégig lebilincselő történetet. Nem bánja meg!

(Téka, 1991)

Sch. E.

„KŐ ÉS KORSÓ"

Kiállítás Miskolcon

A miskolci Herman Ottó Múzeum adott otthont a megye zsidóságának tárgyi emlékeiből rendezett kiállításnak („Kő és korsó"). A helyi erőből összegyűjtött tárgyakat kiegészítette *dr. Benoschofszky Ilona* a Budapesti Zsidó Múzeum birtokában lévő anyagból.

A megnyitón a múzeum részéről *dr. Kárpáti László* köszöntötte a megjelenteket: *Csoba Tamás* polgármestert, *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgatót, *Landeszman György* vezető főrabbit, dr. Benoschofszky Ilonát, akinek külön köszönetet mondott a kiállítás létrejöttében nyújtott segítségért. A kiállítást Landeszman György főrabbi nyitotta meg.

Ezt követően Csoba Tamás polgármester adott történelmi visszatekintést Miskolc és Észak-Magyarország történelméről, kiemelve a híres csodarabbik tevékenységét, szerepüket a zsidó nevelés terén.

A kiállítás megnyitása alkalmából *Freund Jenő*, a miskolci hitközség elnöke fogadást adott a vendégek tiszteletére.

A nap másik kiemelkedő eseménye volt: a Bethlen téri kórus — *Klein Ervin* karnagy vezetésével — a miskolci zsinagógában színvonalas hangversenyen mutatkozott be. A zsúfolásig megtelt templomban Landeszman György főrabbi droset tartott, Lag-ba-Omer és a szfirász jelentőségéről Klein Ervin főkántor — Mayer Erika zongorakíséretével — liturgiai dalokat adott elő.

A közönség nagy tetszéssel fogadta és sok tapssal jutalmazta a Bethlen téri kórus fellépését és Klein Ervin főkántor szólószámait.

A kiállítás szeptember 25-ig tart nyitva.

Lazarovits Ernő

Sara Atzmon hazatérése

Képek a pokol tornácáról

Sara Atzmon magyar származású izraeli festőművésznő kiállítása a budapesti Román Kulturális Intézet után a Bálint Zsidó Közösségi Házban került az érdeklődők elé.

Élénk színek, nagy vásznak, döbbenetesen drasztikus, agresszív ecsetvonások, a szenvedés, a gyűlölet, a kétségbeesés színei a képeken. Sara Atzmon személyes élményeiből és emlékezetéből merít, nem takargat és nem is kegyelmez. Egy abszurd, de mégis valóságos világ fájdalmasan felidézett emlékei. A túszok egy meztelen emberekkel teli vagon megrázó képét tárja elénk, amelyben a művész 11 évesen ment a „nagy utazásra" egy ausztriai láger felé. „1944. június végén mintegy száz emberrel együtt voltam bezárva egy vagonba. A lengyel határnál apám elájult. Majd megsültünk a hőségtől, és ivóvíz sem voit" – emlékszik vissza.

A Haj című monumentális kép szürkés színeibe belehasít a vér színe. A barakkoknál, a fogolyruhás tömegben kivehetetlen arcok. Egyetlen jól felismerhető csupán: a füstölgő kémény mellett Adolf Hitler nézi a kétségbeesett embereket.

Sara Atzmon ötvenévesen kezdett festeni. Hétéves volt, mikor levágták apja szakállát, és négy testvérével együtt munkaszolgálatra vitték. 1944 nyarán egy öregekből és gyerekekből álló transzporttal elindították őket Lengyelország felé. A határ előtt a vonat néhány napos várakozás után egy ausztriai lágerben kötött ki. Néhány hónap múlva a Strasshof lágerbe került, a következő állomás pedig Bergen-Belsen volt. Sokaknak végállomás. 1945 áprilisában az amerikai hadsereg felszabadította őket. Ekkor Sara 12 éves. A táborból nem jött vissza apja, három testvére és hatvan közeli rokona. A felszabadulás után Palesztinába mentek, és angol certifikáttal, az első bevándorlócsoport tagjaiként érkeztek az ígéret földjére.

Halálvonat a templomtornyok árnyékában FOTÓ: PÉLYI NÓRA

Emlékeiről hosszú éveken át nem beszélt még gyermekeinek sem, mert óvni akarta őket. Kezdetben csendéleteket festett, de tudta, hogy tulajdonképpen csak felkészül arra, amit a jövőben alkotni fog. A háború után először tizenkét évvel ezelőtt járt újra Magyarországon és Ausztriában, és ez festészetében is fordulópontot jelentett: ekkor kezdte festeni mindazt, amit kislányként átélt. Előadásokat tartott, és csoportokat kísért Auschwitzba. „Néhány éve egy gimnázium igazgatója felkért, hogy kísérjek el egy csoportot az iskolából Lengyelországba, mint a vészkorszakot átélt szemtanú. A szívverésem elakadt. Mikor kiderült, hogy férjem nem tud velem jönni, úgy éreztem magam, mint egy kisgyerek, féltem."

Hazatérése után letisztultak az emlékek. Ekkor kezdett akvarelleket festeni. Színei meglágyultak, képeinek tematikája azonban nem változott. A testvéred vérének hangja című kép arra emlékeztet, mintha egy száguldó autóból visszatekintve távolodna a koncentrációs tábor kapuja. Az aszfalton a fehér helyett vörös csíkok, melyek között elrejtve egy oda rajzolt horogkereszt látszik.

„Nagyon sokszor akartam lerajzolni a horogkeresztet összetörve, eltaposva, megsemmisítve. De minden alkalommal, mikor rajzoltam, a harag megbénított, és képtelen voltam befejezni. Ez év januárjában kaptam egy levelet. Valamilyen csoport küldte, ami Waffen-SS Himmlernek nevezi magát. Azt írták, hogy a vészkorszakot a zsidók találták ki, és ez a század legnagyobb hazugsága. A holocaust tagadása, eltussolása még 54 év után sem hagy megnyugodni. Míg élek, rajzolok, festek és beszélek arról, amit láttam és átéltem. Az öbölháború idején, mikor már Izraelben éltem, ugyanaz a félelem lett rajtam úrrá, mint gyerekkoromban, a negyvenes években. A tudat mélyére beégett emlékek, élményfoszlányok elementáris erővel újra a felszínre törtek. Éjjeleket töltöttem a vászon előtt" – vallja a művész. Ebben a korszakban született például az Ördög lakomája, melyen az ördög feje jelképezi a krematóriumot, szakálla hamu, és szürkésen gomolygó füstöt okád az egymás mellett fekvő ártatlan emberekre.

Sara Atzmon alkotásai Európa legtöbb országába eljutottak. Munkáiból állandó kiállítása van az izraeli parlamentben és a Holokausztmúzeumban.

1999 III 16

• Dudás Éva

lést 1937-ben Németh László készítette el egy budai polgári iskolában. Az első olyan művet, amely rendszerszemlélettel foglalkozott a közoktatás távlati fejlesztésével – Inkei Péter és Kozma Tamás munkáját – 1977-ben jelentette meg az Akadémiai Kiadó. Az első rendszerszemléletű kísérleti iskolaértékelést 1979-ben végezték el a szakemberek: Gáspár László szentlőrinci tanintézményét világították át. Ekkor és a rá következő években születtek meg azok a rendszerszemléletű munkák, amelyek az intézmények szintjétől az iskolarendszerig terjedően elemezték a közoktatás akkori jelenét és jövőjét. Ebben az összefüggésben illik megemlíteni legalább Faludi Szilárd, Nagy József és Zsolnai József munkásságát. A nyolcvanas évek első felében sorra publikálták a különféle iskolák helyi nevelési rendszerét. Báthory Zoltán 1985-ben kiadott Tanítás és tanulás című könyvében már a jelen évtized reformjainak minden alapgondolata megtalálható.

Nincs hely itt végigkísérni a minőségbiztosítás szemléletét már tartalmazta, hogy ki kell alakítani a közoktatás minőségbiztosítási rendszerét. 1994 után a minőségbiztosítás számos elemével megbarátkoztak a pedagógusok, több részletét meg is valósították. Ilyen volt a serkentett-kikényszerített helyi tervezés, a pedagógiai szakvizsga kötelezővé tétele, a minőségi bérpótlék. Időközben belefogtak az első metodikai kísérletekbe, amelyek tisztázni hivatottak, melyik minőségbiztosítási szisztéma válik be az iskolavezetésben.

A lezárult tanév a minőségfejlesztés terén pezsgést hozott. Boltokba kerültek olyan szakkönyvek, amelyek egyes iskolák minőségbiztosítási helyi gyakorlatát mutatják be. Csongrád megyében tíz hónap alatt tizenöt kis kötetből álló sorozatot adtak ki e témakörben, s ez a megyei kezdeményezés korántsem kivételes az országban.

Ugyanakkor felszínre törtek a divatszerűség torzulásai is. Méregdrága magántanfolyamok képzési ajánlatait körözik a pedagógusok között. Egyes helyeken pedig hangot kap a

rális nyitottságot, szemléleti színvonalat igénylő, pozitív életszemléletű csapatvállalkozás, amelynek megvannak a maga szigorú szakmai szabályai. Nem lehet csak úgy „minőségi köröket" szervezni pedagógusokból (a TQM modell esetében). Az is kérdés, hogyan lehet igazságosan és realisztikusan megállapítani, hogy az eltérő színvonalú iskolák milyen többletet adnak hozzá az otthoni műveltségi-kulturális alaphoz. Ezt a fogas problémát, amely nélkül nehéz a különböző helyzetű iskolák munkájának minőségét megállapítani, nevezi a szakirodalom a helyi hozzáadott érték megállapításának.

Sok még a tisztáznivaló. Mindenekelőtt a háttérfeltételek meglétét illetően. Az akarat, még ha politikai akaratról is van szó, nem mindenható. Ezért kockáztatok meg egy kérdést a türelmetleneknek címezve. Ugye a jóisten a világot hét nap alatt teremtette, s az, lám, csak ilyenre sikerült. Milyenre sikeredett volna, ha a Magasságos sietségében egyké napot kitakarékoskodik a Teremtésből?

Norvégiában egy árverésen v

An am Leithaberge – i basilika

emlitve

Barkóczi – Bóna – Mócsy: Pannónia tört.
Bp. Tankönyvkiadó 1963

Áu Tamás

órás

Csejthei Báthory Erzsébet

Nádasdy grófnénak volt a birtokában egy kivegzésekuél használt u.n. vasszűr, aki azt a hagyomány szerint fentivel kijavitták. Ez ugyan csak regényben van leirva, de mindenesetre szóhagyomány utám indult az iró.

Varga Mihály: Az öldöklő angyal Csejthen 63-l.

Könyöki 97-l.

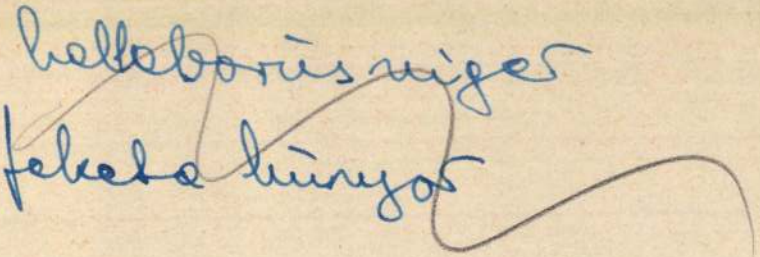

Aubertin, Claude (?)

~~francia~~ festō

1610 k.

XVII. sz.

l. lotharingiai festō

Va Hö Ernstgrüst

IV. 47.

XVII- zárádi A. E. mincs

A XVIII. sz. ben udvari festō

+1749.

mivel ismeretlenek

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezekl
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mik
királyság megváltó eszméjének. És fegyv
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát
Ezért fordulok barátaimhoz, híveimh
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz.
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomiáj
sok ezer embertársamon, joggal kérheten
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.
És kérek mindenkit, akit közös eszme
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem szer
Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda, Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

M.D.K.

Aublet A.

"Tengerparton" c. fetményének repr.-ját bemutatja a lap.

Magyar Salon, Bp. 1895. aug. hó 23. kötet
991. lap

Aubram Walter

nobrass

l

Wick Kassa tört

422. l

Attl Adolf

IV. e. ép. hallg. 1941-42

Kotsis-tanzék

Gyári jóléti épület
ebédlőjének távlati
képe

repr.

Technika 1942

447. l.

([illegible]).

1.-10. ll., 1.-6. képes
tábla

Budapest
1908.

megrva

Aubry, Abraham

Abafi Mihály:

Egész alak lóháton, kissé jobbra, négyszögletes vonalkeretben. Rövid hajat, bajuszt s szakált hord. Jobb kezében buzogányát s baljában lovának kantárszárát fogja. Vértbe van öltöve, prémes mentéjét vállra vetetten viseli, oldalán kard lóg, nadrágja szűk s csizmája magas szárú. A nyereg mellé nimd a két részen pisztoly van dugva. A háttér hegyes vidék „Clausenburg" látképével s csatrendbe állított gyalogsággal. Az égbolt felhős. Felirata a kép alatt czimertől megszakitott sorokban:

„Michael Abaffi D. G: Princeps... Transylvaniae, Part: Reg: Hung: Dominus Et... Siculor: Comes."

ezután: Kluger Siebenbürger Fürst wanckest du in Zweiffel dencken,
Ob zů du der Sonne dich oder Monden sollest lencken?
Beÿ der Sonn ist Liecht und Leben, beÿ dem Monden finstre Nacht:
Schaue wie der Mond erbleichet, wann der Sonnen Krafft erwacht.
Lass nicht Geÿr an Adlers Stell' in die güldne Berge nisten;
Noch dein Segenfettes Land werden eine Tartarwüsten:
Trau Gott; wend dich zů der Rechten; bleib beÿ deinen Christen steh.
Lass im Fluch die Turckenbocke, Linckshin mit dem Teüffel gehn."

végre legalól: „In Franckfürt zů finden in der Mäÿtzer gassen Beÿ Abraham Aubrÿ Kupferstecher."

Rézmetszet, mérete: a vonalkeretnek 30.2 : 26.6 és a rézlapnak 36.5 : 27 Cm.

Lapa 8065

48/94 N°1.

Aubry Ábrahám
német rézmetsző

L.

Szendrey - Szentiványi
54. l.

Záró Áterleg felvét

Összeg	
P	f
32152	8
35775	—
52338	—
10000	—
1000	—
102328	28
102328	28

Aubry Ábrahám

Apafi Mihály erdélyi fejedelem (1661–1690). Fenti kiadásaban megjelent egykori rézm.

Repr.

Magyarmivelődtört

III. 45. l.

II 13

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

Collisban vagy
Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet		Film, Szinház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
köznap	vasárnap								
			20 kisek	/					

Kelt örgvrig

Antal Lajos
aláírás.

ABRAHAM AUBRY, rézmetsző

A Sandrart-féle lovas ábrázolást alakitotta át a Johann Hoffmannnál megjelenő nagyméretü metszet ismeretlen művésze/Katalógus VI./.Az öltözet gazdagabb, nyugatiasabb Buzogány helyett pisztoly.A háttér nem Csáktornya, de lovascsata.Az arc Widemann hatás.Ez a tipus Abraham Aubry metszetében Frankfurtból és ismeretlentől Németalföldről ismeretes./Katalógus VI/1.és VI/2./.182.old

CENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve
1970. Bpest

ABRAHAM AUBRY, rézmetsző
---éé

Zrinyi Péter portréja. A Thelott és Hoffmann metszet szoros kapcsolatát a feliratok egyezése bizonyitja. Thelott arcképének forrásaira csak találgatásokkal utalhatunk. Abraham Aubrynak van egy hasonló kardot tartó, félalakos Zrinyi Miklós portréja. Ez a beállitással rokon, Zrinyi Péter ruházata, arcvonásai mintha Piccini Giacomo metszetének ügyetlen, egyszerüsitett részleteit idéznék. 181.old

CENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve
1970. Bpest

ABRAHAM AUBRY, grafikus

KATALÓGUS X/1. Mellkép ovális keretben, forditott beálli
tásban, a KATALÓGUS X-ben emlitett Bouttats Frederiknek
Aubry tipusú portréjától eltérő, de ugyancsak Zrinyi
Miklósra emlékeztető arcvonásokkal. Rézmetszet, 16.7+12
cm. Theatri Europaei Zehender Teil... Tom. 2./Franckfurt
a.M. 1677/. 484-485 között. MTKcs. 6792. 190. old

KENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177. old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve. XXI.
1970. Bpest

ABRAHAM AUBRY, grafikus

Katalógus VI/1. Lovaskép a Johann Hofmann-féle portré után. Rézmetszet, 38.1+27.8 cm. 1664. Szignatúra: Franckfurt zu finden bey Abraham Aubry in der Mayntzer gassen Wien, Nationalbibliothek, Pg. 129o22: I./11/. 189.old

GENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei 177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve. XXI. 1970. Bpest

ABRAHAM AUBRY, grafikus

KATALÓGUS X, Mellkép ovális, pálmaágakból font keretben Zrinyi Miklós Aubry tipusú portréjának Bouttats Frederiktől metszett változatának ruházatában teljesen megegyező, arcvonásokban kissé megváltoztatott derivációja. A portré alatt a kivégzési jelenet. Rézmetszet, 12.3+7.7 cm. 1671. MTKcs. 34/1941. 190. old

[illegible] WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177. old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve. XXI.
1970. Budapest

Aubry Ábrahám, rézmetsző

A Siebmacher cimereskönyv bővitett kiadásban 1655-1657 között Das Erneuerte und vermehrte Teutsche Wappenbuchban néhány magyar főúri cimer. A rézkarcok készitője az első kötet cimlapján Aubry. A második kötetnél Troschel P. a harmadiknál: P.T. A cimlapok és a többi rézkarcok nincsenek szignálva. A soproni Berzsenyi gimnnal van egy példánya. 360.old

Tompos Ernő: Soproniak cimerei egy régi német heraldikai könyvben 360.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. 23.évf. 4 1969. Sopron

Abraham Aubry zérmetsű
Frankfurti, nagy fűzéres Veretérésű Vépe
Zrínyi Miklós rát. 1663. 192 old.

Gennerné Wilhelmb Gizella: Zrinyi Miklós, a költő arc
képeinek ikonográfiája. 187.o.

Folia Archaeologica. XVI.1964. Képzőművészeti Alap
Kiadóváll. Dpest

Aubry Péter

rézm -

l.

Szilágyi: Magy. Nemzet

tört. VI. 598. l.

527

II. Rákóczy György

MAGYAR-HOLLANDI BANK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
HONGAARSCH-HOLLANDSCHE BANK
BUDAPEST, VIII., BAROSS-UTCA 1.

Nagyságos

S. Szentiványi Gyula urnak

a Szépművészeti Múzeum főigazgatójának

Budapest

Aubry P.

reim -

l.

Szilágyi: Magy. nemzet

tört. VII. 702. l.

Aubry, Pierre

A XVII. század egyik kedvelt műfaja volt a csatakép. Cerquozzi, Borgognone, Tempesta, Wouwerman, Snayers, van Meulen tevékenysége erre a századra esik : általánosan kedvelt műfaj ez s különösen az állandóan harcban álló Magyarországon, ahol az életnek csaknem minden megnyilvánulása ekkor a harcra és a küzdelemre volt beállítva. Még arcképet is nehezen lehetett elképzelni harci motívumok nélkül. A XVII. század közepétől válik divatossá a csatajelenetek ábrázolása az arcképmetszetek hátterében. Eszterházy Pál nádor ifjúkori arcképén (1645) a háttérben két lovascsapat rohan egymásnak ;[311] Zrínyi ismert lovasarcképén is svadronokat látunk a háttérben.[312] Thököly Imre mögött[313] s II. Rákóczi Györgynek Pierre Aubry metszette arcképén [314] lovascsapatok csoportosulnak. S így van ez a legtöbb esetben.

Ambcsata 77.l

5.

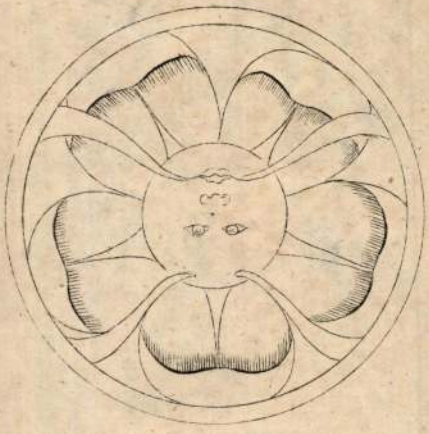

9.

megirva

Aubry, Peter

(Strassburg 1596-1660)
rezni

II. Rákóczy György
lovas arcképe
Repr.

Szilágyi Sándor

II. Rákóczy György
1621-1660.
M. Tört. Elektr.
Bp. 1891. cím Kép

Peter

Aubry, Pierre

vézin.

I. Rákóczy György archeje. Pieter de Jode az ifjabb metszeteinek tükörkeje-fantitól.

Repr.

Szilágyi Sándor

II. Rákóczy György 1621–1660.

Magy. Tört. Elektr.

Bp. 1891. 211 l

Thieme. Beher. II. 1908 232

Wil. 1610. Strassburgban † 1686. n. o.

1628-ban átvette alyp műhelyet, mikeb

bakálmy vezetett

sokatkeyet

metszett

HELYSÉG

BUDAPEST.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Ker

KOR

XV

1785

ŐRZÉSI HELYISÉG

MÉRET

TULAJDONOS

Glück Frigyes.

TÁRGY

Tányér.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS)

Barokkos szélű, p
mélyedisét betöltő dom

FÉNYKÉP, RAJZ

Aubry, Peter

Kiadó

Apaffy Mihály fejedelem lovaskepe

XVII. sz. rézm. utan

Repr.

Széchy Károly

Gróf Zrinyi Miklós

1620–1664. V. k.

M. Tört. Elektr.

Bp. 1902. 141. l.

7522.	7 tekercs hivás 12 drb. 6x9-es lemezhivás 47 drb. 6x9-es kép 67 drb. 18x24-es kép 12 drb. 18x24-es kép /:Adott negativról:/
7644.	3 drb. 18x24-es kép /:Esztergom:/
7647.	1 drb. 18x24-es kép 1 drb. 8.5x8.5-ös diapositiv
	Számlabélyeg
	azaz Kettőszázhetvennyolc és

---

számú rendelet értelmében ARANY
értendő.

A másolat hiteléül:
Budapest, 1943. dec.4.

MAGY

Fizetendő: **számla vételekor.**

Vi.

1.

P. Aubry: 11709.

Kreuchel E. A.

Derékig, kissé jobbrafordultan és tojásdad medaillonban van ábrázolva. Balkezét úgy tartja, mintha beszélne. Körirata:

M. ELIAS: BERNHARDUS: KREUCHEL. NEOSOL: HUNG: Aº M. DC. LXXIX.

jelrése legalól középütt: ~~[illegible]~~ Peter Aubry sculpsit.

felirata pedig a kép alatt:

Wer Euch Herr Kreüchel, nie von Angesicht gesehen,
Der wird, wan er diß Bild genau betracht, gestehen:
Das die Natur an euch den Meister hat gespielt
Die Stirn, Aug, Naaß und Mund zu diesem Zweck auch Zielt.

Samuel Faschko
Basinga Ung.

Ltn. 142 ii.
Szakl. 139-914.
510-914-79.

3 Kª.

Aubry, Petter

Rákóczy György

Egész alak, balra vágtató lovon. Kinyujtott jobb kezében buzogányát tartja s baljával lovának kantárszárát fogja. Prémes kalpagját forgó diszíti, köpenyét a szél elkapja, köntöse brokátból való, nadrágja szük s magas szárú csizmáján hosszú nyakú sarkantyú van. Oldalán rövid kard lóg. A háttérben az erőd előtti sik terén a lovas és gyalog csapatok állítvák fel csatarendbe. Fölül jobbra czimert látunk s balra a felhőkből kinyuló jobb kéz kardot tart, melyen korona van felette mondatszalagon e jeligével: „Non est currentis neq. volentis sed Miserentis Dei". Felirata a kép alatt három sorban:

Georgius Rakoczi I, D. G. Princeps Transsylvaniae
Moldaviae Dux, Comes Palatinus Transalpinensis, Partium Regni Hungariae
Dominus Et Siculorum Comes etc.

alatta: „Quae Peranhilaeis celebraris prisca Triumphis
Dacia Dacorum bellipotente Duce,
En noua succrescit bellaci gloria, ferro,
Tendit in hostiles Dux tuus ire globos. S. I. Rihelius."

s a bal sarokban: „Petter Aubri excud. Argent."

Reimethet, méretei a vonalkeretnek 27.3 : 24.2 s az réslapnak 30.7 : 24.9 cm.

Ltfa 3736.

P. Aubry: 11750.

Opitz Márton.

Derékig, kissé jobbra fordultan és tojásdad medaillonban van ábrázolva. Felirata a kép alatt:

IMAGO MARTINI OPITII V.C. AD VIVUM EXPRESSA
Dulciadum Musae dant plectra MARONIS HOMERI.
OPITIO, Phoebus Teutonis ore canit.

legalól jobbra: P. Aubry excud.

Rézmetszet, méretei: 15·6 (11·7) cm.
Ltn. 14261
Rakl. 189-914.
510-914-129.

3 K.

Grafika. (: Rézmetnet :)

Áudran: Alstedius János Henrik arcképe.

Tud. gyűjt. 1832. írf.

VII., 5. l.

Rothkopf Sábor: Második told. a magyarországi muzsika tört.-hez.

Rézmetszet. Alstedius Ján. Henr. prof.
(:1588 – 1613:) archipe. Áudran.

Tud. gyűjt.
1832., VII., 5.

[illegible]

Aůe

porcellaiufectō

1858

l.

Ruzicska Herend

58. l.

Csorvai Kapitánypág (Szeged)

VII. 247.

AUE, keramikus

Hüttner József bukása után az apátfalvi kőedénygyárról Aue-val tárgyalt a Seminárium. Sikeres volt, de Aue még 1847 augusztusáig sem volt Apátfalván. 269.old.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első evtizedei x 259.old

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972.

AUE, keramikus

A traini edénygyár bérlője volt. A "cs. Kir. bécsi iparmű kiállitásnál két izben aranv érdempénzzel "jutalmazták. Az apátfalvi kőedénygyár bérletéről alkudoznakHüttner bukása utána Seminárriummal. Aue-vel és Vankó pesti nagy kereskedővel. 269. old.

KATONA IMRE: Apátfalvi kőedénygyár első
Az apátfalvai kőedénygyár első
évtizedei 259. old

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972

AUE, keramikus

Apátfalván az Aue és Hüttner közötti -rövid időszakban a szeminárium üzemeltette a kőedénygyárat. Ez kitűnik Darkó Jánosnak, a Neveldei Főkormány igazgatójának 1846-ban az iparegyesülethez intézett leveléből is. 261.old.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első évtizedei 259.old

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972

AUE, keramikus

Az apátfalvi papirgyárat, amely csak tengődött, Dankó János jószágigazgató a jelentkező Aue-nak kívánta bérbeadni kőedénygyár számára. A szerződés meghiusult. 260.old. 6. jegyz.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első évtizedei 259.old.

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972

AUE, keramikus

AZ apátfalvi papirgyár megszünése után végre hosszas alkudozás után mégis Aue kapta meg a gyárat, kőedénygyár számára, 1847. Aug. 27.én. Csak egy kemencét épitettek hozzá. 1847-ben mindössze 3-4 korongost foglalkoztatott.
260.old 8.jegyz.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első évtizedei 259.old

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972

AUE-keramikus

Apátfalván, a papirgyárból átalakított kőedénygyár bérlője volt 1847-től 1850-ig hasznositottaz apátfalvi bérleményt. Ekkor elődjéhez, Hüttner Józsefhez hasonlóan. ő ismcsődbe jut és biróilag kiüzik a bérleményből. 260.o 260.old.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első évtizedei 259.old

Az Egri Múzeum Évkönyve, VIII-IX. Eger, 1972

AUE, keramikus

Vahot Imre Hüttner után Aue-t és Földvárit említi, mint az apátfalvi kőedénygyár bérlőit. 259.old.

KATONA IMRE: Az apátfalvi kőedénygyár első évtizedei 259.old.

Az Egri Múzeum évkönyve, VIII-IX. Eger, 1974

M.D .K.

Aue József, keramikus

Az Apátfalvi Keményceréppgyár vazetője lett kb. 1846-ban. Lehet hogy azonos a Herenden dolgozó Aue festővel az ötvenes évek végén. 217.o.

Molnár László: Az Apátfalvi Keményceréppgyár Földváry Sándor [illegible] idejében. /Kb. 1850-1866 között/.

Az Egri Múz. Évkönyve. Eger, 1966

AUE JÓZSEF, keramikus

Bélapárfalván az egri papnevelő szeminárium birtokán
Hüttnet követi a keménycserépgyár vezetésében. 221.old

MOLNÁR LÁSZLÓ: Az apátfalvi keménycserépgyár 1894
és 1928 között 221.old.

AZ EGRI MÚZEUM ÉVKÖNYVE, VI. 1968. Eger, 1969